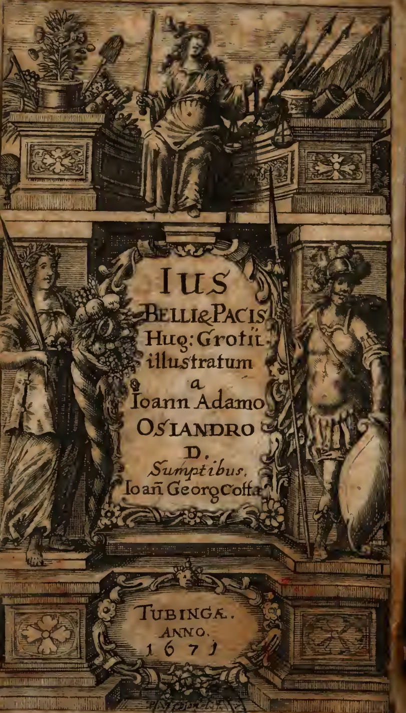
BIBL. NAZ.
V. EMANUELE III
XVII
C
9
NAPOLI

XVII
C
9-10

IUS
BELLI & PACIS
Hug: Grotii
illustratum
a
Ioann Adamo
OSIANDRO
D.
Sumptibus.
Ioañ Georg Cotta
TUBINGÆ.
ANNO.
1671

OBSERVATIONES
Maximam partem Theologicæ,
IN LIBROS TRES
DE
JURE BELLI ET PACIS,
HUGONIS GROTII.

Publicata
à
JOHANNE ADAMO OSIANDRO
SS. Theol. D. & P. P.

TUBINGÆ,
JOH. GEORGII COTTÆ,
pis JOH. HENRICI REISII.
ANNO M DC LXXI.

SERENISSIMO AC CELSISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

WILHELMO LUDOVICO,

Duci Wirtembergiæ & Tecciæ, Comiti Mompelgardenſi, Dynaſtæ in Haydenheim,

Domino meo Clementiſſimo.

LUdovico decimo tertio Galliarum Regi fama Juſtitiæ incluto

ſuum quondam de Jure Belli & Pacis Opus inſcripſit Hugo Grotius, auſus adire illum, qui eo tempore inter Magnates & Clypeos terræ eminebat, Argumenti Fiducia fretus, & Patrio Solo pulſus ubi Libertas regnat, ſub Sceptro refugium quæſivit Juſti Titulo allectus. Favit homini extero Vultus Majeſtatis ſerenior, nec indignum æſtimavit ſuæ Dignitatis faſtigio ſub Liliorum Principatu fovere Germen peregrinum, Vitam & Spiritum largiri refloreſcere diſcenti, qui ferè in herbâ molitionum politicarum fuiſſet extinctus. Commendavit Opus Auctoris Ingenium, quod ſingulare & divinum; Materia quam perractavit, quæ Juſtitia & Legibus armata & armis decorata; Ordo admi-

mirandus, qui in venuſtum Corpus Membra & partes compegit, quod niſi Tubera quædam Errorum, quos Mercuriale Sydus & verſatilis Religio adſperſit, fœdaret, Apellis Tabulas & Lyſippi Marmora conſummato Artificio potuiſſet ſuperare. Quanquam verò Tertulliani Judicio neceſſe ſit in Corpore & quantum velis integro aut puro ut nævus aliquis effruticet, aut verrucula exſurgat aut lentigo ſordeſcat; Cœlum ipſum nulla Serenitas tam colata purget, ut non alicujus Nubeculæ flocculo reſignetur, non tamen permittendum cenſui ut Ulcera ſinceræ pietati inimica, quæ purulento contagio nocere poſſunt intacta manu theologicâ relinquerentur, atque animatus non tantum à Stu-

dioſis, ſed & Viris magni nominis hoc Opuſculum in abſterſionem Heterodoxias, quæ per ſingulas penè fibras Capitum ſerpit, adornavi.

Tuo verò Sereniſſime Princeps Nomini Celſiſſimo illud inſcribo, meliori Jure quàm Grotius Potentiſſimo Ludovico. Conceptus eſt hîc fœtus in Sereniſſimi Parentis Solo, crevit in illius Urbe principali, natus eſt in illius quam hactenus clementer fovit Abela, Matre in Iſrael; cui itaque exponendus, niſi illi Soli vel ejusdem Filio, qui ſuum Orbem illuſtrat, & omni laudabili conatui faventer adſpirat. Movit Grotium decantata Regis eminentiſſimi Juſtitia, quæ Baſis cæterarum Virtutum, ex qua illæ in decentem Magnitudinem excreſcunt.

Eâdem gaudes Coronâ, quam conſimiles Gemmæ ambiunt & accendunt. Vix enim rationis illuxêre Crepuſcula, & vitiorum angues tanquam alter Hercules generosè compreſſiſti, adoleſcens factis grandeſcere cœpiſti, & noſtram accedens Academiam cum exoratus à Senatu noſtro Rectoris Munus Tibi imponi clementer admitteres, quàm aptus eſſes Juſtitiæ Sceptro, toti multitudini ſubditorum regendæ luculenter oſtendiſti. Vidimus in TE Prudentiam Chriſtophori, Pietatem Ludovici, Severitatem & Clementiam Fridericorũ, Magnanimitem EBERHARDI, Sereniſſimi Parentis fœcundè effloreſcere, Spe concepta de uberrimo fructu, adultioris ætatis ornamento. Dignum

itaque Tuis Virtutibus Argumentum Tibi in præſenti Libello conſecrari debuit. Umbram gratioſæ protectionis Ludovicus Rex indulſit Exuli Grotio, Tua Serenitas plus favit civi, ſubdito, Miniſtro, compellavit accedentem, audivit diſſerentem, menſæ & lateri admovit tam ampliſſimi Favoris radios ex humilitatis debito, depreſſo modeſtiæ vultu penè refugientem, nunquam ſatis laudato Majorum Illuſtriſſimorum Exemplo, qui ultra ſeculum à primis ferè reſtauratæ Religionis initiis in hunc uſque diem vel in Aula Concionatores, vel in Academia Profeſſores Orthodoxiæ ſtabiliendæ ex Oſiandrinâ Familiâ gratioſè legerunt. Quî ergò non grati Animi aliquod Indicium, re-

diret

diret ad TE qui tot Beneficentiæ monumentis illud provocaſti.

Accipe itaque SERENISSIME PRINCEPS hoc qualecunque Opuſculum Sereno Vultu, Manu placidâ dignare Patronoque ſinu fove. Ludovicum hactenus, hoc eſt, Aſylum populi TE exhibuiſti accedentibus, Juſtum in obſequio erga SERENISSIMUM PARENTEM, in Amore erga Fratrem, in Clementia erga Subditos; Faviſti illi, qui quondam ex Ambone ſacro Te excepit primùm Academiæ noſtræ Limina ſalutantem Vaticinio Jacobæo, & Naſiræum inter fratres compellavit, atque cum Joſepho Felicitatis incrementa ex Scaturigine divina hauſturum ex annorum incremento prædixit, qui TIBI gratula-

tus eſt Rectori Univerſitatis cum Daniele Satrapâ illuſtriſſimo Perſidis in cætu publico acclamando: *Rex in æternum vive!* Favebis porrò, & quæ vox Calamo chartæque infudit ſtudioſæ Juventutis, Typis commiſſum & Libro hoc comprehenſum clementer reſpicies. Poterunt alii quorum in Generatione aurum vel argentum miſcere voluerunt ſuperi offerre aliquid limatius, Ego, cui Verbi divini Veritas præſtat auro, gemmis & melle, nihil ſincerius.

Præcelſiſſimæ Tuæ Serenitati

devotiſſimus

Johann Adam Oſiander,
D. & P. P.

L. B. Sal.

CUm ante Annos aliquot ſuaſu quorundam Studioſorum, qui non tantùm docti ſed & pij eſſe deſiderabant, Grotij Libros de Jure Belli & Pacis percurrerem, atque deprehenſis quæ cum fidè noſtra pugnant, meam communicarem ἐπίκερον, exceperunt illi Verba & Chartæ commiſerunt, ne effluerent dicta. Non putavi tanti hæc eſſe ut publico Soli exponi poſſent & ſuffecit mihi, ubi devius à Veritate Biblica fuit Grotius monuiſſe & Amicis indicaſſe, ſed cœperunt vulgari excepta, Bibliopolæ ſolicitare, ut, quæ intra privatos parietes quibusdam fuêre propoſita, publico exhiberentur. Hæſi aliquantiſper, victus tamen Amicorum monitis, obtemperare malui, quàm refragari Votis urgentium; præprimis dum deprehendiſſem VIROS Clariſſimos Dn. Bœclerum & Dn. Zieglerum in idem ferè per omnia mecum conſpiraſſe & illum Theologica parciùs attigiſſe inhærentem profundius literaturæ politiori & politicis Disquiſitionibus, hunc verò aliquid ex Officinâ ſacrâ petiiſſe, & ſicubi opus Socinianam Impietatem ubi transparet, ſed breviter perſtrinxiſſe. Acceſſit Plauſus VIRI Magnifici Dn. NICOLAI MYLERI, Patroni Maximi, qui

non

non tantum relegere dignatus eſt hoc Opuſculum, ſed & Calculo ſuo probavit, adjectis monitis, ut Authorum quoque mentionem injicerem, & cum quandoque deſint rariores, Verba illorum adderem: unde excrevit, quod compendioſè conceptum: Moleſtum erat Typographo aſſequi ſenſum, ob abbreviaturas, quas Celeritas vocis in dictante pepererat: unde utut oculus Correctoris fuerit diligens, errata irrepſerunt, & quæ quandoque alio Charactere exprimenda uniformiter fuerunt exhibita. Ipſæ Obſervationes non ejusdem conditionis ſunt, nec eodem ſubſiſtunt fulcro: quædam enim abſtergunt, quæ Orthodoxiæ oppoſuit Grotius deliquium paſſus in Veritate theologicâ; quædam attingunt ultro citroque diſputata inter eruditos, quæ intra probabilitatis Metas conſiſtunt; quædam denique Lectori attento ſuggerunt, quæ profundius expendenda & uberius explicanda; quædam etiam ex aliorum mente diſputata ſunt. Primi generis Obſervationibus puto tenaciter eſſe inhærendum, in cæteris verò diſſenſum facilè admittam, cùm vivamus ibi, ubi errari ſolet, nec humanitatis, ſed divinitatis ſit in nullo prorſus caeſpitare. Favebit itaque benevolus Lector, & indubitanter vera ſuo calculo probabit, minus verò elaborata vel ſuâ dexteritate juvabit vel æquanimitate ſuâ emendabit. Exarabam Tubingæ ultimo Anni 1670 die.

Super

Super Annotationes

In Librum HUGONIS GROTII,

De

JURE BELLI ET PACIS,

Scriptas

ab acutiſſimo Theologo & Philoſopho,

DN. JOHANNE ADAMO OSIANDRO, SS. Theol. D. Paſtore & P. P.

JUs *bello pacique* ſuum dux GROTIUS aptat:
Ivit & ad Superos inclyta fama libri.
Obvertens Soli fœtum: Pia lumina vultu
Suſtinet hic recto vix OSIANDER, ait:
Abſtergitque favens maculas, lucemque te-
(nebris
Infert, & meritum pumice comit opus.
Gaudet magnanimis *Sapientia* culta repertis,
Inque ſenex ævum lima ſuperſtes abit.
Ipſa refulſuri ſecurum præſtat honoris
Euſebie, & regnis officioſa *Themis*.
Linea Protogenis victi ſic clarat *Apellem*:
Luſo ita *Parrhaſius* Zeuxide nomen habet.

Chriſtophorus Caldenbach.

SCA-

SCAZONTES.

Dum ſcribere ceſſat Doctor igneæ mentis
Decus meum De JURE PACIS & BELLI,
Ego ſcribere pergo, languidum ſtylum ſtringens
OSIANDRIO DE JURE, *Jure plus æquo:*
ÆTERNITAS eſt illud, illa perſtabit
Decreta Libro Maxumoque Scriptori;
Nec Cenſor Obelo pervigilque Corrector
ÆTERNITATIS illa JURA *diſpunget.*

M. M. H.

PRO-

PROLEGOMENA
In
HUGONIS GROTII
LIBROS,
DE
JURE BELLI ET PACIS.

SOlenne eſt Scriptoribus præfari,& in limine Argumenti pertractandi primas exhibere lineas, quod & fecit *Hugo Grotius*, quem aſſecututi. Antequam ergò aggrediamur examen commenti, operæ pretium duximus, nonnulla de occaſione, Scopo fatò, inſcriptione & diviſione hujus libri prælibare. Opus hoc eſt fœtus *Hugonis Grotij*, Viri maximi, & in literatura politiore peritiſſimi, quo lumine juxta *Voſſium* cum magno Eraſmo nihil eruditiùs vidit vel Sol, vel Solum ſuſtinuit. Natus is eſt in Belgio fœcundâ magnorum Ingeniorum Matre, educatus in fide ac religione reformatâ, literis & artibus non leviter tinctus, ſed profundè imbutus ſenſim cœpit opes Animi in Juventute expli-

Grotius.

In Belgio natus eſt. Iuveni provincia Synodici defertur.

care, nec multi adhuc ævi capax Syndici Roterodamenſium partes egregiè ſuſtinuit. Arminianorum verò favens partibus cum Johanne Barnefeldio Advocato generali, Ægidio Ledenbergio, Ultrajectino Secretario & Rumoldo Hogebertio Superiorum Iram in ſe concitavit, & capite plexo Barnefeldio, qui adſtantibus dixit: *Dilecti Cives, morior non ut Patriæ proditor, ſed ut ejus amantiſſimus,* Ledenbergii verò cadavere, quod duobus in ventre ictibus faucibusque abſciſſis in carcere inventum in capulo clauſo & crate pertracto in locum ſontibus paratum, atque illic ex patibulo ſuſpenſo, carceri addictus fuit perpetuo, quem ultra biennium in Arce Loventeinia detentum fida conjunx incluſum ciſtæ liberavit, & loco librorum Gorcum exportari curavit, qui Antwerpiam veniens ad Ordines reſcripſit, *ſe liberationē quæſiſſe & inveniſſe, feciſſe autem quod omnes Creaturæ facere conſueverunt, in poſterum ſe nihil adverſus illos tentaturum*, Sententiā contra ipſum latā anno hujus ſeculi 19. decimo octavo Maij hîc forſan Lectori quanquam prolixiorem, non tamen ingratā ſubjungimus cujus hæc eſt Formula: *Cum Hugo Gotius, ante Roterodamenſium Syndicus, ac nunc in cuſtodiam traditus, reusque, coram Dominis delegatis, quos potentiſſimi Provinciarum fœderatarum Ordines quæſtioni de eo habendæ præpoſuerant, ac mox coram Dominis Judicibus, quibus ſumma eorundem potentiſſimorum Ordinum autoritas totius negotij cognitionem atque judicium detulerat, extra com-*

Poſtea Arminianorum partibus accedit, incarceratur, liberatur.

Sententia lata & pronunciata adverſus illum.

pedes

pedes cruciatuſq; confeſſus ſit: Cumque Iidem Domini Judices *inde compertum habuerint, eum* (*etſi nemini fas ſit ea vincula ac fundamenta legum convellere aut temerare, quibus Provinciarum fœderatarum regimen ad hæc usque tempora ſubnixum, & auxiliante divini numinis gratiâ adverſus hoſtium ac malevolorum vim, inſidiasque, & molitiones inconcuſſum ſtetit*) *tamen eò progreſſum eſſe, ut ſtatum religionis unà cum aliis turbare, Eccleſiamque DEI ingenti triſtitiâ atque angore afficere veritus non fuerit, prolatis in eam rem atque ipſo opere tentatis inuſitatis quibusdam & reipublicæ exitioſis principiis præceptisque, per quæ non modò privatim, ſed etiam in comitiorum conventuumque publicorum celebritate, ſcriptis, orationibusque, atque aliis id genus modis aſſeruit, ac multis etiam perſuaſit, competere ſingulis ſeorſum Provinciis in religionem ſummum jus atque poteſtatem, nihil uti ad Provincias ſocias fœderatasque ejus rei cura pertineat: Atque inſuper eundem reum aſſenſu, ſuffragioque ſuo, & quibusdam ſcriptis feciſſe, uti multæ opiniones novæ, formulisque initæ concordiæ repugnantes, ac nunquam antè in reformatâ Eccleſiâ approbatæ, excuſſæve, adverſus ſolennem ſacrorum ritum in Eccleſias hujus reipublicæ inveherentur, atque illic defenderentur. Quin & eundem reum ita ſe penitus in eam cauſam demiſiſſe, ut, licet ſciverit haud eſſe decurionum Schielandiæ leges ullas ſciſcere, tamen eorum nomine conſcripſerit formaveritque immitte edictum, quod viceſimo & primo*

die Junij, anno mileſimo, ſexcenteſimo, decimo & ſexto editum nomine pratoris, aſſeſſorumque, & decurionum Schielandiæ fuit: qui, cum non ignorarent templa omnia publica intra ſuæ juriſdictionis fines ab ejuſmodi concionatoribus teneri, qui novis imbuti opinionibus eſſent, tamen eo edicto ſanxerunt, uti ne alibi, quàm in ſuprà dictis templis, ſacros conventus celebrare, veraque reformatæ religioni operam dare fas eſſet: qui ſecus feciſſent, eorum uti domus, horreum, fœnile, navis, cymba, fundus, aliaque loca, in queis ſacra ea peracta eſſent, publicarentur, etiamſi forte is, ad quem earum rerum dominium, proprietaſque pertineret, in eos conventus non conſenſiſſet, cui integra duntaxat relinqueretur actio adverſus conductorem, eosve, qui talem cœtum convocaſſent: tum & ut trecentis florenis is mulctaretur, qui concionatus illic eſſet, quique ſacramenta adminiſtraſſet, aut textum Biblicum cœtui prælegiſſet, aliosve ſacros actus obiviſſet, denique qui conventum indixiſſet, aut eum locum inhabitaret, ubi cœtus initus eſſet: quâ de cauſa is etiam è veſtigio in cuſtodias includi poſſet, donec exſoluta præſens pecunia foret: repertis inſuper quibuſdam inſolitis rei judiciariæ modi, ſe quibus iſte erat, uti confiteri crimen exiſtimaretur, qui reſpondere ad interrogata recuſaret, utque è dictis duntaxat teſtium ſententia ferretur. Deinde hunc ipſum quoque, ne his malis juſta remedia adhiberentur, neve opiniones ejuſmodi novæ à ſacro limine arcerentur, aſſiduè illud operam dediſſe, uti in fœderatis Provinciis nulla Sy-

la Synodus Nationalis haberetur, aut permitteretur, quamvis ad pellendas eas, quæ in religionis ſtatu enatæ erant, difficultates, remedium hoc eſſe præſens & neceſſarium judicaretur à Sereniſſimo magnæ Britanniæ Rege, ab Illuſtriſſimo Principe Auraico, à majore Provinciarum parte, atque à multis Hollandiæ civitatibus, quarum erat notabilis autoritas, poteſtasque. Eundem quoque reum ad eum finem hæc talia jactaſſe, Synodos ſupremæ Ordinum juriſdictioni aliquid præjudicati adferre: in causa Synodi neque ſuffragiis, neque numero ſuffragiorum agendum eſſe: fore id adverſus majeſtatem, libertatemque & jura Hollandiæ, ſi ejus Provinciæ Ordinibus, aut majori eorum parti, ſine plenâ eorum aſſenſione obtruderetur Nationalis Synodus. Ad hoc, eundem reum, quo acrius adverſus hanc obniteretur, quosdam ſegreges conventus cum delegatis ex VIII. urbibus peregiſſe, uti de tota re diſpicerent ante inter ſe, conſultarentque, atque ita mox ex compoſito in comitiis Illuſtrium Ordinum ſententias arte conſonantes dicerent. Ad hæc, eundem reum, injuſſu Ordinum Hollandiæ, cum etiam nihil quidquam de mandato Ordinum Ultrajectenſium, aut Tranſyſſulanorum compertum haberet, auſum fuiſſe in ædibus Joannis ab Oldenbarnevelt obnuntiationem quandam nomine trium ſimul Provinciarum, Hollandiæ, Ultrajecti, & Tranſyſſulaniæ conſcribere, quâ eæ mox conjunctim atque ex compacto in potentiſſimorum fœderatorum Ordinum conſeſſu, novo inauditoque more, teſtatæ ſunt, cætera-

rum Provinciarum legatos, qui Nationalem Synodum maturarent, malorum graviſſimorum & immedicabilium authores fore: eundemque etiam antea hanc obnuntiationem in Senatum delegatorum ab Ordinibus Hollandiæ, ſecus quàm fieri ſolet, attuliſſe, atque illic recitaviſſe, neque ſuffragia decretumve ſuper eâ ritè aut ordine expectaſſe. Eundem quoque aſſenſiſſe, & unà cum delegatis ex VIII. urbibus effeciſſe, ut magnâ ſociorum deſpicatione literæ eæ, quas fœderati Ordines ſuper Nationali Synodo ad Hollandiæ Ordines dederant, nondum apertæ lectæque retrorſum miſſæ rejectæque ſint. Quin & eundem cum aliis unà formaviſſe epiſtolam, quæ nomine Ordinum Hollandiæ ſcripta ad Chriſtianiſſimum Galliæ Regem fuit, ob hanc cauſam, uti Majeſtas ejus falſo crederet Synodi Nationalis convocatione id agi, ut ſupremis Magiſtratibus, nobilibusque, & ſpectatiſſimis Provinciarum vaſallis jura collationis & patronatus adimerentur: tum uti exiſtimaret DD. Ordines Generales in convocanda ea Synodo nihil niſi appellationem Ordinum Generalium ſibi aſſumere; atque uti rogaretur ejus Majeſtas, ne quemquam ex ſua ditione ad Synodum venire ſineret, ſed ut Hollandis potius adverſus cæterorum factiones (ut quidem ibi vocant) opem auxiliumque ferret. Quæ omnia illuc pertinebant, uti & Nationalis Synodus, & ea remedia, quæ erant componendis tantis in religione diſſenſionibus, impedirentur. Sed & eundem reum in Anglia, monitu Joannis ab Oldenbarnevelt, tentaviſſe & exquiſiviſſe

Epi-

Epiſcoporum judicia, ut, ſi amplius obſiſti non poſſet, ſaltem quidam eorum ad Synodum venirent, qui novitati opinionum non adverſarentur: Cum tamen omnium fœderatarum Provinciarum rectores multis Receſſuum actis, pactionibus, tranſactionibusque ac decretis mutuò ſibi inter ſe promiſerint, ſeque huic legi adſtrinxerint, ut opibus omnibus, vitaque & ſanguine reformatam Evangelij doctrinam, quæ in hiſce Provinciis ubique ſuſcepta eſt, protegerent, ac tuerentur, nihil ut in ea immutarent ipſi, immutarive ſinerent: denique quamvis ad hancce normam anno Dei Dominique noſtri milleſimo quingenteſimo octuageſimo octavo juramenta omnia, quæ à gubernatoribus, & præfectis, ducibusque, ac militibus exigerentur, ita compoſita, & publico decreto comprobata eſſent, uti ſanctiſſimè ſuam fidem obligarent iis Ordinibus Generalibus, qui in fœdere ſemel icto, atque in defenſione veræ reformatæ religionis perdurarent: poſtremò quamvis in omni deditione captarum urbium pactio interpoſita fuerit, uti neceſſe haberent eam exercere religionem, quæ à victoribus fœderatisque ſuſcepta jam ubique erat. Inſuper eundem, cum haud ſufficere iſtæc crederet, auſum etiam fuiſſe ope ſuâ auxilioque ſtatum reipublicæ civilem turbare, uti deinde in eo ad arbitrium paucorum cuncta conſtituerentur: atque in his rebus eam viam inſtitiſſe, ut multis eccleſiaſticis, laicisque, qui ſe injuria affectos, relegatosque, & electos atque oppreſſos querebantur, juſtitiam legesque implorare, ac juris remedia perſentiſcere non con-

cederetur, ſed uti civitatum Magiſtratibus vires animique ſuppeditarentur, ne Curiarum juridicarum mandata in eam rem impetrata audirent. Dein, uti mutuam ſibi inter ſe operam navarent conatibusque ſuis autoritatem illuſtrium DD. Ordinum prætexerent, eundem reum ſuper his, & id genus aliis negotiis, monitu Ioannis ab Oldenbarnevelt, multos clandeſtinos conventus cum delegatis ex ſuprà dictis civitatibus peregiſſe, uti de tota re diſpicerent antè inter ſe, conſiliaque in unum conferrent, atque ita mox in comitiis Ordinum ex compacto ſuffragiis conſonarent, decretaque ejusmodi, uti pro re nata opus eſſet, conficerent. in quibus quidem cœtibus etiam plura rerum capita, de queis ſeparatim alio atque alio tempore ad Senatum Ordium retulerant, recognita ac repetita fuerunt; uti in univerſum de iis conderetur unum decretum, quod & factum fuit, cum à Joanne ab Oldenbarnevelt compoſita, ac mox ore ac verbis tenus in unam conclusa ſummam eſt formula acerrimi Senatusconſulti, quod die quarto Auguſti, anno milleſimo ſexcenteſimo, decimo & ſeptimo conditum eſt, quo mandata Curiæ utriusque juridicæ adverſus factioſos eorum conatus impetrata, declarantur nulla atque invalida, monenturque civitatum Rectores & Magiſtratus, ne iis obtemperent: atque etiam poteſtas ſit iisdem Magiſtratibus, uti præſidia ſibi armatorum militum legant, & ſacramentum ab illis exigant, non ſociis fœderatisque in commune, ſed ipſis ſolis præſtandum: ac jubentur omnes præfecti,

præ-

prætoresque & judices, qui jurejurando ſeſe Hollandiæ obſtrinxerunt, decretum illud ex fide, quam debebant exequi: denique cautum fuit, uti tribuni omnes, ducesque, & milites, qui allecti in ordinarias copias erant, cogerentur ſpretis aliorum omnium juſſibus, Ordinibus duntaxat Provinciæ cujusque, qui ſtipendia ipſis ſolverent, Magiſtratibusque earum urbium, ubi in præſidiis eſſent, fidem atque obſequium commodare: quod ſi adverſum ea facerent, ignominioſa miſſione ſacramento militiæ ſolvendos fore. Quibus rebus illud demum effectum eſt, uti adverſus Curias juridicas acrior ſuſcepta molitio ſit, atque ut edictum quoddam, quod conſcio hoc reo compoſitum, atque ab ipſo recognitum eſt, publicè Magiſtratuum Harlemenſium nomine promulgaretur, quo ſupremæ Curiæ adſeſſores contumaces ac refractarios eſſe, contraque bonum & honeſtum, atque adverſus jurisjurandi fidem feciſſe, & ſententias eorum nullas atque invalidas eſſe declarabatur, propterea quòd officium ſuum quibusdam impertierant, qui præter jus fasque ſe oppreſſos conquerebantur. Sed & illuc hinc contigit, uti Magiſtratus Rectoresque ſuprà dictarum VIII. urbium, cum Ioannes ab Oldenbarnevelt identidem monuiſſet vigilandum, & ſecuritati conſulendum eſſe, novos milites legerint, ac ſub vexillis habuerint, aut, quæ ante erexerant vexilla, immutaverint, iisque plures milites addiderint, exacto ejusmodi ſacramento, quo & ſingulis civitatibus fides obſequiumque promitteretur, & fœderati Ordines, atque Illuſtriſſi-

mus Princeps, præfectus generalis, excluderentur: adjecto etiam hoc mandato, uti Magiſtratibus urbium obtemperarent, adverſus quoslibet, atque etiam contra fœderatos Ordines, Illuſtriſſimumque Principem, ſi iidem Magiſtratus exiſtimarent aliquid ab his tentari, quod juri ſuo libertatique crederent officere. Eundem quoque reum auſcultaviſſe monitis Joannis ab Oldenbarnevelt, atque aſſenſiſſe, uti pariter Roterodamenſes quoque novam militem conſcriberent, atque ut ex ſententiâ ſuprà dicti Senatusconſulti Brielam quidam delegati, ignaro Illuſtriſſimo Principe, præfecto generali, mitterentur, qui ordinarias cohortes illic in præſidiis collocatas ſuprà dicto ſacramento adigerent, aut recuſanteis exauctorarent. Super hæc, ſciviſſe eundem reum non eſſe novi militis conſcriptionem factam ad inhibendas ſeditiones plebis, cum quod ſimiliter conſcriptus ejusmodi miles eſſet Hornæ & Goudæ, ubi haud metuendi erant tales tumultus, tum quòd Ultrajecti idem factum eſſet: in quâ urbe ab anno usque milleſimo, ſexcenteſimo, & decimo præſidiarii militis ingentes validaque copiæ ad depellendos civicos motus erant collocatæ; deniq; quòd Roterodamenſes atq; Ultrajectini Schoonhoviam, ubi duæ fœderatorum Ordinum cohortes in præſidiis erant, milites recens à ſe lectos miſerint, ne ea urbs factioni ſuæ ſubtraheretur: quemadmodum & hic ipſe reus quosdam è decurionibus Delphenſibus permovere ſtuduit, uti ejusmodi novi militis conſcriptione pariter ſibi opus eſſe crederent. Sed & intellexiſſe eundem

reum

*ſum ad inhibendos civicos motus haud neceſ-
ſum eſſe, uti tam multa novorum militum co-
hortes conſcriberentur, aut uti ob eam cauſam
fœderatis Ordinibus, Præfectoque generali ſa-
cramentum non dicerent. Atque etiam eun-
dem reum unà conſultaviſſe de ſtipendiis nova-
rum militum inter civitates, quarum negotium
agebatur, pro ratâ parte conſtituendis, aut in
rationes eas, quas cum fœderatis Ordinibus ha-
berent, referendis; cum tamen ipſe fateatur
non debuiſſe eos fœderatis Ordinibus obtempe-
rare, ſi Magiſtratus urbici contraria impera-
rent. Tum & eundem cum aliis deliberaviſſe
de copiis auxiliaribus Gallicis exauctorandis,
aut de cohortibus cæteris, ſi quæ grandiores eſſent,
in pauciora capita contrahendis, uti in facili
foret unde ſtipendia novo militi exolverentur.
Ad hoc, eundem per idem Senatusconſultum
ſtuduiſſe formulam ſacramenti, ad quam ordi-
nariæ cohortes adiguntur, in hanc ſententiam
detorquere, quaſi ante omnia obſequi deberent
Ordinibus cujusque Provinciæ, unde ſtipendia
acciperent, Magiſtratibusque earum urbium,
ubi præſidia agitarent, etiam adverſus fœdera-
tos Ordines, contraq. Illuſtriſſimum Principem,
ſi forte ii diverſa juberent: ut & hàc ipſa re,
atque etiam novi militis delectu ſumma pote-
ſtas popularibus factionis, iſtiusce foret in cun-
ctas fere copias militares harum Provinciarum.
Super hæc, eundem quoque in ſuprà dictis con-
venticulis comprobaſſe, & unà cum Hanio at-
que Hogerbetio, ex conſilio Joannis ab Olden-
barnevelt, formaviſſe eam orationem, quæ ha-*

bita

bita nomine Harlemenſium in comitiis Ordinum Hollandiæ, & ſuffragiis cæterorum ejuſdem factionis confirmata fuit, quâ aſſerebant iidem Harlemenſes, nunquam fore, uti aut cæteras fœderatas Provincias in cauſa religionis quidquam ſe invitis facere, aut Curias juridicas ulla mandata adverſus placita ſua decernere ſinerent. quin potius opes omnes & vectigalia reipublicæ averruncandis his rebus impendi oportere. tum & debere ordinarias fœderatarum Provinciarum cohortes Magiſtratibus urbium earum, in quas præſidii gratiâ mitterentur, ſacramentum dicere, eosque propugnare, etiamſi quid ab his per cauſam aut prætextum religionis imperaretur; denique quâ pecunias, quas extra ordinem promittere in ærarii ſubſidium ſolent, cautionibus inuſitatis adſtrinxerunt, atque in eum modum cæteras civitates, ſociosque veluti ad novi fœderis leges invitarunt. Eundem quoque reum curaviſſe eam orationem ex Belgico in Gallicum ſermonem verti, & in alias terras mitti; atque etiam ſuper hac re conſilia, cum legato quodam extero communicaviſſe. Mox, cum Illuſtriſſimus Princeps Brielæ validius præſidium ex fœderatorum Ordinum cohortibus eo conſilio impoſuiſſet, uti ne in eâ urbe etiam novus miles conſcriberetur, eundem reum palam id improbaviſſe, & unà cum quibusdam ex Senatu delegatorum effeciſſe, uti ad Joannem ab Oldenbarnevelt, & ad Hollandiæ civitates, tanquam in re trepidâ ancipitique, literæ ſcriberentur, atque ut ex eodem Senatu quidam Brielam mitterentur, qui Illu-

ſtriſſi-

ſtriſſimum Principem ab incepto transvorſum agerent. Eundem quoque, uti præſidium iſti factioni adderet, decreviſſe atque concepiſſe unà cum delegatis, ex octo urbibus formulam ejusdam mandati, quod decimo & quarto die Maji, anno 1618. ſuprà dicta octo civitates delegatis dederunt, quo poteſtas iisdem delegatis facta fuit, ut, nullâ ad Senatum relatione factâ, liberè inter ſe ſtatuerent de ejusmodi remediis, quæ aut adhiberi jam cœperant, aut deinceps comparanda eſſe viderentur, adverſum eos, qui Synodum Nationalem maturárent, aut novi militis miſſionem molirentur; (quod quidem non ad alios proferri, niſi ad Illuſtriſſimum Principem, & ad potentiſſimos fœderatos Ordines pôtuit, qui in utrumque hoc negotium intenti erant.) denique quo permiſſum iisdem delegatis erat, ut data invicem fide promitterent ſibi inter ſe auxilium, ſuppetiasque, & indemnitatem, ita uti pro re nata opus eſſe videretur. quæ res eò pertinebat, uti inter ſe in novum fœdus coirent, in cujus ſocietatem etiam Ordines Ultrajectini invitati fuêre; quorum nomine mox ſimile mandatum eſt editum die tertio Junij, anno milleſimo, ſexcenteſimo, decimo & octavo ſtyli veteris. quanquam Magiſtratus urbis Ultrajectinæ, cum impenſius animadverteret, quò iſtud pertenderet, non aliter illud comprobare ſuſtinuit, niſi hac cautione, ut delegatis neutiquam fas foret ope aut aſſenſu violenta & extrema tentare, aut nova ſocietatis leges ſancire, quæ extra commune Provinciarum fœdus eſſent. Exhinc, cum DD. Ordi-

Ordines Vltrajectini cernerent in peſtem ærarii novum militem retineri, eamque ob cauſam delegatos ex conſeſſu ſuo, juſto numero, Hagam miſiſſent, uti cum Illuſtriſſimo Principe de novi militis exauctoratione agerent, eundem reum cum Syndicis Hanio & Hogebertio, & cum Secretario Ledenbergio in ædibus Ioannis Vtenbogardi conſultaviſſe, qua potiſſimum ratione, quave via permoveri poſſent cæteri delegati Vltraj. ctini, uti ne acceptum ſuper ea re mandatum exponerent. Mox & eundem reum, poſtquam de his ad Ioannem ab Oldenbarnevelt *retuliſſet, injuſſu eorum, quorum actor Syndicusque erat, adfuiſſe unà cum ſuprà dictis Syndicis in ædibus Danielis Treſellii, in quas cæteri delegati Vltrajectini data operâ convocati erant, atque illic eum eosdem delegatos multis acribus, pernitioſisque, & communi quieti atque publico Provinciarum ſtatui inutilibus rationibus, & inſuper ſuppetiarum pollicitatione eò adduxiſſe, uti accepta mandata Illuſtriſſimo Principi non exponerent, ſed Vltrajectum reverterentur, magno reipublicæ urbisque Vltrajectinæ periculo. Quin etiam eundem reum illic ad hunc modum verba feciſſe, uti potentiſſimos* Ordines *fœderatos, Illuſtriſſimumque Principem per vituperationem adverſarios, invidosque, ac malevolos dixerit, adverſus quos fidenter obniti, opibusque reipublicæ haud parcere oporteret: tum ut aſſereret exauctoratione novi militis animos auctum iri malevolis, ac damnum irreparabile ſuæ factioni adferri, periculumque eſſe ne in graviora mala inciderent, neve cætera civita-*

tes,

tes, quarum ſalus in hoc vertebatur, rem eam iniquè ferrent: incerta atque intuta eſſe, quæ ab ordinariis cohortibus ſperarentur; opus hic eſſe, uti fiduciam ac ſpiritus ſumerent: fore uti cæteræ civitates, partesque Hollandiæ, ad quas ea res pertineret, ſuppetias ipſis ferrent, cauſamque junctis viribus ad exitum perducerent, atque omni ope, quæ proficiſci ab humano ingenio poſſet, conſtantiam incepti ſervarent: tum & Hollandos ærarii ſui rationibus ita conſulturos, ut hinc accepturi levamen aliquod Vltrajectenſes eſſent; eosdemque etiam circa milites, quibus ſtipendia exolverent, in eum modum omnia ordinaturos, uti deinceps reſciſcerent quorum fides probata, certaque, aut dubia & fluxa eſſet. Quæ omnia ſic dicta factaque ab eodem reo fuêre, etſi fateatur ipſe ſe apud animum ſuum judicaviſſe, expeditâ commodâque viâ occurri multis malis potuiſſe, ſi mandata ea delegati expoſuiſſent. Dein, cum potentiſſimi Ordines fœderati Illuſtriſſimum Principem rogâſſent, ut cum delegatis aliquot, quos ex conſeſſu ſuo elegerant, Vltrajectum proficiſceretur, atque illic exauctorationem novi militis, convocationemq; Nationalis Synodi, & id genus alia urgeret, eundem reum à paucis nobilibus, & trium civitatum legatis, atque inſuper à quibusdam ex Senatu delegatorum Ordinum (qui poteſtatem ejus rei nullam à ſuis acceperant) id negotii ſibi dari paſſum eſſe, uti unà cum Syndico Hogerbetio, atque cum aliis Vltrajectum abiret, & Ordinibus Provinciæ Vltrajectinæ, ac Magiſtratui urbis opem, conſiliumque, & o-

mnis

mnis generis copias promitteret; atque ut inſuper, ſi forte ab Illuſtriſſimo Principe, & à legatis fœderatorum Ordinum exauctoratio novi militis ſine Ordinum Vltrajectinorum ſuffragatione tentaretur, eam rem vi armisque impediret, cujus quidem legationis ſuſceptæ cauſam fuiſſe ſibi hanc confitetur, uti propoſitum DD. Ordinum Vltrajectenſium juvarent, atque uti ordinarias cohortes pariter iisdem ad eum finem operam manusque commodare juberent, acceptis in eam rem literis ad ordinarii militis præfectos, ſtipendia ex Hollandiæ ærario capientes; quâ conſcribillatæ primitus à Ioanne ab Oldenbarnevelt; ſed in comitiis, quæ tunc erant, recitatæ non fuere; quarum ſententia erat, debere eos ſolis illis, quorum ære mererent, Ordinibusque inſuper earum Provinciarum, in quas miſſi eſſent, fidem & obſequium præſtare, eorumque decreta omnia obſervare, ac jubere obſervari, nihil uti adverſum ea faciant, tententve, aut fieri, tentarive ſignant. Eundemque reum mox, poſtquam celeriter Vltrajectum veniſſet, & clandeſtinis conventibus cum Ledenbergio agitaſſet, quâ via, quibusve pollicitationibus Vltrajectinos Ordines adoriri oporteret, ne novum militem ſacramento ſolvi ſinerent, ſed uti eam rem impedirent potius, in conſeſſu DD. Ordinum unà cum Hogerbetio, & aliis ejusdem factionis popularibus ea expoſuiſſe, quorum cauſa veniſſet, conſiliumque illis. & opem, copiasque promiſiſſe; atque ad eundem modum etiam verba feciſſe apud Magiſtratum urbis, adductis ejusmodi rationibus, quæ & DD. fœderatis Ordinibus, Illuſtriſſi-

ſtriſſimoque Principi formidoloſa eſſent, & Vltrajectinos acrius accenderent, animarentque, uti ne invitos ſe cogi ad miſſionem novi militis ſinerent. Inſuper his cum Illuſtriſſimus Princeps quoque, & legati Ordinum Generalium illuc adveniſſent, atque ediſſeruiſſent quæ acceperant mandata, eundem reum commodaviſſe operam ſuam ad componendum id reſponſum, quod nomine DD. Ordinum Vltrajectenſium ipſis redderetur; in quo ita orationem inſtituit, uti eos, qui cum Illuſtriſſimo Principe aderant, agnoſcere fœderatorum Ordinum legatos noluerit, quamvis & tales ſe probaviſſent publicis litteris, quas ad fidem faciendam tradiderant, atque etiam in eum modum verba in Senatu feciſſent. Quin etiam eundem reum illic ſe immiſcuiſſe curis Reipublicæ Vltrajectinæ, atque in clandeſtinis conventibus unà adfuiſſe, in queis centurioni Harteveltio datum eſt ſummum in novos milites imperium. tum & operam eum dediſſe, uti privatim uni è conſulibus Vltrajectinis perſuaderet retinendum eſſe novum militem: atque etiam conſultaviſſe cum præſidiorum Præfecto, quam inſiſtere viam oporteret, ſi Illuſtriſſimus Princeps novi militis exauctorationem vi exequi anniteretur. Eundem quoque reum ſtuduiſſe DD. Ordines Vltrajectinos permovere, uti adverſum hac manu, armisque tenderent, ac ſuaſiſſe uti fidas cuſtodias ad portas collocarent, ſecuritatique ſuæ conſulerent, & ut cives armati curiam cuſtodirent. Dein, cum centurioni Harteveltio religio eſſet manus ſuas adverſus potentiſſimos Ordines fœderatos, contraque Illuſtriſſi-

mum Principem armare, eundem reum ad hæc dixiſſe, nihil id aliud eſſe, niſi degeneris animi ignaviam, meramque perfidiam, quæ neque honorifica, neque utilis eſſe poſſet; ac ſatis mirari eam rem nequiviſſe. Super hæc, eundem reum, uti etiam ordinariæ cohortes contra ea, quæ parabantur, reſiſterent, ſacramenti eas admonuiſſe, ad quod adactæ eſſent, atque illud tali interpretatione pervertere voluiſſe, uti exiſtimaretur haud debere eas DD. Ordinibus fœderatis, Illuſtriſſimoque Principi obtemperare adverſus DD. Ordinum Vltrajectenſium imperia, ſed è contrario debere ea facere, & curare fieri, quæ aut ii, quorum ære merebant, aut Ordines Vltrajectini juberent d cernentque, nihil uti adverſum ea agant tententve, aut agi tentarive ſinant: atque etiam minitatum eſſe iiſdem, fore ut ære dirueruntur, ſi ſecus feciſſent. Eundem quoque reum unà cum popularibus ejusdem factionis haud dubitaſſe præfecto præſidiorum imperare, ne aliorum juſſa, niſi ſua, Ordinumq; Vltrajectenſium capeſſeret. Inſuperque eundem reum, ut omni ope id, quod cœperat, pertenderet ſe velle ſignificaret, pridiè quam exauctoratio novi militis facta eſt, Ducibus, Rectoribusque ordinarii præſidii ſuprà dictas literas, quæ Ordinum Hollandiæ nomine ſcriptæ ad eos erant, in manum tradidiſſe, ut ſaltem deſidere, & nihil contrà moliri vellent: quo quidem caſu Ledenbergius atque alii ſignificaverant facilè ſuperari poſſe præſens diſcrimen, quoniam ſollicitè iſe omnia circa novum militem ordinata erant. Poſtremò eundem reum ea ipſa nocte conſilii com-

communicaviſſe cum præſidiorum præfecto, ac deliberaſſe cum eo, quâ demum ratione efficeretur, ne Illuſtriſſimus Princeps plures ex ſuis copiis in urbem introduceret; tum uti ad eum ſinem porta Amersfortenſis fidis cuſtodiis teneretur: atque etiam dixiſſe: vim id fore, ſi ea cauſa Illuſtriſſimus Princeps reſerare portas conaretur. Quæ quidem artes univerſæ eò ſpectaverint, uti non ſolum Vltrajectinæ Provinciæ metropolis multo ſanguine undaret, ſed etiam totius reipublicæ ſtatus, & vita Illuſtriſſimi Principis in extremum adduceretur diſcrimen: effectumque eſt per has, & alias ejuſce generis machinationes, conſpirationesque, ut contigerit inter Ordines eſſe alios Ordines, aliud in rerum regimine regimen exiſtere, novas ſocietates iniri adverſus commune fœdus, turbari in univerſum reipublicæ eccleſiaſticum & civilem ſtatum, ærarium exhauriri, decies deciesque & amplius centena millia expendi, diffidentiam paſſim, diſſenſionesque inter ſocios, atque inter cives excitari, fœderis initi vincula dirumpi, provinciasque ad ſui tutelam invalidas fieri, ac fermè in periculum venire, ne ad probroſam aliquam pactionem deſcendere, aut etiam funditus interire cogantur. Quæ ejuſmodi ſunt, uti in republica benè compoſitá neutiquam ferri, ſed publici exempli cauſa vindicari oporteat.

Quare His Adducti *Domini judices poſt maturam deliberationem, perſpectis expenſiſque iis omnibus, quæ ad rem facerent, quibusque permoveri poſſent, jus dicentes nomine atq; juſſu Potentiſſimorum Ordinum fœderatarum Pro-*

vinciarum, condemnarunt eundem reum, atque in præſens condemnant, ut carcere perpetuo atineatur, eâque cauſâ deducatur in locum munitum, quem potentiſſimi Ordines fœderati adſignabunt, atque illic per omne tempus vitæ cuſtodiis adſervetur: bonaque ejus omnia fiſco addunt. Actum in conſeſſu eorundem Dominorum judicum, Haga-Comitum, pronuntiatumque XVIII. Maji, anno 1619.

Conqueſtus eſt de ingrata Patria, & Fidem Conjugis commendavit in Epiſtola, ad Erycium Puteanum ſcribens: *Fidem in patriam præſtiti: in uxore inveni. Ego publicæ libertati dum ſtudeo, amiſi meam: Illa viciſſim ſuam mea impendit: neque tu fruſtra ipſam qua mihi ſum redditus rationem mirarit.* Quis enim libertatem ſperaret ex arctiori carcere? Quis cœli apertos hauſtus ex iis anguſtiis, quæ vix animæ reſpiranti aerem transmitterent? Quis denique tot cuſtodum oculos effugere ſe poſſe ſperaret ipſis cuſtodum manibus & pedibus? Sed nimirum æquum erat inexpectata ratione eum ſervari, quem adeò inexpectata pernicies oppreſſerat. Quis enim futurum hoc crediediſſet? Patriæ gloriam & eorum, qui in patria eminebant, tum vincta, tum ſoluta oratione, quantum potui connisſus in ſublime extuli. Pro hoc merito merces mihi ſumma ignominia à civibus meis redditur. Publicas opes patrocinio defendi, conſiliis auxi; meas amitto: tutatus ſum patriæ libertatem, conſtat id mihi triſtiſſima ſervitute. Bene illud, quod uxorem in carcere reliqui, & quidem me elapſo arctius cuſtodiendam,*

dam, ne quis jam dubitaret capi & innocentes & benè de ſuis meritos. Illa hoc tantum gnara elatum me, quod reſtabat eventus, anxia animi conjectura revolvens, vota fecit, quæ ab amantiſſima mariti conjuge nemo expectaret; ut maritus à ſe quam longiſſimè abeſſet. Ego tum demum intelligens à quali uxore diſceſſiſſem, tam graviter ferebam ejus abſentiam, ut potius quam ea diu carerem, carceri me fuerim redditurus. Gratulandum eſt ſæculo, quod hoc potuerunt famæ reverentia ac pudor, ut fœminam illorum manibus extorquerent, quia jam aliam non habebant iræ ſuæ materiam. Illa verò hoc laude dignior, quod tam facilem exitum, cum me emitteret, ſperare non auſa eſt, innocentia mea mihi conſcia, atque, inde intelligens in quos homines incidiſſemus. Non in aliam magis iſti verſus congruunt:

Tu melius certo meruiſti pignore vitæ,
Vt tibi non eſſet morte probandus amor.

Neque tamen jam defuncti ſumus patientiæ experimentis: ſupereſt pro carcere exſilium, & neſcio an

Fata mihi totum mea ſint agitanda per orbe.

In Galliam ſe recepit Exul, animatus à Petro Jannino, qui promiſit ſecuram in illo Regno ſtationem, ſeu ad tempus, ſeu in perpetuum: faventem expertus quoque Illuſtriſſimum Dn. Guilielmum du Vair Galliæ ſigillorum cuſtodem, in cujus Epiſtola gallicè exarata Anno XXI.13. Junij hæc leguntur: *Mihi promitto, Liberalitatem Regis, (quæ pro tempore ad nihil ſe extendit, quàm ad tuam tan-* **In Gallia Exul.**

tùm Neceſſitatem tuis jam Virtutibus obviam aderam & meritis, ut offerat ipſis functiones honeſtas in rebus mundanis, in quibus fiunt Te multùm acquiſiviſſe cognitionis & dexteritatis in illis tractandis. Non ero ultimus, qui ſe geret ad promovendum illud, quod poterit inſervire Tuo deſiderio, & habebo chariſſimam, ſicut debeo, amicitiam Viri tam rari, ſicut Tu es; offerendo Tibi omnia, quæ poſſes expectare ab illo qui eſt,

Domine mi

Tuus &c.

Inſigni Poemate gratulatus eſt meliorem ſortem cum Libertate Caſpar Barlæus, cujus Numeri ita tripudiant:

Hactenus inviſa detentus carceris umbra
Ereptum ulterius non tulit Hugo diem.
Fata viam inveniunt tabulis concluditur arctis,
Quemque capax mundus non capit, arca capit.
Navigat & liber, ſimul & captivus, & inter
Spemque metumque ſuum laudat, & odit opus;
Aut Solem mihi reddet, ait, fraus iſta priorem
Aut iterum ingenio ſum miſer ipſe meo.
Quid fortuna ſtupes? toti mirabilis orbi
Non niſi vult miris liber abire modis.

Publicandi hoc Scriptum Author fuit Nicolaus Peireskius.

Movit autem ipſum ad hoc Opus elaborandũ VIR Illuſtris Nicolaus Claudius Fabricius de Peiresk, Senator Aquenſis, cujus vitam Petrus Gaſſendus deſcripſit, qui omni operâ contendit, ut aliquod Monumentum ære peren-

perennius poſteritati ab hâc ingenioſâ manu relinqueretur, cumque neminem ſciret, qui par eſſet tantæ moli ſolicitavit Grotium, Monſtrum illud Ingenii, Virumque, ut ſæpius ipſum appellat Salmaſius, verè ἐξοχώτατον, ſubminiſtrans promovendo fœtui media & dextram amicam. Ut verò Author noſter ſtimulatus fuit à Peireſckio, ita una ipſum impulit defectus hujus Argumenti, cum ante eum nemo de hoc ſcripſerit Methodo compari ſelectâ, atque deſideratum diu fuerit, ut in hâc Materiâ aliquod opus Cedro & Libanitide dignum prodiret. Faſſus fuit ipſe Grotius, cùm Exemplo donaret Peireſckium addita Epiſtolâ, in qua ſequentia leguntur. *Accipe juſſis Carmina cœpta tuis, ait Poeta. Ego verò, Peireſci ampliſſime, non carmen, ſed librum tibi mitto, tuo hortatu, tuisque auſpiciis captum. Adderem, quod ipſa hæc mea in Gallia habitatio non parum tibi debet, quo conciliante in virorum maximorum notitiam perveni: ita ut hoc quoque titulo, ſi quid inde fructus naſcitur, id à te poſſit vindicari. Si dicam magno mihi dolori eſſe, quod tuo conſpectu tuisque, colloquiis frui non licet, dicam quod veriſſimum eſt; ſed huic damno ſolatium aliquod adhibet V. N. frater tuus, frater ſanè, non naturâ tantùm, ſed morum humanitate, qui &c.* Fuit inſuper inſtructus ſufficienti ſuppellectile literaria ad hoc ipſum, quod cœpit, verùm in uno maximè laborabat, præconceptis ſcil. in Negotio Religionis Opinionibus, quod ipſe non diſſimulat. In voto

Qui hactenus non tentatum iter perſuaſit Grotio;

enim pro pace Eccleſiaſtica hæc leguntur: *Ab Adoleſcentia inſtitutus in ſacris literis, uſus autem Magiſtris non idem circa divina ſentientibus.* Hinc indifferens quandoq; & ſuſpenſus, hinc ἀμφίβιος in fide, nunc huc, nunc illuc inclinans. Nam primò Arminianorum dogmata probavit, dein motus officio cœpit etiam Photinianorum placitis adhærere, & tandem Pontificiorum Opinionibus ſubſervire voluit, quo animo, exprocaturus ne non leve auctoramentum purpuram ſc. & Galerum, ut quidam exiſtimant, an alia de cauſa non definire licet. Singula demonſtrare in proclivi eſt, Arminianis enim faviſſe ipſa ſortis adverſæ Conditio & Proſcriptio prodidit; maximè verò Liber, cujus Inſcriptio *Ordinum Hollandiæ & Weſtfriſiæ Pietas*, in quo pagina trigeſima prima & ſequentibus *quinq; illa dogmata*, ex quibus diſſenſus inter Gomariſtas & Remonſtrantes ortus maſculè propugnat *de Prædeſtinatione*, nimirum, quòd DEUS ab æterno decreverit credentes ſalvos facere. Alterum *de morte Chriſti*, quòd redempti per eam omnes, ſed non omnes è captivitate eruti. Tertium de *Gratiæ Neceſſitate*, quod homo ſalutarem fidem à ſe non habeat, neque ex liberi Arbitrii viribus, ſed neceſſe ſit eum â DEO in Chriſto per Spiritum ſanctum regenerari & renovari in Intellectu, Affectu ſeu Voluntate & omnibus viribus, ut verum Bonum poſſit rectè intelligere, cogitare, velle & perſpicere ſecundum Verbum Chriſti Johan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Quartum

Hoc uno non ſufficiens quod in fide nutabat.

de Modo, quo Gratia operatur, ubi negat operationem talem eſſe, cui reſiſti non poſſit. Ultimum denique de *Perſeveratione*, de qua an ſit omnium, qui verè credunt dubitare Remonſtrantes aſſerit, non verò Chryſoſtomum, Auguſtinum & Proſperum, confirmat etiam ſua dictis Patrum, dilutis breviter, quæ valde obſtare videbantur. Profeciſſe autem ad Photinianiſmū & per ſinceriora graſſatū veſtigia ad majoris Impietatis & Licentiæ circum docent omnia, Commentarii in V. & N. T. in quibus quoties arat Socini vitulâ? quoties ſoligine hujus hæreſεως textum ſacrum conſpergit, & devenuſtare ſtudet? familiaritas cum iſtiusmodi furfuris hominibus, partim per Epiſtolas, partim per Converſationem, ut etiam Martinum Ruarum hoſpitio Lutetiæ excepiſſe illum ferant; ipſe denique liber præ manibus, in quo aliquoties plumæ Socinianæ conſpiciuntur, quibus ſua vel veſtire vel colorare voluit, nec veritus eſt ſcribere ad Voſſium: *Non me pudeat conſentire Socino, ſi quando is in veram veteremque incidit ſententiam, ut ſanè fecit in Controverſia de Juſtitia per fidem & aliis nonnullis.* Luculentum autem indicium ſymbolicæ Religionis exhibet Epiſtola ad Crellium, in qua hæc leguntur: *Conſtitui & legere & relegere diligenter, quæcunque à Te proficiſcuntur, expertus, quo cum fructu id antehac fecerim. Eo ipſo tempore, quo literas tuas accepi, verſabar in lectione tuæ interpretationis in Epiſtolam ad Galatas. Quantum judicare poſſum, & Scri-*

 pti

pti occaſionem, & propoſitum, & totam ſeriem dictionis, ut magna cum cura indagaſti, ita feliciter admodum es aſſecutus. Quare Deum precor, ut & Tibi & tui ſimilibus vitam det, & quæ alia ad iſtiusmodi labores neceſſaria. Mihi ad juvandam communem Chriſtianiſmi cauſam, utinam tam adeſſent vires, quàm promptus eſt animus. Quippe mea prima ætate per varia diſciplinarum genera jactatum, nulla res magis oblectabit, quam rerum ſacrarum meditatio. Id in rebus proſperis moderamen, id in adverſum ſolatium ſenſi. Pacis conſilia & amavi ſemper, & amo nunc quoque eoque doleo, cum video tam pertinacibus iris committi inter ſe eos, qui Chriſti ſe eſſe dicunt, ſi rectè rem putamus, quantillis de cauſis! Tandem inter pontificios agens patellâ deſultoriæ mentis non indignum judicavit Papiſmi operculum, quod probant Annotata in Conſultationem Caſſandri, Votum pro pace, & quæ Andreæ Riveto Antagoniſtæ oppoſuit. quid de eo narraverit Lucas Holſtenius alii prodiderunt ſcil. ſuaſiſſe ancipiti, ut Eccleſiæ Romanæ Nomen daret, quanti fecerit Dionyſium Petavium ex Epiſtolis liquet, ubi inter cætera commendat librum ſupra laudatum & Cenſuræ ſubmittit, ſcribens: *In eo ſcripto ſi quid eſt aut Catholicis ſententiis diſcongruens aut eateroqui à veritate alienum, aut minus idoneum ad Pacem, de eo abs te viro eruditiſſimo & cujus judicium plurimi facio, moneri percupio. Rogo, permittas mihi lumen de lumine accendere.* Et quam turpiter ſe dedit in Medita-

Meditatione de Anti Chriſto, quem propterea Hippolytus Fronto CaraCotta, qui creditur Molinæus, caſtigavit, & Samuel Maresius Orbi erudito proſtituit. Sanè ſi eamus per fidei capita, deprehendemus pontificiis palpo ſubveniſſe in Articulo de Papa, nuptiis, cibis, jejuniis, Cœlibatu Sacerdotum, cultu divino in ignotâ linguâ, Communione ſub utraq; Libero Arbitrio & Merito, Transnsſubſtantiatione, Invocatione Sanctorum, Imaginibus & earum cultu, verſione & lectione Bibliorum in lingua vernaculâ; Unde etiam Jeſuitæ libellum Belgicâ linguâ, quem Teſtamentum Grotii inſcripſerunt, paſſim in Vulgus diſſeminarunt, ut oſtenderent partibus pontificiorum accedere paratum fuiſſe, & profeſſionis luculentæ ſpeciminibus in Scriptis præluſiſſe, faviſſe etiam, quâ Animi ſinceritate non diſputamus, Auguſtanæ Confeſſioni, & eidem addictis conſtat ex Animadverſionibus illius in Conſultationem Caſſandri; ubi in præfatione ex Carolo Caraffa Epiſcopo Averſano refert: *Cum primum lecta fuerit Auguſtana Confeſſio, non averſos ab ea fuiſſe Catholicos, ſed judicaſſe eam nonnullis in locis egere Explicationis*, & *ſubjicit nihil hoc pronunciato Caraffæ eſſe verius.* Quam diſſimilis autem ſibi ipſi, qui quondam impugnavit Socini Commentum, & Defenſionem Fidei Catholicæ de ſatisfactione Chriſti edidit, Anno hujus ſeculi decimo ſeptimo; Hæreſin peſtem vocavit & venenum Eccleſiæ; Sociniſtis tribuit effrenem

Licen-

Licentiam, Pontificiis verò Tyrannidem, & in hoc utroſque diſcrevit. Totus autem fuit, quod maximè dolendum, deditus infelici ſtudio Pacis Eccleſiaſticæ, quam ſibi confinxit, quo illa vergunt, quæ Guilielmus du Vair ad illum perſcripſit, in Epiſtolis ipſe ſparſim prodidit, in Annotationibus ad Caſſandrum & Vindiciis Orbi expoſuit. Unde non mirum multum luti hæſiſſe etiam huic Operi, nec dubium, ſi verâ religione fuiſſet inſtructus, longè nitidius effulſurum, nec manum, quæ errata in theologicis caſtigaret, exacturum. Accuſatus fuit etiam à quibusdam non tantum audaciæ in textus Scripturæ, ſed & nimiæ præfidentiæ in cæteris ſtudiorum Rationibus, de qua non nemo: *Ea videtur eſſe viri iſtius, in omnibus Magni, indoles, ut neminem ſibi contradicentem, æquo animo ferre queat. Cæteris omnibus vellet eſſe, quod Diſcipulis ſuis Pythagoras, aut alter Palæmon haberi, qui ſecum natas, ſecum morituras litteras clamitabat. Id Nobilium Puteanorum (Virorum ut genere ſic eruditione Clariſſimorum, in quos Gratiæ & Muſæ liberali planè manu exquiſitiſſima ſua munia effuderunt) teſtabitur Frater alter, quem ajunt Virum Illuſtrem, immemorem etiam beneficiorum ab illis acceptorum, nuper in ſuis ædibus parum moderatè excepiſſe, & cum jurgiis à ſe dimiſiſſe, quod in verba ſua jurare recuſaret, & ejus Dictaturis obloqui auſus eſſet.* Vitam finiit Anno ſupra milleſimum ſexcenteſimum quadrageſimo quarto, decimo octavo Auguſti, de

Grotii Exitus è vita.

de quo Epiſtola D. Quiſtorpii nos informat, quam addere juvat: *Contendis à me*, ſcribit *N. N. ut perſcribam quomodo, mundo huic valedicturus, Literatorum Phœnix Hugo Grotius ſe geſſerit. En, paucis id habe. Conſcenderat ille Stockholmiæ navim, qua Lubecam ferretur; vehementibus per triduum in mari jactatus procellis, naufragium patitur, & ager ad Caſſubiæ litora appellit. Inde perquam incommodo curru, pluvia tempeſtate, per ſexaginta & plura milliaria Roſtochium noſtrum devehitur. Divertit ad Balemanniam. D. Stocmannum Medicum advocari curat, qui, ætate, naufragio, incommodis itineris fractas vires advertens, vitæ terminum imminere præſagit. Secundo ab ingreſſu in hanc urbem die. (qui St. Vet. erat XVIII. Auguſti) me hora nona veſpertina ad ſe vocat. Acceſſi, propemodum in agone Virum conſtitutum offendi: compellavi, & me nihil maluiſſe affirmavi, quam ut mihi cum ipſo incolumi ſermones ſociare licuiſſet. Regerit ille, ita DEO viſum fuit. Pergo: ut ad beatam emigrationem ſe componat, peccatorem agnoſcat, ſuper commiſſa doleat, moneo; cumque inter loquendum Publicani peccatorem ſe fatentis, & ut Deus ſui miſereretur precantis, meminiſſem: Reſpondet: Ego ille ſum Publicanus! Progredior, ad Chriſtum, extra quem nulla eſt ſalus, ipſum remitto. Subjecit ille, In ſolo Chriſto omnis ſpes mea eſt repoſita. Ego clara voce precationem illam Germanicam germanicè recitabam, quæ incipit:* HERR JEſu/ wahrer Menſch und

GOtt

Gott 2c. *Ille complicatis manibus, ſubmiſſâ voce me inſequebatur. Quùm finiviſſem, quæſivi an me intellexiſſet? Reſpondet, probè intellexi. Pergo illa recitare ex verbo Dei, quæ jam jam morituris in memoriam revocari ſolent. Quæro, an me intelligat? Reſpondit: Vocem tuam audio, ſed quæ ſingula dicas, difficulter intelligo. Quum hæc dixiſſet, planè conticuit, & brevi poſt Spiritum exhalavit, in puncto duodecimæ nocturnæ.*

Scopus ſcripti. *Habes Cataſtrophen vitæ, à Grotio ſummo viro actæ. Cadaver Medicis poſt commiſſum eſt. Inteſtina Lebeti abenco impoſita, ut in templi apud nos primarij Mariæ Virgini ſacri, locum honoratiſſimum reponerentur, à templi præfectis facile impetravi. Molliter cineres cubent! Vale, dabam Roſtockij propridie Michaelis. Anno CIↃ IↃC XLV.*

Hactenus de Authore & occaſione libri. Scopum, quem ſibi præfixerit hâc Scriptione exponit in Epiſtola ad Johannem Crellium ſcribens: *Libris de jure Belli ac Pacis, id præcipuè propoſitum habui, ut feritatem illam non Chriſtianis tantum, ſed & hominibus indignam, ad bella pro libitu ſuſcipienda, pro libitu gerenda, quam gliſcere tot populorum malo quotidie video, quantum in me eſſet, ſedarem.*

Gaudeo ad principum quorundam manus hos libros veniſſe, qui utinam partem eorum meliorem in animum ſuum admitterent.

Nullus enim mihi ex eo labore fructus ſuavior poſſet contingere.

Tranſi-

Tranſimus ad fatum Operis hujus ante & poſt Authoris obitum. Subiit hic liber varia & judicia & cenſuras, quibusdam hoc ipſum Scriptum tanquam novum ipſa novitate accuſantibus, quaſi ſc. hoc ipſum eſſet molimen quoddā contra veterum methodum, & tritam etiam hactenus in jure viam. Fuerunt alii, qui hoc ipſum opus accuſarunt ex opinionum contrariarum ſententia, quæ ab Opinione Authoris in opere hoc propoſita recedunt. Fuerunt Pontificii, qui proſcripſerunt hoc ipſum Opus; Nam anno 1629. Romæ in Conſilio ſecreto Decretum factum, ut hic liber inter prohibitos referatur; Unde etiam apud Franciſcum Magdalenum in indice librorum prohibitorum, hic etiam reperitur, ubi legimus 4. Febr. Anno 1627. hoc decretum factum eſſe. Cur autem Jeſuitæ procurarint apud Pontificem, ut inter libros mali commatis referretur, varie inter ſe Doctores diſputant, & ſunt inter ipſos Pontificios, qui mitius cenſuerunt, quam factum eſt à Pontifice. Quod ſi proſcriptus eſſet ob errores in hoc argumento conſpicuos, forſan non tam reprehendendus quàm laudandus eſſet, cùm autem de cauſa non conſtet, liber hic fatum idem, quod aliâs orthodoxi libri expertus eſt, & potius Tyrannidem ſenſit quam æquanimitatem. Nimium alii tribuerunt huic Scripto, opinati mera oracula hic contineri, omnia eſſe excocta & ſincera, Errorū etiā in Religione Baſiatores vel Defenſores, qui proin in periculoſas Syrtes ducti hæſerunt in capitibus fidei, & ut Scaliger Libri Fatum.

in

in aliâ materiâ feſtivè loquitur, congeſſerunt in horrea ſua ſimul cum frugibus etiam ſcarabæos cum ſuis tabernaculis, dum omnia converrerunt ſine Vanno aut Cribro.

Inſcriptio. Pergimus ad Epigraphen; Inſcribitur nempe *de Jure Belli & Pacis.* Seldenus adverſarius Hug. Grotii forſan ex æmulatione ſcripſit librum de Jure Nat. & Gent. Ipſe Grotius vocat Opus de Jure Gentium in Epiſtola ad Nicol. Peireſcium, quò quidem juxta quoſdam magis vergit. Sed Grotii appellatio non videtur difformis tum vero, tum rationi priſcæ loquendi. Bellum enim & pax ſunt illi cardines, in quibus omnes res & negotia humana volvuntur. Ad illa duo omnia referri poſſunt, quæcunque in vita noſtra geruntur. Et cum ipſe Grotius intenderit, opinionem illam expungere, qua quidam putarunt, inter arma ſilere Leges, in bello nullum eſſe jus, ſed dextram prævalere Honeſtati &c. ideoque oſtendere voluit, non ſolum in pace, ſed & in bello obtinere jura, adeoque ſtatum utrumque tam belli, quàm pacis regulam ſuam tenere, ad quam inſtituendus & dirigendus ſit Homo Animal illud ſociale, ne quid declinet ratio, ſive in ſagato ſive togato ſtatu ſit conſtituta. Hinc etiam in libro tertio maximè agit de iſtâ materiâ, quæ bellum concernint, & illis quæ bello connexa.

Inſcripſit Opus & dedicavit Ludovico XIII. Galliarum Regi, quia poſtquam patria pulſus; & in exilium ejectus fuit, receptus eſt

in gra-

in gratiam à dicto Rege Galliæ, ſub cujus umbram illum vocavit ſupra laudatus P Janninus Regem commendans, quod & juſti & æqui amantiſſimus ſit, quodque à multis Viris probis acceperit Grotium alieno odio & Judicum Injuriâ damnatum.

Hæc ad prognoſin hujus operis. Alias liber diviſus eſt in tres partes, in quarum prima agitur vel maximè de illis, quæ concernunt Jus Naturæ & Belli Indolem, Diviſionem, Principium, cauſas & modum in (2) parte de illis, quæ Belli cauſas concernunt, & negotia alia humana, quoad ipſam acquiſitionem, conſervationem & defenſionem ſpectant. In (3) de jure belli, quid & liceat & expediat cum connexis. Ut autem Author eo felicius progrederetur in intricata hac & impedita materia, præmiſit prolegomena, in quibus multa ſunt, quæ utilia & maximè expendenda, cùm ſuppeditent tum rationem juris naturæ defenſi, tum etiam ſcatebram fontium, ex quibus hoc Opus hauſtum, & deniq; ipſam tractationis ideam, typum & portam.

In

PROLEGOMENA,

OBSERVATIO I.

Grot. Proleg. p. 1.

Jus civile quidem excultum fui[t] hactenus, illud verò quod Natur[æ] vel Gentium dicitur, neglectum ſin[e] Ratione & Utilitatum, quas parit d[e]bitâ perpenſione.

ORditur ita: *Jus civile* aggreſſi ſunt mult[i]. Hîc Author dicit, jus civile quidẽ hact[e]nus fuiſſe illuſtratum Commentariis, aut con[]tractum à multis ob oculos poſitum reſpicien[]do noſtrã maximè ætatem. Habuit enim Ro[]manum Jus ſuos gradus, Infantiam, Adole[]ſcentiam & ætatem ingraveſcentem, cum ve[]vires Imperii ſenſim poſt Juſtiniani tempor[a] defluerent cum ex turbis in Oriente, tum i[n] Occidente nominatim Italia, cum ſtudiis ſu[b] Carolo M. refloreſcentibus cœpit reſpirar[e] lacertos movere ſub Lothario, ſeculo deni[] que decimo quarto, quinto, & noſtro, f[a]ſtigium petiit, & nobiliſſima Ingenia in ſu[um] affectum & admirationem pellexit. Ut a[u]tem nihil ex omni parte beatum, ita noſt[ro] quoque ævo non ſine nævo fuit hoc ſtudium de quo graviter Petrus Cunæus pag. 87. 8[]

Juris civilis gradus.

Nævi à Cunæo indicati.

Jus illud Romanum, cujus ſumma eſt pr[o]fectio, propter excellentem ſeculi noſtri p[er]verſitatem, ita deformatum, interpolatum, l[u]xatu[m]

xatum eſt, uti ſolidam & expreſſam effigiem ejus nullam teneamus, umbra autem & imaginibus utamur. Ejus mali prima origo à Pontificibus eſt, qui ut potentiam ſtabilirent ſuam, tum ut aliquid ſui viderentur adferre, etiam recta commutaverunt. & paulò poſt: *Neq; verò his modo malis perfuncta eſt illa vera Sapientiæ divinæ ſoboles: Sed acceſſit aliud quoq;, quod longè pejus eſt, ambitio pravaq; libido quorundam, qui in jus civile cũ immanes Commentarios ſcriberent, pene omnia ſubtili argumentorũ collectione in diſceptationem vocavere, jusque dedere nobis controverſum, quod tam actoribus quam reis partibus deſervit.* Sed hoc eſt per accidens & illis relinquendum, qui in hoc ſtadio aliâs ſtrenuè decurrunt, aliâs Laurentius Valla egregiè illud commendat, ſcribens: *Se perlegiſſe quinquaginta Digeſtorum libros ex plerisque Juriſconſulorum voluminibus excerptos, & relegiſſe libenter & quadam cum admiratione, quod neſcias, utrum diligentia an gravitas, prudentia an æquitas, ſcientia an orationis dignitas præſtat. Et hæc ipſa in unoquoque illorum ita ſunt egregia & perfecta ut vehementer dubites, quem cui præferendum putes; & hic nihil addi adimive poſſe videtur tam eloquentiæ quam Latinitatis & elegantiæ, ſine qua cœca omnis doctrina eſt & illiberalis, præſertim in jure civili.* Jus verò præter illud non fuiſſe probè obſervatum, aſſerit Author; illud autem triplex dicit eſſe, nempe (1.) Jus à natura profectum ſive naturale (2) Jus divinis conſtitutum legibus, h. e. Jus divinum poſitivum, &

(3) Jus conſuetudinarium, moribus & pacto tacito introductũ, quod ad Jus gentium refert. Dicit præterea non defuiſſe, nec hodiè deeſſe, qui hanc juris partem ita contemſerint, quaſi nihil ejus præter inane nomen exiſteret, adeoque fuiſſe, tum ex Veteribus, ut Carneades, tum etiam ex recentioribus infra perſtringendis, qui ipſam exiſtentiam Juris naturæ impugnent. Quos imprudentiæ & falſitatis arguit I. *Scriptura.* Diſertè enim Paulus Rom. 2. v. 14. & 15. *Cùm Gentes qui legem non habent natura quæ legis ſunt, faciant, iſti legem non habentes ſibi ipſis ſunt Lex, atque oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis &c.* II. *Conſcientia* tum antecedens, tum conſequens; eſt enim illa judicium de agendis vel omittendis, de actis & omiſſis eorumque Bonitate vel Malitiâ; ni autem huic Judicio præponas Regulam dirigentem, obligantem, ſtimulantem, quomodo Bonitatem vel Malitiam cognoſces, conforme illi vel devium deprehendes, & vel lætus de Actu honeſto triumphabis, vel mœrens de commiſſo peccato, vel omiſſo bono concides. At quæ alia generalis Regula dari poteſt, etiam ad Gentiles ſeſe porrigens, ad illos, qui qualibuscunque ſtricturis rationis gaudent, quam Lux Naturæ, Lex cordibus hominum inſcripta. Deniq; III. *Conſenſus Sapientum & populorum.* Conſpirant hîc Judæi, Gentiles & Chriſtiani, Ex Judæis Joſephus lib. 16. Originum cap. 10. qui inter perpetua & univerſalia, atque particularia & mobilia diſtinguit, Rab-Aſar, qui cum crea-

Iuris naturalis Exiſtentia.

tu

tus eſſet Adam introiiſſe in eum notitiam totius Legis naturalis aſſerit: ex Gentilibus Pythagoras, qui, quæ ſacra ſunt præmonſtrare naturam docet, Ariſtoteles, qui juſtum quoddam naturâ, etſi nulla ſocietas inter homines interceſſiſſet, ſtatuit. Rhet 1 cap. 14 Cicero, qui Legem rationem ſummam inſitam in Naturâ agnoſcit, quæ jubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetque contraria. Ex Chriſtianis Doctoribus producimus Juſtinum, qui in Colloquio cum Tryphone, oſtendit quædam eſſe bona univerſaliter, naturâ & æternùm; quædam aliter ſe habere: Authorē Conſtitutionum, quæ Clementi tribuuntur, qui diſtinguit inter τὰ φυσικὰ ϗ νόμους, & illa, quæ vocat ἐπείσακτα. Inſignis verò locus eſt Lactantii Firmiani, quem ex amiſſis libris Ciceronis de Republica affert, ſcribens: *Eſt vera lex recta ratio naturæ cognoſcens, diffuſa in omnes, conſtans, ſempiterna, quæ vocet ad officium jubendo, vetando, à fraude deterreat, quæ tamen neque probos fruſtra jubet aut vetat, nec improbos jubendo aut vetando movet. Huic legi nec obrogari fas eſt, neque derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari poteſt. Nec verò aut per Senatum aut per populum ſolvi hac lege poſſumus. Neque eſt quærendus explanator, aut interpres ejus alius. Nec erit alia lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia poſthac, ſed & omnes gentes & omni tempore una lex & ſempiterna & immutabilis continebit; unùsque erit communis, quaſi Magiſter, & Imperator omnium DEUS;*

ille legis hujus inventor, diſceptator, lator, cui, qui non parebit ipſe ſe fugiet, & naturam hominis aſpernabitur, & hoc ipſo maximas luet pœnas, etiam ſi cætera ſupplicia, quæ putantur, effugerit. Carneadem premit vis rationum modo ad illas attendatur. Quod ſi enim nihil naturâ turpe, vel juſtum vel injuſtum niſi ex voluntatis Arbitrio, annon DEUS contemptû Nominis ſui, homicidia, adulteria, furta & latrocinia imperare poterit, & quidem ita, ut grata ſint illi, eo ipſo quo præcepta, quod utique horrendum. Annon ſicut recta ratio eſt neceſſaria ad vitæ humanæ dirigendos actus, ut non poſſit non fatuus impingere, adeoque naturâ tale quid, cujus contrarium uſibus humanæ vitæ non inſervit, ita etiam, quia per Juſtitiam hominum ſocietas conſervatur, ea neceſſaria eſt, ubi Reſpublica, cœtus hominum in decenti ordine tuetur, intelligitur aliquid eſſe juſtum ita, & aptum ex ſe conſervandæ ſocietati, ut oppoſitum deſtruat illam & evertat. Egregiè autem Diſcurſum adverſarium examinat Lactantius, cujus verba inſerere libuit, petita ex lib. 5. Inſt. cap. 17. *Videamus inquit, utrumne juſtitia fœdus aliquod habere cum ſtultitia poſſit. Juſtus, inquit Carneades, ſi aut equum ſaucio, aut tabulam naufragio non ademerit, ut ipſe animam ſuam liberet, ſtultus eſt. Primum omnium, nego ullo modo fieri poſſe, ut homini, qui quidem vere juſtus ſit, ejuſmodi caſus eveniat: quia juſtus neque cuique nato inimicus eſt, neque quicquam omninò appetit alienum. Cur enim naviget, aut quid*

Refutatio argumenti palmarii Carneadis.

quid petat ex aliena terra, cui ſufficit ſua? Cur autem belligeret, ac ſe alienis furoribus miſceat, in cujus animo pax cum hominibus perpetua verſetur? Scilicet peregrinis mercibus, aut humano ſanguine delectabitur; qui ne lucrum ſciat appetere, cui ſufficit victus; & non modo ipſe cædem facere, ſed intereſſe facientibus, ac ſpectare, ducat nefas? Sed omitto iſta; quoniam fieri poteſt, ut vel invitus ad hæc ſubeunda cogatur. Adeone ergò juſtitiam ô Furi, vel potius ô Carneade, cujus eſt illa omnis oratio; tam inanem, tam ſupervacuam, tamque contemtam DEO putas, ut nihil poſſit, nihilque habeat in ſeſe, quod ad cuſtodiam ſuam valeat? ſed videlicet, qui Sacramentum hominis ignorant, ideoque ad hanc vitam temporalem referunt omnia; quanta ſit vis juſtitiæ, ſcire non poſſunt. Nam & cum de virtute diſputant, quamvis intelligant ærumnis, ac miſeriis eſſe pleniſſimam, tamen expetendam eſſe ajunt ſua cauſa. Ejus enim præmia, quæ ſunt externa, & immortalia, nullo modo vident. Sic rebus omnibus ad hanc præſentem vitam relatis, virtutem planè ad ſtultitiam redigunt. Siquidem tantos hujus vitæ labores fruſtra, & inaniter ſuſcipit.

Sed hæc alio loco plenius. Interim de juſtitia, ut cœpimus. Cujus tanta vis eſt, ut cum oculos in cœlum ſuſtulerit, à DEO mereatur omnia. Rectè igitur Flaccus tantam eſſe dixit innocentiæ vim, ut ad tutelam ſui non egeat nec armis, nec viribus, quacunque iter fecerit:

Integer vitæ ſceleriſque purus,
Non eget Mauri jaculis, nec arcu,
Neç venenatis gravida ſagittis
Fuſce, pharetra;
Sive per Syrtcis iter æſtuoſas;
Sive facturus per inhoſpitalem
Caucaſum, vel quæ loca fabuloſus
Lambit Hydaſpes.

Non poteſt ergò fieri, quin hominem juſtum inter diſcrimina tempeſtatum atque bellorum, cæleſtis tutela cuſtodiat; ac non, etiam ſi cum parricidis & nocentibus naviget, aut malis quoque parcatur, ut una juſta, & innocens anima liberetur; aut certè pereuntibus cæteris, ſola ſervetur. Sed concedamus poſſe fieri, quod proponit Philoſophus: quid ergò juſtus faciet, ſi nactus fuerit, aut in equo ſaucium, aut in tabula naufragum? non invitus confiteor; morietur potius, quam occidet. Neç ideò tamen juſtitia, quod eſt ſingulare hominis bonum, ſtultitiæ nomen accipiet. quid enim melius, quid carius eſſe homini debet, quam innocentia? quæ utique tanto perfectior ſit neceſſe eſt, quanto illam perduxeris ad extremum; moríque malueris, nequid de innocentiæ ratione minuatur. Juvat addere, quæ ad primum noſtrum Argumentum olim obſervare voluimus, concludentes ex Rom. II. capite verſ. 14. hoc modo;

Quicunque legem non habentes, Naturâ quæ legis ſunt nihilominus faciunt, ſibi ipſis ſunt lex; & tandem oſtendunt o-

pus

pus legis ſcriptum in cordibus ſuis, illi
exiſtentiam legis naturalis ſatis ſuperq;
probant;

Atqui Gentes legem non habentes, nihilominus faciunt ea, quæ ſunt legis, ſibi ipſis ſunt lex, & oſtendunt opus legis ſcriptum eſſe in cordibus ſuis. E.

Majoris connexio probatur, quia qui faciunt ea, quæ ſunt legis, illi legem aliquam habere præſupponuntur; neque enim aliquis ea, quæ legis ſunt, facere poteſt, niſi præſupponatur habere illum legem, cui ſe conformet, juxta quam agat & operetur, & ſi naturâ facit hoc, per naturam ipſi ineſſe debet illud juxta quod facit; quia (2) qui ſunt ſibimet ipſi lex, illi præſupponuntur habere legem intimè ſibi connexam, ut ubi ſint, ibi etiam lex ſit, nec ſeparari poſſit ab ipſis; quia denique (3) qui opus legis oſtendunt ſcriptum in cordibus ſuis, illi habent in ipſo animo & mente impreſſam legem, prout character imprimitur chartæ, eidemque inhæret. Minor propoſitio probatur ex Rom. II, 13, 14, & 15.

Quanquam autem hoc argumentum nitatur verbis radio Solis ſcriptis, nihilominus inveniuntur, qui partim totam propoſitionem Paulinam, partim Subjectum illius, partim prædicata ſollicitant. Totam propoſitionem Paulinam & ſtructuram Orationis Apoſtolicæ impugnavit Vir alias Doctiſſimus Matthias Flaccius in clave Scripturæ, circa

 vocem

Integer vitæ ſceleriſque purus,
Non eget Mauri jaculis, nec arcu,
Nec venenatis gravida ſagittis
Fuſce, pharetra:
Sive per Syrtcis iter æſtuoſas;
Sive facturus per inhoſpitalem
Caucaſum, vel quæ loca fabuloſus
Lambit Hydaſpes.

Non poteſt ergò fieri, quin hominem juſtum, inter diſcrimina tempeſtatum atque bellorum, cœleſtis tutela cuſtodiat; ac non, etiam ſi cum parricidis & nocentibus naviget, aut malis quoque parcatur, ut una juſta, & innocens anima liberetur; aut certè pereuntibus cæteris, ſola ſervetur. Sed concedamus poſſe fieri, quod proponit Philoſophus: quid ergò juſtus faciet, ſi nactus fuerit, aut in equo ſaucium, aut in tabula naufragum? non invitus confiteor; morietur potius, quam occidet. Nec ideò tamen juſtitia, quod eſt ſingulare hominis bonum, ſtultitiæ nomen accipiet. quid enim melius, quid carius eſſe homini debet, quam innocentia? quæ utique tanto perfectior ſit neceſſe eſt, quanto illam perduxeris ad extremum; moríque malueris, nequid de innocentiæ ratione minuatur. Juvat addere, quæ ad primum noſtrum Argumentum olim obſervare voluimus, concludentes ex Rom. II. capite verſ. 14. hoc modo;

Quicunque legem non habentes, Naturâ quæ legis ſunt nihilominus faciunt, ſibi ipſis ſunt lex; & tandem oſtendunt opus

pus legis ſcriptum in cordibus ſuis, illi exiſtentiam legis naturalis ſatis ſuperq; probant;

Atqui Gentes legem non habentes, nihilominus faciunt ea, quæ ſunt legis, ſibi ipſis ſunt lex, & oſtendunt opus legis ſcriptum eſſe in cordibus ſuis. E.

Majoris connexio probatur, quia qui faciunt ea, quæ ſunt legis, illi legem aliquam habere præſupponuntur; neque enim aliquis ea, quæ legis ſunt, facere poteſt, niſi præſupponatur habere illum legem, cui ſe conformet, juxta quam agat & operetur, & ſi naturâ facit hoc, per naturam ipſi ineſſe debet illud juxta quod facit; quia (2) qui ſunt ſibimet ipſi lex, illi præſupponuntur habere legem intimè ſibi connexam, ut ubi ſint, ibi etiam lex ſit, nec ſeparari poſſit ab ipſis; quia denique (3) qui opus legis oſtendunt ſcriptum in cordibus ſuis, illi habent in ipſo animo & mente impreſſam legem, prout character imprimitur chartæ, eidemque inhæret. Minor propoſitio probatur ex Rom. II, 13, 14, & 15.

Quanquam autem hoc argumentum nitatur verbis radio Solis ſcriptis, nihilominus inveniuntur, qui partim totam propoſitionem Paulinam, partim Subjectum illius, partim prædicata ſollicitant. Totam propoſitionem Paulinam & ſtructuram Orationis Apoſtolicæ impugnavit Vir alias Doctiſſimus Matthias Flaccius in clave Scripturæ, circa

C 5 vocem

vocem Legis. Nam ille *conditionaliter* Apoſtoli verba accepit, & hunc in ſenſum expoſuit: Si qui eſſent Gentiles, qui facerent, quæ ſunt legis, tum ſequi legem quandam inſcriptam eſſe, atque illos præferendos eſſe ipſis Judæis circumciſis, qui legis ſunt auditores, ſi eſſent factores moralis legis, haberent legem Dei cordi ſuo inſcriptam, ſponte facerent ea, quæ Deus per ſcriptam legem præcipit, & à Judæis exigit; quanquam fruſtra, tunc illi Gentiles eſſent multo præſtantiores futuri ipſis Judæis. Ne autem ſine rationibus hoc ipſum dixiſſe videatur, ideoque illas ſubjungit, & probat (1) tum ex eo, quia Apoſtolus utatur voce ὅταν, quod idem ſit atque ἐὰν, adeoq; *hypotheſin* dicat, ut Luc. XVII. 10. ὅταν, quando omnia feciſtis, h. e. ſi omnia feceritis, Luc. XIV. 8. tum ex eo, quia ſcopus Apoſtoli illud requirat: Nam Capite Rom. III. ſeq. oſtendere Apoſtolum ſeſe omnes homines conviciſſe peccati, demonſtraſſe omnes & ſingulos eſſe transgreſſores legis; Si autem aliqui adhuc eſſent, qui legem ſervarent, ſi Gentiles commendaſſet in hoc capite præ Judæis, quod ipſi fecerint naturâ quæ legis ſunt, quòd ſibi ipſi lex ſint, quòd opus legis habeant inſcriptum cordibus ſuis, tunc utique hoc obfuturum ſcopo Apoſtoli: Omnes enim peccatores eſſe, omnes transgreſſores legis, & nihilominus tamen quosdam non eſſe transgreſſores legis, ſed facientes ea, quæ legis ſunt, eſſe utique contradictoria: tum ex eo, quia & hypo-

hypotheticè loquatur Apoſtolus in ſeqq. nempe v. 26. & 27. quòd inſuper opus legis, verſ 15. notet efficacem legis notitiam, cum ipſo actu, effectu & opere conjunctam, quam Gentiles non habuerint, & tandem quod nemo ſit aut fuerit, qui natura legem fecerit.

II. Impugnatur ipſum Subjectum à quibusdam Pontificiis, nominatim Gabriele Vaſquezio, Guilielmo Eſtio Duacenſi Cancellario, & Liberto Fromondo, quibus præluſit Michael Bajus, in propoſitionibus ſuis à Romano Pontifice damnatis atque proſcriptis. Nam reponunt illi ſumi, non probari Apoſtolum per Gentes hîc intelligere Gentiles, ſibi & naturalibus principiis relictos, cùm potius intelligendi ſint tales Gentiles, qui ad fidem converſi, utut legem Moſaicam non acceperint, qui natura h. e. per naturam nulla lege Moſaica, ſed tantùm fide Chriſti & gratia adjutam fecerint ea, quæ legis ſunt; non autem eſſe conſequens, Gentiles converſi beneficio auxilii gratiæ actualis fecerunt ea quæ legis ſunt, ſibi ipſis lex fuerunt, quia Moſaicâ lege fuerunt deſtituti, opus legis non per naturam, ſed per gratiam oſtenderunt cordibus ſuis inſcriptam; ergò Gentiles ſibi relicti naturaliter fecerunt ea, quæ ſunt legis, adeoq; vi alicujus legis per naturam cordi humano inſitæ aut inſcriptæ Honeſtati litarunt. Probant autem hoc tum ex eo, quia Apoſtoli ſcopus fuerit docere, ſine fide omnes eſſe ſub peccato, tam Gentiles, quàm Judæos, neque ullibi aliquam obſervationem legis tribuat

Gentilibus veram, ſed potius paſſim crimina adſcribat; tum ex eo, quia apertè dicat factores legis juſtificari ſive Judæi fuerint, ſive Gentiles, ſive legem ſcriptam acceperint, ſive non; Gloriam, & honorem & pacem omni operanti bonum i. e. facienti ea quæ legis ſunt; tum ex eo, quia Apoſtolus agat de talibus operibus, quæ remunerationem habitura in die, cum DEUS judicabit occulta hominum, quæ ſunt opera Judæi in abſcondito; at talia non eſſe opera Gentilium, ſed Fidelium.

Tertiò excipiunt quidam contra prædicatum: Non eſſe conſequens, ſcriptum eſt in cordibus Gentilium, E naturaliter infixum, nam etiam dici Jer. 31. dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam. Nec tamen naturaliter infixam eſſe illam legem. Sic loqui quoque Apoſtolum 2. Cor. 3. & denique ita Auguſtinum lib. de Spiritu & litera, cap 26 ſentire.

Sed. Reſp. I. ad Flaccii exceptiones, illas non eſſe ſolidas. Non primam, quia eſt à particulari; ὅταν enim non ſemper notat conditionalem particulam, ſed quandoque eſt cauſalis, atque idem ſignificat quòd quoniam, & quidem ita accipienda eſt in loco præſenti. Non ſecundam, non enim ſcopus Apoſtoli eſt, oſtendere Gentiles legem facientes Judæis eſſe præferendos, ſed oſtendere Gentiles inexcuſabiles eſſe coram DEO, ſi peccantes pereant, utut legem non habeant ſcriptam, quia ſibimet ipſis ſint lex, natura legem habeant, &

ea quæ legis ſunt, faciant, ut conſtat ex v. 12. Non tertiam, tum, quia hypotheticè loquitur Apoſtolus quidem v. 26. & 27. ut conſtat ex ipſa ſtructura textus, ſed non hoc in loco, cum illa pars ab hac noſtra ſit ſeparata; tum quia opus legis v 15. notat quidem realem, veram, operoſam & practicam aliquam notitiam, ſed non dicitur Gentiles omne opus legis habuiſſe inſcriptum, dum indefinitè opus legis inſcriptum ipſis eſſe aſſeritur, feciſſe verò Gentes naturali inſtinctu aliqua legis, utut ad perfectionem obſervationis nunquam pervenerint, evidens eſt ex virtutibus Gentilium; tum quia Apoſtolus non dicit: Natura legem feciſſe Gentiles, h. e. illam impleviſſe perfectè, ſed facere ea, quæ legis ſunt. quæ phraſis notat ſaltem facere Gentiles aliqua legis, qualiacunque ſc., naturaliter.

Ad ſecundam exceptionem Reſp. falſò ſupponi, per Gentiles hîc intelligi Gentiles fide Chriſti inſtructos, neque probant Adverſarii hoc ipſum: Non prima enim ratio illorum concludit; nam quamvis tribuat Paulus aliqua crimina Gentilibus, quamvis doceat omnes eſſe ſub peccato, quamvis veram legis obſervationem illis non aſſignet, tribuit tamen aliquam obſervationem, quod quamvis non faciant ipſam legem, tamen faciant ea, quæ ſunt legis; & de Gentilibus agi deſtitutis notitia & gratia Chriſti liquet ex eo, quia dicitur naturâ illos facere, quæ legis ſunt, oppoſitè ad gratiam. Naturâ autem facere idem eſt, quod naturæ ductu, absque informatione

vel

vel conſuetudine facere, ut conſtare poteſt ex Eph. 2. v. 3. Gal. 2. v. 15. Naturâ facere dicuntur oppoſitè ad Judæos, qui poſitione legem habuerunt; & deniq; naturaliter facere dicitur revera facere cum connotatione principii, revera enim quædam fecerunt, quæ legis ſunt.

Altera exceptio non eſt firma, quia Apoſtolus quando dicit factores legis juſtificabuntur, non ſubſumit de Gentilibus, ſed proponit generalem regulam; quando dicit, gloria & honor & pax omni operanti bonum; dicit, quod operanti bonum obtingat, non verò qui ſint operantes bonum. Denique annon dixit, Gentes ſine lege peccaſſe v. 12? Regeniti verò & Gentiles converſi legem divinam noverunt, nec poſſunt dici peccaſſe ſine lege.

Ultima denique ratio non urget, tum quia Apoſtolus non dicit: opera Gentilium habitura remunerationem in die Judicii; verſiculus enim 16. eſt referendus ad v. 12. & cætera intermedia per hyperbaton ſunt accipienda. Quanquam, ſi referantur hæc verba de die judicii ad verſ. 15. nihil concludatur. Nam ſaltem aſſeritur ab Apoſtolo, cogitationes malorum eſſe accuſaturas ipſos in die judicii, & excuſaturas, h. e. quandam pugnam futuram eſſe in mentibus impiorum, apparente die judicii, conſimiliter locis Sap. V. 3. & Matth. VII. 22. ubi eadem pugna deſcribitur. neque Judæi in occulto opera ſunt, quæ Paulus hîc tribuit Gentilibus. Judæus enim in occulto eſt converſus, & habet opera, quæ

ſunt

ſunt fructus Spiritus, Gentilis autem non eſt converſus, neque Paulus ei attribuit opera bona, ſed ſaltem quædam externa opera in vita civilis honeſtatis, quæ de interna aliqua, adhucdum licet exigua lege inſcripta teſtentur, tanquam effectus de ſua cauſa.

Ad (3) E cept. Reſp. 1. Nos non argumentari ex inſcriptione ad naturalem inexiſtentiam, ſed ex eo, quòd Paulus dicit, naturaliter facere Gentiles illa, quæ ſunt legis; Si itaque naturaliter faciunt ea, quæ ſunt legis, & ita natura opus iſtud habent inſcriptum, conſequens eſt, dari in ipſis naturâ aliquam legem. 2. Loca allegata non concludunt, quia non dicitur natura ineſſe legem in viſceribus regenitorum, dum apertè aliud principium ſupernaturale oſtenditur, nempe Deus inſcribens, digitus Spiritus S. miniſterium verbi. Aliud itaque eſt inſcriptum eſſe per naturam, aliud inſcriptum eſſe per gratiam. Prius dicitur de lege illâ, & notitia illius, quam habuerunt Gentiles expertes revelationis. Poſterius dicitur in locis allegatis de illis, qui regeniti & beneficium gratiæ acceperunt. 3. Quod Auguſtinum concernit, expoſuit ille quidem hunc locum de lege divinitus inſcripta, verum etiam accepit de lege naturaliter inſcripta, adeoque ſententiam quoq; noſtram probavit; prout ipſe Eſtius agnoſcit, hanc ſententiam noſtram, quam Cajetano inter ſuos tribuit, non eſſe contemnendam. Vide, ſi lubet Diſputationes noſtras de Lege naturæ.

OBSER-

Observatio II.

Non ad aliquod extrinſecum intelligens recurrrendum eſt in quibusdam Brutorum actibus, cum proximius poſſit oſtendi.

Grot. Proleg. p. 2.

AD hæc Grotii verba obſervamus (1) ſtudiũ utilitatum, fœtuum, & congenerum reſpectu temperatum in brutis tribui intelligenti cuidam extrinſeco, non commodè Nam per intelligens illud extrinſecum, aut intelligit Author Deum, providentia ſua cuncta temperantem, aut intelligit formam quandam aſſiſtentem externam, qualem Averroes confinxit; aut denique Angelum, ſeu mentem ſeparatam. Si primum, ad cauſam remotam delabitur, cum proxima veniat aſſignanda, & dari hîc poſſit, neq; opus ſit ex vi iſtius temperamenti tale intelligens extrinſecum per modum principii admittere. Si alterum confictа eſt illa Cholcodæa, vel eidem analoga Natura non tantùm homini aſſiſtens, ſed & ad Bruta ſe porrigens, & pridem refutata eſt in Averroe & Avicenna à Conimbricenſibus Philoſophis. Si tertium, cura Angelorum, quæ ſpecialiter reſpicit homines, transfertur ad bruta, & fingitur, quod probari nequit, Angelos eſſe principium talis temperamenti in brutis. (2) tale intelligens extrinſecum plane non eſt neceſſarium, neq; hîc admittendum, partim quia hoc ipſum qualecunq; temperamentum propriæ utilitatis referri poteſt, juxta quosdam Philo-

Philoſophos in facultatem brutorum æſtimativam, quæ oſtendit bruto utile eſſe, etiam fœtus ſuos obſervare, & quæ ſunt animantium conſimilia; de quâ ex Thomâ & Sectatoribus ejus ſequentia addimus: *Conſiderandũ eſt*, ſcribit Aquinas: *quòd ſi animal moveretur ſolum propter delectabile & contriſtabile ſecundum ſenſum, non eſſet neceſſarium ponere in animali, niſi apprehenſionem formarum, quas percipit ſenſus, in quibus delectatur aut horret: Sed neceſſarium eſt animali, ut quærat aliqua, vel fugiat; non ſolùm quia ſunt convenientia, vel non convenientia ad ſentiendum, ſed etiam propter aliquas alias commoditates & utilitates, ſive nocumenta; Sicut ovis videns lupum venientem fugit: non propter indecentiam coloris, vel figuræ, ſed quaſi inimicum naturæ: & ſimiliter avis colligit paleam; non quia delectat ſenſum, ſed quia utilis eſt ad nidificandum: neceſſarium eſt ergò in animali, quod percipiat hujuſmodi intentiones, quas non percipit ſenſus exterior, & hujuſmodi perceptionis oportet eſſe aliquòd alіud principium.* Et, poſt pauca ſubdit: *ad apprehendendum intentiones, quæ per ſenſum non accipiuntur, ordinatur vis æſtimativa:* quæ ratio D. Thomæ ſic ab aliis expenditur; *ſicut natura non facit opera ſuperflua, ſic non deficit in neceſſariis ex communi axiomate: ſed natura deficeret in neceſſariis, niſi tribuiſſet hunc ſenſum æſtimativæ animalibus: quia, ſi ovis non cognoſceret lupum ut inimicum, non fugeret, & devoraretur ab illo: & ſimiliter ſi avis non cognoſceret convenientiam* æſtimativa Facultas.

palearum ad nidificandum, non poſſet nidum ſuum conſtruere, nec pullos debitè procreare, ergò datur in animalibus ſenſus quidam, qui dicitur æſtimativa, per quam plures, & diverſæ rationes non ſenſatæ cognoſcuntur. Nec valet dicere, quod animalia, licet non cognoſcant has rationes non ſenſatas, tamen moveantur ab authore naturæ viſis objectis, in quibus ſunt tales rationes. Nam contra, quia animalia quatenus vivunt vita ſenſitiva, & vitali modo, ſunt principia illorum motuum, quibus fugiunt, aut proſequuntur prædicta objecta, quoad rationes non ſenſatas; moventur enim per potentiam loco motivam ſive progreſſivam, quæ eſt potentia vitalis orta à natura ſenſitiva perfecta: Ergò moventur ad illa fugienda, vel proſequenda media cognitione earundem: Nam proprium eſt motus vitalis & procedentis à natura ſenſitiva perfecta ut tali, quod fiat media cognitione ſenſitiva; ut ita prædictus motus diſtinguatur à motibus, quibus moventur res inanimatæ, in hoc quod fit à principio intrinſeco ut à cauſa principali: & à motibus vitalibus aliorum viventium ſola vita vegetativa, in hoc quod fit medio principio intrinſeco tali, ut vel ſit cognitio ſenſitiva, vel neceſſariò involvat cognitionem ſenſitivam eorum objectorum, ſive rationum formalium, quæ formaliter prædictum motum terminant. Deinde experimur, quod pro diverſitate objectorum habentium convenientiam, vel diſconvenientiam cum animali, ſoleant in eorum appetitibus excitari diverſi affectus timoris, odij, lætitiæ, triſtitiæ,

ſtitiæ, & ſimilium: ergo ſignum eſt in illis eſſe diverſam apprehenſionem illorum objectorũ in ratione convenientium, vel diſconvenientiũ; nam appetitus non poteſt habere hos actus, niſi media cognitionę attingente illas rationes non ſenſatas. Deniq; pertinet ad ſuavem Dei providentiam, ut ſingulis concedat modum operandi congruentẽ ſuæ naturæ: ſed natura ſenſitiva, & cognoſcitiva congruit, ut moveatur à ſe media cognitione in ordine ad rationes non ſenſatas, quæ ad propriam vel ſuæ ſpeciei conſervationem neceſſariæ, vel utiles ſunt; in hoc enim differt, ut dictum eſt, à natura inanimata, aut ſolum vegetativa; ergò conceſſit ei Deus hunc modum operandi, & potentiam ſenſitivam ei proportionatam, quæ dicitur æſtimativa. Vel ſi æſtimativam nollemus admittere, partim quia Ariſtoteles appetitum immediatè nectit phantaſiæ, partim quia nulla neceſſitas urget talem in brutis admittere, partim quia explicari nequit, per quas ſpecies illa rationes non ſenſatas percipiat; referri poterit illud ipſum temperamentum in naturalem impulſum, inſtinctum & notitiam illam congenitam ſenſitivam, de qua rectè Franciſcus Piccolomineus lib. de ſenſibus internis cap. 3. *Jumenta & feræ ducuntur inſtinctu naturæ, non ratione, ſive illa concipiatur intrinſecè in brutis, ſive concipiatur extrinſecè,* ut hîc fingit Grotius. *Nam opera ſua conficiunt ſine præcurrente experientia. Formica enim, quæ nuper orta eſt, necdum experta hyemem, colligit grana. Ea, quæ prodeunt ex ratione,*

Inſtinctus naturalis hic obtinet

variantur, & multis modis fiunt: Bruta autem conficiunt ſua opera conſimiliter. Dein, quæ fiunt per rationem, etiam fiunt cum prænotione finis. Jumenta autem frequenter finem non cognoſcunt, ut dum per venerem connectuntur pro ſervanda ſpecie, propterea quamvis varia efficiant conducentia fini, non tamen efficiunt per notionem finis, ſed per inſtinctum naturæ. Tertiò ratio, quam annectit Grotius conciſè, non concludit. Dicit id eſſe ex principio aliquo intelligente extrinſeco, quia circa actus alios iſtis neutiquam difficiliores par intelligentia non appareat in illis, tum quia potius hæc ratio contra Grotium militat; Si enim intelligentia in aliis actibus, hiſce non difficilioribus, non apparet, & conſequenter non opus iſti actus habent intelligente quodam extrinſeco, cum bruta conſimiliter operentur, etiam in iſtis actibus temperantibus utilitatem propriam, non opus erit principio quodam extrinſeco intelligente; tum quia ſupponit, intelligentiam apparere in his actibus, non verò parem in aliis. At hoc eſt petere id, quod eſt in principio. Inſtinctus quidam apparet naturalis, qui ſe per modum principii habet in iſtis actibus, & notitia ad ſenſum internum referenda, non verò intelligentia; tum quia ratio Grotii tantùm probat, dari diverſitatem quandam in actibus brutorum, atque quoſdam eſſe nobiliores magiſque evidentes; unde autem illa diverſitas, an à principio quodam intelligente extrinſeco, num

Expēditur Ratio Grotii.

verò ex inſito quodam principio in actibus iſtis ſeſe prodente luculenter, in aliis minus, adhucdum indiſcuſſum manet ab illo. neque conſequens eſt, ſi circa alios iſtis neutiquam difficiliores par intelligentia non appareat, hoſce de quibus illi ſermo eſt agenti externo eſſe transſcribendos, cùm in intenſiorem & remiſſiorem notitiam & impulſum ſub moderamine divinæ providentiæ commodè illa diverſitas poſſit reduci, & obſervant aliâs Philoſophi Actiones fieri ab agente moto à fine, finem autem cognoſci, vel formaliter ſub ratione finis cum habitudine ad media, vel materialiter tantum ſub reſpectu cujusdam convenientiæ præcisâ proportione finis cum mediis, & hunc conſpici in brutis, tandem imperfectiſſimè, ubi Cognitio non tam eſt agentis, quam acti à Deo authore Naturæ, non intrinſeca vel propria, ſed extrinſeca & aliena, quod exemplo ſagittæ in ſcopum miſſæ & tendentis Arcum illuſtrari poteſt, & hunc modum eſſe agentibus naturalibus appropriandum, ex quo patet non niſi in hiſce ad intelligens illud externum eſſe recurrendum.

Observatio III.

Propenſio illa in Infantibus ad benefaciendum aliis, non eſt ſimpliciter admittenda. Pag. 2.

Subjungit Author Infantes brutis, atque ſtatuit in illis ante omnem diſciplinam oſten- *Quid de propenſione Infantum.*

oſtendere ſe ad bene aliis faciendum propenſionem quandam. Atqui hoc ita ſimpliciter dici nequit; tum quia corruptio illa primæva quicquid boni in homine corrupit, atque extinxit, ut etiam in natis nihil de bono ſuperſit; tum quia etiam illæ propenſiones bonæ, quæ nihil ſupernaturalitatis dicunt, ſed intra circum naturæ ſubſiſtunt, per lapſum ſunt fractæ & debilitatæ; tum quia oppoſitum potius, nempe livoris, invidiæ, & æmulationis ſemina in infantibus ſunt, & etiam ex ipſis actibus illorum deprehenſa. Quod aſſertione docet & exemplo illuſtrat Auguſtinus lib. Confeſſ. cap. 7. p. 16. dicens: *Quis mecum commemorat peccatum infantiæ meæ? Quum nemo mundus à peccato coram te, nec infans, cujus eſt unius diei vita ſuper terram? Quis mecum commemorat? An quilibet tantillus nunc parvulus, in quo video, quod non memini de me? Quid ergo tunc peccabam? an quia uberibus inhiabam plorans? Nam ſi nunc faciam, non quidem uberibus, ſed eſca congruenti annis meis ita inhians, deridebor atque reprehendar juſtiſſimè. Tunc ergò reprehendenda faciebam: ſed quia reprehendentem intelligere non poteram, nec mos reprehendendi me, nec ratio ſinebat. Nam extirpamus & ejicimus iſta creſcentes. Nec vidi quenquam ſcientem, cùm aliquid purgat, bona projicere. An pro tempore etiam illa bona erant flendo petere, etiam quod noxiè darent, indignari acriter non ſubjectis hominibus liberis & majoribus, hisque, à quibus genitus eſt, multisque* præ-

Refutatur opinio Grotii.

præterea prudentioribus, non ad nutum voluntatis obtemperantibus feriendo nocere, niti quantum poſſet, quia obeditur imperiis, quibus perniciosè obedient? Ita imbecillitas membrorum infantilium innocens eſt, non animus infantium. Vidi ego & expertus ſum zelantem parvulum, nondum loquebatur & intuebatur pallidus amaro aſpectu collactaneum ſuum Non tantùm autem Auguſtinus ad experientiam provocat, ſed etiam rationem Corruptionis & Affectus vitioſi reddit Libro de Prædèſtinatione & Gratia Tom. VII. cap. 3. p. mihi 262. *Vitiata enim radicis macula,* ſcribit *ita, propaginis traduce per generationum ſarmenta diffuſa eſt, ut nec infans quidem unius diei à culpa ſit prima prævaricationis alienus, niſi per indebitam Salvatoris gratiam fuerit liberatus; Quid ſi nec hic quidem ſine peccato eſt, qui proprium habere non potuit, conficitur, ut illud traxerit alienum, de quo Apoſtolus: per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.* Ipſa miſericordia, quam laudat Grotius in pueris non ſemper eſt laudabilis. Congemiſcunt enim etiam illis, qui propter delicta caſtigantur, neque cauſam expendunt, ſed ad actum tantum; in quantum dolorem aliquem infert moleſtiam ſocio; reſpiciunt; neq; ex propenſione qualicunque concludi poteſt, quod intendit Author; cum etiam quàmplurimi ſe propenſos & beneficos in bruta oſtendant. Ipſe Plutarchus, quem hîc commendat Ora-

tione de uſu carn. nimium tribuit Beſtiis, & hodiè Turcas magis favere ferè animantibus quàm hominibus; imò Cambaianos feris extruere Xenodochia hiſtoria docet, videatur H. Linſchotten in India Orientali cap. 36. & 37. Quapropter illa propenſio dupliciter poteſt intelligi, vel generaliſſimè in quantum dicit qualecunque pondus naturæ, vel in quantum dicit ſpecialiter aliquid morale vel eidem affine quidpiam. Priori modo datur quædam propenſio; ut enim bruta ſimilia feruntur inter ſe mutuo affectu, ita multò magis homo propendet in hominem. Poſteriori autem modo non poteſt admitti, dari talem propenſionem ad benè aliis faciendum in infantibus. Priorem Affectum ſtabilit ipſa Creatio, cum DEUS ab initio multa molitus ſit, ut ex ſimilitudine Naturæ homines ſibi copularet, Syracidis Effatum. *Omne animal diligit ſimile ſibi* cap. 13. v. 20. Experientia & Doctorum conſenſus tum Ebræorum, qui dicunt: *Omnis avis prope genus ſuum habitat, & omnis homo prope ſimilem ſibi*, tum gentilium, Cicerone enim teſte *in Beſtiis hoc apparet, primùm ut ſe diligant, deinde ut requirant aliquas alias animantes, ad quas ſe applicent ejusdem generis, idque faciant cum deſiderio & cum quadam ſimilitudine amoris humani.* Hinc idem Cicero tertio de finibus: *Communis hominum inter homines naturalis eſt Commendatio, ut oporteat hominem ab homine ob id ipſum quod homo ſit non alienum videri.* tum Chriſtianorum, qui oſtendunt fundamentum

Limitatur ejus Sententia.

mentum diligendi proximum eſſe primum Parentem, & communem, quam ex ipſo duximus, Naturam: videatur Chryſoſtomus homil. 34. in 1. Corinth. atque eo ipſo refutant Commentum Hobbeſii dicentis: *Hominem ab homine non amari naturaliter.* lib. de Cive. cap. 1. 2. pag. 2. & 3. Poſteriorem defectum docet Scriptura, quæ monſtrat imaginem divinam eſſe deletam, dilectionem Dei & proximi expunctam & horrendam deformitatem Adamigenis ex lapſu inductam.

Observatio IV.

Minus dextrè Societatis Cuſtodia Fons dicitur Juris naturalis.

Pag. 2.

NOn ſatis accuratè diciturSocietatis cuſtodiam eſſe fontē Juris naturalis, præſertim, ſi excluſivè hoc intelligas. Tum quia illa cuſtodia ſocietatis eſt indifferens, ad bonam & malam ſocietatem; quod autem fons juris eſt & quidē naturalis, illud ipſum non poteſt eſſe indifferens, ſed bonum & rectum; tum quia qualiſcunq; ſocietatis cuſtodia eſt arctior jure naturæ, ultra enim illam ſeſe porrigit jus naturæ, & in officiis erga illos etiam qui extra ſocietatem ſunt illud ſe pandit, humanitatem erga peregrinos, miſericordiam erga miſeros, & alia imperando; tum quia fons juris naturalis, non poteſt eſſe ſocietatis cuſtodia, cùm jus naturale etiam verſetur circa cultum Dei, non ſolùm circa proximi amorem, qui in ſocietatis

Fons juris naturalis non cuſtodia Societatis.

cietatis cuſtodiam aliquo modo reduci poteſt. Melius itaque dicitur fontem juris naturæ eſſe ipſum DEUM, qui indiderit homini iſtiusmodi practica principia, cuſtodiam autem ſocietatis eſſe aliquod concomitans, vel ſtimulans ad obſervationem eorum, quæ principia illa dictant, à DEO naturæ indita. Homo enim antecedenter ad Societates illiusque cuſtodiam habet inſita principia, quæ dictant, quid faciendum vel omittendum & poſita ſocietate efflorefcunt, in conſervationem illius ſe diffundunt, & appetitui illi naturali dextram jungunt, de quo Ariſtoteles 1. Polit. cap. ſecundo & tertio, & Cicero lib. 1. Officiorum ſcribens: *Naturam vi rationis hominem conciliare homini ad orationis & vitæ ſocietatem, & impellere eos ad cœtus celebrandos, Urbesque condendas, in quibus commodè ſermonem & alios vitæ actus communicare inter ſe poſſint.*

OBSERVATIO V.

Pag. 3.

Diſtinctè loquendum de illis, quæ Juris naturalis ſunt, ſub hypotheſi Numinis non exiſtentis in Orbe.

Aliud eſt ſupponere negationem Exiſtentiæ aliud Providentiæ.

OPinatur Grotius etiamſi non eſſet DEus, aut non eſſet providentia divina, nihilominus tamen quædam fore Juris naturalis & vel difformia rectæ rationi, vel conformia. Verum hæc merentur aliquam conſiderationem profundiorem. Nam (1) conjungit

jungit Grotius hæc duo; Si Deus non eſſet, aut, ſi cura ipſi non eſſet de rebus divinis, cùm tamen diſtinctæ quæſtiones ſint. Prima: Num, ſi Deus non eſſet, nihilominus quædam eſſent bona, quædam eſſent mala. Secunda: Si Deus non curaret negotia humana, nihilominus quædam eſſent bona, quædam eſſent mala? Prius enim difficilius aſſeritur, poſterius autem minus difficulter; quia poſito, quòd Deus non curaret negotia humana, poſito quod adhucdum eſſet & exiſteret, poſſent conformari bona ipſi Deo exiſtenti ſanctiſſimo, & mala per diſconvenientiam ab integritate ipſius judicari, cum ſepoſita etiam exiſtentia, non ſolùm providentia quibusdam res non videatur mala vel bona. (2) Aliud eſt eſſe bonum vel malum conſequenter ad voluntatem divinam, aliud eſt eſſe bonum vel malum antecedenter ad voluntatem divinam. Hoc quidem certum eſt, dari quædam bona vel mala antecedenter ad voluntatem divinam, quæ ideò bona ſunt, non quia Deus voluit, ſed, quia in ſe habent bonitatem, & dari quædam mala, quæ non ideò mala ſunt, quia Deus illa noluit, ſed quia in ſe ſunt fœda & turpia. Nam, ut in Phyſicis quædam ita ſunt à natura, ut aliter ſeſe habere nequeant, e. g. gravia tendere deorſum, levia ſurſum; quædam verò, ut certam quandam cauſam habeant; unde fit ut plurimum eodem modo contingant, at non tamen perpetuo: ut hominem dextra uti potius, quàm ſiniſtra: Ita juſta in moralibus ſeſe habent,

Bonum & malum vel ad voluntatem divinam vel ſimpliciter dicuntur.

quæ-

quædam enim ita ſunt talia natura, ut perpetua ſint & apud omnes ſemper eadem; e. g. DEUM colere, parentes honorare; quædam autem paululum inflectuntur, & ab idea communi declinant, ſic flagitante circumſtantiarum varietate, quod ipſum eſt ex eo, quia aliquid DEO magis accedit vel minus, & ad imaginem divinam propius accedit, vel non; bonum tamen & malum, juſtum & injuſtum, etſi non fundentur ſimpliciter in proportione illâ ad voluntatem divinam, tamen fundantur in proportione ad Integritatem illam divinam naturalem, quæ antecedenter ſe habet, & concipitur à nobis ad voluntatem divinam. Imò, ſi concedatur illa, quæ Juris naturæ locum habitura, dato non eſſe DEUM, aut non curari ab eo negotia humana non tamen id de Exiſtentia illorum erit intelligendum, quæ citra dependentiam ab illo nulla; ſed de Eſſentia in præciſione, ut res poſſibilis hujus vel illius naturæ ita dicitur, non quia DEUS voluit eſſe poſſibilem, ſed quia ex ſe non implicat contradictionem ut eſſe poſſit; & ſicut DEUS juxta Mendozam volens producere hominem, non poteſt ei tribuere eſſentiam lapidis vel bruti, quia non faceret hominem, ſed lapidem. (3) Grotius hîc loquitur de eo, ad quod homines obligati ſunt, de illis officiis, ad quæ ſunt conſtricti. At omnis obligatio deſcendit ex voluntate Superioris; quomodo itaque niſi eſſet ſuperior, niſi eſſet DEUS, hæc officia poſſent deſcendere ex voluntate & imperio Superioris? Eo ipſo itaque quo

Lex Legiſlatorem ſupponit.

quo Lex naturæ proponitur, quæ obligat ad juſtum & rectum, etiam Legiſlator erit ponendus, à quo profecta iſta lex tum phyſicè per inſcriptionem in cor hominis, tum moraliter per obligationem ad officia in hac lege oſtenſa. Nec enim, ut quidam volunt, Lex naturæ eſt tantùm indicativa Mali & Boni, ſed & prohibitione illius & præceptione hujus conſtat; ut docet & ratio peccati contra Legem naturalem, quod offendit Deum, adverſatur Legiſlatori ſummo & contemptum illius dicit. & conditio obligationis, quæ ex voluntate Superioris, & denique diſtinctio ſeu differentia à Doctrina qualicunque vel Conſilio.

Observatio VI.

Exiſtentia Dei non tantùm nititur Ratione & Traditione, ſed etiam profundiore Fundamento. Pag.

Dicit Author contrarium Atheiſmi, ſive notitiam de exiſtentia Dei partim rationem, partim traditionem perpetuam nobis inſeviſſe. At (1) minus commodè hoc dicitur; tum quia inſufficienter exprimitur origo iſtius notitiæ; non enim tantùm habetur ex ratione & traditione, verùm vel maximè ex impreſsâ quadam antecedenter ad omnem rationem & diſcurſum notitiâ, quæ nobis connaſcitur. Unde ipſe Ariſtoteles omnes homines de Deo quandam ὑπόληψιν, Cicero

Inſufficiens enumeratio partium.

Cicero ſine Doctrinâ Anticipationem DEI ſive πρόληψιν habere, nec ullam gentem tam feram tam immanem eſſe aſſerit, cujus mentem non imbuerit Deorum opinio, videatur Ariſtoteles 1. de Cœlo cap. 3. text. 22. Cicero 1. de Natura Deorum §. 15. 1. Tuſcul. Quæſt. § 30. & 2. de Natura Deor. §. 15. Maximus Tyrius Diſſert. 33. Photinianorum autem & Arminianorum eſt Commentum non dari innatam Deitatis opinionem, & in acquiſitâ eſſe ſubſiſtendum, vel ad traditionem recurrendum, de quo Oſtorodus Inſtit. cap. 7. p. 19. Epiſcopius libr. 10. Inſtit. cap. 3. tum, quia ratio ſimpliciter non nobis dictat eſſe DEUM, vel quocunque modo adhibita ad hoc vel illud motivum, ſed ratio occupata in contemplatione creaturarum. Nam ex fabrica mundi architectus cognoſcitur, ſuppoſitâ tamen ſemper notitia impreſſa. Hinc ipſe Grotius talem diſcurſum inſtituit libro de Veritate Relig. Chriſtianæ pag. 8. *Res aliquas eſſe, quæ eſſe cœperint, ſenſu ipſo & confeſſione omnium conſtat. Eæ autem res ſibi non fuerunt cauſſa, ut eſſent: nam quod non eſt, agere non poteſt; nec ipſa res eſſe potuit, antequam eſſet. Sequitur igitur, ut aliunde habuerint ſui originem: Quod non tantùm de illis rebus, quas ipſi aut conſpicimus, aut conſpeximus, fatendum eſt; ſed & de iis, unde illæ ortum habent, donec tandem ad aliquam cauſſam perveniamus, quæ eſſe nunquam cœperit, quæque ſit, ut loqui ſolemus, non contingenter, ſed neceſſariò. Hoc autem qualecunque tandem ſit, de quo mox agemus,*

gemus, id ipſum eſt, quod Numinis, aut DEI voce ſignificatur. tum, quia traditio perpetua, quamvis aliquo modo faciat pro exiſtentia Dei, non tamen ſatis firmum eſt fundamentum: multa enim à majoribus tradita ſunt, quæ præter traditionem nihil habent ſolidi. Sed reſpicit Author forſan ad præcepta Noachidarum, in quibus primum cultum Numinis exigit, & Conſenſum populorum, quia in hoc conſpirat Græcus cum Barbaro, nec ulla Gens adeò extra Leges moresque projecta, ut non aliquos Deos credat, & ſic validius concluditur. Huc vergunt illa Grotii lib. 1. de Veritate Religionis Chriſtianæ, ſcribens: *Cum, quæ ex hominum arbitratu veniunt, nec eadem ſint apud omnes, & ſapè mutentur; hæc autem notio nuſquam non reperiatur, neque temporum viciſſitudine mutetur; quod ipſi etiam Ariſtoteli notatum, homini ad talia minimè credulo: omninò cauſſam ejus aliquam dari convenit, quæ ſe ad omne genus humanum extendat: quæ alia eſſe non poteſt, quin aut oraculum DEI ipſius; aut traditio; quæ à primis humani generis parentibus manarit: quorum prius ſi admittimus, conſtat, de quo quæritur: ſin poſterius, nulla ſanè ratio aſſignari poterit idonea, cur primos illos parentes credamus, falſum aliquod in re momenti maximi ad omnes poſteros prodidiſſe.* (2) Dicit Author: *Confirmant argumenta & miracula &c.* Verùm de miraculis diſceptari poteſt. Gabriel Vaſquez exiſtimat, nullum eſſe validius argumentum pro exiſtentia Diſcurſus de miraculis.

quàm

quàm operationes magicas, atque ſcribit: *multò plures fore atheos in Gallia & Anglia, niſi ex operationibus magicis deprehenderent, eſſe ut Diabolum, ita quoque Deum.* Verùm non poteſt hoc ſimpliciter concedi Vasquezio: idq; ideò, quia (1) Paulus nullum validius argumentum agnovit, præter illud ex contemplatione creaturarum deſumtum per proceſſum ad cauſam primam, Rom. cap. 1. Quia (2) operationes magicæ ſaltem ducunt in aliquam vim ordinaria vi naturæ quocunque modo ſuperiorem, & in illâ ſubſiſtunt; tum quia (3) rectè Mornæus ſenſit, *præpoſterum eſſe, manu Diaboli ad DEUM duci.* Ex his autem argumentis etiam tertium videtur militare contra miracula. Miracula indefinitè enim, prout ſunt actus in ſenſus incurrentes, & gentili alicui obvii, ſaltem illum conceptum ingenerant, proficiſci hæc à vi quadam extraordinaria: num autem virtutis illius extraordinariæ principiũ ſit natura, quanquam à tramite ſuo recedens, num alia cauſa, num deniq; ipſe DEUS, hoc ipſum adhucdum dubium eſſe poteſt Gentili ſibi relicto. Prætereà loquitur Grotius de Miraculis in quantum teſtimonio quodam devolvuntur ad nos, quod intelligi poteſt vel humanum, vel divinum: ſi primum; tantum fides humana ex illo generari poteſt: ſi ſecundum Divinitas Scripturæ erit præſupponenda, atque ita ſeſe reſolvet illud Argumentum à miraculis petitum in Authoritatem Codicis divini. Reprehenditur ſanè aliâs Valentinus Schmalzius ab Orthodoxis

Num miracula probent Exiſtentiam DEI.

doxis putans, Judæos poſſe convinci de Divinitate Chriſti ſolis miraculis ſepoſita etiam N. T. Luce, Tractatu de Divinitate Chriſti c. 10. Et cùm tantæ perſpicaciæ non ſit homo ut fucata, quæ operâ Dæmonis producuntur, diſcernat liquidò à veris miraculis, quæ Omnipotentiæ divinæ Indices, cum vitreum vas lambamus pultem non attingamus, quomodo ſibi relictus ex illis altius aſcendet, quam ad aliquod principium horum actuum, finitæ verò num infinitæ virtutis illud ſit nondum erit evidens. Liberavit obſeſſum à Dæmone Apollonius Thyanæus, Adoleſcentem furioſum in Lamiam quandam, quæ ſpeciem formoſiſſimæ fœminæ fuit mentita, ſanæ menti reſtituit, mortuam puellam ſuſcitavit, è prætorio coram Domitiano diſparuit, ejusdem Interfectionem à Parſenio & Stephano Cubiculariis feliciter ſuſceptam & expeditam in puncto facinoris Epheſi publicè denunciavit. imò illa quæ veri miraculi rationem habent, poſſunt ſubeſſe dubitationi: quam illuſtris fuit actus curſus ſolaris & lunaris inhibitio tempore Joſuæ, potuit tamen de illius origine dubium eſſe alicui, cum juxta Serarium virtutem Spiritus finiti Opus hoc non ſuperet. Unde ipſe Grotius dicit illa confirmare, quod ſi ita exponatur, ut animum præparatum debitè ſupponant, & intra certum gradum probationis, mitius erit ferendum Judicium. Dixerunt quidem Magi in Ægypto ad Pharaonem: *Digitus DEI hic eſt*, quod Grotius in Commentario ex Chaldæo exponit; *Hoc miraculum*

Quid de Confeſſione Iamnis & Iambris.

culum à DEO eſt: Verùm ſuppoſitâ Numinis Exiſtentiâ, non enim negarunt eſſe Deum vel curare res in hoc Orbe, ſuperſtitione in hoc populo præ cæteris invaleſcente II. agnoverunt Deum non tam ex actus illius externi ſplendore, qui ſi non inferior ſanè nec antecedentibus fuit ſuperior, quam ex impeditione & remora injecta præſtigiis, ut dixerint digitus Dei eſt hîc, qui nos refrenat, poteſtatem noſtram arctat, compeſcit & obtundit, cum enim juxta Auguſtinum quæſt. 25. artium ſuarum nefariarum ſcirent potentiam, ſentiebant non talibus artibus ſuos conatus fuiſſe fruſtratos, ſed virtute Omnipotentis, & in hanc ſententiam inclinat ex Pontificiis Cajetanus. III. Probabile eſt Diabolo revelante, illos agnoviſſe virtutem ſuperiorem, non operis præſentia aſcendiſſe ad cauſam primam. Accedit, quod Nicolaus Lyra exiſtimet, non tam reſpexiſſe ad Numinis potentiam in productione pediculorum, quam ad virtutem Dæmonis cujusdam ſuperioris, illamque Elogio digiti DEI ornaſſe, quia aliâs ſi præſentiam veri Numinis ex illo facto deprehendiſſent, juxta illum ulterius auſi non fuiſſent Moyſi reſiſtere, quod tamen in medio relinquimus.

Obser-

Observatio VII.

Extra promiſſiones divinas, quas hodiè in Scripturis ſacris habemus Deum voluiſſe æterna præmia conferre ſibi obedientibus non conſtat. Pag. 3.

Præmia æterna non conſtant naturali lumine.

Statuit Author Deum ſibi obedientibus præmia reddere maxima, etiam æterna, poſſe & voluiſſe credi debere. Loquitur autem, ut ex ſequentibus patet, de tali fide, quæ contradiſtinguitur fidei hauſtæ ex diſertis verbis promiſſionis, adeoque de fide quadam humana, ex principiis naturalibus & motivis humanis hauſta. Sed & hîc aſſenſum non meretur. Nam (1) Deum obedientibus præmia æterna poſſe, & velle reddere, ex lumine naturæ non conſtat; neque probat hoc ipſum animæ immortalitas, quaſi ſcil. Spiritui immortali & perennanti, etiam debeantur præmia æterna & duratura. Nam animam eſſe immortalem certò ex lumine naturæ non conſtat; Hinc etiam Salomon dicit de homine naturaliter ſibi relicto, quod judicet, eundem eſſe interitum hominis & beſtiæ; adeóque potius propendet homo in oppoſitam ſententiam de mortalitate, attendendo ad conſimiles eventus in morte hominis & cæterorum animantium, Eccleſiaſt. 3. cap. v. 19. 20 & 21. ut etiam Lutherus in hæc verba ſcripſerit: *Mundum non poſſe intelligere vel credere animam eſſe immortalem.*

Immortalitas Animæ non apodictice ex Luce naturali ſe inſinuat.

Quod egregiè confirmat ſuo Exemplo Antonius apud Ciceronem lib. 2. Tuſculanarum Quæſtionum, dicente enim Cicerone: *Evolve diligenter librum Platonis, qui eſt de anima, amplius, quod deſideres, nihil eſt*, reſpondet Antonius: *Feci me hercle, & quidem ſæpius, ſed neſcio quomodo dum lego aſſentior, cùm poſui librum & mecum ipſe de immortalitate animarum cogitare incipio, omnis illa aſſenſio labitur.* Præterea, quamvis probetur animam eſſe ſuperſtitem, & poſt corporis exuvias putreſcentes durare; nondum tamen immortalitas ejus evicta eſt, quia credi poteſt, eam quidem per aliquod tempus durare, ſed tamen paulatim deſinere & in nihilum abire: quemadmodum hæc communis fuit ſententia Stoicorum; atque hac reſponſione vim argumenti pro immortalitate animæ Rodericus ab Ariaga retundit. illi enim opinati ſunt, ſi poſt corporis retrimenta per aliquod Tempus duret, ſufficienter poſſe vel præmiis vel pœnis affici, & Sapientum evolare ad loca Lunæ proxima, felices in Contemplatione cœleſtium; inſipientũ verò vel circa terras errare, & vitiis purgatas altiora petere, vel in locum aliquem pœnarũ detrudi, unde Cicero de Stoicis affirmat, quod uſuram nobis largiantur, tanquam cornicibus, diu manſuros animos ajant, vitam ſemper negent: & Theodoretus quod, quæ paulò imbecilliores ſint ex animab⁹ exiguo temporis ſpatio ex opinione illorũ, ſuperſint, quæ autem validiores perdurent uſq; ad mundi conflagrationem, hic verò producto

Argumenta pro immortalitate Animæ probabiliter tantum concludunt.

Argu-

Argumento ex ſpiritualitate animæ reſpondet: admiſsâ illâ ſolùm probari illam independentem eſſe à materiâ, & poſſe ſine illâ aliquandiu conſervare, cùm poſſit eſſe aliqua entitas naturâ ſuâ fluida, quæ cauſis eodem modo exiſtentibus petat aliquandiu durare, non ſemper. Nec (2) juſtitia Dei hoc probat, quaſi ſcil. juſtitia Dei exigeret, ut quia bonis malè eſt in hâc vitâ, ut plurimum; benè ſit poſt hanc vitam, & malis malè, quod ex lumine naturæ Petrum urſiſſe contra Gentiles referunt. Nam hoc argumentum nimis bonum eſt, probaret enim non ſolùm animæ immortalitatem, ſed & beatitudinem & damnationem æternam; deinde probaret non ſolùm animæ immortalitatem, ſed & reſurrectionem carnis; nam ut anima benè egit principaliter, ita corpus fuit inſtrumentum virtutis, & totus homo operandi principium quod; tandem ſufficit virtutem ſibimetipſi eſſe præmium, ſufficit Deum quemcunque remunerari jugi halitu & beneficiorum diſpenſatione in hâc vitâ. Imò gentilis non deducitur hoc medio ad agnoſcendam immortalitatem animæ, ſed potius ad negandam providentiam, ut dubiam trahat ſententia mentem, terris an ullus inſit Rector, an incerto fluant mortalia caſu, ut cum Bruto & Cotta apud Ciceronem dicat: *Te colui virtus ut rem, aſt tu nomen inane es.* Nec denique obſtat, vel ratio æternitatis in Deo, non enim anima immortalis eſt, vel æternum durat ex neceſſariô aliquô nexu conformitatis in tertio hoc

inter Deum & animam, ſed ex decreto voluntatis divinæ, qui condere intendens hominem, talem voluit exiſtere, qui capax vel beatitudinis, vel deficiens à ſummo bono pœnæ interminabilis; Vel ratio bonitatis in operibus provocans aliquid eidem conforme aut debitum: Omnia enim opera hominis irregeniti nihil aliud ſunt, quàm iniquitates, & omnes virtutes Gentilium etiam laudatiſſimæ nihil aliud fuerunt, quàm ſplendida peccata, quibus non debetur præmium, ſed pœna & ſupplicium, prout hoc operosè oſtendit Auguſtinus contra Julianum & Pelagianos, & ex illo Cornelius Janſenius Epiſcopus Yprenſis in Tomo ſecundo ſui Auguſtini de ſtatu naturæ lapſæ. Finimus omnis in illo Auguſtiniano: *Ergò infidelium vita peccatum eſt, & nihil eſt bonum ſine ſummo Bono: ubi enim deeſt agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falſa virtus eſt etiam in optimis moribus.*

Observatio VIII.

Pag. 4 Non ſincerè Author Operis Natales Juris naturalis & civilis recenſet.

Origo Iuris naturalis non exponitur.

Refutat Author Carneadem, rectè negando, utilitatem juſti eſſe matrem & æqui. Verum ſicut rectè agit negando; ita non commodè affirmando. Nam (1) dicit Juris naturalis matrem eſſe ipſam naturam; At hoc ipſum dici nequit. Per Jus enim naturale Author hîc intelligit legem naturæ,

Lex

Lex autem naturæ non eſt à naturâ humanâ; partim, quia lex deſcendit ab illo, qui imperium habet & vim obligandi: ipſa autem natura humana in ſemetipſam non habet imperium, ſed Deus; partim quia humana natura eſt objectum quaſi perſonale, cui aliunde lata eſt lex naturæ; quòd autem tale eſt, ut feratur ei lex, id non eſt principium generans legem; partim quia, ſi de humana natura loquamur, ut habet opus legis ſcriptum in cordibus, ſubjectum eſt, cui commiſſa eſt lex naturæ, non autem mater illius, tabula cui inſcripta eſt hæc lex, non Origo Typi impreſſi. Gabriel Vaſquez quidem ita diſcurrit: *Prima lex naturalis in creatura rationali eſt ipſamet natura, quatenus rationalis eſt, quia hæc eſt prima Regula boni & mali. Cæterùm, cùm ipſe Deus tanquam primum omnium Ens præcedat omnem etiam creaturam, quatenus ex ſe non implicat contradictionem, hæc lex tanquam in æternâ & primâ ſui origine, in ipſa DEI natura conſtituenda eſt. Ex quibus omnibus colligere licet, legem naturalem, ſi pro primâ Regulâ naturali actionum creaturæ rationalis capiatur, ſive in DEO, ſive in ipsâ naturâ rationali non eſſe imperium, nec judicium rationis, nec voluntatem, ſed quid prius. Hoc autem ſequitur ex eorum ſententia, qui dicunt, quædam eſſe bona, quædam verò mala, ante omne præceptum & judicium intellectus & voluntatis DEI; Qui enim dicunt, omnia peccata mala eſſe, quia prohibita, conſequenter aſſerere debent, legem naturalem eſſe DEI prohibi-* Vaſquez refutatur.

bibitionem: horum tamen ſententiam, quos in eâ diſputatione retulimus, ibidem impugnavimus. Verùm non tantùm deviat hæc Sententia à Scripturæ ſacræ tramite, Paulo docente legem naturæ ſcriptam in cordibus gentilium, ſedem hujus legis conſtituens humanam naturam, non matrem, ſed & à rectâ ratione, quamvis enim dentur actiones intrinſecè bonæ vel malæ, non tamen confeſtim lex eſt, quod habet rationem qualiscunque regulæ ad illas: cùm aliud ſit regula propriè ſic dicta, aliud baſis & fundamentum; quod exemplo Eleemoſynæ illuſtrant Socii, cujus fundamentum eſt indigentia pauperis & facultas dantis, nec tamen vel indigentia ex parte egentis, vel facultas ex parte dantis lex Eleemoſynæ; imò à Conſenſu Doctorum vetuſtiorum & recentiorum, de quo videndus Rodericus ab Arriaga Tomo quarto Diſp. 1. ſub Sectione ſecundâ. Alii ex Facultate hominis intellectiva deducunt Legem Naturæ, & putant conſiſtere in actu quodam illius, naturali judicio ſcil. quo cognoſcamus, quid faciendum, quid omittendum, in quam Sententiam laudatur Thomas 1. ſecundæ q. 94. art. 1. ſed & hæc Origo & Forma Paulo adverſatur, qui cordi adeoque facultati hominis inſcriptam dicit legem, non verò ipſum cor facit principium illius; quæ enim inſcribuntur tabulæ, non ex illâ emergunt, ſed aliundè inducuntur, inſuper rationi repugnat, quæ intellectû præcisè ut Facultatem hominis indeterminatum concipit, & propterea ab alio ad

Scholaſtici perſtringuntur.

hone-

honeſtatem reſtrictum. (2) Errat, quando civilis juris matrem vocat obligationem ex conſenſu; potius enim oppoſitum erit dicendum, & inverſo ordine ſic erit pronunciandum: Jus civile eſſe matrem, ex qua obligatio civilis. Jus enim civile dicit Legum complexum, Lex autem non generatur ex obligatione, ſed inducit obligationem & generationem illius. (3) errat, quando dicit, poſſe naturam quoque Juris civilis quaſi Proaviam dici. Si enim Jus civile deſcendit à Jure naturæ, tanquam à matre, vix videtur illud conſiſtere poſſe, quod Juris civilis matrem vocat obligationem ex conſenſu, contradiſtinctè ad Jus naturæ, cujus mater ſit humana natura. Et ſi Juri civili occaſionem dedit utilitas, & hæc potiſſimum illo intenditur, quomodo in Jus naturæ merum honeſtum reſpiciens poterit reduci. Secundò ſi ex Jure naturali deſcendit mediante obligatione ex Conſenſu Jus civile poterit in totum refundi in Jus naturæ tanquam in principium radicale ſuum, at quis Juris civilis ſtatuta omnia eo reducet? quis non ad alia quandoque incunabula recurrere neceſſum habebit? quomodo poterunt leges civiles accomodari rebuspublicis juxta Ariſtotelem, & ut calceus pedibus aptari, mutari aut abrogari, ſi ſunt ſtricturæ ex immutabili luce & lege naturæ? Tertiò non una eſt ratio legum civilium, quædam enim tradunt legi naturæ conformia, quædam diverſa, utut non repugnantia, quædam denique contraria; prioris generis quidem deſcendunt ex lege

Origo Iuris civilis ſpuria.

Premitur argumentis Authoris.

hibitionem: horum tamen ſententiam, quos in eâ diſputatione retulimus, ibidem impugnavimus. Verùm non tantùm deviat hæc Sententia à Scripturæ ſacræ tramite, Paulo docente legem naturæ ſcriptam in cordibus gentilium, ſedem hujus legis conſtituens humanam naturam, non matrem, ſed & à rectâ ratione, quamvis enim dentur actiones intrinſecè bonæ vel malæ, non tamen confeſtim lex eſt, quod habet rationem qualiscunque regulæ ad illas: cùm aliud ſit regula propriè ſic dicta, aliud baſis & fundamentum; quod exemplo Eleemoſynæ illuſtrant Socii, cujus fundamentum eſt indigentia pauperis & facultas dantis, nec tamen vel indigentia ex parte egentis, vel facultas ex parte dantis lex Eleemoſynæ; imò à Conſenſu Doctorum vetuſtiorum & recentiorum, de quo videndus Rodericus ab Arriaga Tomo quarto Diſp. I. ſub Sectione ſecundâ. Alii ex Facultate hominis intellectiva deducunt Legem Naturæ, & putant conſiſtere in actu quodam illius, naturali judicio ſcil. quo cognoſcamus, quid faciendum, quid omittendum, in quam Sententiam laudatur Thomas I. ſecundæ q. 94. art. I. ſed & hæc Origo & Forma Paulo adverſatur, qui cordi adeoque facultati hominis inſcriptam dicit legem, non verò ipſum cor facit principium illius; quæ enim inſcribuntur tabulæ, non ex illâ emergunt, ſed aliundè inducuntur, inſuper rationi repugnat, quæ intellectũ præcisè ut Facultatem hominis indeterminatum concipit, & propterea ab alio ad hone-

Scholaſtici perſtringuntur.

honeſtatem reſtrictum. (2) Errat, quando civilis juris matrem vocat obligationem ex conſenſu; potius enim oppoſitum erit dicendum, & inverſo ordine ſic erit pronunciandum: Jus civile eſſe matrem, ex qua obligatio civilis. Jus enim civile dicit Legum complexum, Lex autem non generatur ex obligatione, ſed inducit obligationem & generationem illius. (3) errat, quando dicit, poſſe naturam quoque Juris civilis quaſi Proaviam dici. Si enim Jus civile deſcendit à Jure naturæ, tanquam à matre, vix videtur illud conſiſtere poſſe, quod Juris civilis matrem vocat obligationem ex conſenſu, contradiſtinctè ad Jus naturæ, cujus mater ſit humana natura. Et ſi Juri civili occaſionem dedit utilitas, & hæc potiſſimum illo intenditur, quomodo in Jus naturæ merum honeſtum reſpiciens poterit reduci. Secundò ſi ex Jure naturali deſcendit mediante obligatione ex Conſenſu Jus civile poterit in totum refundi in Jus naturæ tanquam in principium radicale ſuum, at quis Juris civilis ſtatuta omnia eo reducet? quis non ad alia quandoque incunabula recurrere neceſſum habebit? quomodo poterunt leges civiles accomodari rebuspublicis juxta Ariſtotelem, & ut calceus pedibus aptari, mutari aut abrogari, ſi ſunt ſtricturæ ex immutabili luce & lege naturæ? Tertiò non una eſt ratio legum civilium, quædam enim tradunt legi naturæ conformia, quædam diverſa, utut non repugnantia, quædam denique contraria: prioris generis quidem deſcendunt ex lege

Origo Iuris civilis ſpuria.

Premitur argumentis Author.

naturæ, quæ in quantum certæ reipublicæ applicantur, & ejusdem utilitatem reſpiciunt, civilium legum formam ſubeunt; ſecundi generis verò velMater vel Proavia nequit dici Jus naturæ vel humana natura; partim, quia Objectum illarum legum non ſunt niſi indifferentia à bono & malo intrinſecè tali præſcindentia, partim quia ſeſe refundunt in Arbitrium Principis, vel illius, penes quem eſt τὸ κύϱιον; partim, quia illæ obligant non niſi vi illius principii: Superioribus eſſe parendum. Ultimi denique generis tam non poſſunt ex Jure naturæ deduci, quam non poſſunt tenebrarum natales ex Sole peti. Et, aut loquitur Author de Jure civili Romano, aut de Jure civili cujuscunque Reipublicæ, ſi prius vix inveniet ex doctioribus Juriſconſultis unum, qui omnia, quæ in corpore illo continentur, probet; multò minus pro Juris naturalis fœtibus agnoſcat. Sanè leges duodecim tabularum, quas tantoperè commendat Cicero, Bibliothecas omnium Philoſophorum authoritatis pondere & utilitatis pondere ſuperare aſſerit, à Gellio non fuerunt omni ex parte juſtæ agnitæ. Si poſterius etiam ex Jure naturæ deſcendent leges Epheſiorum, nemo noſtrum frugi eſto, nemo virtute apud nos excellat, Hircanorum & Scytharum iniquiſſimæ, Draconis ſanguinariæ, de quibus Politianus:

Inventum Actæi dicuntur Jura Draconis,
Nil mirum eſt certè, nil niſi virus habent.

Obser-

Observatio IX.

Non univerſale eſt, qui Jura præſcribunt aliis in eo utilitatem aliquam ſpectare ſolere, ac debere. Pag. 4.

Dicit Author illos, qui jura præſcribunt aliis, utilitatem ſpectare, ſolere ac debere. Quod ipſum ambiguè dictum eſt, quantum ad debitum illud, quod urget. Nam (1) ſi loquatur de imperiis deſpoticis, & Dominatu, qualia fuêre Orientis, in Aſia Sinenſium, in Europa Ducis Moſcoviæ, & aliorum; non tenentur illi vi ſtatus in Legislatione ad utilitatem ſubditorum reſpicere. Dominus enim non tam curat ſervi utilitatem, quàm propriam. (2) Si hoc ipſum extendat, ut extendunt Scholaſtici, ad ceſſationem obligationis, ceſſante utilitate legis, quaſi ſubditus in conſcientia non obligatus ſit obſervare legem, quæ non utilitatis publicæ cauſa lata, & eum in ſcopum tendat, maximè errat. Si enim ſubditi juxta Petrum tenentur etiam duris obtemperare Dominis, tenentur etiam vincula illa admittere, quæ non in utilitatem communem, aut ſubditorum vergunt. Unde Rodericus ab Arriaga hoc requiſitũ ambiguitatis accuſavit & illã evolvere voluit, ſcribens: *Obſervo in ipſa explicatione boni communis talem iterum fieri quæſtionem de nomine, ut nec in dubium quidem vocari poſſit, an lex debeat reſpicere bonum commune; Etenim laxiſſimè*

Utilitas civium num requiſitum Legis.

Arriaga ambiguitatem notat.

illud bonum commune accipitur ac ſanè adeò, ut quicquid in bonum unius fit, dicatur eſſe in bonum commune; Quo ſenſu ſine dubio gratis diſputatur, utrum lex ſit in bonum commune. Oſtendo id clarè; nam, ſi bonum ſit commune omnibus civibus, jam ibi clarè conſtat eſſe commune; ſi verò ſit proprium ipſius Regis, tunc dicitur etiam commune, quatenus Rex eſt perſona communis, & dirigit communitatem: Si ſit ſpeciale unius civis, tunc etiam à patre Suario & aliis dicitur bonum commune, quatenus bonum unius membri eſt bonum totius hominis, ſeu totius communitatis; vel quatenus ex favore uni familiæ ob merita ſpecialiter facto, alij animantur ad ejuſmodi facinora aggredienda. (5) Lex eſt, & manet lex, ſi ſit lata ab eo, qui habet poteſtatem Nomotheticam. Quod autem lex deinde fertur utilitatis cauſa, ad id non tenetur Legislator, qui ſumma poteſtate gaudet, niſi vel ex regula prudentiæ, vel ex motivo cujusdam virtutis. Quantum ad morem ipſum & conſuetudinem Gentium reclamat Imperium Perſarum, omnes enim Perſas à Rege haberi pro ſervis excepta Uxore teſtatur Plutarchus. Dominatus Parthorum, amici enim Regum, teſte Athenæo, tractantur ut Canes, & Turcarum κρότ⊙, de quo conſulatur Leonclavius.

Obser-

Observatio X.

Malè minimè mali illi dicendi, qui uſum armorum volunt ſublatum, ſi univerſaliter hoc accipiatur. Pag. 6.

CEſpitat Author vocando illos homines minimè malos, qui interdixerunt uſu omni armorum. At per hos aut intelligit antiquiores, Patres ſcil. quosdam, aut intelligit recentiores & noſtri ſeculi. Si primum; verba Patrum non debitè expendit, cum plurimi non armorum uſum ſimpliciter rejiciant, ſed certis circumſtantiis veſtitum, ex contaminatione cum Gentiliſmo. Ut ipſe docet in Opere libro 1. cap. 2. § 9. Si verò ſecundum, prodit animum ſuum, vocando Anabaptiſtas, Wigelianos, Photinianos, Hæreticos peſſimos minimè malos; hi enim contra omnem armorum uſum pugnant. Ita enim Socinus: *Difficilior eſt quæſtio de bello, nec ne defendendo. Utrum ſcilicet homo Chriſtianus, qui ſupremum Magiſtratum gerat, poſſit ſine Chriſtianæ charitatis offenſione, ad id eorum opera uti, qui ſuam ipſi operam locare velint, quamvis ita ſtatuam, Chriſtiano homini privato, non concedi quemquam, etiam per occaſionem propulſandi belli, interficere, membrove aliquo corporis mutilare, Magiſtratu licet ſupremo, id ut fiat, jubente. Ceteroqui armari, & una cum aliis ad impetum invadentium hoſtium reprimendum, ſine cujusquam cæde, proficiſci, tunc crediderim homini Chriſtiano licere,*

Quid de bellum improbantibus ſit ſentiendum.

Hæreticorum ſententia.

*licere, ubi prius omnia tentaverit, quo minus ipſe proficiſci cogatur; ſed pecuniâ ſuam ejusmodi profectionem redimere queat; quod ſi obtinere ſeu impetrare non poſſit, præſtat judicio meo, aliquod periculum futuri ſcandali infirmorum in fide incurrere, quam certiſſimam ſibi ſuisque ruinam accerſere. Ut nihil dicam de ſcandalo, quod non minus, immò multò magis plurimis datur, cum quis Magiſtratui ſuo ſupremo parere recuſat. Cui tamen in iis, quæ aperte contra Chriſti præcepta non pugnant, parendum omninò eſſe, inter omnes conſtat.** Neque conſequens eſt intuitu malorum, quæ comitantur bellum, hoc fecerunt E. excuſandi veniunt. Pariter enim tempora pacis intuitu luxuriæ, & aliorum vitiorum ſuccreſcentium cum tranquillitate poſſent ſimpliciter improbari. Aliâs probamus Jure illa Grotii antecedentia, nec non illa Clariſs. Forſtneri ad Tacitum pag. 45. ſcribentis: *Quemadmodum caloris vi non modò ſicca, verùm etiam quæ in propinquo ſunt, humida, abſumuntur, ita bella, etiam quæ juſtâ causâ ſuſcipiuntur, nefanda quæque opera, cædes, ſtupra, ſacrilegia ſecum trahunt. Nemo Martem ita in poteſtate habet, ut nusquam exorbitet. Nulla Ducis prudentia, nulla induſtria, nulla ſeveritas tanta unquam fuit; quæ hoc potuerit efficere, ut quod natura noxium eſt, fieret innoxium. Ubi tantùm armorum corporumq; ſub ſignis ſtabit, quis cruori legem dabit, unde, & quantus fluat? Ad iſta facinora qui ſpontè provolat, nullam illorum poteſt à juſto DEO*

ſperare

ſperare veniam: nec qui neceſſitate trahitur, excuſatur, ſi non animum habet, bellum pace commutandi, ubi prima fuerit occaſio: in civilibus maximè armis, quæ ut noſter Tacitus ait, neque parari poſſunt, neque haberi per bonas artes. In Pace cauſa & merita ſpectantur; ubi bellum ingruit, innocentes ac noxii juxta cadunt.

Observatio XI.

Diſciplina Chriſtiani non conſiſtit præcipuè in diligendis omnibus hominibus, eo ſenſu, ut Bello præjudicet, & patrocinetur minus dextrè hîc ſentientibus. Pag. 6.

De Diſciplina Chriſtiani hominis.

Errat Grotius (1) quando dicit, Chriſtiani diſciplinã in omnibus hominibus diligendis præcipuè conſiſtere, tum, quia hoc non ſolùm requiritur à Chriſtiano, ſed ab omnibus hominibus; adeoque illi non eſt proprium: tum, quia hîc latet pus Papiſticum & Photinianum, quod ſæpius erit tangendum, quaſi ſc. ſublimior diſciplina obligaret Chriſtianos, & lex Evangelica eſſet perfectior illâ, quæ omnes homines obligat & conſtringit; tum, quia dilectio proximi & omnium hominum non pugnat cum jure armorum. Ut enim non pugnat dilectio omnium hominum in Poteſtate ſummâ, vel Magiſtratu cum punitione ſontium; ita vel maximè judiciis ceſſantibus non pugnat dilectio proximi & omnium

omnium hominum cum uſu armorum, eo ipſo, quo inſtrumentum dicit juſtitiæ. Et ſtante hâc hypotheſi, ſequeretur Davidem, qui bella Domini geſſit, Joſuam & Abrahamum interficiendo hoſtes mandatum de diligendo proximo, de amandis omnibus hominibus, fuiſſe transgreſſos, quod abſurdum.

Feri & Eraſmi Sententiæ.

(2) Errat, dum laudat Joh. Ferum, Concionatorem Moguntinenſem, Ordinis Minorum ſummæ apud Moguntiam ædis Concionatorem, qui libr. 4. Comment. in Matth. non ſolùm Clericis, ſed etiam Laicis omnem bellandi facultatẽ interdictam eſſe ſcribit: *TRIA* addens *hoc verbo docet Chriſtus. Primo Evangelium non armis ſecularibus, non humana ope defendendum eſſe, ſed illius defenſionem Deo permittendam, ſic Paulus*: *Arma noſtræ militiæ non carnalia ſunt. Sic Chriſtus nullo gladio uſus eſt. Secundo, in Matthæo dicit: Audiſtis, quia dictum eſt, oculum pro oculo, ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros: Tertiò ſpecialiter hîc interdicit Apoſtolis gladium externum, habent enim & habere debent gladium Spiritus, qui eſt verbum DEI. Hinc Eſaias prædicit pugnam Apoſtolorum futuram eſſe, ſicut in die Madiam, hoc eſt, ſicut Gedeon Madianitas vicit non armis, ſed tubis & comploſione lagenarum ſic Apoſtoli facturi erant ſpiritualiter.* Et Eraſmum qui Hugonem Carenſem carpit commetantem in Luc. cap. 22. ejusque v. 36. & deplorat querelis penè tragicis Scholarium Theologorum Judicium, qui inſulſis commentis & frigidis diſtinctiunculis

culis ſuis ſubvertant Evangelicam doctrinam, docentes: non eſſe Chriſtianis interdictum bellandi Jus: magis verò ſeſe prodit in caput Lucæ tertium ubi videbis Socinianis adhinnientem; partim, quia errant circa hoc ipſum punctum; partim, quia malè dicuntur Viri pacis Eccleſiaſticæ amantiſſimi. Pax enim illa Eccleſiaſtica nil aliud eſt, quàm Syncretiſmus, Samaritaniſmus, & religionum confuſio; partim, quia non neceſſarium fuit, quæ in unam partem exierunt, in alteram ita reflectere. Hoc enim in conſtitutionibus de vero & falſo non licet, ubi veritas ſtrictè eſt obſervanda, ſive medium, ne vel ad hanc devii partem labamur, vel ad alteram partem, & & extremum. Errat dum Ferum & Eraſmum copulat tanquam pacis Eccleſiaſticæ & civilis amantiſſimos: quamvis enim juxta illum in errore de Bello convenerint, quod nondum concedendum; cum Ferus tantùm velit armis ſecularibus vel humanâ ope Evangelium non eſſe defendendum; quia ipſe Chriſtus gladio uſus non fuerit, & Paulus dicat arma militiæ noſtræ non eſſe carnalia. 2. Cor. 10. ℣ſ. 4. nec conſequens, ſi Apoſtolis interdixit gladium externum, & noluerit illum vibrare Miniſtros Verbi, ſimpliciter improbari Bellum etiam à ſummâ poteſtate pro ſubditis ſuſceptum: Diſpar tamen fuit illorum Ratio in propenſione ad pacem eccleſiaſticam. Eraſmus enim fuit λοξὸς, neque in Religione pedem figere novit. Ferus autem in Papatu non tam ſtricturas pacis Eccleſia-

Ferus & Eraſmus malè copulantur.

ſticæ, qualem ſibi finxit in Voto ſuo Grotius, quàm veritatis Evangelicæ evibravit, inter alia ſcribens: ſolis meritis Chriſti nos ſalvari, participes autem illorum effici ſolâ fide, incredulitatem verò omnia in ſpecie bona facere ingrata, ſive omnium infidelium opera eſſe peccata: quæ quantum abludant ab Eraſmi Opinione, quem totum in pompâ virtutum, quas Gentiles prodiderunt, illuſtrandâ fuiſſe nemo eſt, qui neſciat.

Observatio XII.

Pag. 9. Rectè quidem Author à Scepticiſmo alienus eſſe voluit; malè verò veritatem ſparſam per ſingulos in corpus colligere putat nihil aliud eſſe Chriſtianorum Judicio, quam verè Chriſtianam tradere Diſciplinam.

Scepticiſmus proſcribitur. PRius quidem rectè ſe habet. Quis enim accedat Pyrrhoniis Philoſophis, qui teſte Gellio, nihil decreverunt, nihil conſtituerunt, ſed in quærendo ſemper conſiderandoq; fuerunt, quid nam ſit omnium rerum, de quo decerni conſtituiq; poſſit. ac ne videre quoq; planè quicquam nec audire ſeſe putarunt, ſed ita pati afficique quaſi videant vel audiant, eaque ipſa, quæ affectiones iſtas in ſeſe efficiant qualia & cujusmodi ſint, ſub dubitationem vocarunt; quamvis Petrus Gaſſendus mitius de illis judicarit, & dubitaſſe illos voluerit tantum de rebus revera incertis, & quas

Gaſſendi judicium.

diſqui-

diſquirere eſſet operæ pretium, non verò de rebus apparentibus, & de quibus facere controverſiam nihil proſit, quæ támen quomodo conveniant cum illis Clementis Alexandrini lib. 8. ſtrom. ſcribentis: *apud Pyrrhonios eſt* ἐποχὴ, *quæ NIHIL vult eſſe firmum & ſtabile,* non videmus. Non male verò contra illos Lactantius lib. 3. cap. 55. *Nulla ars eſt, quæ non ſcientia conſtet. Debuit ergò Arceſilas, ſiquid ſaperet, diſtinguere, quæ ſcire poſſent, quæve neſciat. Sed, ſi id feciſſet, ipſe ſe in populum redegiſſet. Nam vulgo interdum plus ſapit: Quia tantum, quantum opus eſt, ſapit. A quo ſi quæras, utrum ſciat aliquid, an iſta dicet ſe ſcire, quæ ſciat; fatebitur ſe neſcire, quæ neſciat. Rectè ergò aliorum ſuſtulit diſciplinas; ſed non rectè fundavit ſuam. Ignoratio enim rerum omnium non poteſt eſſe ſapientia, cujus eſt ſcire proprium. Ita cum Philoſophos expugnarit, ac docuerit, eos nil ſcire; Ipſe quoque nomen Philoſophi perdidit: Quia doctrina ejus eſt, nil ſcire. Nam qui alios reprehendit, quod neſciant; ipſe debet ſciens eſſe. Cum autem nil ſciat; quæ perverſitas, quæve inſolentia eſt, ob id ipſum ſe Philoſophum conſtituere, propter quod cæteros tollat? Poſſunt enim ſic reſpondere: Si nihil nos ſcire conviceris; & ideò non eſſe ſapientes, quia nihil ſciamus: Ergò ne tu quidem es ſapiens; quia te quoque confiteris nil ſcire. Quid ergò promovit Arceſilas; niſi quod confectis omnibus Philoſophis, ſe ipſum quoque eodem mucrone transfixit.* Poſterius verò erroneum, dum putat veritatem

Reclamant aliqui.

Lactantius Scepticos refutat.

Veritas nõ eſt per Sectas diffuſa eo modo, quo vult Grotius.

per Sectas diffuſam & in opibus collectam eſſe exhibitionem veræ Chriſtianæ diſciplinæ. Nam ponamus talem collectionem veritatum eſſe poſſibilem, nihilominus non conſtituet corpus diſciplinæ Chriſtianæ, tum, quia veritas per Sectas diffuſa eſt veritas ſubſiſtens intra complexum rationis & ex illis deductarum concluſionum; altius autem non aſſurgit; tum, quia veritates illæ hominem adhucdum relinquunt irregenitum; irregenitus autem & regenitus ſive Chriſtianus toto cœlo differunt; tum, quia veritates illæ nihil oſtendunt de fide, aut præcipiunt; utut itaque oſtendant quid turpe, quid utile, quid honeſtum, officia hominis juxta jus naturæ exigant, virtutes & opera præcipiant, non tamen conſtituunt corpus diſciplinæ Chriſtianæ: Illæ enim virtutes & opera, quæ conformia ſunt diſciplinæ Chriſtianæ; ſpecie differunt à virtutibus & operibus Gentilium. Unde etiam malè quidam aſſerunt virtutes Gentilium & Chriſtianorum eſſe eaſdem, & ſaltim accidentaliter differre; longè melius Auguſtinus, qui prolixè docet, eſſe inter illas ſpecificam differentiam. Ita verò Hipponenſis ille Epiſcopus lib. 4. contra Julianum cap. 3. *Si gentilis*, inquit, *nudum operuerit, nunquid, quia non eſt ex fide peccatum eſt?* Objectio hæc erat Pelagiani. Reſpondet Auguſtinus: *Prorſus inquantum non eſt ex fide, peccatum eſt, ſed de tali opere non in Domino gloriari, ſolus impius negat eſſe peccatum. Quod ut intelligas, quamvis jam inde fuerit diſputatum, tamen quia*

Auguſtini locus notabilis.

quia magna res eſt, adhuc pauliſper auſculta. Ecce, eadem commemoro, quæ ipſe poſuiſti, ſi gentilis, qui non vivit ex fide, nudum operuerit periclitantem liberaverit, agri vulnera foverit, divitias honeſta amicitia impenderit, ad teſtimonium falſum nec tormentis potuerit impelli, quæro abs te utrum hæc opera bona benè faciat, an malè? Si enim quamvis bona malè tamen facit, negare non potes eum peccare, qui malè quodlibet facit. Sed, quia non vis eam iſta facit peccare, profectò dicturus es, & bonum facit & benè. Fructus ergò bonos facit arbor mala, quod fieri non poſſe Veritas dixit. Noli præcipitare ſententiam, diligenter conſidera, quid te reſpondere conveniat.

Observatio XIII.

De Ariſtotele diverſa diverſorum fuerunt Judicia, non imprudenter autem Grotius de illo pronunciat. Pag. 2.

Rectè principem locum aſſignat Grotius Ariſtoteli inter Philoſophos, quem ipſe Plato Veritatis Philoſophum; Hieronymus ſolertiſſimum naturalium rerum Conſectatorem & Indagatorem; Scaliger divinum & incomparabilem in Natura rerum Sapientiæ Heroa unicum appellavit, præprimis ſi attendas recenſita à Grotio, tractandi ſcil. Ordinem, diſtinguendi acumen & rationum pondera. Verum Principatum illum in Tyrannidem abiiſſe, ut veritas nullâ jam re magis op- *Ariſtotelis prærogativa.* *Tyrannis in Scholas introducta*

 prima-

primatur, quam Ariſtotelis Nomine docet Experientia, multi enim illi tanquam Siſyphio Saxo adhæreſcunt, volvunt & revolvunt illius ſcripta, neque vel oculum unquam in Theatrum Naturæ aut Politiæ attollunt, & quamvis refloreſcentibus ſtudiis humanioribus Patricii, Teleſii, & Johan Franciſcus Picus, Mirandulæ Dominus, & Concordiæ Comes, Baſſo & alii Opinionem inveteratam è fibris quorundam evellere aggreſſi ſint, utut mordaciore ſtylo & manu paulò violentiore, nondum tamen obtineri potuit, quod quidam deſiderant. Unde conqueſtus eſt Petrus Gaſſendus in Exercitatione ſecundâ adverſus Ariſtotelem pag. 16. & 17. de cœco Affectu, libertatis hoſte, ſcribens : *Cogitanti mihi ſæpenumerò, ex quo fonte derivari, ac jam tamdiu potuiſſet corrupta hæc ratio philoſophandi, quæ ſcholas implevit : nihil aliud ſubire potuit, quod quidem ſatisfaceret, præter effœminatam illam ignavamque diffidentiam, qua Philoſophi Ariſtotelei, ut ſuperius innuimus, veritatem olim occupatam ab Ariſtotele plus nimio ſecuti, illius ſerio inquirendæ non fuere amplius ſolliciti. Sic enim cum ſuſciperent anteceſſorem Ariſtotelem, ut Deum quendam è cœlo delapſum, à quo fuiſſet veritas oſtenſa: non ſunt auſi, vel latum unguem, ab ipſo deflectere : Sicque diffiſi viribus ſuis, rerum ipſarum abjecere ſtudium, & inanem ſolum garritum circa Ariſtotelis ſcripta, verbaque retinuerunt, nil impono: id norunt omnes, quotquot ipſorum vel ſcripta, vel diſputationes & ſcholas*

Gaſſendi Criſis.

ſcholas trivêre. Quotusquisque enim ille eſt, qui jactare ſæpius illos non audierit, malle ſe errare cum aliis, quam benè ſentire cum aliis? Novi certè celebrem Philoſophiæ ſimul ac Theologiæ Profeſſorem, qui aſſeruerit, ſe exiſtimare magnum iri Deo præſtitum obſequium, ſi proprio ſanguine obſignaſſet, confirmaſſetque veriſſima eſſe quæcunque Ariſtotelis operibus continentur; legerat forte Commentatorem, qui tam apertè pronunciavit, nullum per mille, & quingentos annos animadverſum fuiſſe Ariſtotelis errorem in textu Ariſtotelis. Ex hac ergò præconceptâ opinione efficitur; ut quaſi clypeo ſeptemplici Authoritate illius utantur: & ſi quidpiam forte citatum ex illius officina prodeat, quod negotium facere videatur; illud explicare quidem ſibi conceſſum arbitrentur: at refellere, aut inficiari piaculum, ac religio ſit. Quam ſæpenumerò enim uſurpare ſolent Pythagareorum illud, Ipſe dixit? adverſum quod, ſi proferatur experimentum, mendacium eſt: ſi ratio, Sophiſma eſt. Quid ita verò? quia ſcilicet Ariſtoteles oppoſitum ſentit. Hinc ille tum demum habetur apud illos peritior, qui cerebrum textibus Ariſtotelis habuerit refertius: qui ad illum ſæpius, ut ad ſacram confugerit anchoram, qui pluribus technis, & cavillis id evicerit, ut ſemper Ariſtotelis doctrinæ palma deferatur. Quid plura? Pythagoram, Platonem, Democritum cita; Cita quotquot exinde vixerunt veritatis amatores cultoreſque Sapientiæ: Illos omnes flocci faciunt ad Ariſtotelem comparatos. Quin & ita deprimunt, deſpectaque

licere, ubi prius omnia tentaverit, quo minus ipſe proficiſci cogatur; ſed pecunia ſuam ejuſmodi profectionem redimere queat; quod ſi obtinere ſeu impetrare non poſſit, praſtat judicio meo, aliquod periculum futuri ſcandali infirmorum in fide incurrere, quam certiſſimam ſibi ſuiſque ruinam accerſere. Ut nihil dicam de ſcandalo, quod non minus, immò multò magis plurimis datur, cum quis Magiſtratui ſuo ſupremo parere recuſat. Cui tamen in iis, quæ aperte contra Chriſti præcepta non pugnant, parendum omninò eſſe, inter omnes conſtat. Neque conſequens eſt intuitu malorum, quæ comitantur bellum, hoc fecerunt, E. excuſandi veniunt. Pariter enim tempora pacis intuitu luxuriæ, & aliorum vitiorum ſuccreſcentium cum tranquillitate poſſent ſimpliciter improbari. Aliâs probamus Jure illa Grotii antecedentia, nec non illa Clariſs. Forſtneri ad Tacitum pag. 45. ſcribentis: *Quemadmodum caloris vi non modò ſicca, verùm etiam quæ in propinquo ſunt, humida, abſumuntur, ita bella, etiam quæ juſtâ causâ ſuſcipiuntur, nefanda quæque opera, cædes, ſtupra, ſacrilegia ſecum trahunt. Nemo Martem ita in poteſtate habet, ut nuſquam exorbitet. Nulla Ducis prudentia, nulla induſtria, nulla ſeveritas tanta unquam fuit; quæ hoc potuerit efficere, ut quod natura noxium eſt, fieret innoxium. Ubi tantùm armorum corporumq; ſub ſignis ſtabit, quis cruori legem dabit, unde, & quantus fluat? Ad iſta facinora qui ſponte provolat, nullam illorum poteſt à juſto DEO*

ſperare veniam: nec qui neceſſitate trahitur, excuſatur, ſi non animum habet, bellum pace commutandi, ubi prima fuerit occaſio: in civilibus maximè armis, quæ ut noſter Tacitus ait, neque parari poſſunt, neque haberi per bonas artes. In Pace cauſa & merita ſpectantur; ubi bellum ingruit, innocentes ac noxii juxta cadunt.

Observatio XI.

Diſciplina Chriſtiani non conſiſtit præcipuè in diligendis omnibus hominibus, eo ſenſu, ut Bello præjudicet, & patrocinetur minus dextrè hîc ſentientibus. Pag. 6.

Errat Grotius (1) quando dicit, Chriſtiani diſciplinā in omnibus hominibus diligendis præcipuè conſiſtere, tum, quia hoc non ſolùm requiritur à Chriſtiano, ſed ab omnibus hominibus; adeoque illi non eſt proprium: tum, quia hîc latet pus Papiſticum & Photinianum, quod ſæpius erit tangendum, quaſi ſc. ſublimior diſciplina obligaret Chriſtianos, & lex Evangelica eſſet perfectior illâ, quæ omnes homines obligat & conſtringit; tum, quia dilectio proximi & omnium hominum non pugnat cum jure armorum. Ut enim non pugnat dilectio omnium hominum in Poteſtate ſummâ, vel Magiſtratu cum punitione ſontium; ita vel maximè judiciis ceſſantibus non pugnat dilectio proximi & omnium

De Diſciplina Chriſtiani hominis.

omnium hominum cum uſu armorum, eo ipſo, quo inſtrumentum dicit juſtitiæ. Et ſtante hâc hypotheſi, ſequeretur Davidem, qui bella Domini geſſit, Joſuam & Abrahamum interficiendo hoſtes mandatum de diligendo proximo, de amandis omnibus hominibus, fuiſſe transgreſſos, quod abſurdum.

Feri & Eraſmi Sententia.

(2) Errat, dum laudat Joh. Ferum, Concionatorem Moguntinenſem, Ordinis Minorum ſummæ apud Moguntiam ædis Concionatorem, qui libr. 4. Comment. in Matth. non ſolùm Clericis, ſed etiam Laicis omnem bellandi facultatẽ interdictam eſſe ſcribit: *TRIA* addens *hoc verbo docet Chriſtus. Primo Evangelium non armis ſecularibus, non humana ope defendendum eſſe, ſed illius defenſionem Deo permittendam, ſic Paulus: Arma noſtra militia non carnalia ſunt. Sic Chriſtus nullo gladio uſus eſt. Secundo, in Matthæo dicit: Audiſtis, quia dictum eſt, oculum pro oculo, ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros: Tertiò ſpecialiter hic interdicit Apoſtolis gladium externum, habent enim & habere debent gladium Spiritus, qui eſt verbum DEI. Hinc Eſaias prædicit pugnam Apoſtolorum futuram eſſe, ſicut in die Madiam, hoc eſt, ſicut Gedeon Madianitas vicit non armis, ſed tubis & comploſione lagenarum ſic Apoſtoli facturi erant ſpiritualiter.* Et Eraſmum qui Hugonem Carenſem carpit commetantem in Luc. cap. 22. ejusque v. 36. & deplorat querelis penè tragicis Scholarium Theologorum Judicium, qui inſulſis commentis & frigidis diſtinctiunculis

culis ſuis ſubvertant Evangelicam doctrinam, docentes: non eſſe Chriſtianis interdictum bellandi Jus: magis verò ſeſe prodit in caput Lucæ tertium ubi videbis Socinianis adhinnientem; partim, quia errant circa hoc ipſum punctum; partim, quia malè dicuntur Viri pacis Eccleſiaſticæ amantiſſimi. Pax enim illa Eccleſiaſtica nil aliud eſt, quàm Syncretiſmus, Samaritaniſmus, & religionum confuſio; partim, quia non neceſſarium fuit, quæ in unam partem exierunt, in alteram ita reflectere. Hoc enim in conſtitutionibus de vero & falſo non licet, ubi veritas ſtrictè eſt obſervanda, ſive medium, ne vel ad hanc devii partem labamur, vel ad alteram partem, & & extremum. Errat dum Ferum & Eraſmum copulat tanquam pacis Eccleſiaſticæ & civilis amantiſſimos: quamvis enim juxta illum in errore de Bello convenerint, quod nondum concedendum; cum Ferus tantùm velit armis ſecularibus vel humanâ ope Evangelium non eſſe defendendum, quia ipſe Chriſtus gladio uſus non fuerit, & Paulus dicat arma militiæ noſtræ non eſſe carnalia. 2. Cor. 10, ℣ſ. 4. nec conſequens, ſi Apoſtolis interdixit gladium externum, & noluerit illum vibrare Miniſtros Verbi, ſimpliciter improbari Bellum etiam à ſummâ poteſtate pro ſubditis ſuſceptum: Diſpar tamen fuit illorum Ratio in propenſione ad pacem eccleſiaſticam. Eraſmus enim fuit λοξὸς, neque in Religione pedem figere novit. Ferus autem n Papatu non tam ſtricturas pacis Eccleſia-

Ferus & Eraſmus malè copulantur.

ſticæ, qualem ſibi finxit in Voto ſuo Grotius, quàm veritatis Evangelicæ evibravit, inter alia ſcribens: ſolis meritis Chriſti nos ſalvari, participes autem illorum effici ſolâ fide, incredulitatem verò omnia in ſpecie bona facere ingrata, ſive omnium infidelium opera eſſe peccata: quæ quantum abludant ab Eraſmi Opinione, quem totum in pompâ virtutum, quas Gentiles prodiderunt, illuſtrandâ fuiſſe nemo eſt, qui neſciat.

Observatio XII.

Pag. 9. Rectè quidem Author à Scepticiſmo alienus eſſe voluit; malè verò veritatem ſparſam per ſingulos in corpus colligere putat nihil aliud eſſe Chriſtianorum Judicio, quam verè Chriſtianam tradere Diſciplinam.

Scepticiſmus proſcribitur.

PRius quidem rectè ſe habet. Quis enim accedat Pyrrhoniis Philoſophis, qui teſte Gellio, nihil decreverunt, nihil conſtituerunt, ſed in quærendo ſemper conſiderandoq; fuerunt, quid nam ſit omnium rerum, de quo decerni conſtituiq; poſſit. ac ne videre quoq; planè quicquam nec audire ſeſe putarunt, ſed ita pati afficique quaſi videant vel audiant, eaque ipſa, quæ affectiones iſtas in ſeſe efficiant qualia & cujuſmodi ſint, ſub dubitationem vocarunt; quamvis Petrus Gaſſendus mitius de illis judicarit, & dubitaſſe illos voluerit tantum de rebus revera incertis, & quas

Gaſſendi judicium.

diſqui-

diſquirere eſſet operæ pretium, non verò de rebus apparentibus, & de quibus facere controverſiam nihil proſit, quæ tamen quomodo conveniant cum illis Clementis Alexandrini lib. 8. ſtrom. ſcribentis: *apud Pyrrhonios eſt* ἐποχὴ, *quæ NIHIL vult eſſe firmum & ſtabile*, non videmus. Non male verò contra illos Lactantius lib. 3. cap. 55. *Nulla ars eſt, quæ non ſcientia conſtet. Debuit ergò Arceſilas, ſiquid ſaperet, diſtinguere, quæ ſcire poſſent, quæve neſciat. Sed, ſi id feciſſet, ipſe ſe in populum redegiſſet. Nam vulgo interdum plus ſapit: Quia tantum, quantum opus eſt, ſapit. A quo ſi quæras, utrum ſciat aliquid, an iſta dicet ſe ſcire, quæ ſciat; fatebitur ſe neſcire, quæ neſciat. Rectè ergò aliorum ſuſtulit diſciplinas; ſed non rectè fundavit ſuam. Ignoratio enim rerum omnium non poteſt eſſe ſapientia, cujus eſt ſcire proprium. Ita cum Philoſophos expugnarit, ac docuerit, eos nil ſcire; Ipſe quoque nomen Philoſophi perdidit: Quia doctrina ejus eſt, nil ſcire. Nam qui alios reprehendit, quod neſciant; ipſe debet ſciens eſſe. Cum autem nil ſciat; quæ perverſitas, quæve inſolentia eſt, ob id ipſum ſe Philoſophum conſtituere; propter quod cæteros tollat? Poſſunt enim ſic reſpondere: Si nihil nos ſcire conviceris; & ideò non eſſe ſapientes, quia nihil ſciamus: Ergò ne tu quidem es ſapiens: quia te quoque confiteris nil ſcire. Quid ergò promovit Arceſilas; niſi quod confectis omnibus Philoſophis, ſe ipſum quoque eodem mucrone transfixit.* Poſterius verò erroneum, dum putat veritatem

Reclamant aliqui.

Lactantius Scepticos refutat.

Veritas nō eſt per Sectas diffuſa eo modo, quo vult Grotius.

per Sectas diffuſam & in opibus collectam eſſe exhibitionem veræ Chriſtianæ diſciplinæ. Nam ponamus talem collectionem veritatum eſſe poſſibilem, nihilominus non conſtituet corpus diſciplinæ Chriſtianæ, tum, quia veritas per Sectas diffuſa eſt veritas ſubſiſtens intra complexum rationis & ex illis deductarum concluſionum; altius autem non aſſurgit; tum, quia veritates illæ hominem adhucdum relinquunt irregenitum; irregenitus autem & regenitus ſive Chriſtianus toto cœlo differunt; tum, quia veritates illæ nihil oſtendunt de fide, aut præcipiunt; utut itaque oſtendant quid turpe, quid utile, quid honeſtum, officia hominis juxta jus naturæ exigant, virtutes & opera præcipiant, non tamen conſtituunt corpus diſciplinæ Chriſtianæ: Illæ enim virtutes & opera, quæ conformia ſunt diſciplinæ Chriſtianæ; ſpecie differunt à virtutibus & operibus Gentilium. Unde etiam malè quidam aſſerunt virtutes Gentilium & Chriſtianorum eſſe eaſdem, & ſaltim accidentaliter differre; longè melius Auguſtinus, qui prolixè docet, eſſe inter illas ſpecificam differentiam. Ita verò Hipponenſis ille Epiſcopus lib. 4. contra Julianum cap. 3. *Si gentilis*, inquit, *nudum operuerit, nunquid, quia non eſt ex fide peccatum eſt?* Objectio hæc erat Pelagiani. Reſpondet Auguſtinus: *Prorſus inquantum non eſt ex fide, peccatum eſt, ſed de tali opere non in Domino gloriari, ſolus impius negat eſſe peccatum. Quod ut intelligas, quamvis jam inde fuerit diſputatum, tamen*

Auguſtini locus notabilis.

quia magna res eſt, adhuc pauliſper auſculta. Ecce, eadem commemoro, quæ ipſe poſuiſti, ſi gentilis, qui non vivit ex fide, nudum operuerit periclitantem liberaverit, ægri vulnera foverit, divitias honeſta amicitia impenderit, ad teſtimonium falſum nec tormentis potuerit impelli, quæro abs te utrum hæc opera bona benè faciat, an malè? Si enim quamvis bona malè tamen facit, negare non potes eum peccare, qui malè quodlibet facit. Sed, quia non vis eam iſta facit peccare, profectò dicturus es, & bonum facit & benè. Fructus ergò bonos facit arbor mala, quod fieri non poſſe Veritas dicit. Noli præcipitare ſententiam, diligenter conſidera, quid te reſpondere conveniat.

Observatio XIII.

De Ariſtotele diverſa diverſorum fuerunt Judicia, non imprudenter autem Grotius de illo pronunciat. Pag. 9.

Rectè principem locum aſſignat Grotius Ariſtoteli inter Philoſophos, quem ipſe Plato Veritatis Philoſophum; Hieronymus ſolertiſſimum naturalium rerum Confectatorem & Indagatorem; Scaliger divinum & incomparabilem in Natura rerum Sapientiæ Heroa unicum appellavit, præprimis ſi attendas recenſita à Grotio, tractandi ſcil. Ordinem, diſtinguendi acumen & rationum pondera. Verum Principatum illum in Tyrannidem abiiſſe, ut veritas nullâ jam re magis op- *Ariſtotelis prærogativa.* *Tyrannis in Scholas introducta*

primatur, quam Ariſtotelis Nomine docet Experientia, multi enim illi tanquam Siſyphio Saxo adhæreſcunt, volvunt & revolvunt illius ſcripta, neque vel oculum unquam in Theatrum Naturæ aut Politiæ attollunt, & quamvis refloreſcentibus ſtudiis humanioribus Patricii, Teleſii, & Johan Franciſcus Picus, Mirandulæ Dominus, & Concordiæ Comes, Baſſo & alii Opinionem inveteratam è fibris quorundam evellere aggreſſi ſint, utut mordaciore ſtylo & manu paulò violentiore, nondum tamen obtineri potuit, quod quidam deſiderant. Unde conqueſtus eſt Petrus Gaſſendus in Exercitatione ſecundâ adverſus Ariſtotelem pag. 16. & 17. de cœco Affectu, libertatis hoſte, ſcribens : *Cogitanti mihi ſæpenumerò, ex quo fonte derivari, ac jam tamdiu potuiſſet corrupta hæc ratio philoſophandi, quæ ſcholas implevit : nihil aliud ſubire potuit, quod quidem ſatisfaceret, præter effœminatam illam ignavamque diffidentiam, qua Philoſophi Ariſtotelei, ut ſuperius innuimus, veritatem olim occupatam ab Ariſtotele plus nimio ſecuti, illius ſeriò inquirendæ non fuere amplius ſolliciti. Sic enim cum ſuſciperent anteceſſorem Ariſtotelem, ut Deum quendam è cœlo delapſum, à quo fuiſſet veritas oſtenſa: non ſunt auſi, vel latum unguem, ab ipſo deflectere: Sicque diffiſi viribus ſuis, rerum ipſarum abjecere ſtudium, & inanem ſolum garritum circa Ariſtotelis ſcripta, verbaque retinuerunt, nil impono: id norunt omnes, quotquot ipſorum vel ſcripta, vel diſputationes & ſcholas*

Gaſſendi Criſis.

ſcholas trivêre. Quotusquiſque enim ille eſt, qui jactare ſæpius illos non audierit, malle ſe errare cum aliis, quam benè ſentire cum aliis? Novi certè celebrem Philoſophiæ ſimul ac Theologiæ Profeſſorem, qui aſſeruerit, ſe exiſtimare magnum iri Deo præſtitum obſequium, ſi proprio ſanguine obſignaſſet, confirmaſſetque veriſſima eſſe quæcunque Ariſtotelis operibus continentur; legerat forte Commentatorem, qui tam apertè pronunciavit, nullum per mille, & quingentos annos animadverſum fuiſſe Ariſtotelis errorem in textu Ariſtotelis. Ex hac ergò præconceptâ opinione efficitur, ut quaſi clypeo ſeptemplici Authoritate illius utantur: & ſi quidpiam forte citatum ex illius officina prodeat, quod negotium facere videatur; illud explicare quidem ſibi conceſſum arbitrentur: at refellere, aut inficiari piaculum, ac religio ſit. Quam ſæpenumerò enim uſurpare ſolent Pythagareorum illud, Ipſe dixit? adverſum quod, ſi proferatur experimentum, mendacium eſt: ſi ratio, Sophiſma eſt. Quid ita verò? quia ſcilicet Ariſtoteles oppoſitum ſentit. Hinc ille tum demum habetur apud illos peritior, qui cerebrum textibus Ariſtotelis habuerit refertius: qui ad illum ſæpius, ut ad ſacram confugerit anchoram, qui pluribus technis, & cavillis id evicerit, ut ſemper Ariſtotelis doctrinæ palma deferatur. Quid plura? Pythagoram, Platonem, Democritum cita; Cita quotquot exinde vixerunt veritatis amatores cultoresque Sapientiæ: Illos omnes flocci faciunt ad Ariſtotelem comparatos. Quin & ita deprimunt, deſpectaque

quæ habent poſterorum ingenia, ut illud ſæpius in ore habeant, quod Ariſtoteles ipſe de Platone dixerat:

Nulla ferent talem ſecla futura virum.

Quod ſi forte oppoſueris & hunc virum hominem fuiſſe ejuſdem naturæ cum cæteris ac proinde labi, & errare potuiſſe, de multis rebus dubitaſſe, & ignoraſſe plurimas: Modeſti profectò erunt, niſi hæreſin reponant & ad flammas provocent. Quidni verò ita faciant? Qui Ariſtotelem Genium Dæmonemque naturæ appellant, ac ut Deum etiam quendam majoris notæ venerantur: cum & de illo paſſim uſurpare ſoleant, quod de Epicuro eſt apud Lucretium:

- - Deus, ille Deus fuit, inclyte Memmi,
Qui Princeps vitæ rationē invenit eam, quæ
Nunc appellatur Sapientia: quiq; per artes
Fluctibus è tantis vitam, tantiſq; tenebris,
In tam tranquillo, & tam clara luce locavit.

Ne verò longum faciam, cæterorum nomine audi citatum Commentatorem. Is enim, quaſi nomine illius DEI propiore afflatus, nil mortale ſonat apud ipſos, dum ſic profatur ex Tripode: Ariſtoteles eſt regula & exemplar, quod natura invenit ad demonſtrandam ultimam perfectionem humanam. Et rurſus, Ariſtotelis doctrina eſt ſumma veritas: quoniam ejus intellectus fuit finis humani intellectus. Quare benè dicitur, quod fuerit creatus, & datus nobis divinâ providentiâ, ut ſciremus, quidquid poteſt ſcire. Unde & alias concludit, talem eſſe unum hominem potius eſt miraculoſum, quàm

quàm humanum. Atque hæc quidem cum ita ſe habeant: quis ambigere amplius poſſit, quin illi ita ſint mancipati Ariſtotelicæ doctrinæ, ut rem pretioſiſſimam, libertatem philoſophandi, penitus amiſerint? Quæ poteſt enim illis ſupereſſe, vel umbra hujus libertatis? quando tanta religione ſuſcipiunt Ariſtotelem, ut non auſint prætergredi limites Ariſtoteleos. legendus hîc omninò liber Johannis de Lanoy Theologi Pariſienſis de variâ Ariſtotelis Fortunâ.

Observatio XIV.

Quanquam Virtus moralis, quæ vel maximè ex Chriſtianis reſplendet, melius definiri poſſit; in Scholis tamen Philoſophorum Ariſtotelis commodè explicata tolerari poteſt. Pag. 9.

Definit Ariſtoteles virtutem, quòd ſit *habitus præelectivus, conſiſtens in mediocritate, quoad nos definita per Rationem, & prout prudens definierit.* Diſplicet hæc Definitio quamplurimis. Quidam enim illam tautologiæ accuſant ex eo, quod dicatur ſita in proæreſi, & definita per Rationem & judicio Viri prudentis; cum proæreſis, Ratio & judicium Viri prudentis videantur coincidere: nec habitus ex ſententia Scoti obtinet; cùm juxta ipſum Philoſophum 7. Phyſicorum textu 17. Virtus omnis & vitium ad aliquid ſint. Quidam diſputant contra formam, & mediocritatem impugnant: tum, quia priva-

Virtutis Definitio Ariſtotelica.

Impugnatur.

tio non ſit forma habitus, mediocritas autem nihil aliud quam privatio defectus & exceſſus; tum quia forma Virtutis quærenda ſit in conformitate, quam habet ad ſuam regulam, hanc autem conformitatem neque ſolùm, neque præcipuè, neque aliquando omninò conſiſtere in mediocritate; tum, quia Virtus in ſuâ formali ratione non poſſit nimis intendi, atque adeò non admittat exceſſum, niſi vel in materiali illo, quod habet commune cum vitiis, vel in circumſtantiis operationum, ut quum quædam earum exercentur, quando non debent; aut non exercentur, quando debent, ut concludit Guilielmus Ameſius in Inſtit. Theologicarum lib. 2. cap. 2. theſi 35. Quidam denique judicium illud Viri prudentis rejiciunt, quod haberi poſſit vel ex conſilio illorum prudentum, qui inter nos vivunt, vel ex eorum ſcriptis & tractatibus de Virtute, vel denique ex eorum Exemplis: Rationes Improbationis Antonius Walæus ſubdit ſequentes. Quia (1) in actionibus ſingularibus & ſubitaneis nec conſilium, nec exemplum Viri prudentis ſemper haberi poſſit; (2) quia ipſi illi prudentes, quos Ariſtoleles nominat, de ipſa virtutis figura ſæpe inter ſe diſſentiant. Sic inquit Plato diſſentit ab Ariſtotele, an vindicta privata ſit licita, necne; Ariſtotele apprehendente affirmativam, Platone negativam. Plato diſſentit à Cicerone, an ſeipſum liceat occidere? anupereſſe Reip. ſit actio virtutis necne? Platone prius illud judicante, Cicerone negante. (3) Quia illi

ipſi

ipſi Prudentes & Sapientes, de quibus agit Ariſtoteles, rationis cœcitatem & naturæ corruptionem maxima ex parte ignoraverint. Unde factum ſit, ut cœcæ rationis ductum ſecuti ſæpè vitium pro virtute, & virtutem pro vitio habuerint. Ut itaque animus hominis omni dubitatione liberetur, ex religione Chriſtiana ſtatuendum eſſe, veram normam virtutis eſſe legem Dei, quæ in ſe continet perfectiſſimum omnium virtutum exemplar, adeoque veram & unicam virtutis figurã, conſiſtere in congruentia ſive convenientia animorum & habituum cum lege Dei, ut vitii figura in diſcrepantia earum à lege Divina. Quia tamen lex Dei in genere quidem præcepta virtutum præſcribat, & ad actiones ſingulares non ſemper deſcendat, ideò ut circumſtantiarum quoque ratio haberi poſſit, ſecundariæ normæ actionũ virtutis fore exempla laudata hominum ſanctorum, quorum vitam & res geſtas nobis Scriptura commendat. Primũ autẽ quod obvertitur non ſtringit, nec enim unius naturæ ſunt proæreſis, recta ratio & judicium Viri prudentis; proæreſis enim de ſe nihil aliud dicit, quàm præelectionem, præſcindendo à bono & malo, cùm in utrumque poſſit ſeſe porrigere, & actu ipſo ſæpe ſit vitiorum; recta autem ratio latius patet quoque judicio Viri prudentis, quod ad practica tantùm attendit; quod contra habitum producitur ex Ariſtotele dextrâ explicatione eliditur, virtus enim eſt ad aliquid non per modum relationis prædicamentalis, ſed rela-

Reſpondetur ex mente Peripateticorum.

tionis qualiſcunque, quæ etiam Qualitatibus competit. Secundum magis urget, quanquam Philoſophis peripateticis non deſit forſan quod reſpondeant, negando primùm, mediocritatem eſſe meram privationem exceſſus & defectus, cùm dicat aliquid poſitivum, aliquid congruum rectæ rationi & legi naturæ, cui accidat extremorum Exiſtentia; ſecundò aſſerendo illam conformitatem ad regulam, quæ in ipsâ illâ mediocritate fundetur; tertiò dicendo ſufficere, ſi virtus extremi utriusque particeps ſit ſecundum materiam, quæ affectus animi, in quibus etiam extrema poſita ſint. Tertium declinari ſolet partim, quia non neceſſarium, ut in omnibus actionibus ſingularibus adeamus Virum prudentem, judicium illius expetamus, nec niſi illo obtento hoc vel illud incipiamus negotium, cùm ſufficere poſſit recta ratio & judicium prudentiæ homini proprium & affectuum exerrantium Licentiæ oppoſitum: partim, quia diſſenſus Doctorum non obſtet veritati, quæ ſub illo nihilominus retineat ſuam Indolem, nec determinatè expoſcatur hujus vel illius prudentis etiam devii à tramite veri judicium; partim, quia quamvis cœcæ rationis ductum ſecuti ſint illi prudentes, & ſæpè vitium pro virtute & virtutem pro vitio habuerint, nihilominus ſtricturas etiam luminis naturalis, honeſtatis ſpecimina, ſalubria monita oſtenderint. An verò hæ Reſponſiones ſatisfaciant objectis, ſi profundius conſiderentur, meritò dubitamus. II. Grotii Argumenta,

Grotii Argumenta non ſatis valida.

quæ

quæ contra mediocritatem urget, quamvis ſpeciem aliquam præ ſe ferant non tamen deſunt, qui illis nolunt terreri, & forſan non minus ſpecioſas adornant reſponſiones. Johannes Crellius à quo informari deſideravit Hugo noſter, quique cum fructu ſcripta illius ſe legiſſe in Epiſtola ad illum profitetur, pro mediocritate in Ethicâ Ariſtotelicâ pugnat, tanquam pro aris & focis, argumentis ſequentibus. Quia primò omnis habitus bonus, cujus Materia plus, majus, minus, æquale, admittit, in mediocritate conſiſtat, talem verò habitum eſſe virtutem & antecedens probat tum auctoritate, Theognidem enim dicere πάντων μέσ' ἄριστα, omnium optima eſſe media, Phocylidem πάντων μέτρον ἄριστον, ὑπερβασίαι δ' ἀλεγειναί h. e. omnium modus optimus, exceſſus verò mali, quibus ſuccinat Horatius: Crellii Argumenta pro mediocritate.

Eſt modus in rebus ſunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit conſiſtere rectum.

tum ratione, quod medium ſit unum ac definitum, extrema verò, ſeu id quod plus & minus, infinita ac multiplicia. Bonum autem ex Pythagoræorum ſententia in rerum definitarum ſit numero. Dein exemplo artium, quæ mediocritatem in operibus ſuis ſervant. Unde ſcitè & affabrè facta commendemus potiſſimum hâc ratione, quod nihil illis detrahi, neque addi poſſit. Quia ſecundò Virtus ſit uniformis ac conſtans, at ſi in extremis verſaretur, ſeu in eo, quod plus eſt, aut parum,

varia

varia eſſet & multiplex, & nonunquam à ſe δὶς διὰ παντὸς diſſideret, quemadmodum vitia ut avaritia & profuſio, audacia & ignavia inter ſe diſſident; Quia tertiò virtus ſit difficilis, difficilia enim quæ pulchra, at ſi in eo, quod modum ſuperat, verſaretur, aut in eo, quod infra modum ſubſiſtit, aut in utroque non foret difficilis; in medio autem ſi conſtituatur difficultatis cauſam ſtatim patere: ut enim in circulo invenire medium, non ſit cujusvis, ſed ejus demum, qui in Mathematicis diſciplinis eſt exercitatus. at punctum in circulo extra centrum conſtituere, cujusvis: & ut ſcopum ferire difficilè, aberrare facillimum, ita medium, in quo virtus conſiſtit ſervare difficilè eſſe, ab eo abludere cujusvis.

Tolerari poteſt Explicatio paſſiva.

III. In Scholis Philoſophorum Definitionem hanc poſſe tolerari non dubitamus; interim malunt Theologi definire illam per habitum electivum, conſiſtentem in rectitudine Legi Divinæ conſentanea, ſi enim loquamur de virtutibus gentilium, poſſunt illæ ex mediocritate quidem explicari, at ſi de illis loquamur, quæ vel theologicæ dicuntur, vel fructus ſunt Spiritus, quarum morales in Gentiliſmo umbrā quandam habuerunt, plenius & melius ita definiuntur: quamvis enim ex Scriptura etiam videatur probari poſſe in medio morales eſſe poſitas, quas Spiritus S. in regenitis protrudit, dum præcipitur, ***ne ad dextram & ſiniſtram declinemus*** Deut. 5. v. 32. ex Patribus, Gregorio, Nyſſeno homil. 8. in Cantica ſcribente: ***Virtus media eſt inter duo***

duo vitia, nempè inter defectum honeſti & exſuperationem. Cui addi poſſunt Gregorius Nazianzenus Oratione de ſeipſo. Ambroſius lib. 1. de Officiis cap. 46. Iſidorus lib. 2. Sententiarum de ſummo Bono cap. 55. & tandem ex ratione, quia virtus hoc ipſo in medio verſatur, quatenus juxta regulæ ſuæ præſcriptum, ita ſuum attingit objectum, ut nec ſuam regulam excedat, nec ab ea deficiat. Unde Gabriel Vaſquez Diſput. 86. in primam ſecundæ cap. 8. univerſaliter pronunciat. Exiſtimamus tamen medium quidem ſervare virtutem, profundius tamen rectitudine relatâ ad legem divinam veram exprimi, præprimis, ſi conſideremus illam non tantùm ut eſt in regenitis, ſed etiam ut fuit quondam in Adamo, in quo non dixit mediocritatem affectuum, quæ fuerit inſtar fræni aurei coercentis appetitus naturalem ferociam, ut fingunt Pontificii, & aliquando erit in beatitudine æternâ: & poſito admittendam eſſe mediocritatem tanquam formam abſolutam, cum rectitudinem præeligamus, non tamen abſolvetur illâ, ſed relativa quoque addenda erit, quæ eſt convenientia cum aliquâ lege vel naturali, ut in Gentilibus, vel morali ut in Chriſtianis. Epicriſis.

OBSER-

OBSERVATIO XV.

Pag. 10.

Diſcrimen antiquæ & novæ legis commentum eſt, & error ex Socinianorum Lacunis hauſtus.

Diſtinctionem inter legem antiquam & novam.

CEſpitat Author, atque pandit principium, ex quo quamplurima falſa paſſim ipſi oborta ſunt in ſcriptione hujus operis. Nam dicit ſeſe uti authoritate librorum, quos à DEO afflati homines aut ſcripſerint, aut probarint, cum diſcrimine antiquæ & novæ legis. Atqui (1) non datur nova lex; omnis enim lex Moſaicis continetur paginis, nihil ei addi poteſt, cùm quicquid virtutis, quicquid operum bonorum, quicquid honeſtatis proponatur, ad Decalogum referri poſſit: ſanè dilectio DEI ſumma & proximi, tum ratione ſinceritatis, tum ratione intenſionis & extenſionis nihil relinquit poſt ſe, nullum ſuperius habet in Ordine officiorum, ut etiam Marcus referat Chriſtum dixiſſe cap. 12. verſ. 31. *Non eſſe aliud illis præceptum majus.* At hæc duo in tabulis Moſaicis duabus continentur, hæc duo leguntur in Decalogo, hæc duo urgentur à Moyſe Legislatore V. T. (2) Si daretur antiqua & nova lex, conſequens foret Chriſtum eſſe novum Legislatorem, quod ipſi nolunt Photiniani, ut conſtabit ex ſequentibus, & Chriſtus in eo opponitur Moſi Joh. 1. v. 17. quòd ſc. gratia & veritas per ipſum facta ſit, lex autem data per Moſen. Gratia in oppoſitione ad legem

Rejicitur. Argumentum 1.

Argumentum 2.

legem moralem, veritas in oppoſitione ad legem ceremonialem. Præſente enim rei veritate ceſſant umbræ & evaneſcunt, quales erant leges ceremoniales V. T. & ut negatur per Moſen obtigiſſe Gratiam & Veritatem, ita vi oppoſitionis negatur per Chriſtum legem eſſe datam & latam; non quòd ipſe legem non tulerit in monte Sinai, Moyſe Miniſtri partes obeunte, ſed quòd in carne non dederit novam legem, utpote, cujus officium fuerit annunciare Evangelium, mœſtos & legalibus fulminibus proſtratos erigere: conſulatur locus Matth. 11. v. 5. & Lucæ 4. v. 17, 18, 19, 20, 21. (3) Poſito, quod eſſent duplicis generis leges, quædam Veteris quædam N. T. (quod tamen nunquam concedi poteſt, niſi velimus Photinianiſmum probare,) non tamen illud diſcrimen, quod obſervavit Grotius inter leges illas V. & N. T. obtineret; exiſtimat enim leges novas eſſe perfectiores, urgere majorem ſanctitatem, præcipere perfectionis ſtudium. At hoc falſiſſimum; non enim datur perfectior aliqua lex lege morali in Decalogo expreſſa, cum ſit perfectiſſimum exemplar Sanctitatis divinæ, cum qui ipſam obſervat, obtineat non ſolùm felicitatem hujus vitæ, ſed & æternam beatitudinem. Juxta illud: *qui fecerit, hæc vivet in illis*. Levit. 18. v. 5. Ezech. 20. verſ. 11. & 13. Rom. 10. v. 5. Galat. 3. v. 11. & 12. quàmvis autem non addatur æternum, & Photiniani diſputent num æterna vita promiſſa ſit Legem veterem ſervantibus, evidens tamen id eſt,

Leges duplices improbantur.

partim ex Interpretum conſenſu: Chaldaica enim paraphraſis apertè ad Levitici cap. 18. v. 5. addit, *vivet vita æterna*; & Jonathanis, *portio ejus cum juſtis*; partim ex Chriſti reſponſione, qui quærenti, quid faciam, ut habeam vitam æternam? reſpondet: *Si vis ad vitam ingredi ſerva mandata* Matth. 19. v. 16, 17. & ſeq. partim ex ipsâ phraſi; poſitâ enim voce vives abſolutè abſque conditione limitante vel minuente, etiam æterna, & quidem principaliter ſignificatur; ut ex oppoſito vocabulo mortis in Comminationibus mors æterna notatur Gen. 2. v. 17. Photinianiſmum verò ſic apertè prodit, in quo regnat illa diſtinctio, in quo propugnatur non tantùm Moſaicorum præceptorum perfectio, ſed & novorum peculiarium à Chriſto additio, ſui ſcil. abnegatio, crucis toleratio & Chriſti imitatio. Utut Socinus contra Cuttenum nolit admittere Chriſtum eſſe Legislatorem, & ſcribat: *Quamvis Chriſtus ſuam legem habeat, eamque DEI nomine mundo tulerit, non tamen ſimpliciter legislator dicitur, cum ejus lex nil aliud fuerit, quàm complementum ac perfectio Moſaicæ legis. Nec ſanè ob id præcipuè in mundum venit, ut legem ferret, noſterve legislator eſſet, ſed ut nos ſervaret, in quem etiam finem nobis ſuam legem dedit. Chriſti lex, quia, ut diximus, eſt complementum & perfectio legis Moſaicæ, ſine dubio ipſa lege Moſaica eſt perfectior. Nec tamen negandum eſt, quin ipſa quoque lex Moſis ab hominibus interiorem probitatem requireret, licet non*

Photinianos accedit Author.

tam exactam, ut Chriſti lex requirit, quæ viciſſim non minus quàm lex Moſis externam probitatem ſeu ſanctitatem poſtulat, ſed multò tamen excellentiorem.

Observatio XVI.

Jus Dei in Creaturas ita aſſerendum, ne Deo labes aliqua ex nimia illius Extenſione adſpergatur. Pag. 103.

Mentionem injicit Juris Dei Author noſter, de quo inter eruditos multum controvertitur. Sunt, qui putant illud ſeſe tantùm porrigere e. g. ad occiſionem hominis, cum non repugnet juſtitiæ divinæ, auferre ab homine id, quod ei conceſſit, ſiquidem creator jure ſupremo gaudeat diſponendi de ejus vita, omnibusque ei appertinentibus, quæ eſt ſententia Curcellæi: ſunt, qui illud latius extendunt ad annihilationem usque creaturæ rationalis; cùm in poteſtate figuli ſit vas confictum confringere, & in ſummi principii vi quod dedit eſſe, illud iterum repetere, vel tollere, quibus accedit Grotius. Sunt denique, qui opinantur, illud ad inflictionem malorum quorumcunque, adjudicationem infernalium tormentorū & perennium flammarum excurrere, quod inter Pontificios defendit Gabriel Vaſquez, Suarez, Lorinus & alii; quia Deus Dominium abſolutum habeat, Author ſit vitæ & mortis: ex Calvinianis verò maximè Guilielmus Twyſſe & Moſes Amyraldus tractatu

De jure Dei diverſæ Sententiæ prima.

Secunda.

Tertia.

Gallico de prædeſtinatione cap. 4. ſcribens: *Si Deus in continenti, ex quo hominē creavit, l' euſt abyſmé dans les enfers, ad inferos & orcum eum relegaſſet, nullo reſpectu habito actionum ejus, bonarum aut malarum, ad oſtendendum ſupremum Imperium, quod habet ſuper omnes res creatas nullis terminis & limitibus circumſcriptum; creaturæ eſſet in eo acquieſcere, quippe, quæ nihil aliud ſit, quam quod Creator eam eſſe voluit, ideoque penes ipſum eſſe de jure abſoluto pro lubitu de illâ diſponere.*

Fundamentum Iuris in DEO.

De fundamento hujus juris quoq; diſceptatur. Arminius in Diſputatione de Dominio DEI, triplex juris divini fundamentū ponit. Primum creationem, ſecundum contractum cum creatura rationali initum, tertium peccatum illius, quod etiam Curcellæus propugnat.

Arminii Sententia.

Amyraldi Opinio.

Amyraldus verò ὑπεροχὴν & Eminentiam Numinis juri illi ſummo & abſoluto ſubſternit. De primo Effectu juris non controvertitur inter Amyraldum & Curcellæum, in altero verò impeditius eſt negotium. Si enim DEUS potuiſſet creare hominem ad finem merè naturalem, vitamque hanc caducam & mortalem, non dubium eſt etiam doctioribus, non tantùm potuiſſe vitam repetere, quàm dederat, ſed & in nihilum redigere, quem ex nihilo produxit. At hypotheſis illa fervidè impugnatur à Cornelio Janſenio, qui impoſſibilitatem talis ſtatus in puris naturalibus docet, ex ordine creaturæ rationalis ad DEUM, ut principium & finem, ſine cujus amore condi nequeat modo connaturali, cum voluntas creaturæ

Epicriſis.

turæ rationalis juxta Fulgentium libr. 1. ad Monimum eſſe non poſſit ſine qualicunque amore, quo vel Creatori bono benè ſubjiciatur, vel cum ſuperbia deprimatur, ut creaturæ bonæ malè dominetur, & aliis argumentis quamplurimis, quæ poſſunt legi lib. 1. de ſtatu naturæ puræ, capite tertio & ſequentibus. In tertio manifeſta eſt ſmpietas. Quod enim pugnat cum Sapientia & Bonitate divinâ; illud imperfectionis potius cenſendum eſt eſſe, & à Deo proinde removendum, quàm perfectionis, & conſequenter non ſub Objecto potentiæ divinæ. Ipſe Amyraldus agnoſcere tenetur pugnare hanc ὑπεροχὴν, hoc jus ἀνεύθυνον cum bonitate & juſtitia, ſcribens: *Ut, ad rem noſtram redeamus, neque bonitas, neque juſtitia prohibet, quo minus Deus poſſit creaturam innocentem addicere cruciatibus æternis ἀνευθύνως. Poſſunt quidem prohibere, quo minus id facere poſſit vel benè, hoc eſt, clementer, vel juſtè, hoc eſt, ex illa virtute, quæ vindicando peccato deſtinata eſt. Nam ſanè id, ſi Deus faceret, neque clementer ageret cum creatura, neque illius peccatum puniret, quod nullum eſt. At ſi id faceret, tamen ἀνεύθυνος eſſe deberet. Neque enim bonitas, neque verò juſtitia ὑπεροχὴν illi adimit, quæ creaturam arcet, quo minus cum eo jure contendere poſſit. Non bonitas: Nam ſi bonitas id faceret, quantò melior eſſet, quisquis dignitate præcellit, tantò minus ejus poteſtas atque dignitas accederet ad ſummam, qualis à nobis ſupra deſcripta fuit. Eſſet au-*

tem ſic peſſimè cum rebus humanis comparatum, ſi ſummi Magiſtratus unâ bonitatem & ὑπεροχὴν retinere non poſſent. Non juſtitia: ut enim prætereamus idem ſequi incommodum, ut quantò juſtior & æqui retinentior judex eſſet, tantò magis ex faſtigio τῆς ὑπεροχῆς deſcenderet: Juſtitia illa remuneratrix nulla, ut jam vidimus, in Deo eſſe poteſt, niſi ex pacto atque convento, quo Deus verbis conceptis ſeſe ad remunerandum obſtrinxit. Hic autem rem conſideramus ſepoſito omni tali pacto, & ut naturaliter ſeſe habet duntaxat. Quî itaque Deo tribui poſſit, ut non eo ipſo quo aſſignatur illi, Deus Deus eſſe deſinat; maximus ſit, ſed non optimus; Idolum quoddam oppoſitis inſtructum proprietatibus exeat, monſtrumque tyrannicum, quod homo ex ſuo confinxit ingenio. Scholaſticos premit Janſenius ex Auguſtino ſcribens: *Nunquid ille prius Ultor, quàm iſte peccator? abſit. Deus enim non damnat innocentes* libr. 2. de Gen. cap 17. Et libro II. de Geneſ. cap. 21. *Quia cuilibet*, inquit, *occurrit, & verum eſt, atque manifeſtum, juſtitiæ ipſi eſſe contrarium, ut nullo præcedente merito, hoc ipſum in quoquam Deus damnet, quod in eo ipſo creavit., certaque & evidens damnatio Diaboli & Angelorum ejus ex Evangelio recitatur ubi ſe dicturum Dominus pronunciavit eis, dicens, qui à ſiniſtris ſunt: Ite in ignem æternum, qui præparatus eſt Diabolo & Angelis ejus, nullo modo eam naturam, quam Deus creavit, ſed malam propriam voluntatem pœna ignis æterni ple-*

ni plectendum eſſe, credendum eſt. Et iterum Epiſtola 106. ad Paulinum contra Pelagianos: *Piè namque & veraciter creditur Deus nocentes atque impios juſtificando à pœnis debitis liberare; quemquam verò immeritum, & nulli obnoxium peccato, ſi Deus damnare creditur, alienus ab iniquitate non creditur.* Et infra in eadem Epiſt. hoc vocat *abſurdiſſimum, & à juſtitia Dei penitùs alienum.* De fundamento autem quod ſubſternit Amyraldus, quidam opinantur Jus DEI antecedenter ſe habere ad creationis beneficium, ex quo tantùm Exiſtentia Subjecti, in quod jus DEO competat, nec facultatem juris in DEO eſſe ex productione, licet Exercitium juris prærequirat illam. Interim non deſunt ex noſtris, qui in beneficio creationis fundant, jus & poteſtatem DEI in creaturam, & juri obnoxium eſſe prærequirere ipſum Eſſe cenſent Dn. Brochmand. in Articulo de Prædeſtinatione cap. 3. quæſt. 7. ita concludit: *Omne jus, quod Deus ſibi vendicat in creaturas, veluti æquitate temperatum eſt, ita nititur aliquo Dei in creaturas beneficio. Si enim quicquam in rerum natura eſſet, quod per actionem nullam divinam eſſet id, quod eſt, nullo certè jure illud Deo ſubditum dici poſſet, eò, quòd à Deo non dependeret, ac ea propter ſui juris eſſet. Jam verò juſtum dominium ſemper requirit collationem majoris beneficij in id, cui dominaris quàm eſſe poſſit malum, quod infers rei in quam ob collatum beneficium jus tibi vendicas. Si enim quod infligitur malum, longè excedit* Brochmandi Iudiciũ.

 bonum

bonum collatum; dominium beneficio collato ſuperſtructum non eſt aquum, ſed iniquum. Quo poſito non poſſet Deus, ſi vel maximè uti vellet jure ſuo abſoluto hominem condere, ut æternum damnaret. Bonum enim per creationem collatum multò inferius eſt malo, quod infligitur. Quid enim eſt paucorum annorum vita collata cum horrendis inferni cruciatibus, qui nunquam finientur.

OBSERVATIO XVII.

Pag. 10.

Antiqua Lex non eſt Jus naturæ.

Lex naturæ quomodo cum morali coincidat.

TAxat illos Grotius, qui urgent antiquam Legem pro ipſo jure naturæ. Per antiquã legem verò intelligunt aut complexum tum legum moralium, tum forenſium, tum ceremonialium, aut ſaltem in ſpecie legem moralem. Si prius; certum eſt, antiquam legem non eſſe eandem cum lege Naturæ; aliàs ſequeretur etiam leges ceremoniales & forenſes ſpectare ad jus naturæ, quod evidenter falſum. Si verò poſteriori modo accipiat legem antiquam, tunc diſtinctè erit pronuntiandum, aut enim confertur lex moralis in Decalogo expreſſa cum lege naturæ in ſtatu integritatis, aut confertur cum lege naturæ in ſtatu corruptionis. Si prius tunc certum eſt, legem moralem & legem naturæ eſſe unam eandemque legem, adeoque Decalogum nihil aliud eſſe, quàm repetitionem illius legis naturæ primitus hominis cordi inſcriptæ:

Illa

Illa enim ſanctitas, quæ in Adamo fulſit conformiter legi concreatæ, eſt eadem cum illa, quæ in Decalogo denuò præcipitur & exigitur, nunc autem impoſſibilis homini corrupto, quantum ad perfectam expreſſionem. Si verò conferatur cum jure naturæ in ſtatu lapſûs, tum dicendum eſt legem moralem & legem naturæ non eſſe unum idemque, neque Decalogum eſſe repetitionem legis naturæ, ſed ſpecie differre legem naturæ & legem moralem. Quod conſtat partim ex eo, quia, qui legem moralem implet, ille obtinet vitam æternam; qui autem legem naturæ implet, poſitò quod talis detur, quod tamen ideale eſt, ille manet ſub ira & damnatione; tum ex eo, quia Apoſtolus Paulus apertè dicit Rom. VII. de ſe, etiam ut inſtructo lege naturæ: *Ego ſum carnalis, lex autem ſpiritualis.* Quæ autem differunt, ut carnale & ſpirituale, illâ ſpecie differunt. Si itaque lex moralis eſt ſpiritualis, & lex naturæ refertur ab Apoſtolo ad carnem, patet illud diſcrimen planè ſpecificum. Hinc Apoſtolus dicit etiam. Non cognoviſſem concupiſcentiam eſſe peccatum, ſc. per legem naturæ, niſi lex ſcil. moralis dixiſſet, non concupiſces. Tum ex eo, quia lex naturæ eſt in Gentilibus, & naturaliter nota; lex autem moralis in ſtatu lapſûs non eſt niſi ex revelatione ſupernaturali. Quod autem ſeſe habet ut naturale & ſupernaturale, illud ſeſe habet ita, ut unum ab altero ſpecificè diſtinguatur.

Differentia Legis naturæ & moralis in ſtatu Lapſus.

Observatio XVIII.

Pag. 10. Scripturæ V. T. uſus non eſt vel negandus, vel minuendus, nec ſincerè agit cum Verbo Dei, qui vel directè, vel indirectè eidem obſtrepit.

De vſu V. T. Uſum & Authoritatem V. T. non tantùm impugnarunt ex hæreticis vetuſtiores illi Simoniani, Baſilidiani, Marcionitæ, quos ſecuti ſunt Manichæi apud Epiphanium hæreſi 66, quos refutat; Auguſtinus verò contra illos agit lib. 1. cap. 1. contra adverſarios legis & Proph. ſed & noſtro tempore
Schvvenkfeldiani. I. Schwenkfeldiani, Anabaptiſtæ, & Wigeliani, qui etiam N. T. Authoritatem elevarunt, & à verbo Prophetico & Apoſtolico ad
Mennonitæ. revelationes peculiares remiſerunt. II. Mennonitæ, Soboles Anabaptiſtarum, qui in Confeſſione ſuâ Articulo XI. Omnes Chriſtianos, quantum ad fidem attinet, debere ſe tantùm neceſſariò componere ad Evangelium ſtatuunt, & Diedericus Philippi Mennonis Collega ἰσόψυχος in præfatione ad libellum de ſpirituali Reſtitutione monet ſimpliciores, ut ab illis tanquam deceptoribus & falſis Prophetis ſibi caveant, qui, quod confirmare non poſſunt ex N. T. illud probent ex veteri & litera Prophetarum. Hinc ortas eſſe varias ſectas, hinc varios falſos cultus inſtitutos, ex hoc fonte præcipuè dimanaſſe Ceremonias idololatricas, & pompam Eccleſiæ Anti-

Antichriſtianæ & deploranda Sectarum ſeditioſarum ſphalmata ; paria deprehendes in Colloquiis Francothalenſi Actio: 1. § 7. Leowardienſi Actio: 23. Exhortatione Johannis de Ries, Confeſſione præfixâ Martyrologio Anabaptiſtico, & illâ, quæ oppoſita Faukelio Artic. 1. pag. 37. III. Photiniani. Ita enim Socinus libro de Auctoritate Scripturæ cap. 4. *Qui novum Teſtamentum recipit, habet in ipſo quidquid ſibi eſt opus, quod attinet ad doctrinam. Quod ſi tamen interdum in rebus ad doctrinam ſpectantibus, eſt quod vetere quoque Teſtamento utatur, ea doctrina pars tunc aliud nihil, niſi hiſtoria cenſenda eſt; qualia ſunt præcepta, quæ Deus per Moſen dedit.* Quem ſequitur Valentinus Schmalzius in præfat. Refutat. B. Frantzii : *Quid mirum*, inquit, *ſi is, qui Chriſtianam religionem tractat, potiſſimum urgeat libros N. fœderis? Cum certum ſit ex his potiſſimum & principaliter illam demonſtrandam eſſe, & quicquid ex V. Teſt. ad eandem affertur, id non tam ad confirmandam eam, vel fidem ei faciendum, quàm illuſtrandam & commendandam faciat: ſuis enim prorſus nititur Eccleſia Chriſtiana τεκμηρίοις & principiis, nec aliena opis indiget.* Secundò, ſi in cauſam inquiras cur Mennonitæ & Photiniani tam contemptim ſentiant & loquantur de Veteri Teſtamento metonymicè ita dicto, ſive libris Moyſis & Prophetarum, deprehendes diſcrimen Religionis, quod illi propugnant ſub utroque Teſtamento hæc ſubminiſtraſſe effata putida, quod tum ex

Photiniani.

Cauſſa Impugnationis.

Confeſſione Mennonitarum patet ſupra allegatis ſubjicientium: *Antiquam legem à Moſe Judæis traditam fuiſſe in doctrinam & regulam perfectam, juxta quam ſe habere debuerunt ſub pœna exciſionis, cum gravi maledictione. Et viciſſim ſub promiſſione vitæ multarumque egregiarum benedictionum autoribus, credentibus, & præſtantibus eam. Quæ benedictio & execratio maximè ſpectavit temporalia & corporalia, & Ipſe Chriſtus eſt finis & conſummator antiquæ legis, & qui incœpit novam legem majoris libertatis.* Tum ex Socini verbis, quæ leguntur in lib. de Auctoritate Scripturæ, ubi hæc habet: *Poſtremò conſiderandum eſt, (diſputet contra quivis) ſi recipiatur novum Teſtamentum, non poſſe ad ipſam religionis ſummam quidquam ferè momenti habere, quamcunque veteris Teſtamenti depravationem, cum nihil non quidquam illius recipiendum ſit, quod non conveniat cum iis, quæ in hoc ſunt ſcripta. Adeò ut utilis quidem plures ob cauſas ſit lectio veteris Teſtamenti iis, qui Novum recipiunt, id eſt, hominibus Chriſtianæ religionis, ſed non tam neceſſaria.* Cum autem Grotius affinem ſeſe reddiderit huic errori de diverſitate religionis, num ſincerè dicere potuerit, ſeſe vitaſſe illum, qui ex eodem effruticat, meritò dubitamus. Deſtandum verò eſſe illum Dathenus in Colloquio Francothalenſi ſex Argumentis luculenter oſtendit, petitis tum ex Elogiis Scripturæ V. T. quæ leguntur Pſalm. 12. v. 7. Pſalm. 19. v. 8, 9, 10. Prov. 30. v. 6. tum

Notatur Grotius.

Refutatio Erroris.

tum ex Evangelio, quod à Chriſto & Apoſtolis fuit propoſitum reſpectu ad V. T. Canonem, tum ex loco Pauli Actor. 24. v. 14. & cap. 26. v. 22. nec non Rom. 16. v. 25, 26. quibus junxit locum claſſicum ex 2. Timoth. 3. v. 15, 16, 17. Ubi tot Argumenta, quot verba; dicitur enim Timotheum ſacras literas noſſe ἀπὸ βρέφους, quæ fuerunt V. Teſtamenti, quod commendat in ipſo Paulus: cùm autem hoc placuerit ipſi in Timotheo, quomodo non laudabile etiam cenſeat in cæteris Chriſtianis: dicit illas poſſe σοφίσαι ſapientem reddere ad ſalutem, quæ & illius & omnium noſtrorum ſcopus & meta, & quidem per fidem in JESUM Chriſtum, qui utriusque Teſtamenti Apex & Compendium: Dicit eſſe illam θεόπνευστον, utilem ob omnes partes functionis Eccleſiaſticæ, ut homo Dei, Miniſter Eccleſiæ inde fiat perfectus ad omne Opus bonum inſtructus, quî itaque divinitus inſpiratum non decenti veneratione excipiendum? utile ad tot uſus inter quos etiam doctrina, non ad fidei dogmata haurienda, & confirmanda deſiderandum? perficiens hominem Dei ad Baſes Chriſtianiſmi ſolidandas, ſtabiliendas toto mentis niſu apprehendendum? neque dicas I. Paulum non definitè loqui de Scripturis V. T, vel ſi hoc ſit in defectu meliorum librorum N. T. qui tum nondum extiterint ita pronunciaſſe. II. Si Scripturæ V. T. potuerint σοφίσαι εἰς σωτηρίαν Timotheum, poſſe id multò magis N T. libros Chriſtianos, & cum perfectè hoc procul dubio

Argumentum validiſſimum.

dubio poſſint, non opus eſſe illis, qui in V. T. fuerunt lecti, limitare etiam illam adjectionem *per fidem JESU Chriſti* vim & uſum V. T. librorum & oſtendere ex illis nihil admittendum, niſi quod cum fide verâ Chriſti conveniat. III. Scripturam V. T. fuiſſe per Moſen datam Joh. 1. v. 12. nec Θεόπνευςον, commendari ab utilitate, non intimari Neceſſitatem; hominibus DEI, hoc eſt Evangeliſtis; qualis fuerit Timotheus potuiſſe convenire notitiam V. T, non tamen propterea omnibus Chriſtianis. Nam I. loquitur de iſtâ Scripturâ principaliter, quam Timotheus ἀπὸ βρέφους legit & novit, quam ad monitum matris ſuæ ſibi familiarem reddiderat, quam Judæi magnifaciebant, exiſtimantes ſeſe habere in illâ vitam æternam; nec reſpicit Paulus tempora N. T. publicationem antecedentia quaſi in illis tantùm obtinuerit utilitas, quæ ceſſarit affulgentè gratiâ, exaratis Evangeliis & Epiſtolis quibusdam, ſed loquitur de præſenti uſu & efficaciâ relata ad σωτηρίαν ſive ſalutem æternam; loquitur de totâ Scripturâ; tribuit illi Θεόπνευςιν, quæ non abolita fuit ſuperveniente majore apparatu librorum ſacrorum: quod enim ſemel Θεόπνευςον, naturam non mutat, ſed ſemper talè manet. II. Non eſt conſequens Scriptura N. T. poteſt perfectè reddere Chriſtianos ſapientes ad ſalutem. Ergò non opus eſt libris Teſtamenti Veteris; ut non eſt conſequens: Lux ab anima diſpenſata in unum oculum reddit hominem ſufficienter videntem,

objecta

objecta ſenſibilia & colorata. Ergò non opus eſt altero, ergò natura ſuperflua eſt in ſuis operibus: commendanda potius eſt liberalitas Numinis, quàm tollenda ex unius ſufficientia alterius utilitas. Præterea, ſi dicamus ſcripta N. T. poſſe ſapientem reddere Chriſtianum ad ſalutem perfectè quidem, ſed in ſuo genere, non erit conſequens illa ſimpliciter perfectum reddere; quemadmodum non eſt conſequens. Catechiſmus perfectum reddit hominem Chriſtianum in capitibus fidei neceſſariis ad ſalutem. Ergò non opus eſt lectione Biblicâ, nec conſequens; non eſt opus Veteris Teſtamenti libris ad hunc vel illũ Effectum, ergò non ad alium; non ad fidem hauriendam, ergò non ad fidem confirmandam, corroborandam. Et annon hic Prophetarum libros, vel N. T. volumina pariter poſſem tollere, cum Moyſes Oceanus ſit totius ſapientiæ cœleſtis & in illo habeantur ea, quæ σοφίσαι poſſunt εἰς σωτηρίαν: nec adjecta phraſis per JESUM Chriſtum limitat, ſed modum ſalutis obtinendæ ex Scriptura à parte noſtri, neceſſarium indicat. III. pariter colligi poſſet contra Scriptores N. T. Apoſtolos, dicendo per illos factos & exaratos eſſe libros, ergò non eſſe θεοπνεύστους, nec ſi per Moyſen dicitur lex data, divina illius origo negatur, ſed miniſterium tantùm Moyſis commendatur, qui quantus fuerit, conſtat ex Num. 12. v. 8. & Eb. 3. v. 2. II. Quàm neceſſarii ſunt uſus recenſiti, tam neceſſaria eſt utilitas laudata: & ut quævis pars Scripturæ ſuâ in proportione

tione gaudet utilitate, ita totâ (nam hæc eſt vis vocis πᾶσα, ut antecedentia & conſequentia docent, uſus familiaris Luc. 21. v. 38. Eph. 4. v. 16. Coloſſ. 2. v. 9. & Interpretum ſaniorum Conſenſus) utilitate illâ conſummata & conſequenter neceſſaria, non tantùm relatè ad Timotheum vel Miniſtrum Eccleſiæ, ſed & quemvis hominem Chriſtianum cum graduum neceſſitatis differentiâ. Obſigno hanc Obſervationem verbis Auguſtini, quæ leguntur libr. 1. de doctrina Chriſti cap. 42. *Quantum minor eſt auri, argenti veſtisque copia, quam de Ægypto ſecum abſtulit ille populus in comparatione divitiarum, quas poſteà Hieroſolymæ conſequutus eſt, tanta fit cuncta ſcientia, quæ quidem eſt utilis collecta de libris gentilium, ſi divinarum literarum ſcientia comparetur. Nam quicquid homo extra didicerit, ſi noxium eſt, ibi damnatur, ſi utile eſt ibi invenitur. Et cum ibi quisque invenerit omnia, quæ utiliter alibi didicit, multò abundantiùs inveniet ea, quæ nusquam omninò alibi, ſed in illarum tantummodò ſcripturarum mirabili altitudine & mirabili ſublimitate diſcuntur. Pulſemus igitur* Monitore Damaſceno *ad pulcherrimum illum hortum Scripturarum: Illum inquam mirè fragrantem & ſuavem, ſummâque elegantiâ præditum, ac ſpiritualium, divinitusque afflatarum cujusvis generis avium garritibus, aures noſtras circumſonantem, quique cor noſtrum attingit, illudque mœrore affectum lenit ac mitigat, & irâ percitum ſedat, ſempiternâque lætitiâ diffundit,*

dit, &c. ex hujus horti fonte perennes & puriſſimos latices in vitam æternam ſalientes, hauriamus. Hîc cum inexplebili quâdam voluptate & amœnitate verſemur.

Observatio XIX.

Nimium tribuit Author Ebræis Scriptoribus in Lectione librorum V. T. Pag. 10.

Dicit: Ad percipiendam librorum ad antiquum fœdus pertinentium ſententiam, non parum conferre nobis, poſſe Scriptores ebræos, eos maximè, qui & ſermones & mores patrios habuerunt præcognita: quod limitate accipiendum. Nam primò non parum conferre nobis poſſe Scriptores ebræos ad percipiendam librorum V. T. ſententiam non concedendum, ſi ſimpliciter hoc dicatur, & ad dogmatica quoque extendatur, cùm *obdurverint νοήματα ſive cogitationes illorum, & velamen Moyſis cordi illorum ſit impoſitum,* teſte Paulo 2. Cor. 3. v. 14. & 15. II. vix aliquid ſani ſit in toto Syſtemate Theologiæ Judaicæ, vere de illis & juxta Druſium ex tripode dictum in libro Juhaſin: *Multi ſunt tenebræ Mundi, qui tamen vocantur Lux Mundi,* III. ipſe deniq; Grotius Exemplo ſit, qui ſecutus cœcorum veſtigia paſſim impegerit in Commentariis ad V. T. libros, & in Pſalmis atque Prophetis luculenta de Meſſia noſtro Oracula turpiter corruperit. Secundò minus

Quid conferat Lectio Rabbinorum.

Excœcatio illorum.

Corruptio Dogmatũ.

nus malè pronunciat, cùm dicit illos maximè conferre, qui & ſermones & mores patrios habuerunt præcognita, ſi hoc intelligat in illis, quæ ſermonem & mores patrios concernunt, quanquam & hîc ſæpius aliquid lutulenti adfluat, nimium deprædicantibus illa, quæ intra quandoque vel infra mediocritatem conſiſtunt, Flaccii autem Judicio ſi ſtandum neque illis Notitia priſci ſermonis exacta concedenda; quamvis enim juxta illum de ſingulis vocibus aliquid verè ſentiant, tamen nec phraſes nec figuratas dicendi loquutiones perſpiciunt; & præterea ubi ſemel res ipſas, quæ in Bibliis traduntur ſuis erroribus corruperunt neceſſariò etiam linguam aut verborum ſignificationes pravâ Interpretatione, aut intellectu corrumpere coguntur, videatur parte ſecunda Clavis; Tract. VI. Tertiò medium hîc tenendum eſſe cenſemus, & ut conferre aliquâ ratione Scriptores ebræos non negamus, ita multum, ut ſenſit Grotius, inficias imus. Peccarunt olim in defectu Adverſarii magni Capnionis, peccant literatores quidam hodiè in Exceſſu, interim non diffitemur uſum habere Rabbinos, partim in vocum ſingularum Expoſitione, partim in rituum, conſuetudinum & phraſεων quarundam dilucidatione, partim in verſionum adornandum intentione, de quo ita Sebaſtianus Münſterus: *Meo judicio ineptè illi agunt, qui contemptis Hebrais Scriptoribus pergunt interpretari libros V. T. certè ego id ex iis didici, quod ſæpè Monitores ſint veritatis, etiamſi ipſi interim*

Exceſſus & Defectus vitandus.

interim in tenebris & erroribus verſentur; ſicut & Bileam filiis Iſrael benedixit, & proſpera ex Spiritu DEI prophetavit, errorem autem ſuum & futuram interfectionem pravidere non potuit. Verùm ſuo loco oſtendam, quàm hallucinati ſint quidam, qui citra Hebræorum ſuppetias, Hebraicum textum noſtro ævo interpretari conati ſunt: Id quod Divus Hieronymus tentare noluit, qui ſemper conductitium apud ſe habuit Judæum, qui illi in difficilioribus locis Rabbinorũ ſuggereret expoſitiones. Nec eſt quod excuſeris: Periculum eſſe conſulere gloſſas talium infidelium hominum in libris ſacris, modo cognitionem Chriſti adjungas peritiæ linguæ. Poſſim innumera oſtendere loca, quæ perperam ac recentioribus ſunt reddita interpretibus, qui citra ſufficientem linguæ peritiam & Rabbinorum lectionem præſumpſerunt vertere libros ſacros, perinde quaſi ſatis ſit cognito Chriſto interpretem agere Hebraiſmi.

Observatio XX.

Erroneum eſt dicere non aliunde diſci poſſe, quid Chriſtianis liceat, quàm ex novo fœdere. Pag. 10.

Videtur Author elevare Dignitatem librorum V. T. dum putat ex illis non poſſe hauriri, quid liceat Chriſtianis; nam primò, quamvis Judæis licitum fuerit unum & alterum in V. T. quod in N. abrogatum, ut Vilipendiũ Librorum V. T.

ut conſtat de libello repudii & ſimilibus; licita tamen fuerunt talia tantùm in foro exteriori, ſtante Republica, quæ deſiit Sceptro & omni jurium Ornamento ablato. Secundò, num in V. T. libris non occurrunt talia, quæ inter licitum & illicitum diſcernunt, quî itaque Chriſtiani ad illa non reflectant? Tertiò non tantùm illa, quæ licita ex V. T. diſci poſſunt, ſed etiam quæ debita; plus enim Deus à Chriſtianis non exigit, quam in V. T. in lege illâ, quæ ſummæ Sanctitatis Typus, præſcripſit: unum idemque eſt Vetus & N. Teſtamentum quoad Subſtantiam Dogmatum, tum fidem, tum vitam concernentium, nec differunt niſi quibusdam accidentibus & gradu Claritatis. Quod annectit ſe etiam N. fœdus à Jure Naturæ diſtinxiſſe, quia major ſanctimonia nobis in hâc lege ſanctiſſima N. T. præcipiatur, quàm ſolùm per ſe Jus naturæ exigat, rectè quidem fecit, Jus enim naturæ, ut nunc exiſtit in hominibus poſt lapſum tantùm format hominém exterioris honeſtatis obſervantem, & vitæ ſociali aptum, at libri N. Teſtamenti ſublimius iter oſtendunt, Spiritum conferunt, ad vitam & beatitudinem cœleſtem ducunt: verùm hoc non proprium eſt illis, ſed etiam adſcribendum antiquæ legi, ſive libris V. T. qui in eundem Scopum collimarunt.

Obser-

Observatio XXI.

Papizat Author dum præter præcepta commendata ingerit, quæ generoſi ſint Conſilii. Pag. 10.

ALiquoties Grotius Scripturæ tribuit talia, quæ Conſilii potius rationem habeant, quam Mandati, & Sententias Salomonis de vitandis conſortiis impiorum prudentiæ tantùm monita eſſe opinatur, non legis præcepta, quod Socinianum, ut patebit in progreſſu. Hîc verò libris N. T. conſimilia adſcribit, in quo non uno modo errat & papizat. Errat I. dum putat in Scriptura, quædam nobis magis commendari, quam præcipi: Cum enim præprimis πρέχετα, ad quæ reſpicit Grotius in Scripturis oſtenſa, procedant ex voluntate Dei, cui Imperium in omnes homines, cùm, quæ præſcribuntur in illis indicia ſint divinæ mentis, quî poſſunt non magis præcipi, quàm commendari? Errat II. cum dicit: diſci exinde, à præceptis declinare, eſſe nefas & pœnæ obnoxium, ad ſumma quæq; contendere eſſe generoſi Conſilii: parum enim abeſt, ſi ſtrictè velimus inhærere oppoſitioni, quæ eſt inter præceptorum transgreſſionem & obſervationem, quin ita evertatur omnis obligatio ad præcepta obſervanda, omnis ſub hypotheſi obſervatorum merces, ſive præmium, quod tamen vita æterna, juxta illud Levit. 18. v. 5. Errat III.

De Conſiliis.

An quædam in Scripturis commendentur?

Quid ſit generoſi Conſilii.

Lex ad ſumma cōtēdere præcipit.

quando ad ſumma contendere, vult generoſi eſſe Conſilii; & ſuâ non cariturі mercede; an enim legem implere non eſt ad ſumma contendere? an ſuperius datur dilectione DEI ex toto corde, ex totâ animâ & omnibus viribus? an plus poſſumus diligere proximum quam noſmetipſos? tentet prius, quis iter in montem Sinai, & tunc demum ſcalis cœlo admotis plus ultrà; impleat decem præcepta, & dein demum quærat: quid mihi reſtat faciendum? ut nihil dicam de ambiguâ phraſi, cum dicit non cariturum illum ad ſumma niſum ſuâ mercede, quàm grata hæc Pontificiis, qui humilitatis pertæſi, aquilæ volunt eſſe in nubibus, & Conſilia ſectari perfectionis, ſcribentes: *Conſilium perfectionis vocamus opus bonum à Chriſto nobis non imperatum, ſed demonſtratum; non mandatum, ſed commendatum. Differt autem à præcepto ex parte materiæ, ex parte ſubjecti, ex parte formæ, & ex parte finis. Ex parte materiæ dupliciter. Primò. quia materia præcepti eſt facilior, conſilii difficilior; illa enim ſumpta eſt ex principiis Naturæ, hæc ſuperat quodammodo naturam: nam ad ſervandam conjugi fidem, natura inclinat, at non ita ad abſtinendum à conjugio. Ambroſius lib. 1. de virginib. Quis inquit humano eam poſſit ingenio comprehendere quam nec natura ſuis incluſit legibus? aut quis naturali voce complecti, quod ſupra uſum naturæ ſit? è cœlo accerſivit, quod imitaretur in terris. Et Hieronymus, ſive quicunque fuerit autor, ſermone de aſſumptione: Profectò inquit*

inquit, in carne præter carnem vivere non terrena vita eſt, ſed cœleſtis. Secundò, quia materia præcepti bona eſt, conſilij melior & perfectior, loquendo de præceptis, quæ circa eandem materiam verſantur, circa quam verſantur conſilia; conſilium enim includit præceptum, & aliquid ſupra præceptum addit. Auguſtinus ſerm. 18. de verbis Apoſtoli: Illæ autem, inquit, amantes, quibus terrena nuptiæ viluerunt, quæ terrenos amplexus non deſideraverunt, uſque adeò acceptarunt præceptum, ut non recuſarent conſilium; ut plus placerent, plus ſe ornaverunt. Ex parte ſubjecti differunt conſilia & præcepta, quod præceptum commune ſit omnium, conſilium non item Auguſtinus ſermone 6. de tempore: De virginitate dicitur: Qui poteſt capere, capiat, de juſtitia non dicitur: Qui poteſt facere, faciat, ſed: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur. Ex parte formæ, quod præceptum vi ſuâ obliget, conſilium in arbitrio hominis poſitum ſit. Hieronymus in epiſtola ad Euſtochium de ſervandâ virginitate: Ubi conſilium, ibi offerentis arbitrium; ubi præceptum datur, ibi neceſſitas ſervientis. Et Auguſtinus de ſanctâ virginitate, cap. 30. Neque enim, inquit, ſicut non mœchaberis, non occides, ita dici poteſt, non nubes; illa exiguntur, iſta offeruntur; ſi fiunt iſta, laudantur, niſi fiant illa, damnantur. Ex parte finis, ſive effectus, quod præceptum obſervatum habet præmium, non obſervatum habet pœnam: Conſilium autem ſi non ſervetur, nul-

lam habet panam, & ſi ſervetur, majus habet pramium. Auguſtinus de ſanctâ virginitate, cap. 14. Præcepto quiſquis non obtemperat, reus eſt, & deterior pœna. Et infrà: Sed quoniam devitatis remiſſisve peccatis, adeunda eſt vita æterna, in qua eſt quadam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, ſed quibuſdam ibi tribuenda; cui conſequendæ, parum eſt, liberatum eſſe à peccatis, niſi aliquid ipſo liberatori voveatur, quod non ſit criminis non voviſſe, ſed voviſſe ac reddidiſſe ſit laudis: Conſilium, inquit Apoſtolus do &c.

LIBER PRIMUS

In

LIBRUM I. GROTII,

De

JURE BELLI ET PACIS.

CAPUT I.

Ad Theſin I.

OBSERVATIO I.

Præter Jus omnibus hominibus commune, datur quoddam civile pro diverſitate Gentium diverſum.

MEminit Author Juris civilis, duplex enim Jus datur juxta Ariſtotelem lib. 5. Nicomachicorum naturale ſcil. & legitimum. Fallitur enim Demonax, qui Inutilitatis accuſat poſterius, ut quo non egeant boni, & quibus mali nihilo meliores reddantur. Falluntur & illi, qui opinantur antiquitus homines ſine legibus vixiſſe, quia vox νόμ☉, apud antiquos Poetas Orpheum, Muſæum & Home- **Ius civile Opiniones de illo.**

rum non reperiatur; falſi denique fuerunt juvenes Patricii Romani, qui teſte Livio lib. 2. optimam vivendi rationem putarunt vivere ſine lege, pendere verò in totum à Rege, quia Leges ſint res ſurda & inexorabilis ſalubriorque inopi, quàm potenti, cùm Rex & iraſci & ignoſcere poſſit, inter amicum & inimicum diſcrimen noverit. Verùm, quæ ratio movit primum, in ipſum retorqueri poteſt: ſi enim boni dantur in Republica, cavebunt, nè impingant indirigens principiũ, normam reſpicient, ad quam ſe componant, lucẽ, quæ in dubiis affulgeat; Si mali, quamvis meliores non reddantur, coercentur tamen hoc freno, ne malum exundet. Quæ ſecundæ Opinionis Authores impulit, infirma eſt, non tantùm ex eo, quia à nominis, & quidem in Græcia tantùm defectu, non licet arguere ad legum vel illic, vel alibi carentiam; verùm etiam quia æquipollens vox θεσμὸς apud Homerum occurrit; ſanè ſi Auguſtino fides lib. 13. de Civitate DEI c. 3. Græcia ſub Phoronæo Argolico Rege legum & judiciorum quibusdam clarior facta eſt inſtitutis, qui vixit, juxta Platonem, non longè poſt diluvium; juxta Auguſtinum circa tempora Iſaaci: videatur Ariſt. 1. pol. c. 2. quæ deniq; juvenibus Romanis placuit, juvenilem redolet licentiam: utut enim lex ſimpliciter præcipiat, nec ſeſe flectat ad arbitrium ſubditorum, habet tamen Præſidem, qui oculo vigili in circumſtantias facti reſpicit & ſententiam illis attemperat, unde Cicero lib. 3. de LL, *ſine Rege*, inquit, *nec domus, ulla*

Removetur prima.

Secunda.

Tertia.

nec

nec civitas, nec gens, nec hominum univerſum genus ſtare, nec ipſe mundus poteſt. Lex nihil aliud eſt quam mutus Magiſtratus, & Magiſtratus lex loquens.

Observatio II.

Ut Jus civile varium eſt pro varietate populorum, ita illius communio eos tenet, qui ſe eidem ſubmiſerunt.

JUs civile generatim acceptum eſt Jus hominum, alicujus populi, vel unius, aut alterius civitatis proprium. Ita Ebræi Jus quoddam habuerunt forenſe, quod in libris Moſaicis adhuc legitur, & optandum eſſet illud plenius, quàm hactenus factum eſt, exponi ab illis, quibus otium & præſidia ad hanc materiam. Cœperunt quidem aliquid moliri in hoc genere Guilhelmus Velvod Scotus in parallelis Juris Judæorum & Romanorum. Juſtus Calvinus in Themide Ebræo-Romanâ, Molinæus in Collatione legum, nec non Pithœus in conſimili Tractatu, Gerhardus à Remeſſe in Codicem LL. Ebræarum, & Conſtantinus L'Empereur in Diſputationibus Theologicis de legibus Ebræorum forenſibus; ſed ultimam hæc deſiderare manum, quivis facilè deprehendit. Athenienſes ſuas habuerunt peculiares leges, quas partim Draco, partim Solon, partim Æſchilus tulerunt inciſas tabulis æreis & quadratis, quas modò ἄξονας, modò κύρβεις vocabant, & tenebantur

Ebræorum Jus civile.

Athenienſi...

nus malè pronunciat, cùm dicit illos maximè conferre, qui & ſermones & mores patrios habuerunt præcognita, ſi hoc intelligat in illis, quæ ſermonem & mores patrios concernunt, quanquam & hîc ſæpius aliquid lutulenti adfluat, nimium deprædicantibus illa, quæ intra quandoque vel infra mediocritatem conſiſtunt, Flaccii autem Judicio ſi ſtandum neque illis Notitia priſci ſermonis exacta concedenda; quamvis enim juxta illum de ſingulis vocibus aliquid verè ſentiant, tamen nec phraſes nec figuratas dicendi loquutiones perſpiciunt, & præterea ubi ſemel res ipſas, quæ in Bibliis traduntur ſuis erroribus corruperunt neceſſariò etiam linguam aut verborum ſignificationes pravâ Interpretatione, aut intellectu corrumpere coguntur, videatur parte ſecunda Clavis, Tract. VI. Tertiò medium hîc tenendum eſſe cenſemus, & ut conferre aliquâ ratione Scriptores ebræos non negamus, ita multum, ut ſenſit Grotius, inficias imus. Peccarunt olim in defectu Adverſarii magni Capnionis, peccant literatores quidam hodiè in Exceſſu, interim non diffitemur uſum habere Rabbinos, partim in vocum ſingularum Expoſitione, partim in rituum, conſuetudinum & phraſεων quarundam dilucidatione, partim in verſionum adornandum intentione, de quo ita Sebaſtianus Münſterus: *Meo judicio ineptè illi agunt, qui contemptis Hebræis Scriptoribus pergunt interpretari libros V. T. certè ego id ex iis didici, quod ſæpè Monitores ſint veritatis, etiamſi ipſi*

Exceſſus & Defectus vitandus.

interim in tenebris & erroribus verſentur; ſicut & Bileam filiis Iſrael benedixit, & proſpera ex Spiritu DEI prophetavit, errorem autem ſuum & futuram interfectionem prævidere non potuit. Verùm ſuo loco oſtendam, quàm hallucinati ſint quidam, qui citra Hebræorum ſuppetias, Hebraicum textum noſtro ævo interpretari conati ſunt: Id quod Divus Hieronymus tentare noluit; qui ſemper conductitium apud ſe habuit Judæum, qui illi in difficilioribus locis Rabbinorũ ſuggereret expoſitiones. Nec eſt quòd excuſeris: Periculum eſſe conſulere gloſſas talium infidelium hominum in libris ſacris, modo cognitionem Chriſti adjungas peritiæ linguæ. Poſſem innumera oſtendere loca, quæ perperam ac recentioribus ſunt reddita interpretibus, qui citra ſufficientem linguæ peritiam & Rabbinorum lectionem præſumpſerunt vertere libros ſacros, perinde quaſi ſatis ſit cognito Chriſto interpretem agere Hebraiſmi.

Observatio XX.

Erroneum eſt dicere non aliunde diſci poſſe, quid Chriſtianis liceat, quàm ex novo fœdere. Pag. 10.

Videtur Author elevare Dignitatem librorum V. T. dum putat ex illis non poſſe hauriri, quid liceat Chriſtianis; nam primò, quamvis Judæis licitum fuerit unum & alterum in V. T. quod in N. abrogatum, *Vilipendiũ Librorum V. T.*

ut conſtat de libello repudii & ſimilibus; licita tamen fuerunt talia tantùm in foro exteriori, ſtante Republica, quæ deſiit Sceptro & omni jurium Ornamento ablato. Secundò, num in V. T. libris non occurrunt talia, quæ inter licitum & illicitum diſcernunt, quî itaque Chriſtiani ad illa non reflectant? Tertiò non tantùm illa, quæ licita ex V. T. diſci poſſunt, ſed etiam quæ debita; plus enim DEUS à Chriſtianis non exigit, quam in V. T. in lege illâ, quæ ſummæ Sanctitatis Typus, præſcripſit: unum idemque eſt Vetus & N. Teſtamentum quoad Subſtantiam Dogmatum, tum fidem, tum vitam concernentium, nec differunt niſi quibusdam accidentibus & gradu Claritatis. Quod annectit ſe etiam N. fœdus à Jure Naturæ diſtinxiſſe, quia major ſanctimonia nobis in hâc lege ſanctiſſima N. T. præcipiatur, quàm ſolùm per ſe Jus naturæ exigat, rectè quidem fecit, Jus enim naturæ, ut nunc exiſtit in hominibus poſt lapſum tantùm format hominem exterioris honeſtatis obſervantem, & vitæ ſociali aptum, at libri N. Teſtamenti ſublimius iter oſtendunt, Spiritum conferunt, ad vitam & beatitudinem cœleſtem ducunt: verùm hoc non proprium eſt illis, ſed etiam adſcribendum antiquæ legi, ſive libris V. T. qui in eundem Scopum collimarunt.

Observatio XXI.

Papizat Author dum præter præcepta commendata ingerit, quæ generoſi ſint Conſilii.

Pag. 10.

De Conſiliis.

Aliquoties Grotius Scripturæ tribuit talia, quæ Conſilii potius rationem habeant, quam Mandati, & Sententias Salomonis de vitandis conſortiis impiorum prudentiæ tantùm monita eſſe opinatur, non legis præcepta, quod Socinianum, ut patebit in progreſſu. Hîc verò libris N. T. conſimilia adſcribit, in quo non uno modo errat & papizat. Errat I. dum putat in Scriptura, quædam nobis magis commendari, quam præcipi: Cum enim præprimis προςτακτὰ, ad quæ reſpicit Grotius in Scripturis oſtenſa, procedant ex voluntate Dei, cui Imperium in omnes homines, cùm, quæ præſcribuntur in illis indicia ſint divinæ mentis, quî poſſunt non magis præcipi, quàm commendari? Errat II. cum dicit: diſci exinde, à præceptis declinare, eſſe nefas & pœnæ obnoxium, ad ſumma quæq; contendere eſſe generoſi Conſilii: parum enim abeſt, ſi ſtrictè velimus inhærere oppoſitioni, quæ eſt inter præceptorum transgreſſionem & obſervationem, quin ita evertatur omnis obligatio ad præcepta obſervanda, omnis ſub hypotheſi obſervatorum merces, ſive præmium, quod tamen vita æterna, juxta illud Levit. 18. v. 5. Errat III.

An quædam in Scripturis commendentur?

Quid ſit generoſi Conſilii.

 quando

Lex ad ſumma cõtẽdere præcipit.

quando ad ſumma contendere, vult generoſi eſſe Conſilii; & ſuâ non cariturі mercede; an enim legem implere non eſt ad ſumma contendere? an ſuperius datur dilectione DEI ex toto corde, ex totâ animâ & omnibus viribus? an plus poſſumus diligere proximum quam noſmetipſos? tentet prius, quis iter in montem Sinai, & tunc demum ſcalis cœlo admotis plus ultrà; impleat decem præcepta, & dein demum quærat: quid mihi reſtat faciendum? ut nihil dicam de ambiguâ phraſi, cum dicit non cariturum illum ad ſumma niſum ſuâ mercede, quàm grata hæc Pontificiis, qui humilitatis pertæſi, aquilæ volunt eſſe in nubibus, & Conſilia ſectari perfectionis, ſcribentes: *Conſilium perfectionis vocamus opus bonum à Chriſto nobis non imperatum, ſed demonſtratum; non mandatum, ſed commendatum. Differt autem à præcepto ex parte materiæ, ex parte ſubjecti, ex parte formæ, & ex parte finis. Ex parte materiæ dupliciter. Primò. quia materia præcepti eſt facilior, conſilii difficilior; illa enim ſumpta eſt ex principiis Naturæ, hæc ſuperat quodammodo naturam; nam ad ſervandam conjugi fidem, natura inclinat, at non ita ad abſtinendum à conjugio. Ambroſius lib. 1. de virginib. Quis inquit, humano eam poſſit ingenio comprehendere, quam nec natura ſuis incluſit legibus? aut quis naturali voce complecti, quod ſupra uſum naturæ ſit? è cœlo accerſivit, quod imitaretur in terris. Et Hieronymus, ſive quicunque fuerit autor, ſermone de aſſumptione: Profectò, inquit,*

inquit, in carne præter carnem vivere non terrena vita eſt, ſed cæleſtis. Secundò, *quia materia præcepti bona eſt, conſilij melior & perfectior, loquendo de præceptis, quæ circa eandem materiam verſantur, circa quam verſantur conſilia; conſilium enim includit præceptum, & aliquid ſupra præceptum addit. Auguſtinus ſerm. 18. de verbis Apoſtoli: Illa autem, inquit, amantes, quibus terrenæ nuptiæ viluerunt, quæ terrenos amplexus non deſideraverunt, uſque adeò acceptarunt præceptum, ut non recuſarent conſilium; ut plus placerent, plus ſe ornaverunt. Ex parte ſubjecti differunt conſilia & præcepta, quod præceptum commune ſit omnium, conſilium non item Auguſtinus ſermone 6. de tempore: De virginitate dicitur: Qui poteſt capere, capiat, de juſtitia non dicitur: Qui poteſt facere, faciat, ſed: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur. Ex parte formæ, quod præceptum vi ſuâ obliget, conſilium in arbitrio hominis poſitum ſit. Hieronymus in epiſtola ad Euſtochium de ſervandâ virginitate: Ubi conſilium, ibi offerentis arbitrium; ubi præceptum datur, ibi neceſſitas ſervientis. Et Auguſtinus de ſanctâ virginitate, cap. 30. Neque enim, inquit, ſicut non mœchaberis, non occides, ita dici poteſt, non nubes; illa exiguntur, iſta offeruntur; ſi fiunt iſta, laudantur, niſi fiant illa, damnantur. Ex parte finis, ſive effectus, quod præceptum obſervatum habet præmium, non obſervatum habet pœnam: Conſilium autem ſi non ſervetur, nul-*

lam habet pænam, & ſi ſervetur, majus habet præmium. Auguſtinus de ſanctâ virginitate, cap. 14. Præcepto quiſquis non obtemperat, reus eſt, & deterior pœna. Et infrà: Sed quoniam devitatis remiſſisve peccatis, adeunda eſt vita æterna, in qua eſt quædam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, ſed quibuſdam ibi tribuenda; cui conſequendæ, parum eſt, liberatum eſſe à peccatis, niſi aliquid ipſo liberatori voveatur, quod non ſit criminis non voviſſe, ſed voviſſe ac reddidiſſe ſit laudis: Corſilium, inquit Apoſtolus do &c.

LIBER PRIMUS

In

LIBRUM I. GROTII,

De

JURE BELLI ET PACIS.

CAPUT I.

Ad Theſin I.

OBSERVATIO I.

Præter Jus omnibus hominibus commune, datur quoddam civile pro diverſitate Gentium diverſum.

MEminit Author Juris civilis, duplex enim Jus datur juxta Ariſtotelem lib. 5. Nicomachicorum naturale ſcil. & legitimum. Fallitur enim Demonax, qui Inutilitatis accuſat poſterius, ut quo non egeant boni, & quibus mali nihilo meliores reddantur. Falluntur & illi, qui opinantur antiquitus homines ſine legibus vixiſſe, quia vox νόμος, apud antiquos Poetas Orpheum, Muſæum & Home- | Ius civile Opiniones de illo.

rum non reperiatur; falſi denique fuerunt juvenes Patricii Romani, qui teſte Livio lib. 2. optimam vivendi rationem putarunt vivere ſine lege, pendere verò in totum à Rege, quia Leges ſint res ſurdæ & inexorabilis ſalubriorque inopi, quàm potenti, cùm Rex & iraſci & ignoſcere poſſit, inter amicum & inimicum diſcrimen noverit. Verùm, quæ ratio movit primum, in ipſum retorqueri poteſt: ſi enim boni dantur in Republica, cavebunt, nè impingant indirigens principiũ, normam reſpicient, ad quam ſe componant, lucē, quæ in dubiis affulgeat; Si mali, quamvis meliores non reddantur, coercentur tamen hoc freno, ne malum exundet. Quæ ſecundæ Opinionis Authores impulit, infirma eſt, non tantùm ex eo, quia à nominis, & quidem in Græcia tantùm defectu, non licet arguere ad legum vel illic, vel alibi carentiam; verùm etiam quia æquipollens vox θεσμὸς apud Homerum occurrit; ſanè ſi Auguſtino fides lib. 13. de Civitate DEI c. 3. Græcia ſub Phoronæo Argolico Rege legum & judiciorum quibusdam clarior facta eſt inſtitutis, qui vixit, juxta Platonem, non longè poſt diluvium; juxta Auguſtinum circa tempora Iſaaci: videatur Ariſt. 1. pol. c. 2. quæ deniq; juvenibus Romanis placuit, juvenilem redolet licentiam: utut enim lex ſimpliciter præcipiat, nec ſeſe flectat ad arbitrium ſubditorum, habet tamen Præſidem, qui oculo vigili in circumſtantias facti reſpicit & ſententiam illis attemperat, unde Cicero lib. 3. de LL. *ſine Rege*, inquit, *nec domus, ulla*

Removetur prima.

Secunda.

Tertia.

nec

nec civitas, nec gens, nec hominum univerſum genus ſtare, nec ipſe mundus poteſt. Lex nihil aliud eſt quam mutus Magiſtratus, & Magiſtratus lex loquens.

Observatio II.

Ut Jus civile varium eſt pro varietate populorum, ita illius communio eos tenet, qui ſe eidem ſubmiſerunt.

Jus civile generatim acceptum eſt Jus hominum, alicujus populi, vel unius, aut alterius civitatis proprium. Ita Ebræi Jus quoddam habuerunt forenſe, quod in libris Moſaicis adhuc legitur, & optandum eſſet illud plenius, quàm hactenus factum eſt, exponi ab illis, quibus otium & præſidia ad hanc materiam. Cœperunt quidem aliquid moliri in hoc genere Guilhelmus Velvod Scotus in parallelis Juris Judæorum & Romanorum. Juſtus Calvinus in Themide Ebræo-Romanâ, Molinæus in Collatione legum, nec non Pithœus in conſimili Tractatu, Gerhardus à Remeſſe in Codicem LL. Ebræarum, & Conſtantinus L' Empereur in Diſputationibus Theologicis de legibus Ebræorum forenſibus; ſed ultimam hæc deſiderare manum, quivis facilè deprehendit. Athenienſes ſuas habuerunt peculiares leges, quas partim Draco, partim Solon, partim Æſchilus tulerunt inciſas tabulis æreis & quadratis, quas modò ἄξονας, modò κύρβεις vocabant, & tenebantur

Ebræorum Jus civile.

Athenienſium.

bantur jurare Areopagitæ, ſe perpetuo ſervaturos leges latas, ad quos Paulus fuit ductus, quia etiam de invectâ peregrinitate & maximè in religione judicabant, aliter quam cenſet Chryſoſtomus. Videatur Hiſtoria Act. 17. v. 18, 19, 20. Κατ' ἐξοχὴν hodiè venit Jus Romanum, quod Tribonianus digeſſit. De hoc quædam addere non inconſultum ducimus. Expendenda autem venit I. illius Origo, non primigenia, quæ, in quantum illud conſpirat cum ſeminibus honeſti poſt lapſum reliquis in lumen & legem naturæ refunditur, ſed traditiva, quâ beneficio communicationis Romanis innotuit, & ſeſe ſenſim in majus corpus promovit. Wilhelmus Zepperus in libro cujus titulus legum Moſaicarum forenſium Explanatio cap. XIII. pag. 121. & ſeq. exiſtimat Romanos leges ſuas, circa quas adhuc hodiè Jus civile occupatum eſt, à Græcis vel Athenienſibus; hos porrò ab Ægyptiis, & hos iterum à Mercurio Triſmegiſto; hunc tandem à Moſe leges ſuas, de manu in manus quaſi accepiſſe, atque adeò gentium vel ethnicorum leges, ad poſteriorem inprimis Decalogi tabulam pertinentes, quæcunque aliquid ſani & præclari habent, omne ſuum Decus & Authoritatem à lege Moſaicâ mutuari, non ſecus atque luna & ſtellæ ſplendorem ſuum à Sole. Ne autem dixiſſe hoc videatur ſine certis authoribus & fundamentis probat inſtitutum. Hermetem enim vel Mercurium, Philoſophum Theut dictum in Ægypto paulò poſt Moſen primum & antiquiſſimum Legiſla-

Romanorum.

Origo illius.

Zepperus de Origine Iuris Romani.

gisla-

giſlatorem circa annum Mundi 2455 floruiſſe, & τερισμέγιστον h. e. ter maximum fuiſſe cognominatum, quia videlicet, ut acumine atque doctrina Philoſophis omnibus anteceſſerit, ita Sacerdos dein conſtitutus, ſanctimoniâ vitæ divinorumque cultu univerſis præſtiterit Sacerdotibus, regiam denique dignitatem adeptum, adminiſtratione legum rebusque geſtis ſuperiorũ Regum Gloriam obſcuraſſe. Laudat in ſuam ſententiam Lactantium lib. de Ira Dei cap. 11. & lib. 1. divinarum Inſtitutionum cap. 6. Arnobium lib. 4. adverſus gentes. Auguſtinum lib. 18. de Civitate Dei cap 39. Diodorum Siculum lib. 2. cap. 3. Bibliothecæ, & Renatum Laurentium in Tertulliani librum adverſus Valentinianos, qui ſtatuat perindè, ut Ludovicus Vives, Moſen ipſum Hermetem eſſe, qui propter literarum inventionem id Nomen apud Ægyptios conſecutus ſit. Si itaque Moſes Ægyptiis dictus ſit Mercurius, eò verius eſſe, quòd Ægyptii leges ſuas à Moſe habuerint. Sin alius à Moſe Mercurius hic fuerit, Moſis tamen cognomentum inde nactum eſſe, quòd ex Moſe ſuam & Philoſophiam & leges hauſerit, alterque ab Ægyptiis Moſes habitus fuerit; quod confirmat ex Commentatore illius in Dialogum, Pimandrum dictum: tranſit dein ad Solonem Salaminium, qui leges ſuas ex Ægypto attulerit, & Athenienſes, abrogatis ſanguine ſcriptis, quas Draco dederat illis, adſtrinxerit; ſubdit teſtimonia Platonis & Diodori Siculi; Romanos tandem voluiſſe inclytas

clytas Solonis Leges deſcribere, aliarumque Græciæ civitatum inſtituta, mores juraque cognoſcere, & propterea miſſos eſſe legatos Athenas Sp. Poſthumum, Album, T. Manlium, P. Sulpitium Camerinum; quibus redeuntibus, Decemvirisque conſtitutis, publicatæ ſint decem tabulæ, quibus duæ adjectæ, ſenſim etiam emerſiſſe plebis ſcita, Senatusconſulta, Prætorum Edicta, prudentum reſponſa & Principum conſtitutiones atque reſcripta, quæ dein in Corpus aliquod, Juſtiniani juſſu, memoriæ juvandæ cauſa collecta. Ita compendiosè ex illo recenſere placuit, quæ ſpeciosè propoſuit. Deſideramus in hiſce natalibus I. ſolidum de Trismegiſto teſtimonium. Sunt enim qui aliter de hoc Hermete judicant, atque hunc Toth ſive Taautum Phœnicum & Ægyptiorum, nefarium hominem & inſignem Magum fuiſſe cenſent, de quo ex Sanchuniathone refertur, quod natus Miſroe Scriba Saturni fuerit, artibusque magicis hunc contra Patrem Uranum juverit, nec non conſilia peſſima ſubminiſtrarit; Atlantem fratrem in foveam dejiciendi & vivum obruendi; à quo Phœnices & Ægyptii in cultu extraneo fuerint inſtituti, qui ab eis ad Græcos à Cadmo Agenoris Filio delatus ſit. Neque dici poteſt ipſum Moſen fuiſſe hunc Hermetem, cui tanta tribuuntur ſcelera, quemque, ut Lactantius lib. 1. cap. 6. teſtatur cultum eſſe religiosè à Saitis: quis autem credat Moſen inviſum Ægyptiis nomen religiosè cultum eſſe, vel à Saitis, ab Urbe

Examinatur.

Taautus quis?

Sais

Sais in Ægypto ita dictis, & à Pheneatis in Arcadia, quod alii addunt; quæ ex Pœmandro adducuntur, ut oſtendatur, ſi Hermes ille nō fuerit ipſe Moſes, fuiſſe tamen illius Diſcipulum non conducunt, cum ſcriptum illud ſit ſuppoſititium obſervante Voſſio, adornatum à Semiplatonico, idemq; Semichriſtiano. Quinq; aliâs enumerat Cicero Mercurios lib. III. de natura Deorum, & ex illo Lactantius, nec non Arnobius; nihil autem comparet in ullo illorum, quod Moyſi conveniat; nec priſca Gentilitas ſub hujus Deaſtri Nomine Moſis hiſtoriam involvit, ſed potius ſub Liberi Patris umbra, quem crediderunt in Arabia natum, quia Moſes inde in Ægyptum conceſſit, exulem voluerunt, & maris rubri tranſiiſſe profundum crediderunt, cui Niſa inclyta, quæ trajectis literis Sina. II. Deſideramus liquidam conſequentiam, ſi Solon ex Ægypto petierit ſuas Leges, illas ſelegiſſe ſibi, quas Moſes quondam prodidit: tum quia Ægyptiorum ſtatuta potuit ſuis attemperare uſibus; tum quia poſt egreſſum populi ex Ægypto demum latæ fuerunt leges in deſerto; tum quia dubium, num tempore Solonis, ſi ponamus notitiam legum divinarum floruiſſe in Ægypto, ſincera inveniri potuerint lipſana. III. Deſideramus illimem fluxum legum, quas habuit Græcia ad Romanos: nam agnoſcit ipſe Zepperus præter Solonis leges etiam deſcripta fuiſſe aliarum civitatum Græciæ inſtituta, mores & jura; ponamus etiam in tabulas decem dimanaſſe ea, quæ erant Solonis hauſta ex Ægypto, num non acceſſe-

Solon num Moſaicas acceperit Leges.

Quæ à Solone ab Ægyptiis hauſta.

acceſſerunt his tabulis, ſequenti temporũ tractu plebis ſcita, Senatusconſulta, Prætorũ Edicta, prudentum reſponſa, Principũ conſtitutiones atque reſcripta, ipſo teſte: quam exiguum itaq; erit, quod ad illa incunabula, quæ ponit Zepperus, aſſurgit: deniq; ſub ipſo Juſtiniano, quod Romanis placuit, quod hauſerunt vel ab aliis, vel ductu ingenii ipſi conſtituerunt magnam ſubiit mutationem, quantũ acceſſit quæſo? quantum demptum? quî itaq; pro demonſtratione vendere poteſt Zepperus, quod nõ ita facilè probabilitatis terminos attingit: Utut

Epicriſis. autem hæc militent contra adductum Authorem nolumus tamen negare, aliquid ex Moſaicis legibus in forum Romanorum, utut non per illos, quas ipſe ponit, tubulos dimanaſſe; plures, quas Corpus civile comprehendit cum divinis conſpirare; pentateuchum etiam Gentilibus innotuiſſe, & magnam Sapientiæ partem in omni ferè genere diſciplinarum deberi populo quondam præ reliquis in peculium electo nolumus impugnare illa Philonis lib. 1.

Philonis Teſtimonia. de vitâ Moſis: *Inclyta fama legum, quas Moſes reliquit poſteris totũ orbem habitabilem pervagata, extremos ejus terminos attigit.* Et lib. 2. de Moſis vitâ: *Illud tamen magis etiam mireris, non ſolùm Judæos, ſed & aliarum gentium penè omnes homines, præſertim virtutis rationem habentium, imbutos eſſe harum legum veneratione. Hic enim eſt honor earum eximius.* & lib. de Judice: *Quod legis caput mihi videntur, quidam ex Græcis legiſlatoribus deſumſiſſe è ſacratiſſimis Moſis tabulis, interdixiſſeque,*

que, ne ex auditu feratur Teſtimonium. Alterum, quod ex occaſione annectere voluimus, eſt Cultura Juris civilis Romani. Multum tributum fuit & olim & noſtro tempore huic ſtudio; unde Pomponius libro tertio ſcribit: Juris civilis ſcientiam plurimos & maximos Viros fuiſſe profeſſos, primum verò fuiſſe Tiberium Coruncanium, qui in publicum fuerit progreſſus. Fuit is Pontifex Maximus, ad quem de divinis & humanis rebus referri ſolitum, Cicero tradit lib. III. de Oratore; ex quo colligunt quidam, etiam de divinis rebus olim Juriſconſultos reſpondiſſe, & ad illos pertinuiſſe ritus placandorum Deorum. Noſtra verò ætas, quot vidit in hoc genere illuſtres? ut verè ſcripſerit Grotius initio Prolegomenωr: *Jus civile ſive Romanum aut illuſtrare Commentariis, aut contractum ob oculos ponere, aggreſſos eſſe multos.* Comparari verò poſſunt, quorundam judicio Jurisperiti, ſi veſtigia aliqua ex Ebræorum Republica inveſtigare licet, cum illis, qui in Scriptura paſſim dicuntur *νομοδιδάσκαλοι, γραμματεῖς* & *νομικοὶ*, pomiſcuè enim hæ voces in ſacris leguntur, ſic qui Matth. 22. v. 35. & Luc. 10. v. 25. vocatur *νομικὸς* legisperitus, ille Marc. 12. v. 28. vocatur *γραμματεὺς* Scriba. Verùm hîc videtur I. diſtinguendum inter Scribas: cùm alii fuerint Politici, alii Eccleſiaſtici, prioris generis iterum vel infimi, quo nomine apud Talmudicos veniunt Præceptores puerorum, qui legere & ſcribere docuerunt, juxta Buxtorfium in

Cultura Juris civilis.

Comparatio Jurisperitorum cum illis, qui in Republica Ebræa νομικοὶ.

Lexico Talmudico; vel aliquantò ſuperiores, qui actuarii & notarii, à quibus privatorum Inſtrumenta conſcribebantur; vel denique regii ſummi, qui erant à ſecretis vel in publico munere conſtituti, & res geſtas acta publica vel reditus conſcripſerunt, quales illi I. Reg. 12. v. 10. alii erant Eccleſiaſtici, quales Schaphan 2. Reg. 22. v. 10. Esdras Nehem 8. v. 4. & illi, de quibus Matth. 17. v. 10. II. Diſtinguendum inter γραμματεῖς & νομικοὺς; quòd Scribæ magis occupati fuerint in Theoria, ſimiles Profeſſoribus Academicis, νομικοὶ autem magis in praxi, quamvis alii aliter ſentiant, & Scaliger diſtinguat inter νομοδιδασκάλους & νομικοὺς, atque illos fuiſſe legis Interpretes, hos verò formularum Juris Scriptores, qui actiones civiles docuerint & forenſia magis tractarint, ſtatuat; Scribas verò quoſdam fuiſſe populi actuarios publicos, quoſdam legis, qui illam expoſuerint. III. Diſtinguendum inter illos Scribas, qui paſſim diſperſi habitabant, ubi ubi Synagogæ erant, de quibus Matth. 15. v. 1. & illos, qui Hieroſolymis habitabant, quorum major erat Authoritas & Splendor. ex quibus diſpalleſcit, quæ analogia hîc obtineat, & cum quibus qualiscunque poſſit inſtitui comparatio. Sanè Salomon Jarchi ad verſiculum nonum Pſalmi ſexageſimi, ubi dicitur: *Juda Legislator meus*, putat notari ex tribu Juda à Davide Promotos, quibus retentâ Poteſtate legislatoria dederit facultatem publicè politicas leges interpretandi, & ad cauſas ſpeciales per ſenten-

tiam

tum applicandi. Adjiciamus licet illa Grotii ad caput Matth. 2. pag. mihi 21. *Γραμματεῖς nomine cum Hebræis diverſa Munia denotentur, hic officium adſeſſoris puto intellectum, quo juris ſtudioſi (ut inquit Paulus Juriſconſultus) partibus ſuis funguntur. Nam ſicut Romani præſides habebant comites juriſperitos, quorum conſiliis in jure dicendo utebantur, ita & Hebræis Magiſtratibus, itemque Sacerdotibus, ut docet Thalmud Hieroſolymitanum in Joma, & Maimonides, titulo de die propitiationis, ſui aderant adſeſſores delecti plerunque ex Levitica tribu, quæ è publico ſuſtentata, neque domeſticis diſtracta negotiis, ad literarum ſtudia otio abundabat. Sicut autem lex erat una, præceptrix divini omnis humanique juris, ita apud Hebræos penes eosdem erat juris utriusque interpretatio.* Tertium denique Uſus eſt hujus Juris, qui latiſſimè ſe diffundit, refert enim Buſius, Turcas hodierno tempore etiam uti Codice Juſtinianæo & demonſtrare laboravit Arthurus Duk, in eleganti libello de uſu & authoritate Juris civilis Romanorum in Dominiis Principum Chriſtianorum, porrigere ſeſe illud extra Imperium Romanum quoque, in Principum Italiæ Domnium, regnum Neapolis & Siciliæ, regnum Galliarum, Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Hiberniæ, Scotiæ, Poloniæ, Hungariæ, Daniæ, Sueciæ, Bohemiæ, quod tamen cum aliquâ limitatione intelligendum, Ameſio contradicente, & nullam rationem Juris Romani Anglos habere cenſente lib. 5. de

Vſus Iuris civilis ampliſſimus.

de Conſcientia cap. 1. Quæſtione ſeptimâ Theſi XXI. pag. 272. quod etiam confirmat Henricus de Bracton, ſcribens: *Cùm fere in omnibus Regionibus utantur legibus & jure ſcripto, ſola Anglia uſa eſt ſuis finibus jure non ſcripto & conſuetudine.*

OBSERVATIO III.

Rectè dicitur, Bellum nos ad pacem tanquam finem ſuum deducere.

Bellū propter pacem

BEllum pacis cauſa ſuſcipi Author aſſerit. Verùm, ſi is finis, hæc Meta, hic Scopus, etſi nulla ſit controverſia, unde non poſſit Bellum oriri, ſi animos hominum corruptos attendas, non tamen poſito hoc fine debet. Oculum enim ſemper dirigendum in pacem, manu etiam armis inſtructiſſimâ docent, qui reprehendunt Alexandrum M. quod ipſum infelicem egerit furor aliena devaſtandi, & ad ignota miſerit; quòd non contentus tot civitatum ſtrage, quas aut vicerat Philippus, aut emerat, & alias alio loco projecerit & toto Orbe arma circumtulerit, nec ſubſtiterit unquam laſſa crudelitas; *immanium ferarum modo, quæ plus, quam exigit, fames mordeant*, quæ Senecæ ſunt verba Epiſtola 94. Romanos taxant, qui quandoque aliis opem tulerunt, ut ipſi ex præda diteſcerent, qui disertè Bellum volunt ita ſuſcipi, ut nihil aliud, niſi pax quæſita videatur, quæ eſt Ciceronis Sententia lib. 1. Officiorum, qui per victoriam volunt contendi debere ad Quietem,

Seneca.

Cicero.

tem, quâ ratione Auguſtinus voluit belligerari lib. 19. de Civitate Dei cap. 12. ſcribens: *Quod mecum* inquit, *quisquis res humanas, naturamque communem, utcunque intuetur, agnoſcit, ſicut nemo eſt, qui gaudere nolit, ita nemo eſt, qui pacem habere nolit. Quandoquidem & ipſi, qui bella volunt, nihil aliud, quam vincere volunt, ad glorioſam ergò pacem bellando cupiunt pervenire. Nam quid eſt aliud victoria, niſi ſubjectio repugnantium? Quod cum factum fuerit, pax erit. Pacis igitur intentione geruntur & bella, ab his etiam qui virtutem bellicam ſtudent, exercere imperando & pugnando. Nam & illi, qui pacem, in quâ ſunt, perturbari volunt, non pacem oderunt, ſed eam pro arbitrio ſuo volunt commutari. Non ergò, ut ſit pax, nolunt, ſed ut ea ſit, quam volunt.* Auguſtinus.

Ad Th. II.

Observatio I.

Bellum quanquam poſſit dici Status, quidam tamen malunt eſſe actionem nobis proximum Genus eſt Diſſidium.

Deſcribit Author noſter bellum, quod à prælio diſtinguit Livius, ſcribens: *Populum Romanum etſi nullo bello multis tamen prœliis victum*, cum illo tamen confundit Salluſtius, dicens: *in eo bello trecenti milites deſiderati.* quod ſit ſtatus per vim cer- Belli Deſcriptio.

tantium, qua tales. Quo ipſo cadit (1) ſententia Keckermanni, qui defendere nititur bellum fruſtra definiri, nec poſſe generalem quandam ideam illius haberi. Argumenta autem Keckermanni ad duo redeunt, primũ eſt, quia bellum ſit ex numero Entium collectivorum, & aliorum, quæ congeriem in ſe continent variarũ rerum, ſecundum argumentum ipſius eſt, quia bellum ſit genus imperfectum, atque analogum, qualia totam ſuam eſſentiam & definitionem reſignent ſpeciei perfectæ. Cadit (II) ſententia Ciceronis, Obrechti, Althuſii, Adami Kelleti, lib. 1. Officiorum Judici. Polit. cap. 3. qui bellum per actionem deſcribit. Idque ideò, quia bellum includat pugnam, & in corpore Juris civilis ſæpius pro pugna accipiatur, in quem ſenſum multi laudantur textus. Sententia autem Keckermanni facilè refutatur, quia (1) non eſt conſequens conſtat aliquid ex pluribus partibus, E. non poteſt definiri. Nam hac ratione quoquoque mundus in Phyſicis, & civitas in Politicis ex eadem causâ non poſſent definiri. (2) quamvis bellum ἀναλόγως ſeſe habeat ad bellum hoſtile atque civile, nihilominus poteſt definiri, ita tamen, ut tribuatur notio belli primò bello hoſtili, ſecundariò autem etiam civili diſſenſioni. Althuſium quoque cum Kelleto infirmo niti fundamento levi operâ demonſtratur, quamvis enim pro illis produci poſſit, quod bellum dicat pugnam quandam, nec non leges civiles pro ipſis militare videantur, nondum tamen ex hiſce ratio-

Keckermanni ſententia.

Ciceronis, Obrechti, Althuſii & Kelleti opinio.

Refutatur Keckermannus.

Althuſii examinatur argumentum.

tionibus neceſſariò illis erit accedendum. Nam (1) licet includat bellum integraliter quaſi pugnam in totâ ſuâ latitudine acceptum & conſequenter actionem, non tamen conſequens eſt ipſum bellum formaliter dicere actionem. Sic quamvis leges civiles (2) bellum dicant eſſe pugnam, tamen hoc ipſum non intelligendum eſt adæquatè, ſed inadæquatè, quia bellum pugnam habet, ſeu complectitur quaſi partem. Hinc non ſolùm pugna dicitur bellum, ſed etiam juxta Gellium lib. 1. c. 25. dicitur, *quòd induciarum tempore bellum maneat, licet pugna ceſſet.* Aliud itaque erit bellum, aliud pugna; quod etiam cognoſci poteſt ex ſuperioribus. Manet itaque bellum dicere Statum, non actionem ex fundamentis illis, quæ ſupra laudati Authores poſuerunt, cùm lubrica ſint, & Grotii prævaleat illis ſententia, ſi comparatè præprimis loquamur ad prælium; quanquam malè impugnaverit Obrechtum Keckermannus, objiciendo: bellum non eſſe unam actionem, ſed plurimarum actionum collectionem, ideoque malè deſcribi per actionem. Nam hâc ratione conſultatio de bello quoque male definiretur per actionem, quia plures actiones in illa occurrunt. Aliud itaque eſt actio ſimplex, aliud compoſita, quæ ſub ratione connexionis unitatem quandam induit, ut fruſtra ſit contra Obrechtum his armis Keckermannus. Verùm dices: ita approbari Grotii deſcriptionem. Sed videtur & illa laborare; tum quia vocabulum Status

Bellū ſtatus.

Grotii Opinio examinatur.

convenit quidem bello, ſed remotius; in definitionibus autem proximum genus aſſignari debet: tum, quia dicitur bellum à Grotio ſtatus per vim certantium, qua talium: ubi ipſemet videtur relabi in ſententiam Ciceronis, quam prius caſtigavit, cùm certantes qua tales dicant utique actionem, quia juxta ipſum Grotium certatio per vim dicit actionem: tum, quia etiam ambigua videtur eſſe hæc definitio, atque illuſtriori compenſabilis.

Belli Definitio. Melius itaque deſcribitur bellum, *quòd ſit diſſidium armatum duorum exercituum contrariorum.* Hîc habetur (1) genus proximum, diſſidium ſcil. armatum, quod ad naturam generis convenit & bello & duello, atque confirmat Auguſtinus, bellum deſcribens per hoſtilem diſſenſionem, ubi arma moventur, nè autem nimiæ laxitatis & hoc accuſari poſſit Genus, ideoque armatum jungitur diſſidio, ut excludantur lites, quæ aliâs agitari ſolent etiam quandoque inter populos verbis, non armis, interveniente tertio, citra ſanguinem fuſum componendæ. (2) Habetur differentia, dum dicitur eſſe duorum exercituum contrariorum: nam ita diſtinguitur 1. à militia, ubi unus ſaltem exercitus ſufficit, 2. diſtinguitur à duello, ubi non duo exercitus congrediuntur, ſed ſaltem duo ſeriam & deliberatam pugnam ineunt. Nam quando Simſon contra mille Philiſtæos decertavit, duellū id vocari nequit, ſed pugna & actus Heroicæ virtutis extraordinarius atq; divinus, & denique 3. ita diſtinguitur à diſſen-

ſenſione, qualicunque animorum & verborum inter duos exercitus unius Regis, dum dicitur diſſidium eſſe exercituum contrariorum: non refugimus, ſi addatur quoque ex fine quòd ſit tale diſſidium, quod ſuſcipiatur ad propulſandam vel vindicandam injuriam, licet hoc non neceſſarium, nec ad Eſſentiam belli qua talis requiratur. Non tamen diſſimulandum, hanc definitionem non eſſe niſi belli publici, ad quod primùm reſpiciendum.

(3) Stante hâc deſcriptione, non opus eſt operosè laborare de ſententia illorum, qui vel opponunt definitionis latitudinem, quod ſc. ita etiam pugilibus conveniat; nam & illorum eſſe ſtatum per vim certantium; vel illorum qui ſtatum tempore circumſcribunt. quaſi duret bellum actio autem ſit tranſitoria. liquet etiam quid de aliis definitionibus ſit ſentiendum, Lipſii, qui deſcribit bellum per vim & arma in Principem aut populum alienum, aliorum, qui indictam Contentionem eſſe volunt, indictio enim non ad bellum ſimpliciter requiritur, minimè ſolennis illa, quæ Romanis in uſu, de quâ Cicero, quod nullum bellum à Quiritibus juſtum fuerit habitum, niſi quod de rebus repetitis denunciatum eſſet antè & indictum, cujus denunciationis ſive clarigationis formulam Livius recitat lib. 1. Gellius lib. 16. c. 4. interim non negamus, ſi communis quædam Idea præſcindi poſſit & debeat belli tum publici, tum privati, Grotianam poſſe tolerari, & ſub illâ generalitate admitti.

Aliæ Deſcriptiones notatæ.

OBSERVATIO II.

Non videtur bellum privatum communem naturam habere cum publico, ſi univerſaliter intelligitur.

Bellum privatum. GRotius dicit, ſeſe non excludere privatum bellum, ut, quod reipſa prius ſit publico, & haud dubiè cum publico communem habeat naturam. Verùm hæc non Num prius publico, videntur eſſe ex vero dicta. Nam (1) privatum bellum ipſi eſt duellum, ut conſtat ex ſeqq. An autem duellum prius fuerit bello, diſputari poteſt: tum, quia Hiſtorici etiam profani bella recenſent in prima Monarchiâ Aſſyriorum numeroſiſſimo educto in hoſtem milite; tum, quia ſacra Hiſtoria bellũ Abrahami refert, & in tempora primi Imperii Chronologi conjiciant, primi autem duelli mentionem facit poſt plurima ſecula in Davide & Goliatho 1. Sam.17. tum, quia ipſa ratio videtur docere, duellũ eſſe poſterius bello. Strage quippe tot hominum animadverſa, ſanguinis profuſione in tot mortalibus obſervata, atrocitate d mni notatâ ad compendium deſcendiſſe videntur Reges, & duellum ſubſtituiſſe bello. Quanquam autem hæc ſcrupulum Examinatur. injicere poſſunt, admittere tamen poſſumus bella privata eſſe antiquiſſima & priora publicis: analogũ enim illis quiddam deprehenditur in Caino & Abele, inter quos oborta contentio, quam Chaldæus refert, & ad verbalem

ſecuta

ſecuta fuit realis, illo opprimente fratrem, de quo Gen. 4 v. 8. quanquam hoc diſſidium non poſſit propriè duellum appellari, ſi illud ſit pugna ſingularis deliberata ab utraque parte, ſpontè & ex condicto ſuſcepta, cum periculo Occiſionis, vel Mutilationis aut Vulneris, ut deſcribit illud Martinus Bonacina Tom. 1. fol. 597. num. 2. ſic tempore belli Trojani, quod antiquiſſimum, in uſu jam fuerunt duella, congredientibus Achille & Hectore, Menelao & Paride, Ænea & Turno, nec tantùm inter Græcos uſitata fuerunt, ſed & apud Romanos, Romulus enim ab Acrone provocatus, & Regem interemit & exercitum illius profligavit, congreſſi ſunt tergemini fratres Horatii Romani, & totidem Curiatii Albani, Titus Manlius Gallum ſtravit immanem, & Germani non tantum teſte Vellejo Paterculo duella amabant, ut hoſte ſuperiores obtinerent, quod vellent, ſed & ut ambigua fata cauſarum hoc medio modoque dirimerent. Ambiguè verè Author dicit, privatum bellum cum publico communem habere naturam. Nam aut bellum privatum accipitur in abſtracto, ut ſe indifferenter habet ad defenſivum & offenſivum, ſeu etiam vindicativum, aut determinatè in quantum ceſſantibus judiciis propulſat injuriam & in defenſionem ſui definit, vel in quantum ex intervallo vindicat illatam: priori quidem modo convenit cum belli naturâ genericâ ſive communi, ut etiam ſit juxta ipſum Status per vim certantium qua talium, vel diſſidium ali- *Privatum bellū ambiguo dicum*

quod armatum: poſteriori autem modo, aliam atque aliam induit faciem, & ut defenſivum tale bellum privatum poſſit accenſeri ceſſantibus judiciis, non tantum bello generice accepto, ſed & juſto; ita num vindicativum hoc nomine colorari poſſit, meritò dubitatur. Et quamvis bellum præſcindat à juſto & injuſto, non tamen eandem naturam habet bellum publicum cum privato; quia bellum publicum dicit aliquid à ſummâ poteſtate proficiſcens, cui fas eſt bella gerere, & quamvis injuſtum ſit bellum, ratione cauſſæ, vel modi, nihilominus ratione eſſentiæ, actus cenſendus eſt ſummæ poteſtatis in Rep. At bellum privatum nihil aliud eſt, quàm vindicta privata, vindicta autem privata ſemper cenſetur eſſe vitioſa. Quæ verò ita differunt illa communis naturæ rationem non ſubeunt.

OBSERVATIO III.

Bellum à duello deducit Author, in quo tamen non omnes conſpirant.

Bellum an à Duello. DEſcribit Author bellum ex origine nominis, & vult ortum eſſe ex voce veteri duellum, ut ſententiæ ſuæ de bello privato aliquem ex Etymologia concilìet colorem. Verum quamvis hæc ſententia circa Originationem nominis ſit procul dubio à Grotio hauſta ex Scaligero, qui lib. 3. de re Poetica

c. 90.

l. 90. facem prætulit illi, quam etiam probant Obertus Giphanius, Gerhardus, Johan. Voſſius & alii, nondum tamen extra omnem poſita eſt controverſiam; Miſsâ autem illorum ſententia, qui per antiphraſin bellum dictum eſſe exiſtimant quaſi minimè bellum; illorum, qui putant deductum eſſe hanc vocem à Belo Phænicio Viro militaris ſcientiæ peritiſſimo, qui primus Gladii Faber, diverſus à Belo Aſſyriorum Rege, & illo, qui Neptuni & Libyes filius; illorum, qui bellum dictum volunt quaſi bonum, quia ad bonum pacem ſcil. collimet? probabiles aliæ adhucdum ſuperſunt nomenclaturæ, & quidem Franciſci Connani JCti Hiſpani, qui putat bellum dictum eſſe à græcâ voce βέλ☉, telum, quod telis geratur, vel quæ etiam probabiliſſima Feſti. lib. 1. qui bellum à belua dictum exiſtimat; propterea, quod beluarum propria ſit, & ab omni humanitate aliena tam pernicioſa diſſenſio, & in mutuum exitium ſævitia; cum ipſa natura contrarium videatur intendiſſe, producendo beluas armatas, hominem autem nudum, ut humanitati ſtuderet. Nolumus tamen moroſè obluctari Viro in literaturâ ſummo, pro quo ſtat Varro lib. 6. Latinæ linguæ, Scaliger & Lucretius, cui duellica proles dicitur pro bellica: ſic Bellona antea dicta fuit Duellona, quam quidam Martis Uxorem, quidam Sororem & Uxorem, quidam Aurigam eſſe ſcripſerunt. De voce πόλεμ☉ etiam diſceptatur. Martyri non convenit cum Grotio, qui illam de-

Probabiles Origines.

Vox πόλεμ☉.

rivat

rivat à πολεῖν h. e. vertendo, quia multæ in bello converſiones; alii opinantur hanc vocem eſſe compoſitam ex πολὺ & αἷμα, ut πόλεμος ſit quaſi πόλαιμος, quia multum ſanguinis in bello fundatur, non tamen videtur Grotii eſſe repudianda: Ebræi notanter bellum appellant Milchamáh Gen. 14. verſ. 2. à Lacham, quod eſt cædere, devorare, plura exhibet Lexicon Thalmudicum Dn. Buxtorfii, quod conſule.

Ad Th. III.

OBSERVATIO I.

Juſtum Authori dicitur, quod injuſtum non eſt, non tamen ſatis commodè Exemplis illuſtratur.

Iuſtum quid?

IN hâc theſi occurrit (1) deſcriptio injuſti, quod juxta Authorem noſtrum conſiſtit in repugnantia ad ſocietatem hominum, cui juſtum opponitur, quod cum ſocietate conſtit, & ſub hâc ſignificatione licito affine eſt, vel convenienti naturæ humanæ. (2) Author ponit exemplum, nempe detractionem

Exemplũ Detractionis.

commodi cauſa proprii factam, at detractio illa proprii commodi cauſa non tantum eſt contra naturam, ſed & contra legem naturæ & divinam, charitatem, quam quiſque proximo debet, & propterea mala non tantùm ex repugnantia ad ſocietatem quam turbat, vel ſolvit, ſed etiam ex comparatione

ad

ad naturalem & divinam prohibitionem, quæ in oppoſitum inclinat. (3) Hominem homini inſidiari nefas eſſe, quia natura cognationem quandam inter nos conſtituit, rectè quidem dicitur; verùm & hic profundior vel plenior obligatio, quàm cognationis vinculum & boni publici reſpectus: neque hoc Exemplum quadrare videtur ad hanc ſignificationem, ut & ſuperius, cum non tantùm injuſtum ſit detrahere proprii commodi cauſa, & inſidiari homini reſpectu illius diſconvenientiæ ad ſocietatem, ſed & reſpectu illius ad regulam actuum moralium, quæ obligat ad id quod rectum eſt, de quâ in tertiâ ſignificatione Juris theſi 9. niſi velimus dicere Authorem præſcindere, & hîc actum detractionis & inſidiarum tantùm ſub formalitate illâ repugnantiæ ad ſocietatem conſiderare vel producere. Inſidiari quomodo nefas.

Ad Th. III.

Observatio II.

Ut Societas eſt duplex, ita admitti poteſt illa in Jus Rectorium & Æquatorium diviſio.

Author in hâc theſi jus dividit in Rectorium & Æquatorium, & ad Jus Rectorium refert illud, quod intercedit inter Patrem & liberos, Dominum & ſervum, Regem & ſubditos, Deum & homines. Ex quo colli- Ius rectorium & æquatorium

Socieras interDeum & homines. colligere licet I. inter DEUM & hominem aliquam eſſe ſocietatem, & conſequenter Jus quoddam analogicè tale, cùm & Regis & Patris perſonam eminenter referat, creaverit hominem ad Imaginem ſuam, dignè illâ nobilitate conceſsâ & concreata voluerit illum tractare, reſtituto ſeſe fœderarit per Evangelium, beneficiis afficere intendat, & æternùm ſibi unire geſtiat. II. Inter Regem & Subditos, Patrem & Filium, Maritum & Uxorem eſſe aliquam amicitiam, cum hæc tria ſe invicem conſequantur, Societas ſcil. Amicitia & Jus, juxta principia Ariſtotelis: quamvis autem obſtare videatur illi tum diſtantia, cum Princeps ſupereminеat ſubditis, Pater Filio, Maritus Uxori; tum Nominis uſus cum nec ſubditus Regem, nec filius patrem amicum ſuum appellet, ſed ſubmiſſo dicendi genere utantur, & caput venerentur vel regium vel paternum; tum defectus communionis, nec inter Regem, & Subditum, Patrem & Filium conſilia communicentur, quod aliâs inter amicos obſervari ſolet, non tamen hæc obſunt inſtitutæ collectioni, cum diſtinctio ſocietatis, quæ eſt æqualis vel inæqualis, quam Author ex Ariſtotele obſervat, omne diſſolvat & diſſipet dubium, & ſalvâ diſtantiâ poſſit amabilitas inveniri in illo, quod diſtat, ſalvâ reverentiâ ſuperioris amicitia eſſe inter ipſum & inferiorem, etſi non exprimatur titulo illo, qui nimis generalis, ob nexum vel interiorem vel ſublimiorem; ſalvâ denique Conſiliorum reſervatione am-

Inter Regem & Subditos.

Dubia.

Ex Authore diſcuſſio.

amicitiâ ſubſiſtere, quæ non requirit, ut ad illud, quod familiaritatis eſt, Superiores progrediantur. II. Grotium in ſocietate domeſtica agnoviſſe jus æquatorium inter maritum & uxorem, & jus rectorium tantùm inter Patrem & liberos, Dominum & ſervos; quo vergunt quoque illa Ariſtotelis, qui imperium Patris in liberos Regium, in ſervos Dominicum, in uxorem Politicum vult, & Politicum ita explicat, quando aliquis modò paret, modò imperat, ut conſequenter viri & uxoris ſocietas, ad Optimatum Principatum proximè videatur accedere, cùm pro dignitate vir imperet in iis rebus, in quibus oportet virum imperare, & permittat mulieri, quæ eidem conveniunt. Verùm datur quoque in relatione mariti ad uxorem jus rectorium; tum, quia inæqualitas eſt ſocietatis & amicitiæ, quam ſocietatem Ariſtoteles ipſe vocat ſecundum excellentiam; inæqualitate autem ſocietatis poſita, non poteſt obtinere jus æquatorium juxta ipſum Grotium, ſed rectorium; tum, quia apertè in Scripturis vir dicitur eſſe caput uxoris 1. Cor. XI. 3. Ut ergò inter Regem & ſubditum locum habet jus rectorium, quia Rex caput eſt, ita quoque inter maritum & uxorem ex eadem cauſa jus rectorium obtinebit; tum, quia maritus in familia imperat, mulier autem paret; inter Imperantem autem & parentem non eſt jus æquatorium, ſed rectorium. Neque obſtat, quod in quibusdam permittatur aliquid uxori, vel non ita luculenter appareat illa ſubor-

Quale Ius inter Maritum & Vxorem.

dinatio in quibusdam actibus, nam etiam Rex permittit ſubditis quædam, atque inter ipſum & ſubditos non ſemper illa inæqualitas apparet. e. g. in juſtitia commutativa & contractibus: Pari enim pretio vendit ſubditus frumentum Principi, quo vendit conſubdito: Hinc rectè Grotius addidit jus rectorium eſſe ejus, qui regit, & qui regitur; *quà tales ſunt*, cum præter hanc reduplicationem & reſpectum etiam jus æquatorium e. g. in caſu venditionis ſupra poſito conſpiciatur.

Ad Th. V.

OBSERVATIO I.

Libertas impropriè dicitur Poteſtas in ſeipſum.

Libertas num poteſtas in ſeipſum. tiones.

Rationes contrariæ.

STatuit Author noſter ſub facultate contineri poteſtatem in ſe. Verùm hæc non ita ſimpliciter admitti poſſunt: nam (1) poteſtas in ſe concipitur aut poſitivè, aut privativè. Si poteſtas in ſe concipitur poſitivè, nullus poteſt dici habere poteſtatem in ſe; partim, quia poteſtas dicit Imperium, nemo autem dicitur habere imperium in ſe; partim, quia ita idem homo eſſet ſibimet ipſi Dominus, & unà ſervus, Dominus in quantum haberet poteſtatem in ſe, ſervus in quantum poteſtati obtemperaret; partim, quia, ſi non licet homini diſponere de ſe & ſuis partibus, vel etiam occidere ſemètipſum, non habebit po-

teſtatem

teſtatem in ſeſe. Dividit ſanè Grotius Jus propriè ſive ſtrictè ſic dictum, & comparat poteſtatem hanc in ſe cum poteſtate in alios, patriâ ſcil. & dominica tanquam ſpecie contradiſtincta: ut itaque poſterior dicit quoddam Imperium, ita priori etiam tale erit aſſignandum, quod abſonum. Si verò poteſtas in ſe accipiatur negativè vel privativè, tum quidem poteſt concedi hominem habere poteſtatem in ſe, quatenus alterius poteſtati non eſt ſubjectus in ordine hominum, ſed liber, & actionum exercitium ſtatusque ratio aliundè non dependet. Verùm ita poteſtas in ſe planè impropriè dicitur, quia non tam eſt poteſtas in ſe talis ſtatus ratio, quàm negatio impedimenti ex aliâ aliquâ poteſtate ſuperiori.

Ad Th. VI.

Observatio.

Datur quædam eminens Facultas ſuperior jure vulgari.

Diſtinguit Author inter facultatem & aptitudinem, & facultatem dividit in vulgarem, quæ eſt inter cives ſive privatos, & eminentem, quæ maximè controverſa eſt; quapropter ut hoc expediatur, (1) expendenda erit talis facultas eminens. (2) removenda erit radix, & fundamentum ſpurium, & tandem (3) etiam verum fundamentum erit aſſignandum. Quod (1) concernit, dari talem

Eminens Dominiū.

Radix ſpuria.

Fundamentum.

Probatio Facultatis. talem facultatem conſtat partim ex eo, quia inferior facultatem habet diſponendi de rebus ſuis, non niſi limitatè, quando ſc. nullum præceptum aut prohibitio ſuperioris obſtat. Quo ipſo colligitur, eſſe ſuperiorem aliquam poteſtatem & facultatē, quæ inferiorem limitet; tum ex eo, quia ſubditus vi ſubjectionis ſuæ juramento quandoque confirmatæ ſuperioris poteſtatis ſe & ſua diſpoſitioni ſubmittit; tum denique, quia in caſu neceſſitatis vel maximè diſpalleſcit illa facultas eminens, dum ſcil privatorum ædificia, quæ aliàs eſſent nocitura, ſubvertuntur, & quod utilitati publicæ conducit maximè attenditur.

Fundamenta ſpuria. Primum. Quod (2) concernit, nempe fundamentum & rationem hujus facultatis, non poteſt illa eſſe protectio, adminiſtratio, jurisdictio: tum, quia hæc nimis ſunt exilia ad hanc facultatem fundandam; nam non qui protegit aliquid, vel aliquem confeſtim habet facultatem eminentem in illud vel illum; hoc enim poteſt & Magiſtratus inferior, & miles in caſu belli; tum, quia Princeps non ſolùm eſt adminiſtrator Reipublicæ, qui enim rem ſolùm adminiſtrat, ille non gaudet Majeſtate, cum adminiſtratio magis dicat miniſterium, Majeſtas verò poteſtatem; tum, quia jurisdictio ſaltim concernit cauſas & actus judiciales, non autem ſeſe porrigit ad bona ſubditorum, neque facultatem fundat eminentem in illa.

Secundum. Nec fundamentum eſt Imperium: partim, quia, ſi vox Imperii ſumatur in ſuâ latitudine, dicit omnia jura Majeſtatis, cùm tamen facultas

cultas illa eminens in bona ſubditorum, dicat ſaltim particulare quoddam jus Majeſtatis cum cæteris integrans totum, actusque fundet diſtinctos à cæteris actibus ex Majeſtate dependentibus; partim, quia Imperium dicit poteſtatem in perſonam, non in bona, ſi preſsè accipiatur. Illi enim imperamus, qui audire nos poteſt, & nobis obſequi; partim, quia ita manet ambiguum, quæ ſit vera ratio illius facultatis eminentis, ſi Imperium ponamus, cum ipſe terminus Imperii ſit ambiguus. Denique cauſa, ratio & fundamentum hujus facultatis eminentis non eſt neceſſitas, & boni communis ſive publici reſpectus: tum, quia neceſſitas non ſe habet per modum principii fundantis facultatem eminentem, ſed ſaltim per modum cauſæ impellentis ad exercitium illius, quæ movens & impellens cauſa præſupponit jam illam facultatem; tum, quia neceſſitas non poteſtatem alicui confert aut jus: aliâs neceſſitas extremæ famis poteſtatem conferret homini egeno in bona alterius, ut Scholaſtici volunt, cùm tamen in Scripturâ talis contrectatio rei alienæ invito Domino ſit furtum, ſive fiat neceſſitate compellente, ſive cupiditate citra neceſſitatem prævalente: tum, quia neceſſitas & reſpectus boni publici ita ſeſe habent, ut poſterior quidem dicat finem, in quem reſpicit ille, qui gaudet ſummâ poteſtate, quique moderatur & dirigit eò exercitium facultatis eminentis: verùm non eſt illa radix, vel fundamentum facultatis il- Tertium.

Genuinū. lius eminentis. Quod (3) concernit, dicimus facultatem illam eminentem ſive dominium eminens fundari in ipsâ majeſtate ſive vicariatu DEI in his terris. Ut enim DEUS relinquit homini dominium in ſuas res, retento dominio eminenti, quod pro ratione voluntatis ſuæ in quamplurimis actibus oſtendit, deſtruendo, transferendo &c. ita cùm Rex ſit vicarius DEI in his terris, facultatem quoque habebit diſponendi de bonis ſubditorum ſub DEO: Quod ipſum evincit, tum Imperium in perſonam; Qui enim habet poteſtatem in vitam & ſanguinem ſubditi, ille multò magis in bona: tum Majeſtatis ratio, quæ dicit ſummam poteſtatem; Summa autem poteſtas non poteſt ſubſiſtere, niſi concedamus tale dominium eminens: tum Jus regium in Scriptura fundatiſſimum, de quo 1. Sam. IX. 10. Summæ autem poteſtati aſſignamus hoc eminens dominium, non ut illo abutatur, ſed utatur, nec tantùm ſe agnoſcat Dominum eſſe ſubditorum, ſed & Patriæ Patrem, & ut Jus hoc contra illos, qui nimis hîc abjectè ſentiunt de Majeſtate Principis propugnandum eſſe cenſemus; ita maximè de officio monendum Regem eſſe exiſtimamus, ad ſubditorum demiſſionem facit illa Juris divinitus conceſſi repræſentatio, ad virtutum Exercitium Principe dignarum illa officii deſcriptio Deut. 17. v. 18, 19.

Ad

Ad Th. VIII.

Observatio.

Non uno modo errat Grotius in Rejectione Sententiæ de Juſtitiâ commutativa & diſtributiva.

PErſtringit Author in hâc theſi (1) Ariſtotelem, quòd juſtitiam commutativam nimis arcto vocabulo circumſcripſerit, adeoque alia ſubſtituit vocabula. (2) Diſputat contra juſtitiam expletricem ſive commutativam, quaſi ſcil. in illa non reſpiciatur proportio Arithmetica, & quidem rationibus nixus duabus: quia contractus ſocietatis expleatur proportione comparata ſive Geometrica, qui tamen ad juſtitiam commutativam ſpectet, & ſi unus tantùm aptus inveniatur ad munus publicum, non alia quàm ſimplici commenſuratione attributionem fieri, adeoque proportionem Arithmeticam in diſtributiva juſtitia obtinere contendit. (3) Diſputat circa objectum juſtitiæ, quod ſc. juſtitiæ attributricis ſive diſtributivæ non ſint res communes, expletricis ſive commutativæ non ſint res ſingulorum. Et duabus iterum rationibus agit, (1) quia, ſi quis de re ſua legare velit, attributrice juſtitia uti ſoleat, ſive diſtributiva, & (2) civitas, quæ de communi reddit, quod civium quidam in publicum impenderunt, non niſi expletricis juſtitiæ officio fungatur. Verùm, quod primum concernit, Error in diſtinctione Juſtitiæ. Examen primi.

nit, non videtur ſtringere Ariſtotelem. Vocando enim hanc ſpeciem juſtitiæ, quæ diſtributivæ contradiſtinguitur, συναλλακτικὴν, latè accepit terminum hunc: ſecundò complexus eſt hoc ipſo & contractus ſpontaneos atque involuntarios: & tandem tertiò juxta Ariſtotelem, ut poſſeſſor meæ rei eam mihi reddat, eſt ex συναλλάγματος, utut non juxta illum ſenſum, quem Grotius huic voci tribuit, de quo inter Authores controvertitur, & putat Zwingerus fortaſſis non ineptè, Actiones illo notari poſſe nomine, alii obligationes generaliter. audiat Grotius Crellium, qui ita cenſet Ethicæ Ariſtotelicæ parte ſecunda cap. 16. ſcribens: *Poſterior hac juſtitia, quæ in contractibus verſatur, iterum eſt duplex, prout etiam ipſi contractus in quibus cernitur, ſunt duplices. Alij enim ſunt voluntarii, qui utriuſque partis contrahentium voluntate conſiſtunt, ut venditio, emtio, mutuum, fideijuſſio, commodatum, depoſitum, locatio, conductio; & hæc juſtitia pars propriè commutativa juſtitia dicitur. Alii ſunt inviti, ad quos conſtituendos non utriuſque partis voluntas concurrit, ſed altera invita oritur, & hi ſunt omnis generis injuria & maleficia. Atque in his verſans juſtitia emendativa ſeu correctiva dicitur. Contractus autem hi involuntarii ſunt duplices: vel enim clandeſtini ſunt, ut furtum, adulterium, Veneficium, ſervi alieni corruptio, per inſidias allata nex, falſum teſtimonium, vel aperti ac violenti, ut verbera, vincula, mors apertè illata, rapina, debilitatio*

tatio, malediĉtum, contumelia. *Ratio hujus diviſionis patet ex diviſione involuntariorum. Alia enim per ignorantiam fiunt, alia vi, quæ violenta dicuntur. Quare contraĉtus inviti, vel clandeſtini ſunt, qui nobis ignorantibus fiunt vel apertâ vi, qui violenti dicuntur. Ubi eſt obſervandum injurias cum juſtitia quidem univerſali pugnare ſed correĉtionem earum juſtitiæ particularis eſſe.* Quod ſecundum concernit, itidem non ſolidum eſt, nec proportionum rationes evertit: tum, quia proportio Arithmetica & Geometrica ab Ariſtotele applicata juſtitiæ commutativæ & diſtributivæ non accipiuntur propriè & ſtriĉtè, ſed per ſimilitudinem aliquam, ex qua utique diſtinĉtio peti poteſt juſtitiæ commutativæ atque diſtributivæ; tum, quia illud argumentum de contraĉtu ſocietatis non concludit, ſupponit enim Grotius in contraĉtu ſocietatis proportionem Geometricam utramque facere paginam, atque hoc ipſum non conceditur à Moraliſtis. Nam in diviſione communis lucri eſt exæquatio rei ad rem, portionis lucri ad portionem pecuniæ collatæ. Atqui ubi non attenditur perſona, ſed rei ad rem datur exæquatio, ibi proportio Arithmetica dominatur, æqualitas quoad rem invenitur. Quod ipſum liquet partim ex eo, quia, ſi ſingulos ponas ſeorſim, deprehendes rem rei adæquari, & ſi ponas unum, qui dedit duos florenos Mercatori, alterum, qui unum pro panno, non propterea juſtitia Geometrica locum habebit: num e-

Examen ſecundi.

Societas interDeum & homines. colligere licet I. inter DEUM & hominem aliquam eſſe ſocietatem, & conſequenter Jus quoddam analogicè tale, cùm & Regis & Patris perſonam eminenter referat, creaverit hominem ad Imaginem ſuam, dignè illâ nobilitate conceſsâ & concreata voluerit illum tractare, reſtituto ſeſe fœderarit per Evangelium, beneficiis afficere intendat, & æternùm ſibi unire geſtiat. II. Inter Regem & Inter Regem & Subditos. Subditos, Patrem & Filium, Maritum & Uxorem eſſe aliquam amicitiam, cum hæc tria ſe invicem conſequantur, Societas ſcil. Amicitia & Jus, juxta principia Ariſtotelis: quamvis autem obſtare videatur illi tum diſtantia, Dubia. cum Princeps ſuperemineat ſubditis, Pater Filio, Maritus Uxori; tum Nominis uſus cum nec ſubditus Regem, nec filius patrem amicum ſuum appellet, ſed ſubmiſſo dicendi genere utantur, & caput venerentur vel regium vel paternum; tum defectus communionis, nec inter Regem, & Subditum, Patrem & Filium conſilia communicentur, quod aliâs inter amicos obſervari ſolet, non tamen hæc obſunt inſtitutæ collectioni, cum diſtinctio ſocietatis, quæ eſt æqualis vel inæqualis, quam Author ex Ariſtotele obſervat, omne diſſolvat & diſſipet dubium, & Ex Authore diſcuſſio. ſalvâ diſtantiâ poſſit amabilitas inveniri in illo, quod diſtat, ſalvâ reverentiâ ſuperioris amicitia eſſe inter ipſum & inferiorem, etſi non exprimatur titulo illo, qui nimis generalis, ob nexum vel interiorem vel ſublimiorem; ſalvâ denique Conſiliorum reſervatione am-

amicitiâ ſubſiſtere, quæ non requirit, ut ad illud, quód familiaritatis eſt, Superiores progrediantur. II. Grotium in ſocietate domeſtica agnoviſſe jus æquatorium inter maritum & uxórem, & jùs rectorium tantùm inter Patrem & liberos, Dominum & ſervos; quo vergunt quoque illa Ariſtotelis, qui imperium Patris in liberos Regium, in ſervos Dominicum, in uxorem Politicum vult, & Politicum ita explicat, quando aliquis modò paret, modò imperat, ut conſequenter viri & uxoris ſocietas, ad Optimatum Principatum proximè videatur accedere, cùm pro dignitate vir imperet in iis rebus, in quibus oportet viram imperare, & permittat mulieri, quæ eidem conveniunt. Verùm datur quoque in relatione mariti ad uxorem jus rectorium; tum, quia inæqualitas eſt ſocietatis & amicitiæ, quam ſocietatem Ariſtoteles ipſe vocat ſecundum excellentiam; inæqualitate autem ſocietatis poſita, non poteſt obtinere jus æquatorium juxta ipſum Grotium, ſed rectorium; tum, quia apertè in Scripturis vir dicitur eſſe caput uxoris 1. Cor. XI. 3. Ut ergò inter Regem & ſubditum locum habet jus rectorium, quia Rex caput eſt, ita quoque inter maritum & uxorem ex eadem cauſa jus rectorium obtinebit; tum, quia maritus in familia imperat, mulier autem paret; inter Imperantem autem & parentem non eſt jus æquatorium, ſed rectorium. Neque obſtat, quod in quibusdam permittatur aliquid uxori, vel non ita luculenter appareat illa ſubor-

Quale Ius inter Maritum & Vxorem.

dinatio in quibuſdam actibus, nam etiam Rex permittit ſubditis quædam, atque inter ipſum & ſubditos non ſemper illa inæqualitas apparet. e. g. in juſtitia commutativa & contractibus: Pari enim pretio vendit ſubditus frumentum Principi, quo vendit conſubdito: Hinc rectè Grotius addidit jus rectorium eſſe ejus, qui regit, & qui regitur; *quà tales ſunt*, cum præter hanc reduplicationem & reſpectum etiam jus æquatorium e. g. in caſu venditionis ſupra poſito conſpiciatur.

Ad Th. V.

OBSERVATIO I.

Libertas impropriè dicitur Poteſtas in ſeipſum.

Libertas num poteſtas in ſeipſum. tiones.

STatuit Author noſter ſub facultate contineri poteſtatem in ſe. Verùm hæc non ita ſimpliciter admitti poſſunt: nam (1) poteſtas in ſe concipitur aut poſitivè, aut privativè. Si poteſtas in ſe concipitur poſitivè, nullus poteſt dici habere poteſtatem in ſe; partim, quia poteſtas dicit Imperium, nemo autem dicitur habere imperium in ſe; partim, quia ita idem homo eſſet ſibimet ipſi Dominus, & unà ſervus, Dominus in quantum haberet poteſtatem in ſe, ſervus in quantum poteſtati obtemperaret; partim, quia, ſi non licet homini diſponere de ſe & ſuis partibus, vel etiam occidere ſemètipſum, non habebit po-

Rationes contrariæ.

teſtatem in ſeſe. Dividit ſanè Grotius Jus propriè ſive ſtrictè ſic dictum, & comparat poteſtatem hanc in ſe cum poteſtate in alios, patriâ ſcil. & dominica tanquam ſpecie contradiſtincta: ut itaque poſterior dicit quoddam Imperium, ita priori etiam tale erit aſſignandum, quod abſonum. Si verò poteſtas in ſe accipiatur negativè vel privativè, tum quidem poteſt concedi hominem habere poteſtatem in ſe, quatenus alterius poteſtati non eſt ſubjectus in ordine hominum, ſed liber, & actionum exercitium ſtatusque ratio aliundè non dependet. Verùm ita poteſtas in ſe planè impropriè dicitur, quia non tam eſt poteſtas in ſe talis ſtatus ratio, quàm negatio impedimenti ex aliâ aliquâ poteſtate ſuperiori.

Ad Th. VI.

Observatio.

Datur quædam eminens Facultas ſuperior jure vulgari.

Diſtinguit Author inter facultatem & aptitudinem, & facultatem dividit in vulgarem, quæ eſt inter cives ſive privatos, & eminentem, quæ maximè controverſa eſt; quapropter ut hoc expediatur, (1) expendenda erit talis facultas eminens. (2) removenda erit radix, & fundamentum ſpurium, & tandem (3) etiam verum fundamentum erit aſſignandum. Quod (1) concernit, dari talem

Eminens Dominiū.

Radix ſpuria.

Fundamentum.

Probatio Facultatis. talem facultatem conſtat partim ex eo, quia inferior facultatem habet diſponendi de rebus ſuis, non niſi limitatè, quando ſc. nullum præceptum aut prohibitio ſuperioris obſtat. Quo ipſo colligitur, eſſe ſuperiorem aliquam poteſtatem & facultatē, quæ inferiorem limitet; tum ex eo, quia ſubditus vi ſubjectionis ſuæ juramento quandoque confirmatæ ſuperioris poteſtatis ſe & ſua diſpoſitioni ſubmittit; tum denique, quia in caſu neceſſitatis vel maximè diſpalleſcit illa facultas eminens, dum ſcil privatorum ædificia, quæ aliàs eſſent nocitura, ſubvertuntur, & quod utilitati publicæ conducit maximè attenditur.

Fundamenta ſpuria. Primum. Quod (2) concernit, nempe fundamentum & rationem hujus facultatis, non poteſt illa eſſe protectio, adminiſtratio, jurisdictio: tum, quia hæc nimis ſunt exilia ad hanc facultatem fundandam; nam non qui protegit aliquid, vel aliquem confeſtim habet facultatem eminentem in illud vel illum; hoc enim poteſt & Magiſtratus inferior, & miles in caſu belli; tum, quia Princeps non ſolùm eſt adminiſtrator Reipublicæ, qui enim rem ſolùm adminiſtrat, ille non gaudet Majeſtate, cum adminiſtratio magis dicat miniſterium, Majeſtas verò poteſtatem; tum, quia jurisdictio ſaltim concernit cauſas & actus judiciales, non autem ſeſe porrigit ad bona ſubditorum, neque facultatem fundat eminentem in illa.

Secundum. Nec fundamentum eſt Imperium: partim, quia, ſi vox Imperii ſumatur in ſuâ latitudine, dicit omnia jura Majeſtatis, cùm tamen facultas

cultas illa eminens in bona ſubditorum, dicat ſaltim particulare quoddam jus Majeſtatis cum cæteris integrans totum, actusque fundet diſtinctos à cæteris actibus ex Majeſtate dependentibus; partim, quia Imperium dicit poteſtatem in perſonam, non in bona, ſi preſsè accipiatur. Illi enim imperamus, qui audire nos poteſt, & nobis obſequi; partim, quia ita manet ambiguum, quæ ſit vera ratio illius facultatis eminentis, ſi Imperium ponamus, cum ipſe terminus Imperii ſit ambiguus. Denique cauſa, ratio & fundamentum hujus facultatis eminentis non eſt neceſſitas, & boni communis ſive publici reſpectus: tum, quia neceſſitas non ſe habet per modum principii fundantis facultatem eminentem, ſed ſaltim per modum cauſæ impellentis ad exercitium illius, quæ movens & impellens cauſa præſupponit jam illam facultatem; tum, quia neceſſitas non poteſtatem alicui confert aut jus: aliâs neceſſitas extremæ famis poteſtatem conferret homini egeno in bona alterius, ut Scholaſtici volunt, cùm tamen in Scripturâ talis contrectatio rei alienæ invito Domino ſit furtum, ſive fiat neceſſitate compellente, ſive cupiditate citra neceſſitatem prævalente: tum, quia neceſſitas & reſpectus boni publici ita ſeſe habent, ut poſterior quidem dicat finem, in quem reſpicit ille, qui gaudet ſummâ poteſtate, quique moderatur & dirigit eò exercitium facultatis eminentis: verùm non eſt illa radix, vel fundamentum facultatis illius Tertium.

Probatio Facultatis. talem facultatem conſtat partim ex eo, quia inferior facultatem habet diſponendi de rebus ſuis, non niſi limitatè, quando ſc. nullum præceptum aut prohibitio ſuperioris obſtat. Quo ipſo colligitur, eſſe ſuperiorem aliquam poteſtatem & facultatẽ, quæ inferiorem limitet; tum ex eo, quia ſubditus vi ſubjectionis ſuæ juramento quandoque confirmatæ ſuperioris poteſtatis ſe & ſua diſpoſitioni ſubmittit; tum denique, quia in caſu neceſſitatis vel maximè diſpalleſcit illa facultas eminens, dum ſcil privatorum ædificia, quæ aliàs eſſent nocitura, ſubvertuntur, & quod utilitati publicæ conducit maximè attenditur.

Fundamenta ſpuria. Primum. Quod (2) concernit, nempe fundamentum & rationem hujus facultatis, non poteſt illa eſſe protectio, adminiſtratio, jurisdictio: tum, quia hæc nimis ſunt exilia ad hanc facultatem fundandam; nam non qui protegit aliquid, vel aliquem confeſtim habet facultatem eminentem in illud vel illum; hoc enim poteſt & Magiſtratus inferior, & miles in caſu belli; tum, quia Princeps non ſolùm eſt adminiſtrator Reipublicæ, qui enim rem ſolùm adminiſtrat, ille non gaudet Majeſtate, cum adminiſtratio magis dicat miniſterium, Majeſtas verò poteſtatem; tum, quia jurisdictio ſaltim concernit cauſas & actus judiciales, non autem ſeſe porrigit ad bona ſubditorum, neque facultatem fundat eminentem in illa.

Secundum. Nec fundamentum eſt Imperium: partim, quia, ſi vox Imperii ſumatur in ſuâ latitudine, dicit omnia jura Majeſtatis, cùm tamen facultas

cultas illa eminens in bona ſubditorum, dicat ſaltim particulare quoddam jus Majeſtatis cum cæteris integrans totum, actusque fundet diſtinctos à cæteris actibus ex Majeſtate dependentibus; partim, quia Imperium dicit poteſtatem in perſonam, non in bona, ſi preſsè accipiatur. Illi enim imperamus, qui audire nos poteſt, & nobis obſequi; partim, quia ita manet ambiguum, quæ ſit vera ratio illius facultatis eminentis, ſi Imperium ponamus, cum ipſe terminus Imperii ſit ambiguus. Denique cauſa, ratio & fundamentum hujus facultatis eminentis non eſt neceſſitas, & boni communis ſive publici reſpectus: tum, quia neceſſitas non ſe habet per modum principii fundantis facultatem eminentem, ſed ſaltim per modum cauſæ impellentis ad exercitium illius, quæ movens & impellens cauſa præſupponit jam illam facultatem; tum, quia neceſſitas non poteſtatem alicui confert aut jus: aliâs neceſſitas extremæ famis poteſtatem conferret homini egeno in bona alterius, ut Scholaſtici volunt, cùm tamen in Scripturâ talis contrectatio rei alienæ invito Domino ſit furtum, ſive fiat neceſſitate compellente, ſive cupiditate citra neceſſitatem prævalente: tum, quia neceſſitas & reſpectus boni publici ita ſeſe habent, ut poſterior quidem dicat finem, in quem reſpicit ille, qui gaudet ſummâ poteſtate, quique moderatur & dirigit eò exercitium facultatis eminentis: verùm non eſt illa radix, vel fundamentum facultatis il- Tertium.

Genuinū. lius eminentis. Quod (3) concernit, dicimus facultatem illam eminentem ſive dominium eminens fundari in ipsâ majeſtate ſive vicariatu DEI in his terris. Ut enim DEUS relinquit homini dominium in ſuas res, retento dominio eminenti, quod pro ratione voluntatis ſuæ in quamplurimis actibus oſtendit, deſtruendo, transferendo &c. ita cùm Rex ſit vicarius DEI in his terris, facultatem quoque habebit diſponendi de bonis ſubditorum ſub DEO: Quod ipſum evincit, tum Imperium in perſonam; Qui enim habet poteſtatem in vitam & ſanguinem ſubditi, ille multò magis in bona: tum Majeſtatis ratio, quæ dicit ſummam poteſtatem; Summa autem poteſtas non poteſt ſubſiſtere, niſi concedamus tale dominium eminens: tum Jus regium in Scriptura fundatiſſimum, de quo 1. Sam. IX. 19. Summæ autem poteſtati aſſignamus hoc eminens dominium, non ut illo abutatur, ſed utatur, nec tantùm ſe agnoſcat Dominum eſſe ſubditorum, ſed & Patriæ Patrem, & ut Jus hoc contra illos, qui nimis hîc abjectè ſentiunt de Majeſtate Principis propugnandum eſſe cenſemus; ita maximè de officio monendum Regem eſſe exiſtimamus, ad ſubditorum demiſſionem facit illa Juris divinitus conceſſi repræſentatio, ad virtutum Exercitium Principe dignarum illa officii deſcriptio Deut. 17. v. 18, 19.

Ad

Ad Th. VIII.

Observatio.

Non uno modo errat Grotius in Rejectione Sententiæ de Juſtitiâ commutativa & diſtributiva.

PErſtringit Author in hâc theſi (1) Ariſtotelem, quòd juſtitiam commutativam nimis arcto vocabulo circumſcripſerit, adeoque alia ſubſtituit vocabula. (2) Diſputat contra juſtitiam expletricem ſive commutativam, quaſi ſcil. in illa non reſpiciatur proportio Arithmetica, & quidem rationibus nixus duabus: quia contractus ſocietatis expleatur proportione comparata ſive Geometrica, qui tamen ad juſtitiam commutativam ſpectet, & ſi unus tantùm aptus inveniatur ad munus publicum, non alia quàm ſimplici commenſuratione attributionem fieri, adeoque proportionem Arithmeticam in diſtributiva juſtitia obtinere contendit. (3) Diſputat circa objectum juſtitiæ, quod ſc. juſtitiæ attributricis ſive diſtributivæ non ſint res communes, expletricis ſive commutativæ non ſint res ſingulorum. Et duabus iterum rationibus agit, (1) quia, ſi quis de re ſua legare velit, attributrice juſtitia uti ſoleat, ſive diſtributiva, & (2) civitas, quæ de communi reddit, quod civium quidam in publicum impenderunt, non niſi expletricis juſtitiæ officio fungatur. Verùm, quod primum concernit,

Error in diſtinctione Iuſtitiæ.

Examen primi.

nit, non videtur ſtringere Ariſtotelem. Vocando enim hanc ſpeciem juſtitiæ, quæ diſtributivæ contradiſtinguitur, συναλλακτικὴν, latè accepit terminum hunc; ſecundò complexus eſt hoc ipſo & contractus ſpontaneos atque involuntarios: & tandem tertiò juxta Ariſtotelem, ut poſſeſſor meæ rei eam mihi reddat, eſt ex συναλλάγματος, utut non juxta illum ſenſum, quem Grotius huic voci tribuit, de quo inter Authores controvertitur, & putat Zwingerus fortaſſis non ineptè, Actiones illo notari poſſe nomine, alii obligationes generaliter. audiat Grotius Crellium, qui ita cenſet Ethicæ Ariſtotelicæ parte ſecunda cap. 16. ſcribens: *Poſterior hac juſtitia, quæ in contractibus verſatur, iterum eſt duplex, prout etiam ipſi contractus in quibus cernitur, ſunt duplices. Alii enim ſunt voluntarii, qui utriusque partis contrahentium voluntate conſiſtunt, ut venditio, emtio, mutuum, fidejuſſio, commodatum, depoſitum, locatio, conductio; & hæc juſtitiæ pars propriè commutativa juſtitia dicitur. Alii ſunt inviti, ad quos conſtituendos non utriusque partis voluntas concurrit, ſed altera invita oritur, & hi ſunt omnis generis injuria & maleficia. Atque in his verſans juſtitia emendativa ſeu correctiva dicitur. Contractus autem hi involuntarii ſunt duplices: vel enim clandeſtini ſunt, ut furtum, adulterium, Veneficium, ſervi alieni corruptio, per inſidias allata nex, falſum teſtimonium, vel aperti ac violenti, ut verbera, vincula, mors apertè illata, rapina, debilitatio*

tatio, maledictum, contumelia. Ratio hujus diviſionis patet ex diviſione involuntariorum. Alia enim per ignorantiam fiunt, alia vi, quæ violenta dicuntur. Quare contractus inviti, vel clandeſtini ſunt, qui nobis ignorantibus fiunt vel apertâ vi, qui violenti dicuntur. Ubi eſt obſervandum injurias cum juſtitia quidem univerſali pugnare ſed correctionem earum juſtitiæ particularis eſſe. Quod ſecundum concernit, itidem non ſolidum eſt, nec proportionum rationes evertit: tum, quia proportio Arithmetica & Geometrica ab Ariſtotele applicata juſtitiæ commutativæ & diſtributivæ non accipiuntur propriè & ſtrictè, ſed per ſimilitudinem aliquam, ex qua utique diſtinctio peti poteſt juſtitiæ commutativæ atque diſtributivæ; tum, quia illud argumentum de contractu ſocietatis non concludit, ſupponit enim Grotius in contractu ſocietatis proportionem Geometricam utramque facere paginam, atque hoc ipſum non conceditur à Moraliſtis. Nam in diviſione communis lucri eſt exæquatio rei ad rem, portionis lucri ad portionem pecuniæ collatæ. Atqui ubi non attenditur perſona, ſed rei ad rem datur exæquatio, ibi proportio Arithmetica dominatur, æqualitas quoad rem invenitur. Quod ipſum liquet partim ex eo, quia, ſi ſingulos ponas ſeorſim, deprehendes rem rei adæquari, & ſi ponas unum, qui dedit duos florenos Mercatori, alterum, qui unum pro panno, non propterea juſtitia Geometrica locum habebit: num e-

Examen ſecundi.

nim pannus venditus eſt præmium aliquod? num hîc perſona reſpicitur? annon res rei adæquatur? Inæqualitas qualiscunque non eſt indicium proportionis Geometricæ; ſi enim quis à diverſis diverſa & inæqualia emat, pretium non erit æquale. Actus verò emptionis & venditionis utique expletricem reſpiciunt juſtitiam, conſiſtunt in proportione Arithmetica, ſic quamvis inæqualitas lucri in contractu ſocietatis obtineat, cùm illa non in reſpectu ad perſonam veniat conſideranda. ſed ad pecuniam, quam quisque contulit liquet non ad proportionem Geometricam eſſe declinandum. Partim, quia quod proportionis Geometricæ aliquod veſtigium apparet in comparatione ſortis cum portionibus lucri, id accidentale eſt, ex conjunctione plurium, qui ſcil. per pecuniam collatam ſimul lucrum quærunt; partim, quia hactenus Moraliſtæ contractum ſocietatis agnoverunt pro actu juſtitiæ commutativæ, quanquam, ſi dicatur contractum ſocietatis eſſe juſtitiæ diſtributivæ, maneat, quòd in juſtitia diſtributiva ſemper obtineat proportio Geometrica, & conſequenter nihil lucrabitur Grotius cum vi oppoſitionis ita juſtitiæ commutativæ propria futura ſit proportio Arithmetica Secundum argumentum ipſius itidem non eſt ſolidum, tum, quia non dari poteſt unus ſaltem aptus ad munus publicum in Republica, nam non datur Optimatum Reſp., in quâ unicus tantùm eſt virtute præditus. Ubi enim Optimates, ibi plures, quemadmodum ubi

ubi divitum, vel nobilium, vel liberorum eſt civitas, plures iſtius generis dantur; tum, quia ſi ſenſus ſit inter plures unum inveniri, qui cæteros antecellat, ſc. vel hunc vel illum diviſim, tunc munus publicum ei attribuetur, non juxta proportionem Arithmeticam, ſed Geometricam, & comparatè ad hunc vel illum minus præſtantem; tum, ſi Grotius hoc ipſum accipiat de uno aliquo, qui omnes collectivè ſumtos virtute ſuperat, nihil dicit; cùm talis non ſit pars civitatis, eo ipſo, quo transſcendit totam collectionem, & conſequenter non æſtimandus eſt ſecundũ juſtitiam diſtributivam, quæ ad cives reſpectum dicit. Tertiò, quod movet Grotius de objecto juſtitiæ, id itidem ſolidè non confirmat; non primum argumentum concludit de legato, ex juſtitia diſtributiva. Nam legare aliquid de bonis ſuis ſive mobilibus & immobilibus, non eſt actus juſtitiæ, ſed ſubductus eidem & actus liberalitatis, dicitque meram donationem; cùm in arbitrio ſit legantis, legare quid & quantum velit, adeoque inæqualibus æqualia tribuere. Non alterum argumentum concludit; quando enim civitas de communi reddit, quod civium quidam impenderunt in publicum, non illa redditio procedit ex communi quà tali, ſed de communi ut naturam imitatur illorum bonorum, quæ ſingulorum ſunt; non enim tunc ſeſe habet civitas per modum principii præmiantis, ſed per modum partis contrahentis; ut itaque in contractibus obſervari ſolet juſtitia commu-

Examen tertii.

 tativa,

tativa, ſi privatus cum privato contrahat; ita quoque in tali caſu civitatis cum aliquibus. quod exemplo illuſtrari poteſt ſupra adducto privati ad Principem, quantum ad contractum. Quæ de Cyro annectit, ſtabiliunt noſtram ſententiam & differentiam proportionis Arithmeticæ & Geometricæ in juſtitia commutativa & diſtributiva oſtendunt. Ita enim Xenophon hiſtoriam refert libr. I. *Cauſa erat hujusmodi: puer magnus cui parva erat tunica. puerum alterum, qui tunicam magnam habebat, exuerat, ſuâque illum tunicâ induerat, illius tunicâ à ſe indutâ. Ego igitur horum causâ auditâ judicavi eſſe melius ambobus, ut aptam uterque haberet tunicam: Quapropter Magiſter me percutiebat, dicens: Ubi de eo judex fueris conſtitutus, quid cuiq; aptum ſit, ita judica; at ubi judicandum eſt, utrius ſit tunica, id conſiderandum, quanam ſit juſta poſſeſſio, & an eum habere oporteat, qui vi abſtulit, an eum, qui ipſe fecit aut emit.* Docet enim hiſtoria I. contractus etiam involuntarios ſpectare ad juſtitiam commutativam, in quâ non dignitas perſonæ, ſed rerum æqualitas attenditur. II. Cyrum peccaſſe, quòd proportionem Geometricam voluerit, adaptare negotio juſtitiæ commutativæ. III. Obtinere diſtinctionem illam inter proportionem Arithmeticam & Geometricam.

Ad

Ad Th. IX.

Observatio I.

Rectè Author Jus in quantum notat legem deſcribit per regulam actuum moralium obligantem ad id, quod rectum eſt.

Dicitur I. Lex regula, quod tum ex formali ratione regulæ, tum ex proprietatibus, tum ex conſenſu Doctorum alibi demonſtravimus. neque obſtat, quod vox hæc videatur eſſe figurata: ponamus enim primùm notaſſe normam quâ lineæ diriguntur, quaſi menſuram regens juxta Columellam lib. 3. cap. 13. vel inſtrumentum, quo fabri utuntur ad latitudines expendendas, & à quo lineamenta artis petunt, velut à lege quadam, Uſus tamen obtinuit, ut laxius accipiatur, tranſumta eſt vox menſura & norma in Metaphyſicæ ordines, quæ regulæ aliâs æquipollent, & anteà humi ſerpſerunt inter fabrorum operas, diſcurrit Logicus, cum diſcurrere primâ ſui ſignificatione motum notet corporum. qui volunt melius exprimi per enunciationem univerſalem, mihi videntur nõ ſatis attendiſſe ad legis eſſentiam & univerſalitatem. Nam, ſi ponamus enunciationem in ratione actus vel requiſiti eſſe neceſſariam ad legem, non tamen conſequens eſt legem formaliter eſſe enunciationem aliquam; præterea cum legis publicatio poſſit fieri, vel voce vel ſcripto etiam hâc

Lex Regula.

hâc in parte videtur inadæquatè lex eſſe repræſentata, & tandem cùm legis generatim expreſſæ ratio convenire debeat omnibus ſubjectis, non patet, quomodo lex naturæ, quæ propriè lex, poſſit dici enunciatio quædam univerſalis, cùm tamen dicenda talis foret ſtante illâ definitione generali. Dicitur

Actus mo- tales quid? II. regula actuum moralium, actus autem, qui ab homine procedunt in duplici ſunt differentiâ, quidam dicuntur hominis, qui eidem conveniunt, ut ſenſitivo & vegetativo principio, qualis ſunt viſio, auditio, nutritio, generatio &c. quidam verò humani, qui ab homine pendent, ut homine & laudis atque vituperii ſint capaces, qui propriè moralitati ſubſternuntur, de quâ diſceptatur inter Doctores, in quo formaliter conſiſtat; aliis pro perfecto voluntario, aliis pro libero diſputantibus, quod quidem aliqua ex parte admitti poteſt: interim tamen proximè naturam moralitatis attingere & exprimere exiſtimamus reſpectum vel ordinem ad regulam.

Obligandi vis. Dicitur III. Obligans regula, vis enim obligandi legem ab aliis actibus conſilii ſcil & permiſſionis diſcriminat. Quamvis autem videatur hæc non tam legi convenire, quàm Legislatori ſummâ poteſtate inſtructo, attamen ipſa quoque obligat, ut enim dicitur judicare, Johan. 7. verſ. 5, quia ſecundum & per illam Judex hoc facit, ita & obligat, quia ſuprema poteſtas vim ſuam exerit per eam, & ad eam ſubditum conſtringit; quamvis etiam leges dentur permittentes, tamen in

tantum

tantum illæ ſunt leges, in quantum aliquid participant de vi obligativâ. Hinc Conimbricenſis Academiæ primarius de lege permiſſivâ. Uno verbo reſpondeo, inquit cum Caſtro libr. 1. de lege pœnali cap. 1. in fine, leges permittentes in tantum eſſe leges, in quantum latenter habent admiſſa præcepta, ſine quibus non poſſet intelligi permiſſio, ut ſpecialiter decreta per legem; quamvis denique etiam conſilium inter leges referatur, & ſi Effectus legis eſt, ut ſubditos inducat ad bonum, magis ad legem videatur pertinere, conſulere quam præcipere, quia conſilium eſt de meliori bono quam præceptũ, ex ſequentibus tamen diſpalleſcet contrarium, & reſpondet ipſe Thomas 1. ſec. Artic. 2. Quæſt. 92. conſulere non eſſe actum proprium legis, ſed poſſe pertinere etiam ad perſonam privatam, cujus non ſit condere legem. Cætera ipſe Author exponit, & ut ex ipsâ definitione & dilucidatione conſtat, non loquitur de lege in quantum à juſta & injuſta, recta vel obliqua abſtrahit, ſed prout ad virtutes impellit & obligat.

Reliqua exponit Author.

Ad Th. IX.

Observatio II.

Doctrina de conſiliis dextrè eſt explicanda.

Jam progreditur ad jus naturæ, & hîc occurrunt quædam notatu digna. Excludit

dit (1) conſilia à jure & lege (2) excludit permiſſionem. Dicit enim permiſſio autem propriè non eſt actio legis obligans. Progreditur porrò ad objectum, & rectum diſtinguit à juſto, quia illud latius patet. Dicit verò juſtum interdum tam latè accipi, ut æquipolleat recto: Jus dividi, & vel naturale vel poſitivum aliquid notare. de primo primùm.

In hâc theſi Author (1) diſtinguit per obligationem legis rationem à conſilii natura. Quæ ſententia partim vero eſt conſona, partim falſa. Prius, ſi intelligas, conſilia in Politicis, nam illa utique à lege ſunt diſtincta: tum, quia obligationem non inducunt, rectè obſervante Grotio; tum, quia præcepto contradiſtinguuntur, quod autem præcepto contradiſtinguitur ex negatione obligationis tanquam obligatorio, id ex eadem cauſa legi contradiſtinguitur; tum, quia conſilium à privato quandoq; proficiſcitur, & conſequenter non dicit Imperium, non poteſtatem ſuperioris, quæ in lege requiritur. Falſa autem eſt ſententia, ſi intelligas de conſiliis quibusdam divinis, quaſi quædam à DEO conſulantur, quædam autem ab eodem præcipiantur, quò reſpiciunt in prolegomenis illa verba, cum dicit: *Non omiſi notare, ſi qua ſunt, quæ nobis commendantur magis, quàm præcipiuntur, ut à præceptis declinare ſciamus nefas & pœnæ obnoxium, ad ſumma quaque contendere generoſi eſſe conſilii, & ſua*

Cōſilia Politica admittuntur.

Divina diſputantur.

ſua non carituri mercede. Nam (1) quod Deus conſulit, præcipit. (2) Non opus eſt conſiliis ad majorem perfectionem contendentibus; nam ſi quis legi ſatisfaciat, illā exactè impleat, ceſſabit omnis ratio conſilii: quia quicquid honeſtum, arduum & laudabile in Circo Virtutū, imò tota perfectio hominis lege morali comprehenſa eſſe intelligitur. (3) Apertè Papiſticum hoc eſt. Pontificii enim opinantur præter legem Moſis dari conſilia Evangelica, Chriſtumque illis auctariis perfeciſſe legem moralem imperfectam. Hoc quidem largiuntur Theologi, ſi Conſilia dicerentur Opera non mala, indifferentia & quæ arbitrio permittantur cujusque, poſſe admitti conſilia, quale fuit illud Pauli, qui ſuaſit Timotheo, ut vino modico uteretur: Verùm talia ita ſunt comparata, ut obſervata non præmium in cœlis, vel neglecta pœnam poſt ſe trahant, ut volunt Scriptores Pontificii: atque ita dici poteſt cum Hieronymo lib. 2. contra Jovinianum: *Ubi conſilium datur offerentis eſt arbitrium, ubi præceptum neceſſitas eſt ſervitutis.* Quamvis etiam in Vulgata 1. Cor. 7. verſ. 25. legatur vox *Conſilium*, quod Grotius in Commentario probat, ſcribens: *γνώμη eſt conſilium* 2. Cor. 7. v. 10. *utitur ſic Thucydides & alij, & ita hîc accepit Syrus*; non tamen neceſſarium eſt voce γνώμη intelligi conſilium, cùm commodè vertatur *Sententia*, atque hoc in ſenſu uſurpatur Actor. 20. v. 3. 1. Cor. 1. v. 10. ad Philem. v. 14. differant γνώμη & βȣλή, utut Apoſtolus non aliud conſuluerit,

Refutatur figmentum Conſiliorum.

Id quantùm Conſilia obtineant.

L quàm

quàm quod ſenſit, nec locus parallelus ex 2. Cor. 8. v. 10. pro ipſo faciat, cùm non tam arbitrarium quid, quàm neceſſarium reſpiciat; nec deniq; conſilium fuerit, quod hîc 1. Cor. 7. ſuggeſſit tam dehoneſto, quam commodo. Infirmum etiam quod ad verſum vigeſimum ſextum ſubjicit: *Quod autem de ſuis temporibus dicit Paulus, id omnibus temporibus poſt Chriſtū convenit. Nam ſecundum Chriſtum vivere volentibus nunquam deerunt vexationes, modo minores tamen, modo majores: ſed etiam ſubito maximè ingruere poſſunt. Et quanto eſt ſatius unum caput quam multa objicere talibus malis?*

Vberius tractatur Locus 1. Cor. 7.

Μία γὰρ ψυχὴ, ἧς ὑπὲρ ἀλγεῖν
Μέτριον ἄχθος,

ait Euripides, Philippides verò:

Τὸ πλάτωνος ἀγαθὸν ἐστὶ τοῦτο Φίλουλε
Μὴ λαμβάνειν γυναῖκα, μηδὲ τῇ τύχῃ
Διὰ πλειόνων αὐτὸν παραβάλλειν πραγμάτων.

Supponit enim omnibus temporibus poſt Chriſtum convenire, quod de ſuis dixit Apoſtolus: atqui de præſenti neceſſitate locutus eſt Paulus, ἐνεστὼς verò juxta ipſum Grotium opponitur μέλλοντι: ſi itaque limitavit ipſe Paulus illud καλὸν ad præſentem neceſſitatem, qui referendum erit etiam ad futurum ſtatum, oppoſitum præſenti? Supponit illam ἀνάγκην, eam, neceſſitatem, quæ preſſit primitivam Eccleſiam, etiam obtinere in illâ, quæ primam fuit ſecuta: at quantæ quæſo perſecutiones fremuerunt circa initia, ſævienteCyphoniſmo, Scaphiſmo, Tympaniſmo, rapta-

tis

tis Chriſtianis ad cruces, laniatus canum & flammas, ut ubi defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis uterentur? Num non intepuit hic furor, non deſæviit hæc procella caput efferente Sponſa Chriſti ſub Capitibus Chriſtianis. Supponit, quia nunquam deſint vexationes majores vel minores Chriſtianis, & ſubitò maximæ ingruere poſſint, hoc conſilium & nunc obtinere; num itaque, ſi ſequantur illud Chriſtiani omnes & ſinguli, cum nulli deſit piæ menti ſemper, cum quo certet, deſolatio & vaſtitas non prævalebit? & quidē non tantùm tempore turbulento, ſed etiam mediis in Halcyoniis Eccleſiæ & optato tempore pacis? Non tantùm autem Grotius ſecurè ſupponit non ſupponenda, ſed & ſeipſum conficit. nam in Comentario ad Apocalypſeως caput vigeſimū primū & ſecundū negat ſtatū æternæ beatitudinis ibi delineatum, & exponit ὅραμα illud illuſtre de ſtatu felicitatis gratioſæ poſt tempora perſecutionis; quomodo itaque obtinere debuit, poſt fluctus compoſitos, ſerenitate redonatâ, tranquillitate divinitus indultâ, quod ex inſtanti neceſſitate Paulus cenſuit eſſe commodum. Commentarius ejus ita habet in verſiculum primum laudati capitis: *Eſt aliud viſum, ſed quod occaſionem ſumſit ex viſo priore, Quo magis credatis ſummam illam felicitatem Sæculi futuri, aliquam ejus imaginem Deus nobis dedit in florentiſſimo Eccleſiæ ſtatu, qui fuit à temporibus Conſtantini ad tempora uſque Juſtiniani, Fuit quidem Chriſtianorum tribus pri-*

mis ſæculis magna pietas, ſanctitas, conſtantia. Sed multorum virtutes tegebantur iis ipſis latebris, quibus ipſa Eccleſia tegebatur. Poſtquam verò ſecundum vetera vaticinia acceſſit Eccleſiæ tutela Principum, illuſtres admodum & conſpicuæ fuere Chriſtianorum virtutes: Ad pietatem acceſſit eruditio & eloquentia multorum Epiſcoporum. Conſtituta eſt certior regiminis & conſonantium rituum forma decretis conciliorum univerſalium. Denique, tanta facta eſt mutatio ut ea prophetico more cœli novi & terræ novæ nomine rectè nuncupari poſſet: Nam & Eſaias eadem verba uſurpaverat ad deſcribendum ſtatum illum felicem populi judaici poſt debellatas Antiochi copias. LXV. 17. quod clarius patet collato loco ejuſdem Prophetæ LXVI, 22. Cœlum ipſum favit humano generi ob Eccleſiam florentem: ſicut de Theodoſio Magno dictum eſt:

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad claſſica venti.

Terra non ultra impurata fuit innocentium & piorum ſanguine. Sæpè Scriptura res principales & rerum principalium præſagia paribus inſignit nominibus. Cœlum illud, quod peſtilentiam famemque immiſerat ſupra XVI. 2. 8. terra non ultra bibit innocentum, ut dixi, ſanguinem. In Manuſcripto ἀπῆλθεν, *ut infra. 7.* Καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. *Ingens illa Idololatrarum multitudo non manſit. Manſere tantùm flumina & fontes: Et hæc quoque paulatim exaritura. Vide ſupra VIII. 10, XIV.*

10. XIV. 7. XVI. 4, in Manuſcripto: Καὶ τὴν θάλασσαν οὐκ εἶδον ἔτι. Et paulò poſt ad verſiculum quartum: *Felicitas illa facilè abolebit veterum malorum memoriam. In Manuſcripto* ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν, *quomodo & ſupra. Peſtilentia & morbi ob idololatriam publicam immiſſi ceſſabunt. Vide ſupra VI. 8. & XVI. 2. Par locutio apud Eſaiam XXV. 8. de temporibus EZECHIÆ, unde & illa verba petita quæ proximè præceſſere. Magna fuit & virtutum & rerum ſimilitudo inter Ezechiam & Theodoſium Magnum. Nullus luctus Chriſtianorum ob fratres eorum per judicum ſævitiam interfectos: qualis fuerat ſuper Stephano Actor. VII. 2. Nulla ſeditio populi contra Chriſtianos. Hoc ſenſu* κραυγάζειν *habes Johan. XVIII. 40. XIX. 6. Non ultra clamabunt: Chriſtianos ad leonem: &; uſque, quo genus tertiæ? Applicatio loci Eſaiæ LXV. 23. non amplius agentur Chriſtiani in carcerem, in metalla, in latomias.* Πόνον *pro moleſtia aut dolore habuimus, & ſupra XVI. 10. & 11. ſic & Eſaiæ LXVI. 7. & alibi. in Manuſcripto deeſt* ὅτι.

Sed hæc prius fuere: nunc recondita
Sedet quiete

Tranſiere illa tempora draconis feram inſpirantis.

Ad Th. IX.

OBSERVATIO III.

Permiſſio rectè actioni legis contradiſtinguitur.

De Permiſſione.

Argumenta.

AUthor permiſſionem contradiſtinguit legi, ſed nimis conciſè agit: quapropter explicatiùs procedendum erit. Videtur autem permiſſionem non contradiſtingui legi: partim, quia juxta Modeſtinum in lib. 7. de legibus, legis virtus hæc eſt, primò imperare, ſecundò vetare, tertiò permittere, quartò punire. Ut ergò præcipere, quod dicit obligationem, ad legem refertur à Modeſtino, ita quoque permittere eo ſpectabit cum cæteris actibus; partim, quia ratio etiam hoc docet: nam actus humani aut boni ſunt, aut mali, aut indifferentes. Tres itaque actus legis & effectus illis debent reſpondere, quorum primus eſt, præcipere bonos, alter vetare malos, tertius permittere indifferentes, quibus additur quartus puniendi, tanquam neceſſarius ad efficaciam legis; partim quia conſpirant in hoc Moraliſtæ, quod quatuor ſint effectus legis, ſupra recenſiti. Utut autem hæc objiciantur, in contrarium tamen & pro Grotio ſequentia militabunt. (1) ſi eſſentialis ratio legis conſiſtit in Imperio, ex Imperio autem non niſi obligatio, conſequens erit, ſolâ obligatione tanquam effectu abſolvi rationem legis. (2) quia entia hîc multiplicantur citra neceſſitatem,

Rationes pro Grotio

tem, præcipere enim & prohibere formaliter idem ſunt, & materialiter ex objecto ſaltim diſtinguuntur; adeoque ſuperflua eſt diſtinctio, inter effectum præcipiendi & prohibendi, cùm prohibitio etiam dicat Imperium & præceptum. Prohibere enim nil aliud eſt, quàm præcipere, ut aliquid non fiat; prout è contrario præceptum eſt quædam prohibitio; nam, qui præcipit actum aliquem honeſtum, e. g. liberalitatis, fortitudinis, temperantiæ, is eo ipſo prohibet, ne omittat illum actum. Hinc etiam Iſidorus lib. 2. Etymologiæ articulò 10. lib. 5. c. 19. ſolam prohibitionem ponit effectum legis, idque ideò, quia præceptum per ſe non dat bonitatem actui, ſed neceſſitatem, quæ neceſſitas benè explicatur per negationem omittendi, quam dicit prohibitio reſpectu talis materiæ. (3) Quia permiſſio & punitio accuratè loquendo non poſſunt dici effectus legis, non prius, nempe permiſſio, quia illa ut ſic non eſt effectus Imperii, ſed potius fit per carentiam Imperii; non poſterius, quia punitio non eſt effectus legis, ſed poterit eſſe, & eſt effectus judicis, & ſive legislatoris. Cæterùm, ſi diſtinctè hæc ad mentem Granatenſis expendantur, facilè lux affulgebit, ut in quantum Grotio ſit ſit aſſurgendum conſtet. Nam (1) primum argumentum pro obligationis unitate dupliciter accipi poteſt: aut ita, ut obligatio ſit effectus adæquatus legis, aut ut ſit effectus unicus. Prius admitti poteſt, poſterius autem

Reſolutio argumentorum cōtrariorum.

non eſt ex priori conſequens. Nam adæquatum eſſe effectum patet ex eo, quia quicquid lex operatur, mediante obligatione operatur, ut probat argumentum, at non operatur ſaltem unicum quid; quapropter, quia mediante obligatione lex etiam alios effectus operatur, obligatio non unicus erit effectus, ſed præter illam recenſiti. Secundum argumentum itidem dextrè erit accipiendum. Nam, quamvis primò præcipere & prohibere videantur coincidere, tamen diverſo modo inducitur obligatio per præceptum, & diverſo modo per prohibitionem; partim, quia præceptum utpote affirmativum obligat ſemper, non tamen pro ſemper, prohibitio autem obligat & ſemper & pro ſemper: partim, quia alia ſunt peccata commiſſionis, alia omiſſionis. Et omiſſionis ſunt contra legem affirmativam, commiſſionis autem contra legem negativam; partim, quia ipſa Scriptura tanquam diverſa hæc duo ponit, dicendo in Pſ.35. *declina à malo, & fac bonum.* Hinc reſpondetur ſecundò præcipere aliquãdo accipi latè prout ad affirmativum & negativum ſeſe extendit, aliquando ſtrictè, in quantum prohibitioni contradiſtinguitur. Priori modo conceditur etiam prohibitionem comprehendi ſub præcepto, poſteriori autem modo negatur. Tertium argumentum plus habet in receſſu, ideoque ad illud reſpondemus primò diſtinguendo inter permiſſionem facti & juris. Prior non eſt effectus legis, poſterior tamen ad legem ſpectat, eo ipſo, quo permiſſio

miſſio juris dicitur, lex enim ad jus pertinet, ſive jus conſtituit; Explicari hoc poteſt exemplo ab ipſo Deo Rectore Orbis deſumto: permittit enim ille quamplurima peccata non impediendo, permiſſione ſcil. facti. Si verò attendamus ad jus vel permiſſionem juris, Deus nullum peccatum permittit, quia nullum non prohibet, nec ullum impunitum relinquit. Igitur permiſſio facti non includit negationem prohibitionis, quo ſenſu rectè Grotius dicit non eſſe actionem legis, vel actionis negationem ſive negationem impedimenti, permiſſio autem juris includit negationem prohibitionis & præcepti. Secundò permiſſio juris poteſt dupliciter iterum conſiderari: vel ut conſiſtit in mera negatione præcepti & prohibitionis, vel quatenus in poſitivo aliquo præcepto fundatur, quia nimirum per legem aliquam poſitivam talis permiſſio decreta eſt & ſtabilita. Prior non eſt proprius effectus legis; poſterior verò, utpote, quæ per peculiarem aliquam legem poſitivam decreta eſt, utique ſpecialis eſt effectus legis. Exemplo hoc iterum illuſtramus. Dixit Iſidorus: lex permittit, ut vir fortis petat præmium, hæc permiſſio non dicit nudam negationem, ſed aliquid poſitivum, & concepta eſt de actu aliquo bono, adeoque illa lex obligat, non quidem petentem præmium, ſed Regem vel alium Superiorem ad dandum præmiũ viro forti petenti, quando ſecundũ legem petit, & nihil eſt, quod probabiliter impediat. Quamvis ob-

ligatio in Principe non tam venire videatur ex lege permittente Viro forti, ut petat præmium, ſed ante petitionem ad id teneatur ex capite virtutis, cùm remunerare debeat etiam eos, qui non petunt præmia, meritorum gloria publicè affulgente, & proin Iſidorus non tam legem rigoroſè talem in tali caſu intelligat, quàm laxè ſic dictam. Quod de punitione annectitur, quaſi ſc. non eſſet effectus legis, ſed judicis, reſpondetur illud ipſum etiam non eſſe abſolutè concedendum, partim, quia lex quoque taxat modum & quantitatem pœnæ, ſi ſcil. ſit poſitiva, prout lex naturæ oſtendit actum malum, & pœnam in genere aſſignat; partim, quia in cenſuris pœnæ inflictio ſit immediatè ab ipsâ lege, dum lex imponit cenſuras, irregularitates, aliasque inhabilitates de facto, partim, quia lex dicitur punire dupliciter, aut immediatè aut mediatè, poſito itaque quòd non immediatè puniat, adeoque effectus legis non ſit punitio immediatus; mediatè tamen poteſt dici punire, & effectus legis mediatus ipſa punitio, quia in virtute alicujus legis aliquis movetur vel obligatur ad infligendam pœnam. Hinc licet Judex ſit propinqua cauſa pœnæ vel potius miniſter, qui ex Imperio ejus movetur, nihilominus quia lex eſt quaſi primum movens Judicem, ideoque talis pœna effectus legis dicitur. Conſulatur hîc Tannerus Tomo II. Diſputatione quintâ de legibus Quæſt. 10. primâ, dubio tertio, Aſſertione 1. & ſequentibus; imprimis verò Clariſſ. Dn,

Bœclerus, qui diſtinctè & accuratè hanc materiam expendit pag. 143. & ſeq.

Ad eand. Th.

Observatio.

Jus pro lege acceptum non malè diſtinguitur in naturale & voluntarium.

Diſtinguit Author inter jus naturale & voluntarium. Et dicit primò hanc partitionem extare apud Ariſtotelem reſpiciens procul dubio librum quintũ Nicomachicorũ ejusq; caput ſeptimum. Diſcernit autem Philoſophus ibi ita, ut jus naturale ſit id, quod ubiq; eandem vim habet, non quia ita videtur, vel non videtur: adeoque ad illud duo requirit, ut ubique eandem vim habeat, ſive juxta Michaelem Epheſium apud plærosque, & quod non pendeat ab opinione hominũ, ſed ipſa natura. Jus verò legitimũ illud ſit, quod ab initio utrum hoc vel illo modo fieret, nihil referebat; ubi verò conſtitutum, refert. & ita iterum duo requirit, vel inſtar notarum ponit: primò quod hoc jus variet; ſecundo, quod à placito hominum dependeat, quibus conſona ſunt, quæ habet Philoſophus 1. Rhet. cap. 13. ubi legem aliam dicit communem, aliam propriam, illam naturalem, hanc verò, quam quisq; ſibi populus ſtatuit, ſive non ſcriptam, ſive ſcripto comprehen-

Juris Diſtributio.

Ariſtoteles laudatus.

ſam. Secundò dicit hoc diſcrimen apud Hebræos quoque reperiri, qui jus naturale vocent Mizvoth, jus conſtitutum autem Chükim. Verùm primò, ſi Scripturam conſulamus non illa ſubſiſtit in hâc diviſione, ſed ulterius progreditur, & profundiùs diſcernit, ſcil. ut legem notet vel voce Tzoth Hamizvah, vel nomine Chachükim, deniq; Vehammiſchpatim, Deut. 6. v. 1. Quorum primum eſt præceptum, alterum ſtatuta, tertium judicia. Ubi præceptum legem moralem, ſtatuta & judicia legem ceremonialem & judicialem notant, Deut. VI. 1. Hinc Nicolaus Lyra in hæc verba: *In hujusmodi preceptis aliqua ſunt circa mores, & dicuntur precepta; aliqua circa modum colendi Deum & dicuntur ceremoniæ, aliqua circa juſtum hominis victum & dicuntur judicia*; Septuaginta interpretes habent hæc tria vocabula: ἐντολαὶ δικαιώματα, κρίματα. Præterea falſum eſt, quod Chückim ſemper notent jus aliquod conſtitutum; cùm etiam in Scripturis hæc vox uſurpetur de lege morali, atque æterna & immutabili, prout hoc ipſum conſtat ex Deut. VI. 2. loco ſcil. allegato; tandem per Mizvot propriè non tam jus naturæ apud Hebræos intelligitur, quàm lex moralis, cujus differentiam à lege naturali ſupra indicavimus. Accedit, quod Leonardus Marius poni velit hæc vocabula diſtincta pro eodem; Oleaſter pro iis, quæ ut plurimum ore traduntur, quæ ſcribuntur, aut arctant; quibus denique inter homines contro-

troverſiæ dirimuntur: non tamen illis ſubſcribimus, ſed hoc notamus, ipſum Grotium ad illud Lucæ I. v. 6. obſervaſſe diſcrimen horum vocabulorum non eſſe perpetuum; Unde poſt Expoſitionem illarum addit: *Scio non obſervari perpetuo hoc diſcrimen. nam & ἐντολὰς vocari præcepta morum & δικαιώματα quædam, quæ ad ritus pertinent. Sed ea, quam dixi maximè propria & recepta eſt vocum ſignificatio. Interdum & חקים id eſt, αἱ ἐντολαὶ diſtinguuntur in eam partem quæ generis nomine contenta jus rituale ſignificat, &* משפטים *quæ vox tum propriè notat jus illud civile, quo mutua civium ſocietas continetur: Quæ pars juris cum non ad judices tantum, ſed ad cives omninò omnes pertineat, hic ampliori ſignificatu τῶν ἐντολῶν comprehenſa cenſeri debet.*

Ad Th. IX.

Observatio Ultima.

Grotius tres ſignificationes vocabulo Juris aſſignando, præcipuas reſpexit, cæteras non excluſit.

Ambigua vox eſt, quam Grotius in theſi tertiâ quartâ & nonâ voluit diſtinguere. Quidam plures, quidam pauciores ſignificationes illius recenſent, & forſan intricat hæc latitudo plures: principales tamen notavit Grotius, ad quas alias poſſe referri arbitramur. Antonius de Eſcobar in Theo- *Præcipuæ ſignificationes iuris.*

logia

logia morali non multum videtur recedere à Grotio. Examine enim primo libri tertii cap. 1. quæſt. 1. *Jus*, inquit, *accipitur tribus modis, 1. pro juſto & æquo, ſecundò pro lege, tertio pro facultate ad aliquid, quo pacto quis dicitur uti jure ſuo.* Si enim reſtituas ordinem, quem Grotius ſecutus fuit planè conveniunt Eſcobariana. Sunt quidem alia etiam ſignificata; ut quando Jurisprudentia notatur & definitur: quod ſit ars boni & æqui; cùm neceſſitatem exprimit, vel etiam locum notat, in quo jus dicitur. Minus tamen principalia illa ſunt. Quanquam quod poſtremam concernit ſignificationem Dominus à Soto & Molina illam rejiciant. quod ſi de proprietate vocis intelligatur admitti poteſt; ſin verò de Uſu etiam in ſenſu figurato Authoribus familiari habebunt reclamantem ipſum Thomam & ex veteribus Terentium & Gellium lib. 1.

Dominicus à Soto notatur.

Ad Th. X.

OBSERVATIO I.

Minus commodè Author Jus naturæ deſcripſit.

POſtquam Author diſtinxit jus in naturale & voluntarium, quæ quidem diſtinctio ſatis bona, utpote, quæ totam latitudinem juris explicat, in aliis tamen laborat, ut notavimus, jam progreditur ad jus naturæ, tan-

tanquam principale. Hic Author (1) definit jus naturale, (2) dicit ea, quæ juris naturalis ſunt, non tantùm diſtare ab illis, quæ ſunt juris humani, ſed etiam ab illis, quæ divini. Ita ut quæ juris naturalis ſunt, ſint licita in ſe, & antecedenter ad voluntatem divinam, etiamſi Deus non voluiſſet, non præcipiſſet illa, ipſa eſſent honeſta; ut colere Deum, juſtitiam exercere. Illa verò, quæ ſunt juris voluntarii, vel Dominii, dicit non eſſe in ſe bona vel mala antecedenter ad voluntatem divinam, ut quando Deus prohibuit eſum de arbore, item ut Sacerdotes lavent manus &c. ea non in ſe bona ſunt, vel mala, ſed tum demùm, quando & quia Deus juſſit, præcepit & voluit. Sed nunc ad definitionem.

Definit Author jus naturale per dictatum rectæ rationis, indicans actui alicui ex ejus convenientia aut diſconvenientia cum ipſa naturali, rationali ineſſe moralem turpitudinem aut neceſſitatem &c. In quâ definitione quàm plurima ſunt obelo digna. Nam (1) genus hujus definitionis non rectè ſe habet, quia primò dictatum eſt terminus ambiguus atque obſcurus, qui ipſe indiget explicatione, cum ea, quæ in definitione ponuntur, debeant eſſe dilucidiora definito, & definitio ſit dilucida eſſentiæ repræſentatio. quia ſecundò non ſolùm ambiguus eſt hîc terminus, ſed & inconveniens, compoſitus in ratione generis cum jure naturæ, tanquam definito. Nam dictamen ſive dictatum dicit

Juris naturalis definitio Grotiana.

Perſtringitur.

cit actum aliquem, & quidem tranſeuntem; quod conſtare poteſt ex Scholaſticis, Thom. 1. 2. q 94. art. 1. Dominico à Soto lib. de juſtit. & jure 1. quæſt. 4. art. 1. Gregorio de Valentia tom. 2. diſput. 7. quæſt 4. puncto. At lex naturæ non dicit aliquem actum, aliquod ens tranſitorium, ſed ens permanens, fixum, & perpetuò menti humanæ connexum. Hinc ut nunquam conſcientia hominis expungitur, utut actibus quibusdam quandoque prematur, ita quoque jus naturæ, ad cujus comparationem Conſcientia bonum & malum refert atque examinat perpetuò ineſt. Quia tertiò dictatum videtur eſſe aliquid poſterius ipſo jure naturæ. Nam omne dictatum præſupponit in ratione principii & cauſæ aliquid dictans; Si itaque jus naturæ id eſt, quod dictat bonum eſſe amplectendum, malum eſſe fugiendum, honeſtè vivendum, ſuum cuique tribuendum, potius habebit rationem dictantis, quàm dictati, & illud, quod pendet ex jure naturæ, actus qui conformiter exercetur eidem dictatum erit, non autem ipſum jus naturæ. (II.) Non dextrè etiam dicitur jus naturæ dictatum rectæ rationis, quomodo enim dicitur dictatum rectæ rationis niſi eo modo, ut recta ratio ſit principium dictans, jus naturæ autem ipſum dictatum. Atqui antecedenter ad jus naturæ non datur recta ratio, ſed ratio recta eſt per ipſum jus naturæ, imò jus naturæ eſt nihil aliud quàm rectitudo rationis; potius itaque ita ſeſe res habet, ut

con-

concipiamus primò in homine mentem ſive rationem, tanquam facultatem quandam animæ naturalem, ſecundò rectitudinem illam & principia honeſti adhucdum reliqua & cum ratione connexa, quorum ſubjectum eſt ratio & mens hominis, & tertiò actus procedentes ex ratione rectâ, ſive jure naturæ inſtructâ, qui conſequenter moralitatem quandam induunt: non itaque recta ratio antevolat jus naturæ; ſed ratio ut ſic; quia omne ſubjectum præſternitur ſuæ perfectioni, & deinde in illa ipſa rectitudine jus naturæ conſiſtit, ad quam actus recti & honeſti conſequuntur. Si enim eſſet recta ratio ante jus naturæ, eſſet aliqua rectitudo ante rectitudinem, & ipſum jus naturæ præſupponeret aliam perfectionem quandam moralem; quæ ipſum jus naturæ fundaret. (III) Etiam in verbis differentiam exprimentibus non dextrè procedit, quia conſtituit convenientiæ & diſconvenientiæ regulam ipſam naturam rationalem, à qua dictatum illud. Verùm hoc ex quorundam Sententiâ admitti nequit; partim, quia divina voluntas patefacta à Deo, atque illuminans naturam rationalem, informans & oſtendens, quid ſit honeſtum & juſtum, pro natura rationali eſt ſubſtituenda; partim; quia ſicut ratio formalis, per quam aliqua enunciatio eſt vera aut falſa, non eſt convenientia aut diſconvenientia tantùm cum intellectu ſeu conceptu loquentis, ſed cum re enunciatâ; ita ratio formalis, per quam actus eſt formaliter bonus aut

 malus

malus, non eſt convenientia cum ipsâ natura, quæ dictat actum eſſe bonum aut malum, ſed cum idea boni divinitus præſcripta; partim, quia aliud eſt lex naturæ, aliud notitia agnoſcens & approbans legem DEI bonam, quæ duo confunduntur hîc, quando regula convenientiæ & diſconvenientiæ ſtatuitur natura rationalis, agnoſcen: illam convenientiam & diſconvenientiam cum alia quadam regula. Sunt tamen, qui naturam rationalem fundamentum honeſtatis objectivæ ſtatuunt, de quo alibi.

Ad Th. X.

OBSERVATIO II.

Jus naturæ laxè ſumptum vel abſolutè, vel hypotheticè conſideratur.

Diſtinctio Authoris.

DIſtinguit Author etiam in hâc theſi, & dicit jus naturale non de iis tantùm agere, quæ citra voluntatem humanam exiſtant, ſed de multis etiam quæ voluntatis humanæ actum conſequuntur, atque illuſtrat hoc ipſum exemplo Dominii. Verùm commodiùs & planiùs (1) hîc diſtinguitur inter jus naturale abſolutum & hypotheticum. Præcepta legis naturæ abſoluta obligant abſolutè; hypothetica autem non obligant niſi poſitis ponendis. Sic e. g. legis naturæ eſt, ut nuditatem noſtram tegamus, nec tamen hæc lex obligavit Adamum aut Evam in ſtatu integritatis, cùm nuditas nondum eſſet probroſa. Lex naturæ eſt, ut parentes liberis proſpiciant, verùm poſito, quod habeant, unde

Conſimilis probatur.

Exemplis illuſtratur.

ero-

erogare poſſint. Denique legis naturæ eſt, ſubvenire indigentibus, nec tamen in ſtatu integritatis obtinuit hæc lex, quia nulli fuerunt indigentes. Unde apparet falſam eſſe hanc propoſitionem, quam quidam putant eſſe ſolidiſſimam: Quæcunque ſunt legis naturæ, ea ab Adamo ſervata ſunt in ſtatu integritatis. Non enim procedit, niſi de illis, quæ ſunt legis naturæ abſolutè. (2) Diſtinctio illa inter jus naturæ, & Officium, in quod ſe diffundit abſolutum vel hypotheticum, ita eſt comparata, ut in priori obligatio fiat abſolutè & ſimpliciter, ut actus oppoſitus nunquam honeſtus eſſe poſſit: Sic odium in Deum, blaſphemia & ſimilia non poſſunt honeſtari; neque ab ipſo Deo: ſunt enim actus oppoſiti juri naturali abſolutè accepto; in hypothetico autem jure actus oppoſitus honeſtus eſſe poteſt, & ſine peccato exerceri, facta notificatione, vel per præceptum aliquod ſingulare, vel per caſum abſolutæ aut majoris neceſſitatis ab ipsâ lege conceſſum aut exceptum. Quod exemplo & uſu illuſtrari poteſt: Sic nemo carnem propriam odio habere debet, aut lædere, aut mutilare, & tamen lex naturæ docet etiam in caſu præſentiſſimi periculi manum eſſe abſcindendam, ne totum corpus gangræna corripiat, & pars ſincera trahatur. Sic præcepta ſecundæ tabulæ dicuntur cedere præceptis primæ, non tamen conſequens eſt, præcepta ſecundæ tabulæ non eſſe legis naturæ, non eſſe immutabilia. Sic natura docet turpe eſſe fœminæ

Obligationis Diſtinctio.

Exemplis illuſtratur.

minæ ſi radatur, quo quidã utuntur exemplo, & tamen in caſu morbi vel alterius alicujus neceſſitatis licet capillos detondere. (3) Quod de dominio ponit Grotius, id minus commodum eſt exemplũ, quia ſupponit jure naturæ omnia fuiſſe communia, & poſt primævam cõmunitatem cœpiſſe demum dominiorum diſtinctionem, de quo in ſequentib⁹.

Diſtinctio Dominiorum.

Ad Th. X.

OBSERVATIO III.

Rectè lex naturæ dicitur eſſe immutabilis.

Lex naturæ immutabilis.

POſt hæc Author deſcendit ad affectionem quandam juris naturalis, nempe immutabilitatem, & ſtatuit jus naturale adeò eſſe immutabile, ut ne à DEO quidem mutari queat. Quæ aſſertio cùm ſit & generalis & controverſa, ideoq; profundiùs enucleanda erit. Antequam autem progrediamur ad aſſertionem ſtabiliendam & contraria removenda (1) obſervandum venit mutationem dupliciter intelligi vel de propria mutatione, quæ fit per ablationem legis, vel obligationis ejus, vel de impropria; Propria mutatio dupliciter ſolet in rebus accidere, vel per mutationem rei ab intrinſeco deficientis, vel per extrinſecus factã Deſtructionem, virtute alicujus agentis habentis poteſtatem; & uterque modus poteſt ad legem applicari. Nam interdum res per ſe ipſam deficit; quia ex utili fit noxia, vel ex rationabili fit irratio-

Mutatio duplex intrinſeca. & extrinſeca.

nalis;

nalis, aliquando verò tollitur per Superiorem, ut contingit in LL. poſitivis, & utraque illarum mutationum contingit vel abſolutè & univerſaliter in totâ lege, & dicitur abrogatio legis; vel in particulari, & dicitur diſpenſatio, vel particularis relaxatio. His ſuppoſitis de omnibus modis mutationum poteſt inquiri circa legem naturalem. (2) Quod primam ſpeciem concernit ſpeciem mutationis, quæ eſt ab intrinſeco, non cadit illa in jus naturæ, neq; poteſt illa lex per ſe ipſam deſinere aut mutari; Cum enim lex naturalis ſit veluti proprietas quædã humanæ naturæ, Typus firmiter infixus cordi humano, radius qualiscunque ex Sole æterno, non poteſt ex ſeipſâ ab intrinſeco deficere, non voluntatis perverſæ arbitrio expungi, non in tenebras abire, & in nebulas Ariſtophanis ſeſe recondere. Quod ipſum plerique agnoſcunt ex Auguſtino ejusq; lib. Quæſtionum, ubi in hanc ſententiam concedit. Hoc ipſum autem juxta Conimbricenſis Academiæ primarium & emeritũ Profeſſorem, probatur ulterius partim ex eo; quia hoc jus naturale vel conſideratur in Deo, vel in homine; prout eſt in homine, mutari non poteſt, quia intimè eſt infixũ, & quædam quaſi proprietas creaturæ rationalis. Si verò conſideratur, prout eſt in Deo, evidens eſt, illud non poſſe tolli; tum, quia nulla lex deficit per ſeipſam ſine revocatione Legislatoris; vel quia non erat perpetua, ſed pro tempore certo lata, quo finito ipſa etiam finitur & deſinit eſſe: vel, quia in materia fit

Mutatio intrinſeca negatur.

Argumentum primum.

aliqua mutatio, ratione cujus lex fit irrationabilis, & injuſta, cùm antea eſſet juſta & prudens. At nihil horum contingit in jure naturæ, nullus hic modus locum habet: non prior, quia leges naturæ cum ſint principia morum per ſe nota, & concluſiones neceſſariæ ex illis, ſunt neceſſariæ & perpetuæ veritatis; non poſterior: quia judicium, quod neceſſariò colligitur ex principiis per ſe notis, nunquam poteſt eſſe falſum, E. nec irrationale vel imprudens. At omne judicium legis naturalis tale eſt, quantumcunque ergò res varientur judicium legis naturalis variari nequit. Partim quia, ſi neque præcepta affirmativa neque negativa, poſſunt per ſe ceſſare aut deſinere obligare in jure naturæ, ſequitur illa non poſſe in univerſum vel in particulari abrogari, & ſeipſis deſinere. De negativis autem hoc ipſum planum eſt, quia prohibent res per ſe & intrinſecè malas, & ideò obligant ſemper & pro ſemper; de affirmativis itidem conſtat. Nam licet illa ſemper obligent, non tamen pro ſemper, juxta Theologos quoſdam & Scholaſticos, atque ideò aliquod præceptum licet naturale ſit, uno tempore obliget, non alio, non tamen propterea recipit aliquam mutationẽ: quia hæc illius eſt natura, & à principio fertur pro talibus occaſionibus vel ſub talibus conditionibus, & ita ſemper retinet ſuam vim, ſemper obligat, licet non pro ſemper. Nam præcepta affirmativa legis naturalis obligant pro illis occaſionibus, in quibus omiſſio talis actus eſſet per ſe & in-

Argumentum ſecundum.

trin-

trinſecè mala. Ut igitur illa omiſſio non poteſt non eſſe mala, ita obligatio affirmativi præcepti ad actum illi omiſſioni contrarium non poteſt per ſe deſinere aut mutari, & proinde tale præceptum neceſſariò ſemper obligat pro ſuo tempore, & conſequenter ſemper etiam obligat ad non habendum contrarium propoſitum, ſeu ad obediendum ſaltim in animi præparatione, ſi non in ipſa operis executione. Partim, quia ſi principia theoretica inſita, quæ ſunt Veri, à ſe ipſis non deficiunt, neque practica quæ ſunt Boni, ex ſeipſis expirabunt. Sed hîc quædam noventur in contrarium, quæ prius removenda. Argumentum tertiū. Nam (1) opponitur, ſi in Phyſicis, ubi prin cipia non deficiant, concluſiones tamen neceſſariæ quandoque deficiunt, tum conſequens eſt etiam id poſſe accidere in moralibus, & ita jus naturale mutationem aliquam ſubire; ut enim materia phyſica eſt mutabilis, ita & res humanæ, quæ ſunt materia juris naturalis multo magis mutabiles ſunt: E. ipſum jus naturale erit mutabile, quod conditionem materiæ imitatur & participat. Dubia contraria. (2) Exemplis hoc ipſum doceri poteſt. Nam legis naturalis præceptum eſt: Non occides, & tamen in propriam defenſionem licet aggreſſorē occidere, E. mutabile erit ab intrinſeco lex naturalis; quod ipſum etiam patet in præcepto naturali ſervandi ſecretum, quod negativum eſt, & tamen violari poteſt, ſi ad defenſionem Reipubl. vel innocentis ſit neceſſarium. Denique (3) ipſe Ariſtoteles

agnovit hoc ipſum, ſcribens l. Eth. 5. cap. 7. Jus naturale, ſeu natura conſtans, non omne eſſe mutabile, aliquando verò poſſe eſſe mutationi obnoxium. Verùm hæc non concludunt. Non (1) argumentum. Nam propoſitiones phyſicæ, quamvis deficiant (non ratione principiorum, ſed concluſionum) tamen concluſiones ſcientificæ, quà tales, non deficiunt. Inferuntur enim non abſolutè, ſed ſub conditione tacita & ſubintellecta non poſiti impedimenti: e. g. omne igneum eſt uſtivum; flamma in fornace babylonica fuit ignea, E. fuit combuſtiva, ſc. poſito, quod nullum poſitum fuerit impedimentum: Ita in moralibus naturale præceptum non abſolutè præcipit, ſed cum conditione quadam ſubintellecta, non immutati ſtatus, & ideò etiam non obſtat, quod materia mutabilis ſit: nam lex naturæ diſcernit mutabilitatem in ipsâ materiâ, & juxta illam accommodat præcepta. Præcipit enim aliquid in illâ materia pro uno ſtatu, & aliud pro alio, & ita ipſa ſemper manet immutata, licet quoad modum noſtrum loquendi, & per denominationem extrinſecam quaſi mutari videatur.

Reſponſiones Prima.

Secunda. Ad (2) argumentum reſpondemus: præceptum, *non occides*, utique eſſe naturale, ſed illud ipſum includit conditiones quasdam ſubintellectas, utut non verbis expreſſas. Quando enim dicitur, non occides, plures conditiones includuntur, ſc. non propria authoritate, non aggrediendo &c. Sic, quando præceptum de ſervando ſecreto dicitur naturale,

turale, ſubintelligitur hoc ipſum, niſi ſit noxium toti Reipublicæ. Ad (3) Reſp. Ariſtotelem loqui de mutatione impropria, per ſolam denominationem extrinſecam, ratione mutationis quæ in materia fit. Quamvis enim quædam materia moralis ſit immutabilis, tamen quædam eſt mutabilis. Hinc fit, ut ex parte materiæ quædam præcepta juris naturalis mutationem recipere poſſint, & ita limitationem vel quaſi exceptionē admittant.

(II) Obſervandum eſt: poſſe diſputari de hâc materiâ quantum ad mutationem ab extrinſeco, num illa locum habeat, quæ ſcil. contingit per diſpenſationem. An ſc. Deus poſſit abſoluta poteſtate diſpenſare in lege naturæ? Nam quando de humanâ hoc ipſum aſſerunt quidam Pontificii, in gratiam Papalium diſpenſationum, manifeſtè prævaricantur. Et quidem videtur Deum poſſe diſpenſare: tum ex eo, quia omnis legislator poteſt in lege ſua diſpenſare. Et ſi legislator etiam absque cauſa diſpenſans, validè diſpenſat, ut diſpenſatio habeatur rata; multò magis hoc ipſum Deus poterit, niſi imperfectiorem illum velimus dicere legislatore humano. tum ex eo, quia Exempla ſunt in promtu. Decalogus procul dubio exhibet legem naturæ, & tamen Deus diſpenſavit in quinto præcepto de non occidendo, jubendo Abrahamum ut occidat filium Gen. XXII. v. 2. Sic præcepit accipere mulierem fornicariam Hoſ. II. v. 2. Sic cum filiis Iſrael, quando ſpoliarunt Ægyptum Exod.

Mutatio extrinſeca.

Rationes pro Diſpenſatione in lege Naturæ.

1.

2.

3. XI. v. 2. & 3. tum quia omnia, quæ cadunt ſub legem naturæ, non ſunt mala niſi quia prohibentur à DEO, & ipſe liberè ipſa prohibet, cū ſit ſupremus Dominus & gubernator. Item quia ejus oppoſitum non implicat contradictionem, cum ablata prohibitione reliqua omnia facilè conſequantur. Quod ultimum fundamentum eſt Occami, quem ſequitur Petrus de Alſiaco, Andreas de Caſtro novo, Almain & alii. Verùm non poteſt hæc ſententia ſine grandi errore defendi, adeoque Grotius hîc non malè ſcripſit, ita eſſe immutabile jus naturæ, ut ne DEUS quidem in illo diſpenſare poſſit. Nam ut paucis premamus tales, ſtante hâc ſententiâ, poſſet DEUS præcipere homini, ut ipſummet DEUM odio haberet, adeoque facere, ut ipſemet eſſet odio dignus, neque ſummè bonus; poſſet facere contradictoria, nam obedire DEO dicit quendam amorem ejus, & obligatio ad obediendum includit amorem, quomodo itaque obligari quis poteſt ex præcepto ad ipſum DEUM odio habendum; præterea ſtante hac ſententiâ, poſſet DEUS mendacium præcipere, & conſequenter ipſe quoque dicere, quo admiſſo tota certitudo fidei periret Quapropter reſpondemus ad argumenta propoſita, & quidem ad (1) DEUM poſſe dupliciter conſiderari, aut ut ſupremum rerum Dominum, aut ut legiſlatorem ſummum. Priori modo non diſpenſat, ſed dominia transfert: Poſteriori autem modo ſi conſideretur, tum non diſpen-

Refutatur hæc ſententia.

Reſpondetur ad rationes contrarias; ad primam.

ſpen-

ſpenſat, ſed mutat aliquid & tollit materiam legis, adeoque non agit ut legislator, ſed utendo alia poteſtate, quæ ei competit. Ad (2) reſpondemus, exempla adducta non obeſſe: non primum; nam, ſi Deus vi dominii ſui in creaturam univerſalis potuit ipſe deſtruere Iſaacum, non diſpenſavit in lege naturæ, nihil enim intereſt, quâ manu Deus utatur, Abrahami an alterius, cùm ſi ipſe Deus hoc feciſſet, feciſſet pro competente poteſtate. Neq; hic actus ſi fuiſſet conſumatus ab Abrahamo, fuiſſet contra ſecundam tabulam, ſed fuiſſet actus conformis primæ tabulæ, non enim juſſit ſimpliciter occidere Iſaacum, ſed occidere in ſacrificium: Sacrificialis autem deſtructio eſt cultus divinus ſpectans ad primam tabulam. Secundum exemplum non quadrat; Nam quamvis non probemus illos, qui dicunt, in viſione hoc contigiſſe, ſed realiter ſtatuamus factum, non tamen Deus juſſit ſcortari, neq; ita contra legem de puritate ſectanda diſpenſavit: ſed juſſit Prophetam aliquã, quæ hactenus fuerat fornicaria ducere, & legitimo ſibi copulare matrimonio. Tertiũ Exemplum itidem non premit; tum, quia illi actui ratio furti non competit ex eo, quia ſpolia illa Ægyptiaca non fuerunt accepta in vito Domino, vel principali Deo, quo jubente hoc ipſum, fecerunt Iſraelitæ, Exod. III. v. ult. nec minus principali & ſecundario ipſis Ægyptiis: partim, quia ipſi Ægyptii fecerunt petere eos incitando, offerendo, ut Cajetanus obſervat ad Exod. c, XII. v. 36. partim, quia

Ad Exempla; Iſaaci immolandi; Fornicariæ ducendæ; Spoliorum Ægypti.

ipſe Joſephus teſtatur lib. 2. cap. 5. ipſos Ægyptios ornaſſe donis Hebræos, alii quò celeriùs diſcederent, alii propter vicinitatis conſuetudinem, atque hoc pacto exítum eſſe eſſe flentibus Ægyptiis & pœnitentibus, ob præteritam malam tractationem; tum ex eo, quia illa bona non fuerunt res aliena: erant enim merces, pro ſervitute & laboribus à ſummo judice aſſignata, ut conſtat ex Sap. 10. v. 17. tum ex eo, quia, ſi quis diſpenſationem urgeat, non quidem in hoc præcepto, ſaltim in eo, quòd circa fraudulentam actionem DEUS fuerit occupatus; quia fraudulenter egerint, commodatò illa petendo, non in poſſeſſionem perpetuam, ſed ſaltim uſum temporarium, cum intentione nunquam reſtituendi petitum: tamen non obtinebit, quod vult, ex eo, quod ſupponit commodatò petiiſſe Iſraelitas iſta vaſa. Nam in Hebræo tale verbum occurrit, quod generaliter notat petere. Petitio autem ut ſic præſcindit à petitione tali vel tali. Ad (3) argumentum reſpondemus falſiſſimum eſſe, omnia quæ cadunt ſub jus naturæ, eſſe tantum mala ex prohibitione divina, cùm antecedenter ad illam ex ipſa objecti ratione ſint bona vel mala. Quomodo autem ex oppoſito ſequatur contradictio, demonſtratum eſt in argumento noſtro Ethico.

ad tertiam.

De conjugiis fratrū & ſororum primævis.

(III) Obſervandum, reſtare aliquod dubium de conjugiis fratrum & ſororum in primordio mundi, ubi ſanè DEUS videtur diſpenſaſſe. Verùm (1) nondum probatum

eſt,

eſt, talia conjugia eſſe contra jus naturæ, (2) poſito, quod contra jus naturæ ſint, non neceſſariũ fuit, ut Deus in illo diſpenſaret: quia, ut ſupradiximus, jus naturæ vel eſt abſolutè tale, vel ex hypotheſi tale; Conjugium tale non eſt contra jus naturæ abſolutè tale, ſed contra jus naturæ ex hypotheſi, & ſuppoſitione multiplicati generis humani. (3) Ipſe Auguſtinus huc collimavit, quando ſcripſit: hoc ipſum factum eſſe ita, ut Deus non diſpenſarit, & quod quanto antiquiùs compellente neceſſitate, tanto poſteà factum eſſe damnabilius; religione prohibente, lib. 15. de C. D. cap. 16, quo ipſo oſtendit, poſteà religione prohibente, facta ſcil. multiplicatione, deteſtabile factum eſſe iſtiusmodi conjugium. Ex dictis verò facilè conſtabit, quid ſentiendum de opinione Fernandi Vaſquii Menchiacenſis Pinciani Hiſpani Juriſconſulti ſcribentis libr. i. cap. 27. *Poſſet Deus mentes hominum hac imbuere opinione, hanc legem facere, ut hominem homini inſidiari aut necem inferre; vel quovis modo nocere nefas non eſſet; Non magis quam pecudes, armenta, feras, volucres, vel ſquameam turbam interficeret. Nam & omnes Pythagorici Philoſophi hujus erant ſententiæ, ut bruta animantia (ſive illa terreſtria eſſent; ſive volucria, ſive aquatilia) homini non liceret occidere; non magis quàm reliquos homines. Ergò, ut poſtea mortale genus mutavit ſententiam, cœpitque exiſtimare omnia bruta animantia, aquatilia, terreſtria, & volatilia inter-*

Fernandus Vaſquius notatur.

interficere hominibus liberum eſſe: quis vetat, quin poſſit (ſponte DEI) mutare ſententiam, quò ad mutuas neces inter ſe perpetrandas, exiſtimareque id liberum faſque eſſe foreq; ſemper? Et in hunc ſenſum ſalvari poterit, tueriq; poterit opinio Occhami ſupra relata, qui nihil aliud ſenſiſſe mihi viſus eſt; quatenus voluit poſſe Deum diſpenſare cum præceptis Decalogi, vt intellexerit contraria præcepta eum poſſe infigere hominum animis & mentibus. Jus enim naturale nihil aliud eſſe, quam rectam rationem ab ipsà Nativitate, & origine humano generi à Deo innatam ſupra edocti ſumus. Ergò ſi ipſemet Deus contrariam rationem à noſtra origine mentibus noſtris imbuerit, id ſimiliter erit jus naturale. & vt hoc jus naturale, quo utimur quoque interdum abutimur, bonum eſt quia à DEO nobis infixum eſt: Ita ſi contrarium nobis dederit jus, eo ipſo, quòd ipſe dederit, bonum erit. Nec ut nobis videtur, recipienda eſt ſententia Dominici de Soto uti ſupra exiſtimantis, non poſſe Deum efficere, quod bonum ſit, ut homo ipſum Deum amare deſinat, vel fortè odio habere incipiat. Quinimò fortè poterit, ſi velit efficere, vt id bonum ſit. Nam vt ſæpiſſimè accidit, vt homo hominem odio habeat, & non raro vt ipſos parentes odio habeat. vt § fin. inſt. quod cum eo. & l. 1. ff. ad maced. & Gloſ. not. in l. fin. C. de pact. Unde Ovidius ſic cecinit.

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Unde de Tullia Servij Tulli filia crudelitate, quæ

per

per patris cadaver carpentum, in quo ſedebat, ire coegit, ſic ſcribit Ovidius. lib. 6. Faſt.

Filia carpento patrios initura penates,
Ibat per medias alta feroxque vias.
Corpus ut aſpexit, lacrymis auriga profuſis
Reſtitit, hunc tali corripit illa ſono:
Vadis an exſpectas precium pietatis amarũ?
Duc, inquam, invitas ipſa per ora rotas.
Certa fides facti, dictus ſceleratus ab illa
Vicus, & æterna res ea preſſa nota eſt.

Ergò, qui non diligit fratrem ſuum, quem videt aut (quod deterius eſt) odio habet patrem ſuum, quem videt, ab eo ſcit ſe hominem factum, vitamque recepiſſe. Quid mirum, ſi Deum non diligat, quem nunquam vidit: hæc conſequentia tenet ſecundum Divum Ioannem epiſt. 1. cap. 4. ad finem. & multos eſſe, fuiſſeque contemptores & oſores DEI, & experientia docet & teſtatur. Quæ ſub conditione, in princ. ff. de cond. inſtit. & ſæpiſſimè ut experientia docemur, & paſſim libris tam fabuloſis quàm veris reperies, ut vir amet fœminam, quæ ipſum odio habet; & ex diverſo, nec deſinat amare ille, qui amare cœpit, etiam ſi non ignoret, ſe ab amato vel amata odio haberi. Si ergò Deus opt. maximus hanc mentem à primis cunabulis nobis vellet imbuere, ut eum odio haberemus, idque riſui & ludibrio haberet. Quis vetat quin id efficere poſſet, & nihilominus nos diligere, ſi ſibi libitum eſſet, nam ut Ovidius cecinit.

Ludit in humanis divina potentia rebus.

Quid

Marchantus reprehenditur. Quid itidem pronunciandum de Sententia Jacobi Marchanti ſub diſtinctione ſtatuentis hominem poſſe exlegem, & ab omni præcepto liberum creari. Verba illius ſunt: *Advertendum legem & praceptum dupliciter ſumi poſſe. Primò pro regula aliqua directiva ad actionem vel finem absque ullo alio formali decreto vel pracepto, & absque ulla obligatione ſuperaddita; niſi ſolius rectitudinis debita ineſſe actui ex natura ſui intrinſeca; vel finis ad quem regula dirigit adipiſcendi. Secundò pro formali decreto vel mandato ſub obligatione alicujus culpa vel pœna à transgrediente incurrenda. His ſic prænotatis; Reſpondeo: primò Deum, juxta primam acceptionem non poſſe condere hominem exlegem. Ratio eſt, quia cùm homo ex eſſentiâ ſuâ ſit rationalis, ſupponit ex natura ſua rationem ſive rationalem potentiam; cui intrinſecum eſt humanas actiones dirigere; ita ut ſi deficiat, actus rectitudine debitâ in- Eſſe careat; & à fine propter quem homo conditus eſt, deviet. Ratio igitur in homine ex natura & eſſentia ſuâ eſt participatio legis naturâ, & pro officio habet actiones prout humanæ ſunt & hominem ad finem, ad quem conditus eſt, dirigere. Et hoc modo implicat hominem rationalem condi, & ſine lege; qua ſit ratio, creari. Reſpondeo ſecundò, ſua infinita potentia poſſe condere hominem absque adjuncta formali aliquâ lege, vel præcepto rationi ſuperaddito; quo transgreſſor ad culpam vel ad pœnam obligetur. Ratio eſt, quia non implicat, & aliàs homo absq. tali*

taſi præcepto verus eſt homo, rationale animal, DEI imaginem & ſimilitudinem referens, & beatitudinis æternæ juxta media ab Omniſciente & Omnipotente DEO diſponenda per infinitam ſuam ſapientiam capax. Et legem verò præceptum formale habere ſuperadditum non eſt hominis eſſentiæ & naturæ, etſi à principio conditæ naturæ ſuperaddita ſint. Quid denique de propoſitionibus & Corollariis ſuperciliofiſſimi Joannis Caramuelis Satrianenſium & Campanenſium Epiſcopi, qui ita decernit in Theologia intentionali lib. 2. diſp. 7. §. 1183, 1184. p. 259. *Undecimum Theorema In iis legibus poteſt Deus diſpenſare, quas potuit non ferre. Corollarium I. Si omnes leges potuit Deus non ferre, in omnibus poteſt diſpenſare. Corollarium II. Si in omnibus poteſt diſpenſare, omnes potuit non ferre. Patent omnia, quia ſi aliqua lex, poſita hominum creatione & conſervatione neceſſariò à Deo lata, neceſſariò à Deo conſervanda eſt, adeoque nec irritatione poterit nec diſpenſatione caſſari. Quod ſi liberè tolli poſſet, ipſa neceſſaria & indiſpenſabilis non eſt, adeoq; etiam non ferri potuit. Duodecimū Theorema. In omnib9 ſecundæ tabulæ articulis poteſt Deus diſpenſare permiſſivè, contradictoriè & contrariè. Corollarium. Articulos ſecundæ tabulæ potuit Deus non indixiſſe, & potuit indixiſſe contradictorios, imò & contrarios. Patet; quia omnes illi inhibent materiam, quæ non eſt contra Deum, ſed ſolùm humanitus & phyſicè mala.* Longè ſaniora

Caramuel caſtigatur.

Molina cōtradicit.

niora Vaſquianis, ſunt illa Ludovici Molinæ Tomi tertii parte poſteriore Tractatu quinto de Jurisdictione Diſp. 57. pag. 1782. ita decernentis: *Amplectenda eſt nobis ſententia Divi Thomæ 1. 2. q. 100. artic. 8. Cajetani, Altiſiodorenſis lib. 3. tractatu. 7. 4. 5. Richardi in 3. diſt. 37. art. 1. q. 5. Abul. Exod. 20. q. 39. Soti. 2. de juſt. q. 3. art. 8. & antiquorum, omnia videlicet præcepta Decalogi nec divina potentia diſpenſari poſſe, præter tertium, ea ex parte, qua ceremonalis ac de jure poſitivo eſt. De eo enim, ea ex parte ſpectato, nulli poteſt eſſe dubium diſpenſari poſſe. Sententia hæc præterquam quòd impugnatione præcedentium ſufficienter comprobata eſt, hac unica ratione probatur. Tria illa principia ſupra à nobis commemorata DEO facienda non eſt injuria, parentibus ſimiliter non eſt facienda injuria, itemque reliquis proximis non eſt facienda injuria, ſunt per ſe nota adeoque neceſſaria, ut neque divina potentia eis oppoſita liceant. Implicat enim contradictionem, injuriam factam DEO, parentibus, aut aliis proximis injuriæ rationem retinentem, licitam eſſe: Sed ex illis tribus principiis evidenter ac neceſſariò deducuntur prædicta omnia Decalogi præcepta. Sunt quippe in eo ſenſu intelligenda, ut eis oppoſita ſint injuria Deo, parentibus aut aliis proximis illata, ut Divus Thomas articulo 8. citato explicat, & nos in ſingulis, in quibus dubium aliquod eſſe poterat, copiosè hactenus explicavimus: ergò ea omnia*

præ-

præcepta neque divina potentia diſpenſari poſſunt. Lege quoad hactenus dicta tota hac diſputatione, quæ copiosè ſupra in poſteriori parte diſputationis 48. explanavimus, illis enim non modica lux ac corroboratio hactenus dictis accedet. Marchantianis verò illa Cornelii Janſenii Epiſcopi Yprenſis Tomo ſecundo de ſtatu naturæ puræ cap. 3. pag 691. ſcribentis: *Non poteſt creatura rationalis ſine amore Creatoris juxta doctrinam Auguſtini produci. Cujus ratio eſt, quia hoc ipſo quo illo principii ſui amore caret, velut pondere, quo in locum ſuum connaturalem urgeatur diſtorta perverſaque voluntatis eſt. Neceſſe eſt enim ut aliquid voluntas diligat, hoc eſt, ut anima ad aliquid ſeſe moveat appetendo vel fugiendo. Unde Auguſtinus tanquam neceſſarium concludit, animas aut carere vitâ, & animas non eſſe, neque quicquam velle ſeu nolle, appetere vel fugere: Aut ſi viverent, ut & animæ eſſe poſſent, & aliquid tale agere nullo modo eas niſi vitâ vivere. Et paulò poſt animam vocat ſpontaneum & vividum motum. Hinc & libro de ſubſtantia dilectionis dicitur: Vita cordis amor eſt, & idcircò omninò impoſſibile eſt, ut ſine amore ſit cor, quod vivere cupit: Et præclariſſimè Fulgentius poſt præceptorem diſcipulus: Voluntas porrò creaturæ rationalis ſine qualicunque amore, non poteſt eſſe. Nec ſic poteſt diligere, ut amorem ſuum non velit ad aliquid religare: quæ inter ſummum bonum à quo creata eſt, & infimum bonum cui prælata eſt medio quodam*

Ianſenius contra ſuperiores laudatur.

loco poſita, profectò aut in infimo neceſſe eſt miſerabiliter jaceat, aut in ſummo bono veraciter feliciterque requieſcat. Quodam enim amore rapitur, ſeu cum obedientia ſublevatur, & creatori bono benè ſubjicitur, ſive cum ſuperbia deprimitur, ut creaturæ bonæ malè dominetur. Ubi ad illam diviſionem amoris reſpicit Fulgentius, qua creatura vel Deum diligit vel ſeipſam. Seipſam quippe primam poſt Deum diligit, & à ſe ad alia diligenda progreditur. Se verò diligere, hoc eſt, ſeipſo, ſuoque bono gaudere, ut ſupra dixit Auguſtinus, ſuperbia eſt; ſi igitur mens rationalis ſine creatoris amore producatur, neceſſe erit, ut vel ſeipſam, vel aliud à ſe diligat, & conſequenter ut ſeipſam ante diligat. Nec enim aliud à ſe voluntas diligit, niſi prius diligat ſe, ut alibi ex Auguſtini mente declaravimus. Utrumvis autem fecerit, malæ voluntatis erit. Quod ſicuti juxta ſupradicta Auguſtini principia, quæ de peccati natura & ratione tradidit, manifeſtum eſt ita juxta eundem æquè certum eſt, hoc ipſo perverſam & malam futuram rationalem creaturam, quo Deum voluntate non diligit. Voluntas enim non diligens Deum, ſive actu ſive habitu, non niſi mala & perverſa eſſe poteſt, quia non diligit id, quod eam æterna lex diligere jubet. Audi diſertiſſimis verbis præcinentem dictis meis Auguſtinum: Mirum ſi voluntas poteſt in medio quodam ita conſiſtere, ut nec bona nec mala ſit, ut enim juſtitiam (hoc eſt, Deum, ut dicturi ſumus infra) diligit, & bona

na eſt, & ſi magis diligimus, magis bona, ſi minus, minus bona eſt: aut ſi omninò non diligimus, non bona eſt. Quis verò dubitet dicere voluntatem nullo modo juſtitiam diligentem non modo eſſe malam, ſed etiam peſſimam voluntatem? Unde & alibi de Angelis cum crearentur: Quid erant ſine bonâ voluntate niſi mali? Et oppoſitionem immediatam inter juſtitiam & injuſtitiam, hoc eſt, bonitatem malitiamque creaturæ rationalis videlicet utentis tradens: Dic quæſo te, inquit, nonne fateberis eum, qui non eſt juſtus, injuſtum eſſe; & qui non eſt prudens, imprudentem eſſe; & qui non eſt temperans, intemperantem eſſe? An dubitari de his aliquid poteſt? Reſpondet ei Evodius: Fateor, hominem quando juſtus non eſt, injuſtum eſſe: hoc etiam de temperante & intemperante reſponderim. Juſtus autem eſſe nemo poteſt, niſi juſtitiam diligat: Quam propterea, ſi non diligit injuſtum & malum, conſequenter eſſe neceſſarium eſt. Sed ſive non habendo bonam illam voluntatem, hoc eſt, amorem creatoris, creatura cùm creatur mala eſſet, ut, videtur apertè ſentire Auguſtinus, ſive certè non bona; non ſatis eſt ad amorem illum habendum obſtrictam eſſe creaturam, ut quemadmodum ex æternæ legis præſcripto debet, principium & finem ſuum, unum & ſolum Deum ſuper omnia amet & colat. Denique Caramuelianis illa Sinnichii Corcagienſis Hiberni lib, I. cap. 100. §. 377. querulantis de Temeritate Caramuelis & theologicè diſſerentis: *Omnes quotquot adverſus naturæ* Sinnichius Caramuelis placita examinat.

legem peccant, in illam generalem & quaſi tranſcendentalem ipſius legis ſanctionem impingunt. Quam eadem Auguſtino teſte, omnes habent in corde fixam: quod tibi non vis fieri alteri ne feceris. Nunquid hoc de paginis diſcitur, & non in natura ipſa quodammodo legitur? Furtum vis pati? Utique non vis. Ecce lex in corde tuo, quod tibi non vis pati, facere noli. Et hanc legem transgrediuntur homines. Porrò quia hanc legem ſibi intimè notam transgrediuntur, non modò peccatores ſed & prævaricatores jure merito reputantur, dicente Pſalmographo Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ. Nullus enim eſt prout §. 375. ex Auguſtino audivimus, qui faciat alteri injuriã, niſi qui fieri ſibi nolit. Et in hoc transgreditur naturæ legem, quam non ſinitur ignorare; dum id, quod facit, non vult pati. Inquirit præterea idem Auguſtinus mox ibidem, Nunquid lex iſta naturalis non erat in populo Iſrael? Reſpondet autem: Erat planè, quoniam & ipſi homines erant. Sine lege naturali eſſent, ſi præter naturam humani generis eſſe potuiſſent. Quæ ſententia ſignanter recolenda eſt non ſolùm, quòd prætextitiam ignorantiam prædictæ ſanctionis naturalis amputet, ſed quòd præterea novitiam illam & planè exoticam Caramuelis poſitionem juguleт, qua ille aſſerit. Poſſe Deum creare homines exleges, hoc eſt, nulli morali legi ſubjectos. Id enim Auguſtino mox relato cenſetur tam impoſſibile, quàm homines præter naturam humani generis eſſe, hoc eſt, homines nequaquam homines

nes eſſe. Neque ibi ſe continere potuit Caramuelica innovandi libentia, ſed eo usque ſe exporrigit, ut affirmet: poſſe Deum ſubjicere legi morali contraria Decalogo, quoad præcepta ſaltem ſecundæ tabulæ. Sic enim ait ibidem inferius n. 1184. Articulos ſecundæ tabulæ potuit Deus non indixiſſe, & potuit indixiſſe contradictorios, imò & contrarios. Et rurſus n. 1191. in tribus primæ tabulæ articulis Deus non poteſt diſpenſare contrariè: in totâ tamen lege poteſt contradictoriè, in ſecundâ tabula etiam contrariè. Ubi quantum ad primam aſſertionis partem non ſatis ſibi conſtat aſſertor. Nam ſi Deus non poſſit diſpenſare contrariè in præceptis primæ tabulæ, ergò ea præcepta neceſſariò tenent vim obligandi ſaltem eatenus, ut nemini liceat exercere actus eis contrarios. Quod ſi ita ſit, non poſſet Deus creare homines exleges, quia quicunque ab ipſo creabiles fuerint, ſubjecti erunt legi morali prohibenti exercere actus contrarios præceptis primæ tabulæ, quippe in quibus ne Deus quidem ipſe poſſit contrariè diſpenſare. In ſecunda aſſertionis parte fingit Deum poſſe hominibus dicere: Non opus eſt ut alteri cuiquam faciatis, quod vobis fieri vultis. In tertia denique parte aſſerit poſſe Deum facere homines, quantum ad precepta ſecundæ tabulæ non modo exleges, verùm etiam antileges, ut nimirum loco illius generalis precepti univerſam ſecundam tabulam complectentis; Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis, ſurrogetur iſtud non minus generale, ſed planè adverſum;

ſum; Quicquid vultis ab hominibus fieri vobis, contrarium facite illis: Exempli cauſa; vultis à filiis veſtris honorari, ſed vos inhonorate parentes veſtros; vultis à nemine occidi, ſed vos occidite quotquot poteritis: Vultis, ut nullus res veſtras furto vel rapina vobis auferat, ſed quicquid poteritis clam aut palam ab aliis auferre, auferte: Vultis, ut ad uxores veſtras extraneus nullus accedat, ſed vos quaſi equi emiſſarij ad uxores proximorum veſtrorum hinnite: Vultis, ut nullus contra vos falſum teſtimonium proferat, ſed vos in Hypocriſi loquimini mendacium, unusquisque cum proximo ſuo & de proximo ſuo: Vultis, ut nemo concupiſcat uxores veſtras, nemo domus veſtras, aut ſervos, aut ancillas, aut boves, aut aſinos, aut aliud quidquam veſtrum; ſed concupiſcite vos quicquid occurrerit commodum aut delectabile in bonis alienis, ſive uxor fuerit, ſive domus, ſive ſervus, ſive ancilla, ſive bos, ſive aſinus, ſive aliud quidpiam libidini veſtræ complacitū. Verum quia iſta Caramuelica ſubtilitatis portenta integro nuper ſyntagmate diſcuſſit ac diſploſit conterraneꝰ ipſius Caramuelis nolo diutiꝰ immorari: dum tamē de iſto novo legislatore Caramuelico dixero, quod de fictitio Manichæorum Deo Auguſtinus olim ajebat, talem colant Deum, qui nolunt colere Deum. Non eſt certè ille Deus Patriarcharum, cui nullus ſimilis in legislatoribus: Non eſt Deus Iſraelitarum, cui dictum eſt à Pſalmographo: Narraverunt mihi iniqui fabulationes, ſed non ut lex tua. Non eſt Deus Prophetarum,

qui

qui per horum unum ait: væ qui condunt leges iniquas, & ſcribentes ſcripſerunt injuſtitiam Non eſt Deus Evangeliſtarum, qui iniquis rerum arbitris indignabundè dicebat. Quid autem & à vobis ipſis non judicatis quod juſtum eſt, quaſi diceret: cur non ex eo, quod fieri vobis vultis, colligitis qualiter erga alios vos gerere debeatis? Non eſt Deus Apoſtolorum, de quo horum quiſpiam ait: Non eſt diſſenſionis Deus ſed pacis, hoc eſt, non eſt qui ea præcipiat quibus humana ſocietas penitus diſſolvatur parricidiis, homicidiis, adulteriis, furtis, rapinis, perjuriis, flagitiis omnia miſceantur, quibus humanum genus in eum præcipitetur ſtatum, quem Poeta deſcribens ait. Vivitur ex rapto non hoſpes ab hoſpite tutus; Non ſocer à genero fratrum quoque gratia pro ara eſt. Imminet exitio Vir conjugis illa mariti Lurida terribiles miſcent aconita novercæ: Filius ante diem patrios inquirit in annos: Victa jacet pietas! Nec eſt, quòd pro aſtruenda Caramuelis *ſententia obtendatur DEI Omnipotentiæ: Neque enim Auguſtino teſte, potentiâ temerariâ, ſed Sapientiæ Virtute omnipotens eſt. Unde & Peluſiota; Si ex nobis quæratur, inquit, an omnia DEO poſſibilia ſint; Reſpondemus, eum omnia hæc poſſe, quæ ipſius naturæ conſentanea ſunt. Quænam autem hæc ſint, ediſſerit pro parte Theodoretus, cum ait; Quod ſi dixerint, quæcunque vult poteſt Deus, dicendum illis erit, nil eum velle facere, quod naturæ non congruat. Naturâ autem eſt bonus, nihil ergò*

vult mali; naturâ eſt juſtus, nil ergò vult injuſti; natura eſt verax, mendacium ergò reſpuit; natura eſt immutabilis mutationem ergò non recipit. Breviter & appoſitè Auguſtinus: Quod non poteſt juſtè, inquit, non poteſt juſtus. Quod mox ibidem exemplo ex ſcripturis ſumpto confirmans: Dominus, inquit, cum per Angelos ſuos juſtum Loth de Sodomis exeuntem urgeret, ut properet in Segor: Non potero, inquit, facere rem, donec tu illò introeas. Non poſſe ſe dixit, quod ſine dubio poterat per potentiam, ſed non poterat per juſtitiam. Sed nec minus appoſitè Anhelmus. Sicut in Deo, inquit, quantumlibet parvum inconveniens ſequitur impoſſibilitas: ita quantumlibet parvam rationem, ſi majori non vincatur, comitatur neceſſitas. Hinc eſt illa Richardi Victorini breviſſima quidem ſed nervoſa de Deo ſententia: Nihil niſi quod decet, facere poteſt. Non arbitror quenquam vel mediocriter ſapientem reperiri, qui cenſeat decere Deum, aut congruere ejus naturæ, bonitati, ſapientiæ, juſtitiæ, æquitati, ut præcipiat hominibus facinora illa ac flagitia, quæ tanquam contraria præceptis moralibus ſecundæ tabulæ mox recenſuimus; aut inſcribat eorum cordibus generalem illam; ſed planè irregularem regulam univerſa complectentem: Quicquid vultis ab hominibus fieri vobis, contrarium facite illis. Quod cùm ita ſit, profectò falſum eſt, quod Caramuel aſſerit, poſſe Deum in ſecundâ Decalogi tabulâ diſpenſare etiam contrariè. Ex adverſo autem verum eſt, quod ex Auguſtino ſupra

pra

pra memoravimus, homines ſine lege naturali eſſent, ſi præter naturam humani generis eſſe potuiſſent. Ex quo ulterius ſit, ut, cùm impoſſibile ſit homines præter naturam humani generis eſſe, impoſſibile pariter ſit, eosdem ſine lege naturali eſſe: ſine illa nimirum lege naturali, quam nemo ſinitur ignorare, quæ præſcribit, ut aliis non faciamus, quod nobis fieri nollemus.

Ad Th. X.

Observatio IV.

Lex naturæ dilucidiùs & veritati conformiùs exprimi poteſt, ut conſtat ex ſequentibus.

His itaque omnibus ita diſcuſſis, & ſententiis vero non conſonis rejectis, aliam ſubjungimus definitionem juris naturæ, nempe hanc: *Lex naturæ eſt regula quædam firmiter homini infixa, quæ & indicat, quid juſtum ex ſe & injuſtum, & ad prius ſectandum, poſterius vitandum obligat.* Hæc definitio conſtat genere & differentia ſua. Genus eſt Regula. Si enim omnis lex humana & divina, naturalis & poſitiva regulam dicit, nec tamen omnis regula confeſtim lex eſt, ſequitur habere ſeſe ſynonymicè, & tanquam latiùs quid ad ipſam legem naturæ, quodque in abſtracto enunciari de illa poteſt. Dicitur autem regula firmiter infixa, — Legis naturæ Deſcriptio. — Conceptus latior.

ut intelligamus à parte rei dicere non actum aliquem, ſed habituale quid, ſemper adhærens menti hominis. Regulam autem eſſe legem naturæ conſtat ex eo, quia præſcribit, dirigit, & omnes regulæ partes, officia & actus implet; firmiter autem impreſſum & habituale quid, quia eſt aliquid de reliquiis imaginis divinæ; Si itaque imago divina fuit habitus, & reliquiæ naturam imitantur totius, habituale quoque debet quid eſſe lex naturæ. Denique differentia petita eſt, & ex actibus & ex objecto. Actus ſunt indicare & obligare. Objectum eſt juſtum, ſc. in latitudine acceptum, non in quantum denominatur ſaltim à juſtitia particulari, ſed univerſali, & æquipollet recto. Confirmari poteſt hæc ſententia ex ipſo Grotio. ipſe enim Theſi nonâ, Jus in quantum æquipollet legi definit per regulam actuum moralium obligantem ad id quod rectum eſt; Si itaque hæc eſt definitio legis generatim & largiſſimè ſumptæ, quidni etiam applicanda erit legi ſpecialiter acceptæ, ſive juri naturæ, ſub hoc genere comprehenſo, cum reſtrictione ex Objecto, unde differentia petitur, quæ hîc eſt rectum & juſtum immutabile.

Conceptus ſtrictior.

Ad

Ad Th. X.

Observatio V.

Lex naturæ aliter ſeſe habuit in ſtatu Integritatis, aliter in ſtatu Corruptionis.

OBſervandum autem hîc eſt, hanc definitionem poſſe dupliciter explicari, aut duplicem eſſe conſtituendam definitionem. Primò poteſt explicari ita, ut τὸ juſtum ſub ſe comprehendat id, circa quod etiam actus ſpirituales occupantur, aut ſaltim id, circa quod occupantur actus morales & civiles; aut denique in præciſione, quatenus τὸ juſtum præſcindit & latè accipitur, atque ita dicitur tum à juſtitia ſpirituali, tum morali. Si poſteriori modo accipiatur, tunc hæc definitio communis eſt, & juri naturæ in ſtatu integritatis, & juri naturæ in ſtatu lapſus. Si verò priori modo accipiatur, tunc, quia aliud jus naturæ eſt in ſtatu integritatis, aliud in ſtatu lapſus, etiam duplex definitio ſurgit, ut ſcil. lex naturæ in ſtatu integritatis dicat regulam firmiter menti impreſſam, quæ & oſtendit rectum eſſe tale, ſive juſtum, & ad illud obligavit; quod ex eo conſtare poteſt, quia jus naturæ in ſtatu integritatis nil aliud fuit à parte rei, quàm Decalogus cordi hominis impreſſus, qui ideò à Deo in monte Sinai fuit repetitus, ut urgeret hominem ad priſtinæ perfectio-

Iuſtum duplex vel triplex.

Perfectum] abſolutè.

ctionis exhibitionem, & in defectu illius ad mediatorem, qui legis finis eſt, ſeſe reciperet. Ubi rectum, ſanctum ex aſſe tale objectum eſt. At ſi jus naturæ accipiatur de lege naturali in ſtatu lapſus, ſufficit juſtum morale & civile; eſtque nil aliud, quàm regula firmiter impreſſa, indicans quid juſtum moraliter, & ad illud obligans. Differentiam hanc ſupra inſinuavimus, & vel ex hoc unico deprehendi poteſt. Paulus enim Román. 7. v. 7. dicit, neſciebam concupiſcentiam eſſe peccatum, niſi lex dixiſſet, non concupiſces. non itaque lex naturæ manifeſtat peccatum originis, profundum illud malum fibris omnium facultatum noſtrarum intimè inhærens, ſed ſubſiſtit in conatibus voluntatis, & actibus, qui ex mente deliberatâ procedunt, eosque arguit peccati, oppoſitum jubet, & in illo acquieſcit.

Perfectum ſecundum quid?

Ad Th. XI.

OBSERVATIO I.

Nequit Jus, ſi accuratè loquamur tribui brutis & ita generaliter deſcribi, ut commune eſſe cenſeatur Homini & Beſtiis.

Ius naturæ non cadit in Bruta.

NOn malè reprehendit Author illam deſcriptionem juris naturalis, quod ſc. ſit id, quod natura omnia animantia docuit, adeoque homini cum brutis commune. Cui præ-

præluſerunt Laurentius Valla, Franciſcus Conanus, Dominicus à Soto & alii. Nam (1) jus naturale non poteſt cadere in bruta: tum, quia jus naturale in ſtatu etiam lapſus dicit aliquid de imagine divina prout illa accipitur in ſenſu eccleſiaſtico, & notat aliquod ſuperſtes Lumen Veri, ſemenque Boni; in ſenſu enim ſcripturario, qui nobis illam pingit, ut Juſtitiam & SanctitatemVeritatis totaliter eſſe deperditam oſtendit ſumma corruptio, quæ fuit lapſum inſecuta, & paſſim in paginis ſacris quoque exaggeratur. Imago autem divina nunquam communis fuit homini cum beſtiis: tum, quia Paulus ad legem illam refert id, quod de Deo cognoſci poteſt, γνωςὸν τȣ̃ Θεȣ̃ Rom. 1. v. 20. & legem hanc dicit ſcriptam eſſe in corde conteſtante conſcientia c. 2. Ubi itaq; non γνωςὸν τȣ̃ Θεȣ̃, ubi non conſcientia, ubi non honeſtatis principia, ibi nec jus aliquod locum habere poteſt: tum, quia ſi definiamus jus naturæ ſive per dictamen rectæ rationis, ſive per habitum quendam, exulabit à brutis legis naturæ conditio. Nam ſi prius aſſumatur, ubi non ratio eſt, ibi nec rectitudo rationis. Si poſterius, planum eſt in bruta non cadere habitus, prout hoc ipſum prolixè demonſtrat Franciſcus Suarez tom. 2. diſput. 44. de habitibus, ſectione tertiâ, ſequentia ſuggerens: *Ratio generalis eſt, quia in omnibus ſuis actibus determinantur ad unum ex vi objectorum, prout eis repræſentantur. Quod ſigillatim declaro in ſingulis potentiis interioribus*

Rationes, Prima.

Secunda.

Tertia.

bus illorum. Nam de ſenſibus externis nulla eſt dubitatio: In appetitu ergò non indigent, quia appetere non poſſunt aliquid, donec judicium phantaſiæ determinatè proponat objectū, ut proſequendum, vel fugiendum, & poſito tali judicio ex neceſſitate appetunt, vel fugiunt. Rurſus per phantaſiam ſemper etiam naturaliter apprehendunt aut judicant, juxta modum & qualitatem ſpeciei per quam eis proponitur objectum. Quod idem manifeſtum eſt, quando exiſtimatio vel judicium fit in præſentiâ objecti, & præſertim ſi nulla conſuetudo præceſſit. Et ratio eſt clara, quia minorem indifferentiam habent potentiæ apprehenſivæ, quam appetitivæ, ſi ergò in appetitu habent, naturalem determinationem, à fortiori in phantaſia. Vnde fit, ſi contingat aliquando, ut concurrant bruto variæ ſpecies objectorum, quorum nulla ſufficit ad determinandam apprehenſionem, vel exiſtimationem quaſi practicam, de fugiendo, aut proſequendo objecto, non poſſe determinari, donec ſpecies repræſentativa aliquo modo immutetur: Vnde ſi in itinere primùs brutum hæret & timet progredi, ſi verò fortiùs pungitur, ſtatim movetur, ideò eſt, quia ſpecie doloris vehementiùs excitatur, & determinatur. Igitur in præſentiâ objectorum ſemper fit hæc apprehenſio merè naturaliter ex parte potentiæ, poſita ſufficiente ſpecie ex parte objecti. addantur reliqua. Accedit, quod nulla capacitas præmii in brutis compareat, nulla ſocietas juſto & injuſto variabilis, nulla injuriæ illatio, cùm juxta ipſos Jurisconſultos non injuriam, ſed pauperiem

Rationes aliæ.

riem

riem facere poſſit quadrupes Leg 1. ff. *ſi quadrupes*, nec malè hîc ſupralaudatus Author: *Falſum eſſe videtur jus naturale, ut habet propriam rationem legis, fundari in ratione naturæ ſenſitivæ, ut communis eſt brutis animalibus, nam ſemper conſiderari debet, ut elevata ad ſuperiorem gradum per differentiam rationalem. Quia lex naturalis non regulatur per convenientiam ad naturam ſenſitivam, ſed ad rationalem: ſenſitivam autem reſpicit ſolùm ut contractam. Et ſpeciali modo perfectam per differentiam rationalem, ergò illa convenientia generica impertinens eſt ad diſtinguendam legem naturæ. Conſequentia videtur clara & antecedens probatur. Tum, quia quando lex naturæ aliquid præcipit in ordine ad conſervandam naturam ſenſitivam, ſemper involvit modum rationalem, & ita dictat de conjunctione maris, & fœminæ multò aliter, quam inſtinctus naturalis brutorum, ut conſtat de matrimonio & idem cum proportione de educatione filiorum eſt, & de conſervatione propriæ vitæ & ſimilibus. Tum etiam, quia in eodem opere materialiter communi brutis multa prohibet lex naturalis in homine, à quibus bruta non arcentur per naturalem inſtinctum, ut prohibet lex naturalis vagum concubitum ſeu fornicationem ſimplicem & conjunctionem cum matre vel ſorore, quæ privationes ſunt communes brutis.* (II) Quamvis generare ſibi ſimile, & reliqui actus ſint brutis & hominibus communes, non tamen juris communitatem fundant. Actus enim tales conſide- Error detegitur.

O rantur

rantur aut ratione eſſentiæ, aut ſub ratione liciti & illiciti. Priori modo communes ſunt, ſed ita ſunt Phyſici, nullam moralitatem habentes. Poſteriori autem modo induunt moralitatem aliquam, & conſequenter ſoli homini ſunt proprii. (2) Longè aliud eſt aliquid eſſe naturale, aliud eſſe juris naturalis. Actus tales ſunt naturales quidem, ſed non juris naturalis, quia jus dicit obligationem, præſupponit intellectum & voluntatem, quale quid in brutis non cadit. (3) Si ex eo, quod actus detur communitas, conſequens eſt dari jus quoddam commune, etiam conſequens erit, quia actus vitales dantur communes homini cum plantis, dari præter jus animale, jus quoddam cum plantis commune, quod abſurdum; Rectiſſimè itaque Cujacius ſcribit: *Jus naturæ dici commune brutis, non quod jus reperiatur in illis, ſed quia in iis deprehenditur, quod, quando eſt in homine, jus dicitur.* (III) Argumenta, quæ ſuadere videntur illam communitatem cum graduum differentia non concludunt. Non illud, quod quidam urgent, quod ſcil. detur notitia turpitudinis in ipſis, pudor & horror maleficii, ut conſtat de Equa illa Regis Perſarum apud Ariſtotelem lib. 9. Hiſtoriæ animalium cap. 47. & de Elephanto illo, de quo Lipſius cent. 1. Epiſt. 50. quod videtur inferre juris aliquam communitatem, nec (2) illud concludit, quod beſtiis injuria fieri poſſit, juxta illud Deut. XXII.

Argumenta contraria recenſentur Primum.

Secundum

XXII. v.6. injuria autem inferri nequeat, niſi illi, qui juris capax eſt, cùm oppoſita ſint circa idem, & tandem (3) quod in beſtias cadat pœna, E. etiam culpa, juxta illud Gen. IX. 5. Exod. XXI. 28. Lev. XX. 15. Primum enim non concludit ex eo, quia poſito, quòd pudor & horror alicujus turpis actus cadat in bruta, de quo tamen diſputari poteſt, poſito etiam, quod in quaſdam beſtias & aliquando cadat, cùm oppoſitum tamen deprehendatur in totâ aliquâ multitudine pecorum, neque enim turpe juvencæ ferre patrem tergo; nihilominus non concluderet argumentum, quia diſtinguendum eſſet inter pudorem natum ex facto ſimpliciter, & natum ex cognitione facti & legis ſimul, in quam peccatum fuit. Poſito, prius locum habere in beſtiis, non tamen poſterius, quod indicium eſt rationis. Poſito etiam illum pudorem oboriri ex comparatione facti ad aliquod, cui diſconvenit, non tamen illud erit lex naturæ, quaſi illa quoque in Brutis locum habeat, ſed inſtinctus quidam naturalis, cui talem actum contravenire cenſeri poteſt. Ad (2) Argumentũ reſpondetur: legem illam divinam non eſſe poſitam in impedimentum injuriæ beſtiæ inferendæ, ſed vel in documentum homini proponendũ, ut ſc. homo humanitati ſtudeat, neque per crudelitatem in bruta exercitam proficiat in tyrannidem adverſus illum, qui eſt ejusdem naturæ, & ut *facilius*, juxta Tertullianum: *in beſtiis præmeditata humanitas in hominum refrigeria erudiatur*; Vel in utilitatis

Tertium.

Reſponſio ad primũ.

ad ſecundum.

 litatis

litatis communis conſervationem, ut ſc. ſuperſit, quæ generare poſſit; vel denique in ſuperſtitionis deteſtationem: cùm quidam malefici uterentur matre incubante & pullis illius ſimul captis ad fœcunditatem & fortunam circa nutritionem filiorum & in auguriis cenſebant boni hoc eſſe ominis. Non malè Theodoretus ad priores reſpiciens rationes, ſcribit: *Humanitatem docet; ſi enim parentes capiat quis relictis pullis, intereunt planè, cum deſit qui nutriat: Sin autem hos & illos venando capiat, peribit utique genus avium, ſi omnes talia committant.* Dices, additur promiſſio: ut benè tibi ſit & longo vivas tempore, quæ quarto præcepto aliâs annexa. Verùm illa non eſt addita vi juris naturalis cujuſdam communis homini & brutis, cum Ebræi ipſi excipiant hîc aves domeſticas gallinas, columbas & cæteras, notante Grotio, ſed reſpectu obſervandæ humanitatis, vel devitandæ ſuperſtitionis. Cōſulatur hîc B. Proavus in Comentario ad præſentē locū.

ad tertium Ad (3) reſpondetur: malè quoſdam concedere, beſtias quidem eſſe pœnæ capaces, & negare conſequentiam de culpa. Nam pœna & culpa ſunt relata, quorum uno poſito, alterum quoque ponitur. Quapropter potiùs negandum erit, pœnam cadere in beſtiam; nam pœna non eſt formaliter illud, quod irrogatur beſtiis, quia pœna non niſi illi irrogari poteſt, penes quem ſtetit, quo minus peccaret; ſed eſt materialiter pœna, quatenus omnis paſſio dolorifica ob illam communi-

munitatem, quam habet cum afflictione pœnali, pœna dici poteſt. Hinc etiam culpa non locum habet, quia quemadmodum, ſi tegula cadat de tecto, & feriat quendam, caſus & damni nomine venit iſta actio. Ita, ſi bos cornupeta feriat, damnum dediſſe dicendus erit, non autem commiſiſſe peccatum. Voluit DEUS ut Achanis Suppellex deſtrueretur, quæ tamen peccati expers. III. In Fontes Opinionis ſi inquiramus, deprehendemus quosdam jus naturæ voluiſſe cadere in bruta ex eo, quia putarunt gradum illa habere aliquem rationis, nec tantum ex Veteribus quidam ſic ſenſerunt, ſed & ex recentioribus ipſe Claudius Salmaſius ſcripſit; librum impleri poſſe exemplis, quibus probetur ratione etiam non deſtitui Animalia, quæ creduntur rationes expertia: vel quia ſenſerunt ex tripode dictum illud Inſtit. lib. I. Tit. 2. Jus naturæ eſt, quod natura omnia animalia docuit, & actus ibidem juri naturali tranſcriptos etiam in brutis locum habere animadverterunt; vel quia conformitatem quandam obſervarunt, neque neceſſarium eſſe exiſtimarunt, ut notitia in ſubdito exſplendeſcat, præprimis illa, quæ ex homine radiat. ſed turbida hæc ſunt, neque ſincerè ex vero fluunt. Primum enim fontem obſtruit hominis dignitas tum juxta Scripturæ, tum Naturæ lumen conſiderata, quæ in Rationis Præſidio poſita, ut verè ſcripſerit Chryſoſtomus: *Per Philoſophos hoc ſemper egit Diabolus, ut oſtenderet noſtrum genus nihil*

Origo hujus opinionis.

Expenditur.

nihil à Brutis differre, quando nonnulli in opinionem tam abſurdam venerunt, ut animalia rationis expertia, ratione prædita eſſe dicerent. alterum actuum generalitas, neque enim conjunctio duorum diverſi ſexus, procreatio ſobolis &c. ut communia ſunt homini cum Brutis capacitatem aliquam habent, & quidem proximam ad moralitatem, ſive ordinem quendam ad regulam, ita ut ex conformitate ad illam vel virtuoſi, vel ex difformitate, vitioſi cenſendi ſint. tertium denique ſuppoſititia conformitas: tum, quia ſi ex illa jus naturæ eſſet deducenda, etiam ad cæteras creaturas in hoc univerſo vegetabiles & inanimatas eſſet extendenda; tum, quia illa conformitas eſt ordinis phyſici, cùm jus ad aliud referatur Hæmiſpherium; tum, quia diſputari poteſt, num illa voluntas, ad quam ſe conformant creaturæ reliquæ irrationales & inanimatæ, in DEO ſit dicenda propriè lex, adeoque jus ex illa in Brutorum Republica exædificandum. Qui plura deſiderat, adeat Seldenum & Mæſtertium, qui in hoc puncto confligunt, illo pro noſtrâ ſententiâ, hoc verò pro oppoſitâ ſtante, cujus argumenta quanti ſint facienda alibi oſtendimus.

Ad

Ad Th. XII.

Observatio.

Luculentius indicium illorum, quæ juris naturalis ſunt aſſignato videtur poſſe oſtendi.

In hac theſi Author dicit, probari aliquid eſſe juris naturalis à priori, ſi oſtendatur rei alicujus convenientia aut diſconvenientia neceſſaria cum natura rationali & ſociali: à poſteriori, ſi apud gentes omnes aut moratiores aliquid obtineat. Verùm an hæc ſint ex vero, meritò dubitari poteſt: tum, quia ſicut jus naturæ juxta quosdam non conſiſtit in illa convenientia cum natura rationali; ita id, quod convenit etiam cum natura rationali, non confeſtim à priori oſtendit, aliquid eſſe juris naturalis; tum, quia non eſt conſequens; hoc ipſum convenit cum naturali ſociali, E. eſt juris naturalis. Convenientia enim cum natura ſociali oſtendit ſaltim quid utile ſit ſocietati, & cum detur ſocietas quoque Epheſiorum in quorum republica lex fuit, *nemo noſtrûm frugi eſto*, non poterit jus naturæ, ex illo, quod convenit cum natura ſociali quocunque modo accepta, æſtimari: tum, quia illud à poſteriori petitum quoque non videtur ſatis eſſe ſolidum. Nam, ſi ſit ſermo de gentibus omnibus, difficillimum erit tale quid oſtendere, quod apud omnes gentes obtinet. Si ſermo verò ſit de gentibus moratioribus, controverſum erit, quæ gentes ſint moratiores, & cur ab illis ſit petenda

Gnoriſmata Iuris naturalis.

Non immota, primo.

Secundo.

Tertio.

da juris naturalis ratio, & non ab aliis: cùm illa moratior vivendi conditio, penes illos aliunde introducta dici poſſit, & pendere ex inſtitutione, educatione & ſimilibus adminiculis externis. Hinc ipſe Grotius mitigat ſuam aſſertionem, & dicit probabiliter ſaltim colligi, non apodicticè. Accedit, quod etiam illa, quæ juris gentium juxta ipſum Grotium hoc indicio gaudeant. melius itaq; ſi compares cum lege morali præcepta juris naturæ innoteſcunt, exceptis paucis in Decalogo, vel Grotianis conjungas.

Ad Th. XIV.

OBSERVATIO I.

Explicatio Juris arctioris, quam tradit Author, non ſatis liquida eſſe videtur.

Ius arctius paternum ſcil. & dominicum.

DIvidit Author jus humanum in latius patens & arctius. Et dicit jus arctius patens, & ab ipsâ poteſtate civili non veniens, varium eſſe, præcepta Paterna, Dominica, & ſi qua ſunt ſimilia, in ſe continens. Cæterum an rectè hoc dicatur meritò dubitatur. Nam jus ſive lex ſtrictè ſic dicta non poteſt non eſſe niſi ab eo, qui gaudet poteſtate legislativa. Si itaque penes patres non eſt talis poteſtas legislativa, jus quoque ſive lex non erit propiè & ſtrictè loquendo, ſive arctius illud dicatur, ſive laxius penes Dominos & Patres. Nam τὸ arctius & latius eſſe ſaltem accidentaliter ſeſe habet ad legem, & dicitur ratione

Diſputatur.

majo-

majoris vel minoris extenſionis aut latitudinis objectivæ. (2) Si Scholaſticos, Moraliſtas & cæteros in hâc materiâ laborantes ſequamur, potius diſtinguendum erit inter legem ſive jus, & inter præceptum. Lex juxta illos ſemper fertur communitati & poteſtatem legislativam præſupponit; præceptum autem particulare dicit mandatum, & convenit Domino, vel Patri in aliqua familia & domo, de quo videri poteſt Paulus Laymannus in Theol. morali tr. de Lege. (3) Si velimus præſcindere & rationem legis ponere in regula formaliter, undecunque illa ſit profecta cum vi obligandi, non negari poteſt, dari jus aliquod Patrium, Dominicum, & conſequenter etiam Dominum atque patrem poſſe ferre leges, ſed particulares, & circumſcriptas, ambitu familiæ. Hinc etiam reprobari poteſt illa diſtinctio Scholaſticorum inter legem atque præceptum. Ex mente Ariſtotelis jus herile & paternum non eſt ſimpliciter jus, ſed per quandam analogiam, cum ubi injuſtitia ſecundum illum non habet locum, ibi nec juſtitia; habitus enim & privatio ſint circa idem & ubi ceſſat injuſtitia, ceſſat quoque emendatio illius, quæ fit ope juſtitiæ, jam inter Dominum & ſervum non habet locum injuſtitia. Res enim poſſeſſa dicitur quemadmodum & pars juxta illum I. Polit. 3. pars enim non ſolùm alíus eſt pars, ſed & omninò alius. Eodem autem pacto, & quod poſſidetur. Quare Herus quidem ſervi Herus ſolùm: illius au-

Diſtinctio inter legem & præceptum.

Ratio legis laxior.

tem non eſt. Servus autem, non ſolùm Heri ſervus eſt, ſed & omninò illius. Sic quoque inter Patrem & Filium, qui, quamdiu non ſeparatus à familia, pars pater eſſe cenſetur, ſeſe autem nemo vult lædere, neque injuria afficere poteſt. Denique quamvis major videatur inter Maritum & Uxorem æqualitas, quid tamen pronunciandum ex ſuperioribus colligi poteſt. Conſulatur hic Laymannus lib. 3. de Juſtitia tract. 1. cap. 3.

Ad Th. XIV.

OBSERVATIO II.

Datur Jus civile, quod à Poteſtate civili proficiſcitur.

Lex civilis obligat.

DUm Author ſub humanorũ genus juriũ refert Civile, peculiare agnoſcit jus, Regulam quandam à jure naturæ & voluntario divino, de quo in ſequentibus, diſtinctam; & cùm originem ejus petat à poteſtate civili vim obligandi eidem quoque tribuit. Op-

Anabaptiſtæ.

poſuit autem ſeſe huic aſſertioni Anabaptiſtica factio, & ut negavit licere Chriſtianis Magiſtratum gerere, ita quoque denegavit

Photiniani

poteſtatem condendi leges. Quid Photiniani ſenſerint, liquet ex Replicâ Schmalzii ſcribentis contra Franzium, qui propugnabat optimè judicare judicem ex legibus Imperatoriis. Falſiſſimum eſſe, demonſtratum eſſe per id, quòd lex moralis homicidas, adulteros, filios contumaces & prodigos interimi voluerit, & tamen hodiè id, quod ſc. ad filios

filios contumaces & prodigos attinet, nullo modo Judici Chriſtiano licere, ipſum etiam Franzium conceſſurum. Eſſe igitur legem divinam moralem, & unâ cum illâ legem naturæ ad legem Chriſti reformandam, limitandam, temperandam: hanc omnium enim perfectiſſimam & legum divinarum Coronidem eſſe: idem etiam & multò magis de legibus imperatoriis dicendum eſſe & quemadmodum multos nævos à Theologis & Juriſconſultis ſuis ſublatos eſſe doceat Franzius, ita omnes illos reliquos tollendos eſſe, quicunque eas tradant leges, quæ legalibus multò ſint rigidiores, & quæ cum manſuetiſſimâ & ſanctiſſimâ religione convenire non poſſint. Joannes Calvinus non quidem negavit poteſtatem conſtituendi leges civiles illi, qui Majeſtate gaudet, de vi tamen obligante diſputavit, & in conſcientia illas non obligare defendit lib. 4. Inſtit. cap. 10. §. 5. ſcribens: *Nunc ad humanas leges redeamus. Si in hunc finem latæ ſint ut religionem nobis injiciant, quaſi per ſe neceſſaria ſit earum obſervatio, dicimus conſcientiæ imponi quod fas non erat. Neque enim cum hominibus, ſed cum uno Deo, negotium eſt conſcientiis noſtris. Quò pertinet illud vulgare diſcrimen, inter terrenum & conſcientiæ forum. Quum totus orbis denſiſſima ignorantiæ caligine obvolutus eſſet, hæc tamen exigua lucis ſcintilla reſidua manſit, ut humanis omnibus judiciis ſuperiorem eſſe hominis conſcientiam agnoſcerent. Quanquam quod uno verbo fatebantur,* Calviniani

bantur, poſtea reipſa labefactabant: voluit tamen Deus teſtimonium aliquod Chriſtianæ libertatis tunc quoque extare, quod ab hominum tyrannide conſcientias eximeret. Sed nondum expedita eſt illa facultas, quæ ex Pauli verbis naſcitur. Nam ſi Principibus obediendum eſt non pœnæ tantùm, ſed conſcientiæ cauſa, inde conſequi videtur, in conſcientiam quoque dominari Principum leges. Quod ſi verum eſt, idem & de Eccleſiaſticis dicendum erit. Reſpondeo primùm: inter genus & ſpeciem hîc eſſe diſtinguendum. Nam etſi leges ſingulæ conſcientiam non attingant, generali tamen præcepto Dei tenemur, quod magiſtratuum authoritatem nobis commendat. Atque in hoc cardine verſatur Pauli diſputatio, Magiſtratus, quoniam à Deo ſint ordinati, honore proſequendos eſſe. Interea minimè docet, quæ ab illis ſcribuntur leges, ad interiorem animæ gubernationem pertinere; quum ubique & Dei cultum & ſpiritualem juſtè vivendi regulam, ſupra qualibet hominum placita extollat. Alterum quoque notatu dignum eſt (quod tamen ex ſuperioribus pendet) leges humanas, ſive à Magiſtratu, ſive ab Eccleſia ferantur, tametſi ſint obſervatu neceſſariæ (de probis & juſtis loquor) ideò tamen non ligare per ſe conſcientiam, quia tota obſervandi neceſſitas ad generalem finem reſpicit, non autem conſiſtit in rebus præceptis. Ab hoc ordine procul diſtant, quæ & novam formam præſcribunt colendi Dei, & neceſſitatem conſtituunt in rebus liberis. Quem ſequitur Guilielmus Ameſius,

qui ita diſputat lib. 5. de Conſc. c. 25.& quærenti. *An & quatenus leges humanæ obligent conſcientiam.* reſpondet 1. *Conſcientiam propriè, directè, immediatè, & per ſe, nihil obligat præter legem divinam.* 1. *Quia conſcientia vel anima non propriè ſubjicitur niſi Deo.* 2. *Quia regula conſcientiæ eſt lex Dei in corde inſcripta Rom. 2. 15.* 3. *Quia homines non poſſunt de conſcientia judicare.* 4. *Quia non poſſunt ſpiritualem pœnam conſcientiæ inferre.* pergit *Leges tamen humanæ obſervandæ ſunt propter conſcientiā erga Deum. Rom. 13. 1.* reſpondet *Quia lex Dei conſtituit hunc ordinem, ac poteſtatem & ſubjectionem ac obedientiam eidem jubet præſtari.* inſtat ulterius *Quia autem lex Dei directè & immediatè ſubjectionem imperat erga poteſtatem ſupereminentem, idcircò in omnibus legibus humanis, obligantur ſubditi, ne eidem ſeſe opponant ex contemptu authoritatis publicæ, aut quidquam admittant, quod tale quid cum ſcandalo præ ſe ferat ibid.* reſpondet, *quia poteſtatis contemptus, & aliorum offenſio, & per ſe peccatum adverſus legem DEI.* quærit *Leges illæ humanæ quæ vel urgent, vel declarant legem divinam; vel directè faciunt ad ejus conſervationem, obligant etiam in conſcientia.* reſpondet *quia tales leges, quatenus ſunt tales, participant naturā & vim legis divinæ.* urget 5. *Aliæ leges humanæ quia poſſunt eſſe vel juſtæ, vel injuſtæ, vel partim juſtæ, vel partim injuſtæ, idque ratione efficientis, materiæ, formæ, finis, & hujus aut illius ſubjecti, vel adjuncti, idcircò non ita ſimpliciter*

ter

ter alligant, vt earum qualibet violatio culpam lethalem adducat. Sic enim ſi eſſet, tum quot ſunt leges tot eſſent laquei animarum, & qui ſub legibus vivunt, pluribus multo peccatis eſſent obnoxij, quàm qui in barbaris gentibus, vel abſque legibus, vel cum pauciſſimis tranſigunt vitam. Subſcribit Johan. Jacob. Wiſſenbach. Diſput. 1. lib. 1. definiens: *Leges humanas etiam juſtas, quâ ſunt leges hominum, non obligare Conſcientiam.* Sententiam Anabaptiſtarum, Wigelianorum & Photianorum proſternit tum Scriptura, tum recta ratio, illa quidem dum politicæ poteſtati tribuit facultatem illam regiminis Prov. 8. v. 15. Rom. 13. v. 1. & ſeq. 1 Pet. 2. v. 13. hæc verò dum oſtendit nihil mali in illa facultate legislatoria, aut repugnans juri naturali poſſe monſtrari, imò utilitatem publicam exigere quandoque ut leges ferantur, cùm multa ſæpè emergant, quæ non niſi moderamine legum in Republicâ poſſunt temperari, & etiam talia quædam occurrant in ordine humanarum actionum, quæ adiaphoriâ gaudent quâdam, quæ eo ipſo cenſentur humano relicta arbitrio, quia natura ad certum genus oppoſitorum illa non determinavit.

Heretici confutantur.

Calvini ſententia.

Calvinus verò cum ſuis videtur ſententiam ſuam hauſiſſe ex Gerſone, qui concludit, quoties peccari videtur contra legem humanam, non incurri culpam ex transgreſſione legis humanæ, ſed divinæ quæ ibi conjungatur, ita quidem ut lex humana tantùm ſit explicatoria obligationis in lege divinâ, non autem

autem obligatoria: quod illuſtrat exemplo Medici imperantis alicui ne bibat vinum purum, ſi velit vitam conſervare; ubi quidem obligatio oriatur non bibendi, verùm non ex Imperio Medici, ſed virtute legis divinæ. Gerſoni acceſſerunt Alamain, Decius, Imola & alii. At nimis exile hoc eſt. Nam primò, qui gaudet Majeſtate Deum, refert in his terris, Vicarius eſt Numinis, Miniſter Summi Imperatoris, qui legem fert per poteſtatem ab illo acceptam: qui itaq; transgreditur legem à tali latam, injurius eſt in ipſum Deum, cujus perſonam imperans refert. Secundò, qui gaudet Majeſtate gaudet poteſtate legislativa, poteſt condere ſtatuta, injicere ſubjectis vincula, cumque de ratione legis ſit vis obligativa, quî negari poterit legem talem à ſummâ poteſtate latam pertingere etiam ad conſcientiam, cùm ipſum jus naturæ dictet obediendum eſſe Superioribus. Tertiò, qui gaudet Majeſtate ei ſubjecti eſſe debent cives propter Deum, h. e. non tantùm timore pœnæ, ut Petrus docet, prima Epiſtola capite ſecundo verſiculo 13. Gerſonis verò ſententia aut ita accipitur, ut nullam obligationem in conſcientiâ admittat, niſi illarum legum, quæ ex fonte juris naturalis ſunt deductæ, aut ut nullam, niſi in virtute principii cujusdam generalis, præſcindendo à particulari fluxu legis latæ, quale principium eſt, Superioribus eſſe in illis, quæ non ſunt contra Deum, obediendum; ſi prior ſenſus obtineat, non poteſt aſſenſus eidem accomodari

Gerſonis Opinio caſtigatur.

dari

ter alligant, vt earum qualibet violatio culpam lethalem adducat. Sic enim ſi eſſet, tum quot ſunt leges tot eſſent laquei animarum, & qui ſub legibus vivunt, pluribus multo peccatis eſſent obnoxij, quàm qui in barbaris gentibus, vel absque legibus, vel cum pauciſſimis tranſigunt vitam. Subſcribit Johan. Jacob. Wiſſenbach. Diſput. 1. lib. 1. definiens: *Leges humanas etiam juſtas, quâ ſunt leges hominum, non obligare Conſcientiam.* Sententiam A-

Hæretici confutantur.

nabaptiſtarum, Wigelianorum & Photianorum proſternit tum Scriptura, tum recta ratio, illa quidem dum politicæ poteſtati tribuit facultatem illam regiminis Prov. 8. v. 15. Rom. 13. v. 1. & ſeq. 1 Pet. 2. v. 13. hæc verò dum oſtendit nihil mali in illa facultate legislatoria, aut repugnans juri naturali poſſe monſtrari, imò utilitatem publicam exigere quandoque ut leges ferantur, cùm multa ſæpè emergant, quæ non niſi moderamine legum in Republicâ poſſunt temperari, & etiam talia quædam occurrant in ordine humanarum actionum, quæ adiaphoriâ gaudent quâdam, quæ eo ipſo cenſentur humano relicta arbitrio, quia natura ad certum genus oppoſitorum illa non determinavit.

Calvini ſententia.

Calvinus verò cum ſuis videtur ſententiam ſuam hauſiſſe ex Gerſone, qui concludit, quoties peccari videtur contra legem humanam, non incurri culpam ex transgreſſione legis humanæ, ſed divinæ quæ ibi conjungatur, ita quidem ut lex humana tantùm ſit explicatoria obligationis in lege divinâ, non

autem

autem obligatoria: quod illuſtrat exemplo Medici imperantis alicui ne bibat vinum purum, ſi velit vitam conſervare; ubi quidem obligatio oriatur non bibendi, verùm non ex Imperio Medici, ſed virtute legis divinæ. Gerſoni acceſſerunt Alamain, Decius, Imola & alii. At nimis exile hoc eſt. Nam primò, qui gaudet Majeſtate Deum, refert in his terris, Vicarius eſt Numinis, Miniſter Summi Imperatoris, qui legem fert per poteſtatem ab illo acceptam: qui itaq; transgreditur legem à tali latam, injurius eſt in ipſum Deum, cujus perſonam imperans refert. Secundò, qui gaudet Majeſtate gaudet poteſtate legislativa, poteſt condere ſtatuta, injicere ſubjectis vincula, cumque de ratione legis ſit vis obligativa, quî negari poterit legem talem à ſummâ poteſtate latam pertingere etiam ad conſcientiam, cùm ipſum jus naturæ dictet obediendum eſſe Superioribus. Tertiò, qui gaudet Majeſtate ei ſubjecti eſſe debent cives propter Deum, h. e. non tantùm timore pœnæ, ut Petrus docet, prima Epiſtola capite ſecundo verſiculo 13. Gerſonis verò ſententia aut ita accipitur, ut nullam obligationem in conſcientiâ admittat, niſi illarum legum, quæ ex fonte juris naturalis ſunt deductæ, aut ut nullam, niſi in virtute principii cujusdam generalis, præſcindendo à particulari fluxu legis latæ, quale principium eſt, Superioribus eſſe in illis, quæ non ſunt contra Deum, obediendum; ſi prior ſenſus obtineat, non poteſt aſſenſus eidem accomodari

Gerſonis Opinio caſtigatur.

dari; ſupra enim docuimus non omnes leges civiles eſſe rivulos juris naturalis, fluere quædam ex arbitrio Principis, & in illud ſeſe refundere: cumque in tali ſit poteſtas legislativa, ſufficiens fundamentum obligationis deprehenditur etiam citra illum ordinem & reſpectum ad jus naturæ. Si verò poſterior ſenſus intentus ſit, mitius erit cenſendum, quamvis in rei veritate non tam vim obligandi, quam explicandi illa quæ jam naturaliter præſcripta ſunt, videatur admittere: liquet autem leges eſſe vel declarativas juris naturalis e. g. quæ vetant homicidium, adulterium, furtum & cætera. Quibus tamen novus accedit obligationis nervus ex Principis juſſu vel prohibitione; quasdam obligativas ſpecialiter rei aliâs mediæ e. g. exportationis frumenti, numi vel alterius alicujus rei in aliam Provinciam. nec tantùm priores obligare vi materiæ præceptæ & concurrentis actus prohibitorii à Principe, ſed & poſteriores, non quidem ex materiæ bonitate vel malitiâ, ſed Superioris Imperio. nec dependentia ſi admittatur ex lege naturæ uniformis eſt: cùm vel lex humana pendeat ex illa per modū concluſionis, vel per modum determinationis lege naturali in generali tantùm ſubſiſtente. in priori genere dependentiæ fortior eſt obligatio; In poſteriore remiſſior, quia prior, & vi juris naturæ, & juſſus accedentis obligat; poſterior verò, in quantum determinativa, obligat tantùm vi poteſtatis legislativæ in Superiore, penes quem eſt τὸ κύριον

civi-

civitatis. A Calvino vero & qui illum ſequuntur, recedunt ex ſociis Muſculus, Urſinus & alii, & non malè pronunciat Robertus Sanderſon Theologus Anglus, hos, qui affirmant leges humanas obligare in Conſcientiâ & commodiùs ad vitæ inſtitutionem, & cautius tutiusque ad vitandum errandi periculum; & ad formam ſanorum verborum propius locutos, quàm qui negativè. Candidè verò num agant Pontificii Anabaptiſtis ſociantes Waldenſes, quaſi poteſtatem legislatoriam in Majeſtate non agnoverint, dignoſci poteſt ex illis, quæ ex Regnero Inquiſitore, Couſſordo Sorboniſta, Claudio Seiſellenſi Archiepiſcopo Taurinenſi hoſtibus illorum aliqui producunt. Obſignamus hanc obſervationem verbis Auguſtini, quæ leguntur lib. 19. de Civitate Dei cap. 17. *Civitas, inquit, cœleſtis, dum apud terrenam civitatem, velut captivam vitæ ſuæ peregrinationis agit, jam promiſſione redemptionis & dono ſpirituali, tanquam pignore accepto, legibus terrenæ civitatis, quibus hæc adminiſtrantur, quæ ſuſtentandæ mortali vitæ accommodata ſunt, obtemperare non dubitat.* Et infra: *hæc ergò cœleſtis civitas, dum peregrinatur in terra, ex omnibus gentibus cives evocat, atque in omnibus linguis peregrinam colligit ſocietatem, non curans quidquid in moribus, legibus inſtitutisque diverſum eſt, quibus pax terrena vel conquiritur vel tenetur, nihil eorum reſcindens, vel deſtruens, immò etiam ſervans, ac ſquens.*

Waldenſes vindicantur.

Ad Th. XIV.

OBSERVATIO III.

Quanquam admittatur Jus quoddam Gentium, Ratio tamen illius difficilis eſt Eplicatu ex varietate Opinionum.

IN eadem theſi Author, cùm tres ſpecies conſtituiſſet juris humani, civile, & arctius civili, quod eſt œconomicum, & latius patens, quod eſt jus gentium, de jure gentium diſſerit, materia ſane intricatiſſima & jus gentium definit id eſſe, quod gentium omnium aut multarum voluntate vim obligandi accepit. Rectè quidem videtur dicere jus gentium habere vim obligandi; nullum enim jus, nulla lex eſt abſque vi obligandi. Minus autem dextrè juxta quoſdam, quod illam vim obligandi à gentium omnium vel multarum voluntate deducit. Alii itaque aliter ſentiunt: laudat in ſuam ſententiam Ferdinandum Vaſquium, qui cenſet: *Ea omnia quæ ſunt juris gentium prius fuiſſe juris tantum civilis, ſed paulatim ſerpſiſſe, aut velociter transvolaſſe ad reliquas gentes & regiones, ſicque cùm primum ab uno vel altero homine vel regione inventum quid fuiſſet & receptum, tunc juris tantùm civilis non & juris gentium id eſſe. Verùm poſtquam eo jure omnes omninò aut pleraque aliorum gentium uti quisque cœpiſſent, jam juris gentium effectum*

Ius gentiū obligatorium.

Vaſquii Sententia.

ctum videri, inque jus gentium converſum & transformatum. Quemadmodum & ex diverſo, ſi id quod hodiè juris gentium eſt, in deſuetudinem abire fortè cœpiſſet, ita ut penes unum tantùm provincia maneret, ſine dubio juris gentium eſſe deſineret, & jam juris tantùm civilis eſſe diceretur. h. e. illius civitatis vel regionis, penes quem adhuc id jus perduraræ. Diſtinguunt itidem quidam & præmittunt jus gentium accipi aliquando latè & impropriè, aliquando ſtrictè & propriè. Latè acceptum jus gentium eſſe, quod pluribus populis placuerit intuitu utilitatis cujusdam publicæ, citra tamen obligationis mutuæ nexum: ſtrictè autem acceptum jus gentium mutuam obligationem complecti. Ut verò paulò penitius in hoc argumentum reſpiciamus, notamus I. Controverſam eſſe Exiſtentiam hujus juris. Nam I. in Scripturis ſacris nihil de illo occurrit; & Paulus Romanorum capite ſecundo & tertio agit contra Gentes & Judæos tantùm ex lege naturali & divina. II. Ariſtoteles libr. 5. Eth. cap. ſeptimo univerſum jus πολιτικὸν dividit in naturale & legitimum: nec tantùm ſilentio præteriit jus gentium, ſed, ſi expendatur oppoſitio videtur illa eſſe immediata: ea autem, quæ juris gentium, vel ad prius membrum jus ſcil. naturæ, vel ad poſterius poſſe referri, & vel divinum eſt illud jus vel humanum; non prius agnoſcente ipſo Grotio; ergò poſterius. Si autē hoc non niſi gradu latitudinis videtur differre à jure

Diſtinctio quorundam.

Exiſtentia Iuris gentium controverſa Argumenta. Primum. Secundum

tertium. legitimo, ſive civili, quod Vaſquiana volunt. III. Jus illud gentium aut arceſſimus à DEO legiſlatore per inſitionem in corda gentiũ, vel à populorũ voluntate & conſpiratione. Si prius, erit potius jus naturale quàm gentium, & quî voluntarium dici poſſit contradiſtinctè ad jus naturæ videtur ἀκατάληπτον. Si poſterius, non tantùm difficilis ille conſenſus erit demonſtratu, ſed & ad rationem legislationis non adſpirabit, ſed intra pacti fines ſubſiſtet. & ſanè verba à Vaſquio ſupra adducta & à Grotio in præſidium cauſæ laudata, jus gentium à dignitate ſua, quam obtinuit hactenus, inter reliqua jura dejicere videntur magis, quam ſtabilire. Dari tamen jus gentium quoddam non videtur abſolutè negandum, nec argumenta ſupra adducta concludunt: non primum; quia non opus eſt, ut in Scripturis expreſsè oſtendatur hoc jus, ſufficit ſi aliundè conſtet obtinere inter populos, nec conſequens eſt, ſi Paulus mentionem illius non injiciat illud negaſſe, nam nec juris civilis meminit, cùm fuerit extra ſcopum illius, qui convictio Judæorum & Gentium de peccato, quod ſufficienter potuit fieri comparando illos ad legem divinam & naturalem; & forſan non tam transgrediuntur gentes jura gentium ex utilitatis reſpectu, quam naturalia, quæ ſolo honeſtatis fundamento ſubſiſtunt. Non alterum veſtigia enim juris gentium occurrunt apud Ariſtotelem lib. 1. Polit. cap. 6. & lib. 2. cap. 8. quamvis etiam diviſio illa ex Ethicis petita ſit immediata,

Margin notes: Exiſtentia probatur. — Reſpondetur argumento primo. — Secundo.

diata, ſi jus legitimum laxè accipiatur, prout & jura gentium & civilia comprehendit, τειχοτομία tamen defendi poteſt, ſi τὸ νομικὸν ſtrictius accipiatur; tandem non gradu latitudinis tantùm differre à civili jure, ſi ſit humanum, ex eo patet, quia etiam inter jura humana ſpecifica obtinere poteſt differentia genericè ſe habente ad illa τῷ humano. non tertium utut valdè ſpecioſum. nam utut non à Deo deducatur hoc jus per modum impreſſionis naturalis, non tamen neceſſum eſt illud derivare à conſenſu populorum, cùm alii aliud Fundamentum ponant: præterea, ſi conſenſus ille ad pacti taciti naturam accedit, poſito, quod fundamentum hoc ſit admittendum, ſaltem conſequens erit non ſtrictè ſic dictæ legis rationẽ jus gentiũ habere, ſed debiliore modo, vel inferiore gradu aliquo nomine & dignitate juris gaudere, de quo in Epicriſi. tertio.

II. Controverſam eſſe illius diſtinctionem à jure naturæ. Quidam enim opinantur jus gentium differre à jure naturali, quod hoc etiam ad bruta ſe porrigat, illud verò tantùm inter homines locum habeat verùm, ſi rem rectâ judicii lance expendamus, diſtinctio talis ex ſuperioribus admitti nequit, & jus gentium in illo ſenſu, quo in Corpore Juris & apud peritos hujus artis occurrit, non videtur aliud eſſe quàm jus naturæ ſenſu theologico acceptum; tum, quia deſcribitur, ut tale, quo gentes utuntur humanæ, ferè ad mentem Apoſtoli Rom. 2. v. 14. tum, quia exempla illius recenſentur religio in Deum, Diſtinctio à jure naturæ explicatur & vindicatur. Prima Opinio refutatur.

 obe

obedientia erga parentes, inſidiarum nefas &c. quæ juris utique naturalis, & in Decalogo repetita ſunt ab ipſo DEO; tum quia illud jus, quod proprium homini, contradiſtinctum voluntario, divino atque humano nullum videtur niſi jus naturæ. Alii diſcernunt jus gentium à naturali, ut illud ſe habeat per modum concluſionis remotæ à jure naturæ, hoc autem in primis principiis ſubſiſtat, vel ſi diſcurſus interveniat proximè juris punctum attingat. at ita differet jus gentium & naturale non ſecundum intrinſecam rationem vel ſpeciem, ſed tantùm ſecundum gradum propinquitatis ad originem; imò, ſi concluſio etiam remotior juxta quamplures eandem habet naturam cum principio, ex quo fluit, non tam diſtinctum erit jus illud, quod gentium dicitur, quàm ramus in arbore, folium in flore: ſecundò, ſi gaudet intrinſecâ neceſſitate, ſi concluſionis naturam refert ex jure naturæ, non humanum ſed divinum erit jus, non oriundum ex gentium arbitrio, ſed ſummi Regis Imperio: denique ſtante hâc ſententiâ erit hoc jus immutabile, neque conſiſtet explicatio cum illis, quæ Author produxit ex Vaſquio. Quidam denique jus naturale & gentium ita diſtinguunt, ut illud dicant complexum principiorum vel concluſionum citra reſpectum ad ſocietatem humanam vel voluntatem noſtram, adeoque antecedenter ad illa. Hoc verò complexum concluſionum ex principiis naturæ cum reſpectu & ex Suppoſitione humanæ ſocietatis & con-

Altera. (margin, beside "nullum videtur niſi jus naturæ. Alii diſcernunt")

Tertia. (margin, beside "thor produxit ex Vaſquio. Quidam deni-")

& conſideratione circumſtantiarum ad conſervationem illius neceſſariarum. Sed & hîc pedem figere non videtur tutum, nam quamvis præcepta juris naturalis, exempli gratia ſecundæ tabulæ, antecedenter quidem in homine exiſtant ad ſocietatem humanam, & quam primum homo eſſe incipit, illa ſibi habeat impreſſa, tamen reſpectum quendam involvunt ad ſocietatem; & quando indicat lex naturæ non eſſe adulterandum, non furandum & cætera, indicat proximo non eſſe inferendam injuriam, neminem lædendum eſſe, ſocietatem non eſſe turbandam: ut nihil dicamus hanc ſententiam iisdem argumentis premi, quibus ſecunda, in quantum nonniſi ex jure naturæ derivare intendit illud, quod dicitur Ius gentium. Unicum præterire non poſſumus hîc, diſtingui à quamplurimis jus gentium in primævum & ſecundævum in cujus tamen explicatione mirè variant, aliis ex tempore diverſo cum Connano, aliis ex diverſo propinquiore ſcil. vel remotiore nexu cum jure naturali cum Vaſquio, aliis ex ſocietate diverſa domeſtica vel civili cum aliis illam diſtinctionem deducentibus, quam ut non neceſſariam putamus poſſe negligi. Conſulatur Jacobus Mæſtertius Dubitatione IX. qui pariter illam rejicit.

Diſtinctio in Ius gentium primævum & ſecundarium num admittatur?

III. Controverſam eſſe illius Originem, Radicem & Fundamentum. Opinantur enim quidam illud ex conſenſu populorum fluxiſſe, ſed natales hos impugnat non una ratio in contrarium, & videntur ſpurii partim,

Origo diſputatur Conſenſus populorũ.

quia talis conſenſus demonſtrari nequit, partim, quia univerſalis non poteſt oſtendi, partim, quia quæ conſenſu coaluerunt, oppoſito diſſenſu poſſunt rurſum deſinere. Jus autem gentium firmius eſt, quàm ut à tam mutabili principio pendeat, & diſſenſu ſolvatur. Utut autem ſpecioſè hæc dicantur, reponi tamen poterit non neceſſarium eſſe, ut hic conſenſus demonſtretur, quaſi opus fuerit, ut gentes convenirent in unum, & de quibusdam placitis conferrent, in quæ conſpirare animus, cùm ſit conſenſus tacitus & comprobatio uſu ſtabilita, nec ut univerſalitas probetur, cùm illa non requiratur ad jus gentium, cùm aliâs quamplurima ex Albo hujus juris eſſent expungenda, quia quidam populi contrarium ſequuntur; tandem non quæ conſenſu fuerunt ſtabilita, confeſtim diſſenſu quoque poſſe diſſolvi, ſi conſenſus ille innitatur communi tranquillitati à ratione rectâ oſtenſæ exiſtimamus, nec ut pro abſolutâ immutabilitate juris gentium operosè pugnetur neceſſarium eſſe arbitramur, rectè enim Suarez: *Differunt jus naturæ & gentium: Quia jus gentium non poteſt eſſe tam immutabile, ſicut naturale, quia immutabilitas ex neceſſitate oritur: Ergò quod non eſt æquè neceſſarium, non poteſt eſſe æquè immutabile.*

Examinantur objecta

IV. Controverſam eſſe illius Formam, Indolem & Definitionem. Gabriel Vaſquez Diſputatione CLVII. cap. 3. deſcribit illud. quod ſit jus permiſſionis & utilitatis conveniens humanæ naturæ, conſideratæ in civili

Forma & Definitio variat. Vaſquezii.

vili

vili communitate. & addit quædam hoc modo convenire & utilia eſſe hominibus in civitate conſtitutis, quæ homini ſecundum ſe & ſolitariè degenti non conveniant. Hanc igitur permiſſionem rei convenienter toti naturæ hominis ſecundum ſtatum civitatis dici jus gentium. Hugo de Roy definit, quòd ſit tale jus, quod naturalis ratio inter omnes homines conſtituerit uſu exigente & humana neceſſitate, & explicat ulterius dicendo: nimirum quòd rationis diſcurſu ac ratiocinatione hominum, multo rerum uſu, variâque neceſſitate humanæ conditionis & ſtatu ſocietatis exigente, ab hominibus introductũ, atque ob evidentem per omnia naturalem æquitatem, atque utilitatem de tempore ad tempus in gentium uſum moresque pervaſerit. Scholaſtici Doctores illud volunt eſſe jus gentium, quod liberâ omnium, aut ferè omnium nationum conſenſione atque uſu receptum vim obligandi acceperit, quæ Definitio Grotianæ proximè accedit, & quam probant Franciſcus Suarez, Gregorius de Valentia, Ludovicus Molina, Salas, Bonacina, Caſtro Palao & alii. Exponunt autem illam ita, ut de liberâ conſenſione dicant, non ſufficere ad jus gentium, ut plures ſeorſim & independenter ab invicem ad privatum bonum ſuæ Reipublicæ eas leges condant, quæ juris gentium non cenſeantur, ſed debere eaſdem communi authoritate & conſenſu ad bonum omnibus commune ſtatuere, animo ſe ultrò citròque obligandi: de receptione

Hugonis de Roy.

Scholaſticorum.

quantum ad uſum dicunt, quamvis abſolutè loquendo jus gentium poſſet ſcripto conſtare, ut jura civilia, de facto tamen non ſcripto vel ſimili ſolennitate, ſed moribus & uſu eſſe introductum, quod eo facilius fieri potuerit, quo pleraque omnia hoc jure ſancita ſint conformiora naturæ humanæ & omnium quaſi nationum genio ac propenſioni magis conſentanea. Denique dicunt de vi obligandi, id quod ſingulis gentibus placuerit, ſed ſine obligatione propriè jus gentium dici non poſſe, hoc enim jus cum lex quædam ſit ſine obligatione conſtare non poſſe. Sed de hoc conſtabit ex Epicriſi noſtrâ ſubjungenda.

Latitudo Objecti, quomodo explicanda. V. Controverſam eſſe latitudinem Objecti. Videtur enim ceſpitare Grotius, quod exiſtimat etiam id eſſe juris gentium, quod inter moratas ſolùm obtinet. Dicit enim multarum quandoque voluntate ipſum conſtitui, cùm præter naturale vix aliquod detur omnibus gentibus commune: & quod in una parte orbis terrarum eſt jus gentium, id alibi non

Argumenta contraria. eſſe. Nam ſi barbaræ gentes quoque gentes ſunt, utique illos etiam reſpiciet jus

primum. gentium, ſi pœnæ ſunt obnoxiæ in caſu

ſecundum. fracti juris gentium, obligatæ utique erunt non ſolùm moratiores, ſed & barbaræ, ſi denique jus gentium dicitur ex eo, quia,

tertium. ſicut jus naturæ dirigit hominem qua talem, jus gentium autem qua viventem in aliquo populo, cui negotium eſt cum aliis, & hodiè omnia individua hominum accenſeantur certis populis, jus gentium æquè univerſale

verſale erit, atque jus naturæ. Verùm quid obſtat, quo minus dicamus jus gentium eſſe omnium gentium quidem, præcipuè verò animadverti in moratioribus, & ſufficere proinde multas ad hunc ſcopum, prout jus naturæ eſt quidem omnium hominum, ſed non in omnibus æquè deprehenditur, ſed in quibusdam magis effulget, quibusdam tenebris illud involventibus. Sint itaque objectum non gentes ſaltim moratiores, ſed gentes qua tales, quia, ſicut objectum juris naturalis eſt homo qua talis, ſicut objectum juris civilis eſt civis, qui obligatur jure civili, ita jus gentium eſt gentium quà talium, præſcindendo num ſint moratæ an barbaræ, quodque plures gentes ſive populos in publicis actibus obligat, ita tamen ut dilucidiùs illud ex moratoribus appareat. Epicriſis.

Denique VI. Controverſa eſſe Exempla, quæ adducuntur & cadere ſub hoc jus dicuntur à Doctoribus. unum atq; alterum luſtrabimus ex communi ordine; juris gentium eſſe dicitur Legatorũ admiſſio & immunitas, commerciorum uſus, jus belli & fœdera pacis: hæc tamen ſi penitius inſpiciantur non tam legis ſunt & ſub vi obligatrice, quàm permiſſionis & conceſſionis, cujusdam voluntariæ; Admiſſio enim Legatorum non eſt neceſſitatis conſtringentis ex aliquo ductu legis, ſed gratiæ, benevolentiæ, & favorabilis conceſſionis poſſet enim Rex aliquis latè imperitans, qualis Sinenſium, non admittere extraneum, contentus vivere regno ſuo ampliſſimo, & ita Exempla num ſint ſatis liquida? Legatorum Conditio.

fuiſſe obſervatũ ſuperioribus temporibus ab iſtis Imperatoribus hiſtoria teſtatur. ſuppoſita autem admiſſione, inviolabilitas illa, quâ gaudent, non tam juris gentium, quàm naturæ eſſe cenſetur. Commerciorum uſus cum aliâ Republicâ & regno itidem non eſt neceſſarius ex jure quodam, neque unus Rex alterum aut Reſpublica aliam violati juris accuſare poteſt, ſi deneget hunc uſum, ſibi ipſi ſufficiens. ſic Tartariæ regnum ad commercia cum aliis videtur eſſe minus pronum, ubi & inſtrumentum deficit aptum, cùm, teſte Haythono, monetâ utantur de papyro formâ quadratâ, nec indigeant aliorũ mercimoniis. Jus belli & fœderum commodè cenſetur poſſe reduci ad jus naturæ, ut conſequenter videatur aut nullum jus gentium eſſe admittendum, aut, ſi tale ſtatuatur in ſententiam Vaſquesii eſſe tranſeundum. Ut itaq; mentem noſtram exponamus, dicimus: primò jus gentium proximè accedere ad naturam conſuetudinis cujusdã generalis. Ut enim jura civilia, quæ ſtrictæ legis rationẽ habent, ſequuntur inſtar umbræ alicujus quædam conſuetudines, quæ paullatim vim acquirunt temporis tractu, ita videtur jus naturæ habere è latere jus gentium, tanquam conſuetudinem quandam, quæ univerſaliter, vel mathematicè vel moraliter inter gentes obtineat ipſo tempore etiam roborata; liquere id exiſtimamus tum, quia conſuetudo ſi ſpectetur, ut quid facti, dicit frequentiam actuum ſimilium exercitorum à majori parte communitatis. at

Vſus Commerciorũ.

Jus belli & fœderum.

Iudicium de totâ cõtroverſiâ.

Ius gentium proximè conſuetudini accedit.

Argumentum primum.

tale quid deprehenditur in jure gentium, & docet hiſtoria: tum quia ſi conſideretur in ratione juris eſt jus non ſcriptum & ex uſu longo natum. at & hoc in jure gentium deprehenditur, quamvis enim Scriptura illi non repugnet, cenſetur tamen eſſe jus quoddam non ſcriptum: tum quia conſuetudo eſt jus quoddam moribus conſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, quod itidem ſi ad gentium mores extendatur juri illi convenire planum eſt. ſecundo, ſi conditiones præcipuas conſuetudinis examinemus aptari illæ poterunt juri gentium ſat commodè. Requirit enim conſuetudo ratione materiæ, ut id, quod introducitur, poſſit eſſe habile ad legem, docente ita Reginaldo, Azorio, Rebello, qui id quod per conſuetudinem introducitur, volunt tale eſſe, quod poſſit eſſe materia legis, & proinde removent ea, quæ contra jus vel naturale vel divinum pugnant, ut & inutilia aut contra commune bonum pugnantia: requirit, ut introducatur per actus voluntarios, humanos & liberos, ut volunt Salas, Suarez, Reginaldus & alii. Requirit ut major pars communitatis illam perfectè inducat vel ſaltem, ut populus frequentiam actuum ſimilium videat & permittat: adde temporis ſpatium, conſenſumque Superioris, ſi non expreſſum, tamen tacitum, quæ omnia analogως comparere in jure gentium deprehendimus. Tertiò, ſi definitiones ſupra poſitæ expendantur Hugonis de Roy & cæterorum Doctorum patebit, illa multum affinitatis habere cum

ſecundum.

tertium.

cum communi quadam conſuetudine rationabili, qualem jus gentium eſſe dicimus, & poſſe ita ſuo ſubſiſtere talo. II. Notamus, ut quædam dicuntur eſſe juris naturalis permiſſivè, hoc eſt, impropriè, cùm jus acceptum pro regula non permittat, ſed obliget, quæ proinde ex Circo juris naturalis removenda; ita quoque ſeparanda eſſe ex diſtrictu juris gentium, quæ meram dicunt permiſſionem factorum, & ita nos non accedere Vaſquezio, qui jus gentium permiſſiones ſaltem vel conceſſiones eſſe exiſtimavit licitè agendi aut non agendi aliquid ſine ullâ tamen obligatione. III. Obſervamus dari quandam univerſaliſſimam Gentium & Nationum ſocietatem, quæ etiam inter diverſa Imperia colitur, & quidem aliquo modo naturalem: cùm enim DEUS huic regioni hæc, alteri alia dederit, huic hæc negarit, alteri alia, non enim omnis fert omnia tellus hoc ipſo provocare voluit vel aliquarum rerum ubertate, vel aliarum indigentiâ ad univerſaliſſimam in toto Orbe colendam ſocietatem. Confirmat hoc ipſum non contemnendi ingenii Doctor, qui ſequentia poſuit: *Quia humanum genus quantumvis in varios populos, & regna diviſum, ſemper habet aliquam unitatem non ſolùm ſpecificam, ſed etiam quaſi politicam, & moralem, quam indicat naturale præceptum mutui amoris & miſericordiæ, quod ad omnes extenditur, etiam extraneos, & cujuscunque nationis. Quapropter licet unaquæque civitas perfecta, reſpublica, aut regnum, ſit in ſe communitas*

Vaſquezii Sententia dimittitur.

Societas gentium.

munitas perfecta, & ſuis membris conſtans, nihilominus qualibet illarum eſt etiam membrum, aliquo modo hujus univerſi, prout ad genus humanum ſpectat; nunquam enim illa communitates adeò ſunt ſibi ſufficientes ſigillatim, quin indigeant aliquo juvamine, & ſocietate, ac communicatione, interdum ad melius eſſe, majoremque utilitatem: interdum etiam ob moralem neceſſitatem & indigentiam, vt ex ipſo uſu conſtat. Hac igitur ratione indigent aliquo jure, quo dirigantur, & rectè ordinentur in hoc genere communicationis, & ſocietatis. IV. Attendimus affinitatem illius cum jure naturali, quod dupliciter intelligi poteſt: vel per participationem ejusdem naturæ, vel per convenientiam rationis. Priori modo non pugnamus pro illâ, cùm jus gentium ſit jus diſtinctum, jus voluntarium, jus humanum; poſteriori verò modo dicimus affinitatem habere cum jure naturæ, quia Ratio ad utilitatem publicam, neceſſitatem & honeſtatem reſpiciens in illa, quæ juris gentium ſunt poſitâ ſocietate propendet. V. Colligimus vim obligandi eſſe concipiendam ad modum illius, quæ in conſuetudine aliâs occurrit: ut enim illam inchoat populi, conſummat verò Principis conſenſus tacitus: ita recta ratio dictans populis hoc neceſſarium & utile eſſe Contextui Rerumpublicarum, nec repugnare honeſtati, ſed potius ad minimum in aliquibus valdè convenire, conſenſum peperit in obligationem eorum, quæ juris ſunt gentium, quem

Affinitas cum Iure naturæ.

Vis obligandi.

Supe-

Actus probe diſcernendi. Superiorum Majeſtas ſtabilivit. VI. Denique monemus accuratè diſcernendos eſſe actus, qui ſub jus gentium aliâs ſine diſcrimine referuntur, & ſanè quamplures eſſe, quæ non tam actus alicujus honeſti, aut ſub obligatione exiſtentis rationem habent, quàm liciti & permiſſi: quod, ſicut Vaſquezium in alterum extremum impulit, ita prioris generis erunt accuratiùs ab illis, quibus otium, & qui hîc domi ſunt, enucleandi. Definitio Iuris gentium. Definimus ergò jus gentium regulam actuum publicorum, quæ gentes, quâ tales inſtruit & obligat ad id, quod ſocietati humanæ utile eſt & neceſſarium.

Ad Th. XV.

OBSERVATIO I.

Non adæquatè Author Jus divinū voluntarium à naturali diſcernit.

Differentiæ Iuris naturalis & voluntarii divini. DIfferit I. hîc de jure voluntario, quod dicit eſſe illud, quod ex voluntate divinâ ortū habet, & ita differt à jure naturali. Cæterùm Jus naturale eſt etiam divinū, quia habet originē à DEO, non quidē à voluntate divinâ tantum ſed & à ſanctitate. Deinde jus naturale præcipit aliquid interius, jus verò voluntarium divinū aliquid exterius. Tertiò jus divinum voluntarium illius eſt, quod juſtum eſt propter voluntatem DEI, contra jus naturæ antecedenter ad voluntatem divinam illius

eſt,

eſt, quod juſtum eſt ex congruentia cum integritate divina. Ita ſcil. jus naturale in ſtatu primævo differt à jure voluntario e. g. lege lata de non comedendo fructu arboris ſcientiæ boni & mali. Jus autem naturale in ſtatu lapſu itidem differt à jure divino voluntario; tum, quia hoc à voluntate divinâ pendulum & à Deo mutari poteſt, illud verò immotum; tum, quia hoc exterius publicatur, illud verò cordi inſcriptum; tum, quia hoc in talibus occupatur, quæ, ut Anaxarchus dixit, juſta ſunt, quia Deus voluit, illud verò in talibus, quæ bonitate quadam gaudent in præciſione etiam ad voluntatem & Imperium divinum. II. Dicit legem voluntariam divinam ter humano generi datam eſſe à Deo. Statim (1) poſt hominem conditũ, (2) in reparatione poſt diluvium, & deinde (3) in ſublimiori reparatione per Chriſtum: quo nî me omnia fallant, reſpicit ad Judæorum illud commentum de præceptis Noachidarum; nam illa putant humano generi tradita condito homine. Ita enim Maimonides: *Sex res ſunt impoſitæ homini: primò Idololatriæ vitatio. Numinis benedictio. Fuga homicidii, illiciti concubitus, rapinæ, & judiciorum adminiſtratio.* Hæc fuiſſe repetita cum auctario afferunt in reparatione humani generis poſt diluvium adjectâ ſcil. abſtinentiâ à carne crudâ. Quamvis enim juxta Maimonidem potius ſtatuendum ſit hæc præcepta fuiſſe naturaliter indita primo homini, adeoque non ſpectare ad jus divinum volun-

Lex voluntaria num ter data?

Q tarium

tarium, ſed naturale, nihilominus cæteri recutiti volunt illa Adamo eſſe promulgata & per traditionem ad poſteros dein fuiſſe deducta. III. Errat Author dum triplex jus divinum introducit. Nam (1) non poteſt dici hæc jura omnes homines obligare. Totum enim illud jus, ſive lex lata quam Judæi propugnant poſt diluvium non omnes & ſingulos homines obligat. Inter præcepta enim Noachidarum ſeptem illa, de quibus fusè agit Seldenus in tract. de jure naturali & gentium, erat quoque unum, non tollere membrum de animali vivente, carnem cum ſanguine non comedere, ſive ille adhuc in carne contineretur, ut in animalibus mortuis & ſuffocatis, ſive ſeorſim ſumeretur; ut in farciminibus, atqui abſtinentia à ſanguine comedendo nec omnes & ſingulos homines obligat, nec pro omni tempore obligavit. (2) Etiam diſputari poteſt, an illa lex, quæ poſt hominem conditum lata eſt, ſcil. de non comedendo fructu vetitæ arboris omnes & ſingulos homines obliget. Hoc quidem certum eſt, in Adamo omnes fuiſſe obligatos ad illam abſtinentiam. Hodiè autem non poteſt dici omnes homines obligari, cùm nec extet arbor illa, nec paradiſus. (3) Id vel maximè reprehenſione dignum eſt, quod dicit in ſubliniori reparatione per Chriſtum humano generi datum eſſe jus ſive legem aliquam novam poſitivam: partim, quia Chriſtus non legiſlator fuit aliquis novus, prout noſtri Theo-

Error diſtictionis. Primo in univerſalitate.

ſecundo.

tertio.

Nulla lex lata à Chriſto.

Theologi demonſtrant contra Papiſtas & Photinianos. Lex enim per Moſen data eſt, gratia autem & veritas per Chriſtum Joh. I. v. 17. partim, quia nullum jus novum poteſt produci poſitivum, quod Chriſtus tulerit in ſublimiori illa reparatione univerſo generi humano, ſed quoties incidit quæſtio de hâc materiâ, remiſit ad legem Moſaicam, dixitque: hoc fac, & vives, prout conſtat ex Luc. Luc. X. 18. partim, quia Chriſtus quicquid egit circa legem, non egit novum aliquid addendo, ſed id quod antiquum erat vindicando, ut conſtat Matth. V. 20. 21. ſeqq.

Ad Th. XVI.

Observatio I.

Non ſimpliciter reſtringendum eſt Jus Moſaicum ad Judæos.

Miſsâ illâ diſtinctione inter legẽ ſcriptam & oralem, quam Rabbini confinxerunt, quaſi Moyſes præter illam acceperit aliam, de cujus Origine R. Joſua filius Karcha: *quadraginta diebus, quos Moſes egit in monte de die legebat Scripturam, ſed nocte repetebat Miſchnam h.e. legem oralem.* Communicatione Maimonides. *Vocato primùm Aarone, ei Moſes revelavit præcepta ſibi data docuitque unâ eorundem Interpretationem primâ vice. Quo facto ſeceſſit Aaron, atque ad Moſis dextram ſe recepit. Tum vocati Eleazar & Ithamar*

Legis ſcriptæ & oralis Diſtinctio.

Origo legis oralis.

Propagatio

ſigna quædam apponerent, eaque, ne oblivio in multis obrepens invaleſceret, conſcriberent: quæ tamen occultabant, & librum occultorum vocabant. Hic obtinuit donec Sacerdos cum Urim & Tummim adeſſet Deo ſuo miniſtrans cum ſapientia & metu peccati. Is eſt Doctor noſter ſanctus, omniũ integerrimus. Et tandem cõſignatione David Ganz: *Rabbi Iehuda Princeps, cùm videret prolongationẽ captivitatis, & diſcipulos puſillanimes redditos eſſe, ac defeciſſe vim ſapientiæ & Kabalæ, atq; valdè legem oralem attenuatam eſſe (licet tibi non ſit permiſſum dicta legis oralis ex ſcripto proferre, uti extat cap. Annizalin, Gittin cap. V.) tamen innixus Scripturæ. Pſalm. CXIX. Tempus eſt, ut agat Dominus, irritam enim fecerunt legem tuam; collegit, & corraſit omnia decreta, ſtatuta, & dicta Sapientum, quorum quodlibet ſe junctim conſcripſit, quod docuerat domus Senatus in quolibet ſeculo, à diebus Seniorum, Prophetarum, Virorum Synagogæ magnæ, & Sapientum Miſchnæ uſq; ad ſuum tempus, & conſcripſit illa ſex claſſibus & cætera.* Cùm & ſilentium Scripturæ, & conſignationis defectus, Moſes enim ſcripſit omnia verba Jehovæ, Exod. 24. v. 3. & 4. & perfectio legis ſcriptæ hanc fabulam confodiant: notus eſt locus Deuter. 4. v. 1. & 2. cap. 12, v. 32. Pſalm. 19. v. 8. nec quicquam ſolidi, ſi reponunt in ſubjecto utramque legem ſcriptam & oralem notari; partim, quia Moſes de illâ lege agit, quam propoſuit ſcribendo Iſraelitis & poſteris in normam perpetuam exhibuit,

Conſignatio.

Rejicitur.

buit, nec de lege orali ullam mentionem facit; cum tamen hæc ſit præcipua, præſtantiſſima, ut Rabbi Iſaac Corbelenſis etiam ſcripſerit non legem ſcriptam, ſed oralem eſſe fundamentum, quia juxta legem oralem pactum ſit fœdus, ſicut ſcriptum Exod. 34. v. 27. partim, quia vox Thorah abſolutè poſita juxta ipſos Rabbinos notat legem ſcriptam; partim, quia etiam ſuperaddunt legi orali moderni, & conſequenter ſupra tradita transgrediuntur propriaque vineta cædunt miſſo inquam commento, pergimus cum Authore ad ObjectumJuris ebræi, num ſc. lex moralis etiã obliget & obligarit Gentiles? Ubi I. præmittimus, quod carpit in Judæis, qui exiſtimarunt, etiam alienigenis, ſi ſalvi eſſe vellent, ſubeundũ fuiſſe legis Hebraicæ jugum dupliciter poſſe accipi. Nam hoc aut ita intelligitur, quaſi ex obſervatione legis Hebrææ, quatenus facta exigebat & opera pependerit ſalus non solùm Iudæorum, ſed etiam gentilium. Atq; hoc ſenſu falſum eſt. Lex enim non niſi perfectè obſervantibus promittit vitam. Lex poſt lapſum infirmata eſt per carnem, & impoſſibilis obſervatu. Lex denique eſt jugum importabile, quod neque nos, neque patres noſtri, neque Judæi, neque Gentiles potuerunt portare, teſte Petro Act. XV. Aut intelligitur ita, quod Gentiles, ſi ſalvi voluerint eſſe, debuerint ſeſe conformare doctrinæ Hebræorum, legi in totâ latitudine ſuâ acceptæ, quæ non ſolùm præcipiebat, quid faciendum, ſed etiam oſtendebat, quid fidelibus

Objectum juris ebræi.

Quomodo lex ab extraneis am plectenda.

libus

libus à Deo gratioſo expectandum. Lex enim ceremonialis Veteris Teſtamenti, nil aliud erat quàm Evangelium V. T. habuit enim typum & umbram futurorum bonorum Hebr. X. 1. Et hoc poſteriori ſenſu non abſurdum eſt, dicere Gentiles, ſi ſalvi vellent eſſe, debuiſſe doctrinam illam populi Hebræi amplecti. II. Notamus, hanc quæſtionem, quam Grotius movet, in utramque partem diſputari à Theologis, & quidē Grotio accedunt Dominicus à Soto, Michael de Medina, Gregorius de Valentia, qui etiam præter argumenta, quæ Grotius urget, alia adducunt breviter recenſenda. (1) Legem enim Moſis non obligare nos, ex eo concludunt, quia in principio Decalogi ſcribitur: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti* Exod. 20. Nos autem nunquam fuiſſe ſervos in Ægypto. Non itaque ad nos ſpectare Decalogum; (2) ex eo, quia Luc XVI.16. apertè dicatur: Legē & Prophetas usque ad Johannem; ceſſaſſe itaque legem adventante Johanne præcurſore CHRISTI, quemadmodum Prophetæ ceſſarunt; (3) ex eo, quia Apoſtolus Rom. VII. ad Galat. III. Hebr. VII. dicat, legem Moſis eſſe ſublatam, nos liberos eſſe à lege Moſaica, quemadmodum uxor à defuncto marito per mortem mariti liberatur. In contrarium autem ſtant alii Theologi, inter quos etiam Gabriel Vaſquez, qui exiſtimant, legem moralem, etiam quatenus per Moſen data eſt, & in V. Teſt. ſcripta, obligare Chriſtianos: quod ipſum pro

Argumenta pro Grotio.

primum.

ſecundum.

tertium.

Sententia oppoſita.

Argumenta.

primum. probant tum ex eo, quia Chriſtus Matth. V. legem Moſaicam approbat & explicat, & verſiculo 18. apertè adjicit: non veni ſolvere, ſed adimplere legem, h. e. benè interpretando perficere, removendo ſc. corruptelas, quæ per falſas interpretationes illi acceſſerant; tum ſecundum. ex eo, quia Apoſtolus diſertè Rom. III. 3. ſcribit: legemne deſtruimus per fidem? abſit, ſed legem ſtatuimus; tum ex eo, quia & tertium. Apoſtoli ſemper allegant verba V. T.; cùm docent, præcepta moralia ſervanda eſſe, ut Rom. XIII. 9. Epheſ. VI. & Jac. II. 8. Cur autem id facerent, ſi illa teſtimonia ad Chriſtianos non pertinerent? & Patres atque Theologi utuntur authoritate V. T. ad probanda præcepta moralia, & denique in Catechiſmis noſtris decem præcepta iisdem præſcribuntur verbis, quibus Exod. XX. ſcripta ſunt. Hinc Auguſt. libr. 10. contra Fauſtum c. 2. ſic habet: *Judæo dicenti mihi, cur tenes V. T. cujus præcepta non ſervas? reſpondeo, ſervari à Chriſtianis,* (moralia) *præcepta verò vitæ ſignificandæ* (ceremonialia) *tunc fuiſſe rectè obſervata, cum prænunciabantur iſta, quæ nunc revelata ſunt.* Cui accedit Leo Papa Sermone VI. de jejunio decimi menſis, qui affirmat ibidem, præcepta moralia in eadem figura apud nos, in qua condita ſunt, perſeverare.

Præmittuntur quædã Deciſioni. III. Addimus deciſionem hujus controverſiæ, quæ non poteſt haberi, niſi diſtinctè hîc progrediamur, cùm utraque ſententia

tia ſuis nitatur argumentis. Diſtinguendum autem (1) eſt inter legem moralem conſideratam ratione ſuæ materiæ, quæ naturalis eſt, & ratione ipſius miniſterii, in quantum illa lex à Moſe fuit exhibita. Priori modo ſi conſideretur, certum eſt, non ad ſolos Judæos ſpectaſſe, ſed omnes gentes obligare; Poſteriori autem modo pro Grotio quidam commodius diſputare poſſunt. (2) Poteſt lex moralis conſiderari vel ratione actualis & ſolennis promulgationis, vel ratione intentionis divinæ. Quamvis priori modo immediatè ad obedientiam obſtrinxerit populum Iſraeliticum, cui præſenti fuit promulgata, tamen poſteriori modo ſi conſideretur, dicendum erit, Deum intendiſſe obligationem inducere omnibus gentibus ad religionem veram converſis & convertendis. (3) Conſideratur lex moralis aut ratione ipſius ſubſtantiæ in præceptis, aut ratione modi proponendi, qui fuit ſupernaturalis. Inſtitutio enim illa in Decalogo fuit divina & ſupernaturalis. Poſito quod poſteriori modo non omnes obligaſſet gentes, tamen priori modo, quanquam ſi de poſteriori loquamur ex intentione divina, ad omnes ſeſe porrigat homines. Ut enim per Evangelium Deus intendit omnes homines adducere ad fidem in Chriſtum, ita per legem moralem intendit omnes obligare ad obedientiam. His ſuppoſitis reſponſio erit facilis, tum ad argumenta Grotii, tum ad illa quæ Dominicus à Soto & cæteri ur-

Dicta Deuteronomii & Pſalmi 147 expenduntur.

gent. Dicta, quæ præmittit Grotius non conducunt cauſæ. Deuteronomii quippe quarto prærogativa populi Iſraelitici oſtenditur, quæ conſtitit in peculiari illâ jurium divinorum poſſeſſione; & loquitur Moyſes tum de ceremoniis, tum de judiciis, tum de universâ lege, quæ vel juxta Abulenſem eſt lex moralis, vel complexus, quod probabilius exiſtimat, omnium Præceptorum cujuscunque generis, quâ amplitudine non gaudebant οἱ ἔξω. Pſalmo verò centeſimo quadrageſimo ſeptimo dicitur indicare DEUM, in Ebræo eſt vox Magghid, quæ ſignificat nunciare & coram referre; juxta Commentatores extenditur ad miniſterium Prophetarum & Sacerdotum, dicitur indicare DEUM verba ſua Jacobo, per quæ verba intelligit Lyra prædictiones de Meſſia, Chaldæus verba legis, cū quo ſentiunt Cajetanus, Placidus Parmenſis, Janſenius & Genebrardus. commodè ob indefinitam notionem Verbi, Verbum tum legale tum evangelicum; dicitur denique non feciſſe taliter omni nationi, quod de modo accipiunt Clemens Alexandrinus & Chryſoſtomus, non itaque conſequens eſt, DEUS non indicavit coram, gentibus illuſtri promulgatione verba ſua; ergò ſimpliciter excluſit illas ab obligatione legis moralis, non indicavit verba ſua in totâ latitudine accepta; ergò nihil ex illis ad illas dimanavit; non fecit taliter ulli, quantum ad modum & gradum revelationis; ergò ſimpliciter illas deſtituit: conſulantur loca Deuter. 4.

ter. 4. v. 32. & 33. Rom. 3. v. 2. & addantur quæ noſtri ſcripſerunt Theologi. Primum vero argumentum Grotii non concludit, nam quamvis dicatur Deut. VI. audi Iſrael, atque Deus alloquatur hunc populum peculiariter, tamen ex ſeqq conſtat, dum præcepta Decalogi recenſentur, etiam legem moralem pertinere ad gentiles. Aliud itaque eſt ſpecialis allocutio, aliud ipſius legis conditio. Ad ſecundum reſpondetur: non eſſe conſequens, fœdus peculiare cum populo Iſraelitico ictum eſt ſuperſtructum legi morali; E. lex moralis non ſpectat quoque ad gentes; Cùm poſſit lex ad aliquem ſpectare citra fœderis cujusdam ſpecialis ſuperinducti rationem. Non tertium argumentum concludit: quando enim dicitur Deut. 33. v. 4. Moſes nobis legem dedit, partim ad miniſterium reſpicitur, partim ad immediationem promulgationis hujus legis factæ huic populo, partim latiſſimè poteſt accipi de lege etiam Ceremoniali & Forenſi. Non itaque militat id, quod præmittit Grotius: non obligat lex illos, quibus data non eſt. Aut enim τὸ dare reſpicit intentionem divinam, aut ſolennem promulgationem, ſi prius petit principium, dicendo: quibus lex data non eſt, illos non obligat, nec poteſt probare intentionem divinam ſeſe non porrigere ad omnes. Si poſteriori modo accipiat, ut ſenſus ſit, lex non obligat illos, quibus ſolenniter & immediatè promulgata non eſt, falſum dicit. Nam etiam poſteris Iſrae-

Argumenta examinantur. primum.

ſecundum.

tertium.

litarum non fuit data h. e. promulgata immediatè, & tamen eosdem obligavit.

Argumenta reliqua primum.

Ad argumenta cætera reſpondetur (1) ad primum, non eſſe conſequens, DEUS in lege reſpicit illos, qui ſunt educti ex Ægypto, E excludit alios; cùm aliud ſit ex beneficio peculiari reſpectus peculiaris connexus cum legislatione, aliud ipſa legislatio, (2) ſi hoc argumentum urgeret, conſequens foret, poſteris Iſraelitarum non latam eſſe legem moralem. Ipſi enim in propriis ſuppoſitis non ſunt educti ex Ægypto. Quapropter alii qui reſpondent, tribus modis aliquem poſſe dici ductum ex Ægypto, in propria perſona, ut Moſen & Aaron, & qui eos ſequebantur, in perſonis Patrum ſecundum carnem, & ita Judæos, qui in deſerto nati ſunt, & in Palæſtina, ductos eſſe ex Ægypto, & tandem tertiò in perſonis Patrum ſecundum fidem & promiſſionem, ut omnes gentiles converſi, qui in radicem bonæ oleæ inſerti ſint, Rom. XI. 17. Atque ſic etiam Gentiles comprehendi ſub eductis ex Ægypto. Verùm quia reſponſio hæc à litera ad Ampliationem ſpiritualem excurrit, ſecundò, quia tota lex etiam juxta ceremonialia & judicialia lata eſt populo ex Ægypto ducto, nec tamen ſpiritualiter liberatos reſpicit juxta illas partes, & tandem ſic illos tantum gentiles obligaret, qui converſi & Olivæ bonæ inſerti, ideoque illam mittimus & reſpondemus (3) diſtinguendo inter legem & circumſtantiam legis, ex ratione alicujus beneficii, vel

vel promiſſionis adjunctæ. Lex moralis ad omnes ſpectat, circumſtantia verò perſonalis objecti à peculiari aliquo beneficio deſcribitur. Quemadmodum in quarto præcepto de honorandis parentibus, quod utique etiam gentiles obligat, promiſſio quædam additur de longævitate & felicitate in terra Canaan, quæ ſolis promiſſa Judæis. Ad ſecundum argumentum reſpondemus; ſermonem ibi eſſe in loco Lucæ non de lege morali, ſed de lege prophetante per figuras, non de lege inſtituente mores hominum; adeoque ſenſum eſſe: omnes Prophetæ & lex usque ad Johannem, omnes prædictiones futuri Meſſiæ ſive per verba Prophetarum, ſive per figuras & ceremonias legis non ultra Johannem extenduntur, adeoque lex ibi accipienda erit alio ſignificatu, quod vel maximè patet ex Matthæo, qui dilucidiùs hoc ipſum proponit Capite XI. ſcribendo: *Omnes Prophetæ & lex usque ad Johannem prophetaverunt.* (2) Ex hoc ipſo poteſt noſtra ſententia confirmari; Si enim Chriſtus legem moralem non abrogavit in N. T., tunc utique ultra Johannem, & Chriſtum duravit, quod ipſum etiam patet ex Matth. V. ubi diſertè dicit v. 17. ſe non veniſſe ut legem tolleret, & toto capite interpretatur præcepta legis Moſaicæ moralis, atque illa diſcipulis ſuis commendat. Hinc ſi gentilis hodiè convertatur, non alia lex niſi moralis ipſum obligat. (3) Si tantùm lex forenſis ceſſavit & ceremonialis, quarum prior fuit das Jüdiſche Landrecht/ poſte-

Secundum

poſterior die Jüdiſche Kirchen-Ordnung/ conſequens eſt legem moralem tanquam univerſalem, ut fuit ante promulgationem à Moſe factam, ita manere etiam tempore N. T., obligaſſe omnes & ſingulos, & adhucdum obligare. Ad tertium argumentum reſpondemus (1) poſſe dici liberos nos eſſe factos non à lege abſolutè, ſed in quantum terret & damnat, adeoque in N. T. nos libertatem habere non à lege, ſed à legis morſu, qui ſumus ſub gratia. (2) Si hoc argumentum eſſet firmum, ſequeretur etiam ſub initia N T. ipſos Judæos non ulterius obligatos fuiſſe ex lege morali. Atqui hoc ipſum etiam diſſentientes non facilè concedent. (3) Liberi dicimur à lege non morali, ſed à lege peccati in loco Roman. VII. concupiſcentia ſc. prava, non quidem ratione ſenſus & radicis, ſed reatus & dominii, quatenus ſcil. peccatum & lex membrorum non ulterius dominatur in mortali noſtro corpore. Diſputavimus hucusque contra Grotium, quod lex moralis omnes gentes ratione materiæ obligârit, tum quia lex illa obtinuit penes poſteros Adami ante legem Moſaicam; tum, quia etiam omnes homines aut ſunt ſub maledictione legis, aut ſub umbone Evangelii, adeoque etiam ſub obligatione legis, tum quia lex illa fuit inſcripta Adamo, tanquam capiti humani generis omnium hominum, ideoque ejus poſteri etiam ſunt obligati ad illam. Nunc Author accedit ad proſelytos, nec non de LL. Noachi differit,

tertium.

ſive

ſive de ſeptem illis præceptis, quæ quidam putant eſſe jus naturæ, & deinde de ſtatu gentilium & loco eximio Rom. II. de quo in ſeqq.

Ad Th. XVI.

Observatio II.

Hallucinatum aliquatenus fuiſſe Grotium in Exemplorum productione & proſelytorum Explicatione ſequentia docere poſſunt.

Dicit Author (2) in hâc theſi 16. inter Hebræos vixiſſe ſemper aliquos exteros homines pios & timentes Deum, & inter illos computat primò Chananæam illam, de qua Matth. 15. v. 22 quæ non fuit σεβομένη & unius DEI cultrix, ſi Salmaſio aſſurgimus, qui putat à Marco illam vocatam fuiſſe Græcam, ut oſtenderet illam ratione religionis fuiſſe paganam, à Vulgato itidem rectè gentilem vocatam, quod confirmare ſatagit, tum uſu ſacrorum e. g. Pauli qui univerſum genus in ἕλληνας & Ἰουδαίους dividat, ob duas religiones, quæ tunc maximè vigebant; tum aliorum Scriptorum Epiphanii, cui ἑλληνισμὸς paganiſmus, Suidæ & Photii, quanquam mitius ſentiat Joannes Croius & Grotio accedat, exiſtimans illam non gentis ratione à Marco dici Græcam, cum fuerit Syrophæniſſa, Tyri & Sidonis fines incoluerit, nec ratione religionis profanæ & idololatricæ, utpote

Chananæa num σεβομένη. Salmaſius laudatur. Croii ſententia.

utpote quæ Chriſtum Filium Davidis & Dominum ſuum vocaverit; quod ex lectione V. T. hauſerit, quæ propter inſignem fidem inſigni Elogio à Chriſto ornata fuerit, quæ canis vocata tantum originis intuitu, quia ex impuro & profano Chami ſemine, quanquam

Quid pro Salmaſio reſponderi poſſit.

non deſit, quod pro Salmaſio reſponderi poſſit. Ἑλληνὶς enim illa dicitur, ſanè non propter linguam græcam, cujus procul dubio ignara fuit, ſed propter religionem & mores; & quicquid habuit notitiæ de Chriſto, videtur habuiſſe ex fama vicinorum, quicquid fidei ex Luctâ illâ cum Meſſia vires deſuper ſuggerente Numine.

Cornelius.

Secundo Cornelium, de quo Act. X. 2. Hunc Cornelium, oriundum juxta Baronium ex nobili gente Romana Corneliorum & Cohortis Italicæ Centurionem, quæ aliàs vocabatur Ferrata, quam Dio Caſſius narrat ab Auguſto miſſam eſſe in Judæam, & ibi manſiſſe usque ad Neronem, putat fuiſſe proſelytum portæ.

Non fuit proſelytus.

Verùm nec proſelytum juſtitiæ fuiſſe Cornelium, nec proſelytum portæ longè probabiliùs dicitur. Non juſtitiæ fuit, quia non circumciſus, ut conſtat ex Act. XI. 3. non portæ tantùm ſive domicilii, quia longè majus elogium habet, neque fuit obſervator ſaltim ſeptem iſtorum præceptorum Noachidis datorum, ſed fidelis & regenitus: quia de eo recenſetur invocaſſe Deum, exercuiſſe bona opera, fuiſſe timentem denique Dei & pium, quæ non niſi regenito nempe per verbum conveniunt. Cum itaque Grotius divi-

dividat totam latitudinem proſelytorũ in duas tantùm ſpecies, nempe proſelytorum juſtitiæ & proſelytorum domus ſive portæ, neuter autem fuerit, conſequens eſt non fuiſſe proſelytum. Dextrè Auguſtinus l. 1. ad Simplic. q. 2. *Incipit homo percipere gratiam, ex quo incipit Deo credere, vel interna vel externa admonitione motus ad fidem. Sed intereſt quibus articulis temporum vel celebratione Sacramentorum gratia plenior & evidentior infundatur. Non enim* Catechumeni *non credunt, aut verò Cornelius non credebat DEO, cum eleemoſynis, & orationibus dignum ſe præberet cui Angelus mitteretur, ſed nullo modo iſta operaretur, niſi ante credidiſſet.* Tertio σεϐόμενοι ἕλληνες non comparent Act. 18. verſiculo quarto, ſed ἕλληνες citra Epitheton, forſan itaque mendum hîc typographicum, & Author allegare voluit in ſuam ſententiam locum Actor. 17. v. 4. ubi mentio fit cum appoſito ἑλλήνων σεϐομένων, non tamen neceſſarium eſſe exiſtimamus, ut pii ex gentibus univerſi intelligantur fuiſſe proſelyti, cùm hæc deſcriptio laxiore gaudeat ambitu quàm nomen proſelytorum. Dicit ſecundò Author tales ſemper vixiſſe inter Ebræos: quod ſi intelligat de proſelytis promiſcuè, vel etiam de illis, qui dicuntur juſtitiæ, non habet omninò conſentientes Ebræos, qui tales tempore Davidis & Solomonis nolunt receptos. Ita enim Maimonides: *Domus judicij non recepit proſelytos toto tempore Davidis & Solomonis: Davidis tempore quidem, ne fortè præ*

Pii ex gentibus.

An ſemper fuerint proſelyti inter Ebræos.

metu converterentur; Solomonis autem, ne fortè intuitu regni felicitatis & magnificentiæ, in quibus Iſraelitæ vivebant, eorum fieret converſio. Quicunque enim ſe convertit à gentiliſmo ad Judaiſmum propter rem aliquam vanam & mundanam, eum Senatus ſummus in numero proſelytorum juſtitiæ habere nequit: licet autem ita ſit, ac domus judicij nullos tum temporis proſelytos fecerit; nihilominus proſelyti perquam multi ſunt facti ætate Davidis & Salomonis, idque à Senatu inferiori. Si verò de proſelytis domicilii, ut omnia oſtendunt, neminem inveniet facilè adverſantem. Dicit tertiò tales pios ex gentibus & proſelytos domicilii indicari Levit. 22. v. 25. & Levit. 25. v. 47. in primo num per *Ben Nechar* filium extranei intelligatur proſelytus domicilii, nondum inter Interpretes liquidum; Chaldæus legit Barhammomim Filii populorum, LXX. habent υἱὸν ἀλλογενοῦς filium alienigenæ: aliud oſtendit vox nechar, quæ generaliter notat quemlibet alienigenam, ignotum, externum & quaſi nothum; aliud, juxta quoſdam, verſiculus decimus octavus, in quo admittitur oblatio advenarum; aliud denique oblationis negatæ ratio, quam volunt fuiſſe, quia alienigenæ Idololatriæ dediti & dæmoniis ſacrificarint. Sunt tamen, qui per alienigenam hîc intelligunt proſelytum domicilii, imò etiam proſelytum juſtitiæ, atque volunt vetitam ſaltem eſſe oblationem victimæ vitioſæ, ut colligitur ex Antonio Fonſeca, B. Oſiandro & Thalmudicis

Num loca Levit. 22. & 25. quadrent.

cis Scriptoribus, diſtinguunt etiam quidam proſelytos juſtitiæ & domicilii in hoc, quod illi omnis generis ſacrificia æquè obtulerint cum Judæis, hi verò tantùm holocauſta, quod Maimonides obſervavit, ſcribens: *Et viris, & fœminis, & parvis licet, ut oblationes quas velint, afferant. Sed à gentibus non accipimus, niſi holocauſta tantùm: ſacrificia enim pacifica vel frumentacea ſacra vel ſacrificia pro peccatis, ſive ex ignorantia ſive ex proæreſi commiſſis, planè ab iis non accipiunt. Quod ſi pacifica accipiant, accipiunt quidem, non tamē ut pacifica offerunt, ſed ut holocauſta, idque propterea quod cor ejus ad Deum directum vident.* In altero minor eſt difficultas, & favet Grotio Chaldæus, quamvis ſint, qui per *ger thoſchiab*, peregrinum & advenam intelligant proſelytum juſtitiæ, quo quidem inclinant Toſtatus Abulenſis Epiſcopus, Nicolaus Lyra, Rikelius & alii. Denique diſtinguit Grotius proſelytos in proſelytos portæ, ſive incolas incircumciſos, & in proſelytos juſtitiæ. Sed non exhaurit latitudinem proſelytorum hac διχοτομία, tria enim genera proſelytorum, primum Genus erat proſelytorum juſtitiæ, alterū erat proſelytorum inquilinorum ſive domicilii vel portæ, & tertiū erat proſelytorum mercenariorum, quod genus omiſit. Conſtat autem hæc τριχοτομία ex Exod. XII. 44, 45. ubi dicitur: *Servus emtus & circumciſus* h. e. proſelytus juſtitiæ factus, *edet de paſchate, ſed inquilinus* h. e. proſelytus portæ, aut *mercenarius*, tertii ſc. ge-

An duo tantum proſelytorū genera?

R 2 neris

neris. *ne veſcitor illis* Ubi malè Rabbi Levi Barcelonita proſelytum mercenarium deſcribit, *qui circumciſus quidem eſt, ſed non baptizatus.* Non enim niſi proſelyti juſtitiæ fuerunt circumciſi. Et, ſi proſelyti portæ non fuerunt circumciſi, multò minus mercenarii, qui infra proſelytos iſtos collocantur, & fuerunt mechanici peregrini, qui patriâ relictâ inter Judæos habitarunt, artis mechanicæ addiſcendæ cauſa, & quodammodo proſelyti erant, quia illis à Judæis leges & conditiones erant præſcriptæ, quibus ſervatis illi tuto in Palæſtina habitare, artem mechanicam addiſcere, & operam ſuam Iſraelitis locare potuerunt.

Ad Th. XVI.

OBSERVATIO III.

Præcepa ſeptem Noachidarum non poſſunt oſtendi promulgata eſſe à DEO, & toti humano generi impoſita.

ERrat Author, quando pergit de proſelytis portæ, nempe leges latas Adamo, & Noæ datas illos obſervare debuiſſe, non autem leges proprias Iſraelitarum. Ubi traditionem Hebræorum nimis ſecurè ſequitur, quaſi ſcil. ad ſola præcepta Noachidarum pii illi fuerint obligati. Nam (1) malè Grotius illas ſeptem leges appellat & re-

Præcepta Noachidarum.

Examinatur fundamentum illorum.

& refert ad jus Dei voluntarium præcepta ſc. data à Deo & per traditionem continuata. Si enim Maimonidem ſequamur, agnoſcit illa præcepta non eſſe tradita Adamo per modum exterioris adminiſtrationis, ſed per modũ naturalis inſcriptionis. Hinc, poſtquam recenſuiſſet illa ſeptem, addit: *naturalis ratio illuc inclinat*, de quo tamẽ ſupra. (2) In rei veritate illa præcepta nihil aliud ſunt, quàm propoſitiones juris naturalis exceptis duobus. (3) falſum eſt, tantùm ſeptem iſtis præceptis fuiſſe conſtrictum Adamum, & ejus poſteros, nec non Noachum, & qui ex ipſo fuerunt geniti, quique extra Judæam vixerunt. Præceptum autem de non fundendo ſanguine datum Noacho, multorum judicio non fuit datum abſolutè, ſed cum comminatione & determinatione certæ pœnæ, nempe ſupplicii capitalis, cùm antea exilium & relegatio obtinuerit, ut exemplo Caini conſtat. Et quod de judicibus dicitur, non cum cæteris convenit. Septimum itidem præceptum Noacho datum non eſt juris cujuſdam univerſalis, perpetui atque æterni. Juvat hæc confirmare illis quæ alibi propoſuimus. Omnia illa eſſe legis naturæ, quæ in hoc ſeptenario occurrunt, grande poſtulatum. Sanè illud de membro animalis viventis non comedendo, quod ipſæ Thalmudiſtæ extendunt ad ſanguinis comeſtionem prohibitam juris naturalis eſſe nequit; Num enim gentiles abſtinuerunt ab hâc cibi ſpecie? Num cordibus illorum inſcriptum fuit, intrinſecè ma-

lum eſſe dct ſanguine aut libare aut edere? Num conſcientia illos accuſavit, ſi famelici fuere proni in botulos cruore diſtentos, in Lucanicas polentâ & adipe conditas? num non inter delitias palati eruditi & ingenioſæ gulæ irritamenta iſtiusmodi inteſtina fuêre recenſita à Lucanis & Romanis? & qui hodiè niſi ſuperſtitionis nebulâ quadam circumfuſus illis abſtinet? quamvis ſint, qui hæc verba ita exponant carnem cum ſanguine non comeditote ſcil. cum adhuc prædita eſt ſanguine & animâ ſuâ caro, dum adhuc tremit & palpitat, nè cruentam carnem comedentes crudeles evadatis & ad homicidia propendere incipiatis. Præfert tamen noſtram ſententiam poſteriori B. noſter Gerhardus, quem vide in Commentario ad hunc locum. Ut autem miſcentur his præceptis, quæ legem ceremonialem reſpiciunt, ita cætera ſex latitudinem impreſſi Luminis & Directorii non exhauriunt; cùm I. Plura ſint, quæ lex naturæ dictat agnoſcentibus ipſis recutitis, qui volunt addita præcepta de Sabbatho & honore Parentibus deferendo. II. De præceptis hiſce ad quæ obſtringebantur proſelyti portæ ſive inquilini aſſerunt, quòd ex toto mundo, qui à Noachi filiis conſtituitur, omnis ille habiturus ſit partem in vita futura, qui ſeptem hæc præcepta ſervaverit. At lex naturæ in ſtatu lapſus eò usque non ducit, nec præmium aſſignat obſervationi partem in futuro ſeculo, beatitudinis æternæ lumina & delicias. III.

Totum

Totum hoc compendium videtur Commentum eſſe Rabbinorum, nihil enim de hoc numero habemus ex Geneſ. 9. nec ibi quinque reliquorum, ſed duorum tantum fit mentio; nihil præſidii in loco Gen 2. v 16. quem allegant, quaſi Adamo ſex priora eſſent præſcripta, de quo tamen iterum inter illos dividiæ. Præceptorum horũ complexus Commentum rabbinicum.

Ad Th. XVI.

Observatio IV.

Minus convenienter Author adducit Exempla pro ſtabilienda ſententiâ de legis divinæ Reſtrictione ad Iſraelitas.

Author in hâc theſi de extraneis diſſerit, atque affirmat illis, utut inſtitutis Hebraicis ſeſe non ſubjecerint, licuiſſe tamen Deum adorare & victimas offerre. Deinde de Naamano Syro diſſerit, & tandem Tyriis, Moabitis, Ægyptiis non opus fuiſſe legem Moſis ſuſcipere affirmat. Quod primum concernit, cum grano ſalis illud eſt accipiendum & dextrè explicandum. Nam ſoli proſelyti juſtitiæ gaudebant primò jure civitatis, & privilegiis, quæ Judæis exinde competebant; ſecundò ſoli illi proſelyti potuerunt ducere Iſraelitidem & vice verſa, tertio ſoli illi gaudebant jure ſacrorum, & antequam admitterentur ad templum tribus Proſelytorum Iuſtitiæ privilegia.

ceremoniis in numerum Judæorum recipiebantur, ſc. circumciſione, baptiſmo & Corban ſcil. ſacrificio. Videtur itaque impegiſſe Grotius, quando etiam de illis, qui inſtitutis Hebraicis non ſubjiciebantur, h. e. de proſelytis domicilii ſive portæ aſſerit, (nam juſtitiæ proſelyti inſtitutis Hebraicis ſe ſubjicebant) licuiſſe illis in templo Hieroſolymitano DEUM adorare & victimas offerre, ut quidem exemplum Heliodori, quod allegat ex II. Maccab. III. videtur evincere. Cui addi poteſt exemplum Vitellii apud Joſephum lib. 18. antiq. Jud. cap. 7. Verùm ſi probè expendamus, diſtinctione negotium poteſt expediri, dicendo: gentiles & proſelytos inquilinos oraſſe non in ipſo templo, ſed in ſubdiali templi, quod vocabatur gentium: cæteros autem proſelytos, ſc. juſtitiæ, oraſſe in ipſo templo cum Judæis, quod inſinuare voluit procul dubio Grotius ſcribendo: licuiſſe DEUM adorare, ſed in loco peculiari ac ſeparato à ſtatione Iſraelitarum. Longè enim deterior erat illorū conditio, quàm proſelytorum juſtitiæ, qui aliquâ ratione pares erant Judæis; Hinc Maimonides quoq; obſervat tales non ſacrificaſſe omnis generis ſacrificia, ſed tantùm holocauſta, cum proſelyti juſtitiæ cum aliis Judæis etiam alia ſacrificia pacifica & pro peccatis obtulerint. Quod ſecundum concernit, diſputari poteſt num Naeman fuerit proſelytus. Aut enim fuiſſet proſelytus juſtitiæ, aut portæ. Non prius, quia non erat circumciſus, non poſterius, quia

Reſpondetur ad Exempla.

Naeman Proſelytus.

quia non fuit inquilinus Judææ. Verùm reſpondeo utique poſſe ipſum dici proſelytum portæ ſive inquilinum. Nam proſelytus portæ ſive inquilinus non dicebatur talis ex actuali inhabitatione terræ ſanctæ, ſed ex jure, quia licuit ipſi habitare inter Judæos, quod cæteris, qui non erant proſelyti non licuit; quamvis hoc jus quoque reſtrictum fuerit in proſelytis portæ, ut quidem vel habitarent, vel habitare potuerint in hoc vel illo loco terræ ſanctæ, non autem Hieroſolymis, proſelyto enim domicilii juxta Maimonidem non conceſſus fuit habitandi locus in Urbe Hieroſolyma, idque per & propter loci ſanctitatem; quemadmodum nec conceſſum fuit, ut mortuus pernoctaret in illâ Urbe ob eandem cauſam. Quod denique tertium concernit, certum quidem eſt Tyriis, Moabitis & Ægyptiis nunquam fuiſſe imperatum à Prophetis, ut legis onus ſubirent, ſi ſc. de lege ceremoniali & forenſi ſit ſermo. Nam hæc ſpectabant ad ſolam Judæam. Si verò de lege morali intelligat Author, ut intelligit, falſum hoc eſt; quouſque enim oracula Prophetarum dimanarunt, eo usq; etiam cum Evangelio lex moralis, quam obſervare tenetur quivis homo, & utilla hodiè omnes obligat, ſive Judæos ſive Gentiles, tanquam exemplar quoddã veræ honeſtatis, ita etiam neceſſarium fuit, ut tales ſuſciperent legem Moſis, ad quos ſcripſerunt Prophetæ Interpretes Moyſis, & num non annuendo Naamani proponenti ſibi cultũ Numinis veri

Quid de Tyriis, Moabitis & Ægyptiis.

relictâ Idololatriâ Eliſa inſinuavit præceptum tabulæ primæ primum & ſecundum? num non Jonas prædicando Ninivitis ex lege illos peccatorum convicit, ulterius progreſſus ad Evangelii usque denunciationem? verè enim illi fuerunt converſi ad Deum unum. Annon Daniel Nabuchodonoſori commendavit abruptionem peccatorum, quæ legi divinæ adverſabantur? num non multorum ſententiâ fuit converſus, imò ſalvatus hic Imperator, quod prolixè docet Pererius? & quid ſcribendo Prophetæ ad Tyrios, Moabitas & Ægyptios intenderunt aliud, quam Moſaicam exponere legem, oſtendere quantum differant illorum mores ab hâc regulâ, fulminibus ex Sinai mutuatis illos terrere, & ad pœnitentiam promovere?

Ad Th. XVI.

Observatio V.

Circumciſio probabilius cenſetur reſtringenda ad ſolos Iſraelitas.

Num omnes ex Abrahamo oriundi obligati ad Circumciſionem?

MOvet hîc Author dubium illud ſatis controverſum, num ſc. præter Iſraelitas deſcendentes ex Jacobo, etiam reliqui Abramidæ fuerint obligati ad circumciſionem, ſcil. Idumæi, qui tredecennes circumcidebantur teſte Origene, quia Iſmael XIII anno ætatis fuit circumciſus, & ex Cethuræ filiis nati? quos vult eſſe Æthio-

pas

pas illos, quos circumciſis annumerat Herodotus: Homeritas appellat Epiphanius, reſpiciens forſan ad illa, quæ leguntur apud Joſephum lib. I. cap. 16 qui Kethuræos incoluiſſe dicit τὴν τρωγλοδύτην & partem Arabiæ felicis: quod tamen diſplicet Ariæ Montano, qui Kethuræos aſſerit occupaſſe loca, deſerta inter ſe diviſa, ſita inter Moabitas, Ammonitas ad Occidentem, & Chaldæos ad Orientem inde ab Aram Naharaim, ſive Meſopotamiam, nec invitâ Scripturâ, quæ teſtatur ablegatos eſſe Kethuræos in Orientem ſc. verſus Euphratem, Meſopotamiam & Babyloniam, cum Troglodytæ verſus Meridiem habitarint Æthiopiæ vicini. Sunt, tamen qui putant hodiernos Æthiopas, quos Abyſſinos vocant ſub Præto Giovanni eſſe ex Kethurâ oriundos, qui hactenus cum Baptiſmo circumciſionem retinuerunt, de quo alibi, & affirmativam amplectitur. Obſervandũ autem hîc (1) quosdam planè in exceſſu peccare, inter quos referimus Franciſcum Suarez, qui cum Sebaſtiano Oxomenſi Epiſcopo ſtatuit circumciſionem, in quantum in remedium peccati originalis fuit ordinata, & profeſſio de Chriſto futuro, potuiſſe eſſe in uſu omnium gentium, quæ hoc ſignum inter alia eligere potuerint, quod ſine dubio validum fuerit ad illum effectum, ſi ea intentione fieret, quamvis non fieret cum intentione profitendi Judaiſmum, ſeque illi populo adjungendi. Nam (1) hoc fœdus circumciſionis apertè erat reſtrictum ad Abrahamum & ejus poſteritatem, (2) ſuſci-

Suarez circumciſionem juſto laxius extendit.

Perſtringitur.

ſuſcipere hunc ritum cum intentione alicujus remedii & ſub ratione profeſſionis de Chriſto futuro non poteſt concipi ſine præviâ informatione, quod ſit remedium peccati, quod ſit profeſſio Chriſti venturi: At verbo & tali informatione caruêre gentiles (3) ut ſigillum à literis avulſum nullius eſt uſus, ſic circumciſio, quæ ſigillum eſt, inter gentiles ob verbi defectum non habuit illum uſum, quem Sacramenta præſtant. (II) Obſervandum, Grotium reſtrictius quidem agere, dum ſaltim circumciſionem extendit ad Iſmaelitas, Idumæos & Cethuræ poſteros, interim tamē non poſſe probari ipſius ſententiam, utut argumentis videatur eſſe ſuffulta ſequentibus. Quia (1) in inſtitutione circumciſionis ſemini Abrahamitico ſimpliciter hoc Sacramentum datum eſt. Semen autem Abrahamiticum erat etiam Iſmael, & Kethuræ filii, nec non Eſau cum poſteritate. (2) Quam latè lex patebat, tam latè etiam circumciſio ſigillum legis, quemadmodum quàm latè Evangelium, tàm latè Baptiſmus ſeſe protendebat, (3) actu ipſo præter Iſraelitas alii populi quoque ex Abrahamo oriundi Sacramentum circumciſionis obſervarunt. Verùm hæc argumenta non ſunt ſatis ſolida. Non primū quia Iſmael & filii Cethuræ accuratè loquendo non poſſunt dici ſemen Abrahæ, quamvis genuerit illos. Cum enim diceret Sara: *Ejice ancillam & filium ejus, non enim erit heres filius ancillæ cum filio meo liberæ*, DEUS id approbat & dicit: *Audi verbum uxoris*

Grotii ſententia expenditur.

Argumentum.

Reſponſiones.

uxoris tuæ; nam in Iſaac tibi vocabitur ſemen, Gen. XXI. (2) Secundum non concludit, quia non ſolùm ita circumciſio obligaret omnes populos, cùm lex moralis ad omnes ſpectet, verùm diſpar ratio quoque in hoc ſit, quod hîc nullum mandatum de circumciſione extendenda ad omnes poſteros, extenſio autem Baptiſmi ad omnes apertè legatur, Matth. XXVIII. *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium & baptizate &c.* (3) Tertium denique argumentum non concludit, quia quòd à poſteris iſtis circumciſio fuerit obſervata, id non arguit obligatos fuiſſe ipſos, cùm etiam alii populi ab Abrahamo non oriundi potuerint hunc ritum adoptare & obſervare. Quapropter hoc non factum eſt ex obligatione aut conſcientia legis ligantis, ſed religione quadam & reverentia animi, quâ ritum illum tanquam divinum à ſe in pretio haberi, & à ſe tanquam ex Abrahami proſapia oriundis ſuſceptum primitus fuiſſe teſtatum facere voluerunt. (III) Itaque obſervandum longè probabiliorem eſſe ſententiam Grotianæ oppoſitam de reſtrictione ad ſolos Iſraelitas, tum quia expreſsè dicitur Gen. XVI. 29. 20. & 21: *Erigam fœdus meum cum Iſaaco in fœdus æternum, & ſemine ejus poſt illum*; &, per oppoſitionem ad Iſmaelem, erigam cum Iſaaco, quem pariet tibi Sara. Excluſivè ergò reſtringitur fœdus circumciſionis ad Iſaacum, & omnes reliqui excluduntur: tum quia ad ſolum Iſaacum & poſteros ipſius pertinuit poſ-

Opinio probabilior.

poſſeſſio terræ Canaan, & conſequenter etiam fœdus circumciſionis, prout apertè conſtat ex Gen XVII. 7. 8. tum, quia illo tempore, quo DEUS circumciſionem inſtituit, ſi voluiſſet alios quoque obligare, obligaſſet etiam Melchiſedecum, Lothum, qui tamen non fuerunt obligati. Et quod de terra Canaan urgetur in ſecundo noſtro argumento, id etiam militat contra Idumæos ab Eſavo deſcendentes. Confirmat hanc ſententiam operosè Gabriel Vaſquez, qui in tertiam partem Thomæ Tomo ſecundo Diſput. CLXII. capite 1. ſequentia habet: *Vera ſententia eſt ratione ſtirpis, & generationis hoc præcepto non fuiſſe comprehenſos Iſmaelem, neque Eſau, neque poſteros ipſorum quamvis tanquam vernaculos & domeſticos filios ſuos circumcidere deberent Abraham & Jacob ſicut & reliquos ſervos. Ita docent S. Thom. in q. d. 1. q 2. a. 2. q. 1. ad 3. Durand. q. 6. n. 5. Major. q. 5. §. contra primam. adde etiam, quod ad priorem partem attinet. Sotum in 4. d. 2. q. 1. a. 2. ad quartum verò Ledeſmam 1. p. 4. q. 11. a. 1. dub. 1. Hugonem de S. Victorel. 1. de Sacramentis p. 12. cap. 2. in fine ubi hoc præceptum datum putat ſolum Abrahæ pro Iſaac & deinde pro Jacob, & duodecim tribubus hoc autem ratione ſeminis, & ſtirpis non ratione familiæ de qua dicemus, capite ſequente. Probat autem quia Job creditur fuiſſe de ſtirpe Eſau, non tamen legitur fuiſſe circumciſus. Secundo probatur de Iſmaele ex eo quod ſemen Abrahæ & Iſaac in Scriptura non*

Vaſquezii conſenſus adducitur.

vocan-

vocantur, quicunque ex ipſis propagatione carnis deſcendunt, ſed ſemen Abrahæ ſolùm dicuntur deſcendentes ex Iſaac. Semen autem Iſaac deſcendentes tantum ex Jacob. Nam Gen. vigeſimo primo dixit Sara ad Abraham: Ejice ancillam hanc, & filium ejus, non erit Hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac, quod cùm ægrè tuliſſet Abraham, dixit Dominus ad eum: non tibi videatur aſperum, &c. omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus quoniam in Iſaac, vocabitur tibi Semen, quæ quidem poſteriora verba citavit Paulus ad Romanos 9. ut oſtenderet, non omnes, qui ex aliquâ parte ſecundum carnalem generationem oriuntur, vocari ſemen illius. quod attinet ad Eſau, eadem ſententia eodem modo probatur. Quia licet ſecundum carnis generationem deſcenderit ex Iſaac, qui præcepto circumciſionis pro ſe, & ſemine ſuo tenebatur, ut diximus, tamen non æſtimatur in ſemine Iſaac, ſed ſicut ſemen Abraham tantùm vocatur in Iſaac, non in Iſmaele; Ita etiam ſemen Iſaac vocatur ſolùm in Jacob, & ille etiam in eo ſolùm æſtimatur, id quod eodem modo dixit Paulus ad Romanos. 9. juxta expoſitionem, quam locis citatis ſecuti ſumus.

Ad

Ad Th. XVI.

OBSERVATIO VI.

In dicto ex Epiſtola ad Romanos cap. 2. adducto Pſeudhermenia deprehenditur.

Dictum ex Rom 2. nõ dextiè expomtur.

AUthor noſter allegat dictũ Rom. II. 14., & illud dupliciter exponit, ſed inconvenienter (1) vocabulum *Naturâ* ad prædicatum referendo, quod ſc. gentiles faciant naturâ ea, quæ legis ſunt, (2) referendo ad ſubjectum, ut ſenſus ſit: gentiles naturâ tales facere ea, quæ legis ſunt. Prior ſenſus eſt legitimus, verùm aliquo modo corrumpitur ab Authore, dum addit, illud *Naturâ* notare mores ex primævo fonte manantes. Atqui non mores hîc intelliguntur ex primævo fonte manantes, ſed ipſe fons primævus, naturæ ſc ductus, inſtinctus & principiorum in mente hominis reliquorum complexus naturaliter impreſſus; quod patet tum ex oppoſitione: nam opponit Paul⁹ gentiles Judæis, qui non naturâ, ſed voluntate divinâ, non φύσει ſed θέσει habuerunt legem, tum ex hujus vocabuli uſu communi, quod inſtitutioni opponitur, 1. Cor. XI. 14. tum ex effectu, quia vi hujus in ſequenti verſiculo dicitur: *Feciſſe gentes ea, quæ legis ſunt.* Altera autem expoſitio, quam annectit, ex Arminianorum lacunis hauſta eſt, qui ideò referunt ad ſubjectum vocem *Naturâ*, ut concludant eos, qui

Prima Expoſitio corrigitur.

Altera rejicitur.

qui natura gentes ſunt, ea facere, quæ legis ſunt, per quandam ſupernaturalem omnibus hominibus communem gratiam. Quæ interpretatio refutatur partim ex eo, quia Apoſtolus hîc φύσιν ſive naturam conſtituit agendi principium, non ponit ut ſubjecti attributum; partim ex eo, quia oppoſitionem inſtituit inter Judæos lege inſtructos & gentiles extra gratiam conſtitutos, qui ſolo naturæ inſtinctu ferantur; partim ex eo, quia Auguſtinus lib. 4. contra Julianum c.3. hanc interpretationem, quæ fit per fallaciam diviſionis, ream egit Pelagianiſmi, & contra eam ſequentia prodidit: *Illi, quos commemorare voluiſti, de quibus ait Apoſtolus: Gentes legem non habentes, ſibi ipſis ſunt lex, qui habent opus legis ſcriptum in cordibus ſuis: Quid Te adjuvent, omninò non video. Per hoc enim probare conatus es, etiam alienos à fide Chriſti, veram poſſe habere juſtitiam, eò, quod iſti, teſte Apoſtolo, naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt. Hoc eſt, unde eos maximè deteſtatur Chriſtiana Eccleſia.* Tertio, quæ annectit ex eodem capite verſiculo 26. non quadrant, ſi intelligantur de præputiato obſervante legem ita, quaſi detur gentilis, qui legi ſe conformet, & conſequenter præputium illius pro circumciſione in foro divino reputetur. Talis enim nunquam in rerum natura extitit, ſed hypotheticè loquitur Apoſtolus, ſi præputium juſtificationes legis ſervaverit. Si aliquis eſſet, qui Regulæ ſeſe conformaret divinæ, gratum fore DEO, æquè ut circumciſum,

Appendix examinatur.

ciſum, quod ſequentibus verſiculis confirmat.

Ad Th. XVI.

Observatio VII.

Proſelyti juſtitiæ non ſimpliciter fuerunt Iſraelitis æquiparati.

Proſelyti Iuſtitiæ in quibusdã inferiores Iſraelitis.

Author dicit Hebræos illos proſelytos, qui erant Gere Zadik hoſpites juſtitiæ pari jure ſecum cenſuiſſe, quod cum grano ſalis accipiendum, non abſolutè; tum, quia proſelyti etiam juſtitiæ non poterant eligi in membrum Sanhedrim, ſive Synedrii magni, quod erat Hieroſolymis: nobiliſſimos enim è Sacerdotibus Levitis & reliquo populo allegebant, ut Caſaubonus docet ex Moſe Ægyptio, Exercitatione primâ contra Baronium pag. mihi 21. tum, quia in communi commercio cum illis exercendo vilipendebantur; & ſuos Judæi admonebant dicendo: *Vel ad decimam usq; generationem à proſelytis cave*: tum quia credebant eorum liberos ple-

2. Sam. 3. v. 3.

runque eſſe peſſimos. Hinc Abſolonem ex Maacha, quam proſelytam fecit David, judicant fuiſſe tam impium, tribuunt ipſis proſelytis cauſam confecti vituli aurei & plagæ illius, quæ ob deſiderium carnium Iſraelitis inflicta fuit. Imò in genere utuntur hoc proverbio, teſte Maimonide: *Duri ſunt proſelyti Iſraelitis ſicut plaga lepræ.* Contemptui itaque fuerunt habiti, non ſecus atque

Romæ

Romæ & Athenis adſcititii à civibus à prima origine talibus. Hoc tamen liquidum ex Scriptis Ebræorum proſelytum juſtitiæ gaviſum fuiſſe jure civitatis atque privilegiorum annexorum, jure ſacrorum & admiſſos fuiſſe ad eſum Agni Paſchatis & ſacrificiorum Oblationes, jure denique connubiorum, cùm ducere illis licitum fuerit aliquam ex populo Iſraelitico & vice verſâ, quo reſpiciens Grotius non habet contradicentem, & de jure ſacrorum agitur loco allegato Num. XV. v. 15. dum Moyſes dicit: *Unum præceptum erit atq; judicium tam vobis quam advenis terræ*, quam volunt latam; partim, ut magis allicerentur gentiles ad judaicam religionem amplectendam; partim, ut ipſi Ebræi promptiores eſſent ad admittendum illos; partim ut ſolliciti eſſent de uniformitate cultus divini nec permitterent in Republicâ ſuâ Licentiam illam, qua quisque ſibi fabricat ſacra ex ingenio. Locus verò ex Galat. 5. capite num appoſitè allegetur, dubitari poteſt, Paulus enim ibi non reſpicit illos proſelytos præciſè, ut vult Grotius, nec agit de obligatione legis ſervandæ oriunda ſimpliciter ex circumciſionis ſuſceptione, ſed de obligatione ad perfectam impletionem, ſub hypotheſi circumciſionis tanquam neceſſarii cujusdam operis unde juſtitia: qui enim ita recipit cum opinione illâ, ille non tantùm revocat ceremonialem cultum morte Chriſti abolitum, ſed etiam debitorem ſe facit totius legis. Quamvis enim Patres V. T. circumciſi quoque fue-

In quibus pare.

Locus Numer. XV.

Locus ex Gal. 5. non quadrat.

fuerint non tamen in illâ ut actu quodam poſuerunt juſtitiam, ſed acceperunt eam ut ſignum & ſigillum juſtitiæ fidei Rom. 4. ℣ſ. 11. agit de Circumciſione ut opere quodam, quod qui ita deamat, ut in illo ſubſiſtat, ad totius legis impletionem tenetur, non enim unum opus ſufficit in viâ legali, ſed omnium complexus & integritas; non itaque debitor factus eſt totius legis vel Judæus vel Proſelytus ſuſceptione Circumciſionis ut Sacramenti, quâ ratione fuit medium gratiæ, ſed amplexu illius, ut operis coram DEO laudabilis in quo juſtitia ſita, ſub quâ conditione ſuperſtitionis & affictæ huic actui opinionis ſe conſequenter fecit debitorem legis totius, quâ miſsâ nec Judæus nec Proſelytus factus eſt debitor legis, ſed membrum Eccleſiæ.

Ad Th. XVI.

OBSERVATIO VIII.

Non rectè aſſeritur: nullâ parte legis Ebrææ, quâ lex eſt, propriè nos obligare.

DIcit Author, nulla parte legis hebrææ, quâ lex eſt propriè nos obligari, quia obligatio extra jus naturæ veniat ex voluntate legis ferentis, quæ hîc non poſſit deprehendi. At hoc nimis crudè dicitur. Nam (1) ſi nullâ parte legis, quâ lex eſt propriè, He-

Lege ebræa aliqua ex parte obligamur.

Hebræa nos obligamur, conſequens erit, nos quoque non obligari lege morali, quia lex moralis quoque pars eſt legis hebrææ; Non itaque peccabunt gentiles concupiſcendo, quia lex moralis de non concupiſcendo ipſos non obligat. Ubi enim nulla lex, ibi nulla prævaricatio. (2) Quia lex moralis non tantùm eſt ex voluntate divinâ, cùm ea quæ ſunt legis moralis etiam intrinſecam habeant honeſtatem antecedenter ad voluntatem divinam. Et quamvis Grotius prævenire velit obligationem tantùm removendo, quæ præcisè ex voluntate pendet contradiſtinctè ad jus naturæ, intimè tamen connexa ſunt materia legis moralis & voluntas divina illam intimans, approbans, præcipiens, nec illa voluntas eſt tantùm particularis ad ſolos Judæos directa, ſed laxius ſeſe porrigens ut ex antecedentibus conſtare poteſt. (3) Quàm latè patet mundus, tam latè patet lex moralis, juxta Paulũ Rom. 3. v. 19. dicentem, quicquid lex dicit, dicit illis, qui ſunt ſub lege, ut totus mundus obnoxius DEO fiat. Non obſtat autem, quod Grotius urget, non deprehendi ullo indicio illius obligationis univerſalitatem. Nam præter argumenta adducta ipſum initium confeſtim legis moralis hoc ipſum oſtendit. Dicit enim DEUS: *Ego ſum Dominus Deus tuus, non habebis coram me Deos alienos.* Ubi in Hebræo eſt Jehova, quaſi dicat: *Ego ſum Eſſentiator tuus.* Quibuscunque itaque eſſentiam dedit, illi obli-

Argumentum primum.

ſecundum.

tertium.

Remotio Scrupuli.

obligati ſunt, ne colant alios Deos, & conſequenter ad legem moralem adſtricti.

Ad Th. XVI.

OBSERVATIO IX.

Non tantùm incommodè Author loquitur de Ablatione Obligationis quoad ritualia, ſed etiam de Libertate, quam Gentiles in Chriſto ſunt conſecuti.

Non datur lex Evangelii.

MAlè concludit Author I. dicendo, ab Iſraelitis ablatam eſſe obligationem, quoad ritualia, ſtatim poſtquàm lex Evangelii cœpit promulgari; tum, quia non datur lex Evangelii; Lex enim & Evangelium ſunt oppoſita, quemadmodum gratia & opera. Et ſicut Evangelium eſt annunciatio læta gratiæ; ita lex eſt regula exigens opera perfectè bona, quâ conſummatè obſervatâ omne E-

Nec ſucceſſit legi antiquæ.

vangelium ceſſat; tum, quia legem Evangelii ut ſuccedentem Legibus Moſaicis proponit Grotius, cum tamen Chriſtus non fuerit novus legiſlator, qui veteribus legibus antiquatis novam promulgari curarit in orbe; nec Evangelium cœperit demum tempore N. T. fuit enim etiam id Patribus propoſitum, cum per gratiam JESU Chriſti fuerunt ſalvati, prout illi qui felicitatem N. T.

Nec lex moralis ſimpliciter abrogata.

attigerunt teſte Pétro Actor. 15. ꝟ. 10. tum, quia falſum eſt reſpectu noſtri non dari abroga-

rogationem ullam Legis, quia nunquam obſtrinxerit nos; cùm lex moralis adhucdum obſtringat, nec ſit abrogata quantum ad debitum obſequii, eo ipſo quo Chriſtiani tenentur honeſtè vivere, & actiones ſuas legi morali conformare. II. Scribendo valdè ambiguè: ab Iſraelitis ablatam eſſe obligationem quoad ritualia quidem ſive legem ceremonialem tempore N. T. Nam ablatam eſſe obligationem dupliciter poteſt intelligi: aut per modum meræ ceſſationis, aut per modum poſitivæ abrogationis; & cum Arminianorum partes foverit Grotius, forſan in illam ſententiam propendit, quaſi per modum ceſſationis ſaltem obligatio fuerit ablata; ita enim exiſtimat Epiſcopius ejuſdem religionis ſcribens: Abrogatio propriè non ſit niſi per contrariam rogationem, quæ hîc nulla eſt. Non eſt abrogata lex divina aliquo juſſu aut contraria ſanctione, ſed deſiit ac ceſſavit facto iſto divino interveniente, quo Rempublicam, templum ac populum amplius eſſe noluit; Deſinente enim populo, deſtructo templo & everſa Republica, lex etiam populo iſti data & templo atque Reipublicæ iſti affixa, ut deſineret, omninò neceſſe erat: eundem planè ad modum, quo leges belli deſinunt & ceſſant per compoſitas inducias aut initam pacem; non abrogantur leges belli tempore pacis, ſed finiuntur ac deſinunt, natura rei ita poſtulante, quia neceſſariæ non ſunt, & uſum ſuum non habent. Verùm, ſi hoc intendatur à Grotio hac phraſi, ut men-

Qualis Abrogatio legis obtineat ritualis.

Verba Epiſcopii.

tem Arminianorum denudavit Epiſcopius, nimis exiliter ſentit de ablatione obligationis, & veritati difformiter; non enim leges ceremoniales ſive rituales tantùm ceſſarunt tempore N.T., ſed & poſitivè abrogatæ ſunt, obligatione ablata per diſpoſitionem contrariam. quod ipſum patet tum ex prædictione de novo fœdere ſurrogando in locum prioris, de rejectione ceremoniarum & ſacrificiorum Jer. 31. v. 31, 32, 33, 34. Et Paulus disertè dicit translato ſacerdotio Aaronico neceſſe etiam eſſe legem transferri Heb. 1. tum ex actuali abrogatione poſitiva disertis verbis concepta Act. XV. v. 28. ubi dicitur: *Viſum eſt Spiritui S. & nobis non imponere vobis ullum onus amplius* & num non forenſem illam de libello repudii abrogavit Chriſtus Matth. 19. v. 7? tum ex eo, quia ſi per impoſſibile templum Hieroſolymitanum manſiſſet, & populus DEI in Judæâ, non tamen ritus antiquandi, Sacerdotii Levitici officia, ſacrificia illa V.T. vigere potuiſſent & debuiſſent. Denique III. diſſerendo de gentilibus. Dicit enim nos alienigenæ non id in Chriſti adventu conſecuti ſumus, ut Moſis lege non teneamur, ſed ut, qui antea ſpem tantùm ſatis obſcuram in DEI bonitate poſitam habere poteramus, nunc diſerto fœdere fulciamur; Nam lege Moſis teneri nos dupliciter poteſt intelligi: aut quantum ad rigidam exactionem & maledictionem, aut quantum ad debitum obſequii & jugem renovationem. Priori modo gentiles non tenentur converſi lege Moſis; Poſteriori

ambiguitas de Obligatione gentilium evolvitur.

riori autem modo tenentur. Verùm ita nulla eſt differentia inter gentiles converſos & Judæos converſos; nam etiam priori modo non tenentur Judæi, & poſteriori tamen iidem ut nos. (2) Quando dicit: gentiles antea habuiſſe ſpem obſcuram in bonitate Dei poſitam, aut intelligit hoc de ſpe illa futuræ vocationis ad regnum gratiæ & gloriæ, aut de ſpe bonitatis divinæ, quæ præmiatura eſſet bona, quæ patrarunt gentiles, ſicut juſtitia mala punitura. Prior non fuit in gentilibus cùm illa hauriatur ex verbo, & ubi fides non locum habet, ibi nec ſpes eidem ſuperſtructa; poſterior autem itidem controverſa eſt, ſi ad futuram aliquam vitam extendas; quia & hæc incognita fuit gentilibus, nec de immortalitate animæ, multò minus de reſurrectione corporis certis, & poſterior hæc nihil huc facit, cùm illam non ſequatur fundamentum fœderis gratioſi. (3) Quando de diſerto fœdere dicit: fulciri nunc gentiles; hoc itidem dupliciter intelligi poteſt, quaſi ſc. vel ſimpliciter tempore V. T. à fœdere Evangelico fuiſſent excluſi aut ſecundum quid. Si prior ſenſus obtineat falſus eſt, ſi poſterior admitti poteſt. Ut enim Evangelium tempore N. T. fuit promulgatum gentilibus ſolenniter, ita pariter concipienda eſt ratio fœderis gratioſi eidem innexa.

Ad Th. XVII.

OBSERVATIO I.

Quanquam regula prima quam ponit hîc Grotius admittatur, non tamen illam ſolidè ex Pſalmo decimo nono ſtabilit.

IN hac theſi Author ponit tres regulas, quæ uſum legis Moſaicæ explicant. Cum autem in ſingulis aut ceſpitet, aut ſtrictim ſaltem uberius expendenda attingat, & tandem planè à vero deviet, ideoque quid in ſingulis deſiderari poſſit, oſtendemus. In prima regula confirmationis loco adducit, quod lex Moſis vocetur immaculata & recta Pſal. XIX. Non itaque quod lege Moſis præcipitur, eſſe contra jus naturæ. Verum hæc probatio non eſt ſatis proba, neque enim David Pſalm. XIX. loquitur tantùm de lege Moſaica, ſed de verbo DEI toto, prout & Legem & Evangelium complectitur, quod ipſum confirmatur (1) ex ipſo Pſalmo; tum, quia non tantùm mentionem facit Præceptorum, ſed etiam teſtimonii, timoris DEI & judiciorum, quæ latius ſeſe porrigunt; tum quia adjuncta ſunt univerſalia, veracitas v. 8, mundities v. 9, æterna dulcedo & dulcis æternitas v. 10. & 11. tum, quia effecta ibi recenſita talia ſunt, ut non tam in legem quàm Evangelium quadrent, qualia ſunt convertere animam, ſapientiam afferre imperitis, illu-

Per Legem in Pſalmo 19. intelligitur maximè Evangelium.

Probatur. 1.

illuſtrare oculos. (2) Quia de illa lege loquitur in Pſalm. 19, cujus legis meditationem ſuaſit confeſtim in Pſalm. 1. Atqui lex illa non eſt lex Moſaica, ſed eſt verbum Domini in tota ſua latitudine acceptum, & vel maximè Evangelium, Ergò. Legis autem nomine non ſolam Moſis doctrinam contradiſtinctam Evangelio ibi exprimi, & beatitudinis adſcriptio, quæ non legi competit, ſed Evangelio, & Jacobi expoſitio cap. 1. v. 25. & ſcopi obſervatio docet. Agit enim de vero & ultimo fine hominis, beatitudine ſcil. per Meſſiam obtinenda. (3) Quia Patres etiam non ita reſtrictè acceperunt, ut Grotius. Hinc Theodoretus hanc legem, de qua agit Pſaltes, contradiſtinguit legi naturæ & legi Moſaicæ, & illam vocat legem gratiæ ſc. impropriè, in quantum Evangelium etiam dicit aliquam regulam & normam, quæ animas purgat, & ab interitu liberat. Papizat itaque hîc Grotius, quod I. ex eo deprehendi poteſt. quia quando noſtri Theologi producunt loca hujus Pſalmi pro perſpicuitate Scripturæ contra Pontificios, Becanus & cæteri excipiunt, Davidem loqui de lege Moſaica, quaſi ſcil. ſaltem lex Moſaica eſſet clara quoad ſenſum literalem, & ita nihil faciat hic locus pro perſpicuitate Scripturæ in cæteris partibus. Melius pro confirmando intento à Grotio laudatus eſt locus ex Epiſtolâ ad Romanos cap. 7. ℣ſ. 12. ubi Apoſtolus dicit legem ipſam eſſe ſanctam & præceptum ſanctum ac juſtum & bonum,

2.

3.

Locus Rom. 7. concludit.

 quod

quod Tertullianus ita legit; lex ſancta & præceptum ejus juſtum & bonum; diſtinguunt Interpretes, ut lex ſit totus complexus ille præceptorum, mandatum autem unaquæque pars legis, quo referimus illa Theophylacti; *Differt lex à mandato quemadmodum univerſale à particulari.* Decreta itaque legis & inſtitutiones ſunt ſanctæ, mandata etiam de rebus gerundis ſancta, juſta & bona ſunt, quamvis autem Thomas hæc tria Epitheta ita diſtinguat, ut ſanctum referat ad mandatum legis ceremonialis, juſtum judicialis, bonum moralis, commodius tamen omnia tribuuntur legi morali, de quo præcipuè Apoſtolo ſermo eſt; illi legi, de quâ verſiculo ſeptimo dixit: illam manifeſtare concupiſcentiam eſſe peccatum.

Ad eand. Th.

OBSERVATIO II.

Regula ſecunda nos ducit ad Juris forenſis Moſaici penitiorem Expenſionem

IN altera regulâ Author nimis conciſè agit, nec ſe ſatis explicat, dicendo: licere nunc his qui Imperium inter Chriſtianos obtinent, leges ferre ejus ſenſus, cujus ſunt leges per Moſen datæ ſc. Forenſes, ſub tribus tamen limitationibus annexis. Verum hoc ζήτημα prolixiorem deſiderat conſiderationem. Nam

Nam diſputari poteſt (1) an jus forenſe Moſaicum nullibi repugnans juri naturali aut morali in Rebuspublicis Chriſtianis habere debeat vim legis? (2) Si abſolutè hoc ipſum non concedatur, ſed negetur, an ſaltem comparativè ad jus Romanum, quod non in omnibus Rebuspublicis Chriſtianis, ſed in quibusdam tantùm obtinet, præferendum ſit juri iſti Romano, quod nævis ſuis non caret, Jus illud forenſe Moſaicum, & vim legis habere debeat? (3) Si & hoc negetur, an ad minimum obtineat jus illud forenſe, aut perpetuo obtinere debeat vim legis in judiciis criminalibus, aut ſaltim in pœnis capitalibus, ſi non in cæteris, civilibus ſcil. negotiis? Ubi in affirmativam deſcenderunt Piſcator, Zepperus in Tr. de legibus Moſaicis, nec non Maccovius Profeſſor quondam Theologiæ in Academia Franckerana, cujus argumenta juvat proponere & expendere, ut lucem affundamus deciſioni noſtræ circa aſſertionem hanc Grotii. Argumentatur autem ille (1) pro affirmativa: leges iſtas eſſe ſapientiſſimas & appoſitiſſimas ad Rempublicam regendam, E. recipi debere. Minorem ut certam ſupponit; conſequentiæ rationem autem indè ducit, quia leges propterea ſervari debeant, quia ſapientiſſimæ, juſtiſſimæ, & rebus accommodatiſſimæ. Nec obſtare ſi excipiatur, eſſe quidem leges forenſes Moſaicas ſapientiſſimas & juſtiſſimas, ſed non accommodatiſſimas cuivis Reipublicæ. Nam hoc perinde eſſe, ac ſi

De lege forenſi diſputanda.

Maccovii argumenta pro forenſibus legibus, primum.

quis

quis diceret, leges morales Moſaicas non eſſe omnibus Rebuspublicis accommodatas, cum leges morales ſint fundamenta legum forenſium Moſis. (2) Argumentatur: DEUM ipſum in V. T. Magiſtratum ad iſtas leges obligaſſe. E. illas vel maximè obſervari debere. Minore iterum ut certa ſuppoſita probat connexionem: quia, ſi omnium cauſarum controverſarum deciſio potuit ex his legibus olim peti, cur non & hodiè, cùm nulla ratio diverſitatis dari poſſit. Nec obſtare, ſi quis excipiat: rationem diverſitatis eſſe, quia deteriora ſint jam tempora; Nam & tunc fuiſſe peſſima tempora, quæ noſtris in malitia non cedant, quod exempla iræ divinæ extraordinaria in diluvio, incenſione Sodomæ, & alia oſtendant. (3) Argumentatur, ſi leges iſtæ forenſes non ſufficiunt omnibus Rebuspublicis regendis, & decidendis controverſiis politicis, Scripturam non fore perfectam quoad præcepta morum; Atqui hoc eſſe falſiſſimum, E. & antecedens. Conſequentiæ rationem probat, quia Scriptura ita dicatur perfecta, ut omnibus Statibus præcepta det, præſentibus ſc. & futuris, quomodo ſe quisque in ſuo ſtatu quovis tempore gerere debeat; nec obſtare, ſi reponatur: ſi ita ſeſe res habeat, conſequens fore Scripturam præſcribere lanionibus, ſutoribus, & aliis mores, quod oppidò abſurdum. Nam præſcribere utique, etſi non quoad mores ipſorum, tamen quoad pietatem vitæ, prout conſtet ex Luc. III. 10. 11. & 12. Ne

Margin notes: ſecundum. — tertium.

autem

autem videatur reliquiſſe intactum aliquid in hâc controverſia ab argumentis pro affirmativa deſcendit ad negativam, quam dicit eſſe JCtorum & Lutheranorum, & producit argumentum illorum, ut quidem opinatur, palmarium, quod tale eſt: Quicquid eſt abrogatum, juxta id controverſiæ determinari non poſſunt aut debent. Lex forenſis eſt abrogata in N. T. E. jam ſecundum eam controverſiæ determinari nec poſſunt nec debent. Reſpondet autem ad hoc argumentum diſtinguendo inter legem forenſem, quæ vel communis vel ſpecialis. Legem forenſem abrogatam eſſe, non communem, ſed ſpecialem, quæ ſc. ex certa circumſtantia, & ſtatu peculiari populi Iſraelitici ortum habuerit, qualis e. g. lex de anno Jubilæo, de ſuperinducenda fratris uxore & conſimiles. (2) Ad inſtantiam ulteriorem noſtrorum reſpondet, quando replicant: nullas manere & communes & ſpeciales, omnes eſſe abrogatas præter legem moralem, quæ ſola lata ſit in perpetuum, quæ etiam propterea ſola in N. T. citetur & allegetur, tanquam quæ obtinuerit non ſolùm ſub veteri fœdere, ſed etiam obtineat in novo, reſpondet, inquam, ad hanc inſtantiam noſtrorum: non tantùm Legem moralem allegari in N. T., ſed etiam Legem forenſem, ut apertè conſtet ex Matth. XV. 4. præterea ſi conſcientia & lex naturalis ex parte oſtendat legum iſtarum æquitatem, conſequens eſſe illas non eſſe abrogatas; atqui oſtendere; Rationem autem conſequen-

Argumenta oppoſita primum.

Reſponſio Maccovii.

ſecundum.

Reſponſio.

ſequentiæ eſſe, quia lex naturæ ſit perpetua. Minorem autem, quod ſc. oſtendat, probari inde, quia ut homicidium, ita adulterium apud pleraſque gentes & nationes cultiores morte puniatur, conformiter ſcil. juri forenſi

tertium. Moſaico. (3) Reſpondet non obſtare, ſi replicent iterum noſtri, ex hoc ipſo apparere leges forenſes eſſe abrogatas; nam, ſi res ita ſe haberet, tunc omnes cum lege naturæ conventuras; at non convenire: quia multis in locis adulteria capite non plectantur, alibi fures ſuſpendantur, quod ſit contra leges forenſes divinitus latas. Juxta legem enim forenſem Moſaicam adulterium eſſe capita-

Reſponſio. le, furtum autem non capitale. Ad hanc noſtrorum inſtantiam ſive replicam denuò reſpondet, prout imago DEI in homine lapſo tantùm quoad reliquias relicta ſit, ita & legem naturæ, adeò ut non mirum ſit hos vel illos homines absque verbo DEI, in legum naturalium ad particulares hominum actiones applicatione, non usque quaque convenire. Verùm hæc argumenta non con-

Examen argumentorum Maccovii. cludunt. Non (1,) nam, ſi ex eo quod leges illæ ſunt ſapientiſſimæ & juſtiſſimæ, conſequens eſt jura forenſia Moſaica adhucdum obtinere, conſequens quoque erit leges illas ſpeciales forenſes de Jubilæo & ſuperinducenda fratris uxore adhucdum obtinere, quia & illæ ſunt leges ſapientiſſimæ & juſtiſſimæ, neque differunt in tertio ſapientiæ aut juſtitiæ à communibus, ſed in tertio ſaltem latitudinis juxta Maccovium. Atqui has ſpeciales

les locum non habere ipſe Maccovius agnoſcit. (2) Qui addit eſſe etiam leges forenſes appoſitiſſimas & Rebuspublicis accommodatiſſimas, hoc ipſum non abſolutè reſpectu omniumRerumpublicarum admittendum eſt, ſed determinatè reſpectu Regiminis illius, quod viguit in populo DEI electo. Hinc concedimus largiter reſpectu iſtius Reipublicæ fuiſſe accommodatiſſimas & præſtare cæteris omnibus, tanquam divinas humanis. (3) Quod replicatur, etiam reſpectu cæterarum Rerumpublicarum fuiſſe accommodatiſſimas, niſi velimus dicere etiam legem moralem non reſpicere omnes Reſpublicas, fruſtra dicitur. Nam lex moralis obligat hominem quà talem, & conſequenter quam latè patet humana natura, tam latè patet quoque lex moralis. Lex autem forenſis Moſaica non obligat hominem, qua talem; aliàs conſequens quoque foret Jobum, Jethronem, Ninivitas & reliquos fideles, imò omnes homines fuiſſe lege forenſi obſtrictos, tum tamen ſtante adhucdum Politia Judaica patrias & avitas leges retinuerint, neque legibus forenſibus Moſis ſeſe ſubmiſerint. Præterea, quod additur leges morales eſſe fundamenta legum forenſium Moſis, ſi itaque illæ obtineant, & has propter fundamenti ſtabilitatem eſſe retinendas, id non concludit, tum, quia pariter ita leges ceremoniales eſſent retinendæ in N. T., nam etiam leges ceremoniales fundatæ fuerunt in lege morali & præceptis Tabulæ primæ de cultu

 divino:

divino: tum, quia fundatæ ſunt leges forenſes Moſaicæ in lege morali, ſaltem ratione materiæ, quatenus e. gr. agunt quoque de homicidio, de adulterio & cæteris objectis Decalogi ſive Legis moralis, tum, quia pariter ita concludi poteſt pro legibus civilibus & jure Romano, nam & illud reduci poteſt ad titulos de furto, de homicidio, de adulterio, crimine falſi &c. & in multis ad jus naturæ. Ad (2) argumentum reſpondetur (1) inverti poſſe hoc argumentum. Nam, ſi in V. T. Deus obligavit Magiſtratum ad iſtas leges, ſequitur ceſſante V. T. ceſſante Republica Judaica, ſine ſpe reſtitutionis, Magiſtratum N. T. non eſſe obligatum ad iſtas leges. (2) Quod concernit probationem connexionis, deciſio cauſarum ſufficiens peti potuit quidem ex iſtis legibus forenſibus tum temporis, verum non eſt conſequens, hodiè etiam exinde peti poſſe, quia ſufficiens deciſio cauſarum potuit peti ex illis non abſolutè, ſed reſpectu terræ ſanctæ, reſpectu certi alicujus populi ſub determinato regimine exiſtentis, reſpectu denique certi temporis, & ad definitam periodum. Ut enim debuit ceſſare hæc Theocratia & Reſpublica Judaica, ita quoque deciſio cauſarum ad jus illi præſcriptum debuit ceſſare. (3) Ex noſtris Theologis non utuntur contra Caroloſtadium, Anabaptiſtas, Piſcatorem & cæteros hac inſtantia, quam ſibi fingit Maccovius de temporibus deterioribus, verum nituntur potius noſtri Theologi eo, quod

ſceptro

ſceptro ablato Judæorum Reſpublica ceſſare debuerit, legibus mutatis, veniente Meſſia & condente novum populum, quem leges veteres non conſtringant, Gen. XLIX. 10. & Dan. IX. 26. Quanquam, ſi quis ita vellet inſtare, nihil à Scriptura alienum diceret, cum conſtet mundo inclinante etiam ſcelera & flagitia magis graſſatura eſſe, ut conſtat ex Matth. XXIV. Ad (3) argumentum reſpondetur (1) non eſſe conſequens Scripturam propterea eſſe imperfectam quoad præcepta morum. Aliud enim ſunt leges politicæ, aliud ſunt præcepta morum. Illæ reſpiciunt ſtatum publicum, & attemperantur illi etiam judicio Ariſtotelis, & peculiare jus vel publicum vel civile conſtituunt. Hæc verò pertinent ad Decalogum & Legem moralem; non itaque Scriptura ex eo imperfecta eſt, ſi de legibus iſtis politicis nihil diſponit, ſed tunc eſſet imperfecta, ſi quoad præcepta morum deficeret, quæ ſufficienter in Decalogo exhibet. Ad probationem reſpondetur (2) Scripturam utique ita eſſe perfectam, ut etiam omnibus ſtatibus præcepta det. Verum aliud eſt præcepta dare in genere, aliud illa determinare, applicare, attemperare. Prius exhibet Scriptura per Decalogum, poſterius relinquit vel Majeſtati vel libertati Reipublicæ. (3) Ad inſtantiam, quod replicat, hoc pro nobis facit. Nam ſi lanionibus, ſartoribus, & ſutoribus præſcribit Scriptura, quid faciendum non quoad mores, ſed quoad vitam piam, cum totius vitæ pietas

ex lege morali pendeat, ſufficiet ad hoc lex moralis, non in ſubſidium vocata lege forenſi, ſed quoad externa concurrente poteſtate legislativa hujus vel illius, qui ſummum habet Imperium. Exemplo hoc illuſtrari poteſt, & eodem tota vis argumenti everſ. Lex naturæ utique perfecta eſt, quantum ad honeſtatem vivendi exteriorem, nec tamen illa præſcribit omnibus ſtatibus in particulari, quid faciendum, verum determinationem relinquit ſummæ poteſtati circa hos vel illos, in hoc vel illo ſtatu viventes. Nec evertitur noſtrum argumentum, quod Maccovius adducit ſine probatione, ut eo facilius ſolvat. Nam fundatur hoc argumentum in abrogatione poſitiva, ut nihil dicamus de ceſſatione ex ceſſatione Reipublicæ, tum, quia ipſe Chriſtus abrogavit, jubendo dare Cæſari quæ ſunt Cæſaris Matth. XXII. 21. & cum Chriſto Apoſtoli, jubentes, ut obediamus Regibus illis, qui poteſtatem in nos habent, Rom. XIII. 1. & 2. 1. Petr. II. 13. & 14. At obedientia illa extendit ſeſe ad leges ab ipſis promulgatas, quæ utique non fuerunt forenſes Moſaicæ; tum, quia apertè dicitur Eph. II. 15. quod Chriſtus legem mandatorum maceria rupta, h. e. deſtructa Republica Judaica, in decretis evacuaverit; tum, quia Chriſtus diſertè revocavit ad primum exemplum conjugii, libellum repudii repudiando, qui tamen lege Moſaica forenſi erat permiſſus, Matth. XIX. 8. (i) Quod reſpondet diſtinguendo inter leges communes & ſpe-

& ſpeciales, infirmum eſt; deſtructa enim Republica non ceſſant tantùm ſpeciales leges, ſed & communes, (3) quod dicit, noſtros inſtare legem moralem ſolam eſſe perpetuam, idipſum ipſe admittere cogitur, cum inſtantiam producit ex Matth. XV. 4. infirmam. Chriſtus enim ibi ſubjiciendo legem de pœna parentum malè habitorum, non perpetuitatem legis forenſis probat, ſed (1) diſputat ex hypotheſi cum Phariſæis legem forenſem admittentibus & eidem ſubjectis, (2) ideò producit legem forenſem, quia tum temporis nondum planè ceſſaverat, publicum enim & manifeſtum abrogationis iſtarum legum teſtimonium eſt Politiæ Moſaicæ deſtructio, ſtabat autem tum temporis adhucdum quocunque modo Politia Judaica. (3) Producebat illam in comparatione ad traditiones Phariſaicas, non leges civiles alias. Hinc etiam colligitur falſam eſſe illam obſervationem Zepperi & aliorum, qui exiſtimant, ſi lex in N. T. repetatur, eſſe illam juris perpetui. Quod deinde addit ipſam conſcientiam & legem naturalem oſtendere legum iſtarum æquitatem, nos non ſtringit. Nam etiam conſcientia & lex naturæ poteſt oſtendere æquitatem in legibus forenſibus aliarum Rerumpublicarum, Anglicanis, Gallicis, nec tamen propterea iſtæ leges vim legis apud nos habent, aut habere debent. Neque meminimus quoſdam inſtare, ut fingit; noverunt enim noſtri Theologi, quod non neceſſarium ſit, ut etiam lex naturæ æſtimetur ex

omnium populorum conſpiratione. Quapropter rectè pronunciatur cum B. Luthero, leges forenſes Moſaicas tam nos non obligare, quàm non obligant leges aliarum Rerumpublicarum Atticæ Draconis vel Solonis, & fruſtra à Zeppero & aliis quibusdam dicitur, leges illas forenſes Judaicas non quidem in ſe, ſed quatenus cum jure naturæ conveniunt, & in illo fundantur, vim legis habere apud nos, & obligare etiam Chriſtianos, pari enim ratione poſſet dici, Jus Anglicanum, Jus Gallicum & cætera aliorum populorum, dicta Philoſophorum, Deciſiones Rotarum Neapolitanæ, Romanæ, Arreſta Curiarum Pariſienſis, Toloſanæ, vim legis apud nos habere in Germania & obligare, in quantum ſcil. ſeſe conformant juri naturæ. Aliud itaque eſt per modum doctrinæ ſeſe habere, aliud per modum legis. Prius non negamus etiam in Rebuspublicis Chriſtianis legibus forenſibus Moſaicis, poſterius autem eſt id, quod diſputatur. Nam erudire utiq; nos poſſunt de æquitate, quemadmodum jura aliorum locorum, ſed propter defectum poteſtatis legislativæ non obligant, niſi in quantum aliquid decerpitur ex ipſis, & imperatoriâ authoritate in vim legis aſſurgit.

Grotii ſententia probatur. Ultimò itaque notamus, Grotium rectè quidem dicere, licère nunc his qui imperium obtinent inter Chriſtianos leges ferre ejusdem ſenſus, cujus ſunt leges forenſes Moſaicæ, verum non obtrudere ut leges Moſai-

cas

caſ &forenſes. (2) Limitationem illam: niſi Chriſtus contrarium conſtituerit, eſſe ambiguam, atque exponi poſſe quaſi Chriſtus tanquam novus legislator aliquid contrarium conſtituerit, atque ita ubi conſtituerit, non poſſit locum habere lex forenſis, quod falſum, cum Chriſtus legislator non fuerit novus. (3) Melius dici poteſt, leges forenſes Moſaicas non poſſe etiam conſtitui à Magiſtratu denuò obſervandas, in quantum illæ innexæ fuerunt legibus ceremonialibus, & ita non ſolùm non conſultum leges forenſes iterum recipere, verum etiam peccaminoſum, ut reſpectum habuerunt ad regimen illud religioſum populi electi & Sacerdotii Regalis, e. g. lege forenſi conſtitutum erat, ut homicida, qui caſu interfecit aliquem, maneret in Urbe refugii usque ad mortem Sacerdotis ſummi. Cum autem Chriſtus jam umbram Sacerdotis V. T. ſuo adventu ſuſtulerit, lex hæc planè locum hodiè habere nequit.

Limitatur.

explicatur.

Ad Th. XVII.

Observatio III.

Regula tertia Errores cumulat.

IN tertiâ obſervatione Author noſter multipliciter peccat, & Photinianiſmum apertè prodit. Dicit enim quicquid ad illas virtutes pertinet, quas Chriſtus à diſcipulis ſuis exigit, & lege Moſis præceptum, id nunc

etiam ſi non & amplius à Chriſtianis præſtandum. Atqui ſtante hac hypotheſi ſequeretur (1) legem moralem non eſſe perfectiſſimum exemplar ſanctiſſimæ voluntatis divinæ, ad quam ſe conformare debet omnis homo, quia amplius quid exigitur in N. T. à Chriſtianis, (2) potius oppoſitum debuiſſet inferre, nempe non amplius, ſed minus præſtandum Chriſtianis, quia tempus V. T. fuit typus ſervitutis; Novum autem libertatis, quod ipſum indicat clarè Apoſtolus Actor. XV. 10. & ſeqq. (3) Si de præſtatione perfecta Grotio ſit ſermo, neque à Chriſtianis neque à fidelibus V. T. illa fuit exacta. Dicit (2) fundamentum hujus obſervationis eſſe, quod quæ virtutes à Chriſtianis exiguntur in majori gradu exigantur, quam ſtatu legis hebraicæ, idque meritò, quia etiam promiſſiones cœleſtes in Evangelio multò clarius proponantur. At hîc iterum errat graviter & photinianizat (1) quod exiſtimat, virtutes illas humilitatem, patientiam &c. à lege morali non fuiſſe exactas in ſummo gradu tempore hebrææ legis. At, ſi lex moralis exigebat dilectionem DEI ex toto corde, ex totâ animâ, & ex totis viribus, & dilectionem proximi ſummam, omnes utique virtutes, quæ per Decalogum ſe diffundunt, & in dilectione DEI & proximi fundantur, in ſummo gradu exegit. Requiſivit autem lex moralis iſtiusmodi dilectionem in V. T., ut conſtat ex allegatione Chriſti Matth. XXII. (2) Fundamentum hujus obſervationis non eſt

Rejicitur Sententia de exactiori perfectione ſub N. T.

Promiſſionum cœleſtium conſideratio.

eſt ſpurium illud, quod ponit Author noſter, ſed moralis legis perpetuitas, citra diſcrimen V. & N. T. Lex enim moralis cum æterna ſit, cum conſtantiſſimæ ſanctitatis divinæ exemplar, ſemper & æternùm requirit illam conformationem per exercitium iſtarum virtutum. (3) Photinianiſmo affine eſt, quod dicit ideò virtutes in majori gradu requiri hoc tempore, quia promiſſiones cœleſtes in Evangelio multò clarius proponantur. Hoc enim non ſolùm Photinianis placet, cum Smalzius contra Frantzium, Oſtorodus in Inſtitutionibus ſuis, Volkelius lib. 4. de verâ Religione c. 3. dicant, promiſſiones de Meſſia in V. T. tanta fuiſſe involutas difficultate, ut vix intelligi potuerint, & quamvis largiantur Patribus remiſſionem peccati & ſalutem æternam, nec non notitiam aliquam & ſpem illius cum deſiderio, tamen Bonum vitæ æternæ nec fœdere incluſum, nec uſquam populo apertè promiſſum fuiſſe ſtatuunt, quò reſpicit Grotius; Verùm etiam falſiſſimum eſt, & fundamentum fidei concutiens. Nam, ſi ideò virtutes à nobis exiguntur in N. T. in majori gradu, quia promiſſiones cœleſtes in Evangelio clariùs proponuntur, conſequens erit promiſſiones cœleſtes exigere conditionem virtutum & operum noſtrorum, cum tamen promiſſiones cœleſtes in Evangelio non exigant opera & virtutes, ſed exhibeant Chriſtum, & cum ſola fide ſint connexæ, à qua ſola pendet ſalus & vita æterna. (3) Dicit legem veterem in compa- Lex vetus num perfecta.

ratione non fuiſſe perfectam nec ἄμεμπτον, h. e. ſine reprehenſione, immaculatam, & allegat dicta ſenſu planè perverſo; Nam lex V. T. non dicenda eſt reprehenſibilis & imperfecta abſolutè; neque dicta illa quicquam faciunt pro Grotio. Non illa ex Epiſtola ad Hebr 7. & 8., quando enim dicitur, lex nihil conſummavit, non tam de lege morali, quàm ceremoniali eſt ſermo, adeoque ſenſus, ceremonialis lex exteriorem commendavit munditiem, quæ nos non ſanctos facit coram DEO, judicialis autem ita agebat, ut, ſi quis homicidium commiſiſſet aut ſimile quid, juberet eum occidi, ſed animum neutra mundabat. Sin verò de lege morali hæc accipias, non hoc intelligendum eſt de lege morali in ſe, ſed comparatè ad hominem corruptum, de lege autem ceremoniali agere, de illa negari τὸ τελειῶσαι, ſive perficere omnia ſuadent, & comparatio Chriſti cum Melchiſedecho, atque oppoſitio ad Sacerdotium Leviticum & ipſum τελειῶσαι, quod ſacerdotalem conſummationem indicat, quæ non perfecta fuit pecudum mactatione, carnali ſacrificatione, & tandem ratio Typi, quæ hîc inſinuatur, lex enim ceremonialis media expiationis adumbrat, & è longinquo oſtendit, cũ moralis peccata denudet & maledictionem intendat: ſic quoque Heb. 8. lex V. T. dicitur reprehenſibilis, non quod lex ipſa mala ſit, ſed, quia per pactum legis nemo juſtificari aut ſalvari poteſt, non culpa legis, ſed infirmitatis noſtræ; Unde confeſtim dicitur, non incu-

Dicta Scripturæ vindicantur, illud Eb. 7.

Ebr. 8.

incuſans legem ſeu pactum illud vetus, ſed incuſans eos, Judæos ſc., qui legem ſervare non poterant, ſuo vitio corrupti. Quam propè autem accedat Photinianis in dicti hujus ad propoſitum ſuum accomodatione liquet ex verbis Schmalzii contra Frantzium Diſp 7. de Bonis Operibus, qui concludit, quia Chriſtus Mediator fœderis melioris, vitam æternam nemini ante Chriſtum fuiſſe promiſſam. Reprehenſibile verò dicitur fœdus primum ut diximus, tum, quia inſtituta illius ſi generaliter accipiamus de prædicatione legis moralis & Sacerdotio Levitico non ſalutem in ſe continebant, nec juſtificabant, cum transgreſſor legis lege damnetur non abſolvatur, tum, quia non poterant hoc fœdus ſervare homines corrupti, hinc etiam abrogatum fuit, non tantùm, quia promiſſiones ſub operum conditione homini ſunt impoſſibiles poſt lapſum, ſed & quia actu ruptum fuit hoc fœdus ab Iſraelitis prævaricantibus. (2) Dictum Rom. X. non concludit. Chriſtus Rom. 10. enim ibi non dicitur finis legis, ſed τέλος, atque ſi hoc dictum accipiatur de lege morali, tunc Chriſtus dicendus τέλος h. e. impletio legis, conſummatio, collectio, qui præſtitit omnia, quæ nobis præſtanda, vel τέλος cum reſpectu ad vectigal, quia ſolvit pro nobis, etiam ut ſimus immunes ab exactione & onere legis. Si autem vox τέλος accipiatur de fine, Chriſtus finis legis dicitur reſpectu ceremoniarum; quæ finitæ ſunt Chriſto adventante. Sed libuit Grotio illo ſenſu hoc

dicto uti, quem prodidit in Commentario ad Epiſtolam illam Paulinam, ubi ſcribit τέλος νόμου Χριστὸς, *id eſt, lex Moyſis via tantùm fuit ad Evangelium* τέλος *eſt via meta, ut ſupra c. 6. v. 21, 22. 1. Tim. 1. v. 5. idem ſenſus eſt Gal. 3. v. 24. & ſupra c. 3. v. 31. & 8. v. 4. Ebr. 7. v. 19. Chriſtus ſæpè ponitur pro Evangelio, ut & ſupradiximus 9. v. 32.* πλήρωμα νόμου ἀγάπη *infra 13. v. 10.* quibus gemella habet Crellius, ſaniora verò potuiſſet diſcere ex Theodoro Beza, quem in Epicedio Ducem Ducum appellat, cujus ſapiens labor antiquos reſpiciat annos, virtus noſtros, fama ſequentes, ita enim ille: *Finis,* τέλος, *id eſt,* τὸ οὗ ἕνεκα, *quod Latini tum finem, tum extremum, tum etiam ſcopum translatitiè vocant. Finis autem legis eſt, illos juſtificare, qui eam obſervant. Quem finem quo minus aſſequamur, impedit non ipſius legis ulla qualitas; ſed carnis noſtræ vitioſitas: cui demum ita medetur Chriſtus, ut in eo uno gratis per fidem nobis imputato finem legis conſequamur per illum juſtificati, qui pro nobis legem implevit, pro nobis maledictiones omnes in ſe recepit, & in quem pro nobis omnes benedictiones ſunt effuſæ, ut fieret nobis juſtitia, Sanctificatio, Redemptio. 1. Cor. 1. 30. Quamobrem & Apoſtolus dixit ſupra. 3. 31. Se per fidem non tollere legem, ſed ſtabilire. Eraſmus perfectionem maluit interpretari, id eſt,* τελείωσιν *vel* πλήρωμα: *cujus ſententia mihi non placet omni ex parte. Nam* τέλος *non memini legere in ea ſignificatione, & Paulum opinor non modo legem à Chriſto impletam*

dicere,

dicere, ſed de hujus impletionis efficacia diſſerere, noſtri videlicet per imputationem juſtificatione. Eorum itaque opinionem non ſequor, qui perfectionis ſignificatione ambigue decepti, putant Chriſtum idcircò dici legis perfectionem, quod Spiritu Chriſti regenerati incipiamus velle ac facere quæ DEI ſunt: Cum apertè opponatur, hoc loco juſtitia fidei juſtitiæ operum: idcoque non poſſint iſta commodè accipi de juſtitia inchoata in nobis, ſed de vera & perfecta juſtitia, quam in ipſo per fidem cum ſuis illis beneficiis nobis communicato, i.e. noſtro facto conſequimur. Non deſunt etiam qui τέλ⊕ pro fine (id eſt interitu) accipiant, quod Chriſtus ceremoniis legis finem attulerit, quæ interpretatio videtur non indigere refutatione. Neque etiam quod ad Chriſtum venimus, legis terroribus pulſi, tribui poteſt legi, niſi κατὰ συμβεβηκὸς. Cauſalis autem particula refertur ad participium πιςὔοντι. Quod autem (3) locum ad Gal concernit, dicitur lex pædagogus ad Chriſtum duplici ratione, (1) reſpectu typorum & umbrarum, (2) reſpectu conſtrictionis & diſciplinæ. Priori modo lex ceremonialis pædagogus fuit ad Chriſtum, quia prima rudimenta & elementa tradidit. Poſteriori autem modo lex moralis, dum ſcil. petulantiam coercuit; exſpirante autem pædagogia puerili & umbratili, adhuc durat pædagogia pœnitentialis, quia lex moralis peccatores ad agnitionem peccati ducit, & novæ obedientiæ formam præſcribit. Gal. 3.

Ad

Ad Th. XVII.

OBSERVATIO IV.

De Sabbatho Chriſtianos obligante diſtinctè eſt pronunciandum.

Controverſia de Sabbatho. Circa finem hujus theſeos tandem Author duas ſat controverſas & vexatas quæſtiones attingit, nempe de Sabbatho & de Decimis, in quantum lex Sabbathi obliget in N. T. Chriſtianos? & quid ſeponendum ſit in ſacros uſus, quod reſpondeat Decimis? Prima quæſtio agitatur magnis animorum motibus, quibusdam ſtatuentibus, præceptum de Sabbatho eſſe legis moralis, quibusdam ſtatuentibus eſſe legis partim moralis partim ceroninialis. Et quidem quod lex de Sabbatho ſit legis moralis videntur evincere ſequentia argumenta, tum, quia Decalogus nil aliud eſt quàm lex moralis, lex autem de ſanctificando Sabbatho eſt pars Decalogi, ejusdem itaque naturæ erit cum toto. Quod argumentum eò validiùs urget, quia nulla ceremonialia in Decalogo continentur: tum quia, quod ante leges ceremoniales & forenſes ab ipsâ creatione & mundi exordio obtinuit, id utique non ceremoniale cenſeri debet, quod argumentum eò magis ſtringit, quia ceremonialia in V. T. dicebant reſpectum ad Chriſtum, & referebantur ad ipſum tanquam umbra ad corpus, ut conſtat ex Hebr. X. 1. Si autem lex de

Sabbathũ pertinet ad legem moralem. Argumẽta, primum.

ſecundum.

Sabba-

Sabbatho obtinuit confeſtim ſeptimo die à mundi exordio, ante lapſum Adami, quomodo poteſt dici ceremonialis, aut reſpexiſſe Chriſtum, cum Chriſtus non venerit niſi propter peccatores; tum, quia ſubſtantia præcepti, quæ conſiſtit in quiete & diei ſanctificatione, non ſolos concernit Judæos, ſed & alios. Accedit quod in Decalogo ut ſic, & tertio præcepto nihil ſit, quod propriè ad Chriſtum ſpectet, nihil itaque ceremoniale, adeoque meri juris moralis erit lex de Sabbatho. Quod ipſum non videtur probaſſe Grotius, ſcribendo legem veterem de Sabbatho monſtrare Chriſtianos obligari, ne minus ſeptima temporis parte ad cultum divinum ſeponant. Utut enim hîc morale & perpetuum quid agnoſcat, quia obligationem etiam extendit ad Chriſtianos, legis ſc. de Sabbatho, tamen præter morale illud aliquid agnoviſſe videtur in lege illâ, quia dicit, oſtendi nos obligari non ad Sabbathum illud, quod Judæi obſervarunt, ſed ad temporis partem ſeptimam indefinitè, ne ſc. minus illa ad uſum ſacrum ſeponamus. Verùm utut hæc argumenta producta ſatis ſint ponderoſa, nihilominus adverſa pars quoque habet, quæ videntur probare oppoſitum. Tum quia ſeptimi diei determinatio non moralis eſt, ſed ceremonialis aut politica, tum, quia Sabbathum dicitur ſignum, ſc. futuri, E. ceremonia, Exod. XXXI. 17. Ezech. XX, 12. tum, quia ſtricta illa diei iſtius obſervantia fuit pædogogiæ legalis Exod. XVI. 14. & XXXI.

tertium. quartum. Sententia oppoſita. Argumẽta. primum. ſecundum. tertium.

quartum. XXXI. 14. Accedit, quod Sabbathum cum aliis ceremoniis comparatur, & ejusdem cenſus eſſe dicitur Matth XII. 2. 3. 7. quod Sabbatha inter umbras recenſentur, quorum corpus Chriſtus ad Coloſſ. II. 16, 17. Quod denique per iſtius quietem denotetur Sabbathiſmus cœleſtis Hebr. 4. 9. Quanquam autem hæc quæſtio ita ſit comparata, ut ad argumenta primæ partis poſſit unum & alterum reponi, & quidem ad (1) quod non repugnet in Decalogo aliquid eſſe ceremoniale. Quamvis enim Decalogus ſit compendium quoddam legis moralis, non tamen eſt legis moralis tantùm, ſed totius legis Moſaicæ ſeu fœderis integri à DEO cum populo Iſraelitico initi, cujus fœderis ſeu legis uti tres partes ſunt, moralis, ceremonialis & politica, ita & in hujus compendio, Decalogo ſcil., DEUS voluit aliquid morale eſſe & ceremoniale & politicum, quo tota lex illa Moſaica à DEO in monte Sinai ore proprio emiſſa ſanciretur & quaſi comprobaretur, quod vel exinde patet, quia Tabula prima fuit radix & fundamentum omnium ceremoniarum & rituum cultus illius V.T. Tabula ſecunda radix & fundamentum Politiæ Judaicæ, & Legum Judicialium de furto, homicidio, adulterio, perjurio, & cæteris.

Reſpondetur ad argumenta primæ Claſſis. ad primum

ad ſecundum. (2) Itidem non videtur eſſe conſequens, quod à creatione obtinuit, illud confeſtim morale eſt, nam nolumus quidem cum Franciſco Gomaro negare Sabbathum obtinuiſſe ab ipſâ creatione, & demum cœpiſſe

à exitu

ab exitu ex Ægypto, vel tempore eo, quo Manna cœlitus fuit demiſſum; tum, quia apertè dicitur Gen. II. Deum ſanctificaſſe ſeptimum diem; tum, quia anticipatio hiſtorica, quam fingit Gomarus, valdè eſt periculoſa, tum, quia Gomari ſententia non nihil ad Paganiſmum declinat, gentilibus ita ſentientibus, quod ſcil. ſeptem dierum jejunio per deſerta Arabiæ cum populo ſuo fatigatus Moſes, cùm tandem veniſſet ad montem Sina, ſeptimum diem Sabbathum appellarit, & in omne ævum jejunio ſacrarit, quoniam ille dies famem illis atque errorem finierit, ut Juſtinus docet. Majoris connexio non videtur eſſe firma, cùm etiam ab ipſo creationis primordio datum fuerit præceptum de abſtinentia fructus vetiti, quod tamen præceptum non poteſt dici morale, aut intrinſecè aliquam bonitatem dixiſſe. (3) Tertium itidem argumentum non videtur eſſe firmum: cùm non poſſit oſtendi præter Judæos gentiles fuiſſe adſtrictos ad ſanctificationem ſeptimi diei, multò minus lumen naturæ ipſis hoc dictaſſe, quod ſcil. dies ſeptimus ſit DEO conſecrandus. Quæ enim proferuntur à quibusdam pro ſanctificatione ſeptimi diei etiam apud gentiles recepta, ex eccleſiaſticis & profanis Scriptoribus, illa non ſunt ſolida; cùm vel non extent in Authoribus citatis, utpote illa Callimachi & Homeri, vel loquantur non de Sabbatho Judaico, ſed de aliis diebus gentilium cætui feſtivis, oſtendente hoc Johan. Meurſio, qui docet: Refutatur tertium argumentũ.

loqui illos Authores vel de ſeptimo cujusvis menſis, nõ ſeptimanæ, aut de ſeptimo Januarii, qui Apollini fuit natalis, & conſequenter in Faſtis ſacer, vel de ſingulari numeri ſeptenarii dignitate & vi aſtrologica ex circumgiratione cœli oriundâ.

Poſterioris Sententiæ argumenta retunduntur. primum. Poſterior tamen ſententia longè inferioribus nititur tibicinibus; Primum enim argumentum non concludit. Nam, quamvis ſeptimi diei determinatio concedatur eſſe ceremonialis & politica, nondum tamen evictum eſt, ipſum eſſentiale hujus præcepti, quietem ſc. mandatam & quietis ſanctificationem eſſe ceremonialem vel politicam.

ſecundum. Secundum non concludit, quia non eſt conſequens Sabbathum dicitur ſignum, E. eſt ceremoniale quid; fuit enim Judæis ſignum rememorativum & creationis Exod. XX. 11. & XXX. 17. & eductionis ex Ægypto Deuter. V. 12.

tertium. Tertium non concludit, quia obſervantia Judæis imperata illius diei fuit Pædagogiæ legalis, non ſimpliciter & ratione ſuæ ſubſtantiæ, ſed ratione accidentium & circumſtantiarum. Denique non concludit, quod dicitur referri inter alias ceremonias & umbras quoque Sabbathum, hoc enim tantùm fit ſecundum id, ſecundum quod fuit Sabbathum Judaicum certis circumſtantiis veſtitum, certo populo præſcriptum, certa periodo determinatum. Ut ergò de tota controverſia conſtet, fontes

Explicatur uberius 1. diſtinctione Sabbathi. ſolutionum aperiemus. (1) Obſervandum, diſtinguendum eſſe inter Sabbathum Judaicum qua tale, prout ſeptimus dies determi-

natè

natè talis præſcriptus fuit populo Judaico, qui dies fuit deinde translatus in Dominicum, & inter Sabbathum quocunque modo acceptum, quatenus indefinitè notat ſeptimum aliquem diem, in circulo hebdomatario. Controverſia eſt, quando de moralitate Sabbathi diſputatur, non de Sabbatho in primâ acceptione, ſed in ſecunda. (2) Obſervandum, Sabbathum non poſſe eſſe juris moralis ſtrictè ſic dicti, cujus peccata ex ſe ipſis ita juſtitiæ divinæ adverſantur, ut divinitus non diſpenſari poſſit, qualia ſunt blasphemia, deſperatio & ſimilia, adeoque aliud eſſe humanitus indiſpenſabile, quod omnes homines obligat, aliud abſolutè immutabile. Quamvis enim dies ſeptimus in circulo hebdomadario indefinitè talis non poſſit mutari ab ullo homine, & in decimum vel alium rejici, non tamen etiam ſeptimus indefinitè talis abſolutè eſt immutabilis ab ipſo DEO, quod exinde patet, quia ordo ille ſeptendii in alterâ vitâ mutabitur ab ipſo DEO, cum æternitas ſine intervallo Sabbathum ducet è Sabbatho. Quapropter (3) obſervandum eſt, Sabbathum poſſe tripliciter conſiderari, atque (1) juris moralis naturalis eſſe cultum quendam externum, & tempus aliquod cultus divini, & vacationem à laboribus, quæ ſacra impedirent, (2) juris moralis poſitivi eſſe circumſtantiam ſeptimi diei indefinitè, in quovis circulo hebdomadario, & tandem (3) juris merè ceremonialis fuiſſe ſeptimum & ultimum ſeptimanæ diem in ſe & ſua natura

2. Negatione Iuris moralis de Sabbatho.

3. Alia atque tripliciconſideratione vocis Sabbathi.

tura mutabilem, ex hypotheſi autem ſtantis adhucdum Politiæ Judaicæ immutabilem, qui actu variatus & immutatus authoritate vel Divina vel Apoſtolica, ſurrogato in ipſius locum die Dominica, in honorem reſurrectionis Chriſti; quæ dies, quia dicitur ἡμέρα κυριακή dies Dominica Apocal. 1. ideoque à quibusdam ſtatuitur originem accepiſſe ab ipſo Domino, & conſequenter hanc mutationem ei eſſe adſcribendam, quemadmodum Cœna κυριακή ſive Dominica ita dicitur à Domino inſtituente, quia ſcil. ipſe Chriſtus eam inſtituit. Conſtat itaque Judæos peccare in Exceſſu, dum Sabbathi ſui perpetuitatem defendunt & nobis fruſtra obvertunt toties repetitum in ſacris præceptum de obſervando die ſeptimo, promiſſionem de favore DEI ſub conditione ſanctificationis debitæ hujus diei, & defectum probationis, quod abrogaverit DEUS id, quod ſemel conſtituit, idque in Decalogo. Tamdiu enim religiosè fuit hic Dies à DEO conſtitutus obſervandus, quamdiu cultus Eccleſiæ Judaicæ ex illius voluntate duravit, promiſſio de Gratiâ divinâ reſpicit Judæos in terrâ promiſſâ agentes, qui eo ipſo de illo aliter cenſere deberent, cùm in illâ non ulterius indulgere liceat illi feriationi à laboribus, prout de ceſſatione ſacrificiorum, abrogationis futuræ teſtimonium habetur, tum expreſsè Eſaiæ 66. v. 26. & Jer. 31. v. 31, 32, tum conſequenter, dum reſtringitur ad generationes filiorum Iſrael Exod. 31. v. 14, 15. 16. 17. nec ulte-

Dies Solis cur Dominica.

Refutatur 1. exceſſus Judæorum

ulterius concluditur ex inſertione hujus præcepti Coronæ decem Verborum immutabilium, quam aliquid in illo fuiſſe morale, aliquid eſſe juris perpetui. Anabaptiſtas verò & Photinianos peccare in defectu, qui nihil moralitatis hîc agnoſcere volunt. Ita enim Catechiſmus Racovienſis: *Quæſt. 69. Quid verò de hoc præcepto cenſes? Reſp. Eſſe ſublatum ſub novo fœdere, quemadmodũ alias ceremonias ut vocantur, cenſeo. Quæſt. 70. Cur verò Decalogo inſertum eſt? Reſp. Ideò, ut abſolutiſſimam legis Moſaicæ partem non fuiſſe patefactam appareret, & quoddam indicium extaret ejus rei, legem ſucceſſuram legi Moſaicæ, longè perfectiorem, legẽ nempe Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quæſt. 71. Nonne Chriſtus conſtituit, ut diem quem vocant Dominicũ Sabbathi loco obſervaremus? Reſp. Nullo modo: cum Religio Chriſti; quemadmodum alias ceremonias, uti vocantur, ita delectum dierum prorſus tollat, uti Col. 2, v. 16. apertè ſcribit Apoſtolus: Verùm cum diem Dominicum antiquitus celebrari à Chriſtianis videamus, nos eandem libertatem omnibus Chriſtianis permittimus.* Quem falſitatis arguit recta ratio, quæ dictat cultum aliquem DEO eſſe deferendum, tempusque peculiare illi deſtinandum, Indoles Decalogi, quæ moralis, nec non obſervatio illius ante tempora latæ legis in Eccleſia. Conſtat legem de Sabbatho habuiſſe aliquid de morali, ceremoniali & forenſi denique lege; de morali; quantum ad temporis cujusdam divino cultui neceſſariam deputationem; de

Photinianorum &c.

II. Lex de Sabbatho mixta eſt, ex morali;

Ceremoniali. ceremoniali, quantum ad diei ſeptimi Judaici determinationem & laboris omnis ceſſationem, ſervilis operis interdictionem; de forenſi denique; quantum ad quietis alicujus præſcriptionem, ne nimium urgerentur ſervi & jumenta, atq; lucri cupiditas omnem dierũ paginam faceret, nec non etiam quoad hoc punctum decenter ageretur in Politiâ Iudaicâ.

& forenſi.

Quid ſentiendum ſit de Coccejo. Conſtat III. quid pronunciandum de ſententia Coccei, quæ hîc ſingularis & alibi à nobis diſcuſſa.

Ad Th. XVII.

OBSERVATIO V.

Non par eſt Ratio decimarum exhibendarum & Sabbathi ſanctificandi.

Diſpar eſt ratio colendi Sabbathi decimarumque ferendarũ. UT lex de Sabbatho controverſa eſt, ita etiam controvertitur lex illa de Decimis, quam Grotius cum lege Sabbathi comparat: Quamvis in eo erret, quod parem rationem exiſtimet eſſe obligationis in utroque. Nam ut ex dictatis conſtat, juris moralis eſt, quanquam poſitivi & humanitus indiſpenſabilis, ut indefinitè dies aliquis ſeptimus in Orbe hebdomadorio ſanctificationi deputetur, at non minus nec magis fructuum decima parte erogare in Miniſtros Eccleſiæ, vel illos, qui ſacris operantur, non poteſt dici eſſe juris moralis poſitivi, adeoque humanitus indiſpenſabilis, nec niſi à DEO mutabilis;

tabilis; cum ſummæ poteſtati hoc ipſum denegari nequeat, quæ ſatisfacit quoad hoc punctum officio ſuo, ſi ſufficientia alimenta ſuppeditet miniſterio, ſive illa excedant decimam partem proventuum, ſive ſint infra illam. Ex Calvinianis accedit huic Opinioni Wilhelmus Zepperus libr. 4. de LL. Moſ. cap. 10. p. 364. ita ſcribens: *Eccleſiæ utique novi Teſtamenti miniſtros etiam ſuos alere tenentur. Quæ igitur æquior, minusque gravis alendi eos ratio eſſe poteſt, quam ex agrorum decimis? Moralitas ſanè, vel perpetua legis decimarum ratio, non obſcurè inde eluceſcit, quod ante etiam legem latam in uſu illæ fuerunt. Abrahamus etenim, ab Orientalium Regum cæde Victor rediens, ex præda hoſtibus erepta, Melchiſedeco, Sacerdoti DEI altiſſimi, decimas offert, Gen. 14. v. 20. Id quod ita narratur, ut ſatis inde appareat, piis hominibus tum in more hoc fuiſſe, ut ſi ex animi ſententiâ aliquid ipſis ſucceſſiſſet, aut ſingularem DEI benevolentiam ſenſiſſent, decimarum oblatione gratitudinem ſuam teſtarentur. Sic Jacob à furore Eſavi fratris in Meſepotamiam fugiens, decimas DEO vovet omnium, quæ illic acquirat, ſi incolumis revertatur. Geneſ. 28. v. 22.* Ex Pontificiis maximè pugnat pro hâc ſententiâ Marcus Antonius de Dominis lib. 9. cap. 2. ita pronuncians: *Ego ad obligationem juris divini naturalis à DEO etiam explicati decimas pertinere non dubito, quia, ut dicebam initio: Domini eſt terra, & plenitudo ejus: Adhuc igitur ſibi retinet Dominus*

Accedit Grotio Zepperus.

Marcus Antonius de Dominis.

minus ſuum dominium, directum & ſolum dominium utile hominibus conceſſit. Dominamini, inquit, piſcibus maris, & volatilibus cœli, & beſtiis terræ; quia cum iſta ſint uſu conſumptibilia in his non diſtinguitur uſus à dominio: ita dixit; dominamini terræ. Igitur pro directo dominio DEO debetur feudum ex fructibus & aliis terræ emolumentis; quod ſane feudum in decima conſiſtit parte, ita Domino inſpirante primis patribus, ac expreſsè deinde vt ſupra dicebam, declarante & præcipiente. Cum itaque præcepta de decimis non ſint purè judicialia, neque ceremonialia pro ſolo populo Judæorum: Sed ſint moralia, & juris divini naturalis à DEO comprobati & explicati, illa omnes homines perpetuò obligabunt de jure, quamvis de facto à ſolis fidelibus DEI cognitionem habentibus illa ſerventur.

Aliique. Quibus alios jungere poſſumus modernos Hierarchicos Anglos, inter quos eminet Joannes Prideaux Epiſcopus Wigornienſis. Extremè oppoſitam ſententiam amplexus dicitur Wiclefus, docens: Decimas eſſe, *puras Eleemoſynas & nullo jure deberi Sacerdotibus, & Parrochianos poſſe propter peccata ſuorum prælatorum ad lubitum ſuum eas auferre.* quem volunt ſecutos eſſe Anabaptiſtas & Trinitarios, quæ probari nequit; quamvis Wiclefus forſan reſpexerit veterem in Eccleſia conſuetudinem & modum loquendi Patribus familiarem diſertè enim Chryſoſtomus: *Eleemoſyna decima eſt.* nimis verò duorum illud cenſetur quod propter peccata prælatorum

Illis ſe opponit Wiclefus.

latorum poſſit aufferri. Cum ergò hæc quæſtio in utramque partem diſputetur, ideoque utriusque partis argumenta producemus, ἐπιείκειαν noſtram ſubjuncturi, Primò itaque pro Grotio & cæteris videtur militare (1) quia decimæ ante legem latam in uſu fuerunt, non itaque ſpectabant tantùm ad Politiam Eccleſiaſticam populi Judaici, nam Abrahamus aliquot ſeculis ante Politiam Judaicam decimas obtulit Melchiſedecho; ex quo apparet id tum apud homines in uſu fuiſſe, ut, ſi aliquid ex animi ſententia ipſis ſucceſſiſſet, aut ſingularem DEI benevolentiam ſenſiſſent, decimarum oblatione gratitudinem ſuam conteſtarentur. (2) Quia diſertæ leges de Decimis extant Exod. XII. Lev. XXVII. Num. XVIII. Deut. XIV. quod non ſolùm ceremoniale ratione populi Judaici, ſed & morale reſpectu Chriſtianorum N. T. Ut enim magis abundare debet Chriſtianorum juſtitia præ Phariſæorum, Scribarum & Judæorum, ita etiam quoad hoc punctum ſi non magis, tamẽ æquè obligari Chriſtianos N. T. cenſendum. (3) Chriſtus ipſe Matth. XXIII. & Luc. XI. cum ageret de Decimis reddendis dixit: *Hæc oportuit facere & illa non omittere*, & Matth. XXII. pronunciat; *Reddite Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & DEO quæ ſunt DEI*; accedit Clemens libro Conſtitutionum Apoſtolicarum 2. cap. 35. cujus hæc ſunt verba: *Vos ſcire oportet, quod tametſi vos Deus à ſervitute adſcitorum vinculorum liberaverit, emundationibus, victimis emiſſariis,*

Argumenta pro Sententia Authoris, primum,

ſecundum,

tertium;

Opinio Clementis.

riis, lavationibus, aſſiduis adſperſionibus, nondum tamen liberavit vos à penſionibus. Ex Patribus ſequentium ſeculorum plures producit Archiepiſcopus Spalatenſis, de quorum Teſtimoniis alibi. Ut ergò conſtet de toto negotio obſervamus (1) Decimas eſſe vel prædiales, vel perſonales, ut communiter Canoniſtæ & cæteri Theologi diſtinguunt, quibus David à Mauden JCtus & Theologus in Eccleſia Bredana, in Diſcurſibus moralibus ad ſeptimum præceptum addit decimas mixti generis, quales ſunt fructus animalium. Controverſiam autem eſſe præcipuè de decimis prædialibus, nam perſonales non locum habuiſſe in lege Moſaicâ, conſtabit ex ſequentibus. Quod enim de Abrahamo obvertitur, decimas prædæ & manubiorum dante Melchiſedecho, id ipſum fuit extraordinarium ante legem latam Moſaicam. (2) Obſervandum poſſe diſputari, ſi de obligatione ſermo ſit: num illa deſcendat ex jure naturali, an ex jure divino, an ex jure Eccleſiaſtico, & quidem ſi de jure divino ſit ſermo dupliciter hoc ipſum intelligi poteſt, num præceptum Decimarum ſive jus divinum poſitivum, quod populo Iſrael fuit datum, adhuc duret, ita ut ex vi illius obligentur, nunc fideles, & ita rectè Joh. Major in tertio Sententiarum Canoniſtarũ ſententiam quoad hanc partem hæreticam vocavit. Aut ita intelligi poteſt, quia illud præceptum divinum V. T. ex peculiari Chriſti confirmatione prorogatum fuerit, atque ita rectè cenſetur

& Patrum.

Decimæ quotuplices?

Præceptum Decimarum quosnam obliget?

ſetur etiam illa ſententia voluntaria & improbabilis, cum nullum fundamentum habeat, vel in Evangelio vel in Hiſtoria Eccleſiaſtica, aut doctrina Patrum. (3) Obſervandum, argumenta adducta non concludere. Non (1) quia non eſt conſequens, ante legem decimæ fuerunt ſolutæ, E. ſunt juris divini vel naturalis: tum, quia non omne id, quod ante legem obtinuit, ad legem naturæ pertinuit, niſi velimus etiam dicere, Sacrificia e. g. Abelis & cæterorum Patriarcharum deſcendiſſe ex jure naturæ, circumciſionem eſſe juris naturalis, & alia, quæ ante legem Moſaicam obtinebant; tum, quia non neceſſarium eſt, ut quod Abrahamus vel alius fecit, fecerit vi alicujus obligationis ex jure naturæ vel divino deſcendentis, quaſi actus fuerit juſtitiæ, cum potuerit facere ex ſpontanea propenſione & motivo alterius alicujus virtutis; tum, quia illa decimarum exhibitio ab Abrahamo præſtita, poſito quod non fuerit ex gratitudine, reverentia ac devotione & gratiarum actione pro victoria in bello parta, multò minus ex obligatione juſtitiæ, fuit tamen in recognitionem dignitatis & Sacerdotii Melchiſedechi Chriſtum figurantis, adeoque planè extraordinaria. quid quod Cajetanus non intelligat hîc quotam? ſed ſpeciem pro genere poſitam eſſe exiſtimet, ut ſenſus ſit dedit Abraham ipſi Melchiſedech tanquam Sacerdoti DEI excelſi portionem ex omnibus, quam conſuevimus decimam nominare: ſic enim apud Iſraelitas nominaba-

Argumenta allata pro aſſertione legis Decimarũ, diſſolvuntur. primum.

tur tempore Moyſis, qui tamen vapulat ſociis contrarium tenentibus. conſimiliter pronunciandum de Jacobo, quem in Theatrum producunt Archi-Epiſcopus Spalatenſis & Zepperus: liberè enim & voluntariè, non lege, non præcepto divino adactus decimarum Exhibitionem promiſit, agnoſcente Marco Antonio de Dominis, quamvis autem addat votum hoc non fuiſſe de opere ſupererogationis, ex juſtitia DEO non debita, cum ex divina lege naturali, ſcripta in cordibus optimè intellexerint priſci ſeculi notitiam DEI ex fide habentes ex benignitate donantis, & propterea ſe teneri partem aliquam DEO tanquam Authori omnium bonorum ac perfectè Domino refundere, & in ipſius ſpecialem cultum inſumere, hanc verè partem decimam eſſe debere DEO ſic inſpirante, & in cordibus ipſorum revelante agnoviſſe, principium tamen illum petere, quivis facilè deprehendit, non tantùm, quia lex naturalis in debito gratitudinis ſubſiſtit citra determinationem quantitatis: verum etiam ſi admittamus illam inſpirationem & revelationem Jacobo factam, quoad quotam, nondum tamen illa jus divinum univerſale & perpetuum ſtabiliat. Ad (2) argumentũ reſpondetur: primò leges illas omnes, quæ adducuntur ex Exodo Levit. & Num. ſpectare ad V. Teſt. neque obligare Chriſtianos N. T., ſecundò, quod decimæ fuerunt aſſignatæ Levitis in V. T. id factum ex peculiari causâ quæ hodiè ceſſat. Ideò enim illæ cedebant

ſecundum.

illis,

illis, quia carebant hæreditate & duodecimam tribum faciebant: quæ quomodo Miniſterio Eccleſiarum Chriſti, quis aptare velit, non videmus. Neque (3) illud concludit, quod de juſtitia ſuperabundante adjicitur ex Matth. V., tum, quia non eſt neceſſarium, ut Chriſtianorum juſtitia ſuperabundet & prævaleat Phariſaicæ in tertio exhibendarum Decimarum, cum ex alia parte ſuperabundantiam Chriſtus potuerit requirere; tum, quia juſtitia Phariſaica non erat juſtitia vera, hinc Chriſtus non voluit intenſiorem gradum à Chriſtianis ſectandum: adeoque rejecit juſtitiam Phariſaicam planè; ſi autem rejecit planè & pars iſtius juſtitiæ fuit Decimarum exhibitio, potius concludendum erit, ſic magis rejectas fuiſſe decimas, q tàm imperatas: tum, quia Chriſtus per ſuperabundantem juſtitiam aut intelligit juſtitiam legalem aut Evangelicam. Si prius, quod Calixtus & alii Theologi volunt, requirit juſtitiam ex aſſe Decalogo conformatam, ad quem decimæ accuratè loquendo non pertinent, ut conſtabit ex ſequentibus. Si verò Evangelicam, ut alii Theologi ſentiunt, nihil illa commune habet cum operibus, neque conſiſtit in agendo, ſed in recipiendo, non in noſtro exercitio, ſed in alterius meriti & ſatisfactionis amplexu. Ad (3) argumentum reſpondetur (1) nõ eſſe conſequens: Chriſtus voluit, ut non omitterentur Decimæ, E. in N. T. obligatio obtinet ad exhibitionem illarum, quia Chriſtus loquebatur hoc ſtante adhuc-

tertium.

Iuſtitia Legalis & Evangelica.

adhucdum Republica Judaica & Sacerdotio. Præterea loquitur Chriſtus de decimis viliſſimorum Olerum, quas lex Moyſis ita ſtrictè non exigebat, imò quas pendebant juxta Druſium non ex lege, ſed majorum traditione, ut Interpretes illud: *Oportuit illa non omittere*, non tam de debito juris divini, quam de convenienti & commodo accipiant. Quid quod totum illud poſſit accipi ex hypotheſi dictum, ut Chriſtus intelligatur locutus ad mentem Phariſæorum, ſi ſcil. putarent, hæc minima etiam deberi. (2) Quando dixit: *Reddendum eſſe DEO, quæ DEI ſunt*, non tam reſpexit Decimas; quàm renovationem cordis, ut quemadmodum denarius dabatur Cæſari, cui imago Cæſaris fuit impreſſa, ita cor exhibeatur DEO imagine DEI inſignitum. Hinc Beda: *Solvimus Regi noſtro denarium cum decem præcepta legis illius, quocunque modo implere aut obſervare (quod commodiùs dicitur) ſatagimus.* Sanè ſi pro Miniſterio faciant hæc verba, ut volunt diſſentientes, non tantùm Decimæ illis erunt ex jure divino debitæ, ſed & quicquid eſt in hominum Facultate, Viribus & Subſtantia. (3) Quicquid ſit de Conſtitutionibus iſtis Clementis, quas ſuppoſititias eſſe agnoſcunt Critici præſtantiſſimi, ut oſtendit Scultetus, agnoſcit Perronius, docet Blondellus. Reſpondemus illas non urgere, tum, quia penſionum verbulum generale eſt, & Patres ſibi plus quandoque tribuerunt in hiſce aſſertionibus, quàm probari poteſt,

Quid ſentiendum de ſuppoſitiis Clementis cõſtitutionibus.

poteſt, tum, quia hoc ipſum intelligi poteſt commodè de Decimis conſideratis quoad ſubſtantiam, non quoad quantitatem; tum, quia accipi etiam poſſunt talia enunciata de ratione exempli, quod ſc. Chriſtianis etiam impoſita ſit decima nõ peculiari verbo, ſed veteris conſtitutionis exemplo quamvis non præcisè talis. In veteri ſanè Eccleſia decimæ non dabantur, ſed vivebant Paſtores & Clerici ex Oblationibus ſpontaneis fidelium, quod Poſſidonius in vitâ Auguſtini, Ambroſius & Ammianus etiam Marcellinus docere poteſt. Legatur totum primum Caput libri noni de Republicâ Eccleſiaſticâ; Marci Antonii de Dominis; in quo ipſe docet Clerum ex Oblationibus panis & vini victitaſſe usq; ad tempora Innocentii tertii; & abundantiam illarum redundaſſe ad pauperes, viduas & pupillos; neque etiam hoc fuiſſe firmum & ſtabile, ut repetundis eſſent obnoxii, qui illas negarent, dicere enim Tertullianum modicam unusquisque ſtipem menſtruâ die vel cum velit, & ſi modo poſſit, opponit: nam nemo compellitur, ſed ſponte confert. Hiſce in anteceſſum poſitis breviter totam doctrinam ſequentibus aphoriſmis complectimur. (1) Decimarum exhibitio non eſt de jure naturali, idque probatur ex eo, quia ipſum lumen naturæ non dictat neceſſarium eſſe ad honeſtatem morum dare decimam partem Sacerdotibus ad ſuſtentationem ipſorum, cum nec certum, nec evidens ſit illam copiam eſſe illis neceſſariam; aut eſſe juſtum ſtipendium. Nec

Vetus Eccleſia nunquam Decimas penſitavit.

Epicriſis.

Iacobum nulla lex ad dandas Decimas obligavit; ut nec gentiles, qui Diis decimas exſolverunt.

Nec obſtat, quod de Jacobo ſupra objectum & quod gentiles idololatræ naturali inſtinctu de ſuis decimas ſeſe debere agnoverint. Sic Romani Herculi decimas ſolverunt, quæ pars herculana à Plauto dicitur in Rud. Arabes Arabiæ thuriferæ thuris collecti, antequam diſtraheretur, decimas DEO cuidam dederunt, quem Sabin vocarunt, ut Plinius docet lib. 14. ſic Ægyptii ex Cinnamomo, ſic Victores de ſpoliis hoſtiũ decimas perſolverunt vel Jovi vel Apollini vel Dianæ. vid. Cic. lib. 2. de Offic. & l. 3. de nat. Deorum. Plin. l. 12. c. 14. & 19. Herodotus lib. 1. Xenophon l. 5. de Cyro, & lib. 3. de rebus Græcorum. Nam, quod Jacob fecit, idipſum huc non facit, qui non fecit ex obligatione juxta ipſos Pontificios, ſed ex devotione & ſpontaneâ promiſſione. Præterea quamvis ipſa ratio congruentiam aliquã oſtendat in denario, de quo Petrus Bungus non tamen eſt ſufficiens illud fundamentũ ad legem naturæ obligantem in hac materia probandam. Plura enim probabiliter ex ratione innoteſcunt, quæ nondum juris naturalis ſunt, ſed æquitatis alicujus probabilis. Alterum non concludit, quia non id, quod apud populos alios obtinuit, confeſtim cenſendum eſt juris naturalis, cum potuerit oriri vel ex traditione aliquâ à Majoribus accepta, vel ex converſatione cum Judæis, vel denique, quod hîc maximè probabile, à perſuaſione Diaboli, qui ut ſimia eſt operum divinorum, & ſacra illius ad ſe quoque transferre ſemper annilus fuit,

ita

ita hoc quod Deus præcepit Iſraelitis voluit, ut imitarentur quoque Gentiles. Præterea Exemplis è gentiliſmo productis opponere poſſumus Exempla aliorum, etiam Chriſtianorum; multos in Africa non ſolviſſe decimas Auguſtinus docere poteſt; Poloni verberibus erant compellendi ad exhibitionem illarum & reſilierunt quidam ex hoc onere Nobiles à Chriſtianiſmo, teſte Longino Cracovienſi Canonico; de Normannis Adamus Bremenſis refert, quod ſuo tempore decimas dare, aut neſciverint, aut noluerint; contra decimas pugnarunt Germani per Johannem Teutonicum, (qui dictus Semeca) Præpoſitum S. Stephani Halberſtadenſem & Gloſſatorem Decreti Gratiani, quem propterea Clemens quartus excommunicavit.

Exempla contrariis exemplis arguuntur.

(II) Decimarum exhibitio non eſt quoque Juris divini, poſitivi, perpetui; Probatur hoc ex eo, quia nulla conſtitutio in N. T. invenitur de decimis exhibendis. Nec obſtat, quod in jure Canonico dicitur, decimas conſtitutione divina deberi, *C. tua.* 25. de Decimis. Et quod dicitur decimas eſſe juris divini, Deumque præcepiſſe ſibi ſolvi in ſignum univerſalis Dominii, *C. tua nobis. 26. eod.* quæ loca urgent Canoniſtæ. Nam decimæ dicuntur deberi conſtitutione divina, quia Deus primitus præcepit ſolvi Decimas in V. T., ad cujus imitationem in Eccleſia etiam obtinuit hoc vel illo loco. (2) Dicuntur juris divini terminativè, non formaliter per obligationem, quia DEO conſecratæ

II. Decimarũ penſio non eſt Iuris perpetui.

ſecratæ & dicatæ, prout res ſacræ dicuntur juris divini, quia peculiari modo ad DEUM pertinent, & in ejus dominio ac jure ſunt, agnoſcentibus ipſis Moraliſtis. Si ex Vet. Teſt. Jus deducitur, non malè Gentilletus in Apologiâ arguit Clerum Romanum, qui velit in exigendis Decimis Levitarum ſucceſſorem ſe profiteri; ubi verò de rerum ſoli & prædiorum poſſeſſione agitur nolle Levitis accenſeri.

III. Conveniunt juri ceremoniali & judiciali.

(III) Decimæ ſpectant ad jus ceremoniale & judiciale V. T. Ubi diſputatur tamen, an magis ad judiciale, an magis ad ceremoniale ſpectent. Quod verò ad utrumque ceremoniale & judiciale pertineant, probatur ex Exod. XII. Lev. XXVII. Num. XVIII. locis ſupra citatis. Semper tamen obſervandum, utut ſtatuamus fuiſſe mixti generis, in jure tamen naturæ fundari, quantum ad ipſam exhibitionem mercedis pro labore, ipſo Chriſto dicente: *Dignum eſſe operarium mercede ſuâ* Matth. 10. v. 10. demonſtrante æquitatem & obligationem Paulo 1. Cor. 7. v. 7. & ſequentibus, ex jure gentium, Moſaico & naturali, necnon graviter monente, ut, qui docetur, in Verbo comunicet omnia ſua bona cum eo, à quo docetur Gal. 6. v. 6. & nobis eſſe ſermonem de determinatione quoad quotam. In Eccleſiis N. T. verò cœpit juxta Zepperũ Conſtantini ætate; cùm Hermannus Gigas teſtetur Conſtantinum M. primò præcepiſſe, ut de rebus omnibus Decimæ Eccleſiis omnibus ſolverentur, juxta Crantzium

quomodo in jure naturæ fundentur?

Quo tempore inter Chriſtiãos cœperint.

roli

illa Quantitatis circumſcriptio, tempore Caroli M., qui tributa remiſerit illis, & eorum loco Decimas aſſignarit Eccleſiis & Epiſcopis. Probabiliùs tamen cum Johanne Stella ad Gregorii quarti Pontificis, & Ludovici Imperatoris tempora hoc referunt, præprimis, ſi de jure exigendi ſit ſermo. An autem ſit magis judiciale, an ceremoniale præceptum illud, diſputari poteſt. Videtur autem eſſe præceptum ceremoniale, quia ſpectabat ad virtutem religionis; quibusdam melius tamen dicitur eſſe judiciale, quoad determinationem partis decimæ; tum, quia præcepta judicialia dicebantur, quæ ad debitum ordinem, & æquitatem inter partes illius populi ſervandum ordinabantur: præceptum autem decimarum ordinabatur ad conſtituendam æquitatem quandam inter homines illius populi, quia tribus Levi non habuit partem cum aliis tribubus quoad prædia, & ideò oportuit illud aliquo modo recompenſari; tum, quia præceptum illud non fuit primo & per ſe datum propter ſignificationem, ſed propter convenientem ordinem illius Reipublicæ; tum, quia præcepta ceremonialia ita ceſſarunt, ut renovari per legem humanam non poſſint. Præceptum autem de Decimis exhibendis fuit apud aliquas Eccleſias obſervatum, & adhucdum obſervatur. Hoc certum mixti fuiſſe generis, &, quantum ad oblationes Jehovæ ex Decimis præceptas, videri magis reſpexiſſe ad legem ceremonialem, de quo Num. 18. v. 26.

An ſint jus ceremoniale vel judiciale.

CAPUT II.

Ad Theſin I.

OBSERVATIO I.

Πρῶτα κατὰ φύσιν, ſive prima Naturæ videntur affinia puris naturalibus, quæ à noſtris reprobantur.

IN hoc Capite Author agit de bello, & probat illud non repugnare juri naturæ (1) Rationibus, (2) probat hoc ex Scriptura, (3) ex Conſenſu. Circa primum quædam ſupponit, quæ cenſuram merentur, (2) rationes etiam ejus, quas affert, non omninò concludunt: ideoque eas examinabimus, & deinde (3) exceptiones Photinianorum, quibus bellum contra jus naturæ eſſe probatum eunt, refutabimus. Prius ergò de primo.

Prima Naturalia

Supponit Author noſter dari quædam πρῶτα naturæ, ſcil. inſtinctus naturales, in conſervationem ſui ipſius propendentes, & interitum alienantes, nec non conſequentia, quæ poſt hæc cognita ſequuntur. Et de primis naturæ dicit, in examinando jure naturæ primum videndum eſſe, quid illis primis conveniat. Verùm num illa prima naturæ, quæ Author hîc commendat, obtineant, meritò dubitatur. Nam (1) illa prima naturæ videntur fundare ſtatum illum purorum naturalium, quem Scholaſtici confinxerunt, & Pontificii adhucdum defendunt, quibus acceſſit Calixtus in Epitome Theologiæ. (2)

Stabiliunt ſtatum purorum naturalium ab orthodoxis rejectorum.

Prima

Prima illa naturæ, ſi cum ſecundis conferantur, ita ſe habent, ut ſecunda & prima inter ſe pugnent. Prima enim conveniunt homini ſecundum appetitum ſenſitivum, ſecunda juxta rationem. [Pugnant cum ſecundis,] Proinde ſicut Pontificii admittunt in ſtatu tali pugnam facultatum ſuperiorum & inferiorum, luctam appetitus & rationis; ita paria admittenda videntur in opinione illa de primis & ſecundis naturalibus. Ita enim Scotus in 2. Diſt. 29. quæſt. primâ: *Rebellio eſſet in homine exiſtente in puris naturalibus, quia naturale eſt unicuique appetitui ferri in ſuum appetibile. Igitur cùm appetitus ſenſitivus exiſtens in puris naturalibus habeat proprium appetibile, & delectabile, ſummè haberet tendere in illud, quantum eſt ex ſe, & illud tendere impediret actum rationis; quia adhuc eſſent iſta potentiæ in eadem eſſentia, ſicut modo.* Legatur Joan Martinetz de Ripalda Tomo III. lib. 1. diſp 8. Sectione primâ & ſequentibus. At omnis σύῤῥαξις, omnis Rebellio, omnis pugna in homine non eſt κατὰ φύσιν ſecundum Naturam, ſed contra eam; non eſt ex creatione ſed defectione, non eſt ex primâ origine, ſed peccato. Et aut illa prima naturæ conſiderantur, prout in primo homine fuiſſe cenſentur, aut prout nunc ſunt in homine corrupto: ſi priori modo non habuerunt locum in illo, neque enim talia fuerunt in illo, quibus recta ratio debuit prævalere, cùm omnia fuerint integra & ſancta; Si verò prout nunc in homine corrupto, vitioſiſſima ſunt, neque regu- [nec admitti poſſunt vel in homine integro vel in corrupto.]

lam exhibere poſſunt, juxta quam jus naturæ poſſit dijudicari; & neutro modo dici poteſt prima naturæ nos commendare rectæ rationi, ut loquitur Grotius. (3) Non opus eſt, ut admittamus prima illa naturalia propter ſtudium conſervationis ſui, in quod homo naturaliter propendet. Quamvis enim homo poſſit conſiderari juxta præciſiones, primùm ut animal, dein ut animal rationale, atque juxta hanc conſiderationem prima & ſecunda naturæ poſſint admitti, vel quocunque modo explicari, ſtudium tamen ſe conſervandi etiam homini, quâ homini eſt congenitum. Idq; eò magis, quò magis præſidiis ſeſe conſervandi eſt inſtructus à DEO, ratione ſc. & quæ ex illa pendent. In margine adducit Author Gellium, qui lib. 12. c. 5. Sermonem Tauri Philoſophi refert; ſed in illo deprehendimus primò quod Natura omnium rerum, quæ nos genuit, induerit atque inoleverit nobis in ipſis ſtatim principiis, quibus nati ſumus, amorem noſtri & caritatem, poſtea verò per incrementa ætatis exortam eſſe è ſeminibus ſuis rationem & utendi conſilii reputationem & honeſtatis utilitatisque veræ contemplationem, ſubtilioremque explorationem commodorumque delectum; quod in Creatorem, quem Naturam vocare ſolent, injurioſum, neque enim ita Natura primum condita eſt, ut demum ſuccedente tempore ratio debuerit temperare illum concreatum amorem, & extra honeſtatis leges poſitum in Ordinem redigere. Secundò quod

& ſine illis conſervationis ſtudium non ceſſabit.

Quid Gellius de illis?

illu-

illuſtrare hoc ſatagit exemplo ægrotantis Philoſophi ex Stoicorum Sectâ, qui vim ſenſerit morbi, contra quam ratio & natura animi depugnarit, ita ut perpeſſus fuerit & cohibuerit, coercueritque intra ſe effrenati doloris violentias, nullos ejulatus, nullas complorationes, nè ullas quidem voces indecoras edens, prima illa & ſecunda naturæ non ſtabilit, non tantùm enim juxta prima vim morbi averſamur, ſed & juxta ſecunda nec recta ratio ita vel ſeſe comprimit, vel πρῶτα illa conſtringit, ut non honeſtè doleat, & malum rectè averſetur. denique Taurus ſub nomine Stoici dicit affectiones illas primitus penitusque inditas rationem poſt additam convellere ab ſtirpe, atque extinguere vix poſſe, interim pugnare cum illis ſemper & exſultantes opprimere, obterere & parere atque obedire cogere. Quod eſt non componere prima & ſecunda naturæ, ſed evertere illa πρῶτα, vim facere naturæ, exſcindere affectus, quæ Stoicorum opinio. legatur Seneca Epiſtolâ 86.

Ægrotans Stoicus.

Affectuum extirpandi.

Ad Th. I.

Observatio II.

Ad prima Naturæ non expendenda ſunt illa, quæ Juris naturalis.

UT in hoc impegit Grotius, ita quoque in ſequentibus. Dum dicit, in examinando

Prima naturæ non ſunt regula juris naturæ.

nando jure naturæ primùm videndum, quid illis naturæ initiis ſive primis congruat. Hoc enim admitti nequit: partim ex eo, quia prima illa naturæ ſunt communia homini & bruto qui itaq; ad illa primum reflectit, aut ad ea putat reſpiciendum in cognoſcendo jure naturali, ille aut jus commune cum brutis admittere tenetur, aut illa communia ſupponere juri naturæ; cùm tamen ea quæ juris naturæ ſunt, non niſi ex propriis juris naturæ poſſint inveſtigari: partim, ſi loquitur de primis naturæ, prout ſunt in homine corrupto, jam prima illa non niſi motus ſunt concupiſcentiæ vitioſæ, qui ſtimulant ad quævis peccata; quomodo autem id, quod ad concupiſcentiam illam vitioſam ſpectat, poteſt in examinando jure naturæ prodeſſe ratione ſuæ convenientiæ? partim, quia ſecunda naturæ corrigunt, limitant & determinant prima. Cum itaque illa prima ſint indifferentia juxta ipſum Grotium, cum conſervationis ſui ſtudium poſſit eſſe vel rectum vel obliquum, cum poſt lapſum ſit vitioſiſſimum, quomodo id, quod vitæ & membrorum conſervationi, retentioni regulariter ad vitam utilium aut acquiſitioni inſervit, confeſtim juſtum dici poterit, & juri naturali conforme? Sanè cum ſui conſervandi ſtudium poſſit eſſe nimium, ita ut quis omnia ſibi appropriare aut plus juſto intendat, liquet in examinando jure naturæ non primùm videndum, quid illis naturæ initiis congruat, ſed potius ſecunda naturæ, ut Grotius loquitur,

ſi ob-

ſi obtineat diſtinctio, utramque hîc facere paginam.

Ad Th. I.

Observatio III.

Argumentum ab Animantibus deſumptum non eſt ſatis ſolidum.

Uthor in hâc theſi colligit, inter prima naturæ nihil eſſe quod bello repugnet, atque addit animantibus ſingulis vires à natura ideò datas eſſe, ut ſibi tuendis & juvandis ſufficiant. An autem hoc argumentum concludat, diſputari poteſt; tum, quia homo planè inermis producitur, & in hoc à brutis à natura armatis diſcernitur; tum, quia hoc ipſum etiam non univerſale eſt reſpectu ipſorum brutorum, cùm hoc ipſum ſaltem in quibusdam & quidem rapacibus maximè compareat; tum, quia homo primus ratione fuit inſtructus & ad pacem conditus. Quæ ratio ipſi data fuit, non ut dimicaret contra homines, ſed ut eſſet fundamentum dominii in bruta, cui fini quoque miniſtrarunt manus & cætera organa corporis. proinde illa Galeni & Ariſtotelis non ita crudè ſunt accipienda, quaſi homo indifferenter ſeſe haberet per naturam ad pacem & bellum, ſed de ſtatu ſubſidiario naturæ, & caſu aliquo neceſſitatis.

Vires animantium an argumentum exhibeant.

legem fuit opponi, nec quicquam hodiè licere, quod cum Evangelio pugnet, quanquam licuerit olim DEO authore. (2) Regionis aut religionis cauſa bellum movendum eſſe: non prius; quia incertum ſit, an ſit eam obtenturus qui defendit, multos defendendo Regionem perdidiſſe illam; ſatius itaque eſſe alios tentare modos ſervandæ Regionis, fœderis ſc. pactionem, ceſſionem, deditionem, tributi ſolutionem &c. Non poſterius, cùm religio non poſſit bello tolli; Viro enim forti non poſſe vim fieri, ſed manere in eo religionem ſive pax ſit, ſive bellum. (3) Si Magiſtratus vel ſumma poteſtas cum ſubditis ſit populus DEI, eique confidat & obediat, Deum illum in pace absque bello conſervaturum. Sed reſpondetur (1) primam rationem non concludere; quia nec lex naturæ nec moralis Evangelio repugnat, & ut Evangelium non abolet Politias, ita nec illa quæ neceſſaria ſunt ad conſervandas & tuendas illas, de quibus in ſequentibus plura occurrent. Non (2) ratio quoad primum membrum: tum, quia eventus dubius non tollit poteſtatem; quia etiam quæ juſtè geruntur, & ex officio quandoque infeliciter cedunt; tum, quia hîc diſputatur de licito, non de conducibili; tum, quia ſi modi hi admittantur, nihilominus præter hos ſtabit adhucdum poteſtas belligerandi, & modus hic, tanquam remedium extremum afflictæ juſtitiæ. Quoad alterum membrum non concludit argumentum: tum, quia ſaltem probaret religio-

Secunda.

Tertia.

Reſponſio ad I.

II.

nis cauſa non eſſe ſuſcipienda bella; tum, quia aliud eſt reſpectus belli, aliud moventis bellum; tum, quia aliud eſt religio, aliud exercitium religionis. Religio non poteſt tolli bello quoad habitum animi, ut & profeſſio, exercitium autem religionis poteſt tolli, ut patet, ſi attendamus tempora Antiochi Epiphanis, ubi per triennium ceſſarunt ſacrificia Hieroſolymis, in N. T. tempora Conſtantii & Arianorum, ubi ſublatum fuit exercitium orthodoxæ religionis. Tertia denique ratio non concludit; quia DEUS ſuos tuetur ordinatè ad media, quemadmodum panem ſuppetit, ſed interveniente agricultura, quia etiam promittens patrocinium nihilominus bellum ſubordinat iſti, ut conſtat ex Nehem. IV. 14. 17. & 18. quia denique ſupponitur, eum in pace conſervaturum eos, qui ipſi obediunt absque bello, quamvis enim DEUS non immittat bellum in pœnam ſuis, tanquam iratus aliquis judex, poteſt tamen Diabolus populos vicinos irritare & incitare, ut moveant bellum, atque ita cadant dextrâ fidelium, ipſisque cedant in prædam, victoriam & triumphum.

Religio quomodo tolli queat.

III.

Privata defenſio eſt licita.

1. Teſtimonio Ciceronis.

2. ex Lege.

De privatâ autem defenſione videtur idem ſtatuendum eſſe ex ſequentibus rationibus: tum, quia jure naturæ licita eſt defenſio, cum omni animantium generi à natura tributum ſit, ut ſe vitam corpusque tueatur, juxta Cicer. 1. de Offic. tum, quia lege divinâ licebat furem nocturnum deprehenſum in effoſſione & vim ædibus inferentem occidere,

in periculi propulſationem & ſui ſuorumque defenſionem. Quam legem Auguſtinus, confirmat etiam lege civili, quæ habetur l. 4. §. 5. ff. ad L. Aquil. in quæſtionibus ſuis ad Exod. quæſt. 84. Lex autem divina habetur Exod. XXII. Unde colligere datur, ſi licet illum occidere, qui vim intendit illis, quæ ſunt circa corpus, multò magis in periculo vitæ imminente, quale tunc præſumitur, licet aggreſſorem occidere in ſui defenſionem; Hinc quidam ad hoc referunt factum Moſis Ægyptium occidentis, qui *læſerat* Iſraelitam, cum juxta Carolum Bortelium apud Ægyptios Majeſtatis reus fuerit, qui injuriam patienti non opem tulerit. Tum, quia & ratio naturalis & moralis illud dictat: Naturalis quidem, cùm non ſolùm nobis datus ſit appetitus concupiſcibilis, ſed & iraſcibilis, cujus eſt noxia propellere & arcere, qui fruſtraneꝰ eſſet, ſi mala & noxia eſſent ſemper ſuſtinenda, nullo autem in caſu propulſanda. Moralis verò dictitat hoc ipſum, quia par eſt ratio privati ad privatum, ſi vim privatam inferat ceſſante judicio, atque poteſtatis ſummæ unius Reipublicæ ad aliam poteſtatem in vi publicâ. Liceat autem paulò penitiùs hanc materiam ſpectare, & præſentis Argumenti pondus expendere. Primò quidem diſtinguendum eſſe cenſemus inter defenſionem qualemcunque & repulſionem violentiæ à nobis, & inter illam, quæ moderamen debitum obſervat, nec excedit, nec deficit: ſi ponamus priorem eſſe ex genere licitorum,

Exemplũ Moſis.

3. ex ratione naturali & morali.

De privatâ defenſione agitur prolixius.

Defenſionis partitio.

citra

citra abſurditatem poſteriorem ad genus præceptorum poterimus referre. Prior enim aliquâ labe reſpergi poteſt, & ut licita inflecti poſſunt, ad peccatum inclinare poteſt; poſterior verò extracta ut cenſetur ſtatu indifferentiæ, ita boni rationem habet & actus ſub obligationis vinculo comprehenſi. Secundò principium hoc: *Vim vi repellere licet*, comparare poſſumus vel ad Jus naturale, vel divinum, vel civile: ſi ad primum, putamus, ſi vis immineat vitæ noſtræ aliter indeclinabilis niſi vi oppoſitâ, obligari nos jure naturæ ad defenſionem vitæ & corporis noſtri: tenetur enim quisque, ſi per Superiorem non poſſit ſe & ſua tueri, ſique proximo obſtrictus eſt in tali caſu, multò magis ſibi ipſi, ſi à ſocietate debet amoliri, quæ illi inimica, utique tenebitur invaſorem talem, ſicubi nulla elabendi via pateat, tollere. Docet hoc luculenter Cicero in Oratione pro Milone, dum aſſerit hanc Legem, non ſcriptam ſed natam eſſe quam non didicerimus, acceperimus, legerimus, verùm ex naturâ ipsâ arripuerimus, hauſerimus, expreſſerimus ad quam non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſimus. Si ad ſecundum itidem obligatio oſtendi poteſt, tum ex præcepto charitatis, contra quod peccat, qui ſe & vitam ſuam negligit, cujus cuſtodiam DEUS illi commiſit, tum ex prohibitione de Homicidio, quando enim Exod. 20. v. 14. dicitur: *Non occides*, non tantùm defenſio ſui non prohibetur, ſed etiam mandatur. Cum, ſi

Vim vi repellere eſt juris naturalis,

Divini

caven-

cavendum nè rei fiamus alieni ſanguinis absque juſtiſſima cauſa, ſummo quoque ſtudio & curâ annitendum, nè vim non repellendo alios noſtri ſanguinis reos faciamus, & ſic tum nobismet ipſis, tum adverſario, quem ut nos diligere debemus, proſimus, neque amittendo vitam patientes videri & eſſe volentes proximum homicidam faciamus. Ut non malè concludit B. noſter Thummius. Si denique ad tertium, ni aliud doceatur, verba legum licitum tantùm & impunitatem in foro humano indicare videntur. Ita enim illa concepta ſunt: *Is, qui aggreſſorem, vel quemcunque alium, in dubio vitæ diſcrimine conſtitutus occiderit, nullam ob id factum calumniam metuere debet.* Item, *ſi quis percuſſorem ad ſe venientem ferro depulerit, non tenetur crimine homicidij, quia defenſor propriæ ſalutis videtur in nullo peccaſſe.* Et ad legem Aquiliam: *vim vi repellere, omnes leges omniaq; jura permittunt.* & rectè Ovidius: *Armaque in armatos ſumere jura ſinunt.* Tertiò; quamvis quidam ex Patribus adducantur adverſantes, quid tamen de illis ſentiendum alibi exponemus. & civilis.

Ad Th. II.

Observatio I.

Exemplum Abrahami ab Authore pro confirmatione ſententiæ ſuæ allatum diſputari poteſt.

NOn adverſari juri naturæ bellum probat Author etiam ex ſacrâ Hiſtoriâ, & quidem

quidem ex exemplo Abrahami, quod putat fuiſſe ſolo jure naturæ dictante ſuſceptum ſine ſpeciali mandato divino. Verùm (1) in hoc exemplo profundiùs quid quærendum eſt, & inſimul credendum ſpeciali mandato, non ductu naturæ, fuiſſe illud bellum ſuſceptum. nam (1) diſputari poteſt, num bellum illud fuerit juſtum, & conſequenter à jure naturæ dictatum, præſcindendo à mandato ſpeciali: contrarium enim videtur concludi poſſe (1) ſi conſideremus perſonam Abrahami, quia ille fuit privatus, non Rex illius terræ, nec poteſtatem à Rege terræ accepit, imò contra Principem & Dominum illius regionis, h. e. Regem Elamitarum pugnavit, (2) ſi conſideremus cauſam belli. Non ille acceperat injuriam à Regibus iſtis vel in ſe, vel in ſuâ familiâ, & quamvis Lothus fuerit captivus, non tamen Abraham requiſivit ab illis liberationem illius, quod facere debuiſſet ante oppreſſionem bellicam, (3) ſi conſideremus modum. Non enim induxit bellum ut Romani miſſis Fecialibus prius, qui res repeterent, & de vi & injuriâ quererentur, de quorum Fecialium neceſſitate & officio poteſt videri Feneſtella de Sacerdotibus Romanorum c. 9. Gellius lib. 16. noct. attic. cap. 4. Alexander ab Alexandro lib. 5. genial. dierum cap. 3. Quapropter videtur vel maximè hîc ad ſpeciale aliquod mandatum eſſe recurrendum, quod ipſum probatur tum ex eo, quia aliàs vix ab audaciâ & temeritate poſſit excuſari Abrahamus, aggredi enim

Bellum Abrahami, qui videatur contrarium juri naturæ.

Suſceptum fuit ex ſpeciali juſſu.

enim tot Reges potentes tam exigua militum manu non fuiſſet prudentiæ, neque potuiſſet Abrahamus ſibi polliceri victoriam, niſi divino fuiſſet inſtructus mandato; tum ex eo quia locus videtur eſſe evidens pro ſpeciali mandato Eſa. XLI. 2. & 3. ubi dicitur: quis ante conſpectum Abrahami gentes proſtravit, fecitque ut de Regibus illuſtrem obtineret victoriam, & v. 4. additur: *Deum hoc ipſum feciſſe.* Ut itaque DEUS ſpeciali mandato ipſum ex Meſopotamia vocavit, quod connectitur cum hoc actu belligerandi, ita quoque juſſit ipſum Reges iſtos ſternere. Quamvis autem ſint, qui potius de Iſraelitis hoc ipſum intelligant ex Abrahamo ortis, commodiùs tamen de ipſo Capite locus accipitur; partim propter diſertam illius mentionem, partim propter primum actum evocationis ex Meſopotamia, partim propter convenientem Hiſtoriæ applicationem: Ipſe Grotius in Commentario ad verſiculum tertium Capitis illius ſcribit. Ex ebræo ſic vertas: *Perſecutus eos ſcil. Reges pervenit incolumis eâ viâ quam pedibus ſuis ingreſſus (ſupple ante) non fuerat, id eſt, Damaſcum usque* Gen. 14. v. 15. tum, quia ſinceriores quoque Theologi conſentiunt, juſſu ſc. ſpeciali ſuſceptum fuiſſe hoc bellum; quod etiam obſervavit Thomas Anglicus ſcribens: *Si Rex ille Elamitarum illis quinque Regibus Pentapolitanis juſtum intuliſſet bellum, injuſtè profectò Abraham adverſus illum bellaſſet.* Licet deinde addat injuſtum fuiſſe bellum. His ſuppo-

Probatur I. Ratione.

II. Suffragio Scripturæ;

III. Teſtimonio ſinceriorum Theologorum.

Reſpondetur ad rationes, quæ juſtum Abrahami bellum negabant.

ſitis, adeóque non ad ratihabitionem ſubſequentem, ſed mandatum antecedens reſpicientibus nobis facilius erit ad objecta reſpondere, & quidem ad (1) negando Abrahamum fuiſſe aliquem privatum. Quamvis non fuerit Rex Damaſci, ut ex ſententia Nicol. Damaſceni tradunt Joſeph. lib. I. antiq. cap. 8. Euſebius l. 9. c. ult. de præparatione Evangelica; Juſtinus libr. 6. Hiſtoriarum, nihilominus non fuit merè privatus, ſed in tractu illo Regulus aliquis, vel Princeps ut patet ex eo, quia tam copioſum numerum habuit vernarum. Patres autem familiâs copioſa inſtructi familia ſenſim proficiebant in Reges, quæ prima etiam Regum origo; tum ex eo, quia in illo tractu fuiſſe aliquem ſuperiorem Abrahamo Regem, cui ſubjectus fuerit, quamquam negare nolimus, oſtendi nequit; tum ex eo, quia jam erat ſecundum quoddã Rex illius terræ coram Deo, utut enim poſſeſſio fuerit dilata, Deus tamen ſingulare aliquod ſpecimen ejus poteſtatis dare voluit, quæ adhuc hominibus ignota erat: quemadmodum tale præludium legimus in Moſe Ægyptium occidente, priusquam ſe vindicem ſuæ gentis palam profiteretur & liberatorem.

Ad I. quòd fuerit privatus;

Ad II quod injuria laceſſitus;

Ad (2) reſpondetur utiq; injuriam accepiſſe in amico & conſanguineo. Loth enim non erat indigena in terra Sodomorum aut bellator pro illa gente, ſed advena & innocentem degens vitam. Non itaque debuit omnibus ſuis ſpoliari bonis & in ſervitutem abſtrahi: nec vis caritatis fraternæ in Abra-

hamo

hamo torpere, ut non conaretur quocunque modo illum liberare, juxta illud Salomonis Prov. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem.* Et ſanè Abrahamus tunc fecit id, quod Ambroſius rectum judicat: *Qui injuriam non repellit à ſocio, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui facit.* Ad (3) reſpondetur non opus fuiſſe illa clarigatione; tum, quia injuria præſens fuit, & expoſtulatio ſaltem ibi locum habet, ubi ſpes eſt injuriam acceptam poſſe reſarciri, & dubium, num Principes conſenſerint; tum, quia non ſemper neceſſaria eſt denunciatio, ſed ſaltim in bello ſolenni, ubi jam actum fuit ex utraque parte, quod agi debuit; tum, quia jus naturæ non prohibet, repetere ſua etiam citra ſolennitates, præſertim in ſtatu turbato, qualis tunc erat. Quanquam nolimus moroſè reluctari, ſi quis hoc Exemplum urgeat in tantum, quod ſive inſtinctus divinus, ſive mandatum aliquod exterius à Numine intimatum hîc admittatur, non adverſa fuerint juri naturæ, nec juſſerint, quod illud prohibet, maximè concurrentibus circumſtantiis, quæ aliâs quoque armare in prælium potuiſſent alium aliquem.

Ad III. de Clarigatione.

Ad Th. II.

Observatio II.

Contra Amalekitas non eſt pugnatum absque Voluntate DEI.

Authoꝛ etiam adducit exemplnm Hebræorum pugnantium contra Amalekitas

Et Dei juſſu cum Amalekitis decertatū eſt.

tas. Exod. XVII. atqui hoc itidem non ita crudè accipi poteſt, tum, quia Iſraelitæ nihil injuſſu DEI debuerunt facere; tum, quia & antecedentia & conſequentia in textu oſtendunt iſtud bellum non eſſe ſuſceptum ſine Numinis mandato; tum quia, ſi ſpeciale mandatum, oſtendi non poſſet, generale tamen ſufficeret. Peculiaria verò interveniſſe omnia docent. Divinæ providentiæ fuit, quòd Amalekitas permiſit invadere Iſraelitas; mandati, quòd diſpoſuerit omnia ad bellum Moſes; Aſſiſtentiæ, quod Moſes quaſi certus de victoriâ dixerit: *Se ſtaturum in Collis Vertice, habiturumque virgam DEI in manu ſuâ.*

Aſſenſus Riveti.

quæ confirmat ſuo calculo Rivetus ſcribens: *Poterat Deus nullo negotio eos detinere ſuis finibus, & avertere ab invadendo populo ſuo. Id tamen non fecit, ſed permiſit, ut venirent, & aggrederentur eum. Id ita Deum permiſiſſe & ordinaſſe credere par eſt, ut excuteret Iſraelitis ſervilem animum & pauletim aſſuefieret populus bello, cùm non ſine cæde & ſanguine, debuerit introduci in terram promiſſam. Utile etiam fuit non ſolùm in eum finem ut excitarentur, ſed etiam, ut corrigeretur eorum deſidia; ne in otio malis artibus aſſueſcerent, aut inter ſe, de hoſtibus externis ſecuri ſeditiones moverent. Addimus; quia bellum, quantumvis cum ſucceſſu geſtum, multa ſemper incommoda ſecum affert, nec ſine jactura acquiritur victoria; Voluiſſe etiam Deum, murmura & rebellionem Iſraelitarum, hac ratione caſtigare.* & paulò poſt: *Juſtam & neceſſariam*

riam

rìam fuiſſe defenſionem, nemo ambigit. Ideò Moſes tanquam populi ductor, omnia præparat ad ſuſtinendum hoſtium impetum, & propulſandam injuriam; idque haud dubio facit ex mandato divino, quod in rebus minus arduis ſemper ſequutus erat. Ex quo videtur procedere, quod non ipſe deſcendit in bellum contra hoſtes, ſed legatum inſtituit Joſuam, cui etiam committit delectum militum ex toto populo, vt convenienti ordine omnia fiant. Tandem circa finem: *Quid interea facturus eſſet Moſes indicat; Ego, inquit, ſtabo ſuper verticollis, & virga DEI in manu mea. Virgam DEI appellat eam, quæ Moſis & Aaronis dicta fuerat; ſed quia nihil aggrediebantur nomine ſuo, DEIque virtus erat, quæ ad virgæ elevationem potenter operabatur, meritò virgam DEI appellat. Quod etiam emphaſin habuit, cùm animaret Joſuam; quaſi diceret: tu bellum DEI geres, & ego in monte ſtabo, cum virgâ DEI tanquam vexillo, ut ſcias, ſignum belli dari à DEO, cujus auſpiciis pugnabis.*

Ad eand. Th.

Observatio III.

Leges de modo gerendi bellum non ſufficienter oſtendunt juſtum.

CONcludit Author, quia Deus leges generales de modo gerendi belli præſcripſerit, oſtendiſſe juſtum bellum etiam ſine man

Delineatio modi belligerandi mandatum neceſſariò non excludit.

mandato ſuo ſpeciali eſſe poſſe. Atqui hoc itidem non ita ſimpliciter eſt accipiendum; Nam (1) non eſt conſequens, DEUS de modo alicujus negotii aliquid præſcripſit, E. illud eſt juſtum. Nam etiam præſcripſit modum circa divortium, quod ſcil. dandus eſſet in tali caſu libellus repudii, nec tamen ſequitur ipſum repudium ſive divortium fuiſſe juſtum. Poteſt enim aliquid, quod in ſe iniquum eſt ſupponi ut iniquum, & relinqui, atque ratione modi legibus circumſcribi. Interim videtur concludi poſſe, ſi cum addito hoc intelligatur, nempe: ſi DEUS leges condat de modo, neq; res ipſa incurrat in aliquam legem, & divinæ voluntati adverſari, oſtendi nequeat, eſſe id non iniquū, quod de divorito dici nequit, quæ primæ Inſtitutioni Conjugii fuit contraria. (2) Quamvis DEUS præſcripſerit leges generales de modo gerendi belli, tamen non ſuppoſuit propterea bellum eſſe juſtum ſine mandato ſuo, ſed mandatum præ-requiſivit. (3) Antequam populus Judæorum erat ſub ſtatu Regio jura Majeſtatis erant penes DEUM. Si autem erant penes DEUM, jus ut pacis, ita quoque belli, fuit penes ipſum. Ad Majeſtatis enim jura vel maximè pertinet jus belli. Sicut ergò ſubditis nòn licet bellum gerere ſine mandato illius, penes quem eſt Majeſtas; ita quoque tum temporis non poterant bellum gerere, utut leges generales eſſent præſcriptæ de modo gerendi bellum, niſi prævio mandato & juſſu ſui Regis, qui erat DEUS. Aliâs non nega-

tur

tur bellum juſtum ut ſolenne notat, potuiſſe eſſe absq; mandato & Rabbinis duplex genus eſſe bellorum, de quo Druſius: *Bellum duplex: cōceſſum & juſſum: illud vocatur bellū licentiæ, id eſt licitū; Hoc bellum juſſionis aut præcepti. A bello conceſſo aberant quatuor hominum genera: primum erat eorum, qui novam domum conſtruxerant nec dedicaverant eam Deut. XX. v. 5. Secundum erat eorum, qui vineam plantaverant, nec communem fecerant v. 6. Tertium cui puella deſponſata erat, nec tamen duxerat eam v. 7. Quartum qui natura erant timidiores & meticuloſiores v. 8. Sed hi ultimi in bello conceſſo portabant in caſtra exercitui aquam & cibum. A bello juſſo nemo liber erat, ne ſponſus quidem, qui è cubiculo ſuo prodibat ut ſponſa è Thalamo ſuo.* Druſ. ad loca diffic. Deuteronomii. legatur hîc etiā noſter Schickhardus de Jure Regio cap. 5. Seldenus de Synedriis lib. 3. cap. 10.

Diſtinctio belli Rabbinorum in conceſſum & juſſum.

Ad Th. V.

Observatio I.

Bellum non evertitur loco Geneſeως IX. de non fundendo ſanguine humano, ſed potius illo ſtabilitur.

Diſputat hîc Author, num jure divino voluntario Veteris Teſtamenti bella ſint ſublata, & reſpondet negativè; tum, quia jus hoc Noacho datum etiam Abraham noverit, & propterea bellarit; tum, quia Moſes absque

Interdictū fundendi ſanguinis nō eſt prohibitio belli.

que mandato ſpeciali arma expediverit contra Amalekitas; tum, quia à piis ſemper exercita fuerint ſupplicia capitalia in homicidas, & qui par quiddam homicidio perpetrarunt. Antequam autem doceat Abrahamum ex ſcientia juris Noachici bellum geſſiſſe, (de quo ſupra, nam præter notitiam juris Noachici mandatum ſpeciale obtinuiſſe oſtendimus,) examinat locum illum claſſicum Geneſ IX. 5. & 6. atque tangit, quod Photiniani obvertunt de generali intellectu horum verborum & ſenſu comminatorio, quod quia ſaltem tangit, diſtinctiùs erit expendendum. Nam locus potiùs militat pro Orthodoxis, quàm pro Photinianis. Concludunt enim illi, licere ſummæ poteſtati ſanguinem effundere vel irrogatione ſuppliciorum capitalium in Republicâ, vel expeditione belli contra extraneos, quia dicitur: *qui effuderit ſanguinem hominis, per hominem ſanguis ejus effundetur.* Hîc reponunt (1) Photiniani illud de repoſcendo ſanguine generaliſſimè eſſe intelligendum, (2) poſito, inquiunt, in V. T. id licuiſſe, non tamen in Novo. (3) verba hæc non continere præceptum Magiſtratui datum de puniendo homicida, ſed ſaltem comminationem divini ſupplicii, prout ex antecedentibus pateat, ubi DEUS dicat ſe repetiturum ſanguinem, & planè ſimilem eſſe ſermonem cum ſermone Chriſti Matth. XXVI. 52. *quicunque gladium acceperit, gladio peribit.* Ne autem ſine ratione id dixiſſe videantur, probant hoc ipſum

Locus Geneſ. IX. an generaliter poſſit accipi.

Argumenta Photinianorum. I. II. III.

Corroborāt rationibus quatuor.

ipſum (1) ex eo, quia non occurrat imperativus, ſed verbum futuri temporis, non dicatur: qui ſanguinem effuderit hominis, ejus ſanguis *effunditor*, ſed *effundetur*; futurum autem eſſe ſaltim notam prædictionis, non mandati (2) non dici in textu per hominem eſſe effundendũ ſanguinem, ſed verba ita eſſe ordinanda: qui effundit ſanguinem hominis per hominem vel in homine, ejus ſanguis effundetur, ut Arias Montanus & Santes Pagninus reddiderunt, adeoq; phraſi in homine non inſtrumentũ pœnæ ſignificari, ſed ſubjectum peccati, in quo ſc. homicidium committitur, (3) Quia repugnent & antecedentia & conſequentia. Mandato enim repugnare antecedentia, quia dicatur Deum requiſiturum ſanguinem ab omni homine, de manu cujuscunque fratris ipſius requiſiturum animam hominis, ſi itaque etiam Magiſtratus, vel per ſupplicia vel per bellum ſanguinem fundat, Deum illum requiſiturum; Conſequentia repugnare, quia reddatur hæc ratio non effundendi hominis, quoniam ad imaginem ſuam Deus fecerit hominem, & conſequenter non niſi Deus tanquam factor hominis ad imaginem poſſit illum & illam deſtruere; non autem homo, ſive ſit publica perſona, ſive privata: cùm ad nullius hominis imaginem homo factus ſit. Quanquam autem hæc ſpecioſè opponantur, non tamen ſunt ſolida. Nam (1) illud de repoſcendo ſanguine non ita generaliſſimè eſt intelligendum, eo ipſo quo in ſequentibus confeſtim modus iſtius

Margin: 1. 2. 3. 4.

Non concludit dicti generalitas;

requiſitionis indicatur; nempe: quod DEUS requiſiturus ſit ſanguinem ab homicida per hominem: qui homo aut eſt privatus, aut publicus DEI miniſter: Non privatus; aliâs fieret proceſſus in infinitum, nam talis occidens iterum homicidium committeret, & ſic hujus homicidium alio rurſus expiandum foret, & iſtius alio rurſus ſequente, & ſic porrò. E. intelligitur publicus miniſter ſive perſona publica. Addi poteſt quoque ratio illa, quam Grotius hîc inſpergit, quod interdictum de ſanguine non effundendo latiùs non pateat, quàm quod in lege eſt: *Non occides.* (2) Reſpondetur fruſtra diſtingui inter ſtatum V. & N. T., tum, quia à V. T. etiam probatio poteſt peti, præeunte ipſo Chriſto Matth. XIX. 14. tum, quia ſi aliquid non nititur ſingulari ratione Politiæ Judaicæ, & conſiſtit vel in legibus ceremonialibus vel merè forenſibus, vel in iis, quæ DEUS abrogavit & ſuſtulit in N. T. tunc utique etiam illud obtinere creditur in N. T. At ſententia hæc non pertinebat ad ceremonias, non præciſè ad Politiam Judaicam, neque abrogata eſt in N. T., quapropter par ratio ſtatus V. & N. Teſt. tum, quia hæc ſententia lata eſt hominibus ante diviſionem; Noachidis, qui totum genus humanum reſpræſentabant, & ſicut in moralibus argumentum procedit à V. ad N. T., ita in ſanctione pœnali res quoque ſeſe habet, cæteris paribus ſupra obſervatis. Hinc legem illam homicidii etiam gentiles tradiderunt

Rejicitur diſtinctio inter ſtatum Veteris & N. T. Qua ratione id in N. T. obtineat quod in V. adprobatū.

derunt Draco, Solon, Lycurgus, Numa. (3) Reſpondetur: rectè Grotium negare verba hæc eſſe comminatoria, ſed præceptiva; ſed excutienda quoque erant à Grotio objecta. Non autem eſſe hæc verba comminatoria, ſed præceptiva liquet tum ex eo; quia Deus non ſimpliciter dicit: *Sanguis ejus effundetur, ſed per hominem effundetur*. Homo itaq; talis effundens ſanguinẽ aut absq; mandato effundit, & ſic crimine homicidii ſe polluit; aut cum præcepto, ſc. authoritate armatus publica, & ita habetur intentum; tum ex eo; quia hæc ſententia expoſita eſt præceptivè non ſolùm Exod. XXI, 12, Lev. XXIV. 17. ſed & Numer. XXXV.16. tum ex eo; quia Deus violentiam, quæ in Nephilim (gigantibus) erat Gen. VI. 3. 11. & 12. poſt diluvium aliquâ authoritate publicâ removere voluit, ad quod non ſufficiebat prædictio eventus, quid ſcil. eventurum homicidæ, ſed neceſſaria erat prolatio quoque mandati. Neque obſtant verba Chriſti, ſed pro nobis militant. Dicit enim: *qui gladium acceperit gladio interibit*, ubi de temeraria acceptione gladii loquitur; Magiſtratus autem non à ſe ſed à Deo illum accipit, & geſtat, neque fruſtra ſive temere, ut quidam exponunt, ſed ad exercendum jus, malorum metum, bonorum ſecuritatem. Rationes autem adjectæ non concludunt. Non prima; tum, quia futurũ pro imperativo poni ſolenne eſt Hebræis, ut conſtat ex toto Decalogo. Exod. XX. & Deuter. V. tum, quia lex de homicida Exod. XXI. 12. concepta eſt in

Allegata loci verba præceptiva ſunt non comminatoria.

Rationes Photinianorum ſolvuntur. Prima;

in futuro, & præceptivè nihilominus intelligenda, Mot jumat moriendo morietur; Legem autem Exod. XXI. Photiniani non negant eſſe legem imperativam, ſed tanquam forenſem concedunt continere præceptum; tum, quia ſi nuda eſſet divini ſupplicii comminatio verbo futuri temporis indicata in hoc oraculo, prædictio illa divina falſitatis argui poſſet; cùm non ſemper homicidæ ſanguis per homines effundatur, nec ſemper obeat mortem violentam, ſed impunè quandoque ferat, quod non pugnat cum præcepto, pugnat autem cum prædictione. Secunda ratio non concludit, nam verba hæc: *quisquis effuderit ſanguinem hominis*, non ſunt legenda, prout quoque Grotius poſuit, citra diſtinctionem, ſed (1) verba hæc ita ſunt legenda: qui effuderit ſanguinem hominis interpoſito commate, *per hominem ſanguis illius effundetur*, (2) textum hunc ita eſſe diſtinguendum contra Ariam Montanum & Pagninum patet ex Bibliis Venetis & Baſilienſibus; malè verò illum diſtinguunt Arias & Pagninus, non obſervantes accentum Sakephkaton, qui impoſitus notat abſolutum eſſe propoſitionis ſubjectum & dictionem *Beadam per hominem*, non ad antecedentia, ſed ad ſequentia referri debere, non ſubjectum notare, ſed inſtrumentum pœnæ, hoc modo, qui effuderit ſanguinem hominis, per hominem ſanguis ejus effundetur. Moſes & Prophetæ declarant, dum ultionem Magiſtratui permittunt Deuter. XIX. 17. 18. 19.

Secunda.

18, 19. 20. & 21. Hinc etiam Chaldæus Paraphraſtes ita expreſſit: *Qui effuderit ſanguinem hominis per teſtes juxta ſententiam judicum ſanguis ejus fundatur.* Quo ipſo privato abrogatur Jus & Magiſtratui tribuitur, qui tamen ne præcipitanter agat per idoneos teſtes prius facti veritatem explorare teneatur. quæ magis placent quam illa Toſtati, qui illud Bejadam exponit intra hominem, & de ſuffocatione accipit, ſtrangulatione vel veneno, quaſi ſenſus eſſet: quicunque effuderit ſanguinem hominis in homine, hoc eſt, intra hominem non foras provocando ſanguinem, illius ſanguis fundatur, quod utique abſurdè dicitur. Ad tertiam rationē reſpondetur non repugnare mandato vel antecedentia vel conſequentia, tum, quia Deus denunciando ultionem effuſi ſanguinis humāni non eripit poteſtati ſummæ ſua jura, & dicit ſeſe ab homine requiſiturum ſcil. privato, non publica authoritate inſtructo, non vocato ad munus Magiſtratus; tum, quia ſi Deus expoſcit ordinariè à Magiſtratu, ſi impunè dimiſerit homicidam, utique non requirit, ſi punit homicidam; tum, quia Magiſtratus non punit ut frater, ſed ut Judex divinitus conſtitutus. Dicitur autem notanter in textu, *de manu cujuscunque fratris requiram animam hominis:* nec ſanguinis conjunctio officium publicum tollit. Ultima denique ratio ab imagine divinâ petita non concludit, quia in ſupplicioruṁ irrogatione vel bellica expeditione poteſtas publica DEI perſonam repræſentat.

Tertia.

Quarta.

ſentat. Hinc per hominem inſtructum DEI authoritate homo ad imaginem DEI conditus poteſt deſtrui, & poteſtatem illam habet Magiſtratus eo ipſo, quia Elohim titulo coronatur Pſalm. 82.

Ad eand. Th.

OBSERVATIO II.

De Caino Grotius incerta pro certis obtrudit.

IN hac theſi Author ulterius diſſerit, & ad exemplum Caini ſe confert. Ubi quidem tripliciter peccat, (1) vagè dicendo: natura non iniquum eſſe, ut quantum quisque mali fecit, tantundem patiatur. Non enim dictamen naturæ eſt, quod ille exiſtimat, ſed hoc oſtendit recta ratio, non iniquũ eſſe, ut quantum quisque fecit mali, tantundem patiatur ab illo, qui poteſtate legitima eſt inſtructus, (2) adducendo dictum Caini, quaſi illud eſſet profectum ex hujus æquitatis naturalis ſenſu; quod iterum falſum: tum, quia naturalis æquitas non dictat, privatum à privato aut poſſe aut debere occidi; tum, quia hoc ipſum Cain dixit ex conſcientia trepidante: quod vel maximè corroborat Hieronymus, ſcribens: ***Ex tremore corporis & furiatæ mentis agitata, dum ſe eum eſſe intelligit, qui mereatur interfici, dicit ex horrore conſcientiæ: omnis, qui invenerit me occidet me:*** tum, quia adhucdum diſputatur inter eruditos,

Caini propter fratricidium trepidantis collectio.

Non oritur ex æquitate naturali.

tos, ad quid reſpiciat, cùm quidam hoc ipſum non referant ad homines, ſed ad beſtias, ac ſi diceret, ſe ab illis non tutum fore. Quod tamen cum proximè ſequentibus non convenire videtur. Dicit enim Deus, Omnis, qui occiderit Cain ſeptuplum punietur, quod de beſtiis nequit commodè intelligi, quadrat autem in homines. Quod ſi ad homines referamus, ſanè in mundo tunc juxta quosdam erant pauci præter Adamum, Evam & ſorores aliquot Caini. Non autem metuebat ſibi à ſororibus imbelli ſc. turba, neque ab Adamo & Eva, cùm ab illis nullum imminuerit vitæ periculum, qui occidendo Cainum mœrorem animi cumulaſſent, ſublato quoq; superſtite filio. Quapropter referunt aliqui ad naſcituros, ex familia Adæ, vel etiam natos Abelis. (3) Errat, quando addit: Deum primis illis temporibus aut ob hominum raritatem, aut quia paucis adhuc graſſantibus minus opus erat exemplo, id quod naturaliter licitum videbatur edicto repreſſiſſe; tum, quia naturaliter non licitum erat, ut privatus privatum occideret, & proinde nec opus repreſſione per edictum; tum, quia illa diſpoſitio circa Cainum planè fuit ſpecialis; tum, quia maximè Deus judicavit opus eſſe exemplo, & in hunc finem Cainum voluit eſſe ſuperſtitem, ſigno patrati homicidii impreſſo, quod juxta Lutherum fuit vehemens tremor capitis & omnium membrorum, adeò ut inſtar anathematis publici ob ſcelus illud omnium hominum oculis obverſarit.

Deus ob hominum raritatem non impedivit Caini necem.

Ad

Ad eand Th.

OBSERVATIO III.

De Lamecho Author etiam non ſatis liquida prodit.

Lamechus ex Caini facinore impunito, Impunitatem ſibi polliceri nō potuit.

TRanſit Author ad Lamechum, & dicit: ab uno facto ſc. impunitatis illius ſumta conjectura divinæ voluntatis in legem iviſſe, ut Lamechus quoque ſibi impunitatem ex conſimili facinore ab hoc exemplo promiſerit. Verùm hæc non ita ſunt liquida, ut Author exiſtimat; Nam (1) adhuc controverſum eſt, num iſtiusmodi factum deſignarit Lamechus? num homicidium commiſerit? cùm verba ipſius hypotheticè poſſint accipi, ut ſenſus ſit: *Non eſt, quod mihi metuatis, ô Uxores meæ, nam quemvis virum, aut etiam adoleſcentem nullo negotio poſſum confodere. Si quis me aggredi auſit, occiderem ſane in vulnus meum & in livore meo, ſi quis mihi vulnus velit infligere, aut me plaga afficere.* Sanè Fabulam redolere illam occiſionem Caini à Lamecho multa indicant: promiſit enim DEus impunitatem Caino, & dixerat ſeptuplum iri punitum, qui illum interfeciſſet, ut probè obſervant Paulus Burgenſis, Ambroſius Catharinus, Hieronymus ab Oleaſtro & alii, non poteſt fundamentum Hiſtoriæ oſtendi ullum præter traditionem Ebræorum, variant denique ſententiæ, dum quidam aſſerunt Cainum fuiſſe occiſum à Lamecho

1. Ob incertitudinem commiſſi parricidii.

2. Ob fabulæ ſuſpicionem;

3. Ob fluctuantes Theologorum ſententias.

mecho: quidam alium aliquem, quidam duos, qui fratres fuerint Henochi, quorum unus virilis, alter juvenilis fuerit ætatis, quidam illum juvenem volunt fuiſſe Thubalcaimum, quem tamen, ſi fuiſſet, non tam juvenem, quam natum ſuum, judice Druſio, appellaſſet. (2) Poſito reſpici factum, & homicidium patratum à Lamecho, nondum tamen erit conſequens ab exemplo Caini ſibi promiſiſſe impunitatem; Non enim impunis dimiſſus fuit Cain, utut Deus in tantùm ipſi caverit, ut, qui ipſum occidiſſet gravem incurreret pœnam. (3) Nititur Grotius communi illâ ſententia, quaſi Lamech dicendo: *Septuplum ultio dabitur de Cain &c.* intendat hoc: nolite metuere, qui occiderit Cain graviter puniendus eſt juxta legem DEI, de qua v. 15. hujus cap. IV. E. longè graviſſimè, qui me occiderit. Nam ſuppoſito, quòd Lamechus occiderit in venatione Cainum, putans illum eſſe feram, & percuſſerit ad livorem usque puerum armigerum ſuum, tamen hæc verba non ſunt ſemetipſum conſolantis, aut impunitatem Caini in exemplum trahentis, ſed poſſunt accipi, ut verba extremè pœnitentis: tum, quia & Hilarius & Baſilius cum Ambroſio intelligunt prædici hîc non occiſorem Lamechi, ſed ipſum Lamechum longè gravius puniendum, quàm Cainum; tum, quia ratio hoc ipſum ſuadet: gravior enim eſt culpa ejus, qui etiam poſt condemnationem alterius ſeſe non correxit, homicidio non abſtinuit; tum, quia ipſa phraſis hebræa hoc docet,

4. Ob illatas Caino pœnas.

5. Ob ſuppoſitum falſum.

Verba Lamechi non ſunt ſemet ipſum conſolantis.

docet, qua Cain dicitur ulciſcendus ſeu vindicandus, ℣ſ. 15. Quid quod juxta Ebræos oppoſitum illa Lamechi Oratio ſignificet. Volunt enim illi: *Lamechum Senectute malè tractatum eſſe ab uxoribus, vel propter nimiam ejus libidinem atque laſciviam, vel propter truculenta filiorum ingenia, quippe qui invento uſu armorum paſſim cædes hominum faciebant. Quamobrem identidem Lamecho talium filiorum parenti mortem uxores comminabantur, quaſi DEUS de ipſo & filiis ejus graviſſimas pœnas ſumpturus eſſet. Lamechus igitur ex comparatione ſui cum Caino, oſtendit uxoribus, ſibi non eſſe timendam mortem. Num ego, inquit, occidi virum, & hunc adoleſcentulum, ſicut* Cain, *qui fratrem ſuum Abel juvenili ætate florentem, in vulnere & livore, id eſt, partim ferro, partim fuſtibus interfecit? Si igitur prohibuit DEUS ne quis Cainum, etiamſi fratricida erat, occidere auderet: Quantò gravius puniet Deus, ſi quis mihi mortem afferre auſus ſit.*

Suffragium Hebræorū contrariū.

Ad eand. Th.

OBSERVATIO IV.

Poſt diluvium conceſſum fuiſſe, ut inſons eſſet, qui homicidam occideret liquidò oſtendi nequit.

VEro non ſunt conſona, quæ ſubjungit Author, quaſi ſcil. ante diluvium aliter ſeſe res habuiſſet, quàm poſt diluvium, & Deus ante illud permiſerit, ut inſons eſſet, qui

Non impunè tulit, qui poſt diluvium homicidā intereme-rat.

qui homicidam occidiſſet, quod poſtea ad ſolos Judices reſtrictum fuerit inſtitutis judiciis: partim quia ſupponit, per tot ſecula ante diluvium non fuiſſe judicia inſtituta, non fuiſſe Principes in illa hominum multitudine, imò, ſi ponamus, nullos fuiſſe, penes Patresfamilias, non fuiſſe jus illud vitæ & necis; partim, quia Deus non reſtrinxit ad judices jus occidendi homicidas poſt diluvium, cùm jus gladii pro omni tempore competat Magiſtratui, & enſem geſtet à DEO datum in bonorum tutelam, malorum exciſionem; partim, quia, quod de priſtini moris veſtigio recenſet in proximo vindicante conſanguinei ſanguinem, non tanquam conſequens aut veſtigium priſtini moris eſt accipiendum; cùm nitatur falſa hypotheſi quaſi obtinuerit hoc ab initio, ut privatus privatum occidere potuerit, ſed tanquam ſtatutum peculiare conſtitutâ jam Republicâ, independenter ab omni more præcedente, ſive ut conceſſio quædam à Moſe facta erit explicanda. Conſulatur Cicero pro Cæcinnâ. Expendamus verò ea quæ Scriptura hîc prodit, ut de Origine nobis magis conſtet. Habetur lex illa, ad quam Grotius reſpicit Num. cap. 35. v. 19. *Propinquus*, inquit Moſes, *occiſi homicidam interficiet ſtatim, ut apprehenderit eum interficiet*: quæ videtur non tam eſſe poſitiva & obligare, quàm permiſſiva, & aliquid concedere; tum, quia hæc fuit conſtituta judiciis conſtitutis & vigentibus; tum, quia privatam vindictam ſtabilit, quæ aliâs nullibi proba-

Lex Num. XXXV. 19. an permiſſiva vel poſitiva.

Rationes pro permiſſiva.

 tur

tur in univerſa Scriptura; tum, quia hoc etiam extenditur ad illud homicidium, quod non doloſum, imò ne culpoſum quidem, ſed caſuale tantum verſiculo vigeſimo ſecundo & ſequentibus, cùm Moyſes dicit: *Quod ſi fortuito & absque odio & inimicitiis quicquam horum fecerit & interfector extra fines Urbium, quæ Exulibus deputatæ ſunt, fuerit inventus & percuſſus ab eo, qui ultor eſt ſanguinis: absque noxa erit, qui eum occiderit.* Ad primum tamen reſponderi poteſt judiciis nihil deceſſiſſe: cùm vindex ſanguinis non ſimpliciter juſſus fuerit occidere homicidam, ſed prævia cauſæ cognitione, quaſi Miniſter ſupremæ poteſtatis: hinc illud *ſtatim* non accipiendum de tempore immediatè homicidium inſequente, ſed judicium, ut vult Auguſtinus q. 65. cui Chaldæus favet, qui expreſsè addit: *Quando condemnatus fuerit in judicio.* Ad ſecundum reponi poteſt: vindictam ceſſare, ubi miniſterium exhibetur Magiſtratui: & poſito, quòd ante cauſæ cognitionem, ante judicis ſententiam Vindex ſanguinis occiderit homicidam, juxta hanc legem licitè vel juſtè occidiſſe citra affluxum peccaminoſum vindictæ, cùm hæc ſupponat non tam injuriam alteri illatam, quam ſibi; nec prohibita ſit juxta Ebræos vindicta niſi reſpectu propriæ perſonæ. Ita enim Rab. Levi. *Res autem hæc ita ſe habet, cùm, exempli gratia Iſraelita moleſtia aut dolore affecit proximum quocunque modo, non ceſſant plerique homines occaſioni tam diu inhiare, donec malè*

Reſp. ad I. Qua conditione licita fuerit vindici inferre mortem homicidæ.

Ad II. Vindictæ nomen non habet quādo judiciū relinquitur Magiſtratui.

Vindicta quæ à Rab. rejicitur eſt perſonæ propriæ.

malè facienti ſibi, paria reddiderint, eodemq́ modo triſtitia illum affecerint: Atque ab hoc vitio Deus benedictus mandato hoc ſuo: Ne ulciſcaris; nos coercet. In Siphra legimus. Quouſque vis vindicta ſe extendit? Si quis alteri dicat: Da mihi mutuo falcem tuam, neque dat; Hic verò cras ab altero utendam petat ſecurim, qui negaturus illam, dicat: Non mutuo do, quia neque tu mihi falcem tuam dediſti, propterea dictum eſt: Ne ulciſcaris. Cauſam aſſignat Rab Levi: *Ut noverit homo, & ad animum revocet, quod, quicquid ei, ſive bonum, ſive malum, acciderit, ipſe cauſſa ſit, cur à DEO benedicto illud immittatur. Unde nihil à quoquam, imò ne à fratre, ei continget abſque voluntate DEI benedicti. Proinde, ſi quis ipſum moleſtia aut dolore affecerit, ſciat, peccata ſua cauſam eſſe, & quod Deus hoc de illo decreverit, neque ulciſci aut proſequi cogitet illum, qui non eſt cauſſa iſtius calamitatis (peccatum enim cauſa illius exiſtit) quemadmodum dicit David: Sine ipſum, ut maledicat: quoniam ſic ei (Deus) præcepit. Suſpendit negotium hoc à peccato ſuo, non à Simei, filio Gera. Habet hoc præceptum aliam etiam inſignem utilitatem, ut tollantur lites, & aboleantur odia ex cordibus hominum, & ut pax ſit inter homines, ipſe Deus benedictus inter illos eam componit.* Ad tertium dici poteſt: homicidam involuntarium à Vindice ſanguinis non occiſum licitè ex homicidio perpetrato, ſed neglectu voluntario privilegii: quia non aliâ conditione ei conceſſum fuerit Jus A- ſyli,

Ad III. Cõtemtus privilegii vindici immunitatẽ dedit.

ſyli, quam ut Urbe Refugii non egrederetur, ut docet verſiculus vigeſimus quintus & octavus. Utut autem hæc reſponderi poſſint objectis, cenſemus tamen hanc legem non tam præcipere, quàm permittere. Verba enim ſunt generalia, neque videntur limitanda ex judicio prævio, vindictam etiam hîc omnem exulaſſe, quis demonſtrabit infallibiliter? homicidam deniqne involuntarium occidere abſque noxâ in foro divino vix videtur admittendum, probabilius ergò ſtatuitur permiſſionem hîc obtinere, quâ Occiſor ſive Vindex ſanguinis non extrahatur omni culpæ in foro divino & conſcientiæ, ſed pœnæ tantùm in foro humano. Quî enim potuit homicida involuntarius, qui innoxius jam fuit habitus à judicibus ſine culpa occidi? quî potuit propinquo occiſi homicidium imperari ſimpliciter, cùm ſi ſtatim debuiſſet occidere ejusdem judicio conceſſum fuiſſet diſcernere, quis Occiſor voluntarius, quis involuntarius, quod tamen Judicis. Notum etiam Judæos fuiſſe populũ duræ cervicis, quorum duritiei hoc Deus ut alia juxta quosdam Interpretes indulſit, nec promiſcuè quibusvis ut vult Eugubinus, ſed tantùm Cognatis, quod B. Oſiander vidit & probavit, ſcribens in locum hunc: *Licebat alias apud Judeos, cognatis occiſi vindicare cædem & homicidam viciſſim interficere, etiam non præcedente ordinariâ cauſæ cognitione. Quam violentiam Deus in populo duræ cervicis non tam approbavit, quam toleravit ſicut etiam divortium*

ex

Legem de occidendo involuntarium homicidam fuiſſe permiſſivam denuò aſſeritur.

ex alia, quam adulterij cauſa, uſurpatũ magis diſſimulavit, quam inſtituit. Niſi itaque illam ſententiam Auguſtini ſequamur, poſterior videtur eſſe amplectenda, ſive autem illa, ſive hæc obtineat, Grotii nutabit. Si prima, non conſequens erit: naturâ non iniquum eſſe ut inſons ſit, qui homicidam occidit; quia Deus non ſimpliciter illud permiſit, ſed factis faciendis & præmiſsâ cognitione cauſæ, nec aliud veſtigium in jure Vindicis; ſi altera; itidem non poterit dici naturam non iniquum eſſe dictare & Deum ipſum permiſiſſe, ut inſons eſſet, qui homicidam occidiſſet: quod enim Deus tantùm ita permittit, ut ſaltem impunitatem indulgeat in foro exteriori, illud nondum dici poteſt naturâ non iniquum eſſe; & cùm hæc conſtitutio à Moyſe fuerit promulgata, illius indicium in anterioribus temporibus non appareat, lata fuerit, ut ipſe Toſtatus Abulenſis conſpirans Oſiandro ſit ad duritiam cordis Ebræorum, qui, ſi ipſi manibus ſuis vindictam non expeterent, putarunt nihil eſſe factum, quapropter paulò audacius pronunciatur poſt diluvium hanc legem viguiſſe, quæ demum emergente Republicâ Judæorum ſpecialiter huic populo fuit promulgata. De Abrahamo autem & Moſe quæ annectit ſupra excuſſa ſunt.

Ad eand. Th.

OBSERVATIO V.

Non commodè dicitur, apud ipſos piæ doctrinæ alumnos, capitalia ſupplicia fuiſſe uſurpata, quia conjectura divinæ Voluntatis ipſa naturali ratione adjuvante á ſimilibus ad ſimilia proceſſerit.

Fundamenta ſuppliciorum capitalium.

TAndem addit Author capitalia ſupplicia non tantùm in homicidas, ſed & alios facinoroſos uſurpata fuiſſe apparere Exemplo Thamaris, conjecturâ divinæ voluntatis, ipsâ naturali ratione adjuvante, cùm ſint, quæ vitæ æquiparentur. Atqui hîc iterum errat Author, & (1) quidem ponendo exemplum illud ex Geneſ. XXXVIII., non obtinebit, quod intendit apud omnes: tum, quia Judas egit contra Thamarem vel ut accuſator, vel ut judex. Si prius, arguitur nimiæ crudelitatis ex ſupplicio deſiderato tam horribili, & cùm diſtinctæ ſint partes accuſantis & judicantis, quomodo potuit tam ſeverè decernere. Thamar enim tantum fuit delata ex fornicatione: *Nunciaverunt enim Judæ dicentes: fornicata eſt Thamar Nurus tua*; ſi poſterius, ut iterum non dicam de crudelitate, dubitari poteſt; num poteſtate judiciaria fuerit inſtructus peregrinus in terrâ peregrinâ, & ut omnia ſuadent, ſub alio Regimine. Audiamus hîc Franciſcum Junium, qui ita pronunciat:

Sententiã Iehudæ in Thamarem audacter Grotius exponit

Magis dextrè Junius.

ciat: *Hic incidit quæſtio. Primum utrum Juda hæc verba: ejicite illam ut comburatur, tanquam judex enuntiet, aut tanquam accuſator. Qui judicis verba eſſe putant, ſic interpretantur: Educite illam in locum ſupplicii ut comburatur. Qui accuſatoris verba eſſe putant, interpretantur hoc modo: Educite illam in locum judicij; ut quæſtione habita & re comperta comburatur me irrogante, ut accuſatore, & judicibus ex lege decernentibus. Priorem interpretationem non poſſum admittere. Cum enim ipſius interfuerit, ut de crimine Thamaræ cognoſceretur, non potuit idem cujus interfuit, & judex & accuſator eſſe: quin etiam ſi filius ipſius Schela Thamarem adulterij inſimulaſſet, non potuiſſet Juda huic judicio præfici: cùm juris naturalis ſit, ut in neceſſitudinibus & propinquitatibus ejuſmodi judicia aliis permittantur. Statuimus itaque illa Judæ verba accuſatoris irrogantis eſſe: Atque in eam ſententiam accipimus illa verba: verſ. 25. illa educebatur, puta ad judicium ut de crimine ipſius cognoſceretur legitimè: atque hâc ratione factum eſt, ut Juda recipiens indicia, quæ pro arrhabone in manus Thamaræ dederat, ea commodè agnoverit, & ex iis crimen ſuum ſenſerit, Thamaramque purgaverit, cùm ſe auctorem & caput huic malo fuiſſe animadverteret: Nam propterea dicebat Juda: juſtior eſt me, quandoquidem non dedi illam uxorem Schelæ filio meo.* Negat itaque Junius hæc Judam dixiſſe ut judicem. Sed & ſi po‑ſtremo accipiantur ſenſu Verba, premuntur

difficultate ſupra tactâ; tum quia, ſi ſtatuatur ipſum jus vitæ & necis habuiſſe tanquam Patremfamiliâs in ſuos, etiam hoc non videtur ſuâ carere difficultate, quia Thamar tum temporis non habitabat apud Socerum ſuum, non erat in familia Judæ, ſed habitabat penes Patrem ſuum Virum Cananæum; tum, quia pronunciatio illa Sententiæ videtur eſſe profecta ex affectu nimio, cùm cumbuſtio nimis atrox ſupplicium, præſertim, ſi ceſſet fabula illa, quod puella iſta non fuerit filia Melchiſedechi, quem Semum exiſtimant, quia ille 38. annis ante natum Judam diem ſuum obiit; nondum lata fuerit illa lex de filia Sacerdotis fornicante, quæ legitur Levit. 21. v. 9. Subjungimus in confirmationem ſententiæ, quæ hîc habet Cornelius à Lapide, ita pronuncians: *Judas ex irâ hic præcipitat ſententiam; damnat enim Thamar inauditam; rurſum damnat non tantũ Thamar, ſed & fœtum ejus innocentem. Iuſſit enim Thamar gravidam cum fœtu trimeſtri jam animato comburi; itaque fœtum tam corpore quam anima interfici, quod eſt contra omne jus naturæ & gentium. Ita Cajet. Quòd enim aliqui ſic exponunt: producite eam ſcilicet, inquiunt, non proximè ad rogum ſed carcerem. ut illic aſſervetur, donec pepererit, & poſteà comburatur, non ſatis cohæret cum textu: qui ſic habet: Producite eam non, ut incarceretur, ſed ut comburatur. Unde & mox ad ignem protracta eſt Thamar. Subdit enim ſtatim Moyſes, dicens: quæ cum duceretur ad pœnam*

Aſſentit Cornelius à Lapide.

pœnam, nam poſt hæc Thamar demum v. 27. parit. (2) Errat, dum ad conjecturam ſeſe confert, quaſi liceat à ſimilibus ad ſimilia procedere lege divina conſtituta circa aliquod negotium. Proceſſus enim talis, ubi ex voluntate legislatoris omnia pendent, non poteſt admitti, ſed ad illam unicè eſt reſpiciendum, quicquid ſit de proceſſu ratiocinativo. (3) Demonſtrat Grotius ipſo facto quomodo & quàm facile hîc erretur, dum ſc. addit: quædam vitæ comparari, ut exiſtimationem, pudorem virginalem &c. Atqui nunquam ita concludi poteſt: lege divina occidendus eſt homicida, qui vitam alicui eripuit, E. cum de ſimilibus ſimile ſit judicium, etiam, qui exiſtimationem læſit proximi ſui, vel ſuſtulit, extremo erit afficiendus ſupplicio.

Conjecturis in divina lege non datur locus.

Grotius nō benè concludit à ſimilibus.

Ad Th. VI.

Observatio I.

Evangelium non complectitur peculiaria præcepta, nec ſtrictiùs obligat, nec pleniùs peccatum denudat.

In hâc theſi nihil ſani, imò talia occurrunt, quæ ipſam Orthodoxiam maximè concutiunt. (1) autem Author ſtatuit, extra præcepta credendi & Sacramentorum in Evangelio quoque alia occurrere, quæ non ſint juris naturalis,& ulterius obligari nos legibus Chriſti, quod deinde exemplis de concubi-

natu, divortio & Polygamia confirmare ſatagit. At (1) ambiguè loquitur, cùm dicit extra præcepta credendi & Sacramentorum nihil eſſe in Evangelio, quod non ſit juris naturalis, quaſi ſcil. præcepta darentur credendi & Sacramentorum, procul dubio in ſenſu Arminianorum, cui ſectæ addictus fuit; ut evinceret, fidem juſtificare tanquam obedientiam præcepto præſtitam; Quamvis enim actus fidei ſit mandatus, mandatus tamen eſt in ipsâ lege, & quidem in primo præcepto: neque juſtificat in quantum eſt actus aliquis nobis mandatus, ſed ratione objecti ſui, quod Evangelium oſtendit. Ut autem ſtatuendo præcepta credendi, & Sacramentorum ambiguitate ſeſe involvit, ita quoque eâdem utitur, quando dicit: in Evangelio præter præcepta credendi & Sacramentorum, cætera, nobis ſcil. mandata, non eſſe juris naturalis. Aut enim per jus naturale intelligit jus illud naturale primævum in ſtatu integritatis, cujus repetitio eſt Decalogus; aut intelligit jus naturale poſt lapſum. Si primum, ut jus naturale ipſi ſit jus morale, falſum eſt præter mandatum credendi & Sacramentis utendi, dari alia mandata de virtutibus & bonis operibus in Evangelio, cùm hoc militaret contra perfectionem legis moralis ſive Decalogi. Sin verò ſecundum, certum eſt quod in Evangelio præter præcepta credendi & Sacramentis utendi dentur alia præcepta, ſed hoc non fit contradiſtinctè ad libros V. T. quia eadem in illis occurrunt.

Credendi præcepta.

Præcepta in Evangelio quomodo dicantur Iuris Naturalis.

Diſtinctio Iuris Naturalis.

Ambi-

Ambiguum denique eſt, quod dicit in Evangelio extra præcepta credendi & Sacramentorum dari alia, quæ non ſint juris naturalis. Nam Evangelium dupliciter accipitur, aut pro libris N. T. & ſic in illis repetuntur paſſim præcepta Decalogi, nec alia præter hæc, aut accipitur in ſenſu Theologico & proprio, prout contradiſtinguitur legi & ita planè præter præcepta credendi nihil in illo habetur vel juris naturalis vel præter illud. (2) Errat Author, quando dicit nihil nobis in Evangelio præcipi, quod non naturalem habeat honeſtatem, interim tamen ulterius nos obligari legibus Chriſti; tum quia, quæ in Evangelio propriè ſic dicto occurrunt, nihil habent commune cum naturali honeſtate, quæ intra terminos ſocietatis civilis ſubſiſtit; tum, quia fruſtra leges Chriſti finguntur, cùm Chriſtus nec Legislator fuerit, nec oſtendi poſſit lex aliqua in N. Teſt., quæ non ad Moſen referri debeat; tum, quia ulterior aliqua obligatio non datur, quàm ad ea, quæ jus naturæ requirit, ſive Decalogus: *Qui enim fecerit illa vivet in eis*, juxta Scripturæ teſtimonium. (3) Quod exempla concernit, in quibus exiſtimat deſudare Theologos, illa nos non premunt: partim, quia ſi Concubinatus, Divortium & Polygamia in Evangelio prohibentur: non in quantum Evangelium propriè accipitur, & dicit doctrinam de Chriſto, ejusque merito & officiis, ſed in quantum libri N. T. ea continent, præcipiunt & urgent, quæ Decalogus.

An Evangelium præcipiat, quod non eſt Iuris naturalis.

Evangelii diſtinctio.

Leges naturæ & Evangelica Verba diſtinctiſſima.

Reſp. ad Exempla.

gus. At ita quod eſt vetitum in Evangelio, illicitum quoque eſt lege naturæ; partim, quia talia aut recedunt aliquo modo à voluntate divinâ, aut non: Si prius; etiam in jure naturali primævo ſive Decalogo cenſentur eſſe vetita, quia Decalogus eſt perfectiſſimum ſanctiſſimæ voluntatis divinæ exemplar; Si non recedunt, fruſtra adducuntur ab Authore; partim, ſi hiſce abſtinere honeſtius eſſe dictat ipſa ratio, ipſo jure naturæ innoteſcunt habere aliquam obliquitatem; quid enim eſt ipſa recta Ratio, niſi ratio inſtructa principiis honeſtatis naturalis?

Ad Th. VI.

OBSERVATIO II.

Non Evangelicæ legis eſt vitam ponere pro fratribus vel ſociis.

Vt mortem pro aliis oppetamus aliquatenus naturali jure obligamur.

AUthor maximè urget illud ex 1. Joh. 3. v. 16. & vult evincere, Chriſtianam legem præcipere, ut alii pro aliis mortis periculo nos objiciamus, ad quod nemo jure naturæ obligetur. Probabimus itaque (1) jure naturæ aliquo modo obligari ad hoc officium nos. (2) fruſtra Authorem hic intendere diſcrimen V. & N. T. Et tandem (3) modum obligationis, quo ſcil. obſtricti ſimus animam ponere pro fratribus. Quod primum concernit, probamus hoc ipſum tum dictis ſaniorum gentilium: Ita enim Cicero: *Vehementer eſt iniquum, vitam, quam*

Probatur I. Gentium ſuffragiis.

à na-

ā natura acceptam propter patriam conſervaveris, ſi natura cogat reddere patriæ, cùm roget non dare, & cùm poſſis eum ſumma virtute & honore pro patria interire, malle per dedecus & ignaviam vivere, & cum pro amicis & parentibus & cæteris neceſſariis adire periculum velis, pro Republica, in qua & hoc & illud ſanctiſſimum nomen patriæ continetur, nolle in diſcrimen venire. Dulce & decorum eſſe pro patria mori, dixit Horatius: *In pugnam deſcendentibus*, juxta Lucianum: *nulla exhortatio eſt vehementior, quam quod pro patriâ bellum gerant, quo audito nemo ignavus eſſe amplius ſuſtinet.* Si autem recta ratio dictat pro patria, pro amicis, pro parentibus eſſe vitam fundendam, ſi dulce & decorum pro patria mori, ſi hoc accendit, quî poteſt negari jure naturæ nos obligari? tum exemplis publicis Codrorum, Deciorum, Leonidarum, qui pro publicâ ſalute ſe devoverunt; tum exemplis privatis Damonis pro Pythiâ, Pyladis pro Oreſte, Lucilii pro Bruto, Niſi pro Euryalo clamantis: *In me convertite ferrum! Pirithoum Theſeus ſtygias comitavit ad undas.* Quanquam negari non poſſit hæc poſteriora Exempla non tam indicare ſtricturas rectæ rationis, quam abortus vitioſæ mentis in gloriam pronæ; cùm eò usque lex moralis divina non ſe porrigat, ut citra reſpectum Boni publici quis pro amico mortem oppetat, ſi certiſſimum ſit illam ſecuturam (alia ratio eſt, ſi periculum ſit vitæ quidem, ſed probabiliter evitabile, nec qui liberandus

Et Exemplis.

randus reus ex judicio) & plus illum diligat, quam ſeipſum. Quod (2) concernit, demonſtratu itidem facile eſt, juris fuiſſe moralis in V. T. Nam, ſi Decalogus reſpectu totius tabulæ ſecundæ hoc voluit: *Diliges proximum tuum ut temetipſum*, obligavit utique etiam Lex Moſaica ſive moralis ad depoſitionem animæ pro fratre. Nec obſtat, quod Photiniani reponunt, quorum vitulâ per totam hanc theſin arat Grotius, Moſen præcepiſſe ut proximum diligamus ſicut nos ipſos, Chriſtum autem præcepiſſe ut proximum diligamus magis quàm nos ipſos, quia præceperit, ut poſtponamus nos & vitam noſtram proximo noſtro in præſenti loco ab Authore allegato, & Johan XV. 13. Nam & falſum eſt in præcepto hoc: *Diliges proximum ut temetipſum*, non includi præceptum de depoſitione animæ pro fratre: cùm hoc ipſum exemplo ſuo comprobarit David ſuſpiriis ſuis pro Abſolomo, Heroes item illi Davidici, qui vitæ pericula adierunt, ut Rex ſalvus eſſet, & totus populus, & quando Chriſtus præcipit, ut vitam ponamus pro fratribus, nihil aliud dicit, quàm, diliges proximum tuum ut temetipſum. Dilectio enim hæc præcepta complectitur & affectum internum, & effectus externos omnes quicunque homini præſtari poſſunt ab homine, & proinde etiã hoc, ut parati ſimus variis diſcriminibus & quandoque mortis periculo nos objicere pro fratre, graduum obligationis tamen obſervatâ ratione; præterea tum 1. Joh. 3.

Pro fratre mortem ſubire Moſaicæ & moralis eſt Legis.

Joh. 3. tum Joh. 15. animam ponere pro fratre intelligi poteſt de ſalute fratris æternâ, ubi non plus diligitur frater ſive proximus, quàm ipſe homo, qui diligit fratrem, ſed ſalus æterna alterius præfertur vitæ naturali propriæ, ubi gloria DEI in ejusmodi actu depoſitionis vertitur, non tam talis ergò proximum magis diligit, quàm ſemetipſum, quàm gloriam DEI antefert vitæ ſuæ temporali. Et hoc liquet ex eo, quòd non plus diligat, quia diligit tantùm eundem quantum ſemetipſum, quia quando de ſalute animæ propriæ agitur, vita utique temporalis eſt alacriter profundenda, ut obtineatur æterna. Si itaque proximum diligere debet ut ſemetipſum, etiam pro proximo fundenda vita, intuitu ſalutis æternæ. Quod (3) concernit ipſe Author ita commentatus eſt ad hunc locum: *Debemus igitur & nos quævis pericula adire, ut alios homines fratres noſtros in primâ origine exitio æterno eripiamus. Non debet nobis charior eſſe vita, quam Deo filius ſuus fuit.* τὸ θεῖναι ψυχὴν verò explicat non per expoſitionem vitæ, ſed per aditionem periculorum, at num in V. T. non fuit ſub præcepto objicere ſe periculis, ut fratres exitio æterno eriperentur? quot ſuſtinuit Moyſes propter populum Iſraeliticum in Ægypto? quid majus potuiſſet vel dicere vel optare, quàm ut deleretur è libro vitæ pro populo prævaricatore? Exod. 32. v. 32. Non malè Thomas ſenſit dicendo, hominem ſeipſum magis ex charitate diligere teneri quàm proximum. Si

Fundere animam pro æterna proximi ſalute non eſt diligere eum magis quam ſemetipſum.

Modus obligationis ponendi vitam pro fratribus conſiſtit & in diſcrimine vitæ ſusceptione, & in profuſione vitæ.

Conſentit Thomas.

autem quæſtio ita inſtituatur: utrum homo magis debeat diligere proximum, quàm corpus proprium? Reſpondet, proximum magis, quod ad animæ ſalutem attinet, quàm corpus proprium ex charitate homines teneri diligere. Priorem concluſionem Thomas intelligit in ordine ad bonum ſpirituale. Poſteriorem autem concluſionem confirmat ex eo, quod illud magis ex charitate diligendum, quòd habet pleniorem rationem diligibilis ex charitate, conſociationem verò in plena participatione beatitudinis. Concluſio prima ita concepta eſt: *Homo ſeipſum magis ex charitate diligere tenetur, quàm proximum.* RESPONDEO: *dicendum, quod in homine duo ſunt, ſcilicet natura ſpiritualis & natura corporalis. Per hoc autem homo dicitur diligere ſe ipſum, quod diligit ſe ſecundum naturam ſpiritualem, ut ſupra dictum eſt. Et ſecundum hoc debet homo magis ſe diligere poſt Deum, quàm quemcunque alium. Et hoc patet ex ipsâ ratione diligendi. Nam ſicut ſupradictum eſt, Deus diligitur ut principium boni, ſuper quo fundatur dilectio charitatis. Homo autem ſeipſum diligit ex charitate ſecundum rationem, qua eſt particeps pradicti boni. Proximus autem diligitur, ſecundum rationem ſocietatis in iſto bono. Conſociatio autem eſt ratio dilectionis ſecundum quandam unionem in ordine ad Deum. Unde ſicut unitas potior eſt, quàm unio, ita quòd homo ipſe participet bonũ divinum, eſt potior ratio diligendi, quàm quòd alius*

alius aſſocietur ſibi in hâc participatione. Et ideò homo ex charitate debet magis ſeipſum diligere, quàm proximum. Et hujus ſignum eſt, quòd homo non debet ſubire aliquod malum peccati, quod contrariatur participationi beatitudinis, vt proximum liberet à peccatis. Concluſio verò altera ita ſe habet: *Proximum magis, quod animæ ſalutem attinet, quàm corpus proprium ex charitate diligere homines tenentur. Reſpondeo: dicendum, quod illud magis eſt ex charitate diligendum, quod habet pleniorem rationem diligibilis ex charitate, vt dictum eſt. Conſociatio autem in plena participatione beatitudinis, quæ eſt ratio diligendi proximum, eſt major ratio diligendi quam participatio beatitudinis per redundantiam, quæ eſt ratio diligendi proprium corpus. Et ideò proximum quantum ad ſalutem animæ magis debemus diligere, quam proprium corpus.* Liquet itaque charitatem illam, quam ſtatuit Evangelicam Grotius, & ſuperiorem legali, etiam in lege fuiſſe præceptam hoc modo explicatam, & obligaſſe æquè Judæos ac Chriſtianos.

Ad Th. VI.

Observatio III.

Fruſtra Author Moyſen Chriſto opponit, loca Matthæi quinto ſiniſtrè explicat, & errores erroribus addit.

In hac theſi notandum Authorem dirum venenum Photinianorũ proponere ad locum

illum Matth. V. negando Chriſtum ibi interpretem tantùm agere legis per Moſen datæ, & vindicem. (1) Itaque demonſtrandum nihil Chriſtum oppoſuiſſe vel addidiſſe legi in iſto capite (2) Non concludere argumenta Grotii quocunque modo accipiatur illud: *Audiviſtis dictum eſſe antiquis*, (3) loca illa ex Moſe producta nihil facere pro Grotio. Quod (1) concernit, probamus hoc ipſum; tum, quod legis perfectio & immutabilitas adſtruitur in hoc ipſo capite v. 18. tum, quia legis per Chriſtum impletio vel ſtabilitio & doctrinâ & praxi verſ. 17. aſſeritur; tum, quia non ſolùm expreſsè prohibita fuit additio & detractio Deut. IV. 1. & 2. verum etiam in N. T. Chriſtus ſemper legem commendavit Matth. VII. 12. imò impletioni legis, ſi poſſibilis, æternæ vitæ promiſſionem addidit Matth. 19. verſ 16. 17. Quod etiam obſervarunt Patres. Quod (2) concernit, nihil obtinet Grotius argumentis ſuis, 1. urget quod dictum ſit: *Audiviſtis dictum fuiſſe veteribus, ego verò dico vobis*: quæ verba oppoſitionem innuant 2. quod malè vertatur: *dictum eſſe à veteribus*, non enim ſubjectivè ſed objectivè eſſe verba accipienda, 3. quod per veteres intelligantur illi, qui tempore Moſis vixerunt, non recentiores, illi quibus lex lata fuit in monte Sinai. Verum hæc argumenta non concludunt, non 1. ab oppoſitione petitum; tum, quia utique oppoſitio inſtituitur in hiſce verbis, ſed non inter Moſen & Chriſtum & utriusque dicta, ſed inter Chriſtum & Pha-

Locus Matth. V. Chriſtum Novum Legislatorem nō arguit.

Oppugnantur argumenta diſſentientis Grotii, Primum.

& Phariſæos, quod ex eo patet, tum, quia Chriſtus non dicit: Legiſtis in Moſe hæc & illa, quæ ipſe corrigit; ſed audiviſtis dictum veteribus; tum quia Chriſtus, quando Moſis verba refert, utitur formula illa *ἀνέγνωτε*, ſive legiſtis Matth. XII. 3. & 5. XIX. 4. Hîc autem dicit: *audiviſtis;* ſcil. ex Magiſtrorum veſtrorum inſtitutione; tum, quia quàm plurima, quæ audiviſſe ipſos recitat Chriſtus, non occurrunt ſcripta in lege Moſis, prout hoc ipſum conſtabit ex ſequentibus. Ad 2. reſpondetur (1) abſurdum non eſſe, utut dicatur: Dictum eſt antiquis, accipere illa verba ſubjectivè hoc modo: *dictum eſt ab antiquis*, ſc. Phariſæis; non enim abhorret Scriptura ab iſto genere loquendi. ſic dicitur de Chriſto *viſus eſt Simoni* Luc. XXIV. 34. h. e. à Simone, ſic 1. Corinth XV. 6. *viſus eſt fratribus*, i. e. à fratribus (2) conceſſo verba hæc eſſe objectivè accipienda, non neceſſarium eſt, ut quod dictum eſt antiquis, confeſtim intelligamus dictum eſſe antiquis tempore Moſis viventibus. Cum enim Phariſæi per ducentos ferè annos jam cathedram occuparint, poterant hæc dicta eſſe ab ipſis, etiam illis auditoribus, qui ab annis ducentis illos audierunt (3) poſito etiam per antiquos intelligendos eſſe iſtos, qui vixerunt tempore legis latæ, nihil tamen concluditur, nam verba poſſunt ita accipi: Judæorum Magiſtros legis corruptores præceptis à ſe depravatis prætexiſſe hoc proœmium, atque ſpeciem conciliaſſe ſuis falſis propoſitioni- secundum

 bus,

bus, ita præfando: dictum eſſe antiquis, præcepta hæc nõ eſſe noviter conficta, quæ inculcent, ſed vetera, majoribus olim Judæorũ de monte Sinai, ſi non ſcripto, ore tamen tradita. Imò ſi intelligam⁹ per antiquos Iſraelitas tempore Moyſis viventes & ſequentibus ſeculis, per dicta etiam ipſa enunciata Moyſis, nondũ tamen evictũ erit id, pro quo Grotius pugnat, cùm dicta illo alio ſenſu Phariſæi acceperint, & vel truncando vel addendo, vel ſenſum inferendo peregrinum, Moyſi obloquuti fuerint. Quod (3) concernit, peccat Grotius multis modis, primò allegando locum Levit. XXIV. & Num. XXXV. quaſi idem diceretur Matth. V. ꝟſ. 21. quod in locis allegatis. At primò falſiſſimum hoc eſt: tum, quia non ſunt unum & idem: *qui occiderit obnoxius erit judicio*, ut Phariſæi hîc dictitabant apud Matthæum, & *qui occiderit morti traditor*, quæ verba leguntur in locis allegatis Moſaicis; cùm obnoxius judicio etiam ille eſſe poſſit, in cujus factum tantùm inquiritur, & qui leviori aliqua pœna quàm capitali afficitur, imò qui nullâ quod etiam patet ex oppoſitione Chriſti v. 22. ubi obnoxeitatem ad judicium tanquam minus aliquid ponit cæteris gradibus à ſe recenſitis; tum, quia quamvis Levit. XXIV. & Num. XXXV. habetur ducendum eſſe homicidam ad judices, non tamen propterea verba illa cum hiſce *Obnoxius erit judicio*, coincidunt, quia etiam triumvirorum collegium erat judicium, & qui coram pedaneis reus peragebatur, obnoxius

Tertium. Diſcrimen inter id. quod dicitur Matth. V.

Et inter id quod dicitur: Lev. XXIV. morti traditor.

Obnoxius erit judicio.

noxius

noxius erat júdicio, tum, quia Phariſæi his ipſis verbis: *Obnoxius erit judicio*, eluſerunt vim legis, quæ urget capitale ſupplicium homicidæ, captantes auram popularem, prout mores ipſorum paſſim deſcribuntur, quod ſc. laxarint fibulam, de rigore pœnarum remiſerint, & flagitioſis indulſerint. Secundò verba ex Levitico adducta aut accipiuntur de percuſſione hominis, ad quam non ſequitur mors nec mutilatio, nec deformitas notabilis, & notatur punitio ad arbitrium Judicum, cum Vulgatus legat: *Qui percuſſerit hominem, punietur*; aut accipiuntur de percuſſione ad mortem usque: ſi primum, quod placuit quibusdam apud Lyram, non ea, quæ apud Matthæum leguntur, erunt ex hoc capite petita, cùm illa agant de interfectione, hæc verò in Levitico tantùm de qualicunque percuſſione; ſi alterum, quod textus ebræus docet, Rabbi Solomon probat, Cajetanus oſtendit, evidens iterum eſt non recitari verba Moyſis, quia habetur vox *jumath* moriatur, quod & Chaldæus probat & LXX Interpretes, qui legunt θανάτῳ θανατούσθω emphaticè, *morte moriatur.* Tertiò locus Numeror. allegatus agit de homicidio voluntario & inſtrumentorum aliquorum varietate recitatâ longè aliter pronunciat, quàm Phariſæorum corruptum judicium; non tantum enim dicitur talem reum fore homicidii, ſed & moriturum, juxta Ebræum textum & Chaldæam paraphraſin, futuro poſito pro Imperativo; ut LXX exponunt ſimiliter puniendum.

dum, qui lapidem jecerit, percuſſoris ſanguine vindicandum, ſi ligno quis percutiat ac mortem, etſi nullus vindictam expetat, Magiſtratus tamen eſſe hoc officium. Peccat (2) quando ex Deut. XXIV. allegat: *quisquis dimiſerit uxorem, det ei libellum divortii;* quaſi hæc lex fuiſſet Moſaica, cui ſeſe Chriſtus opposuerit v. 31. & 32. hujus capitis Matth. Nam ſi Tertulliano fides, per fœditatem ſive turpitudinem intelligenda erit impudicitia, ut ita Moyſis hæc verba conſpirent cum verbis Chriſti, quod tamen nolumus defendere; tum, quia verba hæc Moſis ex Deut. 24. erant hypothetica ex ſuppoſitione divortii, Phariſæi autem uſurpabant illa tanquam categorica, quaſi ſc. Moſes præcepiſſet divortium, adeoque planè in alium ſenſum transferebant; tum, quia hæc ipſa verba fuerunt uſurpata à Phariſæis mutilatè; non enim addiderunt reſtrictionem illam Moſis de cauſa divortii, turpitudine ſc., quam ipſe expreſſit Deuter. 24. tum, quia Moſes in hac lege non præcipit divortium, ſed ſuppoſito illo, modum ſaltem præſcribit, qui obſervandus in tali caſu divortii. Et quidem ita agit, ut non tam laxet fibulam, quàm coerceat incommodis annexis iſti præſcripto dimiſſionis modo. Unde Auguſtinus obſervat cauſam ſcribendi libelli fuiſſe, ut aliqua mora interponeretur, quo animi calor interea intepeſceret, mens de malo hoc dimiſſionis cogitaret & ad ſaniora rediret; cui ſubſervire quoque debuerint Scriptores illius: neque enim

Divortia nec Moſi nec Chriſto ſunt approbata.

enim permiſſus fuit ille libellus, ut quidpiam bonum, ſed propter duritiam cordis adeoque ut aliquod malum, & in hâc re juxta Auguſtinum lib. de Bono conjugali cap. 8. magis apparuit divortii Exprobatio, quam Approbatio. Imò, ſi concedatur, hæc verba eſſe Moſis, quibus ſe Chriſtus opponat, nihil tamen obtinebitur; quia probandum eſt Grotio hanc legem fuiſſe moralem & non potius forenſem ſive civilem, cui Chriſtus ſeſe opponere potuit, quas etiam tollere in N. T. voluit. Peccat (3) Grotius allegando locum ex Exod. 20. v. 7. & Num. XXX. 2. quaſi ſcil. fuiſſet ſaltem perjurium prohibitum: tum, quia verba v. 33. apud Matth. ſaltem hoc volunt: *non pejerabis*: at verba Exod. 20. v. 7. longè latiùs patent, concepta enim ita ſunt: *non ſumes nomen Domini Dei tui in vanum.* Aliud verò eſt ſaltem prohibitum eſſe perjurium, aliud omnem divini nominis abuſum. Notanter dicitur: *Audietis, quia dictum eſt antiquis* οὐκ ἐπιορκήσεις *non pejerabis.* ἐπιορκεῖν autem non notat profanationem Nominis divini ſimplicem, ſed intenſam, quod Syrus obſervavit, vertens: *Non mentieris in juramento tuo*, at longè profundiùs verba Moſis ex Exodo allegata penetrant, longè magis ſe extendunt, longè ab hoc reſtricto ſenſu abſunt; tum, quia aut Phariſæi reſpexerunt priorem legem de juramento, aut alteram illam de perjurio. Si prius, quod vult Grotius, tunc malè prohibitio juramenti ad prohibitionem

Omnis abuſus divini Nominis lege prohibitus.

ſolius perjurii reſtringitur, ſub prohibitione juramenti enim etiam comprehenditur juramentum leve, temerarium, non tantùm perjurium; Si poſterius, tunc malè diſſimulatur vis ſecundi præcepti, neque æquè latè patent præceptum ſecundum de non aſſumendo nomine DEI in vanum, & præceptum illud quoad primam partem Lev. XIX, 12. nec tantum dicitur: *non perjurabis in nomine meo*, ſed & additur: *Non pollues nomen DEI tui*, irreverenter quocunque modo tractando; tum, quia Phariſæi Scripturæ repugnabant etiam in eo, quod permitterent formulas illas juramenti per cœlum, terram, Hieroſolymam, caput ſuum &c. & pejerare permitterent per illa, ut conſtat ex Matth. XXIII. 15. Locus Num. XXX. v. 2. & 3. Agit de voto, juramento confirmato quod non violandum, quod à Chriſto non improbatur, neque poſterioribus hiſce verbis ſuum opponit Salvator effatum. (2) Peccat Grotius allegando legem Lev. XXIV. 20. de talione. Nam (1) quod concernit legem talionis, non tam erat illa juris moralis, quàm juris forenſis & judicialis. (2) Chriſtus non ſuſtulit legem talionis etiam in N. T., ſc. in quantum lex talionis excercetur non à privato, ſed à perſona publica, quæ gladium in hunc finem geſtat, (3) in ipſo V. T. ita lex talionis ſeſe habebat, prout hoc ipſum conſtat ex Deuter. XIX. 17. & 18. Quid quod in V. T. Patriarchæ Jacobo diſplicuerit factum Simeonis & Levi, qui propterea dixit: *Simeon & Levi*

Lex talionis à Chriſto non eſt diſſoluta.

& Levi inſtrumenta violentiæ ſunt gladij ſive negotia illorum. Non veniat anima mea in arcanum eorum. neque honor meus jungatur ē pſorum congregationi, quia in irâ ſuâ occidevit Virum, & in petulantiâ ſuâ abripuerunt boves. Maledicta ira ipſorum quòd fortis, & furor ipſorum, quòd durus Gen. 49. v. 5, 6, 7. quid quod Ultio fuerit prohibita Levit. 19. v. 18. & Regū Sapientiſſimus dixerit: *Ne dicito, quemadmodum fecit mibi, ita faciam ei, reddam iſti viro ſecundum Opus ejus Prov. 24. v. 29.* Unde Iſidorus Peluſiota hanc legem dadatam eſſe exiſtimat Judæis, non ut veniam negarent, ſed ut eadem, quæ agerent, perpeti metuentes abſtinerent ab Injuriâ. (5) Peccat Author adducendo ex Levit. XIX. v. 18. *diliges proximum tuum*, hac adjectione, ſc. Iſraelitam: quaſi ſc. per proximum ibi intelligeretur ſolus Iſraelita. Atqui hoc falſiſſimum eſſe patet partim ex ipsâ voce, quia vox proximi notat quemvis hominem, etiam extraneum, & à Republica Iſraelitarum alienum. Ita vocantur Ægyptii Exod. XI. 2. ita Philiſtæi Judic. XIV. 20. partim, quia ipſe Author reſtringit odium ad certas tantùm gentes devotas excidio: At ſi per proximum ſaltem Iſraelita intelligeretur præter iſtas certas gentes, licuiſſet Judæis quosvis etiam alios non diligere; partim, quia apertè contrarium habetur Exod. XXIII. 4. & 5. ubi bos inimici, aſinus oſoris curandus, & Prov. XXV. 21. nec Chriſtus dextrè ſummam legis explicaſſet Matth. XXII. 40. Matth. V. 46.

Proximus in Hebræa Lege quivis homo eſt.

& 47. & Luc. X. 33. & 36. Quid quod ipſa recta ratio dictat, proximi Nomen non ita eſſe arctandũ, hominem homini debere humanitatis officia. Illuſtria inſuper poſſint produci Exempla illorum, qui in hoſtes non fuerint odio armati, ſed æquiores & ad officia parati ex Plutarcho, Valerio Maximo & aliis. Num itaque DEUS ſub Veteri T. rigidior eſſe cenſendus erit, & quidem contra ſtricturas juris vel luminis naturalis? annon generale fundamentum dilectiōnis in omnes ſeſe porrigentis, quod ex eodem ſanguine omnes? annon cùm dicitur: *Diliges proximum ut temetipſum*, inſinuatur; ita nos aliis facere debere, prout nobiſcum agi velimus. At hoc etiam docet inſitum illud principium. Quod tibi non vis fieri alteri, nè feceris. annon in illâ ipsâ lege Levit. 19. v. 16, 17, 18. adduntur, quæ univerſaliter illicita & prohibita, utpote detrahere, & inſurgere contra ſanguinem? Neque obſtat, quò reſpicit Grotius, quod in lege illâ dicatur: *Ne ulciſcitor neque iram aſſervato in populares tuos, ne inſtato contra ſanguinem proximi tui*, quaſi proximi tantùm eſſent populares: Nam ut non dicamus excluſivè non loqui, ſermo ita fuit temperatus ex aliis cauſis, tum, quia crebra cum popularibus converſatio, & conſequenter etiam iraſcendi occaſio, rara autem cum gentilibus. Hinc ille inter Romanos cum fratre litigans reſpondit, nihil ſibi poſſe intercedere ſimultatum vel litium cum aliis, quibus cum familiam herciſcundam non haberet;

beret; tum, quia ratio fuit reddita duplex non iraſcendi, & vincula odii mittendi fuerunt multiplicata, quia talis & proximus ſit & popularis; tum, quia eo ipſo, quod dictum eſt: *inſtare non debes contra ſanguinem proximi tui*, non ſolùm popularis propoſitus eſt ut non odio habendus, ſub ſtrictiori ratione, ſed etiam proximus, ſub illa latitudine, quæ omnes homines comprehendit Ipſe Joſephus nomen proximi latius extendit lib. 2. contra Appionem & legibus ſancitum eſſe aſſerit, ut peregrinis præbeatur aqua, cibus & iter comiter oſtendatur, quæ charitatis ſunt officia, à quibus ſequioribus temporibus deflexum, ut de recutitis ſcripſerit Juvenalis in more ipſis poſitum: *Non monſtrare vias eadem niſi Sacra colenti*. Et Tacitus: *Fidem habere obſtinatam, miſericordiam in promptu, adverſus omnes alios hoſtile odium.* (6) Peccat Author tanquam legis verba addendo: *Odio habebis inimicum tuum*, & de ſeptem populis devotis excidio explicando, nec non de Amalekitis; Nam (1) verba illa: *Odio habebis inimicum tuum*, nullibi inveniuntur in univerſa lege Moſis, ſed merum fuerunt commentum Phariſaicum. Quid? Si verba hæc legerentur, poſſent intelligi de quovis hoſte, cum generalia ſint, & quis Grotio poteſtatē dedit illa reſtringendi tantùm ad ſeptem illos populos & Amalekitas? Et quî convenirent hæc verba: *Odio habebis inimicum tuum* cum antecedentibus: *Diliges proximum tuum.* (2) Allegat quidem Author pro ſe

Commiſerationis prohibitio non eſt Odii præceptum.

locum

locum Exod. XXXIV. 11. 12. & ſeqq. nec non Deut. VII. 1. At hoc nihil ad rem. Non enim eſt conſequens, prohibetur Iſraelitis amicitia cum ſeptem populis & commiſeratio illorum, E. debuerunt illos odio habere. Sanè odio habere proximum ſemper in vitio eſt, quia repugnat præcepto illi, de diligendo proximo, quod eſt legis moralis & perpetuæ; & medium datur inter amicitiam & inter odium, cùm amicitia dicat aliquem affectum ſpecialem animorum, conjunctionem ſtudiorum & officiorum, inter quam & odium dilectio generalis mediat. Præterea falſum eſt, quod dicitur prohiberi commiſerationem, non enim commiſeratio prohibetur abſolutè, ſed ſaltem ſecundum quid ratione ultionis à DEO demandatæ, prout Judex poteſt commiſerari, & tamen ratione ultionis demandatæ non commiſerari. Denique etiam Iſraelitis non fuit graſſandum, in iſtos populos ſimpliciter ut in inimicos; tum, quia non ut inimici fuerunt habendi Iſraelitarum, ſed DEI & Eccleſiæ, & hoſtes publici, qui ſceleribus ſeſe contaminarunt ad ſummum, & proinde juſto DEI judicio erant exſcindendi, menſurâ peccatorum completa, quod concludere potuiſſet Author ex prædictione illâ divinâ Gen. XV. v. 16. tum, quia non privato motu erant tollendæ iſtæ gentes, ſed publicâ authoritate, manum ſaltem commodantibus Iſraelitis, quod iterum Grotius intelligere potuiſſet ex tenore verborum allegatorum Exod. XXXIV. v. 11. ubi

DEUS

Deus ſibi appropriat illam ejectionem & ex-
ciſionem dicens: *Ego ejiciam*; tum, quia finis
eradicationis fuit neceſſarius, non ſolùm Ec-
cleſiaſticus, ſed etiam civilis, ſc. abolitio ido-
lolatriæ & fuga communionis Iſraelitarum
cum illis, qui erant idololatræ, quod denuò
colligere ex eo potuiſſet, *ne eſſent illis laqueo*
Exod.XXIII.33. & ex ipſo loco allegato Deut.
VII. v. 1, 2, 3, & 4. (3) Quod concernit
Amalekitas, itidem nihil obtinet Author:
aliud enim eſt mandatum de excidio Ama-
lekitarum, aliud de odio in illos. Prius
habetur Deuter. XXV. non autem poſte-
rius. Atqui exſcindi etiam poſſunt illi,
quorum miſeremur, quos amamus. Sic
e. g. Magiſtratus vel in propria Republica
exſcindit facinoroſos, vel agens contra a-
lium extraneum bello, ſternit obvios gladio,
citra tamen rationem odii. Si enim hic af-
fectus intercurrat, confeſtim peccatur contra
legem de diligendo proximo: Imò ſi Lictor
miniſter juſtitiæ eo corripitur, peccat. Non
enim odium in perſonas debet ferri, ſed in
vitia tantùm illarum. Et ſi Deus voluit, ut
populus Iſraeliticus eſſet benè affectus in
bruta, quî potuit imperare, ut hominem odio
haberet ad imaginem DEI conditum? Aliud
itaque eſt affectus internus odii, qui nun-
quam laudabilis, aliud effectus externus ex-
cidii, qui non excludit charitatis & condo-
lentiæ motus laudabiles & præceptos,

Ad

Ad eand. Th.

OBSERVATIO IV.

Dum Author diſtinguit inter legem Moyſis generaliter conſideratam & ſpecialiter, immiſcet, quæ vero ſunt diſſona.

Legis generaliter & ſpecialiter acceptæ diſtinctio nō benè defenditur; 1. ex dictorum probantium ψευδερμηνείᾳ.

TAndem Author noſter malè finit hanc theſin diſtinguendo legem per Moſen datam aut ſecundum id, quod commune habet cum aliis legibus, aut ſecundum id, quod legis divinæ eſt proprium. Nam quamvis aliquo in ſenſu poſſit concedi hæc diſtinctio, non tamen illam confirmat, ſed potius pervertit (1) adducendo dicta Scripturæ, quæ in ſenſum detorquet alienum. Sic malè allegat locum ex Hebr. II. 2. per verbum enim ibidem non intelligitur lex ſecundum id, ſecundum quod aliquid commune habet cum aliis legibus, ſed intelligitur lex moralis ſive Decalogus ſecundum totum ſuum eſſe datus & promulgatus è monte Sinai. Loquitur enim Apoſtolus de Sermone illo, qui inter Angelos tum temporis dictus, quem Stephanus vocat λόγια ζῶντα Verba Vitæ Act. VII. ✝ſ.38 loquitur de illo Sermone, qui factus eſt firmus, Effectu ipſo comprobatus; loquitur de illo Sermone adverſus quem prævaricatio, & inobedientia h. e. ut vult Thomas peccata commiſſionis & omiſſionis, quæ vel maximè contra id, quod ſpirituale in lege,

de

de quo Paulus Rom. 7. v. 14. Sic locus ille ex Hebr. VII. 16. inconvenienter planè adducitur, nam per legem illam ſive mandatum carnale non intelligitur lex Moſaica moralis, ſed ceremonialis, quæ præcipiebat ceremonias Levitici Sacerdotii, in quo plurima, quæ expectabant tempus correctionis. Hinc Chryſoſtomus, de lege ceremoniali diſertè exponit, unde Retributio, illam legem ſervantibus lac, mel, pax, deliciæ, vita longa, omnia carnalia. Imò, ſi Theodoreto accedamus, lex ibi dicitur eſſe ἐντολῆς σαρκικῆς mandati carnalis, quia continebat mandatum hoc carnale, ut ſecundum generationem carnalem naſcantur, & ſuccedant morientibus Levitici Sacerdotes. Sic abſurdè deniq; adducit locum Rom. III. Lex enim factorum ibi non notat legem ſaltem ſecundum rationem præcepti in externis occupatam, ſed notat legem quanta quanta eſt moralem; quod patet tum ex directa oppoſitione ad Evangelium ſive legem fidei, tum ex excluſione gloriationis, quæ non ſita fuit in externa qualicunque obſervantia, tum ex phraſi Scripturæ, quæ legem operum ſive factorum, non accipit de qualicunque externa obſervantia, aut lege illam tantùm urgente, ſed de lege illâ, quæ primum interiorem affectum requirit, & ex illo opera externa. (II) Peccat Grotius, quando dicit legem divinam ſecundum id, quod legis divinæ eſt proprium, requirere etiam mentis puritatem & actus aliquos, qui ſine pœna

II. Ob terminorum amphiboliam.

temporali omitti poſſunt. Nam hoc dupliciter intelligi poteſt: aut de qualicunque puritate, aut de puritate ſummi gradus, qui cadere poteſt in humanam naturam. Si de priori accipiat, errat Grotius, nec totum dicit. Si de poſteriori, rectè quidem ſeſe res habet, verùm verba nimis generaliter ſunt concepta, & hic iterum cęſpitat, dicendo legem ea ratione vocari ſpiritualem Rom. VII. quanta quanta enim eſt, ſpiritualis eſt. Quamvis enim etiam exigat actus externos, non tamen quocunque modo exigit, ſed ut procedunt à radice ſanctitatis internæ, adeoque in ſpiritualitate cum internis communicant. Errat adducendo dictum ex Pſalm. 19 ubi de lege dicitur, quod exhilaret animam. Non enim hoc ipſum de lege dicitur excluſivè ad Evangelium, ſed de toto verbo divino, & præprimis de Evangelio. (III) Denique errat Grotius, quando dicit Legisperitos & Phariſæos fuiſſe priori parte contentos, ſcil. legis; & quod ſecundam partem concernit, nempe id, quod legi divinæ qua tali eſt proprium, commendari aut præcipi quidem illos ſpirituales habitus, illas virtutes, ſed non æquè Hebræis & in tanto gradu quo Chriſtianis, atque hoc ſenſu perfectiore opponere Chriſtum ſua præcepta veteribus. Nam (1) quicquid Grotius dicat de Joſepho & Hebræorum Magiſtris, nunquam poterit oſtendere, Phariſæos & Legisperitos, cum legem explicarunt populo, explicaſſe illam ſub ratione illa generali, ſecundùm

III. Ex Confirmationis infirmitate.

Oſtenditur non Politiæ Phariſæos aptaſſe legem ſed religionis.

dùm quam cæteræ quoque leges cum illa conveniunt, & graviora delicta pœnarum aſpectabilium formidine coercentur, juxta illos. Hoc enim non tam eſt officium Theologi & Doctoris Cathedrarii, quàm Magiſtratus & Politici. Quanquam enim non intimum nucleum aperuerint legis Phariſæi in explicatione ſua, tamen legem explicabant ſub ea ratione, ſub qua faciebat, aut facere debebat ad religionem. (2) Falſiſſimum eſt legem in quantum eſt lex divina & ſpiritualis non tantùm exegiſſe ab Hebræis, quantum à Chriſtianis. Lex enim moralis eſt immutabilis, ſemper ſibi conſtans, & quod ſemel exigit ſemper exigit, quoque in gradu aliquid requirit, illud uniformiter obſervat, & quod perfectiſſimam conformationem hominis cum DEO exigit, quomodò aliquid majus ſub N. T. exegiſſe dici poterit, cùm perfectiſſimo nihil detur ſuperius, nihil perfectius? (3) Peccat, dum ex falſa hypotheſi concludit; nempe: Chriſtum præcepta ſua oppoſuiſſe veteribus utroque ſenſu, neque hæc verba tantùm continere interpretationem legis; tum, quia Chriſto affingit hîc præcepta quædam peculiaria Moſaicis oppoſita; tum, quia fingit utroque ſenſu oppoſuiſſe, nempe etiam legi divinæ quâ divinæ, qua ſpirituali ſua præcepta, quod abſurdiſſimum, Verum enim vero conſonat & ſpirituale ſpirituali, nec opponitur; tum, quia falſum eſt Chriſtum non interpretem egiſſe Moſaicæ legis: verum enim ſenſum aperuit

In eodem gradu lex à Christiano & à Iudæo exigit.

Præcepta Chriſti nõ ſunt oppoſita Veteribus.

& vindicavit abſterſis gloſſis Phariſæorum, ut conſtat ex antecedentibus.

Ad Th. VII.

OBSERVATIO I.

Quanquam theſin ſuam commodè Author ſtabiliat, dictum tamen ex Pſalmo ſecundo inconvenienter etiam de Davide accipit.

JAm Author decurrit ad probationes pro jure belli ex Scriptura, in quibus quædam probari poſſunt, quædam improbanda veniunt, quorum illa admittenda, hæc vindicanda. Dictum I. ad Timoth. II. non malè explicavit.

Nec malè adducit Author locum ex I. ad Tim. II. adjuncto loco ex Rom. XIII. verùm errat in eo, quod dicit in Pſalm. II. loco huic illuſtrando ſervire id, quod de Regibus dicitur, qui Pſalmus veritatem ſuam habuerit in Davide, plenius tamen & perfectius in Chriſto. At ſicut concedendum eſt Grotio, locum illum illuſtrare, & maximè etiam probemus verba Auguſtini, ita malè dicit Pſalmum iſtum habuiſſe veritatem ſuam in Davide, perfectiùs autem in CHRISTO. Nam excluſivè agit iſte Pſalmus de Meſſiâ, planè veritatem ſuam non habuit in Davide, & ſolitariè agit de Chriſto. Quod patet tum ex eo, quia huic Regi in hoc Pſalmo tribuitur

Pſalmus II. in Davide veritatem nō habuit,

tur dominium in omnes gentes & in fines Orbis terrarum v. 8. At imperium Davidis exiguis Judææ finibus fuit terminatum; tum ex eo, quia præcipitur ut omnes Reges & quidem in perpetuum ſine ullo fine huic Regi ſeſe ſubmittant v. 10. & 11. tum denique, quia promittitur ſalus & beatitudo omnibus illis conferenda, qui fiduciam ſuam in hoc Rege collocent, & è contrario maledictio æterna, qui ei parere recuſent, atque ita iram ejus in ſe concitent ℣ſ. 11. Maledictus autem eſt, qui in homine fiduciam ſuam collocat, neque beatus dici poteſt, qui in Davide ſpem mentis ſuæ repoſuit. Quum verò dicitur: Oſculamini Filium. Malè hoc Grotius exponit in Commentario, ac ſi David hoc voluiſſet. Vos alii vicini Reges interfectorum Regum exemplo territi in tempore, venite ad fœdus obſequioſum. Beati omnes, qui fidei meæ ſe permittunt. Non enim hîc agi de Oſculo Davidi deferendo ex dictis conſtat: cùm Pſalmus agat de Meſſiâ, per Filium hic intelligatur Filius in æternitate genitus, ex quo ſuperior eminentiſſimo creaturarum Ordini, ipſis angelicis ſpiritibus Ebr. 1. v. 4. & 5. quamvis autem Pſaltes referat hæc verba ad Filium Dei conſubſtantialem non tamen agunt illa directè de ſubmiſſione ad fœdus obſequioſum, ſed latriâ & cultu divino illi deferenda, ut partim vox ipſa docet, quæ ita uſurpatur 1. Reg. 19. verſ. 18, partim uſus & conſuetudo illorum, qui extra Eccleſiam, atque hoc modo Deaſtros ſuos venera

Oſculum Venerationis & cultus argumentum.

nerabantur, quod Jobus indicat, dicendo cap. 31. ℣ſ. 26, 27. *Si vidi Solem cum fulgeret & Lunam incedentem claram & lætatum eſt in abſcondito cor meum & oſculatus ſum manum meam ore meo.* Quamvis enim ſint, qui de lætâ fortunâ hoc accipiant, quos, dum quis ſuæ induſtriæ tribuit, manum ſuam oſculari dicitur, tanquam fontem tanti boni, & juxta Gregorium, qui laudat, quod facit, & teſtimonio propriæ locutionis ſibi virtutem tribuit operationis, manum ſuam oſculari dicatur; nihilominus alii Interpretes de protenſione manus religiosâ è longinquo & oſculo illius luce cœleſti perfuſæ accipiunt, imò ipſe Grotius de ſubreptione opinionis, quòd Sol & Luna ſummi Dii, rerumque arbitri, animus adorandi quibus debeatur; partim Interpretes orthodoxi, inter quos Dn. D. Geierus hîc omninò videndus.

Ad Th. VII.

OBSERVATIO II.

Rectè concluditur ex Rom. XIII, & licere Magiſtratui ſontes occidere & contra externos bello uti.

Jus gladii ex Rom. XIII. ſolidè adſtruitur;

NOtandum eſt Authorẽ rectè concludere ex Rom. XIII. quod ſcil. poteſtas ſumma ſit Ordinatio DEI, & gladium non fruſtra gerat, quapropter illo uti poſſit tum in facinoroſos ſubjectos, tum in extraneos bello ar-

lo arcendos. Quamvis enim primò & directè agatur de jure gladii in ſubditos, ut ſequentia docent, conſequenter tamen etiã agitur de jure gladii in exteros, à quibus defendendi ſunt ſubditi, & à quorum incurſionibus liberandi. Photiniani quidem cum Anabaptiſtis eludere tentant hoc oraculũ excipiendo: non haberi hîc mandatum, ſed narrationem, quid fiat à poteſtate ſummâ, (2) de infideli Magiſtratu loqui, cui ferre leges non fuerit vocationis Apoſtolicæ, nihil commemorari quod attineat Chriſtianos, (3) non exprimi pœnæ modum, poſſe Magiſtratum gladium gerere citra effuſionem ſanguinis, eſſe figuratam phraſin, quæ non plus notet, quàm ſeveram pœnam, aut etiam gravem diſcordiam Matth. X. 34. alioquin omnes facinoroſos ſine diſcrimine capitali ſupplicio fore afficiendos. Verùm hæc fruſtra opponuntur. Nam (1) utut præceptum expreſſum hîc non legatur, tamen implicitum habetur; tum, quia dicitur Ordinatio divina; Inſtitutio autem divina obligat ad vibrandum gladium; tum, quia Magiſtratus dicitur miniſter DEI; miniſter autem obligatur ad executionem mandati principalis ſui; tum, quia dicitur, Magiſtratum fruſtra gladium non gerere; quod poteſt accipi vel ita, ut vox εἰκῆ notet temerè, & ſenſus ſit: *non gerit temerè ſine vocatione*, prout accipitur ad Coloſſ. II. 18. aut ita, ut notet fruſtra, ut ſenſus ſit: *non gerit fruſtra ſine fructu*, vel etiam *uſu*; non enim fruſtra gladium geſtat Magiſtratus, ſed ut eo utatur, ut

Contradicunt Photiniani ac Anabaptiſtæ.

Iſtorũ Objectionib. ſatis fit. Primæ.

ut ſtringat illum in malefactores, atque ita Reipublicæ Bonum conſervet. Prout vox hæc accipitur I. Cor. XV. 2. & Syrus eo reſpexit, qui vertit *inaniter*. Grotius in Commentario addit; *ὁ γὰρ εἰκῆ eſt λῃστής, pro, gravi de cauſa gladium gerit, in Thalmudicis frequens illud eſt de Rege Hebræo: Rex, qui portat gladium. Id rectè aptat ad Reges omnes: par enim nunc omnium jus, & Romani Imperatores pugionem gerebant, quod jus vitæ necisq; civium interpretatur Tacitus hiſtoriarum, III. Licet illis interficere, quod aliis non licet, Irenæus v, 24. Et propter hoc ipſi magiſtratus indumentum juſtitiæ leges habentes, quacunque juſtè & legitimè fecerint, de his non interrogabuntur, neque pœnas dabunt.* Quocunque autem modo accipiatur habebimus intentum.

Secundæ, Ad (2) reſpondetur (1) Paulum generaliter loqui de Magiſtratu in genere citra diſcrimen fidelitatis vel infidelitatis, (2) ideò de infideli Magiſtratu loquitur, ſi hoc ponamus, quia tum temporis non niſi infideles erant, præprimis ſi de ſummis poteſtatibus ſit ſermo, generale autem officium exprimitur (3) utiq; ſcribit talia, quæ Chriſtianos attinent; Scribit enim ad Chriſtianos, informat illos, & cum dubitarint, num tantis monſtris ſubeſſe debeant, dicit omnem animam ſubeſſe debere poteſtati ſupereminenti,

Tertiæ, Ad (3) reſpondetur nihil id facere contra propoſitum argumentum: tum, quia non opus erat ſpecialem modum pœnæ exprimere, modo generali in voce gladii probato; tum, quia phraſis hæc

utut

utut ſit figurata, non tamen notat ſaltem ſeveritatem pœnæ, ſed etiam jus gladii, quod ad Majeſtatem & honorem tuendum, & puniendos maleficos requiritur. Hinc etiam Romanis Poteſtatibus prælatæ ſecures in faſcem Virgarum colligatæ,ut indicaretur Virgas corrigibilibus, ſecures ad plectendum morte incorrigibilibus imminere. neque locus ille Matth.X. huc quadrat,non ſolùm quia confeſtim explicatur, quid gladius ibi ſignificet v.35. ſed, quia etiã in illo loco gladius non poteſt ſignificare pœnam politicam, nec locus parallelus eſt, cùm alias conſequens foret ſenſum hujus loci eſſe: Magiſtratus non fruſtra gerit diſſidium; tum, quia non eſt conſequens omnes eſſe capitaliter plectendos, ſi jus gladii hîc exprimatur, ita enim exprimitur, ut modus exercitii prudentiæ ſummæ poteſtatis relinquatur, quæ attemperat pœnas delictis, ſupplicia culpæ, non æqualiter, ſed per proportionem.

Ad Th. VII.

Observatio III.

Utut de Sergio conſtet illum fuiſſe converſum, fabuloſum tamen eſt illud de Abgaro Rege Edeſſenorum ſcribitur.

Ut Photiniani errant circa hoc dictum, ita ipſe Grotius non ſatis cautè agit adducendo exemplum Edeſſeno-

rum Regis, quem putat fuiſſe Chriſtianum, præmittitque illi Sergium, qui juxta quosdam fuit de familiâ Sergia, cujus Au&tor Sergeſtus Comes Æneæ, membrum L. Sergius; Catilina, vocatq; illũ Proprætorem, non Proconſulem, ut Vulgatus & Eraſmus: cùm Cyprus non fuerit Conſularis, ſed prætoria provincia, teſte Strabone. Favere tamen illis videtur vox græca, ſed agnoſcit ipſe Author Catachreſin in Commentario, quem converſum fuiſſe ad Chriſtianiſmum laudatus ab illo verſiculus docet: de poſteriori autem audacius paulò pronunciavit & citra baſin ſolidam. Nititur enim hoc ipſum illâ Epiſtolâ Chriſti, quæ fingitur ad Abgarum Regem hunc Edeſſæ miſſa, atqui illa ſuppoſititia ut imago, quæ etiam fingitur ad ipſum translata, de quâ Baronius, cui Caſaubonus ſatisfecit; quod probatur tum ex eo, quia etiam ipſo Melchiore Cano teſte hiſtoriam Euſebii apocrypham ideò judicavit Eccleſia, quia in primo libro refert Euſebius Epiſtolam ad Abgarum ſcriptam, quam Gelaſius explodit; tum, quia Eraſmus in Epiſtola ad lectorem præfixa Tom. 4. Operum Hieronymi, oſtendit fœtum hunc eſſe ſubventaneum; tum, quia ipſe Coſterus alias pronus ad ſuperſtitiones, & homo Pontificius ordinis Jeſuitici, litteras has nunquam pro genuinis ab Eccleſia agnitas ſtatuit, in Enchiridio ſuo c. 1. & Bellarminus de Scriptoribus Eccleſiaſticis ad annum 34 ingenuè fatetur. Epiſtolam Chriſti ad Abagarum nunquam fuiſſe

Sergius quis?

Epiſtola Abgari eſt ſubventanea.

fuiſſe admiſſam ab Eccleſia inter Scripturas Canonicas, inter quas ſine dubio admiſſa fuiſſet, ſi ab ipſo Domino ſcriptam fuiſſe conſtitiſſet.

Ad Th. VII.

Observatio IV.

Poteſtas ſupereminens Paulo concretè dicitur.

Denique Grotius ambiguè loquitur, quando dicit non de perſonis quæri, an impiæ fuerint, ſed an functio in illis impia fuerit, & negari ab Apoſtolo functionem eſſe impiam, quia à Deo inſtituta. Atqui, ſi hoc intelligit de dicto Pauli, quod ſc. Apoſtolus agat ibidem non de Principibus aut Regibus, ſed de functione ſaltem & munere, quod agat de poteſtate in abſtracto, non in concreto, imprudenter nimis & oſcitanter circa locum Pauli verſatur. Nam per poteſtates ibi intelligi Reges poteſtate inſtructos, vel illos, quibus Imperium competit, liquet tum ex eo, quia de tali poteſtate loquitur, quæ gladium geſtat, & cui tributa ſolvuntur, verſ. 4. & 6. ad quam propterea provocavit Paulus Act. 25. v. 11. Atqui talis poteſtas non eſt poteſtas in abſtracto, & muneris forma, ſed in concreto. Principes enim gladio ſunt armati, illis tributa penduntur. Apoſtolus notanter dicit: Cæſarem (non poteſtatem in abſtracto) appello; tum

Rom. VIII poteſtatem in Concreto Apoſtolo accepit.

ex

ex eo, quia aliàs ſi Apoſtolus hoc voluiſſet ſingulari fuiſſet uſus & dixiſſet: *Omnis anima poteſtati ſupereminenti ſit ſubjecta;* At non ita loquitur, ſed ut concretum innuat, dicit poteſtatibus ſupereminentibus in plurali; tum ex eo, quia Apoſtolus Petrus explicat, quid per poteſtates ſupereminentes intelligatur 1. Epiſtola c. 2. dum ponit concretum Rex. Et quàm facilè poſſet aliquis ita inſurgere contra Reges & Principes, dicendo, ſe venerari quidem poteſtatem illam in abſtracto, recalcitrare autem perſonæ, ſive ſubjecto illius. Neque obſtat ipſa vox, quæ videtur pro Grotio ſtare, nam vox etiam ἐξουσία ſive poteſtas uſurpatur pro ſubjecto poteſtatis, pro Regibus & Principibus, ut patet tum ex Sacris Luc. XII. 11. tum ex illo Suetonii in Claudio: Juriſdictionem per provincias poteſtatibus demandavit; tum ex uſu loquendi recepto apud Italos hodierno, qui Præſides loci ex veteri lingua Poteſtates appellant, obſervante Marco Antonio de Dominis.

Ad eand. Th.

OBSERVATIO V.

Argumentum tertium ex Lucæ cap. 3. depromptum miſcet putamina baccis & plenius eſt vindicandum.

Johannis ad milites orationem ad Chriſtianos quoq; pertinere?

IN argumento tertio petito ex Johannis Baptiſtæ verbis non eſt nervus contemnendus. Tangit autem (1) Grotius Photinianos,

nianos, qui reſpondent ad locum objectum verba Johannis ad Chriſtianos non pertinere, quia ille non fuerit lux illa, quæ nos illuminare debuerit, ſed Chriſtus, nec Evangelii, adeoque novi vivendi generis autor. Verùm reſpondet ad hanc exceptionem Photinianorum Grotius rectè quidem, quod Johannes & Chriſtus eodem exordio doctrinæ, quam aſſeruerint, ſummam indicarint, verùm malè deinde addit: (1) Chriſtus regnum cœleſte h. e. legem novam dicit cœpiſſe invadi à diebus Baptiſtæ Johannis: neque enim Chriſtus neque Johannes legem novam protulerunt, neque per regnum cœleſte lex nova intelligenda erit, ſed regnum gratiæ, ſub majori menſura & amplitudine. Nec probari poteſt Chriſtum reſpexiſſe ad illum modum loquendi, qui Hebræis fuerit familiaris. Errat (2) quando dicit, Johannem nunquam diſtinguere Chriſtum à ſe præceptorum diſcrepantia. Neuter enim præcepta eo ſenſu in medium protulit, ſed conſpirarunt in doctrina. Quapropter longè melius reſpondetur Photinianis, ſimpliciter negando, verba Johañis ad Chriſtianos non pertinere. nam quamvis non fuerit ille lux vera, quæ illuminat totum mundum, fuit tamen lucerna prælucens, præcurſor Domini, qui viam paravit; abſit autem, ut ſtatuamus præcurſorem Domini contraria tradidiſſe Domino, approbaſſe quod principali diſplicuerit. Putida itaque & in fraudem Veritatis conficta ſunt illa Photinianorum ſcribentium: *Animadver-*

Contendunt Photiniani.

Refelluntur rationibus.

Regnum Chriſti nõ eſt lex nova.

Johannes nullũ præceptũ propoſuit.

Matth. XI. ℣ſ. 14, 15, 16, 17. adeoque omnibus ſuis numeris expletam; tum, quia pœnitentia non ſupponit præviam animi probitatem, nec præcurſor Johannes ſalutaris diſciplinæ fundamenta jeciſſe dici poteſt; cùm non tantùm ſupponatur imperfectæ pœnitentiæ illum fuiſſe præconem, ſed & abſurdiſſimè arbori malæ ante converſionem tribuantur fructus boni contra Enunciatum Chriſti Matth. VII. v. 18. (3) Diſſimulat, quæ Eraſmus huic argumento oppoſuit, quæque hîc diluere debuiſſet Grotius, qui repoſuit: Johannem hæc non dixiſſe Chriſtianis, ſed potius gentilibus, aut certè profaniſſimis Judæis. (2) Bellaſſe Judæos legi, ſtipendia autem meruiſſe ſub alienis Ducibus non legi (3) bellaſſe Judæos ſed juſſu Numinis, Chriſtianos autem non habere juſſum Chriſti, ſed potius oppoſitum. Dixiſſe itaque juxta Theophylactum hæc militibus, non ut ea ſervantes benè, ſed ut minus malè viverent. Verùm ad hæc reſpondetur & quidem ad (1) non poſſe probari illos, quos allocutus fuit Johannes fuiſſe Gentiles vel profaniſſimos Judæos, & dehortatum ita eſſe ſaltem illos, ut minus mali eſſent. (2) Poſito quod Gentilibus hæc dixerit Johannes, multò magis hoc ipſum dictum erit Chriſtianis, quorum vita debet eſſe illuſtrior vitâ Gentilium, (3) qualeſcunq; fuerint, venerunt ad Johannis baptiſmũ, reſipiſcentia omnibus commendatur, nec excipiuntur milites, aut admittuntur niſi ſub conditione depoſiti balthei, abjecti clypei

Eraſmi argumenta; Enervatur primum.

Secundum

pei, ſoluti militaris cinguli. Ad (2) reſpõdetur: poſito ita ſeſe rem habere, ſequeretur ſaltem militiam mercenariam non poſſe probari, quid verò fiet, ſi defendenda civitas contra incurſiones hoſtium, ſi Respublica nequit conſervari, niſi vi oppoſitâ armis adverſantibus. (2) Falſum eſt aliis Principibus non militaſſe Judæos; militarunt enim Xerxi, Alexandro M., ut docent Chærili verſus, quos Joſephus producit, ut conſtat ex Hecatæo; Antiocho, Demetrio, Ptolomæis, Pompejo, Romanis; prout hoc ipſum conſtat ex Joſepho, Appiano, Euſebio & aliis. Hinc Grotius exiſtimat hos στρατευόμενοι ſive στρατιώτας, ut Salmaſius cum Beza exponit, aut Herodi, aut Philippo; aut etiam Romanis militaſſe. Cum Romani Judæam partim ſuo, partim Sebaſteno, partim Cæſarienſi milite cuſtodierint juxta Joſephum fine 19. Originum. Cæſarienſes verò Judæi fuerunt. Alii verò volunt militaſſe partim ſub Herode Antipâ contra Aretam Regem Arabum, partim ſub præfecto templi, partim ſub Pilato Præſide Romano, paria habet Ludovicus Wolzogenius Socinianus in Commentario. (3) Si quando alienis Principibus noluerunt militare; cauſa fuit non ipſius belli, tanquam rei illegitimæ, averſatio, ſed cultus Judaici ſufflaminatio. Qui enim ſunt ſub alieno arbitrio, illi ſuis ſacris non poſſunt ita defungi, ut volunt. Audiamus hic iterum Grotium hanc cauſam exponentem, cui & alias addit, ſcribens: *Ut militiam in præſidiis non defugiebant*

Iudæi ſtipendia ſub Græcis & Romanis Imperatoribus fecerunt.

giebant Judæi, ita expeditiones ſi qui ſalva religione vix poterant: Quia Sabbatho ferre arma & magna itinera facere per legem vetabantur: adde quod permixti externis vix poterant obſervare traditam victus rationem. quas duas cauſſas à Judæis obtendi ſolitas ad impetrandam ἀστρατείαν liquet ex Dolabellæ literis ad Epheſios, quæ apud Joſephum extant. Qui & à L. Lentulo Judæos religionis cauſa miſſionem impetraſſe narrat. Alia cauſſa quæ interdum Judæos à militia arcebat hæc erat, ſi adverſus populares eſſent pugnaturi; Nam κατὰ τῶν ὁμοφύλων ὅπλα λαβεῖν ἀθέμιτον, inquit idem Joſephus. Ad (3) reſpondetur (1) falſum eſſe, & ſupponi, Chriſtianos contra Christi juſſum belligerare, nec dicta quæ Matth. V. leguntur, huc quadrant, ut conſtabit ex ſequentibus. (2) Si eſſet contra Chriſti voluntatem, etiam veteres Chriſtiani abſtinuiſſent; atqui contrarium conſtat ex Hiſtoria legionis Thebææ ſub Marco Aurelio, ex Tertulliano in Apologetico cap. 5. ex Baſilio, qui refert multos Sanctorum fuiſſe in caſtris Gentilium in Oratione de laudibus 40 militum Martyrum ex Auguſtino & aliis. (3) Quomodo contra voluntatem Chriſti hoc eſſe potuit, cùm ille nihil immutarit circa dictum hoc, nec reprobarit effatum illud Johannis, ſed paſſim ad ipſius enunciata provocarit. Fruſtra itaque producitur Theophylactus. Nam dictum hoc eſſe militibus, tantum ut minus malè viverent, textui adverſatur. Dixit Johannes: *Facite fructus pœni-*

Tertium. Bellum nō contravenit mandato Christi.

tentia dignos; arbor non faciens fructum bonum in ignem mittetur: hoc fulmen cùm uſſiſſet, corda penetraſſet, quærunt, ut publicani, milites: quinam igitur fructus boni? quid faciendum? informat itaque illos Johannes non de minus malis, ſed bonis fructibus, & ſi probandus hîc eſt Theophylactus, probandum quoque erit Turbam adventantem fuiſſe innocentem ad opera bona, ut ille ſenſit contra Effatum Johannis verſiculo hujus capitis ſeptimo.

Ad Th. VII.

OBSERVATIO VI.

Non ſatis validum argumentum illud negativum eſt, quod quinto loco Author producit.

IN hac theſi quædam minutiora occurrunt tangenda; utpote illud, quod in quinto argumento ponit legem ſc. forenſem duraſſe usque ad Reipublicæ deſtructionem, Chriſtum nec Apoſtolos unquam de iſtius ceſſatione locutos, niſi quatenus id comprehenſum videri poſſit in Reipublicæ deſtructione: quod, qua ratione poſſit ſubſiſtere, ſuperius expenſum eſt, ubi de abrogatione hujus legis etiam actum. Quod dicit: quædam fuiſſe permiſſa ante Chriſti tempora, etiam quoad animi puritatem, quod admitti nequit: nam ſaltem impunitatem in foro externo habebant, qui vel uxorem repudiabant,

Eadem animi puritas ante Chriſtum eſt exacta, quæ debetur poſt ipſum.

bant, vel aliquid aliud agebant diſſonum re ctæ rationi, neq; propterea magis fuit intenſa Puritas illa ſub N. T. quàm ſub V. Addit Paulum dicere ſummum Pontificem eſſe conſtitutum, ut judicium ferret ſecundum legem Moyſis Actor. 24. verſ. 3. in quâ citatione mendum forſan typographicum, cùm illud legatur Actor. 23. v. 3. At verò hîc ſeipſum ferire Grotius videtur: pugnat enim pro poteſtate belligerandi, pro jure gladii. Ipſe autem cenſet judicia capitalia, jam tempore Chriſti ceſſaſſe, & ad verba illa Judæorum ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα, *nobis non licet interficere quenquam* Joh. 18. v. 31. ita commentatur: *Tacitè innuunt Jeſum tantorum criminum teneri, ut omninò morte luenda ſint. Id autem non erat ipſorum poteſtatis. Nam ſi qui aliquando à Judeis ſunt interfecti, id factum eſt motu populari, quanquam interdum prajudicium quoddam interceſſerat Senatus eos reos declarantis.* & ad Matthæi cap. 5. ejusque verſiculum vigeſimum ſecundum laudat Thalmudicos, qui titulis de Synedrio & de Sabbatho dicant: *Judicia animarum, id eſt capitalia ablata fuiſſe à Senatu magno quadraginta annis ante excidium Urbis.* Quamvis autem hæc non probemus, nec ex vero dicta eſſe exiſtimemus per ea, quæ in contrarium diſputat Richardus Montacutius Originum Eccleſiaſticarum Tomo priori partis poſterioris, numero 77. & B. Hülſemannus in Harmoniâ numero 140. huic tamen argumento, quod hîc producit

Grotius ſeipſo diſſentiens in eo.

bellum indicere luculenter deprehenditur. Hinc ipſe limitare cogitur nimis laxè dicta, ſcribendo ad locum Actor. 23. *Manſiſſe legem judicialem, quamdiu manſerit Respublica & ſecundum illam judicare debuiſſe Ebraeos judices intra eos cognitionis limites, quos Romani ipſis concedebant.* Secundò nititur fundamento valdè lubrico verbis ſcil: illis Pauli: *Tu ſedens judicas me ſecundum legem, & contra legem jubes me percuti:* quæ verba quidam accipiunt non de illo, quod jure vel actu competierit Pontifici Ananiæ, ſed de facto, quod ſibi arrogarit, cùm Senatus & Paulus hîc non convenerint, ut judex & reus, ſed ut duæ partes adverſæ & litigantes coram Claudio Lyſiâ Judice, qui eum eripuerat Judæorum furori, flagris in ipſum inquiſiverat, & poſtremo die inter Senatum & Paulum confrontationem inſtituerat: juſſit itaq; Pontifex percutere Paulum non vi poteſtatis cujusdam judicialis, ſed ex Intemperie quadam & Impotentiâ animi. Tertiò oppoſitum colligunt quidam ex verſiculo quinto, dum dicit Paulus: *Neſciebam fratres, quia Princeps eſt Sacerdotum*, hoc enim pronunciaſſe, non quaſi ignoraverit hunc Ananiam filium Nebedæi ſe venditare pro Pontifice, ſed quod reprobarit Principem in Ordine Eccleſiaſtico, neque agnoſcere voluerit illum ulterius, quia Sacerdotium vetus ceſſarit Ebr. 8. quò collimant Beda, Rabbanus, Salmeron Gagnejus, nec non ut familiarem ipſi laudemus, Daniel Heinſius, cujus ſunt ſequentia:

Negativa refellitur.

Ego

Ego nec iis aſſentiri neque cæteris poſſum Theologis, qui in his & ſimilibus Paulum humanitus quid paſſum volunt, &, ut ipſi loquuntur τῆς χάριτος οὐκ ἀπολαῦσαι, ſive deſtitutum à gratia fuiſſe, qui nec voluiſſe Apoſtolum, quod volunt, exiſtimo. Ut cum ſciret, ſcilicet Pontificem fuiſſe ſummum, id diſſimularet; Conſtat enim tantam tum fuiſſe ἀναρχίαν, ut in diem quaſi eſſent Pontifices, aut non eſſent; quæ confuſione ut nil fœdius, ita nihil juſtius; poſtquam factione ſummorum quoque Sacerdotum & mendaciis damnata veritas, damnata Patrum ſpes, damnatus eſſet ſummus omnium Sacerdotes. Paulum ergò ut acerbe ita verè quod ſentiret dixiſſe: neſciebam eſſe vel adeſſe Pontificem. Quæ mens perſpicua & clara, nec repugnant Græca. De loco Matthæi quinto quæ annectit, caduca ſunt. Loquitur enim Chriſtus principaliter de lege morali, partim, quia connectit cum illâ Prophetas, partim, quia hanc complevit ſincera explicatione & vindicatione à corruptelis Phariſæorũ, deinde præſtatione obedientiæ. quæ illi debebatur Rom. 8. v. 3. partim, quia in ſequentibus agitur de præceptis legis moralis, quæ contra Phariſæos ſtabilit.

Ad Th. VII.

Observatio VII.

In argumento undecimo Author incommodè loquitur.

Malè dicitur Chriſti legem ſuſtuliſſe legem Moſaicam.

NOn ſatis dextrè Author in argumento undecimo dicit: Chriſti legem ſolam legem

legem Moſis, quæ gentes ab Hebræis ſeparabat, ſuſtuliſſe. Malè, quia Chriſto nulla lex competit, quia inſuper maceria illa rupta non fuit lege Chriſti, ſed adventu in carnem & propagatione Evangelii ad extraneos quoque. Locus ex Epheſiorum capite ſecundo adductus in tantum concludit, in quantum quæ honeſta ſunt, non ſublata eſſe adventu Chriſti oſtendit: directè verò agit de lege ceremoniali illa enim paries intergerinus, qui ruptus præmiſſo ſigno in aulæo templi, de quo Matth. 27. v. 51. illa inimicitiis occaſionem dedit inter Judæos & gentes, de quo Actor. 10. v. 28. illa denique fuit lex in ritibus poſita, de qua Eb. 10. v. 1. remittimus iterum ad Bezam, qui ſic ſcribit in Notis majoribus: *Legem quidem in genere Chriſtus pro nobis implevit, ſed non ut illam irritam faceret, ſicut mortem & peccatum deſtruxit. Nam ceremonialem quidem legem ſic abrogavit, ut rem ipſam pro umbris ſubſtituerit: & quod ad moralem legem attinet, liberavit nos quidem ab ejus maledictione, ſed tantum abfuit ab eo ut illam tolleret, ut è contrario nos juſtificatos, id eſt ab illa legis condemnatione aſſertos, ſanctificet, id eſt, illius pro viribus præſtandæ ſtudio nos donet, ſicut paſſim docet Apoſtolus, & quidem Rom. 6. & 7.*

Ad

Ad Th. VII.

Observatio VIII.

Jure ſingulari bellum geſſerunt Iſraelitæ adverſus Chananæos.

Rectè Author ſtatuit non unam belli cauſam eſſe & ante tempora occupandæ terræ Cananææ pios rationis ductu, melius forſan revelationis, quæ in arduis negotiis ſuſcipiendis illos animabat, bella geſſiſſe, & poſtea aliis quoque de cauſis. De jure autem belli Iſraelitarum adverſus Cananæos diſputari poteſt, an ex ſolo titulo mandati divini pependerit, nec ne? Sunt, qui exiſtimant jus aliquod accreviſſe Iſraelitis ex ſcelerum menſurâ & impietate Chananæorum, de quo Gen. XV. v. 16. & Levit. XVIII. ℣ſ. 24, 25, 26, 27, 28. titulo repetundarum; Semi enim poſteros Majores Judæorum ex hâc ipsâ Regione vi ejeciſſe olim Chananæos, atque ita jure repetiiſſe veterem poſſeſſionem & hæreditatem. An autem hæc ſufficiant dubium eſſe poteſt. Primæ enim cauſæ opponi poteſt, quod non confeſtim populo in populum jus aliquod competat, ſi alter ſit ſceleratus, cùm & poteſtas ſumma populi impientiſſimi immediatè ſubſit Deo vindici & admiſsâ hâc licentiâ ſocietas humana in diſcrimen adduceretur, nec ita invadere tantùm potuerint Iſraelitæ Cananæos, ſed & alios populos æquæ vitiis contaminatos, ipſique

Ius Iſraelitarum ad bella Cananæa deducendum eſt non ex ſcelerum menſura. Nec ex titulo repetundarum.

que Iſraelitæ non fuerint integri vitæ ſceleriſque puri, tum in Ægypto, tum in deſerto; Alteri verò, quia tractus annorum 500 & quod excurrit, illam elidat, poſſeſſio quieta per aliquot ſeculorum decurſus, quæ ſi non obtineret, ut alibi Grotius loquitur dominia rerum ſemper eſſent incerta & fluctuarent in Salo immenſo controverſiarum; plures etiam fuerint Semi de ſtirpe nepotes præter Iſraelitas in Oriente, qui pari jure, parique titulo potuiſſent repetere occupatas ſedes: erant enim Semo filii Elam, Aſſur, Arphaxad, Lud & Aram Gen. X. v. 22. unde Perſæ, Aſſyrii, Chaldæi, Lydii, Syri. Hinc etiam conqueſti ſunt Chananæi de injuſtitiâ armorum, quæ moverunt Iſraelitæ apud Procopium libro de Bello Vandalico, Evagrium lib. 4. cap. 18. & paſſim Gentiles, Alexander Polyhiſtor, Tacitus, Juſtinus, Strabo illa improbarunt; ipſi denique Manichæi apud Epiph. hæreſi 66. Quapropter ad authoritatem & voluntatem divinam ſolam videtur recurrendum, quæ nulli controverſiæ obnoxia, DEUS enim per populum aliquem alterum evertere jure poteſt, & manu nunc uti hâc nunc illâ, nunc hoc, nunc illo miniſtro juſtitiæ: DEUS prædixit ſe vindicaturum iniquitates hujus populi Geneſ. 15. DEUS præcepit & juſſit occupare hanc terram Joſuæ 1. v. 2. & 3. qui, ſi nulla fuiſſet cauſa ex parte Chananæorum jure ſupremi Dominii potuiſſet bona hujus terræ transferre à poſſeſſoribus ad alios Dan. II. v. 21. Colligitur hoc primo ex Scriptura quæ oſten-

Sed ex ſola DEI authoritate.

approbatur calculo Scripturæ,

oſtendit voluntatem divinam. Dicit enim Dominus Joſuæ 1. v. 2. *Surge & tranſi Jordanem iſtum, tu & omnis populus tecum in terram, quam EGO dabo filiis Iſrael*; ubi vox *Ego* juxta Maſium emphaſin habet: Docet Iſraelitas ad hoc jus provocaſſe, ita enim Jephtah Judicum XI. v. 21, 22, 23. *Tradidit Dominus Sihonem Regem Amorrhæum in manus Iſrael cum omni Exercitu ſuo, qui percuſſit eum & poſſedit omnem Terram Amorrhæi habitatoris regionis illius & univerſos fines ejus de Arnon usque ad Jaboc & de ſolitudine usque ad Jordanem. Dominus ergò Deus Iſrael ſubvertit Amorrhæum pugnante contra illum populo ſuo Iſrael.* Monſtrat Gentiles quoque hoc jure fuiſſe niſos, utut ex falsâ Opinione verſiculo vigeſimo quarto, quod profani Scriptores comprobant; Herodotus lib.2. Xenophon lib.4. & alii. Secundò Rabbinorum conſenſus, juxta quos bella quædam juſſu legis gerebantur, ut probè animadvertit noſter Schickhardus in Jure regio, titulo de Bello, theoremate 16. Tertiò Patrum teſtimonium præprimis Auguſtini libro 22. contra Fauſtum cap. 78. *Calumnioſâ imperitiâ Moyſes reprehenditur, quòd bella geſſerit, qui minus reprehendi debuit ſi ſua ſponte gereret, quam ſi DEO jubente non gereret: ipſum verò Deum quòd talia juſſerit, audere reprehendere: vel Deum juſtum & bonum talia jubere potuiſſe, non credere hominis eſt, ut mitiùs loquar, cogitare non valentis divinæ providentiæ per cuncta ſumma atque ima tendenti, nec*

II. Rabbinorum.

III. Patrum

novum eſſe, quod oritur, nec perire quod moritur, ſed in ſuo ſingula quæque ordine ſive naturarum, ſive meritorum vel cedere, vel ſuccedere, vel manere: hominum autem rectam voluntatem, divinæ legi conjungi, inordinatam verò cupiditatem divinæ legis ordine coerceri ut nec bonus aliud, quam præcipitur, velit: nec malus amplius, quam permittitur, poſſit: ita ſanè, ut non impunè poſſit, quod injuſtè voluerit: ac per hoc in omnibus, quæ humana infirmitas horret, aut timet, ſola iniquitas jure damnatur: cætera ſunt vel tributa naturarum, vel merita culparum. Quamvis verò ſola voluntas divina poſſit nobis eſſe cauſa, non tamen negamus ſuperius allegatas duas poſſe quoque in numerum cauſarum referri, non quidem ſeparatim ſumptas, ſed conjunctim & cum hâc connexas, quæ ſola principalis vim ſuſtinet, Auguſtino & Caſſiano etiam alibi partim criminum multitudinem, partim hæreditatis repetitionem allegantibus. Ædificarunt autem exules Chananæi Oppidum Tingen munitiſſimum in Numidiâ, ubi duæ ex albo lapide columnæ, quibus inſcriptum erat: *Nos Mauriſci ſumus & fugimus à facie JEHOSCHVÆ Filij NUN.*

Ad

Ad Th. VII.

Observatio IX.

Tributa ſolvenda ſunt ſummæ Poteſtati, etiam non attento Fine, Formâ & Materiâ.

IN nono Argumento ex fine colligit Author & concludit, cum tributorum finis ſit, ut poteſtates publicæ habeant unde ſumptum faciant ad bonos tuendos, & coercendos malos bellum ex genere illorum eſſe, quæ lege Chriſti non ſublata. In ſubſidium vocat locum Pauli Rom. XIII. v. 3, 4, 6. ubi diſputant quidam num tributa ſolvere ſemper ſit honeſtum & præceptum conſcientiam obligans, ſi ſcil. non intendatur Tuitio bonorum & Coercitio malorum, ſed aliud, etiam noxium uni vel alteri in Republicâ vel ſtatui adverſum, & videtur Grotii argumentum ulterius non concludere, quam ſi tributa cum fine bono conjungantur, & ad illa ad quæ aliâs vergere debent adhibeantur. At Apoſtolus non tam ex finis qualitate, quam præcepti authoritate agit, unde Socius quondam Religionis: *Nobis nec finis, nec forma, nec materiæ, nec uſus rationem habuiſſe Apoſtolum verò ſimillimum videtur: quia ſimpliciter tributum, vectigal cui vectigal debetur, ſolvi jubet: Debitum iſtud ex poteſtate imperantis, non ex jure Imperij æſtimans, quaſi dixiſſet: Rectoribus debetis, ſive jure regant, ſive*

Tributa nō ex fine forma & materia tantum æſtimanda.

Sed præcepti authoritate.

ſive jus ſibi uſurpent. Rationes ſunt: 1. Quia Rectoribus quatenus ſupremæ poteſtates ſunt & gladium geſtant, non legitimi aut juſti Rectores ſunt, vetat reſiſtere. 2. Quia, qui legitimi ac juſti Rectores ſint, difficillimæ eſt dijudicationis. 3. Quia Chriſtiani à Petro jubentur parere Dominis, non ſolùm bonis & æquis (ἐπιεικέσι) *ſed etiam* τοῖς σκολιοῖς, *id eſt, pravis aut diſtortis; 1. Pet. 2, 18. 4. Quia vectigalia ſolvuntur bono Reipublicæ iſtius in qua vivimus & cujus membra ſumus, ad quod procurandam etiam periculo vitæ & damno fortunarum omnium obſtringimur, & quod procurare præſumitur Princeps, ſi non Reipublicæ ipſius, ſaltem ſui ipſius cauſſa, ne Dominio & Principatu excidat.*

Ad Th. VIII.

OBSERVATIO I.

Dictum Eſaianum neque conditionatè neque abſolutè explicatum à Grotio ſine Cenſura transmitti poteſt.

RESolvuntur hîc quædam, quæ videntur militare contra militiam, in quibus Author partim rectè procedit, partim ceſpitat;

Opponit Author ſibi teſtimonium ex Eſaia II. 4. ſeqq. & reſpondet ad illud (1) conditionatè poſſe accipi, (2) ſi intelligatur purè, nondum impletum id eſſe, ſed implendum

dum in converſione generali Judæorum ad huc expectanda. Sed malè agit, quod 1. dicit conditionatè eſſe accipiendum: nam Oracula de futuro ſtatu N. T. non ſunt hypotheticè ſed purè accipienda. 2. Pari ratione cætera oracula & vaticinia poſſent hypotheticè accipi, e. g. illud Geneſ. XLIX. de venturo Meſſia ablato ſceptro. 3. Judæis ita & profanis ampliſſima aperiretur janua eludendi vaticinia V. T., ſi Commentum Grotii ſubſiſteret. 2 Errat, quando dicit intelligendum idem eſſe purè, ſed rem ipſam docere nondum impletum hoc eſſe: Atqui hoc ipſum & eſt contra Authorem & falſiſſimum illud, quia hoc dictum non accipit de temporibus Meſſiæ & illa inſequentibus in Commentario ſuo, ſed perversè refert ad illud tempus, quo Urbs ab obſidione Raſinis & Phaceæ liberata fuit, & multi ex populis hoſtibus Syrorũ Hieroſolymam ſe ut ad locum tutiſſimum contulerint, & ibi in atrio Gentium Deum adorarint. Falſiſſimum verò, tum, quia utique circa initia N. T. Apoſtolis miſſis in univerſum Orbem cœpit hoc impleri; tum, quia nihil niſi ſumma fidelium in Eccleſia N. T. conſenſio indicatur, ſcil. nationum, ingeniorum, ſtatuum, animorum diverſiſſimorum concentus, & harmonia ſuaviſſima; tum, quia Patres etiam antiquiſſimi admiſerunt in N. T. jam eſſe hoc vaticinium completum. Origenes 2. Homil. in Gen. Baſilius Homil. 10. Chryſoſt. Homil. 12. in Gen. Hieron. in Comment. ad h. l. Gregor.

Vaticiniũ Eſaiæ accipi non poteſt ſub conditione.

Illud Grotius purè intelligendum eſſe non prudenter ſtatuit.

Idem vaticinium in N. T. impletum eſt.

Quomodo ſit intelligendum.

l. 2. in Ezech. Homil. 16. Dictum itaque hoc aut accipitur de pace politicâ aut eccleſiaſtica N. T. ſi primum; ex Hiſtoria conſtat nato Chriſto pacatum fuiſſe Orbem, Jani portas clauſas, ut verè dici potuerit:

Pax me certa ducis placidos conflavit in uſus
Agricola nunc ſum, militis ante fui.

Hinc de Auguſti tempore Virgilius:

Aſpera tunc poſitis miteſcent ſecula bellis.

Et quamvis dicatur: *non exercebuntur gentes ultra ad prælium*, poteſt tamen phraſi Scripturæ notari non tam perpetuum, quàm longum tempus pacis optatæ. Conſulatur Suetonius in Auguſto cap. 22. Si ſecundum; utique temporibus Meſſianis pax floruit in Orbe; tum, quia Evangelium fuit propagatum ſine inſtrumentis bellicis & armorū vi, Suadâ oris divinitus animatâ, nec exciſi, qui hactenus Idolis litarunt, ut quondam Chananæi, ſed Oleæ inſiti; tum, quia inter Judæos & Gentes Maceria fuit diſrupta Eph. 2. tum, quia animorum fuit conſenſus maximus in Eccleſia, tranquillitas conſcientiarum, cœleſtis ſinceritas Actor. IV. ℣ſ. 32. quocunque modo autem exponas, quanquam poſterior ſit præferenda primæ, nihil contra bellum inde concludi poteſt, non ex primo, quia non præcipitur quod faciendum vel omittendum, ſed refertur quid futurum, cujus complementum docuit eventus; non ex altero, quia Apoſtoli & Chriſtiani ſub ipſis perſecutionibus non fuerunt turbati, ſed gaudentes Act. V. v. 41.

V. v. 41. & verè quisque fidelium potuit eſſe ſanguinis & belli mediis tranquillus in undis.

(3) Peccat Grotius, hoc dictum torquendo ad generalem converſionem Judæorum, ſi purè intelligatur & talem generalem converſionem audacter ſtatuendo, melius feciſſet, ſi rem in ſuſpenſo reliquiſſet, prout multi Theologi faciunt circa hoc dubium, aut ſi in negativam propendiſſet cum B. Luthero Tom. 8. Jen. 109. tum, quia illam univerſalem converſionem gentis Judæorum impugnat maledictio illa graviſſima, de qua Pſ. 96. v. 24. & Pſ. 119. v. 17. Matth. VIII. 11. & XXVII. 25. tum, quia conſiſtere non videntur hæc duo: generalis Judæorum Converſio, & tanta Raritas fidei in ultimis temporibus, de qua Luc. XIIX. 8. tum, quia ingreſſus gentium cum conſummatione ſeculi immediatè nectitur, Luc. XXI. 24, 25. Generalis converſio Judæorum expectanda temerè aſſeritur.

Ad Th. VIII.

Observatio II.

In dicto Chriſti ex Matthæi quinto capite reſovendo Author miſcet quædam, quæ non poſſunt admitti.

Opponit ſibi Author loca ex Matth. V. atque reſpondet (1) Chriſtum non alloqui Magiſtratū, ſed privatos, qui impetuntur, nec de quavis agere injuria, ſed de tali, qualis eſt alapa. Verùm ut primam reſponſionem

Verba Chriſti de inſtito co'apho I. non excludunt patientiam atrocioris injuriæ.

ſionem non improbamus, ita circa alteram meritò dubitatur, num ſcil. alapa ibi ſub ratione tali proponatur, & levis injuria à Chriſto eſſe dicatur; partim, quia alapa in ſe ſatis atrox eſt injuria, neque Chriſtus illud quod atrox eſt voluit leve dicere, qui aliàs rem eloquutus eſt prout ſe habet; partim, quia Chriſtus etiam in graviori injuria requirit, ut non reſiſtamus malo; partim, quia comparatè hæc verba intelligenda ſunt, ſcil. potius eſſe perferendam alapam & alteram maxillam exhibendam, quàm alapam regerere, & vindictam ſibi ſumere privatam; quia in priore caſu injuriam ſaltem patior, in poſteriori autem me vindico, Magiſtratus jura involo, atque ita pecco; quidvis autem potius ſuſtinendum eſt quàm peccandum: & verba hæc ut probè obſervavit Auguſtinus, non tam intelligenda ſunt de exhibitione operis, quàm de præparatione cordis, quo ſcil. animus adeò debet eſſe liber ab affectu vindictæ, ut potius paratus ſit novam injuriam ferre, quàm veterem peccaminosè vindicare. Quod Socius Religionis docere poteſt, ſcribens: *Chriſtus eo ipſo, quod ſecus fecit, tanquam legis ſuæ optimus interpres, ſignificavit ſe verba legis ſuæ κατ' ἐπιείκειαν intelligi velle, & non ἀποτόμως urgere. Et ſanè, etiamſi factum hoc Chriſti non exſtaret, ratio ipſa recta cogeret. Nos verba legis Jeſu Chriſti benignè & non κατὰ τὸ ῥητὸν interpretari. Nam, 1. quid ſi percutiens maxillam dextram, ſecundò percutere nolit? Quid ſi volens ſecundò*

II. Dicta ſunt comparatè.

percutere, ſiniſtram nolit ferire, ſed eandem iterum dextram? 2. quod ſi percuſſio unius maxillæ adeò gravis ſit, vt percuſſus præ dolore novæ ferendæ impar ſit? 3. Obverſio illa ultronea, irritatio videretur, aut invitatio ad novam injuriam & plagam. 4. Tum non liceret declinare, ſubterfugere novam injuriam, contra omnem rationem & contra ipſum Chriſti præceptum, quo perſequentes nos fugere jubemur de civitate in civitatem. Matth. X. 23. 5. Ne liceret quidem blando alloquio demulcere ferientem & à nova injuria inferenda divertere; Multo minus reprehendere ſeriò & delicti ſui commonefacere, quin & verbis ad ſeveritatem compoſitis objurgare, quæ ſanè totidem abſurda eſſe nemo non videt. Non itaque prohibetur hîc Injuriæ Declinatio, nec moderata ſui Defenſio, nec denique auxilii ſuperioris decens imploratio, ſed ut diximus, vindicta privata, cùm ipſe Chriſtus contra injuriam egerit Johan. 18. ℣ſ. 23. Egregiè Iſidorus: *Promptior eſto ad ſuſcipiendum, quàm ad inferendum moleſtiam. Diſce mala potius tolerare, quàm facere, diſce mala ferre potius, quàm inferre.* (2) Allegat locum ex I. Cor. VI. 4. & dicit: vetari Chriſtianos in profanis auditoriis inter ſe litigare. Verum 1. non prohibitum erat juſtè contendere etiam in profanis auditoriis, quia etiam Magiſtratus gentilis erat miniſter DEI gladium non fruſtra gerens, & quidem bonis præmio, malis terrori. (2) Actu ipſo ſæpè contenderunt Chriſtiani in profanis audito-

Chriſtianis in profano foro litigare nunquam eſt prohibitū.

riis coram judice aliquo gentili, prout plura adduci poſſunt exempla ex Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ. 3. Saltem hoc prohibet Apoſtolus in caſu ſcandali & reſtrictè ad certũ objectũ, nempe βιωτικὰ vel ea, quæ ſpectabant ad victũ & lucra, adeoq; concernebant bona temporalia, & exiſtimat conſultius eſſe ſi abſtineatur, quàm in tali caſu litigetur. Oppoſitum non malè collegit Socius Religonis ex tribus hiſce indiciis: 1. *Quum Apoſtolus in principio capitis oppoſitè loquatur, ac non ſub ſanctis. Eo ipſo enim teſtari ſatis clarè, ſanctos judices eſſe & judicia exercere poſſe, & quidem manentes ſanctos. Nam ſi ſanctimoniæ, ſive veri Chriſtiani titulo exciderent eo ipſo quod judicia exercerent, jam ſub iis judicio experiri tantundem eſſet atq; ſub injuſtis judicibus litigare. 2. Quia Apoſtolus alioquin tot verba non feciſſet, ut probaret ſanctos ſive Chriſtianos aptiſſimos eſſe ad judicandum: quorſum enim illud ſerviret, ſi Chriſtianis Iudicibus nullo modo eſſe liceat? 3. Quia multò adhuc minus mandaſſet, ut ex ipſo Chriſtianorum numero conſtituerentur Judices ejusmodi litium & controverſiarum, quales inter eos agitabantur. Mandat autem & urget id Apoſtolus, imò affirmat præſtare, ut viliſſimi aliqui ex fratrum numero ad jus dicendum inter fratres deligantur, quam ut infideles Magiſtratus adeant; quanquam dicat deinde neceſſe non eſſe ut id fieret, propterea, quòd non deeſſent inter eos qui juris dicendi periti eſſent, & ad ejusmodi controverſias dirimendas maximè idonei*

donei. Certè, ſi judicia tum intendere tum exercere Chriſtianis prohibuiſſet Apoſtolus, non dixiſſet abſolutè: ſtatuantur judices ex ipſis fratribus, cùm ejusmodi lites incidunt, ſed dixiſſet: ſi nullo omninò pacto fieri poteſt, ut Chriſtiani à peccato litigandi cum Chriſtianis abſtineant, ſaltem ne adeantur infideles, at ne majora mala ex morbo illo litigandi pullulent, potius aliqui ex Chriſtianis conſtituantur, quàm inſultores illi adeantur, quia illud minus malum eſt quàm hoc. At quia abſolutè & ſimpliciter in talibus caſibus judices ex fratribus conſtitui debere dicit, ſatis oſtendit, id Chriſtiano illicitum non eſſe, aut ſe pro illicito id non habuiſſe. (3) Dicit Author legem hebræam divortii libertatem indulſiſſe & privatæ ultioni, ut apud judicem exigere potuerit talionem; Chriſtum verò majoris patientiæ Magiſtrum nolle arceri quidem vel vi vel in judicio injurias quasdam tolerabiles. Verùm hæc nimis crudè dicta; tum, quia indulgentia non facta eſt in divortio, ſed ſaltem illius permiſſio locum habuit quoad impunitatem in foro exteriori, conſcientiâ non evolutâ aut liberâ factâ in foro interiori. 2. Privatæ ultioni non indultum fuit in V. T. etiam apud judicem exactione talionis; quod enim peccaminoſum eſt tum extrajudicialiter, tum in judicio, lex hebræa nunquam indulſit; peccaminoſum autem eſt ultionis ſtudium privatum, ſive illud quis perſequatur ſimpliciter ſive coram judice. Vindicta enim privata ſemper pugnat, & ultio cum dilectione proximi.

Divortio & privatæ ultioni non indulſum, fuit in lege Hebræa nec Chriſtus utriusque libertatem ſuſtulit.

ximi. 3. Falſiſſimum eſt Chriſtum fuiſſe majoris patientiæ Magiſtrum, neque ille prohibuit aditum ad judicem, niſi ſupponatur animus vindictæ cupidus, qualis aditus ad judicem etiam in V. T. cum hoc animo non erat in conſcientia tutus.

Ad Th. VIII.

OBSERVATIO III.

In reſolutione tertii Argumenti Grotius etiam aliquoties à vero deviat.

Proximi ſignificatio ſemper porrecta fuit ad homines quosvis.

TErtium argumentum Author malè ſolvit, reſpondendo: præceptum eſſe Hebræis, ut proximum diligerent Hebræum, ſc. quod oſtendat collatio v. 17. & 18. Atqui hæc non conſiſtunt; tum, quia ut ſupra notatum & proximi nomine intelligitur omnis homo juxta nos, exponente Chriſto Luc. X. 30. & ſeqq. tum, quia hæc ipſa gloſſa fuit & Phariſæorum & hodiè Photinianorum; tum, quia non evincit còllatio verſiculorum hoc ipſum. Nam, ſi per fratrem intelligatur Hebræus ℣ſ. 17. non propterea conſequens eſt verba illa: *Diliges proximum &c.* v. 18. eſſe exegetica priorum, ſed potius eſſe ampliativa, atque progredi Moſen à dilectione fratris Hebræi ſcil. ad dilectionem proximi, omnis hominis, qui noſtræ opis indigus; Ut ergò erravit in hoc dicto exponendo, ita

errat

errat quoq; concedendo latius eſſe porrectam ſignificationem proximi ad homines quosvis tempore N. T. cùm omnes in communem gratiam jam ſint recepti, nulli populi à Deo devoti. Falſum enim eſt ſignificationem hanc eſſe extenſam in N. T. Proximus enim ſemper notat illum, qui ejusdem ſanguinis nobiſcum ex Adamo, tam in V. quàm N.T. 2. Gratia vel defectus gratiæ non fecit, ut aliquis eſſet proximus vel non eſſet, cùm in naturæ identate fundetur ratio proximi. 3. Chriſtus Luc.X. exponens quis ſit proximus, non accerſit fundamentum iſtius propinquitatis ex receptione in communem gratiam aut excluſione omnis devotionis ad excidium, ſed ex indigentia ejus, qui ejusdem nobiſcum naturæ. Denique errat, concedendo in lege Evangelica majorem dilectionis gradum imperari: tum, quia non datur lex Evangelica, tum, quia nullus major gradus poteſt imperari quàm ille, ut diligam proximum ſicut me ipſum: Ille autem in lege imperatus eſt; tum, quia cum illa dilectione proximi nihilominus inæqualitas illa conſiſtit, ut magis diligam e.g. patrem, quàm extraneum. Subjicit & dicit: *Vide ſententiam moralem, quæ extat* Prov. XXIV. 11. Hæc ſi ita ſimpliciter leguntur, putantur eſſe ſine veneno, ſed non ſunt. Nam Grotius aliàs quoq; ſtatuit, quod quæ in proverbiis Salomonis habentur non tam ſint præcepta divina quàm monita quædam moralia, qualia ſc. aliàs monita prudentum occurrunt inter Gentilium

Proximus quis?

Major dilectionis gradus à Chriſto nuſquam præceptus eſt.

Salomonea proverbia non ſunt morales ſententiæ.

Scriptores. At hoc periculoſè dicitur, tum, quia talia ſunt divinæ Originis immediatæ, tum, quia obligant & quidem in conſcientia, habent itaque rationem legis ſive præcepti; tum, quia malè dicuntur ſententiæ morales, quæ fœcundæ Spiritu, & non tam hominum mores formant, quàm vitam DEO placentem, imò Chriſtianam præſcribunt & exigunt, de quo videri poteſt Samuel Bolius in Comment. ad Proverb. Salomonis.

Ad Th. VIII.

OBSERVATIO IV.

Probatur Reſponſio Authoris ad Argumentum ex Rom. XII. rejicitur verò Commentum, & de Sectionibus Capitum aliquid annectitur.

NOn malè reſpondet Author ad locum Rom. XII. In Commentario autem Virus Socinianum prodit, addendo verbis Paulis *Nulli malum pro malo reddentes.* h.e. *non licet vobis, quod Levitis illis licebat, ſine judicio occidere Idololatras. Vobis id Chriſtus non permiſit. Illis licebat oculum poſcere pro oculo, dentem pro dente; Vobis id non licet.* Cæterùm addit reſponſioni: *Eoque minus, quia capitum ſectiones non ab Apoſtolis ſunt, aut eorum ætate, ſed multò ſerius facta ad dividendam lectionem & faciliorem locorum allegationem.* Tangit hîc controverſiam intricatam de capitum divi-

Sectionū, quæ eſt Capitum Biblicorum, Origo.

diviſione, de qua ita cenſuit Heinſius in prolegomenis ſuis, eſſe illam novam planè & recentem ; Suidas teſtis eſt Evangelium Matthæi ſectum eſſe in titulos 68. & capita 355. &c. Unde diſcere nos jubet Caſaubonus majores partes à priſcis vocatas fuiſſe titulos, minores κεφάλαια ſive capita, contrà quàm nos hodiè facimus. De inventore autem ſectionis in capita certum eſt Patres Latinos Arithmetica illa capitum ſectione non fuiſſe uſos , & in latinis Bibliis manuſcriptis antiquioribus nulla planè extat capitum diſtinctio. Sixtus Senenſis ſe in exemplaribus latinorum Bibliorum , quæ ab anno ſalutis noſtræ Milleſimo prodierunt duplicem inveniſſe capitum enumerationem teſtatur; vetuſtiorē quæ numeroſior, & recentiorem, quæ in omnibus impreſſis exemplaribus hodiè uſurpatur. Sunt qui diſtinctionis hujus authorem faciunt Arlottum natione Hetruſcum Ordinis minorum,miniſtrum generalem,qui floruit ſub Adolpho Imperatore anno 1290. Sunt, qui putant fuiſſe Hugonem Cardinalem natione Burgundum , profeſſione Dominicanum, qui abſolutis in Biblia Commentariis tale quid molitus fuerit. Probabile eſt, quod Joh. Crojus obſervat, à priſcis Patribus fuiſſe inventam ad imitationem librorum V. T., ut & faciliori Scripturæ lectioni conſulerent, lectorum memoriam juvarent, & locos ipſos vel interpretari vel laudare commodiùs poſſint, ita tamen, ut antiqua diviſio cum hodierna non eadem planè

fuerit. Quapropter, ſi Grotius loquatur de antiqua, rejicitur cum Heinſio, quoad aſſertionem, quòd tam ſerò facta ſit diviſio, ſi vero de poſteriori, admitti poteſt.

Ad Th. IX.

OBSERVATIO I.

Uſus ſequens & prudentum Authoritas in divinis Scriptoribus tanti non ſunt facienda, ut Grotius opinatur.

Quis ſit in divinis Scriptis uſus ſequẽtis & authoritatis prudentũ valor.

HIc Author (1) dicit, in divinis etiam ſcriptis ſequendum eſſe uſum ſequentem & prudentum authoritatem. Verùm hæc commodè ſunt accipienda. Nam 1. longè alia eſt ratio Scriptorum divinorum, alia humanorum. In his magnam vim habet tum uſus ſequens,, tum prudentum authoritas, non verò in illis. (2) Hoc ipſum vel maximè favet illis, qui Scripturæ ſenſum volunt venari ex antiquitate, & eo usque progrediuntur, ut etiam conſenſum Patrum normam faciant fidei, ſed ſecundariam. 3. Quamvis Eccleſiæ ab Apoſtolis conſtitutæ acceperint liberaliorem explicationem, ſubſiſtit tamen illa intra ſimplicitatem primitivæ Eccleſiæ, & emergentibus hæreſibus longè majori induſtrìa occupati fuerunt Dd. in Scripturis explicandis & vindicandis, quàm nondum natis; quemadmodum noſtro ſeculo plus

plus actum eſt circa textum ſacrum, quàm per aliquot ſecula etiam Patrum tempore: neque hæc ita ſunt poſita, ut Pontificii ad traditiones ſuas ſtabiliendas non abuti poſſint.

Ad Th. IX.

Observatio II.

Non multum laborandum de teſtimoniis adverſantibus Bello Origenis & Tertulliani.

AUthor in hac theſi ad dicta veterum contra bella reſpondet, tales docuiſſe quiddam magnificentius, utpote Origenem & Tertullianum: quaſi ſc. hi Patres hoc voluerint, non quidem præceptum eſſe abſtinere à bello, ſed tamen conſultum. Verùm non opus eſt, ut vindicias paremus Origeni & Tertulliano, cùm uterque à quamplurimis Scriptoribus habeatur pro hæretico, & cumprimis contra Origenem agit Cornelius Janſenius Epiſcopus Yprenſis in Auguſt. ſui Tomo primo lib. 6. cap. 13. ſcribens: *Inter omnes, qui præceſſerunt Pelagium neminem peritiorem totius Pelagianæ hæreſis Architectum inveni, quam Origenem*, & paulò poſt: *Errorum diverſorum lacunam* meritò vocari poſſe aſſerit. (2) Quomodo magnificentius illud ipſum dicitur, quod cum ſuperſtitione eſt conjunctum? (3) Ita ſtabilitur diſtinctio conſiliorum & præceptorum Pontificia, quaſi ſcil. abſtinentes à bello non ſolùm præce-

Origenis & Tertulliani teſtimonium adimendæ bellorum juſtitiæ, nihil derogant.

Notatur diſtinctio præceptorũ & Conſiliorum.

ptis ſatisfaciant, ſed etiam conſiliis; cùm tamen talia conſilia ſuperiora præceptis non dentur: nam ſi quod magni Viri conſulunt eo ipſo præcipiunt, ſi homo non poteſt præcepta adimplere, quomodo conſilia non erunt annumeranda præceptis, quomodo poterit aſſurgere ad conſilia perfectionis, ut vocant, qui nec præceptis ſatisfacit? Et hoc ipſum eſt, quod recoquit p 33. dicendo, Chriſtianos primorum temporum tanto ardore ſuccenſos fuiſſe ad præclariſſima quæque capeſſenda, ut ſæpè conſilia divina pro præceptis amplecterentur.

Ad eand. Th.

OBSERVATIO III.

Non inter conſilia referendum, quod quidam ex Chriſtianis non contenderunt judicio adverſus Raptores, & juramenta refugerint atq; ab aliis abſtinuerint.

Authorinter conſilia deputat in ſequentibus, quod Chriſtiani non contenderint judicio adverſus ſua rapientes, quod omne juramentum refugerint, quod à ſecundis nuptiis abſtinuerint. Verùm hæc non ſunt conſilii ſed præcepti. Primum quidem, quia judicio contendere adverſus rapientem & non litigare non eſt ſaltem conſultum, ſed eſt etiam præceptum. Præceptum autem dupliciter

Præcepto non Conſilio eſt annumeranda 1. Litiũ declinatio.

Præcepti [illegible]

pliciter intelligi poteſt: aut ſimpliciter, aut in caſu caſus ſub hypotheſi gloriæ divinæ: Poſito quod hoc non ſit præceptum abſolutè & ſimpliciter, eſt tamen præceptum in caſu ſcandali ſub hypotheſi gloriæ divinæ, ubi utique potius relinquenda ſunt bona temporalia, & poſtponenda gloriæ divinæ. Novimus aliâs quid Ambroſius Catharinus ſcripſerit: *Res hodiè deploranda nulla natio eſt ſub Sole, quæ contra conſilium Apoſtoli ſit litibus tam implicata, quam Chriſtiana: nam Turcæ, Tartari, Afri & Indi omnes controverſias per Arbitros vel Judices de plano, ſine ſtrepitu judicij definiunt.* Alterum, quod refert de abſtinentia à juramentis, itidem non fuit conſilii, ſed præcepti; abſtinuerunt enim ideò à juramentis, ne cogerentur per idola jurare, prout hoc comprobat exemplum Baſilidis apud Euſebium lib. 6. Ipſe Grotius obſervat in notis ad Matth. ex Tertulliano, Chriſtianos non juraſſe ut cæteros per genium Principis, quod juramentum Polycarpus detrectavit, quia illi voci inerat falſi numinis ſenſus, ſed eosdem Chriſtianos juraſſe per ſalutem Principis, omnibus geniis auguſtiorem: Nec ſimpliciter concedi poteſt, primos Chriſtianos prorſus non juraſſe, ſi ſine conſcientiæ labe fieri poterat, oppoſitum patet ex Vegetii lib. 2. cap. 5. de re milit. ubi meminit juramenti Chriſtiani, ſed per Deum, non per genium. 3. Quod concernit ſecundas nuptias ab illis dehortari non eſt laudabile conſilium; tum, quia Apoſtolus Paulus

II. Evitatio Iuramentorum.

III. Nuptiarum ſecundarum.

diſertè docet Rom. VII. 2. ceſſare omne vinculum interveniente morte; tum quia, ſi uſtio urgeat, periculoſum eſt abſtinere à nuptiis ſecundis & contaminare corpus, peccare & remedium in Scriptura præſcriptum non amplecti, quo cavetur peccatum; tum, quia legis neceſſitate à nobis exigitur ſecundarum nuptiarum amplexus; qui enim dixit, *ſatius eſt nubere quàm uri* I. Cor. VII. ille præcepit, in caſu uſtionis conjugium. aliâs notum eſſe iniquiores juſto fuiſſe nuptiis ſecundis Tertullianum, qui digamos peccatores voluit eſſe; Athenagoram, qui adulterium illas vocavit; Clementem Alexandrinum, qui fornicationes dixit, ſed hoc inter næros venuſtatis deputandum.

Ad Th. IX.

OBSERVATIO IV.

De Labaro Conſtantini non conſtans eſt omnium ſententia.

Variæ Scriptorum de Labaro Conſtantini ſententiæ.

IN eadem theſi pag. 34. meminit militum, quos habuit Conſtantinus in exercitu ſuo, Chriſtianorum, & vexilli, cui Chriſti nomen inſcripſerit, de quo Prudentius.

Signabat labarũ, clypeorum inſignia Chriſtus. non ita res eſt liquida. Sunt qui putant ſolam crucem immiſſam aut commiſſam Conſtantino apparuiſſe cum literis: in hoc vince, ſine duabus initialibus nominis Chriſti literis & reliquo apparatu; adeoque hi planè diſce-

diſcedunt à Grotio, aſſerentes quod ſc. Chriſti nomen non inſcriptum fuerit, ſed crucis figura apparuerit, & conſequenter in labarum traducta fuerit. Sunt, qui crucem & vocabula, in hoc vince, & nomen Chriſti & reliquum apparatum exceptis imaginibus apparuiſſe volunt. Sunt, qui putant X Græcorum majuſculum cum inſerto P & vocabula, in hoc vince, Conſtantino apparuiſſe, & ipſum X eſſe crucem decuſſatam. Primam ſententiam fovit Cæſar Baronius, alteram ſententiam amplexus eſt Gretſerus, tertiam noſter beatus Brenzius. Si itaque prima ſubſiſtat, Grotii non ſubſiſtet, quamvis & cæteræ aliquo modo diſcedant à ſententia Grotiana. Verba Euſebii verò lib. I. in Vita Conſtantini Magni cap. 25. ita habent: *Erat autem tali figura fabricata. Haſtile oblongum, erectumque, auro undique obductum fuit: quod cornu habuit transverſum ad formam crucis conſtructum. Supra in faſtigio ipſius operis, corona affixa, lapidibus precioſis, & auro politè circumtexta. In ea ſalutaris appellationis Servatoris nota inſcripta, duobus ſolum expreſſa elementis: id eſt, duabus primis literis nominis Chriſti (erat enim litera ρ in ipſo medio litera χ curioſè & ſubtiliter inſerta) quæ totum Chriſti nomen perſpicuè ſignificarunt. Quas quidem literas deinceps ſemper Imperator in galea geſtare conſuevit. Ad cornu illius particulæ, quæ ex transverſo erat per haſtile trajecta, velamen quoddam pertenue appenſum adhæſit, regalis videlicet & magni-*

ſica textura, mirabili varietate lapidum precioſorum artificioſè conjunctorum, luciſque ſua claritate pulchrè reſplendeſcentium depicta, & multo auro intertexta: quæ dici non poteſt, quantam ſpectatoribus ob ſuam pulchritudinem excitarit admirationem. Iſtud igitur velamen ad cornu affixum, longitudinis latitudiniſque crucis menſuram penitùs exæquavit. Oblongum verò & erectum haſtile in ſublimi appenſum, cujus pars inferior verſus baſim longius ducta fuit, ſub ipſum crucis inſigne ad texturæ diſcurrentis fimbrias, auream pij Imperatoris pariter ac liberorum ſuorum effigiem, ad pectus uſque concinnè deſcriptam continuit. Iſto igitur ſalutari ſigno Imperator, tanquam hoſtilis cujuſque & infeſtæ violentiæ propugnaculo, ſemper uſus eſt. Cujus expreſſæ ſimilitudines, mandavit ut univerſum exercitum perpetuo antecederent.

Ad Th. IX.

Observatio Ultima.

Tribuit hîc Author Chriſtianorum bonitati, quæ non undiquaque cum Chriſtiana pietate conſpirant.

Dicit Author ſæpè Epiſcopos & plebem Chriſtianam interpoſitis precibus ſuis avertiſſe pœnas præſertim capitales: morem quoque introductum, ut, qui ad Eccleſiam confugiſſent, non niſi vitæ ſervandæ fide data redde-

redderentur, & ut circa Paſcha carcere emitterentur, quos ſua crimina attinebant, quæ vult eſſe ſigna Chriſtianæ bonitatis omnem rapientis clementiæ occaſionem. At primò num illa Interpoſitio precum, illa Interceſſio Epiſcoporum & plebis Chriſtianæ ſemper fuerit ſignum Chriſtianæ bonitatis merito dubitatur cum ſufflamen juſtitiæ & ſignum Chriſtianæ bonitatis non conveniant. Secundò de more introducto, ut, qui àd Eccleſiam confugiſſent non niſi vitæ ſervandæ fide datâ redderentur, iterum diſceptari poteſt, num laudabilis nec ne, num illa fuga ad Eccleſiam facinoris ultimo ſupplicio digni fœditatem expiarit, exercitio juſtitiæ obeſſe potuerit, impunitatem conciliare debuerit reo? ſanè ſequioribus temporibus abuſus acceſſit deteſtandus, ut verè Petrus de Ferrariis: *Ego dico, quod hæc jura facta ſint ſine ratione, & ad beneplacitum, imò & contra jus divinum. Si enim Deus noluit tolerare ementes & vendentes in Eccleſiâ, ſed eos ejecit, quanto magis non vult receptari in ejus Eccleſiâ latrones, & homicidas & ſimiles.* Tertiò emiſſio ſceleratorum circa Paſcha non debetur pietati aut bonitati Chriſtianæ, ſed conſuetudini vitioſæ Judæorum, de quâ Matth. 27. v. 15. Luc. 23. v. 17. Joh. 18. v. 39. Quamvis autem Grotius hunc morem non ad Judæos, ſed ad Romanos referat, ſcribens: *Veterem hunc morem fuiſſe non credo. Nam lex Moſis erat χωρὶς οἰκτιρμῶν, ut ait ſcriptor ad Hebræos X, 28. ὁ νόμος ἀσύγγνωστον ἔχει, inquit*

Pietatis nō fuit Chriſtianorum veterum pro ſceleratis interceſſio;

Nec eorundem circa Paſcha Emiſſio.

quit ſcriptor reſponſionum ad Orthodoxos. Nec cuiquam homini data ignoſcendi poteſtas: Non Regi, non Synedrio, non populo univerſo. Nam Jonathan, cujus pœnam poſcebatur à Patre, aut certè non ex lege Moſis, ſed ex novo edicto regio. Nam in legem nihil peccaverat. David Abſalamo veniam dare auſus non eſt, donec forte propoſitum paterno affectui, Joabo annitente, ſuccubuit. Joabo quoque homicidij pœna dilata, non donata eſt, Rex etiam Sedecias agnoſcit ſe contra Synedrij ſententiam nihil poſſe. Ipſi autem Synedrio Sameas exitium vaticinatus eſt, quod Herodem accuſatum non condemnaſſet, quare credibile eſt à Romanis hoc eſſe. Nam in Livij hiſtoria invenimus lectiſternij indicti diebus vinctis dempta vincula: religioni deinde fuiſſe quibus eam opem diſtuliſſent vinciri. Ad hoc exemplum putem ab Auguſto hanc gratiam conceſſam populo judaico; Idque mandatis procuratorum fuiſſe comprehenſum. Nam alioqui præſides Romani nullam habebant ignoſcendi libertatem, ut leges nos docent. Non tamen poſſumus probare hanc Originem, nam Johannes diſertè dicit, Pilatũ dixiſſe: *eſt Conſuetudo vobis*, Judæis ſc. quam ipſi introduxerint, vel in memoriam liberationis ex Ægypto, vel paſchalis beneficii, ut dimittendo unum & reliquos captivos occidendo indicarent interfectionem filiorum primogenitorum ab Angelo percuſſore, & gratiam Iſraelitis à DEO factam. Secundò, ſi ideò deducit hunc morem à Romanis, quia penes illos obtinuit, cùm apud Græcos quo-

que

que invaluerit & alios populos Judæis vicinos, cur non pari ratione alius ex Hellade illum in Judæam derivare poſſet? Tertiò non eſt conſequens, aliquam ſimilitudinem habuit hæc conſuetudo Judæorum cum lectiſternii Romani ſacris; ergò exinde natales ſuos: potuit Judæus eſſe quoad faciem ſimilis Romano, num itaq; filius fuit illius, quem lineamentorum Effigie referebat? neque laudare hanc conſuetudinē poſſumus, quò ut Cella illa gemituum, triſtitiæ domus, apud ſuperos Plutonis hoſpitium, locus perpetuâ nocte cœcatus aliquâ infuſione albeſceret, ut loquitur Caſſianus dimiſſi fuêre reſeratis carceribus captivi, de quâ graviter noſter B. Gerhardus in Harmoniâ: *Si rem rectè expendere velimus hæc ceremonia fuit ἐθελοθρησκεία humana, non ſolùm præter legem introducta, ſed etiam eidem planè contraria. Deus enim memoriam liberationis ex Ægypto inſtituerat Paſcha certis ritibus quotannis celebrandum, ſed Hypocritæ non contenti hoc memorali divinitus inſtituto ſuperinduxerant hanc ceremoniam, quæ initio fortaſſis fuit libera, ſed progreſſione temporis, ut fieri ſolet in ritibus & traditionibus adhæſit illi opinio neceſſitatis & cultus.*

Conſuetudo Judæorum vinctos in Feſto Paſchatis dimittendi Romanorum lectiſternio Originem non debet

CAPUT III.

Ad Th. I.

OBSERVATIO I.

Deſcriptio belli publici non omnimodè probari poteſt.

Ad bellum publicum requiritur non tantum is qui Iurisdictione gaudet, ſed & ſummæ poteſtatis authoritas.

IN hac theſi Author Bellum publicum deſcribit, quod ſit illud, *quod auctore eo geritur, qui juriſdictionem habet.* Verùm hæc ſententia non poteſt ſubſiſtere, partim ex eo, quia etiam Magiſtratus inferior habet jurisdictionem, non tamen poteſtatem bellum gerendi; poteſtas enim bellum gerendi eſt penes illum tantùm, qui habet jura Majeſtatis, & caput ſummum eſt in aliquâ Republicâ, partim, quia Grotius aut loquitur de poteſtate belligerandi dependente, aut independente: ſi prius; habet quidem poteſtatem belligerandi, qui jurisdictionem habet, verùm ita non deſcribitur ratio belli publici, qua talis, neque refunditur in proprium ſuum ſubjectum, radicem & principium: ſi verò loquatur de poteſtate independente, falſum eſt, qui jurisdictionẽ habet, habere poteſtatem independentem belligerandi; cùm eo ipſo, quo quis jurisdictionem habet tantùm, præſupponatur dependens ab alio, & quidem determinatè tantùm reſpectu hujus facultatis; partim quia, ſi hæc ſententia ſubſiſteret, magnum accederet pondus ſententiæ Parei, tribuentis poteſtatem belligerandi

gerandi etiam Magiſtratibus, cujus liber combuſtus eſt Londini, & cujus ſententiam ipſe Grotius in ſequentibus reprobat. Accedit, quod jurisdictio in illos eſt, qui ſubjecti; quum bellum non tam ſit in ſubditos, quàm in extraneos, in illos qui jurisdictionem alterius partis non agnoſcunt. Verùm Grotius ita deſcribendo bellum publicum & contradiſtinguendo illud privato voluit publici nomine complecti, quicquid aliquâ ratione publicum dici poteſt, cùm illud, quod etiam ab inferiore Magiſtratu geritur Superiore annuente, aut non repugnante, vel neceſſitate exigente, ſpeciem habeat publici comparando ad privatum: interim non dextrè expoſuit naturam belli publici in tota latitudine ſuâ accepti, reticendo ſummæ poteſtatis auctoritatem, & mentionem faciendo illius tantum, qui jurisdictionem habet, quod deprehendo etiam notatum à Clariſſ. Dn. Feldeno, Bœclero & Zieglero.

Ad Th. 1.

Observatio II.

De bello mixto dubitari poteſt an veram belli naturam referat.

Meminit belli alicujus mixti, quod ex una parte eſt publicum, ex altera privatum. An autem tale admittendum ſit meritò dubitatur: tum, quia bellum, quod habet rationem propitiè ſic dicti belli, debet *Bellū mixtum ex publico & Privato minus accuratè dicitur bellum.*

eſſe ex utraque parte publicum; tum, quia tale bellum, quod privatum eſt ex altera parte, non tam bellum quàm latrocinium & deprædatio vel ſeditio & tumultus; tum, quia bellum præſupponit poteſtatem belligerandi; Si itaq; ex aliquâ parte detur Exercitus quocunque modo collectus citra poteſtatem & authoritatem publicam, non tam erit exercitus militaris, quàm cœtus privatorum vel rebellium, vel alio quocunque modo latrocinantium. Sed, ut omnia docent, Grotius in hâc diviſione belli vocem illam accepit latiſſimè, cujus opinionis fundamenta ſuperius jam ponere voluit deſcribendo illud per ſtatum certantium per vim quâ talium.

Ad Th. I.

OBSERVATIO III.

Judicia publica non rectè dicuntur eſſe ex facto humano.

Iudicia publica non dependent ab hominum Sanctione, ſed ſunt I. Iuris divini.

DIcit Author noſter judicia publica non à natura eſſe, ſed à facto humano, quod ipſum admitti nequit, ſi enim eſſent à facto humano, non eſſent originaliter juris divini moralis, & naturalis Atqui demonſtrari poteſt 1. eſſe juris divini, nam Deuter. I. 17. dicitur: *Non accipietis cujuſquam perſonam, quia DEI judicium eſt.* Ubi notanter nomini Miſchpath ſive judicium præponitur He

He emphaticum, (2) judicium intelligitur, quo & criminales & civiles cauſæ cognoſcuntur & deciduntur; & (3) dicitur, judicium illud eſſe DEI. Ubi genitivus; eſt efficientis. Targum ſive Chaldaica verſio & LXX Interpretes itidem genitivum obſervarunt, quod etiam Lutherus expreſſit: Das Gericht-Ampt iſt GOttes. Juris 2. moralis certa ratione eſt judiciorum conſtitutio. II. Iuris moralis. Si enim in quarto præcepto præceptus eſt cultus & obſequium Parentibus, & illis, qui loco Patrum ſunt, ſi ex naturâ relatorum ſupponuntur, qui imperant & judicant, non à morali jure judiciorum ordo abludet. Quò quoque collimat VIII. præceptum, ubi falſum teſtimonium prohibetur, & conſequenter cognitio judicialis tanquam divinitus orta ſtabilitur. (3) Juris naturalis eſt; tum III. Iuris naturalis. quia, ſi imperia ſunt ſuo modo à natura, judiciorum quoque ratio illis annexa erit à natura; tum quia, ſi Deus eſt author ordinis non confuſionis, ut fundavit ſocietatem & naturalem appetitum ad illam indidit, ita quoque natura duce ordo judicantium & judicatorum fuit oſtenſus; tum, quia vel maximè conveniens eſt & naturale homini, per diſceptationem judicialem agere & jus ſuum vel conſequi vel tueri. Hinc Theodoretus Orat. 7. de Providentia ad ipſa naturæ incunabula revocat hoc ipſum, dicens: *DEUS velut Pharmacum quoddam mali expulſivum iniquitatis ulceribus impoſuit*

 Magi-

Magiſtratus adminiſtrationem. Plinius de Trajano. *Mundi parens te dedit, qui erga omne hominum genus vice ſuâ fungereris.*

Ad Th. II.

OBSERVATIO I.

Status ille quo Injuriæ fuerunt repulſæ citra cognitionem publicam non facilè admittitur.

Injuriarum repulſio nunquam licitè facta eſt citra judicium publicum.

IN theſi 2. Author noſter tangit (1) reſtrictionem belli privati, & dicit, reſtrictam eſſe vim illam, quæ ante conſtituta judicia obtinuerit: ubi videtur malè philoſophari & extra Hiſtoriæ Sacræ orbitam; Putat enim ſtatum quendam fuiſſe ante judicia conſtituta, ubi quis manu ſua potuerit repellere à ſeſe injurias. Verùm an talis ſtatus obtinuerit meritò dubitatur; tum, quia ratio repugnat; poſita enim aliqua ſocietate, ponetur Ordo imperantium & parentium, & conſequenter obtinebunt etiam aliquo modo judicia per imperantes adminiſtrata; tum, quia hiſtoria reclamat, non longo quippe tempore poſt lapſum Cainus occidens fratrem exſtruxit urbem Henochiam, congregavit quosdam, quod multo magis factum eſt ſequentibus temporibus. *Cum enim,* ſcribit Auguſtinus *illius hominis familia tantâ numeroſitate creſceret, ut haberet jam populi Quantitatem, tunc potuit utique fieri, ut & conſtitue-*

ret & nomen primogeniti ſui conſtitutæ imponeret civitati. Si autem præfuerunt etiam ampliſſimarum familiarum Patres, & illæ in civitates profecerunt, ut judicarent patresfamiliâs manente adhucdum familia intra terminos, quantò magis ſi ſeſe extendit ad civitatis usque amplitudinem. Repugnat denique ipſe Philoſophus l. 1. Pol. cap. 1. ubi ſcribit: *Principio civitates ſub regum Imperio erant, & nunc etiam Gentes quia ex iis, qui ſub regno vivebant, convenerunt, omnis enim domus regitur ab eo, qui ætate antecedit;* & ſi jus vitæ & necis juxta quamplures habuerunt Paterſfamilias, quî non multò magis poteſtatem judicandi? quamvis concedamus formam judiciorum rudiorem fuiſſe in initiis & variaſſe, temporisque ſucceſſu alium modum nactam fuiſſe.

Ad Th. II.

Observatio II.

Locus ex Exodi Capite vigeſimo ſecundo petitus probat, judicio ceſſante poſſe occidi furem nocturnum, ex Harmonia etiam cum jure naturali.

ADducit Author legem ex Exod. XXII. 2. & vult illâ probare, quod etiam poſt judicia conſtituta naturali juri non repugnet omne bellum privatum, quia hæc lex ipſum

jus naturæ explicet nec fundetur in aliquo peculiari mandato divino, ſed in ipsâ æquitate communi, quod probat adductione textus ex XII. Tab. qui ex jure veteri Attico petitus ſit. Verba ſunt emphatica in Ebræo & Chaldæo: *En Lo damim non ei ſanguis, leth leh doma, non ei ſanguis; Græci οὐκ ἔςιν αὐτῷ φόνος non eſt ipſi cædes.* Quod quidam referunt ad percuſſorem, ut huic non imputetur Interfectio juris, quidam ad furem, ut ſcil. non judiciis vindicetur ſanguis, ſed jure talis cenſeatur eſſe interfectus, ſed in idem recidit. Quanquam autem hoc concedi poſſit, conſequentia tamen laborare videtur. non enim fluxus eſt neceſſarii: Lex aliqua Moſaica etiam ex gentium legibus confirmari poteſt, E. propterea juris eſt naturalis. Cùm certum ſit leges quasdam Moſaicas dimanaſſe ad gentiles, furtim fuiſſe ſublectas, ut non tam debeantur lumini naturali, quàm traditioni vel ſubductioni. Quapropter aliis inſuper indiciis oſtendendũ eſt hanc legem nõ eſſe peculiaris alicujus mandati divini, ſed juris naturalis, quod ipſum peti poteſt tum ex eo, quia fur nocturnus non poteſt dignoſci, an ad furandum tantùm venerit, an verò ad occidendum etiam; quia itaq; Res in dubio eſt, & ille conſideratur non tam ut fur, quàm ut intentans cædem, ideoque cùm juris naturalis ſit vim vi repellere, ſeque defendere, patet, quomodo lex illa fundata ſit in jure naturæ, cui accedit, quod in tenebris non facilè ſe quis poſſit tueri contra talem, cùm de die

Gentium leges cum Moſaica congruentes legem Naturæ nõ ponunt.

Lex de necando fure naturalis eſt.

hoc

hoc facilius poſſit; tum ex eo, quia facilè recuperari non poſſunt, quæ noctu ablata ſunt, facilius autem, ſi de die auferantur; tum ex eo, quia ſi præcisè accipiatur de modo non ſe defendendi licito quantũ ad vitam, ſed recuperandi, ablata æquitas aliqua apparet & aliâs lex naturæ dictat, juxta Cicer. de Offic. ſe, vitam & corpus tueri. *Principio enim generi animantium omni eſt natura tributum, ut, ſe vitam, corpusque tueatur.* Accedit, quod ſancita fuerit hæc lex ad timorem furibus incutiendum, qui videntes nullam dari actionem ſanguinis in eos, qui noctu ſuffodientes percuſſiſſent, ita averti debuerunt vel maximè à peſſimo iſto conſilio. Cùm verò facilè quis poſſit transgredi terminos in tali caſu & omni niſu in id incumbendum, ut talis Directarius ſervetur vivus, ſanguis temerè non fundatur, ideoque quidam hanc legem accederunt de foro externo, in quo tale homicidium non fuit punitum ex ſuppoſitione, quod fur etiam vim intentare voluerit. Rectè B. Proavus D. Oſiander: cavebit ſibi homo pius, ut quacunque aliâ ratione potius furem ædibus expellat, quam ut eum interficiat, niſi extrema vitæ defendendæ neceſſitas à fure ipſi afferatur.

Ad Th. II.

OBSERVATIO III.

In ipſo textu Juris divini ratio apparet pro attici Juris ſtabilimento.

Jus Atticum divini Juris rationes ſtabili-

ADducit Author aliqualiter conſonantem legem illam ex veteri jure Attico. Rationem autem reticet, quæ vel maximè hîc expendenda. Rectè enim talis occiditur, poſitis ponendis, quia ipſa lex divina hoc ipſum permittit, & hanc addit limitationem, *ſi ortus fuerit ſol ſuper eum, homicidium perpetravit talis Paterfamilias, & morietur propterea;* Nam ſive hoc accipiamus de die luceſcente, ſive cum Rabbi Salomone etiam de teſtibus præſentibus, vel deniq; de diei tãtùm præſentia citra teſtium cõcurſum, apparet diſcrimẽ inter furem illum, qui ſuffodit domum noctu, & qui lumine pleno molitus eſt tale, atque concedi nocturnum furem poſſe occidi, ſcil. ſi nulla ſpes ſit recuperandi ablata, vel retinendi ipſum: talem autem, qui non de nocte fecit furtum, non poſſe occidi; *quia oculus teſtium cecidit ſuper ipſum*, ut textus Hebræus habet, niſi vim inferat, quæ aliter declinari non poſſit. Et hoc ipſum eſt, quod Gellius agens de legibus XII. Tab. reliquit, ſcribens: *Furem, qui manifeſto furto prehenſus eſſet, tum demum occidi permiſerunt, ſi aut cùm faceret furtum nox eſſet, aut interdiu ſe telo, cùm deprehenderetur, defenderet.*

Ad

Ad Th. III.

Observatio I.

Patientia quam Deus exigere poteſt à nobis eousque non progreditur, ut omnem Defenſionem ſufflaminet.

IN hac theſi Author diſputat, num Deus potuerit à nobis patientiam eo usque exigere, ut etiam in privatum periculum addu ɛti, occidi deberemus potius, quàm occidere? Antequam autem ad reſolutionem procedamus hujus quæſiti, monemus Grotium confeſtim in limine impingere, quando mentionem injicit juris divini voluntarii perfectioris, Evangelici ſcil., tale enim non dari aliquoties à nobis oſtenſum fuit. Ipſa autem quæſtionis reſolutio pendet ex hoc: num ſui defenſio ſit juris naturalis poſitivè, ita ut obligemur ad defenſionem noſtram, & illa ſit ſub præcepto. Nam, ſi ita ſeſe res habet, ſanè Deus etiam non poterit exigere patientiam eo usque, ut occidi ſemper, & in omni caſu mavelimus, quàm occidere. Quod enim juris naturalis eſt poſitivè, contra id Deus regulariter nec agit, nec agere poteſt. Sui autem defenſionem eſſe juris naturalis poſitivè ſuadent ſequentia argumenta; tum, quia proximum diligere debemus ut nosmetipſos juxta jus morale, ſi autem proximum debemus diligere ſicut nosmetipſos,

Quousque injuriarum patientiam DEUS exigere poſſit.

Defenſio ſui eſt Iuris Naturalis poſitivè Ratio Prima.

amoliri ab illo omnem vim injuſtam, & defendere tenemur vi dilectionis, ita ut norma iſtius dilectionis & defenſionis conſtituatur ἑαυτοφιλία ſive dilectio ſui ipſius,& charitas à me ipſo incipit, utique poſitivè teneor me diligendo defendere contra vim, & potius meam vitam ſervare quàm alterius, occidere aggreſſorem, quàm vitæ meæ jacturam ne-
ſecunda. gligenter facere; tum quia, ſi jure naturali teneor honorem & famam tueri, quæ minor vitâ, & non tam proximi, quàm mei ipſius, certâ ratione inde concludere licet ad vitam;
tertia. tum quia, ſi lege divina poſſum occidere furẽ nocturnum, & bona mea tueri etiam cum periculo vitæ illius, qui iſta invadit, multò magis præeligere debeo defenſionem vitæ meæ, præprimis cum Apoſtolus dicat I. Cor. V. ꝟſ. 8. *qui ſuis non providet, illum fidem amiſiſſe & deteriorem eſſe gentili*; contingit autem in tali caſu, ſi vitæ meæ ſim prodigus, ut neglectim habeam meos, & conſequenter deterior fiam gentili, cui lumen naturæ hîc aliud dictat. De quo ſub diſtinctione ſupra. Interim tamen hoc non ita eſt univerſaliter accipiendum, quaſi in nullo caſu Deus poſſit hanc patientiem à nobis exigere, ut malimus mori quàm alium occidere. Si enim hoc requirat vel ſalus animæ vel gloria DEI tutius eſt mortem oppetere, quàm aliis inferre. Si ſæviat ſumma poteſtas cui obluctari armis nefas præter patientiæ gloriam Chriſtiano nihil relictum eſſe cenſetur; nec tam defenſione quàm patientiâ ſe commendavit primi-
tiva

tiva Eccleſia. *Nullis* ſcribit Sulpitius Severus, *unquam magis bellis mundus exhauſtus eſt; neque majore unquam triumpho vicimus quàm cum decem annorum ſtragibus vinci non potuimus; viciſſent Tyranni, ſi quod quaſiverint, impetraſſent.* Sed Author diſſerit hic de illis, qui privatim in periculum adducti & exigere Deum poſſe, ut præferamus mortem vitæ, potius nos patiamur occidere, quam ut alios occidamus, aſſerit.

Ad Th. III.

Observatio II.

Locus ex Matth. 26. v. 52. productus non ſatis dextrè vindicatur ab Authore & jus gladii ſtabilit.

Authorinhactheſi producit illud: *Omnis, qui gladium accipit, gladio peribit,* & dicit id proverbium eſſe ex vulgi uſu deſumptum quo ſignificetur, ſanguinem ſanguine elici, ideoque armorum uſum periculo nunquam vacare. Paria ferè occurrunt apud Adamum à Contzen, qui ſcribit. *Simplex mihi ſententia videtur: Qui gladium contra Romanos & Magiſtratus Templi acceperint, ſe tueri non poterunt, fortiori ſucumbent inferiorꝰ.* Sed hæc Caduca ſunt; ſupponit enim (1) Grotius eſſe Proverbialem tantum locutionem, non autem probat, (2) aliud textus ſtructura & ſcopus Chriſti indicat, & tandem (3) hoc

Verba: qui accipit gladium &c. non ſunt proverbialis ſententia.

(3)hoc dictum vel maxime ſtabilit poteſtatis publicæ gladium. Nam eo ipſo quo Chriſtus jubet, ut Petrus gladium in vaginam convertat, ſubjuncta non proverbiali locutione, ſed accurata ratione, quia qui gladium *accipit* privata temeritate periturus ſit gladio poteſtatis publicæ, tacitè confirmat jus gladii in poteſtate publica, vel ſtringendum in ſubjectos, vel etiam in extraneos. Nec obſtat quod Photiniani exponunt, eſſe meram prædictionem, adeoque Chriſtum tantùm prædicere, quid ordinariè fiat, ſi quis gladium accipiat, non verò quid jure fieri poſſit vel debeat, quemadmodum etiam hodie is, qui planè negat licere aliquem interficere, poſſet eum qui contētioſus eſt, & ad arma ſtatim provolat dehortari ab iſta levitate hoc argumento: vide, ne des pœnas tuæ levitatis, nam ita comparatum eſt, ut qui arma ſumunt, etiam per arma pereant. præterea non exprimi, per quem perire debeat, qui gladium accipit, cùm poſſit gladio perire aliquis abſque ulla pœna Magiſtratus, vel bello publicæ poteſtatis, prout experientia teſtatur. Nihili hæc ſunt, quorum prius videtur probaſſe Grotius, & hauſiſſe ex Photinianis, dum locutionem vult eſſe proverbialem, partim quia Chriſtus obſervante Chryſoſtomo & Theophylacto reſpicit ad jus illud antiquiſſimum Gen. IX. 6. *Qui effuderit ſanguinem ejus ſanguis effundetur per hominem*; quem locum ſupra vindicavimus, partim quia Chriſtus dirigit ſermonem ſuum ad Petrum, perſonam ſcil. privatam, cui non datus

Nec ſunt prædictio ejus quod accepto gladio conſequitur.

datus erat gladius divinitus, & ex hac ratione, quod qui non datum habeat, ſed ipſe accipiat proprio auſu & temerè, propterea ſit obnoxius poteſtati illi, cui datus eſt gladius, ut eo animadvertat in eos, qui fundunt ſanguinem; partim quia Chriſtus hoc dixit etiam cùm iniquè uteretur gladio ſuo Magiſtratus emitendo ſatellites & ſpeculatores qui ipſum prehenderent, quos arcere voluit Petrus & defenſionem parare adverſus illos. Adde, occurrere in textu particulam univerſalem, ex quo colligitur propoſitionē hanc eſſe nō proverbium, ſed regulã ordinariam & quidem univerſalem, quod ſc. homicidæ voluntarii per Magiſtratum ſint puniendi. Rectè itaque Janſenius hæc verba ita accipit. Gladio peribit, *h.e. dignus eſt, qui pereat, non enim Eventus, ſed meritum homicida ſignificatur*. Quod autem urgent, etiam qui negat planè licere aliquem interficere poſſe hoc genere ſermonis uti, vix concedendum erit. Multum enim differunt illa Verba: vide nè pœnas des tuæ levitatis, & vide ne facias, quia gladio peribit qui illum citra commiſſionem divinam uſurpat, prius enim poteſt intelligi de qualicunque Eventu poſſibili vel futuro; poſterius autem Ordinem inſinuat & Juſtitiæ Munus. Neque verba Chriſti tantum ſunt prædictoria, cùm alias eſſent falſa; dicit enim omnem qui accipit gladium gladio periturum, atqui itidem Experientia teſte certum eſt, non omnem qui gladium accipit gladio perire, multos effugere vim ipſius. Per quem autem perire

rire quis debeat gladio non ſolùm expreſſum eſt in loco ſupra citato Gen. IX., ſed etiam virtualiter in hoc loco continetur, nempe, per illum, qui non accipit gladium, non temerario auſu illum ſibi arrogat, ſed per illum, cui datus eſt gladius deſuper, & qui non fruſtra ſine vocatione aut fructu illum geſtat, ut Paulus docet Rom. XIII. nec, ſi non exprimitur Judex, noſtra non ſubſiſtit ſententia, cùm etiam alibi illius non fiat mentio, & tamen neceſſariò ſubintelligendus veniat Exod. 21, v. 12.

Ad Th. III.

OBSERVATIO III.

In reſolvendo Argumento quod ab Exemplo Chriſti ductum Author non ſatis dextrè procedit.

GRotius differit de morte Chriſti & obligatione ſubſequente, & dicit in hac ipſa theſi quod Chriſtus pro impiis mortuus ſit, id non feciſſe ex lege aliqua, ſed ex ſpeciali pacto & fœdere cum Patre, qui propterea ei ſummam glotiam & gentem in æternum duraturam promiſerit, nec juſſiſſe animam noſtram periculis ſubjicere pro quibusvis, ſed ſaltem pro ejusdem diſciplinæ conſortibus 1. Joh. III. 16. At (1) Author errat, quando dicit Chriſti Exemplum ſi imitemur laudabile quidem eſſe, ſed imitandum quoad fieri poſſit. Nam quamvis certum ſit, nos non poſſe imitari

Exemplum Chriſti in quantum ſit imitabile?

tari exemplum Chriſti quantum ad rationem ſpecialem mortis, quia Chriſtus pro nobis redimendis, & noſtro non tantum bono ſed & loco, animam poſuit; tamen tenemur imitari hoc exemplum in certo caſu, quantum ad ipſam caritatis rationem, ut ſc. etiam parati ſimus ponere animam pro fratrum bono, illis ædificandis, cōſolandis vel etiam cōſervandis.

(2) errat, quādo diſſerit de morte Chriſti & aſſerit ipſum eſſe ex pacto vel fœdere inito cum Patre. At hoc, non factū eſt ex pacto & fœdere cum Patre excluſivè, ſed in conſilio totius Trinitatis, 2. non factum eſt intuitu ſumæ gloriæ Chriſto deferendæ, gloria enim habuit ſeſe ad paſſionem antecedaneā non per modum mercedis ad meritum, ſed conſequentis cujusdam ad antecedens ex ordine divinitus inſtituto 3. etiā Eccleſiæ exſtructio, gentis ſc in æternum duraturæ non pepēdit ex paſſione tanquam ex conditione prævia, ſed habuit ſeſe ad illam tanquam effectus ad cauſſam. Hinc loco allegato ex Eſaia dicitur: *Si poſuerit Animā ſuū pro reatu videbit Senem*, hoc eſt poſteritatem moriendo ſibi comparabit & propagabit, veram ſcil. & perpetuam Eccleſiam; quidam per modum admirationis accipiunt ſed in idem collimant, ac ſi ſenſus eſſet: admirandum eſt quod qui ita percuſſus & contritus, imò mortuus? tam immēſam tamē ſobolē ediderit Errat (3) Author noſter quādo reſtringit dictum I. Joh. III. quaſi ſc. non pro quibus cunq; ſed pro ejusdē diſciplinæ conſortibus tantùm teneremur animam ponere. Quanquam

Mors Chriſti non ſuſcepta eſt intuitu fœderis cum Patre. vel obtinēdæ Gloriæ; vel augendæ Eccleſiæ.

In quo caſu teneamur vitam ponere pro Fratribus.

quàm enim promiſcuè non teneamur pro vita temporali aliorum vitam noſtram diſcrimini objicere, quod Auguſtinus eleganter docet ſcribendo in libro de mendacio ad Conſentium c. 6. *Ipſa dilectio proximi ex ſua cujuſque dilectione terminum accepit: Dixit enim Deus: diliges proximum tuũ tanquam teipſum; qui itaque pro alio temporalem vitam perdit, non jam diligit ſicut ſemetipſum, ſed pluſquàm ſeipſum, quod ſanè doctrinæ regulam excedit:* tamen pro quibusvis tenemur, ſed non promiſcuè citra reſpectum certi caſus & hypotheſeos; quod ipſum probamus tum ex eo; quia pro exemplo hujus dilectionis ponitur Chriſtus, qui etiam ſuam pro nobis depoſuit, ut autem Chriſtus non tantum mortuus eſt pro ovibus ſuis, pro electis, ut volunt Calviniani, ſed pro omnibus: *mortuus eſt pro nobis cum adhuc inimici eſſemus* Rom. 5. v. 6. 7. 8. ita pro quolibet, etiam ſi non ſit noſtræ Religionis tenemur in certo caſu animam ponere; tum ex eo, quia hoc enuntiatũ Apoſtoli conforme eſt verbis illis: *diliges proximũ tuum ſicut teipſum*; proximus autem non ſolùm notat illos, qui ſunt conſortes Religionis, ſed quemvis hominem ex ipſo humanitatis vinculo nobis junctũ; tum quia, quamvis Johannes dicat, pro fratribus eſſe moriendum, quod videtur favere Grotio, tamen non excluduntur illi, qui fratres non ſunt, h.e. non ejuſdem religionis. Optavit enim Paulus Anathema fieri à Chriſto prò fratribus nòn ſecundum Religionem, ſed carnem, animo & Spiritu

Illuſtratur exemplo Chriſti.

ritu adverſis. Rom. 9. v. 3. & ſi accipiamus hanc vocem large, omnis homo frater noſter dici poteſt. Agit autem hoc dictum de inſerviendi promtitudine proximo, quo ipſo intelligimus latius illud ſeſe porrigere quàm ad fratres, quàm ad ejusdem religionis conſortes, & tàm agit de vitæ jactura quam de fortunis quoq; & omnibus, quæ in hac vita nobis cara eſſe poſſint & interim tamen rectè probatur ex illo, etiam poſſe & deberi aliquando vitam poni pro fratre partim ſi ſit perſona publica, qua ratione omnes ſubditi tenentur; partim ſi ſalus publica id exigat, ut David in pugna cum Goliatho; partim ſi ſpiritualis alterius vita cum periculo temporalis poſſit ſalvari, ut ſupra oſtenſum, quâ ratione Paulus & Barnabas commendantur, quod ſint homines qui expoſuerint animas ſuas Actor. 15. v. 26. Conſulantur etiam loca illa ex Epiſtola ad Coloſſ. 1. v. 24. 2. Timoth. 2. v. 10. De Conſilio & ſublimis propoſiti commendatione, quæ ſubjungit, alibi excuſſa ſunt.

Ad Th. IV.

Observatio I.

Quæ prodit Grotius de Bello publico minus ſolenni ſine caſtigatione non poſſunt transmitti.

In theſi 4. Author (1) diſſerit de bello publico minus ſolenni, & ſtatuit geri in privatos, & authorem habere Magiſtratum

quemvis, qui, iſi vis occurrat, jus habeat Belli gerendi, nterim tamen quia ex bello tota civitas in periculum veniat ideò ferme omnium populorum Legibus cautum eſſe, ut bellum non geratur niſi ab illo, qui gaudet ſumma poteſtate. Verùm multa hîc dicuntur ſine fundamento; & non absque erroris nota. Erroneum eſt (1) quod ſtatuit bellum geri in privatos, & authorem habere Magiſtratum quemvis; tum quia bellum accuratè loquendo non geritur in privatos, ſed in compares, qui Majeſtate quoque gaudent, aut Reipublicæ ſunt talis, quæ bellum gerenti non eſt ſubjecta; tum quia Magiſtratui non conceſſum eſt bellum gerere; qui enim ſuperiorem habet, non debet niſi ex præſcripto ejus gladium ſumere, juxta illud Chriſti Matth. XXVI. ℣. 52. tum quia, ſi abſurdum eſt, ſtatuere Magiſtratum poſſe bella gerere, multo abſurdius erit illa univerſalitas, quam Grotius aſſerit, nempe quemvis magiſtratum hoc ipſum poſſe, (2) errat, quando dicit, citra leges Civiles ſi res ſpectetur, Magiſtratum habere poteſtatem belli gerendi, adeoque jure quaſi gentium, cui ſibnlam impoſuerit jus Civile. Verùm hoc erroneum eſſe patet tum ex eo, quia præſcindendo à legibus Summa poteſtas in Republica habet jura Majeſtatis, habet itaque, ſicut antecedenter ad leges Civiles, Majeſtatem, ita antecedenter ad leges Civiles jus belli, poteſtatem ſuos defendendi & hoſtes arcendi, tum quia falſum eſt jure gentium Magiſtratus habere jus belli gerendi, & obi-

Il, quibuscum bella geri poſſunt, non ſunt Privati.

Magiſtratus Ius belligerendi non habet.

cem

cem illis tantum poſitum eſſe ex legibus Civilibus, eo ipſo enim quo talis Magiſtratus ſuperiori eſt ſubjectus, non habet jura illa, quæ ſoli ſuperiori competunt; tum, quia ipſe Grotius argui poteſt ex propriis verbis; dicit enim omniũ populorum legibus ferè cautum eſſe, ut bellum geri non poſſit, niſi authore eo, qui ſummam in Civitate poteſtatem habet, at, ſi hoc eſt, ex omnium fere populorum legibus, gentium juris intelligitur eſſe, adeoque antecedenter ſeſe habere ad jus Civile. (3) Dicit, ſicut Magiſtratus poſſit exercere Juriſdictionem, ita, ſi vis occurrat, jus habere belli gerendi. Verùm (1) non eſt par ratio Juriſdictionis & juris belli; cùm prius cadat in Magiſtratum, poſterius transgrediatur limites illius, (2) ſi vis aliqua externa occurrat, & conſequenter cogatur illam depellere, faciet hoc non tam authoritate propria, quàm authoritate publica, quæ fundatur in conſenſu Principis virtuali vel implicito, præſumitur enim ipſum Principem ſi moram pateretur negotium, depulſurum vim à Civitate ſubjecta, (3) quamvis etiam armata manu poſſit in Juriſdictionis executione uti Magiſtratus, nondum tamen hoc ipſum fundat jus belli, quod alterius eſt ordinis. De rituum requiſito ad Bellum ſolenne alii diſputent. Formulam apud Romanos conſuetam exhibet Livius lib. 1. ſcribens: *Legatus ubi ad fines hoſtium venit. Audi Juppiter*, inquit, *audite fines, audiat Fas. Ego ſum nuncius publicus Romani populi juſte pieque legatus venio, verbisque me-*

Ius bellandi Magiſtratus pendet ab Authoritate Principiis.

Formula Romanorũ bellum indicentium.

is fides ſit (peragit deinde poſtulata:) ſi non deduntur, quæ poſcit diebus tribus & triginta per actis Bellum indicit: Audi Juppiter & & tu Juno. Quirine Diique omnes cœleſtes, vosque terreſtres, vosque inferni audite: Ego vos teſtor populum illum injuſtum eſſe, neque jus perſolvere. Legatur Plutarchus in Numa Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. 2. Antiq. Gellius lib. 16. & 24. Noct. Attic. cap. 4.

Ad Th. IV.

OBSERVATIO II.

Quamvis per apparitores cogere poſſit non parentes Magiſtratus, & in caſu inſtantis neceſſitatis arma movere, quæ tamen colliguntur ex hypotheſi hac, non concludunt.

In iis, quæ licite agit Magiſtratus jus bellandi non fundatur.

Dicit Author hanc legem ſuam interpretationem recipere. Nam primùm illum, qui Jurisdictioni præeſt, poſſe per apparitores ſuos vi cogere paucos non parentes, quoties ad eam rem copiis majoribus opus non eſt, nec periculum imminet Civitati (2) ſi ita præſens eſt periculum, nec tempus ſuperſit, ut conſuli poſſit ſumma poteſtas, hîc etiam neceſſitatem exceptionem porrigere. At & hîc erratur: tum quia hoc non eſt bellici juris cogere per apparitores; tum quia, etiamſi majoribus copiis opus eſſet ad hoc negotium, non tamen propterea ſequeretur, adhibitis illis, fundatum eſſe jus Belli in adhibente,

te, tum quia ſi de mero licito ſit ſermo, etiam in caſu periculi licet vi cogere, nec tamen propterea jus belli admittendum eſt in tali cogente.

Ad Th. IV.

Observatio III.

Franciſcus Victoria Civitati periculosè tribuit, quæ illi non competunt.

Concludit Author hanc theſin, ſcribendo: extra talem neceſſitatem ad vindicandas injurias, quas Rex perſequi negligit, jus bellandi oppidanis in Civitate dare auſum fuiſſe Franciſcum Victoriam, ſed ejus ſententiam meritò ab aliis repudiari. Conciſe hîc agit contra Victoriam, rectè autem dicit, quoque alios ipſum repudiare. Nam ſcribit ille in Relectionibus Relectione de jure belli num. 9. Civitatem ab aliis paſſam graves injurias poſſe tentare armis compenſationem, ſi Princeps requiſitus nolit eam tueri; imo poſſe Civitatem, aut Ducem injuriam paſſum non tantum ſe defendere, ſed etiam Bellum inferre & animadvertere in hoſtes. Ludovicus Molina Diſputat. 100. Victoriam referens idem docet, ſed limitare vult, & ait, illam licentiam non debere extendi. Ægidius Conink. autem num. 60. ſolùm ut probabilem illam defendit, & quidē in caſu, quo ſæpe ea Reſpublica patiatur talia damna, & Princeps nolit

An Civitatibus injuſſu Principis tentare bellum liceat?

Pugnatur contra Victoriam.

nolit eſſe ſollicitus de eorũ reparatione. Verùm rectiùs alii ſimpliciter Victoriam rejiciunt; nec limitatio vel Molinæ, vel Coninkij negotium expedit, & proin vel univerſaliter erit concedendum in ſententiam Victoriæ, vel illa erit univerſaliter neganda. (2) ut conſtet de tota controverſia præmittendum eſt (1) dari duplicem Ordinem Rerumpublicarum: quædam enim Principi planè ſunt ſubjectæ in omnibus e. g. in regno Civitates Regni, quædam ſunt liberæ Reſpublicæ, ita tamen, ut habeant ſupra ſe ſaltem in multis rebus unum aliquod caput, quemadmodum in Germania dicuntur aliquæ Civitates liberæ abſolutè, & tamen ſupra ſe recognoſcunt Imperatorem, prout etiam Electores & Principes & liberi ſunt & ſubjecti Imperio. (2) Reſpublicæ ſive Regna ſecundum quoſdam inſtituta ſunt, vel ex conventione hominum tradentium ſe voluntati alterius, in ordine ad gubernationem Politicam, vel vi fuerunt ſubjectæ & armis. (3) In illa traditione voluntatum ſubditi ſe maximè ſuis Capitibus ſubjecerunt in ordine ad deciſionem litium, & ita juxta quoſdam omnem puniendi & belli gerendi poteſtatem in Principem ſeu Caput Reipublicæ transtulerunt, ita ut ſuppoſita eâ Reipublicæ regnive inſtitutione, prius nõ poſſit jus indicẽdi bellum offenſivũ (quod eſt quædã punitio aut deciſio litis,) reperiri in ejus Reipublicæ quolibet membro, quàm credatur à ſupremo capite illi conceſſum, quodq; maximè videatur indigere prudentiâ Capitis Reip. quia ſi ali-

Rerumpublicarum & Civitatum forma varia.

aliquid eſt magni momēti inRepublica&videtur maximè indigere prudētiaCapitisReipublicæ,bellū id eſt. Hiſce poſitis(3) tres concluſiones poſſunt formari, quarum Prima eſt, ſi Princeps conſentiat poſſe unam Civitatem Regni alteram nolentem ſatisfacere, armis ad id cogere; Secunda, Principe reſiſtente non videtur ullo modo licitum eſſe, etiamſi grave aliquod damnum paſſa ſit Reſpublica, quia majoris momenti eſt ſervare illam ſubordinationem erga Principem, & modum præſcriptum à Principe, quàm quod per accidens aliquando aliquod particulare membrum patiatur damnum. Illuſtratur hoc ipſum ex deciſione juridica cauſarum. Nam quamvis aliquando Judices à Rege vel Republica conſtituti iniquè ferant ſententiam, non tamen liberum eſt propterea privatæ perſonæ, extorquere vi illam rem ab eo, cui eſt adjudicata; id enim graviſſimis inconvenientibus eſſet expoſitum: multò minus itaque licebit Reipublicæ contra voluntatem Principis id tentare per bellum, quod longè periculoſiùs eſt. Confirmatur ulterius, quia illa vindicatio vergeret in graviſſimum Principis damnum, non ſolùm quia imminuerentur eo modo ſubditi, & per mutua vulnera caderent, ſed etiam, quia civitates integræ vel deſtruerentur vel muris & munitionibus deſtituerentur, aperireturque aditus externis hoſtibus, ut facilè poſſent regnum invadere & occupare. Tertia denique concluſio ſive propoſitio eſt: Sine

Civitas civitati bellum indicere juſtè non poteſt.

licentia vel expreſſa vel interpretativa & quidem valdè clara Principis non poſſe tale bellum indici à civitate aliquâ, etiamſi de novo poſitivè Princeps id non prohibeat. Ratio non ſolùm ducitur ex implicito pacto Reipublicæ cum Principe, quo præſumitur tale bellum prohibitum, ſed vel maximè ex eo, quia ſoli ſummæ poteſtati in Republica tribuitur, juxta Scripturam, Majeſtas & conſequenter jus belli. Si itaque Reſpublica aliqua ſubjecta ſine licentia vel expreſſa vel clarè interpretativa alteri civitati bellum infert, vel armis illam aggreditur, gladium ſibi ſumit, jus illud Majeſtatis involat, & conſequenter etiam fulmine Chriſti tangitur, dicentis: *Omnis, qui gladium accipit, gladio peribit.* Quæ in tantum probamus, in quantum inferioribus & ſubditis, contra Victoriam Molinam & Coninkium, derogant illam Authoritatem belligerandi: de hypotheſibus enim præmiſſis aliter philoſophandum, ut conſtabit ex ſequentibus. Quamvis autem quædam in contrarium moveantur hîc, & ſuis limitationibus circumſcribantur poſtremæ propoſitiones, in his tamen poterit Conſcientia acquieſcere.

Ad Th. VI.

OBSERVATIO I.

Facultas moralis gubernandi civitatem tria complectitur.

Poteſtas civilis, in tribus conſiſtit juxta Ariſtotelē;

IN hac theſi præmiſſis ex Thucydide tribus rebus, quæ facultatem moralem gubern-

bernandi civitatem integrant, progreditur ad Ariſtotelis ſententiam, & dicit facere illum tres partes in adminiſtranda Republica, (1) conſultationem de rebus communibus, (2) curam legendorum Magiſtratuum, & (3) judicia. Circa quam ſententiam Ariſtotelis obſervamus, quod 1. ita proponatur, ut Ariſtoteles mentionem quidem faciat conſilii ſive conſultationis, verum non de conſilio præcisè tali loquatur, ſed de conſilio in quantum illud armatum eſt poteſtate circa omnia communia, prout hoc ipſum non ſolùm patet ex verbis ſubjectis, ſed etiam exemplis ab Ariſtotele additis; Sic etiam quando loquitur de creatione Magiſtratuum Interpretes obſervant, quod conſultatio ſit præmittenda & ſubintelligenda in textu, ut alterum in Republica ſit conſultatio de Magiſtratibus; in tertio jurisdictio proponitur, quod vocabulo ſatis commodo Græco expreſſit. (2) Obſerv. Bodinum fruſtra hîc ſe oppoſuiſſe Ariſtoteli, quod ſcil. hæc non poſſint jura Majeſtatis dici, neque hiſce comprehendi ea, quæ eſſentialia ſunt Majeſtatis. Nam, quod replicat contra primum, nempe conſilium de Republica capere, proprium eſſe Senatus; cujus officium ab officio Principis diviſas habet rationes: quod contra alterum replicat, etiam Magiſtratus à Magiſtratibus creari, cùm conſules crearint Tribunum militarem, qui cum Jurisdictione fuerit, & Imperio militari, Vaſalli etiam Magiſtratum & Jurisdictionem aliis tribuant; Denique, quod con-

Obnititur huic Bodino.

Retunditur rationibus.

tra tertium replicat, Juriſdictionem eſſe penes Magiſtratum, non evertunt illa, quæ poſita ſunt ab Ariſtotele, & à quibusdam defenduntur. Non primum, quia Princeps caput eſt Senatus, cujus authoritate conſilia robur induunt, & quomodo conſilium ſit accipiendum, ſub qua notione ſumat Ariſtoteles ſupra expoſitum. Alterum nihil concludit, quia, quamvis Magiſtratus etiam creet inferiorem Magiſtratum, & Vaſalli hoc jus habeant, tamen non habent radicaliter & independenter, ſemota autem radicali illa & independente poteſtate ceſſat Majeſtas. Tertium denique non concludit, quia juriſdictio ita eſt penes Magiſtratum, ut tamen fundamentum illius reſideat in Majeſtate. (3) Obſerv. diſputari poſſe, num Ariſtoteli propoſitum fuerit in loco allegato ab Authore noſtro, delineare jura Majeſtatis, cùm id alibi fecerit, & conſultare, ſi propriè accipiatur, non ſit ad Imperium referendum, ſed ad illos, qui aſſiſtunt Imperio, nec habet rationem regiminis, ſed prudentiæ & oculi in illo. Nec obſtat, quod Ariſtoteles exempla ſubjiciat, quæ ad ſummam poteſtatem referenda, cùm hoc non tam factum ſit per relationem ad primam originem, quàm propter connexionem conſultationis cum ſummâ poteſtate in hiſce negotiis conſpicuæ.

Ad

Ad Th. VI.

Observatio II.

Quæ ex Dionyſio Halicarnaſſenſi producuntur, probè explicata admittuntur.

Adducit Author Dionyſium Halicarnaſſenſem, qui tria maximè notat, quæ poteſtatis civilis ambitu comprehenduntur, nempe jus Magiſtratuum creandorum, (2) jus legum condendarum & tollendarum, (3) jus decernendi de bello & pace, quæ ſententia non poteſt diſplicere eruditis, ita tamen ut 1. alius inſtituatur ordo, nam jus creandorum Magiſtratuum non primum cenſetur eſſe in Majeſtate, ſed potius jus legum condendarum & tollendarum; tum, quia hoc ſpectat ad Architectonicam, tum, quia verſatur circa univerſalia juxta ipſum Grotium; tum, quia in illa poteſtate circa ſacra & profana maximè conſpicitur Majeſtatis ſplendor. 2. Obſerv. ad has tres partes poſſe cætera Regalia, ut jura Majeſtatis vocantur in jure Canonico, facilè reduci. Hinc illa tria ſaltem ſunt ſumma capita, quæ tamen dextrè accepta exhauriunt totam latitudinem Majeſtatis. 3. Non opus eſt, ut addatur quartum nempe Judicia, quia commodè hoc reducitur ad jus Magiſtratuum creandorum, nec cura ſacrorum & convocatio comitiorum tanquam diſtinctum quid, cùm id ipſum ſub jure legum con-

Poteſtatis Civilis partes ex Dionyſ. Halicarnaſſenſi approbantur.

condendarum & tollendarum comprehendatur.

Ad Th. VI.

OBSERVATIO III.

Rectè Author poteſtatem civilem non tantum circa profana, ſed & ſacra verſari aſſerit.

Facultas Moralis gubernandi verſatur tam circa ſacra, quã circa profana.

OBſervandũ eſt in hâc theſi Grotium ita diſpeſcere poteſtatem ſummam, ejusq; jura, ut ſtatuat illũ, qui civitatem regit, occupari aut per ſe circa illam, aut per alterum. Per ſe, ut vel objectum ſint univerſalia, leges ſc. circa ſacra & profana; vel ſingularia, quæ diſpeſcuntur in illa, quæ directè publica ſunt, & vel nomine actionum veniunt, pacis ſcil. belli & fœderum, vel regulariter, dominii ſcil. eminentis, juris, vectigalium, & aliorum, & in illa quæ privata ſunt, interim tamen publicam rationem habent, & induunt reſpectum ad aliud, nempe ad publicum, qualia ſunt res controverſæ inter ſingulos, quas publica authoritate dirimi publicæ quietis intereſt. Quæ autem regens civitatem per alterum exequitur, non per ſe, illa negotia referuntur à Grotio vel ad Magiſtratus, vel ad alios Curatores & Legatos. Quanquam autem in hac diviſione quædam deſiderari poſſent, ut patebit in progreſſu, admitti tamen poteſt pro præſenti. 2. Obſerv. eſt circa hanc diviſionem diſputari à Politicis Pontificiis vel ma-

Diſſentiũt Pontificii quoad primas

maximè primum caput, nempe poteſtatem circa Sacra. Impugnavit enim illam in Principe politico Bellarminus, Baronius, Becanus, Thomas Bozius, Nicolaus Sanderus, Coſmas Magalianus, Wilhelmus ab Effern, Jacobus Oranus in Principe Chriſtiano & alii quamplures. Sanè Beſoldus in politicis ita differit, ut dicat: *Jura Majeſtatis, Eccleſiaſtica inprimis, eo fine introducta ſunt, ut Imperantes ſimul divinarum & humanarum rerum, animarum æquè ac corporum domini exiſtere poſſint.* Verùm malè, tum, quia jura Majeſtatis Eccleſiaſtica non introducta ſunt in ſenſu Beſoldi, ſed divinitus conceſſa & commiſſa, qui enim ſummam in Republica poteſtatem contulit, ille etiam in ipſa incluſam vult diſpoſitionẽ circa Eccleſiaſtica & curam ſacrorum. Principis certè eſt non proſpicere ſolùm ut benè ſit ſubditis temporaliter, ſed etiam æternum, & ſtudere, ut quàm beatiſſimos illos faciat, hinc divinum de hac cura veritatis divinæ mandatum Deut. XVII. 18. ad quem locum legatur Schickardus noſter de Jure Regio Ebræor. cap. 2. theor. 5. & 6. 2. Si Beſoldus denegat jura Majeſtatis Eccleſiaſtica Principibus Politicis, tranſcribit illa utique Epiſcopis vel potius Pontifici Romano, num itaque quia Pontifex Romanus jura Majeſtatis habet Eccleſiaſtica, eum in finem habet, ut animarum ſit Dominus, quæ tamen ſoli DEO ſubſunt? 3. Jura Eccleſiaſtica habere quantum ad diſpoſitionem externam, non eſt dominari animabus, ſed pro- Refutantur.

proſpicere animabus, præſcribere non abſolutè, ſed ex agnito typo doctrinæ cum conſilio doctorum, quæ in certo & determinato territorio publicè doceri debeant. Hinc etiam apud Gentiles Majorum conſuetudo erat juxta Servium, *ut Rex eſſet etiam Sacerdos vel Pontifex*, & de Hebræis Tac. l. 5. Hiſt. ſcribit: *honorem Sacerdotij firmamentum potentiæ fuiſſe aſſumtum.* De Chriſtianis Imperatoribus ſcribit Baronius ad annum Chriſti 312. *Auctoritas pontificatus Chriſtianis Imperatoribus hoc magis neceſſaria videbatur, quod ſcirent, ſe invito Senatu regnare & diversâ Religione, jam in ſe gentilium omnium odium atque invidiam concitaſſe.* Pergit Beſoldus: *Corruere dogma anglicanum, quod Regem & Principem quemlibet Caput Eccleſiæ ſuæ eſſe urgeat. Hujus antea inauditi dogmatis Authorem fuiſſe Henricum Angliæ Regem, qui cum divortium à Pontifice Maximo impetrare non poſſet ab eodem ſeceſſionem fecerit.* At corruiſſe dogma Romanum de Pontifice Capite Eccleſiæ norunt quotquot Scripturis attendunt, Reformationis beneficium agnoſcunt. Regem & Principem eſſe Caput Eccleſiæ, ſi de membri Principis Dignitate vel ſummâ Inſpectione accipiatur, non eſt tam horrida phraſis ut quidam ſibi imaginantur. Annon Scriptura Capitis titulo Regem ornat & Clerum eidem ſubſternit? 1. Sam. 15. v. 17. annon ratio docet architectonicam poteſtatem non tantum intra circum civilium ſubſiſtere, ſed & ad Eccleſiaſtica ſe extendere? annon

Confirmatur ſanior ſententia Conſuetudine Gentium,

Et Principum Chriſtianorum.

n̄on Conſtantinus Magnus ſe Epiſcopum vocavit illorum, quæ ſunt extra Eccleſiam, ut curam internam tribuendo Epiſcopis illos dixit tales intra eam apud Euſebium libr. 4. cap. 24. Henricum Angliæ Regem dogmatis hujus inauditi Authorem fuiſſe vix impetrabit à Veritatis Luce Hiſtoria; diſertè enim Socrates: *Ex quo Imperatores facti ſunt Chriſtiani res Eccleſiæ ab ipſis dependiſſe* aſſerit. Si Imperator dictus eſt Navarcha Eccleſiæ univerſalis, cui gubernacula illius à DEO ſunt concredita à Baſilio, ſi Concilium Moguntiacenſe I. Carolum Magnum vocavit veræ religionis Rectorem, ſi ipſe Rex Britannus ab Eleutherio Romano Pontifice ſalutatus eſt Vicarius Dei etiam in negotio religionis, quî abſurdum ſit proſcribere titulum Capitis dextrè explicatum? quî dogma hoc dici meretur inauditum ante tempora Henrici. Ex cauſſa quam aſſignat, Beſoldus ſeceſſionem feciſſe à Pontifice Henricum, ſi ponamus, non oberit juſtæ vindicationi: poſſunt varia humana intermiſceri divinis, ut tamen hæc eniteant & abſtergi ſordes ex occaſione ſordiū. Quid quod divortium illud Sorbona probaverit non tantùm, quod illa Catharina fuerit fratris Henrici ſponſa, ſed etiam nulla ex illa ſpes maſculæ prolis; retinuit hunc titulum Eliſabetha & recepto illo, ut loquitur Thuanus lib. 15 hiſtoriarum ſui temporis à patre & fratre, Eccleſiæ Caput cœpit per Angliam appellari, nec Bironii Jocus in deliciis Forero dicentis de Eliſabetha ad numeros ſe agi-

Reges Capita in Eccleſiâ.

tante: Ecce quam belle ſaltat Caput Eccleſiæ Anglicanæ Pontificiis conducit, cum de uno & altero Papa Cynædo poſſit conſimiliter dici: Ecce quam belle Caput Eccleſiæ Romanæ miſcuit ſe pueris. Legantur Choppinus, Salgado, Goldaſtus & noſter B. Brentius in Prolegomenis Apologiæ Ducis Chriſtophori, ubi multa ad hanc materiam utilia occurrunt. Ex Calvinianis dextrè non incedunt Jacobus Revius in Examine Opuſculi Vedeliani Triglandius de poteſtate civili & eccleſiaſtica, nec non Guilielmus Appollonius in tractatu theologico de Jure Majeſtatis circa res eccleſiaſticas, quos inprimis malè habet, quod tribuatur jus vocandi & eligendi paſtores ſummis poteſtatibus, cum in V. T. Magiſtratus non conſtituerint Sacerdotes & Miniſtros cultus divini, ſed ipſe DEUS ſibi ſelegerit tribum Levi; Aaronem & ejus poſteros ipſe conſtituerit Sacerdotes. In N. T. ipſe Chriſtus dederit Apoſtolos, Prophetas, Evangeliſtas, Paſtores & Doctores, qui deinceps per Eccleſiæ ſuffragia alios elegerint, vocaverint, inſtituerint; quæ nihil probant niſi ipſam ſubſtantiam Miniſterii & functionis eccleſiaſticæ eſſe refundendam in Originem divinam, non autem ab externis circumſtantiis excludi poteſtatem in Republicâ ſummam, interna ſubeſſe ſoli DEO, non verò negandam eſſe diſpoſitionem circa τὰ ἐκτὸς ut Conſtantinus voluit: & num patria poteſtas non eſt à DEO immediatè, cum nihilominus ſubſit moderamini politico? Nec tamen

Ius vocandi Sacerdotes Regib. iniquè adimunt Calviniani quidam.

tamen admittimus exceſſivè ſcripta ab Epiſcopio, quod ſacrorum Cura atque Imperium ad Magiſtratus ſolos pertineat, quia aut nolimus his ſolis ſupremam poteſtatem in Republicâ competere, quo pontificium in Rempublicam & Eccleſiam reducatur Imperium, aut certam tantùm ſpeciem ſupremæ poteſtatis aſſignare, atque ita admittendam collateralem poteſtatem. de quo alibi egimus. 3. Author in alterâ parte poteſtatis, quæ ipſi dicitur Politica, civilis, vel etiam conſultatrix, ponit dominium eminens, & dicit hoc dominium habere civitatem in cives; Verùm minus commodè id dicitur, melius hoc ipſum tribuitur poteſtati ſummæ in civitate, quia ut tali competit Imperium in perſonas, ita competit quoque dominium eminens in res civium ſive bona, poſitis ponendis etiam exercendum, quamvis autem plures cenſeant & denegent ſummæ poteſtati, tamen illud ipſum ſatis fundatum eſt etiam in ipſo Codice ſacro, præprimis autem in loco I. Sam. VIII. de quo in ſequentibus.

Epiſcopius notatur.

Dominiũ eminens debetur non Civitati ſed poteſtati ſummæ.

Ad Th. VII.

Observatio I.

Malè Subjectum ſummæ poteſtatis commune admittitur.

IN hac theſi Author diſputat de ſummo poteſtatis ſubjecto, & illud duplex conſtituit, (1) commune & (2) proprium. Commune

Subjectum Poteſtatis ſummæ nõ eſt niſi proprium. Probatur I. Rationib9 Regis Britaniæ 1. ab incommodo.

ipſi eſt civitas, proprium verò ille, qui præeſt civitati, penes, quē eſt *κύριον*. Illuſtrat hoc ipſum exēplo corporis humani & oculi. Corpus humanū ſubjectum eſt cōmune viſus juxta ipſum, & præter illud ſubjectum proprium viſus eſt oculus. Verùm hæc planè à vero recedunt, cùm præter proprium ſubjectum nullum commune detur, neque civitas ſubjectum commune poteſtatis ſummæ dici poſſit. Quod ipſum (1) demonſtramus ex argumentis Jacobi Regis Britanniæ, quibus uſus eſt contra Bellarminum. Primum enim petiit ab incommodo, quia ſententia hæc ſit fundamentum ſeditionum factioſis & rebellibus avidiſſimè arripiendum: ſi enim præter Principem datur commune ſubjectum poteſtatis ſummæ, ſi radicaliter in totâ civitate eſt illa poteſtas, tunc, quia Princeps à populo poteſtatem haberet, poſſet populus in Principem inſurgere, ſeque in libertatem vindicare, quandocunque ipſi videretur, nimirum fretus eodem jure & poteſtate, quam in Regem transtulit, præſertim cùm Bellarminus dicat populum nunquam ita ſuam poteſtatem in Regem transferre, quin illam ſibi in habitu retineat, ut in certis etiam caſibus actu recipere poſſit. Reponit quidem Franciſcus Suarez poſtquam populus poteſtatem ſuam transtulerit in Regem non poſſe juſtè in libertatem ſe vendicare, ut particularis perſona, quæ juri ſuo renunciavit, & ſe in ſervum vendidit. at manet nihilominus poſſe populum utut non pro arbitrio & deſultoriâ levitate in liber-

libertatem ſe vendicare, poſſe tamen in certis caſibus,quia juxta Navarrum &Bellarminum retinet]poteſtatem in habitu, quod falſiſſimum,cùm nunquam vel actualiter vel habitualiter illam habuerit, multò minus retineat vel retinuerit, propone autem hæc populo ad novas res prono & prurienti, quàm gratum erit flabellum, quàm ſuave in excuſſionem jugi incitamentum. Alterum petiit ab exemplo Saulis, Davidis, qui non à populo, ſed à DEO immediatè principatum acceperunt. Saul enim per ſortes nutu divino electus eſt, quod ſignum poteſtatis immediatè à DEO acceptæ, prout conſtat exemplo Matthiæ Apoſtoli, de quo ſcimus inde Apoſtolicam dignitatem immediatè à DEO accepiſſe, quia per ſortem ad illam electus eſt, Act. I. Putidiſſima verò ſunt.quæ idē reponit huic argumento,diſputari poſſe,ſcribens: *nũduo illi Reges Saul & David immediatè a DEO acceperint poteſtatem*,dein apertè ſtatuens populum contuliſſe,juxta illud Deut. 17.v.14. & 15 Sed, quid inter Jeſuitas diſputari non poteſt,qui cum Anaxagora in ipſa nive quandoq; atramentum videt. Nec dicitur Deut 17.quod ſibi Jeſuita fingit,ſed præter poteſtatem conferendi Majeſtatis ſplendorem & jura, etiam Deus ſibi appropriat poteſtatem eligendi; neque, ſi dicitur conſtituiſſe populum Iſraeliticum Regem, de collatione poteſtatis regiæ in ipſum,ſed vel Deſiderio,vel deſignatione perſonæ ſubordinatâ ad voluntatem divinam vel Conſenſu hoc erit accipiendum. Quid? num

2. Exemplis.

Bellarminus cum Sociis notatur.

num, quia Cardinales conſtituunt Papam, poteſtatem ſummam eccleſiaſticam habebit non immediatè à DEO, ſed illis Eccleſiæ Cardinibus? Tertium poſſumus addere ex dictis Scripturæ, ſi eligamus è multis tantùm duo; unum ex V. T. alterum ex Rom. XIII. v. 1. & ſeq. ubi dicitur: *Non eſt poteſtas niſi à DEO, & quæ ſunt poteſtates ſunt à DEO ordinatæ: Itaque quisquis obſiſtit poteſtati, DEI ordinationi obſiſtit, DEI enim miniſter eſt.* Particulâ autem *niſi* excluditur omnis cauſa conſtituens, removetur populus, & ſolus DEUS cauſa poteſtatis aſſeritur, quemadmodum ſi dicerem: non fuit Adamus niſi à DEO, hoc vellem ſolum DEUM creaſſe immediatè primum hominem; Ita quando dicitur non eſt poteſtas niſi à DEO, immediatè colligitur inſtituta eſſe poteſtas à DEO in remedium naturæ lapſæ. (2) Qui Diaconus ſive Miniſter DEI eſt, ille à DEO immediatè officium ſuum accepit. (3) Qui eſt Vicarius DEI in his terris, ut per omnes actus Rom. XIII. deſcribitur, & apertè ita vocatur ille, qui præeſt populo Sap. VI. v. 5., ille immediatè vicariam poteſtatē à principali ſuo, à DEO, accipit, non à populo: non enim populus poteſt DEO Vicariū adjungere, quod ne terrenus quidē Princeps aliquis admitteret.

3. A dictis Scripturæ Rom. XIII.

Prov. VIII.

Ex V. T. pro nobis militat locus Prov. 8. v. 15. & ſeq. Ita enim Sapientia: *Per me Reges regnant & legum conditores juſta decernunt; per me Principes imperant, & omnes magnifici Judices terræ,* circa quod oraculū notamus loqui Sapientiam hypoſtaticā, utpote cui ſoli illa compe-

petunt, quæ in hoc capite attributa occurrunt; non agi de habitu quodã Regibus in regimine neceſſario, loqui illam de Conſtitutione Regum & adminiſtratione Regni, ut voluit AbenEſra; ita quidem ut verba illa *per me Reges regnant* prius deſignent, reliqua *Dominatores* ſcil. *decernunt juſtitiam* poſterius: nec illud Beth ſatis commodè translatum *propter* à Chaldæo, quaſi ſenſus eſſet propter me Reges regnant, ſed ſtrictè de cauſa inſtituente eſſe accipiendum & phraſin indicare immediatam Originem, ut loca parallela demonſtrant Joh. 1. v. 3. Col. 1 v. 16. Ebr. 1. v. 3. loqui illam generaliter de omnibus Regibus & Dominatoribus, quicquid ex accidenti adfluat, quicquid vitioſi intercurrat. Conſulatur B. Hülſemañus. Audiamus hîc Italũ diſputantem contra Hiſpanum pro Anglo Rege egregiè: *Quod ſpectat ad Saulem & Davidem, rex optimè affirmavit eos à DEO immediatè habuiſſe Regiam poteſtatem; & non à populo, & ego oſtendi lib. 6. cap. 2. num. 33. 34. non modo Poteſtatem, ſed etiam electionem à DEO immediatè illos habuiſſe. De electione concedit Suarez: ſed de poteſtate dicit ex Scriptura non conſtare, ſed utrunque poſſe probabiliter dici: quod mihi videtur à Suarezio valdè improbabiliter dictum; quia poteſtas rectiva in populo jure naturæ non eſt, ut probavi, eſt enim populus naturaliter regibilis non rectivus. Et poteſtas rectiva non habetur à Deo, niſi jure divino poſitivo, & ex ipſius poſitiva voluntate: eo prorſus modo quo Eccleſiaſtica poteſtas. Urget cum*

Poteſtatem regiam immediatè à DEO eſſe confirmatur ulterius.

Bellarmino, ex Deuter. 17. Eligere eſſe Dei, conſtituere vero populi. Sed conſtituere ibi & eligere idem eſt. Deus enim ibi præcipit, ut eundem eligat populus in Regem, quem Deus ipſe eligendum eſſe oſtenderit. Sic dicebant Iſraelitæ Samueli: Regem conſtitue ſuper nos: Num ergo Samuel habebat autoritatem dandi Regiam poteſtatem? Electionem Regis petunt: cui benè ſciunt à Deo dari poteſtatem. Aut ſi eſt aliqua differentia, eligere ibi erit tantum deſignare; conſtituere verò erit deſignatam perſonam eligere; Aut eligere erit verè eligere, conſtituere vero erit perſonam electam admittere, & ſe ei ſubmittere; non autem poteſtatem ei tradere. Quicquid itaque in hoc de Saule & Davide habet Scriptura, id totum ad ſolam perſonæ electionem ſpectat, & ad populi conſenſum in eam, eique factam ſubjectionem; traditio vero poteſtatis ſemper à Deo ſolo facta intelligitur. Et ſortes illæ tum quibus Saul, tum quibus Matthias eſt electus, vere & propriè demonſtrant, electiones illas eſſe immediate à Deo: Sicut igitur Matthias electus eſt per ſortes immediate à Deo ad Apoſtolatum: Ita Saul ad regnum. Electio, fateor, non dat aut Apoſtolatum aut Regnum, neque ſortes convincunt poteſtatem eſſe immediate à DEO: Sed poteſtas utraque immediate detur à Deo cum primum legitima facta ſit electio: & ſic Matthias & Saul habuerunt immediate à Deo per ſortes ſuam electionem; conſequenter vero etiam poteſtatem; Igitur non modo à Deo immediatè habuerunt poteſtatem, quod ſemper

omnibus

omnibus contingit; ſed etiam electionem; quod omnibus non contingit. Merito itaque reprehendit Rex Bellarminum, quod Saulem & Davidem dixerit habuiſſe regni poteſtatem à populo ex ſequenti ipſius conſenſu; quem conſenſum pro Saule ponit Bellarminus in electione, cùm tamen electio quoque ipſius per ſortes fuerit immediatè à Deo. Et Paulo poſt n. 14. *Scriptura & Patres Reges faciunt miniſtros Dei, & à Deo habentes poteſtatē: Hoc Suarez ſubterfugere ſatagit per mediati & immediati diſtinctionē: nempe ut populus poteſtatē habeat immediatè à Deo Rex à Populo. Ergo ſecundum Suarez Paulus illis verbis, Dei miniſter eſt; hoc voluit: Vos populus (qui immediate à Deo poteſtatem ſummam accepiſtis) eſtis miniſter Dei; Rex autem, in quem vos hanc tranſtuliſtis poteſtatem, eſt miniſter veſter immediatè, & non Dei niſi mediatè, & reductivè. Atque ita Rex miniſter eſt Dei, quatenus miniſter eſt miniſtrorum Dei. O tortuoſum Soriten. Si hoc voluerit Paulus, cur non potius aperte, & ſine ambage dixit, veſter miniſter eſt vobis in bonum? Certè bis ibi vocat miniſtrum Dei, non ſimul populi. Deinde ſi daretur hujuſmodi reductio poteſtatis ad Deum, non niſi per radicationem ejuſdem poteſtatis primitivam in populo, impropriè dixiſſet Paulus; Omnis anima; (hoc eſt univerſa multitudo) poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: Potius docendus erat Paulus ita loqui: Sublimiores poteſtates (hoc eſt Principes) omni animæ (hoc eſt univerſæ multitudini) ſint ſubditæ: hoc eſt agnoſcant unde ſuam*

immediatè acceperint ſublimitatem: nempe, non à Deo ſed à multitudine, cui hanc primariò conceſſit Deus. Si Papa concedat Legato ſuo à latere poteſtatem conferendi Epiſcopatus, Abbatias, & Beneficia, ac dignitates Eccleſiaſticas totius regni ſuæ Legationis, cui ipſi placet, profectò Epiſcopus à Legato factus Epiſcopatum habuit abſolutè à Legato, & abſolutè non habuit ipſum à Papa: licet Legatus poteſtatem habuerit faciendi Epiſcopos à Papa: & quid quis habet ab aliquo, quod mediate & reductivè non ſit à Deo? Et tamen qui beneficium accipit illud ſuo debet immediatè benefactori, & non illi ſuperiori à quo ille benefactor habuit facultatem aliis benefaciendi: & omnis effectus debetur ſuæ immediatæ tanquam cauſæ ſecundæ, & particulari; remotiori verò cauſæ non debetur ut cauſæ primæ, univerſali. Denique cum jam probaverim populum jure naturæ eſſe regibilem nòn rectivum, ſequitur, naturalem illam conſecutionem nullo modo eſſe admittendam; & falſum eſſe populum eſſe ſubjectum, cui primario jure naturæ competat rectiva poteſtas: Hæc enim ſola voluntate poſitiva à Deo datur hominibus: Electio tamen, ut plurimum, & ſane jure naturæ permittitur hominibus. Igitur & Scriptura & Patres eodem modo loquuntur, & ita ſunt intelligendi: Neque in hoc eſt diſcrimen ullum inter poteſtatem Laicam, & Eccleſiaſticam: ut Electio perſonarum ſit humana; poteſtas tamen electis immediatè à Deo concedatur. II. Hæc ſententia de unico ſubjecto Majeſtatis & poteſtate immediate ſumma à

DEO

Deo eſt in libris ſymbolicis fundatiſſima, & à Romano Imperio & reliquis Statibus approbata, rejecta illa Sententiâ, quam moderni Jeſuitæ & Pontificii defenderunt Nicolaus Sanderus, Bellarminus, Suarez, Tannerus & alii. Auguſtana enim Confeſſio Carolo V. exhibita, aſſerit Magiſtratum ſecularem ejusq; regimen eſſe â Deo creatum & ordinatum. Apologia autem Auguſtanæ Confeſſionis id ulterius dilucidat, hæc ponens: *Ut hæc rerum natura, & hi ſiderum certi motus verè ſunt ordinatio Dei ita legitima Politia vera ſunt ordinatio Dei, & retinentur ac defenduntur à Deo adverſus Diabolum.* Stante itaque immediata origine non poteſt ſtatui duplex ſubjectum, ſc. Civitas, quæ conferat poteſtatem, ut Princeps illam habeat formaliter, & quæ retineat tamen illam poteſtatem adhucdum, habeatque habitualiter. Ita enim eſſet conſequens non immediatè conferri poteſtatem à DEO, ſed conferre illam Civitatem & ne quidem in ſolidum, retentâ illâ habitualiter & radicaliter. Egregiè Marcus Antonius de Dominis Libr. 6. de Republica eccleſiaſticâ capite ſecundo §. 26. pag. mihi 530. *Multitudo naturaliter regi debet, non regere: eſt ergò naturaliter regenda, non rectiva; & frequentiſſimi ſunt caſus, in quibus multitudo ſe ad eam formam regiminis redigat, quæ ei ex tribus dictis, aut mixtam, magis placeat; nihil aliud convincit, niſi in multitudine eſſe poteſtatem deputandi, ſeu eligandi perſonam, vel per-*

perſonas, à quibus regatur. *Facta vero electione, ſeu deputatione, Deus immediatè, ut jam explicatum eſt, electis concedit Politicam poteſtatem: cujus poteſtatis verum & immediatum ſubjectum eſt non multitudo, ſed Rex, Senatus populus, prout ipſa multitudo uni ex his formis ſubeſt, nec eam poteſt amplius in inferiorem formam mutare.* III. Simile illud quod Grotius adducit non ſatis quadrat, tum quia corpus non videtur eſſe ſubjectum commune viſus, ſed homo: Ut enim oculo tribuitur viſus tanquam ſubjecto inhæſionis, ita homini, non corpori, tribuitur tanquam ſubjecto denominationis, neque corpus dicitur videre, ſed homo; tum quia ſi corpori tribuatur viſus, tribuendus erit ita, ut radicaliter & principaliter animæ competat, utpote cui hæc facultas animalis viſiva ſc. propria eſt; ſique ſic comparatio ſubſiſtat, Princeps habebit ſummam poteſtatem radicaliter & principaliter, Civitas autem ſaltem derivativè per & propter connexionem cum Principe, adeoque non erit ſubjectum primum poteſtatis, & radicale, ut Jeſuitæ ſupponunt, quibus hîc Grotius favet; tum quia non poteſt quadrare hoc ſimile ex eo, quia ſi anima recedat à corpore & homo moriatur, recedit una viſus; de cadavere enim non poteſt dici, quod habeat viſum. Ponamus itaque mori Principem, recedet ſumma poteſtas, adeoque Civitas non erit ulterius ſubjectum illius, neque ad illam redibit imperium, quemadmodum ſentiunt iſti, ſed ut anima cum facultatibus ſuis ſtipata redit

Poteſtas politica nõ tribui poteſt duobus, ut quidem viſus dicitur communis eſſe corpori &, proprius oculo.

ta redit ad Deum, ita Rege defunćto facultas regnandi & poteſtas ſumma redibit ad illum, qui dedit eam. Quamvis autem Jeſuitæ velint videri, quaſi eſſent aſſertores poteſtatis immediatæ à Deo in Principes translatæ, & ut ſimplicioribus imponant, dicunt, in tantùm uti que eſſe politicum Regimen immediatè à Deo quatenus naturam ſocietatis humanæ à Deo immediatè conditæ neceſſariò conſequitur, tamen hoc ipſum merum eſt glaucoma: tum quia natura Societatis humanæ non eſt immediatè à Deo: homo quidem eſt, immediatè à Deo, Deus enim creavit Adamum ex luto, & ei inſpiravit ſpiraculum vitarum ſine interventu cauſæ mediæ; ſocietas autem eſt mediatè à Deo, ſcil. per generationem & multiplicationem adeoque cauſas naturales intervenientes; tum quia non id poteſt dici eſſe immediatè à Deo, quod immediate à Deo conditum neceſſario conſequitur. Fingamus cum Pontificiis, Deum hodie animam immediatè creare, adeoque illam eſſe immediatè à Deo; non tamen conſequens eſt illud quod animam neceſſariò conſequitur, qualia ſunt vegetare, informare corpus, ačtiones ſenſibiles producere, eſſe immediatè à Deo; tum quia Jeſuitæ ſtatuunt ita poteſtatem Summam eſſe à Deo, ut nihilominus cauſam quandam ſub Deo propriam & proximam ſtatuant iſtius poteſtatis, ubi non poteſt dici, quod Deus faciat tale quid immediatè, quod ſcil. fit inter ventu cauſarum non inſtrumentalium, ſed principalium & proximarum ſub Deo, quemadmo-

Fucus Ieſuitarum de immediata poteſtate plenius retegitur.

admodum non poteſt dici ignem immediatè calefacere, quia Deus eum cum calefaciendi potentia creavit. Quapropter quando noſtri dicunt poteſtatem Politicam eſſe immediatè à Deo, tunc hoc intelligunt ita, ut ſtatuant eſſe Dei creaturam, ut nulla alia creatura in pari aut ſuperiori genere cauſæ neque ex principiis ſecum natis quicquam ad inſtitutionem hujus Regiminis contulerit, vel Regibus eſſe authoritatem à Deo immediatè; perinde ut illi aſſerunt Pontificibus immediatè eſſe conceſſam; prout vult Jacobus Rex Angliæ contra Bellarminũ, & propterea eundem carpit, quod non Regibus authoritatem à Deo immediatè perinde ac Pontificibus eſſe conceſſam afferat. Non itaque probari poteſt hoc Grotii comẽntũ, niſi velimus illud hoc modo accipere & intelligere, quod ſc. Majeſtatis ſubjectum commune ſit Civitas, proprium autem Princeps, quia Princeps Imperium habet, & illud in Civitate reperitur, exercetur, obſervatur. Qui tamen ſenſus eſt improprius, nec ad mentem Grotii, qui aliud hac diſtinctione intendit, prout hoc ipſum conſtare poteſt ex lib. 2.c.9.n.8. ubi ſtatuit imperium, quod in Rege eſt ut in capite, in populo manere ut in toto, cujus pars eſt caput. Atq; adeo Rege, ſi electus ſit, aut Regis familia extincta jus imperandi ad populum redire. Quanto melius Marcus Antonius de Dominis: *Facta mutatione perſonarum Regentium Deus etiam ſtatim ſuam poteſtatem prioribus aufert, & in poſteriores transfert, qua facta translatione*

jam

jam in populo nihil penitus remanet, ſive in actu ſive in habitu rectivæ poteſtatis. Legantur hîc Alberic9 Gentilis & Theodorus Granwinkel.

Ad Th. IX.

Observatio I.

Mutua ſubjectio Regis & populi univerſi eſt conficta.

IN theſi 9. Autor diſputat contra illos, qui mutuam quandam ſubjectionem fingunt, ut populus univerſus Regi imperanti parere debeat, Rex autem malè imperans populo ſubjiciatur. Reprobat autem illam, quod non facienda quidem manifeſtè iniqua ob Regis Imperium, interim tamẽ hæc ex parte populi non jus Imperii includere aſſerit. Verùm hæc uberius ſunt confirmanda, ut & ſequentia. Nam (1) certum eſt Regi non eſſe parendum, ſi manifeſtè iniqua præceperit; idque ideò, quia in contrarium militat & lex divina, Actor. V. 29: *oportet DEO magis obedire quàm hominibus;* & profanorum etiam ſenſus, ut conſtat ex Euripide in Phœniſſis, & exemplum ipſorum Regum, Antiochi ſc. III., qui ſcripſit civitatibus, ſi quid per literas juberet legibus repugnans, non curarent, perinde ac ſi ipſo neſcio ſcriptum eſſent; adde illud Dan. III. 28. Sed longè aliud eſt denegatio paritionis in certo caſu, quæ dicit ſuſpenſionem quandam obedientiæ ad determinatum negotium, quod non eſt in manu

Subjectio Regis ac populi mutua perperam aſſeritur.

In quo Regibus parendum ſit?

impe-

imperantis; & aliud eſt poſitiva quædam obluctatio per ſuppoſitionem poteſtatis in populo, coercendi Regem in tali caſu. II. Qui hoc volunt, illi reſpiciunt ad contractum, & putant: ſicut in poteſtate populi fuit creare Regem, ita in tali caſu etiam eſſe in ipſius poteſtate eum abdicare, quia contractus ſolvantur, ut ſunt conflati. At hoc falſiſſimum principium: tum quia Princeps non eſt talis ex conventione, præprimis ſi ſucceſſio obtineat, vel jus Belli titulum contribuerit; tum quia contractus ita non poſſunt diſſolvi ut illi exiſtimant, præprimis ſi diſpoſitio divina interveniat, qualis hîc obtinet, quæ vult *etiam durioribus obedire Dominis* I. Pet. II. tum quia, quamvis à contractu recedat in illo caſu populus, non tamen recedit Rex, conſenſu ex utraque parte præſente, Rex enim ſive Princeps nunquam conſentiet, ſed potius ob renunciationem iſtius contractus pro jure pugnabit puniendi recedentes. III. Rectè Author dicit ſummam confuſionem oborituram, ſi populo fas ſit in caſu actuum exercitorum animo illius difformium. Nam populus partim nō aptus ſimpliciter eſt ad hoc judicium de bonitate & malitia actus, partim licet faciat majorē partem, nihilominus nondum erit par poteſtati Regiæ removendæ, partim quia notum eſt, populum querulum eſſe, jugi impatientem, novitatis ſtudioſum.

Ad Th. X.

Observatio.

Rectè quidem Author ex Electione & Succeſſione non vult judicari Naturam Imperii; de Laconico Regno Exemplum ſubjicit; ſed in poſtremo de Romanorum Imperio à vero deficit.

IN theſi hac Author ad cautiones progreditur, atque dextrè monet, non ex nomine aut externarum rerum ſpecie eſſe Majeſtatem judicandam, quod vel maximè probat exemplo Ducum apud Lacedæmonios, qui Reges dicebantur citra jurium Majeſtatis poſſeſſionem. Tangit autem quosdam, qui exiſtimant, diſcrimen ſummi Imperii aut ſummo minoris petendum eſſe, ex delatione Imperii per electionem aut ſucceſſionem, & hæc ſumma eſſe, non verò illa. Rectè autem reſpondet hæc univerſim vera non eſſe: rationem adjicit, quia ſucceſſio non ſit titulus Imperii, qui Imperio figuram aſſignet, ſed veteris continuatio. Verùm hæc limitatè ſunt accipienda. Nam hoc aut intelligitur ſimpliciter, in depreſſionem ſucceſſionis, aut determinatè ratione electionis præviæ, quod ſc. ſucceſſio in tali regno, ubi primus electus fuit, dicat ſaltem continuationem quandam veteris, de quo nunc non diſputamus. Aliâs præferunt ſucceſſionem ratione antiquitatis Scriptores politici; tum

Quomodo Summum Imperium inferat ſucceſſio?

Succeſſio Scriptoribus antiquior eſt Electione.

quia, ſi profanos & ſacros conſulamus Scriptores, ſucceſſio prior fuit electione, & conſequenter erit etiam titulus aliquis contradiſtinctus electioni: Ex ſacris autem hoc ipſum conſtat, quia imperantes familiis profecerunt ſenſim in Reges & Principes, ubi in poſteris talium non electio, ſed ſucceſſio obtinuit; e.g. in Noa & filiis ipſius, in Iſmaelis filiis, Jobo & aliis. Sic Ariſtoteles l. 1 Pol. c. 1. *Regna*, ſcribit, *exorta ex familiis, quibus anguſtis dominabatur Paterfamilias ſenſim tranſiens in authoritatem Regis, familiâ ita amplificatâ, ut domeſtico imperio concludi nequiret;* tum quia, qui electionem ita commẽdãt, & ſucceſſionem dejiciunt, favere videntur illi ſententiæ, quæ putat, ex electione tantùm legitima eſſe imperia, quam defendit Alphonſus à Caſtro, Vasquius, Covarruvias, Hottomannus, Roſſæus & alii, adeoque nimium tribuere populo, tum quia ſucceſſio ita eſt comparata, ut antecedenter ſeſe habeat ad electionem; imitatur enim tantùm aliquo modo naturam, cùm Electio artificiale quoddam ſit & ſucceſſio ex profundiore naturæ principio pendeat, prout quoque in quàm plurimis regnis ſemper obtinuit, & primogenitorum titulus fuit antiquiſſimus demonſtrantibus hoc Exemplorum Nube adductâ Tiraquello Cirerio & Martino Laudenſi: de primogenitorum apud Ebræos Jure conſulatus Johan Stephanus Menochius lib. 1. Hieropoliticorum cap. 7. II. Exemplum de Regibus Laconum quadrat Scopo Grotii: quia

tran-

tranſiiſſe docet ad hæredes Regnum, nec tamen ſucceſſio illa prævaluit Electionis titulo in aliis, poteſtati, quâ gaudebant alii eminentiori: erant enim illi adſtricti regiminis, adeo ut Ariſtoteles ſcripſerit. *Nihil eſſe hoc Regnum, quàm præturam militarem* 3. polit c. 10. & ſingulis Menſibus tenebantur jurare ſe ſecundũ legibus imperaturos teſte Xenophonte in libro de Republica Lacedæmoniorum III. De Romano Imperio quod annectit non conſiſtit, quaſi per Electionem fuiſſet collatum. aliud quippe docet Hiſtoria, & cæpit demum Electio Anno Domini milleſimo, ſeptuageſimo ſeptimo, Conſtitutione facta in Conventu Forcheimenſi. cujus Verba addere juvat ita ſe habentia: *Hoc etiam ibi conſenſu communi comprobatum, Romani Pontificis Authoritate eſt corroboratum, ut regia poteſtas nulli per hereditatẽ, ſicut ante fuit conſuetudo, cederet, ſed filius Regis, etiamſi valdè dignus eſſet, per electionem ſpontaneam, quam per ſucceſſionis lineam, Rex provenerit: Si verò non dignus eſſet filius, vel ſi nollet eum populus, quem regem facere vellet, haberet in poteſtate populus.*

Romanis Imperatoribus Imperium abſolutum, per electionem non ſemper collatum eſt.

Ad Th. XI.

OBSERVATIO

Improprìè Grotius dicit, quoſdam Jure uſufructuario habere Imperium, de Dictatore dubia prodit, & de Curatoribus Regni periculosè diſſerit.

IN theſi hac tria habet, quæ partim non conſiſtunt, partim dubia ſunt, partim apertè falſa. Non conſiſtit (1) illud quòd dicit: Reges quosdam habere jure pleno proprietatis, quosdam autem jure uſufructuario regnum; tum quia termini hi, nempe jus proprietatis & jus uſufructuarium, non commodè adhibentur in Politicis, ſed in jure Civili dominantur, & privatos atque habitudinem illorum ad hæc vel illa concernunt; tum quia uſufructuarius talis eſt, qui ſaltem uſumfructum habet alicujus rei, proprietate ad alium ſpectante, ſtante ergò hac ſententia Rex ſive Princeps ſaltem uſumfructum regni habebit, jusque proprietatis erit penes alium; num itaque imperii proprietas ad populum ſpectabit? num non ita populus conſtituetur ſuperior ipſo Rege, corpus capite? tum quia ita nulli principi ſat cautum erit, delinquat ille in uſufructu, modum qualitercunque excedat, is, penes quem jus eſt proprietatis, populus ſc. inſurget contra ipſum, cauſabitur eſſe dejiciendum uſufructuarium, utpote qui hîc modum exceſſerit. Quid quod malè dicatur Reges

Rex malè dicitur habere Regnum Iure uſufructuario.

Reges primùm electos, & qui electis ſuccedunt ordine legitimo, gaudere tantum Jure Regni uſufructuario; Pleno autem tantum Jure illos proprietatis, qui Bello juſto Imperium quæſiverunt, aut in quorum ditionem populus aliquis majoris mali vitandi cauſa, ita ſe dedidit, ut nihil exciperetur; hoc enim nimis abjectè ſentire eſt de Regibus Electionis vel ſucceſſionis titulo gaudentibus. Dubium eſt (II) illud de Dictatore Romano quod ſubjicit, cui tribuit ſummum imperium ſive Majeſtatem, utut illud Imperium non fuerit perpetuum; durationem enim naturam rei non immutare. Verùm maximè controverſum eſt, num Dictator Romanorum habuerit Majeſtatem: tum quia poteſtas ejus videtur tantùm fuiſſe delegata, cùm Majeſtas ſit juris proprii; tùm, quia libertas videtur manſiſſe apud populum, Dictatore tantùm in Magiſtratum extraordinarium aſſumto; tum, quia non videtur habuiſſe jura illa, niſi ad certos actus, cum conſtitutus fuerit bello gerendo, ſeditionibus componendis, & aliis quibuſdam expediundus. Sanè Bodinus lib. 1. de Republicâ cap. 8. longè aliter ſenſit, quem ſecuti ſunt etiam alii. Nec obſtare videtur, quod Grotius reponit, illum omnes actus exercuiſſe eodem jure quo Rex, neq; ejus actus ab alio potuiſſe reddi irritos, nec durationem rei naturam immutare, nam (1) ſupponitur eodem jure, quo Rex, exercuiſſe omnes actus, quamvis enim lictores Dictatori fuerint duplicati, ſupra Conſu-

An Dictator Romanus habuerit Majeſtatē.

les poteſtatem habuerit, eminuerit in toto populo, nondum tamen hæc Indicia ſufficientia cenſentur pro Axiomate regio (2) non poterant irritari iſti actus, non ex ſuppoſitione Majeſtatis, ſed ex repræſentatione populi, qui ipſum ita conſtituerat, unde etiam ſunt, qui Curatores tantùm dicunt fuiſſe Dictatores & tales, quos hodie Commiſſarios vocamus (3) quamvis duratio non ſit, niſi circumſtantia quædã externa abſolutè loquendo, videtur tamẽ interna fuiſſe in Dictatore, quia pacto fuit intrinſeca, ex quo cõſtitutus fuit Dictator, duo enim ipſi injecta ſunt frænaut ſemeſtri exacto Dictatura deponeretur, ne in ſummum proficeret Imperatorem tractu temporis, & ut Italiã cum exercitu, tantoque cum Imperio non egrederetur, ut ſub oculo eſſet Senatus populique Romani, jugi inſpectione & obſervatione proximorum intra terminos contineretur Neſcio annon Livius voluerit indicare, ex cõmiſſo fuiſſe omne id, quod Dictator exercuit, atque diminutè loqui adhibendo Vocabulum Magiſtratus, dum lib. 2. ſcribit: *Diſcordia inteſtina & Bellum externum fecere, ut hoc* Magiſtratu *egeret Reſpublica.* quanquam non diſſimulandum Pomponium Juriſconſultum auguſtius quid inſinuare ſcribendo: *Populo aucto cum crebra orirentur Bella, quædam atrociora à finitimis inferrentur, placuit majoris poteſtatis Magiſtratum conſtitui: itaque Dictatores traditi ſunt, à quibus nec provocandi Jus fuit, & quibus etiam Capitis animadverſio data eſt. Hunc Magi-*

ſtra-

ſtratum quoniã ſummam poteſtatem habebat, non erat fas ultra ſextum Menſem retinere. Sed ſi Grotio ſubſcribamus in illâ de Dictatore controverſia, quia id vel maxime urgere videtur, quod actus exerciti à Dictatore à nemine potuerint reddi irriti, neque hoc ipſum pependerit ex commiſſione populi, fuerit actus ſummæ poteſtatis, quia intercedere poterant tantum precibus populus & Senatus, nihilominus in tota hac controverſia probè diſtinguendum eſt inter Dictaturam vetuſtiorem & recentiorem. Vetuſtior ſanè auguſtioris fuit Ambitus: & ſi de hac loquitur Grotius, mitius de illo judicari poterit: poſterior autẽ & recnetior, quæ conſiſtebat in moderato regimine ex pacto pendente, ubi ſaltem cõſtituebatur Dux. primus & extraordinarius Magiſtratus, citra ampliſſimũ illam conceſſionem jurium nomine Dictatoris ſaltem retento, nõ poteſt allegari tanquam ſpecies quædam regiminis ſummi & abſoluti Imperii. Falſum deniq; eſt (III) quod Grotius diſſerit de Regibus, qui adhucdũ ſunt infantes, furore aut captivitate impediti, quod ſc. Curatores Regni ita conſtituantur, ut populo non ſubſint, neq; ante legitimum tempus poteſtas eorũ ſit revocabilis. Nam abſurde hoc ipſum dicitur & falsò; non enim tutores habent temporariam Majeſtatem, ſi hæres Regni adhucdum infans eſt, nec ſi furioſus ſit. Nam (1) infans Regni hæres confeſtim ex ipsâ nativitate habet Majeſtatem, cunabulis adnaſcitur illa, neq; demum ex ætatis incremento accedit, (2) furioſus

Regibus vel furioſis vel infantibus abſolutum Imperium demi non poteſt.

rioſus eſt & manet Rex, quanquàm exercitium in eo ſuſpendatur ſicut caput phreneticum eſt & manet corporis caput, licet ſit vitio aliquo affectum, (3) ſubveniri poteſt & infanti & furioſo, ſi ſc. adminiſtratores & adjutores dentur, per quos actus ad regimen Imperii exerceantur; nec obſtat quod exercitium juriũ Majeſtatis requirat prudentiam ſummam, quæ non locum habet in infante, quod furioſus æquiparetur beſtiæ, imperans autem debeat eſſe intelligẽs, quod ipſe Nabuchodonoſor furore correptus regno dejectus ſit. Nam quamvis prudentia deſit infanti, non tamen deeſt Conſiliariorum numerus, qui ſunt oculi in regno, ut infans caput. (2) quamvis furioſus deſtituatur exercitio rationis, habet tamen illam adhucdũ ratione facultatis, & proinde homo eſt, non beſtia; habet ita ut quandoque vel ſpiritualis vel corporalis Medicinæ Beneficio obſtacula Exercitii poſſint removeri, & ubi non ἀδίκημα, ſed ἀτύχημα, quî obeſſe illud poteſt Regi, quî dejici ab eo, quod jure illi competit. (3) Nabuchodonoſor non fuit ſimpliciter remotus ab Imperio, juxta quamplurimos. Poſito autem fuiſſe remotum, hoc ipſum fuit ex ſpeciali quodam judicio & ſupplicio, quod in exemplum cedere non debet. Videat autem Grotius num in tali caſu Curatoribus Regni tribuendo Majeſtatem, non illos in ſolium Regium evehat, illo cui debetur inde dejecto?

Ad Th. XII.

Observatio.

Incerta prodit Author de Abalienatione Urbium in terra Cabul.

IN theſi hac Author diſputat etiam de abalienatione, an ſcil. liceat illa Regi, & reſpondet: ſi Imperium jure proprietario habeat, licere jus perpetuum cives regendi alienare, aliam autem eſſe rationem regnorum, ſi populi voluntate delata ſint. Adducit in exemplum Solomonem, qui abalienarit 20 urbes non ex urbibus populi Hebræi, quia terra Cabul ſit extra fines Hebræorum, ſed ex iis urbibus, quas populi devicti hoſtes Hebræorum ad eum diem retinuerint, quasque partim Rex Ægypti Solomonis ſocer vicerit, & Solomoni dotales dederit, partim ſubegerit ipſe Solomon, & non habitatas fuiſſe ab Iſraelitis ex eo conſtare, quia Hiramus eas reddiderit, & poſt redditionem demum Solomon eò deduxerit Hebræorum colonias. At nimis ſecurè hîc agit Grotius & multa ſupponit, (1) quidem ſupponit has urbes fuiſſe alienatas, & non ſaltem ad uſum, ad aliquod tempus conceſſas, de quo in ſequentibus. (2) Putat etiam illas urbes non fuiſſe ex urbibus populi Hebræi, neque terram Cabul ſpectaſſe ad Iſraelitas; Atqui ſpectabat utique juxta complures Scripturæ Interpretes hic tractus ad tribum

Cabul in Iſraelitarũ fuit poſſeſſione.

Aſer, & conſequenter erant hæ urbes ex urbibus populi Hebræi, vel juxta Hieronymum pertinebant ad ſortem tribus Naphtali, & extabant in Galilæa gentium ſive ſuperiore. accedit, quod poſſeſſio Iſraelitis à DEO definita ad Tyrum usq; fuerit, imò usque ad Sidonem & Libanum. Joſuæ 19. v. 28, 29. neq; Cabul Joſ. XIX. ponitur extra fines Hebræorum, Cabul enim ibi nomen eſt, Urbis, non Regionis illius, quæ 20 oppidis conſtabat, quæque à Solomone multò poſt tempore donata Hiromo; cùm inſolens ſit à Regionibus integris terminos tribuum conſcribi, & antecedentia & conſequentia urbium nomina recenſeant. (3) Supponit hactenus fuiſſe detentas has urbes ab hoſtibus Hebræorum, & hos partim Socerum viciſſe, & dotales dediſſe Salomoni, partim ſubactas eſſe ab ipſo Solomone, partim denique poſt redditionem demum eò deduxiſſe Colonías Hebræorum Solomonem. At hæc omnia ſupponuntur à Grotio non probantur. Quod autem concernit ipſum factum, diſputari poteſt, num Rex Solomon abalienarit has urbes, ipſum dominium transtulerit, quia primò ſacrilegium videtur fuiſſe, dominio Regis Ethnici ſubjicere populos ſanctos & terrã divinæ hæreditatis, ut loquitur Cajetanus; quia ſecundò neque hæreditas ex unâ tribu ad aliam transferri poterat ob periculum confuſionis in ſortibus & familiis, & ſi pretio ad alios aliquid deducta fuerat, tempore Jubilæi nihilominus redibat ad priſtinum dominum,

Cabul urbs eſt, non regio.

An urbes Hiramo datæ fuerint abalienatæ diſquiritur.

minum, multò minus igitur ad peregrinum & Principem veræ Religionis expertem potuit dominium totius alicujus terræ transferri; quia tertiò expreſsè cautum fuit ex dominio DEI eminenti & peculiari ne quid abalienaretur Levit. 25. verſ. 24. ubi Deus ita: *Terra non vendatur in perpetuum: quia mea eſt & vos advenæ & Coloni mei eſtis: unde omnis Regio poſſeſſionis veſtræ ſub redemptionis conditione vendetur.* Quapropter alii putant fuiſſe permutationem quandam, ut Solomon 20 Oppida Galilææ Hiramo dederit, Hiramus autem viceverſa ei totidem rependerit, atque illi hoc ipſum probant ex II. Paral. VII. 11. ſeqq. & cap. 8. ad quem locum reſpexit Grotius, ſed opinantur redditas eſſe illas urbes, quod iſti non concedunt, qui permutationem interveniſſe volunt; exiſtimant enim alias urbes à Salomone datas Hiramo alias viciſſim ab Hiramo Salomoni, ut hac vel mutua donatione amicitia inter illos firmaretur inchoata à temporibus Davidis vel permutatione ob locorum vicinitatem aliamve opportunitatem major unicuique accederet utilitas, quo vergit ſententia Vatabli, Emanuelis Sa, Pinedæ & aliorum. Verùm & hæc ſententia ex adductis rationibus in priori non ſubſiſtit. Quapropter potius ſtatuendum erit cum Toſtato, Tirino & Oſiandro nec alienationem nec permutationem in hoc negotio obtinuiſſe, ſed ſaltim conceſſa eſſe hæc oppida ad aliquot annorum uſumfructum, ut ſcil. Hiramus inde, ut qui- Negatur.

dam volunt tributa colligeret, donec lignis illis cedrinis, & abiegnis, & centum viginti talentis auri aliiſque ſumtibus & operarum mercedi ſatisfactum eſſet. Idque probatur tum ex prima ratione de hæreditate Domini non alienanda; tum ex eo, quia nulli probabile eſſe poteſt, Regem Salomonem virum ſapientiſſimum XX oppida in regno ſuo non maximo, tam parvo pretio diſtracturum fuiſſe cùm tanto plura talenta quotannis ex vectigalibus, tributis, navigationibus, negotiatione ſuppeterent, & oppida in medio propè Regni ſui vicino Principi traditurum, ut alias novas hinc inde diſſipatas civitates ædificaret; tum, quia incredibile quoque Hiramum tam inopem fuiſſe conſilii, ut ſummum & perpetuum dominium in XX Oppida & opportuna regno ſuo, loco prædictæ ſummæ ſibi contemnenda putaret: dixit enim per contemtum, quæ hæc eſt terra Cabul, quid hoc ad meas impenſas? ut Salianus concludit. Quanvis autem, qui primam de alienatione ſententiam propugnare ſtudeant cum Grotio, reſpondere ſoleant: Hiramum, qui Eupolemo dicitur Suron, fuiſſe ad fidem Hebræorum converſum, tamen hoc ſolido argumento demonſtrari nequit. Hoc autem

Hiramus Idololatra. conſtat ipſum condidiſſe Templum Agenorium, Jovis Olympii & Aſtartes & Herculis Tyrii, in quibus aureæ Columnæ & ſtantes è Smaragdo Cippi, & multorum Regum anathemata. Præterea poſito quod receſſerit ab Idololatriâ Hiramus, & ad fidem Hebræo-

bræorum fuerit converſus, nihilominus periculum fuit, ne ſcil. Principes ſubſequentes, terras abalienatas ſibi proprias ſervarent, & populum à vero DEI cultu ad idololatriam traducerent. Subjungimus Diſcurſum Martyris, qui diſcrepantes adducit Opiniones: *Hic nonnulli ex Hebræis ajunt, oppida hæc non fuiſſe Hiramo ſimpliciter data, ſed factam commutationem quandam, ut viciſſim dederit Salomoni totidem oppida: Et addunt meliores fuiſſe urbes, quas Salomon accepit, quàm illæ fuerint, quas tradidit. Et ne videantur comminiſci, quod aſſerunt, locum ex libro Paral. producunt, ubi dicitur Hiramum Salomoni dediſſe viginti oppida. Alij Salomonem excuſantes, dicunt periculum nullum ab idololatria fuiſſe: quòd Hiramus pius & religioſus princeps extiterit. Verùm Joſephus quendam Menandrum, & Divum adducit, qui annales Tyriorum confecerunt, à quibus Hiramus commendatur, quod templum Olympij, Jovis, Herculis, & Aſtarthæ ædificarit. Quare dici poſſet, illum quidem ab initio idololatram fuiſſe: verùm poſtea quando fœdus iniit cum Davide & Salomone, ab idolis ita receſſiſſe, ut tantùm verum Deum Jehovam coluerit. Cæterùm fingamus ita eſſe: tamen poſteri ad idololatriam tandem potuiſſent attrahere Iſraelitas, quibus dominabantur. Ad id iſti reſpondent non eſſe veriſimile hanc donationem factam fuiſſe in perpetuum, ſed tantùm Hiramo dum viveret, ea planè lege, ut Judæi habitantes illic, religionem ſuam liberam haberent, Hi-*

Diſcurſus Petri Martyris de XX urbibus datis Hiramo.

ramo

ramo autem emptiones, & annui reditus cederent. Sunt & alij, qui Salomonem, inquiunt, non rectè feciſſe, has civitates ab hæreditate alienando, ac deinde providentia divina factum ut Hiramo tradita oppida non placuerint, ne ſcilicet de poſſeſſione Iſraelitarum quicquam minueretur. Et ſanè hâc ratione locus iſte cum eo, quod habetur in Paralip. facilè componitur: ut intelligamus, Salomonem prius Hiramo has viginti civitates dediſſe, quæ cum illi non ſatisfacerent, eas reſtituit Salomoni, atque ita verè dici eas ab Hiramo Salomoni fuiſſe datas.

Ad Th. XIII.

Observatio.

Figmentum eſt donatio illa Ludovici Paſchali facta, quam Author tangit.

Romam cum Provinciis ſuis Paſchali Pontifici à Ludovico eſſe donatam fabula eſt.

IN hac theſi agit de Imperiis quæ populi voluntate deferuntur, & concedit non eſſe præſumendum, eam fuiſſe populi voluntatem, ut alienatio Imperii Regi permitteretur; circa finem autem theſeos dicit, nihil facere ad rem, quod Ludovicus Pius urbem Romam Paſchali Pontifici reddiderit, cùm Franci Imperium in urbem Romam à populo Romano acceptum reddere eidem populo rectè potuerint, cujus populi quaſi perſonam ſuſtinuerit, qui primi ordinis Princeps fuerit. Nam (1) Pontifex Romanus, quem primi

Ordi-

Ordinis Principem dicit, non ſuſtinet populi Romani perſonam, eſt enim Epiſcopus perſona Eccleſiaſtica, cui ut imperare interdictum eſt à CHRISTO, ita populi alicujus perſonam in Politicis non repræſentat, (2) ſupponit Francos Imperium in urbem Romam à populo Romano accepiſſe, & reddere rectè eidem populo potuiſſe. (3) Reſpicit hîc Author ad donationem illam Ludovici cujus Inſtrumentum exhibet Cardinalis Cæſar Baronius Tomo annalium eccleſiaſticorum nono, ad annum Chriſti 817. pag. mihi 652. cujus initialia ſunt: *In Nomine Domini DEI Omnipotentis Patris & Filii & Spiritus S. Ego Ludovicus Imperator Auguſtus ſtatuo & concedo per hoc pactum confirmationis noſtræ tibi beato Petro, Principi Apoſtolorum & pro te vicario ejus Domino Paſchali ſummo pontifici & univerſali Papæ & Succeſſoribus ejus in perpetuū. Civitatem Romanam, cum Ducatu ſuo, territoriis, montanis, littoribus, & portubus: in Tuſcia Centumcellas, Cære, Bledam, Marturanum, Sutrium, Nepe, Caſtellum Galleſii, Hortam, Polimartium, Ameriam, Tudertum, Peruſium, Narniam, Otricolum. Et in partibus Campaniæ, Signiam, Anagniam, Ferentinum, Alatrum, Patricium, Fruſinonem, Tibur, &c. Exarchatum Ravennatenſem; Ravennam, Æmiliam, Bobium, Ceſenam, Forum Pompilii, Forum Livii, Faventiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, Adriam, Gabelum; & Pentapolim,*

Inſtrumentum donationis Paſchali factæ.

tapolim, videlicet Ariminum, Piſaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Humanum, Eſium, Forum Sempronij, Montem Feretri, Urbinum, Territorium Valuenſe, Calles, Luteolos, Eugubium, Territorium Sabinenſe, & Reatinum. In Tuſcia Longobardorum, Caſtellum Felicitatis, Urbevetum, Balneum Regis, Ferenti Caſtrum, Viterbium, Martam, Tuſcaniam, Populoniam, Soanam, Roſellas: & Inſulas Corſicam, & Sardiniam, & Siciliam: & in Campania, Soram, Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, Capuam: Patrimonium Beneventanum, Salernitanum, & Calabriæ, & Neapolitanum. Ut verò Fabularum fœcundum eſt ingenium Pontificiorum, ita voluit & hunc fœtum eniti ſubventaneum, & ſiliquas exhibere pro fructibus, putamina pro baccis. Si enim totus Orbis ſubjacet Imperio Pontificis ut Vicarii DEI in terris, quid opus fuit illâ donatione, cùm quæ habeat quis jure divino, non debeat repetere ex titulo alio & quidem inferiore. Secundò, ſi Conſtantini donatio admittitur, in quâ Laurentius Valla egregiè declamavit, cur Ludovicianâ inſinuatur, cùm prior ſuffeciſſet. Tertiò manifeſtè falſa apparent in illa Conſtitutione & Hiſtoriæ adverſa. Ludovicus enim à Romanis eo tempore juramentum fidelitatis exegit, teſte Thegano Archiepiſcopo Treverenſi, qui ſcribit Stephanum ſtatim, poſtquam pontificatum ſuſcepit juſſiſſe omnem populum Romanum fidelitatem cum juramento promittere Ludovico, miſit etiam Lotharium

tharium poſt ſex annos Romam, ut ſtatum populi componeret. Ipſum Inſtrumentum inter alia meminit Siciliæ, quæ tamen non erat tum temporis in poteſtate Imperatorum occidentalium, ſed orientalium. Expugnavit hoc Coſnentum non uno ariete admoto Pleſſiaci Dominus, cujus ſunt ſequentia: *Dectionibus multis de cauſis minus probata eſt illa donatio: Quia multæ terræ & ditiones ibi donantur, quæ longo poſt tempore in donatione Comitiſſæ Mathildis comprehenduntur. Secundò: Quia ſucceſſores ipſius Ludovici compluribus, tanquã propriis uſi & potiti leguntur. Tertiò: Quia ſi huic inſtrumento locus, multas provincias, inſulas, ditiones, dominia portus, oras donaverit Ludovicus, in quibus nihil ei juris, imò quæ ex pacto cum Carolo & Ludovico facto, in imperatorum Orientalium bonis apertè cenſentur. Quartò: Quia Italiam uni ex liberis in portionem hæreditariam daturus, quod poſtea fecit, nihil ferè ei relinquebat, unde ſtatum & dignitatem ſuam tueri poſſet, maximè cum Orientis Imperator, partem Italiæ poſſideret, Venetis etiam libertas ſalva & incolumis maneret. Quintò: Quia Romam ipſam, præfecti ab Imperatoribus conſtituti, multis porro annis regunt & gubernant, & Bullis ipſis Romanorum Pontificum, quod Guicciardinus ipſe agnoſcit, nomen Imperatoris apponitur: imperante. N. Domino noſtro. Sextò: Quia in electionibus Pontificum deinceps confectis, nulla hujus renunciationis ratio habetur: Quandoquidem ab Imperatoribus ratas haberi &*

Conceſſionem Ludovici Imperatoris effictam eſſe evincit Mornæus.

confirmari & ſolenne & neceſſe: ipſique ſi quid ſecus fiat majeſtatem ſuam lædi seriò quiritantur. Septimò: Quia authores coætanei Nithardus, Aimoinus & alij Annalium conditores, nihil tale habent, non Anaſtaſius ipſe in Paſchalis vitâ, qui pro ſuo in Pontifices ſtudio, natus inter eos & educatus, ejus imprimis meminiſſe debuit. Octavò: Quia aliquot demùm poſt ſeculis, collapſa nempe Carlovingiorum familiâ, cœperunt Pontifices, hujus conceſſionis authoritate ſeſe tueri. Ut omittamus Ludovicum hîc ſubſcribi miſericordiâ DEI Imperatorem, non quod volunt, Pontificis beneficio. Nonò, quod ſit Palmarij loco: quia Otho tertius Imperator, in Donatione illa quæ in Archivis Romanæ Eccleſiæ, in loco Aſiſii Fratrum Minorum ſervatur, præfatus, ſe dare D. Petro, & Sylveſtro ſecundo, magiſtro ſuo, quæ ſua ſunt, octo cis Comitatus offert & donat: Piſaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Foſſabrum, Callium, Hiſium, & Auſimum, qui iidem in hac Donatione Ludovici enumerantur. Si hæc pridem à Ludovico donata, quid nova hac Donatione opus fuit? & qua fronte Otho ille in Diplomate, Spretis commentitiis præceptis & imaginariis ſcriptis ex noſtra liberalitate S. Petro donamus quæ noſtra ſunt: non ſibi quæ ſua ſunt veluti noſtra conferimus. Quibus verbis: quis non videt everti Donationem & cæterorum & Ludovici: & acceptante quidem probanteque Sylveſtro 2. quo non alius Pontifex magis oculatus. Hæc tamen ſeu vera ſeu falſa quàm gnaviter alie-

nis

nis rebus imminerent, minimè dubium, quando hunc ipſum Paſchalem legimus Theodoricum Eccleſiæ Romanæ Primicerium & Leonem Nomenclatorem ejus generum in Patriarchio Lateranenſi, primò excæcaſſe, deinde decollaſſe: Et hoc eis ob hoc contigiſſe, quod ſe in omnibus fideliter erga partes Lotharÿ juvenis Imperatoris agerent, quem Ludovicus ſocium Imperÿ ſibi adſciverat. Quantos etiam ſuperbia Pontificum progreſſus faceret, Anaſtaſius Pontificius Hiſtoricus in Valentino Pontifice teſtis, cujus anno 827. electi & ad Lateranenſe Patriarchium deducti Ovanter ab omni Romanorum ſenatu ſedes oſculatos, ovabundus ipſe prædicat: quod ſanè hic primus paſſus eſſe legitur, ſed Deus quadraginta tantùm dies, hanc in eo ſuperbiam tulit. Helmoldus ſanè inſigne faſtus Eccleſiaſtici incrementum ſub Ludovico connotat: Fecit, inquit, liberalitate ſua ut Epiſcopos, qui propter animarum Principes ſunt cœli, ipſe eoſdem nihilominus Principes efficeret regni.

Ad Th. XVI.

Observatio I.

Promiſſio etiam Juramento firmata nihil detrahit ſummo Imperio.

PErgimus ad theſin decimam ſextam, in quâ Author noſter ſtatuit non deſinere ſummum Imperium, etiamſi is qui imperaturus eſt, promittat aliqua ſubditis aut DEO, etiam talia, quæ ad Imperii rationem perti- Promiſſio non tollit ſummum Imperium.

 nent

nent; arctius tamen vult reddi Imperium, & diſtinguit inter obligationem, quæ cadat in exercitium actus, & quæ cadat directè in ipſam facultatem. Priori ſpecie actum fore injuſtum, poſteriore nullum eſſe defectu facultatis, & quidem ipſo jure. Subjicit inter exempla Regum Iſraeliticorum Fatum, qui ſi malè regnaſſent cadavera extra proprium Regibus locum ſepulta. Concludit tandem, ſi adjiciatur conditio de fide non fallenda, ni velit Rex amittere Regnum, & dicit habendi modum imminui, non Imperium deſinere. Addit exemplum Sabæorum Regis, illuſtrationem ex fundo qui fideicommiſſo tenetur, & concludit talem legem commiſſoriam non tantùm in Regni delatione adjici poſſe, ſed & in aliis contractibus. At multa hîc ſunt, quæ nondum liquida. Rectè quidem Grotius ſtatuit (1) non deſinere ſummum Imperium, etiamſi is, qui imperaturus eſt, promittat aliqua ſubditis aut DEO. Nam ſi promiſſio etiam fuit juramento firmata, non propterea minuit aut deſinere facit ſummum Imperium, multò minus promiſſio ſimplex. Quod enim Rex promittit vel jurat, hoc facit ex indulgentia, neque propterea ſceptrum capeſſit, quia promittit aut jurat, ſed quia ſceptrum accepit, ideò jurat: prout Cicero dixit: *Non propterea coire apes ut favos faciant, ſed poſtquam coierunt tum favos facere.* Frenum eſt Promiſſio & Juramentum Regi, ne licentia exundet, ne ultra modum ferociat, non Virga in manu populi, quo

Promiſſio quid operetur.

quo feriat exerrantem. (2) Quando Princeps promittit, promittit ſubditis aut DEO Si ſubditis, propterea non deſinit eſſe Rex, cùm ſtante illa promiſſione, maneat relatio Regis ad ſubditos, ſummi Imperii ad ſubjectos; neque promittit aliquid ſuperiori, nec cogi poteſt à ſubditis etiamſi illis juraverit, ut ſtet promiſſis, DEO in perjurium animadverſuro; vinculum enim conſcientiæ turpiter rumpitur, ſive ab hoc, ſive ab alio rumpatur. Si DEO, non niſi DEO ſubeſt, & conſequenter etiam præmiſſo juramento Summus ſub DEO eſſe poteſt. (3) Summum Imperium eſt à Deo immediatè, promiſſio autem non eſt conditio Imperii ſummi, ſed ſaltem electionis, & deſignationis ad ſummum Imperium. Quid quod Rex ſit Rex etiam ante coronationem in qua jurat, promiſſiones & juramenta, quæ robur illis addunt etiam in hæreditariis Regnis obtineant, nec quicquam Majeſtatem Rectoris minuant, & abſurdiſſimum ſit, quod Vaſquius lib. 1. Controv. cap. 47. n. 12. urget, concedi à populo Imperium, concedi ad meram utilitatem populi, concedi ut in caſu deficientis utilitatis illius ſit revocabile, quæ omnia caduca, merique ex arenâ funiculi. Hactenus itaque huic principio inhærendum. Errat verò Grotius, cum dicit: Imperium arctius reddi ſive obligatio duntaxat cadat in exercitium actus, ſive etiam directè in ipſam facultatem. Nam (1) Imperium non arctiùs redditur, ſi obligatio tantùm cadat in exercitium actus.

Promiſſio facta vel DEO, vel ſubditis.

Obligatio cadens in actum ſummum Imperium nō contrahit.

Nam etiam limitatum erat exercitium actus apud Hebræos Reges, & tamen πανβασιλεία juxta Doctores ibi obtinuit, neque limitatio exercitii derogat ipſi Imperio. (2) Non videtur eſſe ex vero, quod ſcil. obligatio aliqua cadat in ipſam facultatem, ut ſentit Grotius & peculiare membrum conſtituit diſtinctionis ſuæ: partim quia, ſi obligatio cadat in ipſam facultatem, ipſa facultas non erit integra, & conſequenter non erit Majeſtas; partim, ſi in ipſam facultatem penetraret obligatio, penetraret in id, quod eſt immediatè à DEO: quomodo autem homo reſtringere poteſt id, quod non eſt in ejus manu, ſed à ſolo DEO deſcendit? partim quia, ſi in ipſam facultatem cadit obligatio, populus non ſaltim eliget, ſed & facultatem conferet, quod abſurdum. (3) ſi ponamus aliquod jus ad Principes vel Seniores populi transferri, tunc quidem transfertur aliquod jus per communicationem, ſed propterea in ipſam facultatem vis non exercetur.

Obligatio non cadit in facultatem.

Ad Th. XVI.

OBSERVATIO II.

De Regibus Perſarum, quæ diſſerit ex vero ſunt, falſa verò, quæ de Regibus Ebræorum.

Perſarum Reg[illegible] lo[illegible] legi[illegible] Se[illegible] ſui [illegible] erant.

CONfirmat VIR celeberrimus Sententiam ſuam exemplo Regum Perſicorum, Æthio-

Æthiopicorum, Ægyptiorum, & dicit: ſi contra promiſſiones egerint, vivos non potuiſſe non accuſari, memoriam tamen illorum fuiſſe in periculo & damnatis abjudicatam fuiſſe ſolennem ſepulturam, ut & Ebræorum Regum, qui malè regnaſſent cadavera extra proprium Regibus locum ſepulta 2. Paralip. 24. ℣. 25. cap. 28. v. 27. de Regibus Perſarum certum eſt illos proximè acceſſiſſe ad Dominatum, de quibus videatur Plato libr 3. de legibus, & Ariſtoteles 8. Eth. cap. 10. de lege etiam ſive ſtatuto Medorum & Perſarum legatur ipſe Grotius ad caput Danielis ſextum. Interim Jacobus Capellus in hiſtoria ſacra & exotica pag. 370. non meminiſſe voluit, legiſſe ſe apud exoticos Perſarum edicta prorſus fuiſſe inviolabilia, Ælianum autem referre aliud Perſarum Inſtitutum, illo non minus à ratione alienum. Si Rex ſcil. ſemel ſententiam dixiſſet, & regno vel Regi pernicioſam quispiam putaret, tum licuiſſe illi laterem aureum conſcendere & ſuam ſententiam aperire: ſi vera dixiſſe cenſeretur præmio loco laterem accepiſſe, ſed nihilominus flagris cæſum, quod Regi contradicere auſus eſſet. Certum eſt etiam Ægyptiis fuiſſe in more poſitum, ut Rege defuncto per Sacerdotem vitæ ſeries recenſeretur, antequam juſta facta, & ſi malè rexerit, vitiis indulſerit inſepultum Cadaver fuiſſe abjectum. Quod autem de Ebræorum Regibus addit liquidò demonſtrari nequit, quamvis enim quorundam corpora non illata ſint ſepulchris Re-

Adverſatur Capellus.

Inter Hebræos Regum abſolutorum Pœna, non fuit ſepulchra negare.

gum, quæ erant in arce Sionæa, ut quidam volunt, ſed alibi vel in urbe Hieroſolyma vel extra eam, an tamen hoc ipſum ad exemplum Ægyptiorum, & ex cauſâ illâ factum fuerit, nondum evidens eſt: fuiſſe etiam Regum ſepulchra partim in Sion, partim propè portam Ephraim extra urbem Hieroſolymorum, oſtendit Johannes Zuallardus in hodœperico Hieroſolymitano, & num credibile eſt Reges non habuiſſe poteſtatem conſtituendi ſibi locũ ſepulturæ, pependiſſe hoc à Judicibus, ut voluit Samuel Petitus lib. I. variarum lectionum? num non plæriq; fuerunt partim non ſine papulis, partim non ſine ulceribus, impii in DEUM, iniqui in populum? num non Manaſſeh Mauſolæum regio cadavere dignum in horto vivus ſanusque conſtruxit, non procul ab urbe, cui nomen dediſſe videtur Sacerdos Oza, ut docet Sanctius ad 4. Reg. 21. v. 18? num non conſimilia leguntur de Amone ibidem, quod etiam Romanis in uſu; de quo legatur Joannes Hieronymus Sopranes digreſſione ſecundâ, capite quarto. Præterea loca allegata non probant intentum. quod enim Joas non fuit ſepultus in ſepulchris Regum, id ut volunt Interpretes non ex more populi, ſed arcano inſtinctu divino factum, quod etiam de Achazo dici poteſt. DEUS ſanè usque eò proceſſit, ut domui Jeroboam comminatus fuerit ipſam ἀταφίαν 1. Reg. 14. verſ. 11. Regi Jojakimo aſini ſepulturam Jer. 22. v. 19. de quo videndus Joſephus lib. 10, ἀρχαιολ. cap. 8.

Cauſa non ſepultorũ quorundã debito in loco.

cap. 8. & teſtatur Buxtorfius, quod Nabuchodonoſor circumduxerit illum per omnes urbes Judææ inſidens ei, in curru triumphali, & occidiſſe illum diſciſſoque aſino illum incluſiſſe, juſto ſcil. DEI judicio ex facto contra Prophetam Uriam.

Ad Th. XVI.

Observatio III.

Sabæorum Rex, ſi fuit liberrimâ poteſtate præditus, non potuit à ſubditis lapidari.

Hallucinatur Grotius, cùm circa finem diſputat de conditione additâ. Nam (1) poſitâ illâ conditione, dicit imperium illud temporario non eſſe abſimile. Verùm temporarium tale eſſe Imperium, & Regno poſſe exuit talem Regem abſurdè dicitur, quia illud pactum non eſt collativum poteſtatis, ſed ſaltem faciens ad promotionem perſonæ, quæ poteſtate divinitus in ipſam collata jam agnoſcitur caput, contra quam proinde membrum inſurgere nequit, aut ſolio dejicere evectam. (2) quod exemplum Regis Sabæorum concernit, illud non quadrat, quia ſi fuit αὐτοκράτωρ teſte Grotio, habuit is ſummum imperium, liberrima fuit poteſtate præditus, nunquam potuit lapidari de jure, ſed ſi hoc factum fuit, meri facti fuit, & quidem ſeditioſorum hominum. (3) quod concernit exem-

Summa poteſtas non imminuitur conditione.

Exemplum Regis Sabæorum.

Exemplum de fundo.

xemplum de fundo, qui fidei commiſſo tenetur, non quadrat illud; non enim ad jus privatum hîc reſpiciendum in publicis: & quamvis lex commiſſoria in contractibus locum habeat, ubi de ſuo ſe duo obſtringunt conſentientes mutuò, tamen in Regni delatione non adjici poteſt aut debet, quia ibi non duo de ſuo ſeſe obſtringunt, Rex ſc. & ſubditus, cùm ſummum imperium non habeat à populo Princeps, ſed à DEO, neque illud habeatur amiſſibiliter. Conſtituto enim Rege, populo nihil relictum eſt præter obſequii gloriam.

Ad Th. XVII.

OBSERVATIO.

Quæ de Imperii Romani ſub duorum aut etiam trium Regimine, nec non populo imperante & eligente prodit, non ſatis ſana eſſe, mediocri diligentiâ adhibitâ, deprehendi poteſt.

CUmulat hîc Author quæ expendenda, & dicit, fieri poſſe, ut dividatur interdũ Imperium per partes potentiales ſive ſubjectivas, & illuſtrare hoc nititur exemplo Imperii Romani. (2) dicit populum, qui eligit Regem, poſſe quoſdam actus ſibi ſervare in caſu, ſi quidẽ populus adhuc liber futuro Regi imperet per modum manentis præcepti, aut ſi quid

ſit

ſit additum, quo intelligatur Regem cogi aut puniri poſſe. (3) dicit ex coactione paritatem ſaltem ſequi, & proinde ſummitatis diviſionem. Circa (1) erratur, quia poſito tali caſu, ubi imperium dividitur per partes ſubjectivas ſive potentiales, ita ut duo conſtituantur imperantes, in quorum unoquoque ſit Majeſtas, & ſummum imperium, non amplius erit imperium unum & indiviſum, ſed diviſum, adeoque duo. (2) Quod producit de Romano Imperio, ad id reſpondemus dici poſſe, non diviſionem factam fuiſſe imperii, ſi aliquis alterum ad conſortium Regni vocavit, prout diviſio non facta fuit, ſi quis Regum in populo electo Filium aſcivit, & paulatim voluit aſſuefieri Imperio eũ, quia talis vocans ſemper retinebat ſupremam authoritatem, alter autem ipſi cultum & obſervationem debebat, & ad redditionem rationis tenebatur adminiſtrationis com̃iſſæ, imò tales electi fuere quandoque tantum Imperatores & Duces Bellici: tum quia teſte etiam Tacito Tiberius in partem curarum ab Auguſto vocatus eſt, quis tamen dicet propter ea, Auguſtum non fuiſſe Monarcham, diviſum fuiſſe ſub eodem imperium; tum quia quando Imperator aliquem adoptabat, penes adoptantem erat poteſtas ὑπερέχουσα, ſupereminens: quod vel ex eo liquet, quia tales adoptati & adſciti in partem curarum, ne titulo quidem gaudebant Imperatoris, ſed ſaltem Cæſares dicebantur, imò capitis obnoxius erat Supplicio Collega adſcitus. Diocletiamus enim Galerio niſi cladem,

Imperii partitio nõ fit per partes ſubjectivas.

quam acceperit, Victoriæ de hoſtibus auctoramento expiaret, comminatus eſt mortem, Conſtantius Gallum Polæ juſſit in Carcerem ducere & Capite plecti, quod & factum eſt. (3) ſi ponamus, alium Orientem, alium Occidentem tenuiſſe, aut etiam tres Orbem rexiſſe, non admitendum erit ulterius quod Grotius dicit, unum fuiſſe imperium; poſitis enim duobus Imperatoribus, ceſſavit Monarchia, duo etiam fuere imperia, adeoque Dyarchia ibi fuit, e. g. tempore Antonini & Veri, tempore Conſtantini, tempore Caroli Magni, ubi vel maximè Orientale & Occidentale Imperium obtinuit. Et exemplo hoc ipſum ex Scriptura illuſtrari poteſt: Monarchia Judaica in Dyarchiam degenerante poſt Salomonis mortem tempore Rechabeami, ubi aliud fuit Imperium Regum Juda, aliud imperium Regum Iſrael. Quod (2) concernit, abſurdè dicitur populum liberum futuro Regi imperare per modum manentis præcepti, tum quia populus nunquam imperare poteſt, actus enim præſupponit facultatem; tum quia populus non imperare poteſt per modum manentis præcepti, quod obſtringat; nam Rege in ſolium evecto ceſſat omne id, ſi quid habuit populus antea, quod præcepti rationem dixerit; tum quia populus eligendi quidem facultatem habet Regem, ſed liberum adhuc per modum manentis præcepti imperare Regi futuro, habere poteſtatem, abſurdè dicitur. Quod (3) concernit, abſurdum eſt dicere populum eſſe ſuperio-

Populus liber futuro Regi non imperat per modũ manentis præcepti.

Abſurda alia breviter perſtringuntur.

periorem Rege eligendo; abſurdum eſt quod Grotius hic interſpergit, pendere conſtitutionem Principum ab hominibus; abſurdum denique eſt parem à pari cogi poſſe, cùm non niſi ſuperior cogat inferiorem de jure & regulariter. De temperatura verò Imperiorum ita Contarenus libr. 1, Reip. Venetorum: *Præclariſſimi Philoſophi rempub. temperatam extollunt, & Lacedæmonicorũ formam ſummopere laudat, in qua Reges, Senatus, Ephori fecerunt mixtionem quandam, ut benè dignoſci nequeat. ſub quanam gubernationis ſpecie fuerit eà Reſpublica collocanda. Tradunt autem Politici ſtatum hunc in Rebuspublicis oriri potiſſimum ex eo, quando ſubditi pertæſi ſunt puræ & abſolutæ Monarchiæ, aut & puræ Ariſtocratiæ, quod probari poteſt exemplo Rerumpublicarũ quarundam. De Republica ſanè Lacedæmoniorum obſcurum non eſt eam primo Monarchicam fuiſſe, in quâ Reges, qui ortum ab Hercule ducebant, imperabant, poſtea factam eſſe Ariſtrocratiam, cum Senatus XXVIII. Virorum à Lycurgo inſtitutus eſſet; tandem Theopompus populo partes Reipuclicæ adminiſtrandæ per Ephoros conceſſit.*

Ad Th. XX.

Observatio.

Multipliciter errat Grotius in diſcurſu ſuo de Regno Ebræorum.

Inter Regnum plenum, quod Ariſtoteles παμβασιλείαν vocat & Regnum Laconicum aliquot

aliquot ſpecies Regni eſſe interjectas certum eſt: Occurrunt enim Reges barbarorũ, Æſymnetæ, qui gaudebant plena poteſtate, ſed extraordinariè, vel ad tempus, heroica Imperia, quæ ante & poſt Bellũ Trojanum in uſu. Num vero Regnum barbarorũ magis ad rem pertineat & in Exemplum mixti poſſit adduci Imperii, jure dubitatur; non tantum quia poteſtas apud tales ſumma & tyrannicæ par, ſed & in uſu apud Syros, Medos, Perſas & alios orientis populos; quàm abſoluta autem fuerint illa Imperia, quàm immunia ab illis conditionibus quæ limitant, reſtringunt, temperant ex Hiſtoriâ notum eſt: Sed ad Exemplum progreditur illuſtro & putat Regnum Ebræorum facere ad Andromachē. Aliud tamē docetur ab illis, qui in Viſcera hujus Regni penitius inſpiciunt & deprehēdunt illi, ſi παυβασιλεία non ſit, tamen eſſe proximum, ubi ſc. unus populum universè ſumtum virtute Civili ſuperat, & ad communē utilitatem imperat. Quod ipſum probat ipſum jus Regium ad quod reſpicit Grotius; probat illud ipſum quod allegat ex Pſ. 51. ubi David dicit: *Tibi ſoli peccavi.* Ad quæ non male Simeon de Muis ex Nicolao Lyra: *Tibi ſoli peccavi, ſcilicet tanquam Judici punire potenti, peccaverat enim contra Uriam, & alios occaſione hujus interfectos, tamen quia erat Rex non habebat judicem & ſuperiorem, qui poſſet eum punire, niſi DEUM. Eodem ferme modò Caſſiodorus de populo inquit, ſi quis erraverit, & DEO peccat & Regi. Nam quando Rex delin-*

Regna Barbarorum, quorum Grotius meminit non ſunt exempla mixti Imperii.

Imperii Hebræi indoles.

delinquit, ſoli DEO reus eſt, quia hominem non habet, qui ejus facta dijudicet, Merito ergo Rex DEO tantum ſe dicit peccaſſe, quia ſolus erat, qui ejus potuiſſet admiſſa diſcutere. Et quia illum ubique eſſe noverat, jure coram ipſo malum ſe feciſſe deplorabat, arguens dementiam ſuam, qui non expavit tanto judice præſente peccare: Sic ille: in eandem ſententiam accepit Arnobius Afer, qui ſic habet; *Tibi ſoli peccavi omnis qui ſub judicio vivit, cum deliquerit, peccat DEO, peccat & legibus mundi. Hic autem Rex ſub nullo alio, niſi ſub DEO ſolo agens, ipſum ſolum ſuper poteſtatem ſuam metuens, DEO ſoli peccavit.* Probat ſaniorum Rabbinorum quoque teſtimonium. Falſa autem prima hypotheſis eſt Grotii, ſtatu entis Regi Hebræo delinquenti inflicta fuiſſe verbera, tum quia hoc ipſum nullo Scripturæ teſtimonio demonſtrari poteſt, tum quia contrarium habetur in Exemplo Davidis, qui graviter deliquit & adulterio & homicidio, nec tamē verberibus fuit ſubmiſſus: tum quia ipſe Dor. Abarbanel Rabbinorū famigeratiſſimus commentario in lib. 2. Sam. c. 12. ſcribit; *Qui in proximum ſuum peccat quē ante mors, quàm remiſſionē ab eo eſt indeptus, is adſcitis aliquot amicis ad tumulū ejus ſe confert, & ibi remiſſionem petit, at ut hæc faceret David non admiſit Regia Majeſtas;* Si itaque Regia Majeſtas obſtitit, quo minus ſaltem remiſſionem peteret ad tumulum Uriæ, multo magis illa obſtitiſſe credenda erit percuſſioni & verborum inflictioni. Notanter autem dicit Grotius,

Nemo Regum Hebræorum verberibus conſecutus eſt.

tius, Hebræos conſentire Regi fuiſſe inflictâ verbera, quod etiã probavit noſter Schickardus in tractatu de jure Regio; Iſaacus autem Caſaubonus in Baronio impugnavit, quem Schickardus notavit pag. 63. Et hoc quidem certum eſt, eſſe Rabbinos, qui hoc ſtatuant, ſed num verum dicant hoc maximè controverſum eſt. Neque hoc extra controverſiam, à Rege ſponte & in ſignum pœnitentiæ illa fuiſſe admiſſa, cùm potius Hebræi ſcriptores referant ad Synedrium, quod judicarit de illa inflictione, & quidem non tantum ob tria delicta, ſed ob plura quoq; alia; quamvis autem Maimonides ſoleat hic laudare Thalmudis Tractatus Sanhedrin & Joſephus de Herode ſcribat, quod coram Synedrio comparere debuerit lib. 14. Antiq. cap. 17. quid tamen hæc probent ex dictis conſtare poteſt. Maimonides non ſemper nugari deſiit, utut primus fuerit, qui inter Rabbinos ſanius ſenſerit; Thalmudicis Commentis quantum tribuendum ſit eruditi pridem oſtenderunt; Herodis Exemplum non conducit, quia cùm vocaretur ad Synedrium adhuc fuit privatus & juvenis, de quo in ſequentibus. Ipſe Grotius aſſerit excalceationis legem in Rege ceſſaſſe, quia cum ignominia conjuncta fuerit, cur non itaq; ex eadem cauſa dicamus ceſſaſſe illam inflictionem Verberum, cùm hæc fuerit pœnalis, cum ignominia majori conjuncta, Præſidi Synedrii probroſa, quanto magis itaque Regi. Appoſitè Claudius Salmaſius in Defenſione Regia, Cap. 8. pag. 270.

Nec ipſum verberibus multari voluiſſe certum eſt.

Cum Regibus Hebræis non eſt actum excalceationis lege.

pag. 270. *Non novi illi reges veteri Senatui ſubjecti fuere, nec ejus judiciis obnoxii facti ſunt. Imò contra Rex ſupra Synedrium ſemper fuit, donec tandem Herodes quamvis precarium à Romanis Imperatoribus regnum Judææ obtinuiſſet, totum illum conſeſſum abrogavit & ſuſtulit.* Secunda hypothesis Grotii eſt, quòd dicit aliqua judicia Regibus fuiſſe ademta, & manſiſſe penes Synedrium LXX. Virûm, quod divino imperio à Moſe inſtitutum ad Herodis tempora perpetuâ cooptatione duraverit. Atqui hoc ipſum adhuc controverſum inter Doctores. Sunt quidem aliqui qui hoc Judiciũ in ipsâ Ægypto jam cæpiſſe aſſerunt & poſtea cõtinuatum; alii ex Cõſilio Jethronis illud ortũ eſſe exiſtimãt & prima fundamenta illius haberi Ex. 18 ℣ſ. 22. ſunt qui juſſu DEI illud cepiſſe volunt, & primum illius deprehendi Initium Num. XI. v. 16, 17. ſunt denique qui fundatum illud eſſe dicunt Deut. 17. v. 8. & ſeq. Primam Sententiam ex Socio Religionis proponere non inconveniens ducimus eſſe: Ita verò ille. *Collegium ſive Conſiſtorium hoc in populo fuiſſe etiam multo ante legem latam, adeoque in ipſa Ægypto, non pauca fidem faciunt, & ex iſto ſelectos fuiſſe ab Ægyptiis Regibus ἐργοδιώκτας iſtos, qui quotidiani laboris rationem exigebant à populo valde veriſimile eſt. Deinde collegium hoc, ſive ex collegio iſto, etiam de conſilio Jethronis ſoceri Moſis, ſelectos à Moſe fuiſſe qui minores lites dijudicarent, & controverſias leviores dirimerent,*

Natalis Synedrii Hebræorum origo.

ſupremorum autem judiciorum & relationum cognitionem Moſi relinquerent, non eſt dubium. At quia tandem etiam Moſes querebatur, ſe iſti ſupremorum judiciorum ac relationum oneri non ſufficere, certum quoque eſt tandem etiam in partem curarum iſtarum divino juſſu 70 adſcitos fuiſſe, nec alios quàm qui doctrina, ſanctimonia, & virtute cæteris præſtabant. Nobilitatis enim ratio non habebatur, nec originis, tribus, functionisve dignitas in cenſum veniebat: adeò ut ne Pontifex quidem Maximus in eum ordinem allegeretur, niſi de ſapientia atque idoneitate ejus probè conſtaret, uti Maimonides aït. Adſciſcebatur אִם הי׳ה ראוי בחכמה *ſi cordatus, & capiendis conſiliis non ineptus eſſet. Non enim in Senatum ibat ſuo jure, ſed ſuffragiis admittebatur. Hinc* δοκιμασία *inſtituta erat, quæ* סְמִיכָה *id eſt* χειροθεσία *ſive manuum impoſitione obſignabatur, ad exemplum Moſis, qui Joſue & ſeptuaginta Senatoribus manum impoſuerat.*

Rationes contrariæ. Oppoſitam autem tuentur ſententiam alii, & ſerius conſtitutum eſſe Senatum concludunt ex rationum ſequentium turmâ: quia illius nullum Indicium tempore Judicum. Si enim tempore Judicum extitiſſet tale Synedriũ, quî factum fuiſſet, ut fœmina quædam, Debora ſc. in judicem fuiſſet electa Jud. IV. verſ. 5? quid enim opus fuiſſet fœmina, ubi LXX Viri; nec tempore Samuelis tale fuit; ſi enim tale fuiſſet, cur penes Samuelem fuiſſet ſumma

ma rerũ? cur ille poſuiſſet Judices filios ſuos, ſi LXX. præſtò fuiſſent I. Sam VIII. 1? Nec tempore Regum: non potuit quippe Regia Majeſtas, jus illud à DEO conceſſum Regibus, conſiſtere cum partitione poteſtatis & imperii, nullum veſtigium talis Synedrii in tota Hiſtoria Regum: & ſanè, ſi tale fuiſſet, Iſraelitis petentibus Regem obvertiſſet Samuel, annon habetis Synedrium, annon conſeſſum Judicum tempore Moſis jam à DEO conſtitutum & hucusq; continuatum? Quod autem Grotius ad marginem ponit locum Exod. XXII. verſ. 8. cauſam ejus juvare nequit: ſaltem ibi Elohim ſive Judicum fit mentio, ſed non Synedrii quale ſibi imaginantur Ebræi; & illiquidum eſt, quando hoc Synedrium à DEO fuerit inſtitutum: Piſcator quippe vult illius fundamentum eſſe jactum à Jethrone Exod. XVIII. ℣ſ. 22. Alii putant illud conſtitutum eſſe Num. XI. alii Deut. XVII. ℣ſ. 8. Quæ loca omnia ſuas difficultates patiuntur, & talia potius ſiſtunt Collegia, quæ ad tempus conſtituta oneris curarum levandi cauſa, & non niſi usque ad ingreſſum & poſſeſſionem terræ ſanctæ durarunt. Quapropter probabile eſt potius, ſi non inſtitutum demum, ſed ut vult Seldenus lib. 2. de Synedriis cap. 4. pag. 109. tempore Moſis juxta locum Numer. XI. ℣. 14. tamen eminere cœpiſſe ſerius, inclinantibus jam rebus Ebræorum, vel ante captivitatem Babylonicam, juxta illa Verba 2. Paral. XIX. ℣ſ. 11. *Amarias autem ſacerdos & pontifex veſter, in*

Kk 2 his

bis, quæ ad Deum pertinent, præſidebit: porrò Zabadias, filius Iſmahel; qui eſt dux in domo Juda, ſuper ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent: habetisque magiſtros Levitas coram vobis, confortamini, & agite diligenter: & erit Dominus vobiſcum in bonis cum bono. Cum ipſi Judæi aſſerant Axiomate regio dejecto manſiſſe tamen Sanhedrim, & in Thalmude Tractatu Sanhedrin ſcribant fuiſſe Capita Exilii Babyloniæ, quæ regnarint ſupra Iſraelem ſceptro ſuo, nec non in Targum Cantici Canticorum Cap 6 v. 1. aſſerant DEUM permiſiſſe Sanhedrim in Babylonia manere, & ſi admittatur tempore Moyſis cepiſſe, non tam ſub regio ſtatu floruiſſe, quàm ante illum, & in declinatione illius, ceſſaſſe etiam aliâs temporibus turbulentis, ut ſuperiora illuc collimant. Poſt captivitatẽ Babylonicam tempore Eſræ, ablata jam corona h.e. Regia Majeſtate, & ſuperſtite tantũ Cidari h e. principali dignitate, juxta vaticiniũ Ezechielis XXI. Quanquàm nõ negare velimus, ſi etiã illa ſententia obtineat, proluſionem quandam factam eſſe tempore Moſis, Rudimenta fuiſſe præmiſſa & ad formam illorum conſeſſuum hoc Synedrium fuiſſe adornatũ. Tertia hypotheſis eſt; quædam cognitionum genera Regi non fuiſſe permiſſa, utpote de Tribu, de Pontifice, de Propheta, ejusque rei argumentum eſſe in Jeremiæ Hiſtoria, exemplum eſſe in Herode, cùm Hyrcanus Judicium de illo arte eluſerit, & proin poteſtate interpoſita nequiverit eum ſubducere judicio ſeptuaginta virali, ſive Synedrio.

Nulla judicia Hebræis Regibus ademta ſunt;

nedrio. Nam (1) quod primum concernit, id ipſum nullo idoneo argumento probari poteſt. Rex enim ut habebat poteſtatem in Politicis, ita etiam habebat poteſtatem circa ſacra, ſuperior erat Pontifice; Hinc David circa cultum dominum conſtituendum fuit occupatus 2. Sam. 6. ꝟſ. 12. & Salomon ſummum Pontificem exauctoravit I. Reg. II. (2) quod ex Jeremia producitur, id planè non concludit: tum quia non eſt conſequēs, Jeremias fuit conjectus à Synedrio in carcerem; ergo Synedrium habuit poteſtatem ſupra Regem. Nondum enim probatum eſt, fuiſſe tum temporis Synedrium; & ſi fuiſſet, potuiſſet hoc ipſum facere non vi ſupremæ poteſtatis, ſed dependentis Juriſdictionis; tum quia quando Zedeckias Rex dixit: *Ecce in manibus veſtris eſt propheta, nequeo contra vos agere*, non dixit, ſuperiorem poteſtatem in Principibus populi agnoſcendo, ſed tempori cedendo, furori indulgendo, ſeditionem præcavendo; tum quia ipſe Abarbenel verba Regis ita exponit: Ecquid mecum verba commutatis, ecce in veſtris manibus eſt, Regi nihil vobiſcum rei eſſe poteſt, quia vos ei reſiſtitis, & ſubinde poteſtatem ejus minuitis: in tam periculoſo itaq; ſtatu obſeſſæ Urbis, opinionis præconceptæ de Jeremia in Principibus, quaſi conſpiraret cum hoſtibus, Rex ad hæc verba fuit compulſus. (3) quod concernit exemplum Herodis, itidem illud nihil concludit; cum non ſolùm tempore Hyrcani valde circumſcripta poteſtas, ſed etiam Herodes non-

dum aſſurrexerit ad dignitatem Principalem. Quapropter Iſaacus Caſaubonus contra Baronium, qui ex hac Hiſtoria collegit, conſilium de capite Regis potuiſſe ferre ſententiam, quia Joſephus l. 16. c. 17. recenſeat, Herodem ad cauſam dicendam juſſum eſſe Synedrio ſe ſiſtere, reſpondet: quantus hîc bone Deus error? Herodi dicta eſt dies, cùm adhuc admodùm juvenis & privatus eſſet, cum Pater illius Antipater viveret, cùm Hyrcanus Principatum obtineret, cùm Herodes ſervus Regis, ut Rabbini ſolent illum appellare, adhuc eſſet, cùm ne ſpem quidem ullam adhuc animo concepiſſet de regno alieno unquam invadendo. Ut autem in hiſce paulò confidentius pronuncavit Grotius, ita quoque quando ex II. Chron. XIX. ℣ſ. 11. produxit Judices Deos, & Res DEI intellexit judicia ex lege DEI exercenda, Res autem Regis judicia, quæ in libero erant Regis arbitrio, ubi non adſtringebatur præcisè ad Legem divinam. Nam ſupponit res DEI ibi notare ea, quæ ex divinis legibus ſunt dijudicanda; Res Regis autem notare illa, quæ permiſſa ſint Regis arbitrio. (2) Commodiùs intelliguntur per Res Dei cauſæ Eccleſiaſticæ, per Res Regis autem cauſæ civiles. Quod ipſum probatur tum ex eo, quia Amarias Sacerdos & Pontifex præſidebat his, quæ ad Deum pertinebant, Zabadias autem Politicus præſidebat illis, quæ ad Regis officium pertinebant. Res itaque DEI & Res Regis fuerunt cauſæ Eccleſiaſticæ, & Civi-

Explicatur locus ex II. Chron. XIX. v. 11.

Civiles, à Pontifice Vicario Regis in Eccleſiaſticis, & à ProRege quaſi in politicis expediendæ; tum, quia unus in hiſce fuit totius Conſilii Caput, quique dictus eſt Princeps in omni loco; alter paulò minor, quamvis proximus, dictus eſt Pater domus judicii ſecundũ Rabbinos Rabbinis, præprimis autẽ Maimonidem; tum quia ipſe Cunæus lib. 1. de Repub. Hebræorũ c. 12. agnoſcit unum fuiſſe judiciũ, cõſtans ex perſonis Eccleſiaſticis & Politicis, & coram quo diſceptatæ fuerint tum res Dei, h. e. Eccleſiaſtica negotia, tum res Regis, h. e. Politica, & ita expoſuit hunc locum B. Proavus cujus verba ſubjungimus. *Summus Sacerdos in negotiis Theologicis deliberationes & conſilia diriget, ſententias rogabit & quid ſentiendum ſeu faciendum ſit, cum Aſſeſſoribus ſuis, juxta legis præſcriptum, concludet: quin & oraculum divinum, ubi opus fuerit, conſulet. Zabadias verò, regis nomine, in cauſis politicis, una cum Aſſeſſoribus ſuis, juxta legem DEI, decernet, quid fieri conveniat: Quis ſcilicet juſtiorem cauſam defendat, quis & quomodo puniendus ſit?*

Ad Th. XXI.

Observatio.

Inæqualitas Fœderis non tollit Summam Poteſtatem in Republicâ.

DIſputat hîc Author an ſummum Imperium habere poſſit is, qui inæquali fœde- Ofter di[illegible] ſummam poteſtatem habere poſ-

ſe, qui inæquali Fœdere tenetur.

re tenetur, atque monet poſſe hoc ipſum eſſe, quia patrocinium non confeſtim ſubinfert ſubjectionem. Ipſe tamen Author diſtinctè progreditur. Nam qui inæquali fœdere tenetur, ille tanquam inferior alterius Majeſtatẽ comiter conſervare tenetur; comiter autem conſervare nihil eſt aliud, quàm inſtar Clientis reverenter habere poteſtatem ejus, in cujus patrocinium te dediſti, atque ejus conſervatione teneri. Duplex autem

Clientum diverſa genera,

conditio Clientum erat, prima Theſſalorum & priſcorum Athenienſium, ubi ſanè clientes, ſi æſtimati ſunt ex exercitio Patronorũ in illos, fuerunt ſubjecti; nã impoſita fuerũt ipſis opera ingenuos homines parum decẽtia, & in caſu neglectus verbera fuerũt intẽtata: atq; tales cliẽtes ut mancipia tractati fuerunt, prout refert

De Clientelis Romanorum,

Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 2. Sin verò de Clientibus hoc ipſum intelligatur Romanorũ, quos Romulus ad Exemplum Græcorũ voluit eſſe amicos, & inſtituit ut potentiorum & humiliorum animos quaſi quodam benevolentiæ mutuæ vinculo conjungeret, certũ eſt patronum & clientem ea ratione non habuiſſe ſeſe ut imperantem & ſubjectum: tum quia habebantur pari loco cum liberis & pupillis; tum quia ſine ſumma infamia deſeri non poterant; tum quia, qui clienti fraudem feciſſet, lege XII. Tab. ſacer erat: Quæ benevolentiæ & favoris indicia, non ſervitii & ſubjectionis ſunt.

Ad

Ad Th. XXII.

Observatio.

Multum deceſſit dignitati illorum, qui poſt tempora Antonii præfuerunt Judææ.

IN hac theſi procedit ad illos, qui non ſolùm ſunt clientes, ſed etiam aliquid penſitant, aut ad redimendas injurias, aut ad tutelam comparandam. Et nec illos dicit ſummo carere Imperio, producitque in exemplum Reges Hebræorum, Potuiſſet tamen plenius hoc exponere, multum quippe de dignitate illorum delibatum fuit. Ariſtobulus enim ſecundus à Pompeio captivus Romam miſſus eſt cum Antigono & Alexandro liberis ſuis, & ex illo tempore Judæa unâ cum totâ Syriâ facta eſt vectigalis, Hircanus ſtatim Sacerdotio præfectus, elapſus Alexander Ariſtobuli filius Romanorum manibus, & Judæam invadens dedere coactus fuit ſe Gabinio & ſecuri fuit percuſſus. Ipſe Ariſtobulus cum altero filio Antigono profugus Romæ, Regnum quidem denuò invaſit, ſed tantùm per tres annos & ſex menſes præ fuit. Tandē Haſmonæorū extinctâ familiâ caput efferre cæpit Herodes, verùm non diu ſubſtitit illius Imperium Archelao Ethnarcha & ex Etnarcha exule facto, Judæaque in numerum Provinciarum redactâ Præſide Coponio, quem M. Ambivius & Annius Rufus ſecuti. Dicitur

Poſt Antonii tempora multum acta eſt dignitas Regum Iudææ.

quidem etiam Herodes Antipas Rex Marc. 6. verſ. 10. ſed, ut volunt Belgæ in notis, per Metaphoram, quia ut Rex ſe geſſit, & aliâs quandoque Regum nomen retinuerunt in Provinciis Romanis, qui tamen tales non erant vetere, ac jam pridem recepta populi Romani conſuetudine, ut Tacitus loquitur in Agricola, ut haberent inſtrumenta ſervitutis & Reges.

Ad Th. XXIII.

OBSERVATIO.

Nexus Feudalis inter Germanos maximè fuit conſpicuus.

AUthor hic de nexu Feudali diſſerit, atque ſtatuit proprium eſſe Germanicarum gentium, neque uſpiam inveniri, niſi ubi Germani ſedes poſuerint. Eſt autem Feudum Gotthicum vel Longobardicũ, ut volunt vocabulum: forſan à Germanica voce *Feed*, quæ bellum notat; alii tamen deducunt à Fide ſive Italorum *Fede*, alii à fœdere, alii à *Vogthei*, præfectura. (2) Quòd apud Germanos obtinuerit, & ſemina in illis prima fuerint poſita, & hoc ipſum Tacitus comprobat lib. de mor. Germ. dum ſcribit: *Germanorum Principes amplo comitatui ſtuduiſſe, quem ex bello aluerint, & ad bellum conduxerint, quibus infame in omnem vitam ac probroſum, ſuperſtites Principi ſuo ex acie receſſiſſe; illum defendere, tueri, ſua quoque fortia facta gloriæ ejus aſſi-*

Feudum, quid ex nominis ratione.

Contracto feudalis Germanis Originem debet.

aſſignare, præcipuum ſacramentum erat. Principes pro victoria pugnabant, Comites pro Principe; atque his vel bellator equus vel cruenta victrixq; framea, vel epulæ, & quanquam incomti, largi tamen apparatus pro ſtipendio cedebant, nondum enim oppida vel arces dare poterant. Dein auctis Imperiorum finibus, etiam præmia aucta ſunt, & ex temporariis facta ſunt perpetua: ut fruſtra ſit, qui à tempore Noæ cum Niellio feudorum originem arceſſere præſumit, aliis commodiùs ad Longobardos referentibus & ex Italiâ natales ducentibus. (3). Alterum eſt quod controverſum, nempe tantùm Germanicarum gentium eſſe hunc contractum, cùm & ad minimum juxta prima rudimenta etiam apud Romanos fuerint in uſu. Agri enim in finibus hoſtium, ut prædæ aliæ militibus adſcribebantur, ut ita eſſent perpetua illorum bona, ſi eorum hæredes milites eſſent; quod juxta Lampridium factum ab Alexandro Severo, & hodiè adhuc etiam obtinet apud Turcas teſte Bodino, qui illud Timar appellant, & Vaſallos ſive Beneficiarios Timariotas. Timar autem eſt honorarius prædiorum fructus à græco *τιμᾶν*. Non unus autem eſt Feudorum ordo, ſed triplex. *Summus ordo eſt principum ac procerum, qui lingua illorum Capitanei, regni Duces, Marchiones, & Comites appellati ſunt: & à Rege tum illis honoribus afficiebantur, tum etiam Italiæ oppidis ac vicis locupletum etiam victorum arcib. ac villis donaban-*

Germanicarum gentium non fuit proprius.

Feudorum Ordo.

nabantur. Quæ Feuda quia partem aliquam Regiæ dignitatis obtinebant (qui enim Duces & Marchiones nunc appellantur, Reguli olim fuerunt) idcircò Regalia dicta ſunt. Itaque poteſtas eis data eſt cudendæ pecuniæ, creandorum magiſtratuum, ſalinarum & fodinarum exercendarum, caducorum, confiſcationum, earumque functionum quæ Angariæ & Parangariæ appellantur: quæ jura vulgo jura Regaliæ (corrupte, ut opinor, pro Regalia) nominantur. Medius ordo eorum fuit feudorum, quæ principis illius ordinis proceres, regis conceſſu, ea lege aliis inferioris dignitatis hominibus dabat, ut Vaſalli ipſos ſecundum regem ejus beneficij auctores ac patronos agnoſcerent, & & pro capite ac fortunis ipſorum, ſi uſus ferret, pugnarent. Quo in numero ij qui vulgo illorum lingua Barones, ac Majores Valvaſores, ſive Vaſalli appellantur, fuerunt: qui patronos quidem illos agnoſcebant, ſed tamen, ut jam dixi, ſecundum Regem. Infimus ordo eorum fuit, quæ à ſecundi ordinis Vaſallis in privatos conferebantur: ſive illi nobiles eſſent, quam nobilitatem armis pepererant: ſive ignobiles: nam utriq; eadem qua ſuperiores jurisjurandi formula obligabantur: quæ ab Oberto neſcio quo, in eo libro, qui vulgo uſus Feudorum inſcribitur, barbare & fœdè perſcripta, ſolam hanc habet, quam antea dixi, ſententiam: ut cliens patroni ſui caput, exiſtimationem, ac fortunas, quoquo modo poterit, contra quemcunque adverſarium, ſolius Regis majeſtate excepta, tueatur. Hot. lib. 2. obſerv. Plura de origine

& con-

& conditionibus feudorum, vide apud Cujac. lib. 8. obſerv. cap. 14. & Conn. l. 2. c. 9. n. 6. Meminit etiam *Feudi franci* h. e. liberi, ita ut nihil pro ipſo ſervitii præſtetur, & ligii pro quo Vaſallus fidelitatem debet contra omnes DEO & Imperatore exceptis, cui opponitur non ligium, in quo etiam alii, antiquior ſcil. Dominus, Cognati & Amici excipiuntur.

CAPUT IV.

Ad Th. I.

Observatio I.

Bellum privatorum in Reges non ſolidè ex ſacris ſtabilitur.

IN theſi hac Author noſter de bello ſubditorum in ſuperiores diſſerit, atque affirmat poſſe bellum gerere privatos in privatos, ſummum Imperium habentes in conſimiles, privatos in eos, qui Imperio ſummo, at non in ſe, utantur, & tandem qui ſummum Imperium habent in privatos ſibi ſubditos aut non ſubditos. Privatorum in Reges probat exemplo Abrahami, ſummum Imperium habentium in privatos aut ſibi ſubditos, probat exemplo Davidis in partem Isboſethi. Verum (1) Belli vocabulum debet hîc accipi ἀναλόγως; Secus à vero aberratur. Non enim bellum eſt accuratè loquendo, niſi illud, quod gerunt ſummum Imperium habentes in eos, qui itidem id habent, quale fuit Davidis

An Bellum privatorum in Reges ſtabiliatur.

vidis in Regem Ammonitarum. (2) Privatorum in eos, qui in Imperio ſummo ſunt, non probatur exemplo Abrahami, qui arma expedivit in Regem Babyloniæ & vicinos. nam (1) Abrahamus non fuit perſona privata, tum, quia gaudebat præfectura & Eccleſiaſtica & Politica: Sacris enim præfuit in ſua familia, & civilem quoque habuit poteſtatem in tanto numero, qui ipſi ſubjectus: nam familia ampliſſima fuit, in qua tot vernæ, ut ferè dicere poſſimus ex patrefamiliâs profeciſſe Abrahamum in Principem; quid ſi quibusdam fides Abraham trecentos & decem & octo præfectos habuit, quorum ſingulis infinita multitudo parebat; tum, quia in fœdere erat cum tribus Principibus, & eorum conſenſu atque auxilio bellum illud ſuſcepit; tum, quia in toto illo tractu non poteſt oſtendi aliquis ſuperior Abrahamo, qui potuerit de uſurpata aliena poteſtate cum ipſo expoſtulare, quod Cornelius à Lapide apertè docet. Habebat, inquit Jus Belli tanquam Princeps independens familiæ ſuæ numeroſæ & ab aliis populis ſegregatæ à DEO conſtitutus: conſulatur etiam Martyr in 2. Sam. 2 v. pag. mihi 191. (2) Poſito Abrahamum fuiſſe privatum, non tamen hoc ipſum faciet pro Grotio, quia hoc ipſum non fecit motu ordinario, ſed extraordinario, quales motus conſpicui fuere deinde ſequentibus temporibus in Judicibus: quod vel ex eo liquet, quia vix à temeritate poſſet excuſari Abraham aliàs, quod tam exigua manu quatuor

Abrahamus in Regem Babyloniæ Bellum nō geſſit ut privatus.

Nec motu etiam ordinario.

tuor Reges Victores aggreſſus fuerit. (3) Si bellum illud Abrahami militat pro Grotio, facilè alius pari ratione hoc ipſum torquebit ad bellum etiam illud, quod infertur nulla accepta injuria, nulla facta indictione per feciales, nam & hoc non factum eſt, neque Abraham in ſe paſſus fuit injuriam, neque indixit, ſed nihil ſuſpicantes oppreſſit.

Ad Th. ſ.

Observatio II.

Bellum illorum, qui ſummum habent Imperium in privatos vel ſubditos non dilucidè probatur exemplo Davidis in partem Isboſethi.

Quod concernit exemplum Davidis in partem Isboſethi, & illud non videtur ſatis quadrare, & probare quòd bellum gerere poſſint, qui ſummum Imperium habent in privatos aut ſibi ſubditos. Nam (1) Isboſethus non fuit ſubditus Davidis, ſed adhucdum pars adverſa, cum qua bellum gerebatur; Si autem devictus fuiſſet Isboſeth, tunc inter ſubditos cenſeri potuiſſet, *à quo enim quis devictus eſt*. teſte Petro, *ejus ſervus factus eſt*. (2) Isboſeth non erat privatus mere talis, ſed Princeps populi, quem agnoverant tribus extra tribum Judam pro Capite, cui deferebant obſequium, pro quo pugnabant. Regnaverat enim duobus annis

Isboſethus Davidis ſubditus non fuit;

Nec privatus,

Ad Th. I.

Observatio III.

Rectè ſtatuitur, ſi quid imperent ſummæ poteſtates naturali Juri aut divinis præceptis contrarium non eſſe faciendum.

IN eadem theſi occurrunt hæc verba: Illud quidem apud omnes bonos extra controverſiam eſt; ſiquidem imperent naturali jure aut divinis præceptis contrarium non eſſe faciendum quod jubent. Hîc Author dicit, quod adverſus ſummam poteſtatem non poſſint inferiores aliquid moliri; ita tamen limitat, non quidem eſſe obediendum, ſi aliquid DEO contrarium jubeant, interim tamen non eſſe reſiſtendum, ſed tolerandum, id quod quia in theſi 6. repetit ibi examinabimus cum argumentis Parei. Hic tantùm expendimus illud ex Actorum capite quinto vſ. 29. *Obedire oportet DEO magis quàm hominibus*, quod utrumque ſtabilit nempe & hominibus eſſe obediendum cum non repugnant DEO, à quo imperandi poteſtatem acceperunt, neque enim potuiſſet inſtitui comparatio, niſi hominibus competeret quoque Imperii ratio; & DEO, ſi humana edicta repugnent voluntati revelatæ, vel impreſſis honeſtatis ſeminibus magis quàm hominibus. Sic obſtetrices non attenderunt ad tyrannicum illud mandatum Regis Ægy-

Obedire oportet Deo potius quā hominibꝰ.

Ægyptii de necandis pueris Ebræorum Exod. 2. ſic abnuerunt ſatellites Saulis, neque ad Imperium Regis ſanguine Sacerdotum manus cruentarunt 1. Sam. 22. ſic ſocii Danielis mandato Nabuchodonoſoris impio prætulerunt nexum cum DEO. Dan. 3. Huc collimat Euripides, in Phœniſſis, & illud Periclis δεῖ μὲ συμπράττειν τοῖς φίλοις ἀλλὰ μεχρὶ θεῶν. Antigoni reſponſum datum adulatori dicenti: Omnia Regibus honeſta eſſe & juſta, *ſunt quidem ſed barbarorum tantùm Regibus, at nobis ea tantùm honeſta ſunt & juſta, quæ juſta ſunt* Optimè hîc Auguſtinus de verbis Domini ſecundum Matthæum ſermone ſexto: *Timendo poteſtatem, ipſos rerum humanarum gradus advertite. Si aliquid juſſerit curator, nonne faciendum eſt? tamen ſi contra proconſul jubeat, non utique contemnis poteſtatem, ſed eligis majori ſervire. Nec debet huic minor iraſci, ſi major prælatus eſt; rurſum ſi aliquid Proconſul jubeat & aliquid jubeat ipſe Imperator, nunquid dubitabitur, illo contempto illi eſſe ſerviendum? Ergò ſi aliud Imperator, aliud Deus, quid judicatis? Solve tributum, eſto mihi in obſequium. Rectè quidem, ſed non in Idolio; In Idolio prohibet. Quis prohibet? Major poteſtas. Da veniam: tu carcerem, ille gehennam minatur. Hinc jam tibi aſſumenda eſt fides tua, tanquam ſcutum in quo poſſis omnia ignita jacula inimici extinguere, ſed inſidiatur contra te potens? Acuit novaculam, unde capillos radat, non unde caput incidat.*

Ad

Ad Th. III.

Observatio I.

Locus ex Deuteronomio pro Pontifice ſummo non ſatis commodè ab Authore adducitur.

IN theſi hac Author noſter (1) allegat locum ex Deuteronomio 17. v. 12. ubi lex Hebræa obedientiam urget Sum̃o Pontifici cum comminatione mortis in caſu denegationis. Deinde (2) jus regium examinat, Sam. VIII. & tandem (3) ſuam ſententiam fulcit quibusdam argumentis. Quod primum concernit, non videtur huc quadrare; nam ſummus Pontifex non fuit perſona quædam Politica, ſed Eccleſiaſtica, & conſequenter adduci non poteſt locus ille, quaſi lege Hebræa non conceſſum eſſet bellum in ſuperiores: quamvis enim ſummus Pontifex fuerit ſuperior authoritate & aliquâ poteſtate, non tamen inter perſonas illas computandus venit, quæ hîc in controverſiam veniunt. (2) Judicium hoc fuit non ſolius Pontificis, ſed commiſſum etiam cæteris, ut conſtat ex v. 9. & antecedentibus, reſtrictumque eſt ad certas controverſias, in quibus conceſſum fuit jus decidendi, & populo negata poteſtas detrectandi ſententiam illius judicii, quod non neceſſariò præſupponit aliquam poteſtatem, in Pontifice politicam vel æqualem illi, ſed potuit eſſe ex ſententiæ æquitate & veritate, quæ obti-

Summi apud Hebræos Pontificis Iudicium limitatum fuit.

nuit iſtis temporibus, ſi ſcil ex DEI mandato omnia fuerunt inſtituta, (3) Pontifex Summus non poteſt adduci in hanc rem, quia Pontifex non neceſſariò huic Concilio interfuit, ſicut vult Cunæus, nec ſemper præfuit: imò conſtans eſt Judæorum ſententia Pontificem potuiſſe occidi, ſi mortem ex lege mereretur. Inſuper obſervandum cenſemus, quod mortis ſupplicio fuerit obnoxius inobediens, non præcisè in quantum obſtrepuit Pontifici Summo, ſed toti Collegio, & Judici politico; Verba enim ita ſe habent: *Vir, qui faciet per contumaciam, ut non audiat Sacerdotem ſtantem adminiſtrandum ibi Domino DEO tuo, aut Judicem morietur vir iſte & removebis malum ex Iſraele.* Conſpirant Judæi, qui locum accipiunt non de Pontifice ſolo, ſed de toto Concilio; Docet rationum momentum: Sacerdos enim ille, Pontifex ſcil. Summus habuit & habere debuit ſuos Aſſeſſores Levitas. *verſiculo nono*, qui indicarunt ſententiam rogati, & ad deciſionem concurrerunt, majoribus concludentibus, ut obſervat Rambam, ad Sanhedrin cap. X. Miſch. II. Judex politicus fuit ab eodem diſtinctus, cum objecta fuerint hujus Concilii, tum cauſæ eccleſiaſticæ, tum politicæ & non tantùm verſiculo nono Sacerdotes & Judex diſtinguantur, ſed & in hoc verſu apertè per disjunctivam ut duo diverſi indicentur, quod confirmat locus Deuter. 19. ℣ſ. 17. ubi dicitur: *Tunc ſtabunt illi duo homines, quibus eſt lis coram Jehovah coram*

Sacer-

Summus Pontifex è Judicio Politico ſæpius diſcluſus eſt. Sententia Judæorum de Pontifice capitis ſuppliciũ & lege commerentis.

Sacerdotibus & Judicibus, qui fuerint in diebus illis & inquirant Judices diligenter: Nec non Forma Judicii à Joſaphato inſtituti 2. Paral. 19. verſ. 8. & ſeq. in quæ verba Epiſcopius hæc voluit commentari Inſtit. p. 241. *Diſtinctio judicum & judiciorum, quæ in ſeparatis cœtibus aut collegiis ſeorſim ferantur, nulla hic fit, ſed tantùm diſtinctio perſonarum, quæ in eodem conſeſſu erant, quatenus ſingulæ peculiari aliqua qualitate ad judicia ritè formanda præditæ erant, ut cæteris in dicenda ſententia de rebus gravioribus præire, & facem quaſi præferre poſſent; Amazias tanquam Senatus princeps, quod vir eſſet in judiciis verſatiſſimus, & idem Sacerdos; ſive ſummus Pontifex is eſſet, ſive alius ex Sacerdotali ordine: (Ex textu enim id non liquet, quia non vocatur* כהן הגדול *Pontifex Maximus, ſed* הראש כהן *Sacerdos caput ſive Princeps, ſcilicet Senatus veſtri, quicunque tandem is eſſet:) & Zebadias tanquam* אב בית דין *quòd is vir eſſet apprimè verſatus in iis rebus, quæ magis ad civilem prudentiam quàm ad juris cognitionem pertinebant, & dignus qui in eo deliberandi genere primas obtineret. Tantum autem abeſt, ut ex textu liqueat, eos vel in diverſis diſtinctiſque cœtibus judicia pronunciaſſe, vel in eodem caſu ac conſeſſu infallibiliter judicaſſe, ut contra ex textu manifeſtè appareat, eos & in eodem cœtu ac Senatu ſediſſe atque agitaſſe cauſſas utraſque, tum DEI, tum Regias; & non judicaſſe niſi de ſententia majoris partis in*

Quid dijudicandum in Judiciis Pontifici fuerit relictum?

Senatu, quia diſertè in eodem iſto Senatu adſeſſores eorum fuiſſe dicuntur, tum Levitæ & Sacerdotes, tum familiarum Principes, verſ. 8. multarum artium peritia excellentes; & quidem eo fine, ut judicia Domini & lites judicarent, uti ibidem legere eſt, & ex præcepto DEI manifeſtius patet, quo iis injungitur, ut judicent in timore Domini, in fide, & in perfecto corde: verſ. 9. quod & repetitur ab Ezech. cap. XLIV. 24.

Ad Th. III.

OBSERVATIO II.

Jus regium 1. Sam. 8. deſcriptum non eſt factum tantùm, quod Effectum Juris aliquem habet.

Variantes de regio inter Hebræos Iure Sententiæ.

TRes ſententiæ principales de jure illo circumferuntur; prima eſt jus illud regium planè non eſſe jus, ſed conſuetudinem aliquam vitioſam, quæ nec effectum aliquem juris habeat; ſecunda paulo mitior ſententia eſt noſtri Grotii non nudum factum hîc indicari, ſed factum quod effectum aliquem juris habeat, utut non facultas deſignetur honeſtè & juſtè aliquid agendi; tertia ſententia eſt verum jus hîc poni, quod DEUS indulſerit Regibus, & quo ſalva conſcientia uti potuerint poſitis ponendis. Quæ ſententia nobis vero cenſetur eſſe conſona, & quidem ex rationibus quæ ſatis validè concludunt;

Ius Regis 1 Sam. 8. delineatum de Iure vero intelligendum eſt.

tum, quia Iſraelitæ non petierunt tyrannum aliquem injuſtè dominantem, ſed Regem & quidem talem, qui ſit ſimilis cæterarum gentium Regibus, quos legitimos agnoſcit lib. 3. de Republ. Ariſtoteles; eum etiam in finem, ut jus dicat, non tyrannidem exerceat. Jus autem dicere eſt Regis genuini, & quidem talem volunt, qui jus dicat rectius & melius, quàm hactenus filii Samuelis illud exercuerant; eundem Deus etiam ungi voluit & populo commendavit, & ſi poneremus Dominatui acceſſiſſe hoc Regimen, num propterea verum jus omne ceſſabit? tum, quia tale jus hîc deſcribitur, quod eſt proprium Regum ex divino indultu; Si verò per jus intelligamus conſuetudinem vitioſam, illa non propria erit Regibus, ſed communis etiam cæteris Judicibus: tum, quia ipſe populus ſeſe ſubmiſit voluntariè, non facturus, ſi Deus ipſis repræſentaſſet conſuetudinem quandam vitioſam, cui futuri eſſent obnoxii; audito enim jure regio acquieverunt in illo, atque confirmatum fuit hoc ipſum jus, deſcriptum & repoſitum coram Domino, prout conſtat ex I. Sam. X 25. & Chaldæus ſignanter vocem Miſpath exponit de ordinaria lege Regis: ſubſcribunt etiam Barclaius, Marcus Antonius de Dominis, Wihelmus Barret, Salmaſius, Bœclerus & Thomas Hobbes lib. de Cive cap. 11. Graviter itaque errant, qui meram conſuetudinem hîc ponunt; errat & Grotius, qui quidem factum nudum non vult indicari, non tamen admit-

Facultas honeſtè & juſtè ex jure regio agendi adſtruitur prolixius.

tere facultatem honeſtè agendi & juſtè, cum nihil inhoneſti nihil injuſti poſſit oſtendi in omnibus & ſingulis ſpeciebus ibi enumeratis, poſita neceſſitate ſubveniendi Reipublicæ, per aſſumtionem filiorum & filiarum ad militiam, fundorum ad extemporaneam Ducum bellicorum ſolertiam accendendam, filiarum ad pharmaceuticam confectionem, quæ tempore belli non ſolùm utilis, ſed & neceſſaria. Huc faciunt, quæ in Diſſertatione de jure regio quondam propoſuimus. Dicit filios ſubjectorum aſſumpturum, & poſiturum in curribus ſuis, & in equitatu ſuo, & ut currant ante currum ſuum, diſpoſiturum eos Chiliarchas, Pentecontarchas, nec non ad faciendum inſtrumenta bellica, inſtrumenta curruum ſuorum. Quis verò Regi non adſcribat Imperium in caput ſubditi? Quis Principi neget poteſtatem armorum, ſive ad fabricas publicas, ſive ad armamentaria, in quibus publicæ cuſtodiuntur, ſive ad homines habiles, referas, ex quo jus armandiæ dicitur. Ordo enim ille naturalis juxta Auguſtinum libr. 22. contra Fauſtum cap. 74. mortalium paci accommodatus hoc poſcit, ut ſuſcipiendi belli authoritas, atque conſilium, apud Principes ſit: Quis ſummæ poteſtati non tribuat, milites ſibi legere, qui vel peditum agmen, vel equitũ turmas conficiant, atq; in curribus pugnent, ſtent pro defenſione Patriæ ac regni? Num Principi fas nõ erit, honorificum ſubdito, cui nihil præter obſequii gloriam relictum, in

ſacel-

ſatellitem regium adſciſci, Tyrannis in peregrinos propenſis? Num exiguum fuit denſare illuſtrem comitatum Salomonis, cujus miniſtri Juvenes ſplendore veſtium, crinibus auri ramentis reſperſis, pompa phaleratorum equorum plebejas animas ſuperabant? Dicitur filios ſubditorum adhibiturum ad arandum arationem ejus, & ad metendum meſſem ejus. Quantum verò oneris hæc facere? tantumne non meretur oculus vigil Principis manus defendens Regis, ut ex lege gratitudinis præſtet aliquid Ruſticorum unus & alter illi, cui poſt Deum debet Spiritum, cui univerſitas animam, quam tot millia hominum trahunt, ſanguinem prodigere debet pro ſalute Principis ſubditus, quidni impendat aliquid laboris? qui ſe debet, cur non jumentum quoque vel aſinum? Quid tyrannici ſi filias ſubditorum adhibeat in uſum, vel aulæ, tempore pacis vel urbium tempore belli, conſtituat ex illas aliquas unguentarias, aliquas coquas, aliquas piſtrices Num fæmellæ non umbra Principis fruuntur? Num capitis inclyti Spiritus & beneficia non ad illas quoque redundant? Num ſordidum unguenta conficere, quæ vel ægris, vel vulneratis ex bello in reſtitutionem priſtinæ ſanitatis, & corporis laxati redintegrationem applices? Num non neceſſarium eſt habere focarias, & coquas, quæ parent neceſſaria in Regiæ menſæ apparatum, quæ focum inſtruant, dapes parent, culinam curent? num piſtrices ſibi legere contra æquitatem? annona panis in

tantum,ac propemodum ſociales umbræ, tam avaros ſe tamẽ & importunos exhibeant, quid eos tandem patris à funere, pleniſſimam adeptos Præturam facturos? Daret igitur hoc, bonâ ſuâ veniâ precibus ac votis totius Iſraeliticæ gentis: & vivens videnſque, redactis in ordinem Judicum tribunalibus, etiam Hebræis ſolium, ſceptrum, ac diadema, concederet; unum quempiam ex univerſo nationis corpore deſignando, qui Regis jure tituloque præſideat. Si Tyrus, ſi Sidon, ſi cunctæ Syriæ, ſi tres Arabiæ, ſi gens Amonitica, Moabæa, Madianæa; ſi ſolitudines Idumeæ, ſi denique palantes Iſmaëlitarum & Agarenorum manipuli, tamen Regem quique ſuum regiamque certo defixam loco ſequantur, agnoſcant & ſuſcipiant, ecquam tandem invidiam eſſe, ſoli ſanguinis Abrahamitici populi negari Rectorem coronatum? Quam à recta ratione alienum tollere cum aliud ex tempore medium non ſuppetit, vineas & oliveta & dare ſervis, vel conſiliariis & ducibus bellicis, vertere illa in bonum totius reipublicæ? quàm durum quædam etiam propriis uſibus aptare hac vel illa etiam optima intentione; hac vel illa occaſione, hoc vel illo tempore, rerumque ſtatu? nonne aurum & argentum juxta Philonem ceteraque pretioſa, quæ reconduntur apud ſubditos, Regum magis ſunt, quàm eorum à quibus habentur, & ſi tantum jus habet in vineas & oliveta, bona immobilia & fundos quantò magis in fructus? quis decimas negabit è gregibus Duci Gre-

giſ,è ſegete meſſis Domino, è vineis viti ſe-lectiſſimæ, ſub cujus umbra quieti agunt ſubditi, de cujus fructuum dulcedine inebriātur? compendiò hæc complexus fuit Samuel dicēs Sauli, 1. Sam. 10. Cujusnam erit quod optimum habetur in Iſraël, annon tuum erit tuæque familiæ. Rectè tamen Grotius ſtatuit ſuppoſito, quod de jure uſurpato hîc ſit ſermo, non de facultate juſtè aliquid agendi, nihilominus effectum aliquem juris conſequi; ex intentione enim divina, poſito quod hoc jus eſſet uſurpativum, conſequens eſſet effectus juris, nempe non reſiſtendi obligatio, tum propter ſubmiſſionem factam, tum propter obligationem etiam dura & iniqua petenti Regi, I. Petr. II. ℣ſ. 18. tum propter conſcientiæ ſecuritatem; tutius enim eſt pati jacturam fortunarum, quam contumaciæ edere periculoſum ſpecimen.

Ad Th. III.

OBSERVATIO III.

Quæ Grotius Juri regio opponit non concludunt.

Juri regio non officit ratio vivendi Regibus præſcripta.

ARgumenta Grotii non ſtringunt. Non illud, quod Deut. XVII. ℣ſ. 14. alia ratio vivendi Regi præſcribatur; nam aliud eſt Officium Regis, quod ipſe agnoſcit hîc deſcribi Grotius, aliud eſt jus Regis; officium ibi deſcribitur, non jus, non poteſtas. Hinc Regi monita dantur ibidem, hîc vero deſcri-

pus

pta facultate agendi, ſubdito indicatur quòd ipſi nihil relictum præter obſequii gloriam. Quod dicitur ulterius populum preſſum iſtis injuriis DEI opem imploraturum, hoc itidem non urget: partim quia illa imploratio prædicta potuit reſpicere abuſum poteſtatis juris hujus Regii, qui in uno & altero in longa illa ſucceſſione Regum erat metuendus: partim quia reſpexit immutabilitatem decreti Domini, quod etiam ſi clamaturi eſſent ad DEUM, & mutationem deſideraturi ſtatus Regii in popularem vel Ariſtocraticum, vel in priorem Democratiã anhelaturi vel potius Theocratiam, non DEUS tamen ad preces ipſorum mutaturus ſit ſtatum, & novam formam Reipublicæ introducturus: partim quia non eſt conſequens, populus faſtidiet ſtatum Regium, E. exercitium juris Regii eſt injuſtum. Faſtidire enim potuit non ex ſuppoſitione injuſtitiæ, ſed ex conditione ſtatus adſtrictioris, quatenus libertas illorum fuit circumſcripta, magisq; arctata, quàm ſub Theocratico Regimine.

Nec id, quod de populo opem DEI imploratu-ro tefertur.

Ad Th. IV.

Observatio.

Dictum Paulinum ex Epiſtolâ ad Romanos Author non dextrè exponit.

Non omne quod hîc micat Aurum eſt. Inter ſcorias deputandum, quod dicit de

novo

novo fœdere Chriſtianis non minorem, ſi non majorem obedientiam fuiſſe injunctam exhibendam ſummis poteſtatibus, quàm ea quæ Hebræis debebatur Regib⁹ ab Hebræis; nam (1) ſupponit falſum Hebræis nõ ſtrictam fuiſſe obedientiam cum patientia injunctam Regibus Hebræis exhibendam: contrarium diſpalleſcit tum ex jure hoc Regio antea vindicato, tum ex modo regiminis Orientis Regibus conſueto, tum ex facto Davidis, cui Mephiboſeth in actione cum Ziba exhibuit obſequium cum patientia, (2) falſum eſt majorem obedientiam deberi ſummis poteſtatibus in N. T. quàm in V. hoc enim Photinianiſmum redolet, Evangelicam perfectionem inducit ſuperiorem Legali, & Chriſtianos ſubjicit duriori jugo, quam veteres Hebræos. (3) Locum Apoſtoli malè interpretatur, quando dicit non poſſe reſiſti poteſtati ſupereminenti; primùm quòd DEUS ordinem illum parendi & imperandi approbaverit, & olim in Lege Hebræâ & nunc in Evangelio, ut proin poteſtates publicæ ſint eo loco habendæ nobis, quaſi ab ipſo Deo eſſent conſtitutæ; ſecundo quòd hic ordo noſtro bono inſerviat. At (1) prima ratio non admittenda erit: non enim DEUS approbavit tantùm ordinem illum imperandi & parendi, ſed conſtituit. Dicitur enim Rom. XIII. ℣ſ. 1. *Non eſt poteſtas niſi à DEO;* quo ipſo Origo poteſtatis exprimitur, non approbatio ex intervallo ſuperveniens Origine ex hominum conſilio deſcendente. Quemadmodum enim

Chriſtiani non aliam præſtare tenentur obedientiam quam Hebræi.

enim qui dicit nemo produxit Adamum niſi DEUS, DEUM dicit cauſam hujus creationis & quidem immediatam; ita quoque qui dicit non eſt poteſtas niſi à DEO, ut quidem Apoſtolus dicit, ille hoc vult DEUM eſſe cauſam poteſtatis, & quidem immediatam, ut conſequenter origo ſit à ſolo DEO. (2) Errare videtur Grotius, dum Ordinis imperandi & parendi meminit tantùm, à DEO approbati. Sanè poteſtas in loco Paulino non abſtractè accipitur, ſed concretè pro poteſtate in ſubjecto exiſtente; perſona enim gerit gladium, perſona imperat, perſonæ ſubjicimur, & vectigalia tribuimus. (3) Abſurdè dicit eo loco nobis eſſe poteſtates habendas publicas, quaſi eſſent à DEO conſtitutæ; non enim ſunt eo loco habendæ quaſi eſſent à DEO conſtitutæ, ſed habendæ ſunt ut à DEO conſtitutæ reverâ, quia nulla poteſtas eſt niſi à Deo. In altero itidem ceſpitat, tum quia Apoſtolus non ex utilitate publica deducit ſummæ poteſtatis authoritatem, ſed deſcribit illum à commodo etiam quod præſtat ſingulis ſubditis, huic vel illi; tum quia hæc opinio & interpretatio facile ſubſervire poteſt ſeditioſis ingeniis, qui ſi poteſtas ſumma videtur recedere à promotione boni publici, volunt ulterius non habere authoritatem & poteſtatem regendi; tum quia quàmvis hic Ordo noſtro bono inſerviat, poteſt tamen locum habere hic Ordo etiam in Dominatu, ubi non tam attenditur utilitas ſubditi, quàm id quod conducit & placet Regenti. Obſignamus hunc locum

Ordinem parendi & imperandi ex commodo metiri periculoſum eſt.

Loco Pauli hactenus vindicato additur explicatio

locum Verbis laudati Archiepiſcopi lib. 6. cap. 2. §. 5. pag. 520. *Dicat Paulus divino illuſtratus lumine, clarè, & explicatè, quod ratio, & lumen naturale obſcurius ſignificarunt: exponat ille nobis, quæ ſit illa natura, quæ hominem civilem eſſe voluit, & civitates inſtituit, juſſitque aliquos imperare, alios parere. Non eſt, inquit, poteſtas, niſi à DEO: quæ autem ſunt, à DEO ordinatæ ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, DEI ordinationi reſiſtit. Poteſtas igitur non eſt, ſi Paulo credimus, niſi à DEO: quaſi dicat, Ubicunque hominem videris, cum poteſtate rectiva, gubernativa, illum ſcias à DEO, & non ab alio ſuum accepiſſe poteſtatem. Sed hoc non fuit ſatis Paulo proloqui, adhuc explicatius voluit ſuam ſententiam aperire: Quæcunque, inquit, adſunt poteſtates, illæ ſunt à DEO ordinatæ. (Hæc enim eſt vera lectio, nō illa quæ dicit: quæ enim à DEO ſunt, ordinatæ ſunt.) Ac ut omnis tolleretur cavillus, addit: Qui poteſtati reſiſtit, DEI ordinationi reſiſtit. Certè Pauli hæc verba aſſerunt, humanas poteſtates, eſſe immediatè à DEO: Sunt à DEO, inquit, & DEI ordinatione ſunt inſtitutæ: Non ergo eas alius inſtituit, non alius ordinavit, niſi DEUS per ſe ipſum: juxta illud Sapientis: Audite ergo Reges, & intelligite, diſcite Judices finium terræ, præbete aures quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo: qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur: quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius, non rectè judicaſtis.*

Deus igitur inſtituit Reges, & Præſides, qui ipſius nomine humanas, humano modo regant ſocietates. Idem quoque Deus, qui autor eſt totius creaturæ, autor etiam eſt ordinis neceſſarii in creatura: Ordo verò neceſſarius erat inter homines, quos natura voluit eſſe civiles vt eſſent qui imperarent ipſius nomine: & multitudo eis pareret, vt optime monet Auguſtinus, ſeu quis alius: Nam natura, inquit, omnes æquales genuit: ſed inæqualitas quæ acceſſit ex vitio, eſt ordinata ex Dei judicio unde nos oportet obedire hominibus. Et verus Auguſtinus ait. Æterna lege juberi, vt ordo naturalis conſervetur. Æterna ergo lege, non humana, Principes dominātur: quia ita ordo naturalis depoſcit, & ita æterna ſapientia diſpoſuit. Et Anſelmus; Omnibus, inquit, notum ſit nullum Principum, nullamque poteſtatum, & virtutum, ſive cæleſtium, ſive terreſtrium, per ſe habuiſſe aliquid principatus, vel poteſtatis, aut virtutis; ſed ab illo, à quo ſunt omnia, non ſolum ut ſint, ſed etiam ut ordinata ſint. Et cum idem Paulus ſubdat; Poteſtatem eſſe DEI miniſtrum; adhuc melius explicat ipſum immediatè à DEO habere officium, & munus, quod exercet loco DEI, vt proximus, non multitudinis, ſed DEI miniſter.

Ad Th. VI.

OBSERVATIO.

Subditi non poſſunt Armis inſurgere adverſus Summam Poteſtatem.

Magiſtratus inferiores ſummũ Imperium habenti juſtè reſiſtere non poſſunt.

IN hac theſi Author tangit nobilem illam quæſtionem de Magiſtratibus inferioribus, num ſc. illi non habeant poteſtatem reſiſtendi injuriis Summarum Poteſtatum? & rectè reſpondet negativè, ducens argumentum tum ex ſub ordinatione Magiſtratuum, tum ex locis Scripturæ, tum denique ex remotione ejus, quod obſtare videtur. Operosè autem hæc quæſtio tractata fuit à Davide Pareo, poſtquàm poſuiſſet hunc Aphoriſmum: *Subditi non privati, ſed in Magiſtratu inferiori conſtituti, adverſus ſuperiorem Magiſtratum ſe & Rempublicam & Eccleſiam ſeu veram Religionem defendere jure poſſunt*, his poſitis conditionibus, (1) ſi degenerat Magiſtratus ſuperior in tyrannum; (2) aut ad manifeſtam idololatriam atque blasphemias ipſas vel ſubditos vel alios ſuæ fidei commiſſos vult cogere; (3) cum ipſis atrox infertur injuria; (4) ſi aliter incolumes fortunis, vita & conſcientia eſſe non poſſint; (5) ne prætextu religionis aut juſtitiæ ſua quærant, (6) ſervata ſuper ἐπιεικείᾳ & moderamine inculpatæ tutelæ juxta leges. Argumentis verò ſuã ſententiam probare nititur ſequentibus: (1) quia etiam ſuperior Magiſtratus ſit ſubjectus legi-

Rationes Parei pro Negativa ſtantis.

legibus divinis & ſuæ Reipublicæ Deut. XVII. verſ. 20. Joſ. I. verſ. 8. Lex autem DEI non modo tyrannidem prohibet, ſed etiam jubet illam legitime coercere; *qui ſanguinem hominis effuderit ejus ſanguis per hominem effundetur.* Geneſ. IX. ỳſ. 6. Item quia Imperator in Codice teſtatur ſe contra jus nolle ut ſua Decreta in judiciis locum habeant, ſed debere irrita fieri, ſi fortaſſe cognoſcantur à juſtitia diſcedere, (2) quia inferioris Magiſtratus non minus officium ſit defendere vitam & ſalutem ſubditorum contra injurias atroces & vim injuſtam latronum & tyrannorum ſive externorum ſive domeſticorum. Nam etiam de illis dici Rom. XIII. *eſt miniſter DEI, tibi in bonum, non eſt terrori bonis operibus ſed malis, gladium non fruſtra gerit, & ultor ad iram ei, qui quod malum eſt facit*; Si itaque ſuperior malum facit, ultor debet eſſe, præprimis ſi addantur ut ſint ſocii gubernationis, & ut horum moderentur immenſam licentiam. Cùm itaque iſtam frenant, utuntur authoritate & gladio per legitimam vocationem ſibi dato, (3) Si Magiſtratus furioſus rectè amoveatur authoritate publica, quemadmodũ Nabuchodonoſor ab Hominum conſortio fuit abjectus Dan IV. ỳſ. 31. etiam rectè removetur talis Rex, qui furioſo eſt ſimilis, graſſator & Tyrannus atrox. Addit inſuper conſtitui ſummas poteſtates vel per Senatum, vel per Electores, vel per alios Magiſtratus, rectè itaque tales facere, ſi coerceant aut tollant Ty-

rannos. Quorum enim eſt conſtituere, eorum quoq; eſſe enormiter graſſantes cohercere vel tollere. Subjungit exempla, ex Hiſtoria Judicum inſurgentes adverſus tyrannos, à quibus crudeliter tractabantur. Ex hiſtoria Regum Ezechiæ exemplum Regis pientiſſimi, qui ab Aſſyrio Tyranno defecerit II. Reg. XVIII. Saulis, cui tanquam Regi ſtolido & ſævo Jonathanem filium interficere volenti reſtiterit populus; defenſionem Ahicam contra Joacim Jerem. XXVI. ℣ſ. 24. Athaliæ ſublatæ II. Reg. XI. Machabæorum contra Tyrannos Macedonicos ſe & Rempublicã armis defendentes. Ex Hiſtoria profana Thraſybulum, Romanos, Electores contra Wenceslaum. Verùm hæc argumenta non concludunt. Non (1) tum quia quidem ſumma poteſtas eſt ſubjecta etiam legibus divinis, ſed non imperio Magiſtratuum inferiorum; hinc delinquens contra leges divinas à DEO punitur, & in ordinem redigitur, cujus poteſtati & imperio ſubjectus eſt, non autem ab inferiori Magiſtratu, cujus nullum eſt in poteſtatem ſummam imperium; tum quia fruſtra allegatur Lex Devt. XVII. & Joſ. I. præſcribitur enim quid faciendum Regi vel Duci, non autem quid in caſu negligentiæ & transgreſſionis liceat populo vel Magiſtratui inferiori in talem Ducem aut Regem, tum quia Lex divina Gen. IX. allegata jubet quidem coercere violentiam, ſed non Regum, qui immediatè ſubſunt ipſi DEO, & eidem ſoli peccant: quando enim dicitur ſanguinem

Iugulantur Parei argumenta Primum;

illius

illius fundẽdum eſſe per hominem, qui aliquẽ occidit, intelligitur homo armatus authoritate publica, quæ in inferioribus Magiſtratibus reſpectu ſummarum poteſtatum nulla eſt. Quod autem concernit allegata cætera ex corpore Juris, illorum ſenſum oſtendet explicatio dicti illius prolati à Trajano in ſeqq. Ad (2) Reſpondetur (1) utique etiam inferioris Magiſtratus eſſe defendere vitam & ſalutem ſubditorum, ſed intra terminos ſuæ poteſtatis, adverſus vel ſubditum rebellem, vel externum graſſatorem, non autem contra vim Poteſtatis ſummæ, reſpectu cujus Magiſtratus inferior ſubditi conditionem ſubit, (2) quia dictum illud Pauli primò & principaliter agit de ſummis Poteſtatibus ſuperemenẽtibus, & quidem talibus, quales tum temporis erant, Imperatoribus Romanis abſolutè agentibus. Non negamus tamen etiam hoc dictum extendi poſſe ad Magiſtratus inferiores, ſed reſpectu illorum, quibus ſunt præpoſiti atque præfecti; non autem ſunt præpoſiti ipſis Regibus, ſed ſuppoſiti; & quamvis concedi poſſit, etiam ipſorum poteſtatem eſſe immediatè à Deo, quod Chriſtus quoque indicare voluit Joh. XIX. vſ. 11. dicens Præſidi Judææ Pilato, qui ſuperiorem agnoſcebat Tiberium, non haberes in me poteſtatem ullam, niſi tibi data eſſet deſuper, tamẽ ut patria poteſtas, aut maritalis immediatè à DEO eſt, & tamẽ ſubeſt poteſtati ſummæ, ita hîc quoq; ſeſe res habet. 3. Falſum eſt addi ut ſint ſocii gubernationis; Monarchia quippe ſocie- Secundum

tatem omnem excludit, multo magis autem dependentem, quæ verè σιδηρόξυλον; falſiſſimum denique addi ut ſummarum poteſtatum moderentur immenſam licentiam: hoc enim eſt ſummas poteſtates ſubjicere moderamini inferiorum; imò cum unius cujusque ſit defendere vitam, hæc æquè militabunt pro ſubditis, quàm pro Magiſtratibus

Tertium. Ad (3) reſpondetur illud Argumentũ non procedere; tum quia Rex Tyrannus & ſævus ſimilis quidem eſt furioſo in quibusdam, non tamen furioſus, qui quaſi ab Eſſe hominis deficit, & conſequenter non videtur ulterius eſſe ſubjectum capax Regiminis, ſævus enim ratione gaudet, licet in exercitio poteſtatis modum excedat; tum quia exemplum Nabuchodonoſoris non quadrat: partim quia Nabuchodonoſor non fuit ita remotus ab imperio ut axioma Regium ipſi fuerit ablatum, nam ſaltem ceſſavit officium Regium, actualis adminiſtratio, ita tamen ut adhuc ſtirps in terra remaneret, h. e. ſuo tempore reſtituenda eadem Majeſtas perſeveraret; partim quia non ejecerunt ipſum Proceres Regni, neq; ex textu hoc probari poteſt ſatis ſolidè. nam ut Caſpar Sanctius obſervavit, imperſonaliter dicitur *ejicieris*, præciſo principio ejiciente; potuit autem ejici à ſemetipſo, ab imaginatione corrupta, quæ ſuggeſſit ipſi, quòd ſit fera in ſylvis nata, & propterea in beluinis latibulis etiam verſari debeat, ſeu inter belluas ſuum hoſpitium quærere, partim ſi dicamus ejectum eſſe ab aliis, non tamen Proceres hoc

ipſum

ipſum fecerunt ex conſpiratione quadam hoſtili, ſed hoc factum eſt ex Reginæ & filiorum Regiorum, inter quos eminuit Evilmerodach, conſilio, qui ipſum curarunt includi horto Regio ferrarũ; tum quia, ſi hoc exemplum nimium urgeatur reſponderi poteſt, hîc aliquid divinitus extraordinarii contigiſſe, Regem in quaſibrutum degeneraſſe, & impoſſibile fuiſſe ut regeret, aut præeſſet populo; & utut exercitium deſierit, facultatem habuit tamen redeundi, prout actu etiam hoc ipſum contigit. Reliqua ſua ſponte corruunt, tum quia falſum eſt penes quem eſt conſtituere, penes ipſum etiam eſt cohercere, tum quia poſito quòd Magiſtratus inferior poſſit coercere, nondum tamen conſequens eſt, hac ſpecie, nempe armata manu; tum quià ſumitur illud pſeudo principium, non probatur: Electores, Senatum vel populum conſtituere Regem, cùm poteſtas Regis ſit non niſi à Deo. Ad exempla reſpondemus, partim illa eſſe Heroica & extraordinaria, ut in hiſtoria Judicum; partim arma fuiſſe ſumta contra extraneum, non contra Regem degenerantem, & quidem talem, qui preſſit populum ad tempus, nondum invaleſcente jure ſummæ poteſtatis in ipſum; partim eſſe facti non juris, quale illud Ezechiæ ac Electorũ Wenceslaum deponentium juxta quoſdam, qui etiam ex Dintero Scriptore coœvo obſervant, quod magna pars Principum & Civitatum Germaniæ deſtitutum etiam pro Imperatore agnoverit. Sauli au-

Exemplis ſatisfit.

autem non reſtitit populus armis, ſed verbis & interceſſione, quod hodie quoque ut licitum probamus. Objicit autem ſibi Grotius dictum Trajani pugionem tradentis Præfecto prætorio, & rectè reſpondet: cui reſponſioni hæc addimus, non militare hoc pro Magiſtratibus inferioribus; tum quia illa traditio fuit ſpontanea, fuit revocabilis, & ex libero arbitrio profecta; tum quia fuit traditio non Senatui, non populo, ſed Præfecto prætorianis cohortibus, qui non erat pars Senatus vel populi, penes quos Pareus & ceteri volunt eſſe ſummam Poteſtatem; tum quia ſi quid poteſtatis habuiſſet in Trajanum præfectus prætorio, habuiſſet hoc ipſum dependenter ab ipſo Cæſare. Quàmvis hæc verba non tàm intelligenda ſint ſecundum literam, quàm ſecundum commodum ſenſum.

Trajani dictum ad Præfectum Prætorio exponitur.

Hinc etiam factum eſt, ut liber ille Commentariorum Parei propter hanc aſſertionem poſitam, Anno hujus ſeculi 22. die 6. Jul. ex decreto Regis Angliæ Jacobi VI. Oxoniæ per manum carnificis publicè combuſtus fuerit, poſt quàm hæ propoſitiones die 25. Jun. ejuſdem anni publica cenſura ejuſdem Univerſitatis condemnatæ, omneſque non ſolùm Magiſtri & Doctores, ſed & Baccalaurei, Facultatis Theologicæ, Juris & Medicinæ ſtatuto perpetuo devincirentur, ut cenſuræ huic ſubſcriberent, antequàm ad honores admitterentur, quod decretum videre eſt apud Hugonem Grotium in voto pro Pace ad artic. XVI. Auguſtanæ Confeſſionis.

Commentaria Parei manu carnificis combuſta.

Ad Th. VII.

Observatio I.

Non definitum fuit demum tempore Haſmonæorum limitatè legem de Sabbatho eſſe accipiendam.

IN hac theſi Author ipſam aggreditur materiam, & primò agit de lege Sabbathi, ex occaſioneLegis de non reſiſtendo, & dicit quod de lege Sabbathi demum definitum ſit temporibus Haſmonæorum, neceſſitatem induxiſſe, quia juxta dictum celebre periculum animæ impellat Sabbathum h. e. amoveat Sabbathi obſervandi obligationem, ut explicat in Comment. ad lib. 1. Maccab. cap. 2. Cæterùm obſervandum circa hoc enunciatum (1) illos, qui paſſi ſunt in Sabbatho occidere, à defenſione ſeſe abſtinuerunt, & in antro interfecti ſunt cum ſuis ante illam definitionem, non dextrè egiſſe; melius enim feciſſent, ſi etiam in Sabbatho fortiter repugnaſſent hoſtibus, & malè illos defendit contra Lucam Oſiandrum Jeſuita Tirinus rationibus inductus infirmis: quia ſcil. ſummæ laudi illis dandum, quod pro legum divinarum cuſtodia voluerint graviſſima quæque perpeti, quia à Lacedæmonibus aliiſque gentilibus in ſimili caſu factitatum Plutarchus teſtetur, quia deniq; recentia aliorum Judæorum exẽpla extiterit prorſus huic ſimilia, qui ſub PtolomæoLagi & multis poſt annis imò

Hebræi tempore Maccabæorum à defenſione malè abſtinuerunt. Contrariatur Tirinus.

de diſpalleſcit ſententiæ infirmitas, quaſi ſcil. tum temporis demum definitum eſſet, quod periculum animæ impellat Sabbathum; nam hoc ambiguè dictum eſt, ſi non falsò: tum, quia lex de Sabbatho, quamprimùm prolata erat, tacitam habuit exceptionem ſummæ neceſſitatis: aliàs Chriſtus in N. T. non rectè illam legem fuiſſet interpretatus; tum, quia procul dubio etiam ab antecedentibus Interpretibus legis Moſaicæ in populo Dei lex de Sabbatho ita fuit expoſita, ut caſum neceſſitatis exceperint; tum, quia Eccleſia Judaica intellexit legem de Sabbatho cum illâ exceptione, niſi velimus aſſerere Eccleſiam DEI non intellexiſſe Decalogum dextrè, ſequioribus autem temporibus illa ſuperſtitioſa abſtinentia invaluit; non ergò hoc abſolutè poteſt accipi, quod dicit Grotius, niſi de definitione accipiatur comparatè ad actum præcedentem & tempora illa, in quibus hæc ſuperſtitio invaluit. De quo videri poteſt cap. 2. lib. 1. Maccabæorum. exceptionem habuit ſummæ neceſſitatis.

Ad Th. VII.

Observatio II.

Quæ Author de reſiſtentiâ prodit non ſua carent difficultate.

Obſervandum eſt, Authorem periculosè diſſerere in principali. Statuit enim (1) legem ab hominibus cum ſenſu humanæ im-

becillitatis ferri ſolere, & conſequenter legem de non reſiſtendo pendere à voluntate eorum, qui ſe primùm in ſocietatem civilem conſociarunt, à quibus jus ad imperantes dimanet. (2) dicit homines non DEI præcepto, ſed ſpontè adductos, experimento infirmitatis familiarum ſegregum adverſus violentiam, in ſocietatem civilem coiiſſe, unde ortum habeat poteſtas civilis, quam ideò humanam ordinationem Petrus vocet, ſubjicitque Barclaji ſententiam. (3) licere reſiſtere etiam Principi ſummam poteſtatem habenti vel Regi probare ſatagit exemplo Davidis & Maccabæorum. Sed hîc multis modis peccatur. (1) peccatur, quando lex de non reſiſtendo dicitur pendere à voluntate eorum, qui ſe primùm in ſocietatem civilem conſociarunt. Nam pendet hæc lex de non reſiſtendo non à voluntate coeuntium, ſed à voluntate ipſius DEI, & antiquiore & ſuperiore omni humana voluntate. Expreſsè enim Apoſtolus Rom. XIII. ait, *qui ſummæ poteſtati reſiſtit, DEI ordinationi reſiſtit.*

Lex de non reſiſtendo non pendet à voluntate coeuntium.

Ius imperandi imperans populo non debet.

(2) peccatur, quando dicitur ab illis, qui in ſocietatem civilem conſpirarunt Jus ad imperantem dimanare. Atqui jus imperandi non eſt jus pendens aut dimanans ex voluntate populi, ſed immediatè ab ipſo DEO, prout ex Scripturis, antiquitate & ratione egregiè demonſtravit Marcus Antonius de Dominis. (3) Pariter poſſet concludi, ſubditi ſi interrogarentur, an velint leges ferre ſeu ſuſtinere, quæ voluptates, lucra minuant,

pro-

procul dubio etiam reſponderent, nolle ſe, non tamen illa præſumta voluntas operabitur, ut ſumma Poteſtas non poſſit tales leges ipſis imponere. In (2) pronunciato iterum errat Grotius; tum quia ſtatuit, neceſſitatem & indigentiam ſive experimentum infirmitatis fuiſſe cauſam cur in ſocietatem civilem coierint homines: tum, quia non poteſt oſtendi familias ſegreges fuiſſe primum, tum quia, utut huic ſententiæ quoque ſubſcribat Boxhornius, experimentum infirmitatis & intuitus utilitatis non cauſa fuit ſocietatis, ſi de efficiente ſit ſermo, ſed ſaltem habet rationem occaſionis; tum quia falſiſſimum, inde ortum ſuum habere poteſtatem civilem: an enim ex hac imperfecta cauſa tam nobilis effectus, cùm cauſa non ſit deterior ſuo effectu? an poteſtas civilis non eſt immediata à DEO? nec Petrus illam vocat humanam ordinationem cauſaliter, ſed ſubjectivè & objectivè, nec verum eſt quod Grotius dicit, divinam Ordinationem dici ſaltem reſpectu approbationis divinæ, cùm talis ſit ratione inſtitutionis, ut clarè conſtat ex Rom. XIII. 1. & ſeqq. Barclajus utut Regii Imperii aſſertor fuerit fortiſſimus, ſæpius tamen deliquium paſſus eſt in hac materia, & in hoc ipſo puncto: tum quia nunquam ſtatui poteſt populo eſſe jus tuendi ſe adverſus immanem ſævitiam alicujus Regis, quia talis Rex ſemper manet Rex reſpectu populi & caput, utut phreneſi corripiatur, utut ſæviat in corpus; tum quia populus nulla gaudet vocatione &

Non rectè aſſeritur. Neceſſitatem familias ſegreges ad Societatem compuliſſe.

ne & mandato divino inſurgendi in tali caſu contra Regem, eſt enim gladii acceptio Matth. XXVI. 52. tum quia, ſi bellum ſuſcipiat contra Regem talem, vix poteſt illud concipi ut purè defenſivum citra omnem aggreſſionem.

Ad Th. VII.

OBSERVATIO III.

Exempla, quæ Grotius producit pro Confirmatione Sententiæ ſuæ ſunt infirma.

Licere ſummam tenentibus? poteſtatem reſiſtere ab exemplo Davidis nõ probatur.

TErtium punctum eſt de exemplis, quæ non militant pro Grotio. Nam quod (1) concernit Davidem, ille non poteſt produci partim, quia ille tum temporis fuit id, quod quondam Rex Romanorum in Imperio Romano, Candidatus ſcil. Imperii jam unctus ab ipſo Samuele, adeoq; non privatus merè talis; partim, quia quos armatos habuit circa ſeſe, non habuit per modum ſeditioſæ convocationis, ſed per modum permiſſionis; permiſit enim ut tales ſub umbra ſua deliteſcerent, qui aliàs obnoxii furori Saulis, nec iſtos circumduxit in oppreſſionem Regis & contra illum: partim quia, ut ipſe deinde Grotius agnoſcit, pœnitentia confeſtim tactus eſt David, quod veſtem ſaltem Regis violaret, multò minus itaque violaſſet ipſum Regem etiam cùm potuiſſet. (2) Exemplum

Vel nec à Maccabæorum.

Macca-

Maccabæorum non quadrat, tum, quia adhucdum diſputari poteſt, num Mathathias & Maccabæi reſtiterint legitimo Principi, & non injuſto invaſori Regni Judaici: quod, quamvis Grotius amoliri velit, tamen Cunerus Epiſcopus Levardienſis integro libro hoc ipſum oſtendere conatus fuit; tum, quia Mathathias non fuit perſona aliqua privata, ſed ut vocatur I. Maccab. II. & V. 17. Princeps & clariſſimus & magnus in populo. & ſanè ſunt qui populo Judaico tum temporis nondum ablatam Majeſtatem ſtatuerunt, ſceptro adhucdum exiſtente, qui proinde è Maccabæis Duces quaſi Dictatores ſibi elegerunt, ut Poloni è Francis Henricum Valeſium; tum, quia nihil proficitur hoc exemplo, non enim ex divinis libris hoc productum eſt, ſed ex Apocryphis, ut egregiè demonſtravit Reinoldus, & quamvis Albericus Gentilis illa ſolvere conatus fuerit, quæ authoritatem impediunt hujus libri, agnovit tamen non eſſe canonicum. Diſſonum à vero quoque eſt, quando p. 89. n. 8. dicit graviorem eſſe quæſtionem, an quantum Davidi & Maccabæis licuit, liceat & Chriſtianis? tum, quia ſupponit exactiorem patientiam requiri in N. T. quàm in V. quod falſum: Nam Decalogus manet uniformis; tum quia, ſi Chriſtus fugam ſuaſit, ea quoque apprehendenda fuit in tali caſu in V. T., ubi ob religionem mors fuit intentata, ut patet exemplo Eliæ; tum, quia loca à Petro producta nihil concludunt; nam ſolùm hoc probatur, Chriſtum

ſtum reliquiſſe exemplum patientiæ, lex autem de patientia jam erat ante hoc exemplum, prout quoque in præcepto, quod ex I. Pet. IV. v. 12. & ſeqq. ducit.

Ad Th. VIII.

Observatio.

De Principibus ſecundum quid talibus repellendis vel morte puniendis cautè diſſerendum.

Populi liberi Princeps nón datur.

Nec enim à populo illo Princeps licitè occiditur.

Hic Author ſtatuit, Principes, qui ſub populo ſunt, ſi peccent in leges & vi repelli poſſe, & puniri morte, probatq; exemplo Regum Lacedæmoniorum. Indubia verò hæc non ſunt, nec ita crudè poſſunt accipi. Nam (1) ſupponit Author Principes ex populi conditione tales, qui ſcil. per conventionem poteſtatem aliquam aſſecuti ſint, at ſi verè Reges ſunt, ſi verè Principes non erunt ſub populo, nec poteſtas illorum in populum erit referenda, (2) ſupponit talibus poſſe reſiſti, imò poſſe ipſos occidi in caſu delicti contra legem & Rempublicam. Sed, quod poſtremum concernit, non videtur concedendum eſſe, quia talis Princeps nihilominus habet ſuperioritatem aliquam, cujus intuitu turpe erit populo ipſum aggredi, & qui caput eſt occidere, adeoque niti contra Principem Reipublicæ tam ferali modo. (3) de Regibus Lacedæmoniorum quod

Reges Lacedæmo-

addu-

adducitur, de eo non poteſt liquidò pronunciari, niſi prius conſtet, iſtos Reges fuiſſe titulo ſaltem tales, non autem poteſtate. At in utramque partem ſunt argumenta. Pro Regibus poteſtate talibus militare videtur, tum quod omnes Hiſtorici tales Spartanorum Principes Reges appellant, & regius honor ipſis fuerit exhibitus, de quo videri poteſt Montecatinus; tum, quia Regibus Lacedæmoniorum comparantur à Giphanio Imperatores Romanorum, à Montecatino Polonici Reges, à Pauermeiſtero Reges Hungariæ, Daniæ, Sueciæ. At tales non ſunt titulo tantùm Reges, ſed poteſtate tales; tum, quia non videtur ipſis deneganda poteſtas, quam nec negat Ariſtoteles ipſis, licet fuerit valdè reſtricta & limitata; neque obſtat, quod Grotius exemplum ponit puniti morte; Hoc enim facti eſt, quemadmodum facti fuit, quod Demaratus coactus eſt experiri, qui propterea ad Perſas fugit, reſpondens: ſe ideò ſolum vertiſſe, quia apud Lacedæmonios plus valeant leges quàm Reges. Altera autem ſententia, quæ non tantùm Bodino ſed & aliis placet, hiſce fulcris nititur, (1) quia ipſe Ariſtoteles hoc Regnum vocat Præturam militarem tantùm 3. Pol. 10. (2) quia domi tales Reges non habebant Imperium, niſi in ea quæ pertinebant ad Deos, ſacrificia, & Jovis magni Sacerdotium. (3) quia ipſimet Reges agnoverunt ſeſe ſubeſſe Ephororum poteſtati, & conſequenter non niſi ad nutum ipſorum imperabant,

niorum an fuerint Reges tantum titulo tenus.

bant, prout etiam ſingulis menſibus juramentum repetere cogebantur, ſe imperaturos ſecundum leges, teſte Xenophonte de Republica Lacedæmoniorum.

Ad Th. IX.

OBSERVATIO.

Rex qui ſe abdicavit Regno ſimilis eſt quidem privato quoad poteſtatem, ſed non authoritatem.

Cum eo, qui Imperio ſe abdicavit ex privatorũ Iure abſolutè agendum non eſt.

HIc Author ſtatuit in Regem vel alium, qui Imperium abdicavit, vel pro derelicto habeat manifeſtè, poſtea omnia licere, quæ in privatum. Quæ nos itidem putamus non eſſe abſolutè probanda: partim, quia Rex etiam qui Imperium abdicat, nihilominus adhucdum retinet veteris veſtigia ſplendoris, utut poteſtate ſit exutus, ſplendoris tamen intuitu non poteſt ſimpliciter ut privatus haberi, partim, quia Rex qui abdicavit ſeſe Imperio, ipſo regimine antecedaneo ſibi devinxit populum, ut intuitu eorum bonorum, quæ acceperunt tempore regiminis, gratitudinis & reverentiæ nexu maneant illigati; partim quia utut poteſtas ceſſet, manet tamen adhuc aliqua authoritas & Patri, etiamſi filius ſit emancipatus vel egreſſus domo; adeoque non amplius ſub patria poteſtate, nihilominus ob authoritatem adhuc debetur reverentia: ita quamvis ſubditi non ſint ulterius obſtricti

ejus-

ejusmodi Regi ex præſentia poteſtatis in illo, tamen reverenter nec ut merè privatum debent ipſum habere, per & propter ſuperſtitem authoritatem.

Ad Th. X.

Observatio.

Alienationis actus in Regno electione aut ſucceſſoria lege delato nullus eſt, nec erit ſanè ex illâ, quam ponit Grotius, cauſa.

Differit hîc Author de alienatione Regni, adducendo ſententiam Barclaji; (2) dicendo talem actum, ſi Regnum electione aut ſucceſſoria lege deferatur nullum eſſe, & hac ratione eſſe uſufructuario ſimilem; (3) in tali caſu, ſi Rex reipſa tradere Regnum aut ſubjicere moliatur, affirmat ei poſſe reſiſti. Quod (1) concernit, nempe Barclajum, videtur ille non diſputare de Regni alienatione & translatione in alium, ſed de Regni ſubmiſſione in protectionem alterius per modum Feudi; verba enim apud Barclajum ita ſe habent: *Si Rex in alicujus clientelam ſe contulerit, ac regnum quod liberum à Majoribus & populo traditum accepit, alienæ ditioni mandaverit.* In tali autem caſu falſum eſt amitti propterea Regnum ab eo, quod in alterius clientelam ſe tradit, etiam ex Sententia Grotii: quanquam nolimus præfractè

Vindicatur Barclajus.

negare poſteriora verba Barclai ulterius ſe porrigere (2) Quando Autor diſputat de ipſa alienatione & translatione, adeoque progreditur ultra terminos à Barclajo præfixos, ſtatuitque talem actum eſſe nullum, errare videtur: tum, quia talis Rex verè Rex eſt, quî itaque quod privato licet, nempe renunciare juri ſuo, non etiam liceret Regi majori poteſtate inſtructo? tum quia, ſicut poteſtatem & regnum non habet à populo, ita quoque populus non poteſt prohibere, quo minus ille in alium transferat Imperium, & extraneo jus ſuum cedat; tum, quia ſupponitur ſemper à Grotio Regem, qui per electionem aut etiam ſucceſſionem in ſolium adſcendit eſſe uſufructuario ſimilem; quod falſum, non tantùm quia uſufructuarius talis eſt, qui alteri proprietatem relinquit, proprietas itaque erit penes populum, uſusfructus ſaltem penes Regem; nec tantùm, quia hoc perpetuæ rebellionis materies erit proprietate adſcriptâ populo, ſed & quia hæc ad privatos ſpectant, penes quos ita proprietas & uſusfructus diſtinguuntur, malè autem applicantur ad Reges. (3) Quod dicit Grotius nempe reſiſti poſſe, & quidem ſi reſiſtentiam accipiat de reſiſtentia per arma, non videtur poſſe concedi: partim quia quod facit Rex in tali caſu facit, facit jure ſuo, partim, quia reſiſtere nunquam licet ſummæ poteſtati, ſubditus enim legitimum titulum non poteſt producere, ex quo conſtet talis facultas reſiſtendi; partim quia ſi ex ipſa Grotii ſen-

Actus Regis Regnū electione aut ſucceſſoria lege delatum alienantis non eſt nullus.

Regi num in tali caſu reſiſti poſſit?

ſententia talis actus abalienationis ipſo jure nullus eſt, Rex vi iſtius abalienationis non dejiciet ſeſe à poteſtate ſive majeſtate, quia abalienatio illa nulla eſt; manebit itaque in priſtino ſtatu, erit Rex, gaudebit majeſtate: qui autem Rex & caput eſt, nec non majeſtate gaudet, illi nunquam à ſubdito reſiſti poteſt, ſc. eo reſiſtendi genere, quod eſt per arma.

Ad Th. XI.

Observatio.

Rex in Exitium populi intendens nondum tamen Regno poteſt dejici, ſed omnia adhuc ſunt tentanda, ut ad ſaniorem & meliorem mentem reducatur.

Author hîc probat ſententiam Barclaji, quod ſcil. Rex, ſi verè hoſtili animo in totius populi exitium feratur, amittat Regnũ. Diſputari verò poteſt, num hæc aſſertio non ſit ſatis periculoſa. Nam (1) hoſtili animo ferebatur in exitium populi Cajus Caligula, unam cervicem populo Romano optans, quo uno ictu poſſit amputari, ut conſtat ex Suetonio in Caligula: nec multum abfuit Nero, ut ex eodem conſtat, & talia fecit cum hiſce Vitellius, qui dixit: ſuavius olere nihil, quàm civem occiſum; at quid hoc eſt niſi interitum populi & Reipublicæ exitiam poſcere,

Rex qui in perniciem quoq; populi fertur nõ ſemper & ſimpliciter eſt privandus Majeſtate.

 ſcere,

ſcere, & à cura Patris deflectere ad Tyrannicum excidium totius populi. Et tamen Paulus circa hæc tempora vivens & ſcribens diſertè enunciavit, qui reſiſtat iſtiusmodi poteſtati, DEI poteſtati reſiſtere; (2) Qui hoſtili animo ita fertur in exitium totius populi, ille eſt Tyrannus juxta Politicos. At quàm difficile hoc eſt cognoſcere, quàm anceps, cui judicium committendum ſit de Tyranno, & de Regis intentione? (3) Tyrannus, utut ſit talis, qui Monarchæ opponitur, & juxta Ariſtotelem ad ſalutem privatam non publicam reſpiciat, quod tamen non poteſt ut definitio accipi, prout à quibusdam accipitur, utut in fortunas & corpora ſæviat, diſſidia inter cives alat, ſubditos depauperet, quæ ferè præcipuæ notæ Tyranni ſunt inter illas, quas attulit Bartolus in tractatu de Tyrannis; nihilominus tamen manet Rex, utut ſævus ſit, nec Tyrannis abolet poteſtatem à DEO ſemel acceptam, utut crudeliter exercitam. Si autem manet Rex, ſi gaudet majeſtate, utut ſæviat in membra, non tamen amittit rationem capitis, & conſequenter etiam Regnum non amittit. Pater ſanè non dejicitur ab ἐξοχῇ & eminentia poteſtateque in filios, ſi ſæviat in illos, ſed coercendus eſt à ſuperiore, ita Princeps quanquam exerret, quanquam in Corpus ſæviat, phreneſi corripiatur Politicâ, nondum tamen dejiciendus cenſetur, ſed Superior adeundus, DEUS rogandus à ſubditis & ſuſpiriis ſeriis, calidis gemitibus, ejulatibus & lachrymis pœnitentiæ

ſati-

fatigandus, ut aut mutet mentem, aut tollat vitam. aliud tamen eſt quod Grotius obſervat, ſi ſe hoſtem populi totius profiteatur publicè, & conſequenter ita eo ipſo abdicet Regnum. Quæ autem Grotius ponit in th. 12. 13. & 14. illa partim ex ſuperioribus poſſunt dignoſci, partim ita ſunt comparata, ut non abſolutè poſſint accipi, partim de iſtis ita ſentiendum, ut tutior pars in conſcientia ſit eligenda, tutior autem pars eſt illa, in quo non pecco; non pecco autem non reſiſtendo, quidvis potius patiendo, quàm in Regem etiam ſub conditionibus receptum aliquid moliendo.

Ad Th. XV.

Observatio.

Invaſor Regni graviter peccat, actus Imperii efficaces durante Contradictione non exercet, ſenſim tamen proficere poteſtas in talem, quem Reſpublica agnoſcat pro Principe.

Authoribus hîc agit de invaſore imperii ſeu Tyranno titulo tali, & removet (1) à ſtatu quæſtionis talem invaſorem, qui longa poſſeſſione aut pacto jus nactus eſt. (2) diſputat de tali tyranno, qui adhucdum graſſatur ad regium axioma, durante injuſtè poſſidendi cauſa, & pronunciat, quod actus imperii

vim habeant obligandi non ex jure imperantis, ſed ratihabitione populi; & tandem (3) ad latus laudat Svareſium de legibus pro ſua ſententia. Quod (1) concernit, ſanè non poteſt pronunciari theologicè pro invaſore, poſtquàm longa poſſeſſione jus aliquod nactus eſt, quaſi talis in conſcientia ſua præſcriptione poſſit legitimare Uſurpationem imperii: tum quia præſcriptio eſt merus titulus juris humani poſitivi, & quidem Romani ferè tantùm; tum quia illa continuatio imperii invaſione tyrannica acquiſiti, nihil aliud eſt quàm continuatio quædam peccati; tum quia ſicut longa poſſeſſio apud privatos conſcientiam non tranquillat, ſi titulus prævius ſit injuſtus, ita quoque ſeſe res habet cum invaſore: imò ſi pactum etiam acceſſerit, videtur dubitandum adhucdum eſſe; præprimis ſi illud ipſum ſit ex metu profectum, fieri tamen poſſe ut convaleſcat Imperium etiam male quæſitum, nolumus negare, populo conſentiente paulatim, Invaſore dextrè adminiſtrante & officii rationem probè expendente, ut Cypſelus & Periander Corinthius, Succeſſore ex priore familiâ Regis nullo ulterius exiſtente, quo referimus dictum Auguſtini, in Pſalmum 124. ita pronunciantius: *Aliquando injuſtè perveniunt ad honores ſeculi, cùm pervenerint & facti fuerint vel Judices vel Reges, quia hoc facit DEUS propter diſciplinam populi ſuo non poteſt fieri, niſi ut exhibeatur illis honos debitus poteſtati.* Audiamus hîc Robertum Sanderſon, qui ſequentia reliquit

Præſcriptio Imperii invaſorem non legitimat.

Aſſentit Sanderſonus.

pag. 176. Theſ. 16. 17. 18. 19. *Ubi quis pulſo vi & armis legitimo principe regnique herede, vel ita oppreſſo, ut jus ſuum perſequi non poſſit, eo tamen adhuc ſuperſtite, imperii habenas arripit, & ſe pro Rege gerit, quùm ſit veriùs regni invaſor quàm Rex; ita ut jam non ſit ultrà jus dubium, ſed aperta injuria: ſi quaris quid in hoc caſu bono civi faciendum eſſe cenſeam, qui fidelitatem legitimo principi fortaſſe juravit; aut ſi non juravit, non minùs tamen ei debet, quàm ſi juratus eſſet: Dico mihi videri, non ſolùm licere bono civi, legibus ab eo qui ſummum imperium de facto ſed non de jure poſſidet latis parere, aliaque ab eo imperata (modo non ſit factu turpe aut injuſtum quod imperatur) facere: verùm etiam, poſtulante humanarum rerum conditione, eò neceſſitatis deveniri poſſe, adeoque ſæpiſſimè deveniri, ut ni ſic fecerit, defuiſſe officio ſuo exiſtimandus ſit. Atqui dictum eſt modò, Leges à non habente legitimam poteſtatem latas non obligare in conſcientiâ. Dictum ſanè, & quidem verè dictum: nec, ut opinor, iſta pugnant. Obligetur licèt ſubditus ad faciendum quod lege cavetur, non tamen legi obligatur, ſed ſibi & Patriæ. Legi, quæ verè Lex eſt, de ſe & quatenus lex eſt, annexa eſt Obligatio; eamque ſequitur neceſſariò, ut effectus ſuam cauſam. At legem a jus non habente latam diximus non eſſe verè ſed æquivocè legem; proinde nec obligandi vim habere. Quæcunque ergo ſubdito hac in re incumbit obligatio, aliunde exurgit, & non ab ipsâ Lege: cui extrinſecus*

ſecus advenit ut obliget, & merè per accidens; ut ſi muſicus ædificet. Quæris: Si non ex Lege, unde tandem oritur iſta ſubditi obligatio? Reſpondeo, Cùm ſit pii & prudentis viri, non ſolùm quid licet attendere, ſed & quid ipſum deceat videre, & quid aliis expediat: poſſe bonum civem obligari ad id faciendum in ſui & concivium ſuorum commodum, ad quod faciendum aliàs & de jure non tenetur. Oritur ergo iſta obligatio ex duplici illa parte officii, quâ ſibi quiſque debitor eſt, & quâ Patriæ. Se quod attinet imprimis viri & prudentis eſt, ſibi rebuſque ſuis in futurum proſpicere; & honeſti, quâ ſit præſenti conditione cogitare. Dandam eſſe unicuique operam (omnibus viis & modis licitis & honeſtis) ſe vitamque ſuam tueri; atque ita ſe gerere ut poſſit tutò & in pace vivere, agros, ædes, poſſeſſiones ſuas ſibi habere, eorumque qui ipſi & vitam & facultates cum libuerit eripere poſſunt, offenſionem devitare, nemo eſt (nimirum naturâ id dictante,) qui non fateatur. Et hinc prima parendi neceſſitas, quàm propterea non tàm urget noſter Apoſtolus quàm ſupponit, velut cujus unicuique à naturâ inſitus eſt ſenſus, ȣ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν: Quaſi hominis eſſet parùm ſanæ mentis, ejus qui gladii poteſtatem habet iram temerè provocare, & ejus offenſam contumaciâ ſuâ, nullâ poſtulante neceſſitate, incurrere. Ipſius igitur intereſt, in ſalutis ſuæ compendium, iniqua nonnulla pati, legibus obtemperare, & (quoad ſine peccato fieri poteſt) ταῖς ἐσσαις ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι: Sicque jugum, quod excutere non poteſt,

teſt, benè ferendo levius aliquantò, mitius & tolerabilius efficere. Sed & altera inſuper, eaque fortiore, quaeque ad conſcientiam propiùs pertingit obligatione, ad hoc idem faciendum ſemet obſtrictum ſentiet, quisquis quae ex politico regimine civibus proveniunt bona attentè cum animo ſuo cogitaverit, Et ita ſanè Chriſoſtomus illa Apoſtoli verba διὰ τὴν συνείδησιν *hoc loco interpretatur, ut ad illius protectionis beneficium quam praeſtat ſubditis civilis dominatio, potisſimùm reſpexiſſe putet Apoſtolum, Quaſi diceret, Conſcius cùm ſit quilibet civis, quàm multis beneficiis fruatur ſub principatu politico, ſciat ſe, in tot & tantorum beneficiorum compenſationem, ad deferendam vicisſim ei qui principatum tenet debitam obedientiam, quadam quaſi gratitudinis lege teneri:* ἵνα μὴ ἀγνώμων δόξῃ περὶ τὸν εὐεργέτην, *ut ibi loquitur Chryſoſtomus, à mente Apoſtoli alieno, (ut mox videbimus,) aſt ſenſu aliàs haud multùm incommodo. Fateor equidem, (quod eſt à Tacito obſervatum) rarò fieri, ut quis imperium flagitio quaeſitum bonis artibus exerceat: pleraque enim quibus artibus parantur iisdem & conſervanda eſſe videntur, & ſcelere tuendum eſt ſcelus. Poſſe tamen id fieri, Hieronis Siculi, Edgari Anglorum Regis, & aliorum nonnullorum exempla, qui principatum non optimè acquiſitum modeſtè tamen adminiſtrarunt, ſatis teſtantur. Sed utcunque rem gerat qui principatum tenet, non poterit unquam ſic abuti ſuâ poteſtate, ut non interim ſit* θεοῦ διάκονος εἰς τὸ ἀγαθὸν, *ut loquitur Apoſtolus iſtius ca-*

us capitis commate quarto. Nec enim ulla tàm mera tyrannis eſſe poteſt, quæ non ſpeciem aliquam juſtæ dominationis retineat, & non aliquâ ſaltem ex parte ſubſidio ſit ad tuendam hominum ſocietatem, ut etiam rectè ad hunc admonuit Calvinus. Cùm itaque, quòd rerum noſtrarum domini ſumus, quod tuti à cædibus & rapinâ vivimus, imò & id ipſum quòd vivimus ſummis poteſtatibus debeamus; absque quibus, nullum nobis adverſus ſceleratorum hominum libidines, furores, injurias, aut præſidium eſſet aut remedium;) æquiſſima res eſt, ut pro eot tantisque beneficiis aliquid ſaltem ipſis viciſſim rependamus. Exigit hoc à nobis (optima æqui boni lex) vetus illa commutationum formula, Δός τι, καὶ λάβε τι. Et profectò perverſiſſimæ mentis eſt, ſub illius dominationis patrocinio velle vivere, cui parere nolis: & cujus protectione gaudeas, ejus imperium detrectare. Porrò cùm nemo ſibi ſolùm natus ſit ſed humano generi & publicæ utilitati: hinc oritur tertia parendi neceſſitas præſenti poteſtati, quocunque jure ipſam adepti ſunt qui rerum potiuntur. Unde etiam aliquo modo conſtare poterit, quis modus ſit ſtatuendus, & qui fines, illi obedientiæ, quæ imperium injuſtè poſſidenti, ex conſcientiæ debito, civi præſtanda eſt. Quicquid enim finis alicujus gratiâ faciendum eſt eatenus fieri oportet, in quantum ei fini conſequendo neceſſarium vel utile videbitur. Civilis autem regiminis, ejusque, quæ ipſi debita eſt obedientiæ, finis eſt, humanæ ſocietatis ſalus & tranquillitas. In quantum igitur illius ſocietatis

cietatis, cujus ipſe membrum & pars eſt, ſalus & tranquillitas exigit, eatenus civis unusquiſque imperiis ejus, qui defacto in illa ſocietate ſummæ rerum præeſt, obtemperare tenetur. Sunt autem conſervandis humanis ſocietatibus tria hæc imprimis neceſſaria: I. Defenſio patriæ, adverſus externam vim & hoſtium conatus. II. Adminiſtratio juris, ut ſua bonis civibus præmia, improbis ſupplicia, prout legibus conſtituta ſunt, reddantur; quod Juſtitiæ diſtributivæ munus eſt. III. Quod ad Juſtitiam commutativam ſpectat, Commercii cura & mercaturæ; de rebus emendis, vendundis, permutandis, & omne genus contractibus. His tribus rebus ita continetur incolumitas humani generis, ut niſi iſta adſint, fieri non poteſt, quin protinus peſſum eant univerſa, omnia rapinis, cædibus, fraudibus, injuriis repleantur; innocentiſſimorũ civium vita, conjuges, fortunæ potentiorum libidini prædæ ſint & ludibrio. Quibus malis ut obviam eatur, malorumque petulantia maturè coerceatur; unicum remedium erit, ſi boni cives ſuum eſſe meminerint, eorum legibus & imperiis, quorum gladio & authoritate a ſceleratorum injuriis defenduntur, in omnibus quæ ad publicam ſalutem faciunt, obtemperare. Quod (2) concernit, ſi nullum jus eſt in imperante juxta Authorem, vim non poſſunt habere obligandi actus Imperii, quos exercet; præſumtio autem illa voluntatis potius erit in oppoſitum, nunquam enim Rex ab invaſore dejectus probabit iſtiusmodi actus, utpote tales, quibus roboratur

Invaſor Imperii præceptis ſuis quatenus obliget.

boratur invaſor, & ſibi jus pedetentim acquirere laborat: potius itaque diceremus hîc intervenire non vim aliquam obligandi, ſed tolerantiam intuitu boni publici aliàs in diſcrimen adducendi. (3) Quod concernit Franſc. Suarezium non diſputat ille præcisè de tyranno titulo tali, ſed de Principe etiam vero & legitimo, & quærit num poteſtas ferendi leges civiles dependeat ex fide vel moribus Principis, oppoſitumque rectè definit contra Armachanum Dubium autem movet theſi 8. an in eo caſu poſſint ſubditi licitè obedire Principi invaſori ſc. ſi alioquin ex ex parte materiæ juſtas leges ferat; nam non teneri per ſe loquendo manifeſtum utpote quia illæ non ſint leges, cum non procedant à legitima poteſtate. Quod autem poſſint ex eo colligi, quia poſſint facere quicquid bonum eſt, licet teneantur, cedendo juri, & patienter vim alterius ſuſtinendo. Movet autem in contrarium, quod obedire ejusmodi Regi etiam in his, quæ aliàs honeſta ſint, videatur eſſe cooperatio ad mala & pavor in juſtitiæ ſeu tyrannidis ejus, atque reſpondet diſtinguendo & dicendo, quasdam eſſe actiones ita honeſtas, ut in nullius nocumentum cedant, neque indigeant poteſtate publica ut rectè fiant, ut ſunt deferre hæc vel illa arma vel aliquid ſimile, alias verò actiones eſſe quæ involvant nocumentum tertii, utque juſtè fiant requirant poteſtatem publicam, ut occidere maleficum. In prioribus non eſſe malum per ſe ſervare leges invaſoris, quia non

Mens Suarezii rectè exponitur.

ſit

ſit cooperatio ſed tolerantia quædã violentiæ, quæ nulli afferat nocumentum. In poſterioribus autem actionibus contrarium videri, quia honeſtas illarum omninò pendet ex vera poteſtate publica, ſine qua nullus poteſt exequi vel condemnare alium, niſi habeat publicam poteſtatem, quam tyrannus dare non poteſt. Interim tamen utut etiam non in rigore verum ſit, quantum ex parte Tyranni, contingere tamen ut Reſpublica, quia non poteſt illum tollere, & tacitè conſentiat in gubernationem, velitque juſtitiam per eum adminiſtrari, quia minus malum eſt, per illum gubernari, quàm omninò carere juſta directione & coactione, atque ita non eſſe peccatum obedire etiam in dictis actibus, quia Reipublicæ conſenſus ſuppleat poteſtatis tyranni defectum.

Ad Th. XVIII.

Observatio.

Invaſor Regni poteſt interfici Authoritate illius, qui Jus verum imperandi habet.

IN hac theſi poſtquàm Author diſputaſſet in antecedentibus de invaſore occidendo ſtatuit ſi diſerta authoritas accedat ejus, qui jus verum imperandi habet, licitè poſſe talem occidi, atque confirmat hoc ipſum exemplo Joaſi Athaliam regno depellentis, extendit

Invaſor Imperii interfici poteſt ex authoritate jus imperandi habentis.

ditque etiam ad tutores. Non autem (1) determinat, cui liceat invaſorem imperii interficere, num cuilibet privato, prout in th. 16. num perſonæ alicui publicæ, ſubſiſtitque in Auctoritate Cauſæ principalis. Sanè in Scripturis etiam habentur exempla occiſorum tyrannorum titulo talium, utpote Eglonis, Jabinis &c. Jud. III. & IV. ſed qui hoc fecerunt, perſonam publicam aliquo modo ſuſtinuerunt quod etiam de illis dici poteſt qui utut privato nomine, tamen illius, qui jus verum imperandi habent, hoc agunt. (2) Quod concernit authoritatem ejus, qui Rex eſt verus, vel Senatus vel populus, dubitari poteſt, num ea authoritas eo usque valeat, v. g. ut ſi etiam pactum interceſſerit inter talem invaſorem & populum, atque Regis voluntas præſumatur in Rempublicam ita eſſe affecta, ut præferat bonum publicum quàm excidium invaſoris & ſuum proprium commodum, prout talem voluntatem ſtatuit in th. 15. (3) Jojada Athaliam regno dejecit non tam ratione tutelæ, quàm ratione Legis divinæ expreſſæ, quia ſucceſſio apud Hebræos ſolis filiis debebatur poſt Davidem, idque ideo quia Deut. XVII. ℣ſ. 15. Iſraelitæ debebant habere Reges fratres, non ſorores.

Ad

Ad Th. XIX.

Observatio

RectèThomas ſeditioſam dicit eſſe interdum quamvis tyrannici Regiminis Deſtructionem.

DIſſeritur adhuc de Invaſore & aſſeritur extra directi Mandati à publicâ Authoritate illius, qui jus imperandi habet Conditionem non licere privato talem dejicere vel interficere; colligiturque hoc ex conjectura illius, qui jus habet Imperii, ubi dubium movet non nemo quod ingratiſſimum procul dubio, quod Regni invaſori gratum, & nemo in talu caſu duobus dominis ſervire poſſit. Matth. 6. ỳſ. 24. & reſpondet pag. 183. *Ritè ſubductis rationibus, non eſſe cur putemus, legitimo principi, ſed extorri, ingratum omninò fore, injuſto imperii poſſeſſori præſtitum à cive, eo quo dictum eſt modo, & intra dictos fines, obſequium: quin potius ipſo conſciente ſic fieri oportuiſſe præſumendum eſt. Siquidem ejusmodi obſequio, non tàm injuſtè dominanti, quàm toti communitati, hoc eſt Reipublicæ, ſerviſſe exiſtimandus eſt: quam ſalvam eſſe, juſti heredis nihilominùs intereſt, quàm illius qui de facto in eâ dominatur. Fortaſſe an & multo etiam magis, quò ſincerius patriam diligere cenſendus eſt, & ei bona omnia velle, qui genuinus patriæ pater eſt, quàm qui eo excluſo in ipſius ædes ſe ingeſſit, & in familiam*

ipſius jus & imperium exercet ; & quo puriores & vehementiores in liberos matris affectus ſunt, quàm novercæ. Ut in celebri illa duarum mulierculαrum coram Rege Salomone altercatione quæ verè mater erat, puerulum quem ſuum eſſe ſciret, ſalvum utcunque cupit, maluitque alterius eſſe, imò adverſariæ, quàm perire: Sic civium ſalutem, quos etſi ſub alieno jugo, ſuos tamen interim agnoſcit, & ſibi olim utiles fore confidit, legitimo hæredi majori eſſe curæ & veriſimile eſt & meritò præſumitur, quàm ei, qui quum imperium injuſtè uſurpaverit, de ſtabilienda recens quæſitâ dominatione ſuâ quàm de ſalute civium procurandâ, par eſt eſſe magis ſollicitum; adeoque male ipſum, ut præſentibus rebus, quò ſalvi ſint, ſe qua licet modeſtè accommodent, quàm ut potentiori in certam ſuam perniciem ſemet intempeſtivè opponant. Atque ita habetis meam de graviſſimâ hac & arduâ admodum quæſtione ſententiam; nihil interim temerè ſtatuentis, ſed eam, ubi quis certiora docuerit, mutare parati, & & in ipſius caſtra tranſire. Laudat autem Grotius Thomam, qui ſeditioſam eſſe dicat interdum quamvis tyrannici regminis deſtructionem (2) exemplum Aodis in contrarium producit, & tandem (3) adducit exemplum Jehu. Quod (1) concernit, diſputat eo in loco Thomas, utrum ſeditio ſemper ſit peccatum mortale, & in tertio argumento, quod non ſit mortale, ita procedit: laudantur qui multitudinem à poteſtate tyrannica liberant, ſed hoc non de facili poteſt fieri, ſine aliqua

Tyrannicū regimen demoliri materiam ſeditionis ſubminiſtrat.

aliqua diſceſſione multitudinis, dum aliqua pars multitudinis nititur retinere tyrannum, alia verò nititur eum abjicere, E. ſeditio poteſt fieri ſine peccato, & reſpondet quod Regimen tyrannicum non ſit juſtum, quia non ordinetur ad bonum commune, ſed privatum. Atq; ideo perturbationem hujus regiminis non habere rationem ſeditionis, niſi forte quando ſic inordinatè perturbetur Tyranni regimen, ut multitudo ſubjecta majus detrimentum patiatur ex perturbatione conſequente, quàm ex tyranni regimine. (2) Rectè dicit factum Aodis non quadrare, utut Lucas de Penna, Bailius & alii accommodarint ad tyrannum & tyrannicidas quoscunque: tum quia aperte dicitur Jud. III. vſ. 15. Aodem à DEO ſuſcitatum fuiſſe in Salvatorem, & Sulpitius Severus: inſtinctu divino fuiſſe actum; tum quia hic Ehud fuit juxta quosdam familiaris Regi Egloni & peculiariter à DEO quantum ad hoc factum inſtructus; tum quia ſunt qui diſputant Grotio adhucdum, quòd Eglon jus imperandi ex pactione habuerit, & eundẽ Eglonem reputant pro tyranno titulo tali, qui ad tempus fuerit inſtrumentum vindictæ divinæ, nullam autem juſtam cauſam habuerit cogendi populum in ſervitutem. Quod (3) exemplum concernit Jehu non ſolùm inſtinctu divino ferebatur in Joramum, ſed & unctus erat in Regem, adeoq; nil aliud quàm executor divinæ voluntatis, cùm addit cautè Author in theſi 19. extra hæc privato dejicere licere aut interficere

Ex Aodis facto Tyrannicidis nullum jus accedit.

Nec exemplum Regis Iehu ad eorum cauſam facit.

ſummi Imperii Invaſorem ſe probare non poſſe præſtruit illi Opinioni quam ex Pontificiis fovent Cajetanus Salonius Sotus Covarruvias, Malderus, Luſſius, Molina, qui hîc fibulam laxant, & cuiq; privato talem occidendi licentiam faciunt.

Ad Th. XX.

OBSERVATIO

Non præcisè poſſeſſionem Imperii reſpexit Chriſtus Matth. 22. ſed potius ſubjectionem Ebræi populi.

Exponitur Matth. 22. Numus non eſt indicium poſſeſſionis; IN hac theſi Author adducit mandatum Chriſti de tributo ſolvendo Cæſari, quia ejus imaginem nummus prætulerit, id eſt quia in poſſeſſione fuerit Imperii. At primò hæc ratio non videtur concludere, numus præfert alicujus imaginem, Ergo illi tributum eſt ſolvendum: nam & Abraham uſus eſt moneta Hethæorum, nec tamen ipſis erat ſubjectus Gen. 23. ✠. 16. (2) Judæi pecunia Græca & Romana probabiliter ante ſubjectionem propter commercii commoditatem fuere uſi, (3) non eſt conſequens; utimur aliqua monetâ ſc Gallica vel Hiſpanica, qui ſumus Germani, E. agnoſcimus tributum eſſe ſolvendum, & vel Gallum vel Hiſpanum eſſe in poſſeſſione imperii. Moverunt hæc argumenta quosdam, ut dixerint, non tam Chriſtum ad propoſitam quæſtionem reſpondiſſe, quàm ambi-

dextrè

dextrè eluſiſſe, quod nullo modo admitti poteſt & quamvis argumenta concludant contra Grotium, id non ex eo, quia Cæſeris ſimpliciter imagine inſignitus erat nummus, poſſeſſionem imperii fuiſſe agnitam, ipſe quoque erraverit, quòd ex eo deduxerit exhibitionem denarii debitam, quia Tiberius in poſſeſſione Imperii fuerit, indice ipsâ Imagine in Numo, quæ ſo'a rem non conficit Ratio, tamen argumentum Chriſti firmiter concludit: tum quia tributum erat Cæſari pendendum; unde requirit non Numiſma qualecunque, ſed Numiſma Cenſus, & quidem hoc numiſmatis genus, adeo ut alius non eſſet ejusdem uſus præter ipſam tributi præſtationem, ut vult Baronius; qui autem tributum præſtat alicui, & quidem determinatè tali nummo, cujus imaginem aliàs deteſtatur, exhibetque pro præſtita defenſione, is agnoſcit talem pro Imperatore; tum quia etiam in ipſo nummo ut quidam volunt inſcriptū erat: Victor Aſiaticus Germanicus, Dominus Aſiæ, Syriæ, & Judææ; quo ipſo agnoſcere coacti ſunt ſeſe ſervos & ſubditos, à quo enim quis devictus eſt, juxta Petrum, illius ſervus factus eſt; tum quia juxta Ulpianum l. 3. ff de Cenſibus in Syriis à 14. Anno maſculi, à 12. fœminæ usq; ad 65. annum tributo capitis obligabantur, & quidem ita, ut propter ſuperioritatem tributa præſtiterint, quo ipſo ſubjectionem ſuam, & vectigalium debitores Judæi coacti ſunt ſeſe agnoſcere. Addamus quæ Marquardus Freherus ſcite propoſuit de hoc Argumento

Laudatur in hanc Sententiā Scultetus

Oo 3 pag.

pag 86. 87. 88. *Phariſai, (vt ad hos redeam) Chriſto petente ſibi exhiberi numiſma cenſus, vel vt paulo brevius Marcus & Lucas rem memorant, petente afferri ſibi denarium, vt eum videat, obtulerunt ei denarium: non ſiclum Hebræum, non didrachmum aut ſtaterem Græcum (non enim hos Cæſar volebat) ſed denarium Romanum. Ac ne hunc quidem paullò antiquiorem, conſularem nimirùm (quamvis & hic Conſulum Romanorum atque adeo Prætorum & Imperatorum exercitus nomina prætuliſſet, quique tàm cum imperio fuiſſent, quàm poſtea ipſi Cæſares conſulatum geſſerunt) ſed ſui ævi, Tiberiani imperii. Quærit enim Dominus nummo conſpecto, quaſi parum agnoſceret ejuſmodi literas atque imagines, qui tractabat cœleſtia, cujus ſit imago & ſuperſcriptio? his duobus nummus cenſetur, nec ipſe aliud eſt quàm*

Conciſum argentũ in titulos facieſq; minutas.
Venerant ipſi Jeſum illaqueare verbis ipſius: at eos potius ille capit, captosque tenet ipſorum reſponſis. Reſpondent enim ei quod res eſt, Cæſaris. Quid audio, Cæſaris? Ita eſt, & vt Juvencus Presbyter hunc locum vertit:

Aſpicite en nummũ ſculptiq; numiſmatis æra,
Cæſaris expreſſum facile eſt ibi cernere vultũ.
Et hinc aptiſſimè Dominus infert, quaſi cauſa benè cognita, reipſa oculis ſubjecta, confeſſione partiũ audita: Ergo, etiam lege veſtra jubente, cujus ſervandæ ſtudio me conſulere ſimulaſtis, quæ vos iconibus & idolis idolothytiſque abſtinere jubet; reddite Cæſari quæ ejus ſunt. Et

hunc

hunc nummum igitur. Denarius enim hic eſt Cæſaris, ſive formam ſpectetis, Cæſar nummo formam atque adeo eſſentiam dedit. Ut J. C. dicit definiens monetam, eſſe materiam electam forma publica percuſſam, quæ uſum dominiumque non tàm ex ſubſtantia præbeat, quàm ex quantitate. Forma autem eſt effigies & titulus, quem ille non renuente Senatu, & ſicut magiſtratus non tantum pro tempore rerum potiens, ſed etiam legitimè vocatus impreſſit. Sive materiam ſpectetis (quæ fortè non abs re formæ cederet) & ipſa verè Cæſaris eſt, ut è metallis Cæſarianis effoſſa, in moneta Palatina procuſa, & ab eo publicata, ut ſubditi hoc medio ultro citroque inter ſe mercari & contrahere poſſint, quod omnium rerum promercalium precium certum conſtituit, ſine quo nec victus comparandi facultas eſt expedita, ut eleganter Athlaſius rex Gothorum ait, Principis imaginem ſubditos videri paſcere per commercium, cujus conſilio invigilare non deſinant pro ſalute cunctorum. Ipſum denique reddit Cæſarem Cæſari. Nam & hi nummi Cæſarum, ipſorum quorum imagines ferrent, nominibus ſolebant indigitari, ut Philippi, Trajani, Domitiani dicerentur. Martialis : Et centum Dominos novæ monetæ. Juvenalis VIII. Dacicus aut ſcripto radiat Germanicus auro. Atque ita hæc verba Chriſti accepit Karolus Magnus Francorum Rex (cujus authoritate libenter utimur) in libro de imaginibus : Dominus & Salvator noſter & per paginam veteris teſtamenti imagines adorare inhibuit, & per corpo-

ralem præſentiam imaginem Cæſaris Cæſari potius reddendam quàm adorandum cenſuit. Et iterum: ſi crucem tollere & Dominum ſequi jubemur, & rurſus imaginem Cæſaris Cæſari debemus: non ſunt imagines cruci æquiparandæ, non adorandæ, non colendæ, ſed huic mundo cum cæteris quæ mundi ſunt relinquendæ.

CAPUT V.

Ad Th. I.

OBSERVATIO

Manus homini datas eſſe in Vindictam contra Adverſarium non admittitur.

DIſputat hîc Author de effectricib⁹ cauſis Belli, & concludit naturaliter quemq; ſui juris eſſe vindicē, ideò manus nobis datas eſſe. Sed manus hic cohibendæ potius fuiſſent, quā laxandæ. Nam (1) cur nobis manus datæ ſint æſtimandum eſt vel maxime ex creatione primi hominis: primo homini autem manus datæ non ſunt, ut ſeſe vindicaret, ſed in alios uſus, apprehenſionem ſc. neceſſariorum & utilium. Quapropter ſi ad primam intentionem naturæ reſpiciamus à ſcopo ejus hîc Grotius aberrat; (2) cum præter facultatem apprehendēdi etiam ab ipſo Deo robur conceſſum ſit manibus, ut non ſolùm ſint inſtrumentum bonum apprehendendi, ſed & malum pro-

In quem finem homo manus acceperit.

propellendi, ideoque ex hypotheſi invaſionis tum in ſtatu naturæ primævo, tum in ſtatu lapſus manus datas eſſe concedimus ſecundariò ad depulſionem mali, & conſequenter defenſionem ſui. (3) illud autem nullo modo concedendum eſt, tum in ſtatu naturæ integræ, tum lapſæ, quod ſcil. manus datæ ſint, ut ſui juris naturaliter ſit vindex; cùm enim privata; vindicta ſemper ſit in vitio, non poteſt dici ab Authore naturæ datas eſſe manus in hunc finem, niſi illum velimus authorem peccati conſtituere, adeoque in illum refundere, quod nunc inter homines quidem obtinet quandoque, ſed citra rationem virtutis, imò non niſi ſub ratione peccati. Sanè ſi non de vindicta, ſed de defenſione eſſet ſermo, profundius potuiſſet Grotius hoc ipſum expendere, & accerſere non tam ex inſtrumento ſc. manibus, quàm ex appetitu hominis concreato, qui & concupiſcibilis eſt, ad bonum amplectendum propendens, & iraſcibilis, ad malum imminens avertendum.

Ad Th. II. & III.

Observatio.

Rectè docet Author non licitum ſed & honeſtum eſſe, alteri prodeſſe & ex ſociali hominum natura concludit, licet confundat in ſequentibus filios & ſervos.

Quàmvis Author bene diſputet in theſi II. hominem debere juvare alterum, & *Injuriam ferentis ſub venire conſeſſum eſt.*

 & opem

& opem ferre preſſo, & arma ſumere, ſi injuriam acceperit pro cognatis, pro benefactoribus & ſociis injuria affectis teneri auxilia ferre, quod ipſum quidam confirmant dicto Ambroſii l. 1. Officiorum c. 36. cujus verba ſunt quoq; in Decretum relata, & ita ſe habent, qui ſocium non defendit ab injuria, cùm poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui facit; Unde etiam de Ægyptiis ſcribunt majeſtatis reum fuiſſe, qui injuriam patienti non ſubvenerit, quod alii Exemplo Moyſis confirmare ſatagunt occidentis Ægyptium quod in medio relinquimus, de Gallis quod obligati fuerint lites ſopire, & Solonem dixiſſe beatam illam eſſe Rempublicam in qua quis alterius injuriam ſuam faciat. laudat in ſuam ſententiam Lactantium, ex quo ubere idem lac ἄδολον & ſincerum haurire licet ſi adeamus librum ſeptimũ de vita beata c.4. p. 660. ubi ſcribit: *Nam cæteris animalibus quia ſapientia non data eſt; & munita indumentis naturalibus, & armata ſunt. Homini autem pro his omnibus, quod erat præcipuum, rationem ſolam dedit. Itaque nudum formavit, & inermem, ut eum ſapientia & muniret, & tegeret. Munimenta, & ornatum ejus non foris, ſed intus; non in corpore, ſed in corde conſtituit.* Et lib. de opificio DEI cap. 2. pag. 837. quæ obverti poſſunt ſupra dictis de Manibus. Quamvis autem videantur obeſſe huic ſententiæ, quod nemo vitam periculo exponere teneatur & proximũ plus diligere quàm ſeipſum, ſubveniens etiam non ſit offenſus, nec urgeat arcendæ Injuriæ à

pro-

proprio corpore periculum, tamen hæc tanti non ſunt ut à ſententiæ veritate nos dimovere poſſint, tenetur enim quandoque ut proximum eripiat periculo aliquis exponere proprium corpus, nec ita plus illum quàm ſe diligit, & quamvis ipſe non offenſus ſit, offenſus tamen eſt in fratre, præterea non ſemper Aſſiſtentia cum illo periculo eſt conjuncta, urget verò propulſationem Injuriæ Lex charitatis, proximi periculum & Auxilii indigentia. Indiſtinctè verò loquitur in th. 3. cum de ratione inſtrumenti agit & exempli loco producit & filios & ſervos; Maxima enim diſparitas eſt inter filios & ſervos: neque poteſt dici, quod in tali caſu par ſit ratio liberorum & ſervorum, cum partem faciant familiæ filii, nec pro meris inſtrumentis habendi, ut ſervi.

Propulſandæ injuriæ inſtrumentum non ut filius ita ſervus dicendus eſt.

Ad Th. IV.

Observatio.

Clerici arcentur à Bello à Pontificiis ex cauſis nullius momenti.

IN hac theſi Author diſputat de ſervis & Clericis, atque dicit omnes ſubditos naturaliter bello adhiberi poſſe, ſpecialiter autem olim Romæ ſervos, nunc paſſim Clericos arceri. Verùm quamvis Clerici hodiè non adhibeantur bello, non tamen hoc eſt ex defectu liciti, ſed ex conceſſione privilegii; Hinc omnes ire poſſunt ad bellum jure na-

Nemo naturæ jure à bello prohibetur.

turæ, ſi ſint apti; jure autem civili arcentur mancipia, & Eccleſiaſtici omnes in ſacris conſtituti, pariter jure humano, ut docet Ludovicus Molina Tomo 1. tract. 2. diſp. 108, qui propterea aſſerit Pontificem quoque poſſe diſpenſare laudatque in ſententiam ſuam Covarruviam & Doctores communiter ſic ſentientes. (1) Ratio prohibitionis à Becano aſſignantur, quia non decet, ut illi, qui ſe tradiderunt militiæ ſpirituali tractent arma vel negotia ſecularia, juxta illud 2. Tim. 2. v. 4. Nemo militans DEO implicat ſe negotiis ſecularibus. Sed hæc ratio infirma eſt; unusquisque enim Chriſtianus militat DEO, conſequens itaque foret omnem Chriſtianum debere abſtinere bello, (2) pariter ex hoc dicto Pontificii arcent Clericos à conjugio, (3) non uſus in ſecularibus interdicitur, & moderamen actus in illis, ſed τὸ implicare, quod etiam vitioſum eſt in Laicis.

Pontificii à belli jure Clericos arcentes refelluntur.

2. Rodericus ab Arriaga ideo vult Clericos eſſe arcendos à bello, quod illi qui conſecrati ſint ad ſacrificium incruentum celebrandum, in memoriam Chriſti innocentis pro aliis nocentibus non debeant alieno ſanguine manus ſuas defœdare, ſive per ſe immediatè, ſive conſilio & directione id fiat. At hoc eſt ſomnia vigilantibus vendere. Tale enim ſacrificium incruentũ blaſphemè ſtatuitur, & Pontificiis ſacrificulis impiè aſſignatur. 3. Thomas, quem ad marginem allegat, hanc quæſtionem diſputat, & producit argumenta, quod Clericis liceat pugnare atque Epi-

ſcopis

ſcopis: tum ex eo, quia ſint Paſtores, Paſtorum autem ſit lupo invadenti reſiſtere; tum ex eo, quia Leo Pontifex decreverit populum ſuum congregare, & maritimum ad littus deſcendere contra Saracenos; tum ex eo, quia ſi Clerici poſſint inſtigare ad bellum & alios inducere ut pugnent, neç non honeſtum ſit pro defenſione Patriæ & Chriſtianorum mori, etiam Clericis illud licitum eſſe videntur. Sed quod (1) concernit, lupis reſiſtere debent utique Epiſcopi & Clerici, verùm non ore gladii, ſed gladio oris, non armis materialibus, ſed ſpiritualibus, ut ipſe Thomas agnoſcit, (2) conceſſum fuit Epiſcopis ut ad bellum procedant contra Saracenos à Leone, non tam ut pugnent propria manu, quàm ut hortentur alios, atque inſtar Sacerdotum ſe gerant, qui buccinis ſuis ſacris adhibiti ſunt in bello adverſus Hierochuntinos Joſ. 6. Denique ad ultimum reſpondetur non eſſe ejusdem rationis inducere ad bellum & bellare; bellare enim eſt inconveniens perſonæ Clericali, hortari autem ad bellum non ab officio diſſonat. Si enim Clericorum eſt hortari ut unusquisque gnaviter officium ſuum expleat, etiam officium erit determinatè reſpectu militum, & quamvis honeſtum ſit pro Patria mori, non tamen hoc omnibus convenit, niſi leges municipales interveniant, qua quidem ratione excuſant Calviniani Zwinglium in prælio occumbentem, quia juſſus eſt à Magiſtratu in Democratia tanquam civis progredi in bellum, ſtare in acie.

acie. Quapropter, ſi vel ſumma neceſſitas exigat progredi in bellum, licitum id eſſe intelligitur ex mente Grotii, vel ſi lex Reipublicæ urgeat, cui reſiſtere non convenit, niſi velit quis turbare publicum, cenſendum erit poſſe quoque Clericos in tali neceſſitatis caſu vel Reipublicæ ſtatu ad bellum adhiberi. Annectit pro Confirmatione ſententiæ ſuæ Grotius, quod Levitæ olim extra belli munia, & laudat Joſephum pro ſuâ ſententiâ oppoſitum tamen doceri poteſt ex Scripturâ, nam primo Levitæ laudantur ob interfectos à ſe adoratores vituli Exod. 32. ℣ſ. 29. Phineas occiſo palam fornicatore perpetuum Sacerdotium eſt conſecutus, Hophni & Phinees profecti ſunt in bellum & in illo occubuerunt 1. Sam. 4. v. 11. tandem Maccabæi, qui ſumum geſſerunt Sacerdotium unâ multa bella geſſerunt, ut docet tota illorum hiſtoria. Secundò dicitur Joſuæ undecimo ex verſ 14. *Omnem prædam iſtarum urbium ac jumenta diviſerunt ſibi filij Iſrael cunctis hominibus interfectis.* At ſi Toſtato fides acceſſit aliquid ex præda etiam Levitis, qui in præliis hiſce unâ pugnarunt cum cæteris. Tertio adhibiti fuerunt ad officia bellica Levitæ & Sacerdotes, portabant Arcam, clangebant tubis, quî itaque etiam non manus conſeruerint, præſertim tot hoſtibus arma opponentibus, ipſi ſanè Pontificii Levitas fuiſſe bellicoſiſſimos & arma tractaſſe aſſerunt, atque diſcrimen conſtituunt inter Levitas & Sacerdotes V. T. atq; N. quod illi alia ſacra & quidem

dem minora tractarint, quam hi ſc. ex falsâ hypotheſi de ſacrificio miſſatico quidem, interim ex hoc ipſo diſcrimine diſpalleſcit huic ſententiæ illos accedere. Locum Joſephi non adducit, forſan reſpexit ad illum lib. 3. Antiq. cap. II. ubi affirmat laudatus Author, quod ἱεροὶ ἦσαν καὶ πάντων ἀτελεῖς, ſacri erant & ab omnibus immunes, quod de militiâ exponunt. Scriptura etiam videtur favere; nam Numerorum primo capite, ubi numerantur turmæ ex tribubus dicitur verſiculo quadrageſimo ſeptimo: *Levitæ in tribu familiarum ſuarum non ſunt numerati cum eis*, tamen hæc tantum probant non fuiſſe deſtinatos bello Levitas, ordinariè non fuiſſe obligatos, non tamen concludi poteſt interdictum illis fuiſſe bellum, fuiſſe illicitum illis, prohibitos fuiſſe à cæde & ſanguinis effuſione, cum aliâs peccaſſent graviter illi, quos ſupra recenſuimus. Sunt etiam, qui locum allegatum ex Num. cap. 1. v. 47. intelligant de caſtrorum metatione, quod ſcil. Levitæ in illâ non collocati ſint cum aliis tribubus, ſed ſecreti, ut eſſent circa tabernaculum, cujus miniſterio erant deputati, ut docet verſiculus capitis quinquageſimus. Utinam verò noſtri temporis Eccleſiaſtici in Papâtu non pronio res eſſent quandoque ad arma, quam ad ſacra, non eſſent, qui baculum Aaronis & gladium Nimrodi unâ manu regerent, altero pugno Codicem, altero enſem geſtarent, unaq; parte Clerici, alterâ parte belli duces ſalutari vellent, ut loquitur B. noſter Thummius.

Cum

Cum hæc theſis fuerit omiſſa hîc illam addere voluimus.

Ad Th. VIII. Lib. I. Cap. III.

OBSERVATIO.

De Inachidis, quæ prodit Author & in notis illuſtrare ſatagit nec ſatis certa, nec ſatis vero conſona eſſe deprehenduntur.

REctè Author diſputat contra illos, qui ſummam poteſtatem eſſe volunt populi, ita ut Reges quoties Imperio ſuo malè utuntur liceat illi coercere & punire quod periculoſum & ſeditione plenum dogma. Dubitamus tamen de argumento primo, quod ſubnectit de ſervitute ex Exod. 21. v. 6. de quo alio die; nec non de lege Regia ad quam reſpicit ſcribendo populum in Romanos Principes omne ſuum Imperiũ & Poteſtatem contuliſſe, quam Connanus, Clapmarius, Paurmeiſter & alii ſuſpectam reddunt, quorum tamen argumenta tanti non ſunt, ut omnem præſtent ſecuritatem, ſed hîc Plato jubet quieſcere. Sine cenſura autem, nequit illud tranſmitti de Inachidis, de quibus p. 55. & in notis. ubi aſſerit Enakim Deut. 2. v. 10. fuiſſe Inachidas & Lacedæmonios producit in theatrum cognatos Abrahami juxta hiſtoriam Maccabaicam. Non tamen poſſumus calculum addere viro Magno; Nam Enakim eſſe Inachidas mera divinatio eſt ex nominum affini-

Inachidas fuiſſe Enakaos Criticorum eſt Divinatio.

finitate & literarum cognatione, quæ non dum ſanguinis nexum docet. Notũ eſt, quàm graviter lapſus ſit Tacitus ex Nominum ſimilitudine ſcribens lib. 5. *Judæos Creta Inſula profugos noviſſima Lybiæ inſediſſe memorant, argumentum à Nomine petitur: Inclytum in Creta Idam montem accolas Idæos aucto in barbarum cognomento Judæos vocitur;* Secundo nemo, quod ſciam, Interpretum Enakim intellexit de Argivis populis Græciæ, ſed vel Anakim acceperunt de populo terræ Chanaã, vel appellativè pro inſignitis Torque, Virorũ illuſtrium Ornamento, videatur Scheræus; Neque hîc veſtigium aliquod vel in Chaldæa vel Græca Interpretum verſione Tertiò Argivorum Regnum cœpit tempore nati Jacobi juxta Euſebium, regnavitq́; tum temporis primus Inachus, & deſiit circa tempora Deboræ, ut conſtare poteſt ex Scaligero: quanquam in animadverſionibus adducat aliquos, qui Inachi Regnum cum exitu Iſraelitarum ex Ægypto conjungunt; quicquid autem ſit non cõvenire hæc cum origine Enakim, & interitu illorum facilè oſtendi poteſt; & quamvis vox ἄναξ Græcis Regem ſignificarit, incertum tamen hanc vocem ex ebræa eſſe deductam. Illud verò absque fundamento eſt, quod ex 1. Maccab. cap 12. v. 7. producit. Nam primò tota illa Epiſtola eſt ſuppoſititia. Refertur enim illam ſcripſiſſe Darius; at talem fuiſſe Regem Spartiatarum nullo teſtimonio demonſtrari poteſt. Quamvis autẽ Grotius in Commentario ad hunc locum pro Dario ſubſtituat

Lacedæmonios Hebræorum cognatos fuiſſe, fictitium eſt.

Pp Arium

Arium ex Joſepho, non tamen temporis ratio convenit. Arius enim de quo Pauſanias cum Pyrrho conflixit Olympiade 123. ad minimũ annis octoginta anteqũ hæ literæ ſcriptæ, & Nabis Tyrannus Olymp. 144. circa quod tempus hæc Epiſtola ſcripta dominatus eſt Spartæ. Secundò quis credat Judæos Spartiatas pro fratribus agnoviſſe, qui voluerunt eſſe diſcreti ab omnibus exteris, meminiſſe illorum in diebus feſtis, in ſacrificiis & precibus ſuis omni tempore, quos ab Eccleſiâ alienos eſſe cenſuerunt. Tertiò meræ divinationis eſt, quod dicit illos ortos eſſe ex Abrahamo & fuiſſe ex Cethuræ poſteris, quod non probat vel ſedes illa in Arabiæ & Syriæ confiniis, nec ſermonis reliquiæ, quæ tantæ moli ſuſtinendæ & firmandæ non ſunt pares.

LIBER

LIBER SECUNDUS

In

LIBRUM II. GROTII,

De

JURE BELLI ET PACIS.

CAPUT I.

Ad Th. I.

OBSERVATIO I.

Injuria cauſa eſt juſta Belli ſuſcipiendi.

NOn malè diſtinguuntur cauſæ belli, quod aliæ ſint utiles ſub ratione utilis, aliæ juſtæ ſub ratione juſti moventes. Cauſam verò juſtam belli ſuſcipiendi nullam eſſe aliam poſſe niſi injuriam conformiter Auguſtino aſſerit, quam Franciſcus Victoria quoque & cæteri probant. Dubitari autem forſan poſſet, num hæc cauſa eſſet adæquata: dicit enim Paulus citra exceptionem ullius univerſaliter, *μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοί*, *non vosmetipſos vindicantes dilecti.* Roman. 12. verſ. 19. Secundò, ſi conſideretur bellum Iſrae-

Injuria nõ eſt adæquata belli ſuſcipiendi cauſa.

Iſraelitarum adverſus Cananæos illud non fundatum fuit in hâc cauſâ juſtifica, nullam enim injuriam fecerunt Iſraelitis Chananæi terras domosque ſuas pacatè incoluerunt.potius beneficia & humanitatis officia exhibuerunt Majoribus Iſraelitarum Satoribus, Abrahamo, Iſaaco & Jacobo peregrinis in hâc terrâ; potius itaque cauſa erat injuria illata ab Iſraelitis Chananæis arma expediendi adverſus illos, & ſi injuria protitari debuiſſet bellum, vertenda erant arma potius contra Ægyptios, quàm Chananæos; cùm inter illos fuerint contemptim & malè habiti, preſſi, afflicti Tertiò,ſi injuria cauſa eſt belli juſtifica & quidem ſola, idem erit offenſus & judex, quod juri naturali contrariatur. Princeps enim offenſus aggrediendo offendentem judicis officium exequitur, & ſi privatis negatur vindicta ob periculum exceſſus ex affectu, etiam neganda videtur Principi. Denique pariter, ſi privatus non poſſet per Judicem ſe vendicare, poſſet ſua authoritate id facere, ideò enim Principi conceditur, quia non eſt modus alius juſtæ vindictæ. Tanti autem non ſunt hæc ut dimovere poſſint veritatis ſtudioſum à ſententia Grotii de injuria in Solium cauſæ juſtificæ poſita. Nam quamvis Paulus generaliter loquatur & vindictam velit remotam ab omnibus fratribus, ab omnibus Chriſtianis,non tamen niſi de vindictâ privatâ loquitur. Bellum autem quod Princeps gerit ex cauſa injuriæ geritur ab eo, ut perſona publica, ut Vicario DEI in his terris

ut miniſtro ſuperioris ad vindictam malefactorum Rom. 13. geritur animo compeſcendi hoſtes, geritur denique boni publici cauſa & in ſalutem illorum, quibus ex officio ſubveniendum. Secundo diſputat Toſtatus de bello Iſraelitarum & Chananæorum, atque exiſtimat illud ex utraque parte fuiſſe juſtum, ex parte quidem filiorum Iſrael materialiter & formaliter; ex parte verò Chananæorum formaliter ſolum, quatenus invincibiliter ignorantes donationem & voluntatem DEI abſque peccato ſe reſque ſuas fuerunt tuiti. Unde Molina & alii opinantur ſufficere ad Bellum juſtum interdum injuriam materialiter, hoc eſt, abſque peccato; quod tamen concedi nequit Abulenſi, aliud edocente nos Rachabâ Joſuæ ſecũdo verſiculo 9. Interim & hîc militavit pro Iſraelitis cauſa illa belli juſtifica: conſiderandi enim veniunt ut Executores volũtatis divinæ, Deum verò atrociſ injuria Chananæi affecerunt, ſcelerum menſuram compleverunt, & propterea Deus immiſit Iſraelitas, ut ſcelerum Vindices tanquam ſupremus judex, dedit & aſſignavit illis iſtam terram tot fœditatibus inquinatam, nec hoc tantum, ſed & exciſionem populi demandavit, de quo in primo actum eſt libro. Tertio abſurdum non eſt eundem eſſe offenſum & Judicem, ſi gaudeat poteſtate publica: ſi enim Deus & offenditur & nihilominus juſtè judicat, idem obtinere poterit in Vicario DEI gladio vindice non fruſtra armato. Præterea diſpar ratio eſt privati & Principis; longè enim

Bellum Iſraelitarum Chananæorum ex utraque parte juſtum.

Injuria materialis nõ eſt ſufficiens cauſa belli juſtificæ.

Idem & offenſus & Judex eſſe poteſt.

nim ille facilius modum excedit vindictæ, quàm hic: uno enim tantum mentis oculo regitur, quem facilè Affectus obnubilat, at Princeps pluribus videt oculis, Conſiliarios habet prudentes, qui negotium probè expendunt & perſpicere faciunt Principem, ne modus excedatur, & contra jus atque fas in tam arduo negotio aliquid agatur. Accedit, quòd vindicativa poteſtas publicæ perſonæ divinitus data & commiſſa ad Bonum commune & publicum, quale quid de privato ad privatum Bonum referente actum vindicativum demonſtrari nequeat. Tandem, ſi de delicti punitione ſit ſermo, falſiſſimum eſt ſi perſona privata vindictam non poſſit obtinere à judice, quod ipſa poſſit illius ſupplere vices: obſtat enim ſemper defectus poteſtatis vindicativæ, reparare bona ablata deficiente judice poſſe privatum tolerabilius dicitur, at vindicare injuriam nulli privatæ concedimus. Injuria autem, quam Grotius cauſam belli conſtituit, procul dubio non eſt levis aliqua, ſed atrox & belli damnis proportionata, de cujus gradu vel intenſione & proportione judicabunt prudentes. Non malè Ludovicus Molina Tom. I tract. II. diſp. 102. §. 7. pag. 418. *Illud eſt animadvertendum cum Victoria loco citato num. 14. & aliis, non quamcunque injuriam vel materialem, vel ſimul etiam formalem, eſſe ſufficientem, ut bellum juſtè inferatur, ſed oportere eſſe prudentis arbitrio gravem & dignam, ut propter eam tantum malum, quantum eſt bellum, inferatur.* *Ratio eſt,*

Ceſſante etiam vindicativæ poteſtatis ſubſidio, vindicare injuriam nequit privatus.

eſt, quoniam ſicut non licet pro quacunque culpa exequi graves pœnas, ut mortis, abſciſſionis membri, & flagellorum, in internos malefactores: ita non licet pro quacunque injuria ab externis illata bellum adverſus eos movere, quo tot cædes, direptiones, incendia, vaſtationes, & ſimilia alia graviſſima mala inferuntur. Etenim juxta delicti quantitatem eſſe debet plagarum modus. Unde pro levioribus injuriis, & cauſis concedi ſolent repreſalia, quæ vocant, de quibus infra erit ſermo.

Ad Th. II.

Observatio I.

Defenſio rectè inter cauſas belli Principem obtinet locum.

IN hac theſi Author agit de cauſis juſtis belli, & ſtatuit tres ex aliorum ſententia, defenſionem ſcil. recuperationem rerum & punitionem, quibus jungit perſecutionem ejus, quod nobis debetur. At (1) diſputari poteſt, num omne bellum ut ſit juſtum debeat eſſe defenſivum, & conſequenter defenſio utramque faciat quaſi paginam. Advertendum tamen injuriam aut damnum aliquod dupliciter homini poſſe inferri, vel quaſi Phyſicè & actu, ut quum quis violenter rapit mea, aut ſi quis infami nomine adſpergat, aut verberet, vel habitualiter, cùm illatum revera damnum non vult compenſare, aut honorem

Quot modis damnū inferri dicatur.

norem ablatum reſtituere, quæ perſeverentia injuſta in damni illatione aut non reſtitutione moraliter identificatur actui præcedenti, ac ſi illud damnum tunc primo inferretur Phyſicè. Hoc autem ſuppoſito videtur bellum debere eſſe merè defenſivum, ſi dicendum ſit juſtum, ſeu ea defenſio ſit contra damnum inferentem primo ſeu ſecundo modo; differentia tamen eſt inter modos hoſce defendendi, quod primus contra actu inferentem poſitivè injuriam, aut invadentem bona vel vitam, dicatur abſolutè defenſivus, alter verò modus propulſando injuriam contra eum, qui olim intulit, aut non vult ſatisfacere, dicatur abſolutè offenſivus. Ex quo diſpaleſcit bellum purè defenſivum manifeſtius eſſe licitum, quàm offenſivum. Ut enim inter privatas perſonas, cùm quis actu infert vim alteri, licitum eſt illi eam repellere vi, ſi tamen tranſiit illa vis, utut duret adhuc moralis ejus effectus, non licitum eſt amplius privato eam vim reſarcire, ſed per Magiſtratum obtinere debet; Ita clarè conſtat in bello propriè ſic dicto facilius licere pugnare cum his, qui actu inferunt vim, quam cum his qui antea intulerant, nolunt tamen ſatisfacere. Et huc referri poſſunt illa B. Thumnii Th. 8. pag. 18, 19. *Bellum aliud eſt defenſivum, quod defenſionis gratia ſuſcipitur; aliud offenſivum quod non ſuſcipitur defenſionis cauſa, ſed vel ad vindicandum injuriam, vel ad recuperanda amiſſa vel ad exercendam crudelitatem vel acquirendam prædam*

Defenſio belli cauſa eſt omniũ juſtiſſima.

dam vel denique ad parandam gloriam: Illud vocatur primarium; Hoc ſecundarium quia, ſicut fortitudinis vis & perfectio magis poſita eſt in ſufferendo quàm ſuſcipiendo ita virtus & perfectio belli magis ſita eſt in defendendo, quàm inferendo omneque bellum perfectius eſt ratione defenſionis quam offenſionis; cum magis juris natura ſit & politici officii defendere, quàm offendere. Notandum hic unum idemque bellum diverſo reſpectu eſſe defenſivum & offenſivum. Bellum enim quod defenſivum eſt reſpectu partis illud ad ſe ſuosque defendendum ſuſcipientis, reſpectu illius, contra quem bellum defenſivum ſuſcipitur, offenſivum ſit neceſſe eſt. Poteſt etiam bellum reſpectu utriusque partis offenſivum, non autem propriè defenſivum eſſe & dici.

Ad Th. II.

Observatio II.

Tres cauſæ belli ab Authore notatæ admitti poſſunt, nec neceſſum eſt reducere ad duas tantum.

Multiplicare videtur citra neceſſitatem cauſas juſti belli, defenſionem, recuperationem, punitionem & perſecutionem ejus, quod nobis debetur, producendo. In quo etiam operoſus eſt Ludovicus Molina cum Franc. Victoria, qui juſtam cauſam belli vult eſſe injuriam vel impediendam, vel re- De diſtinctione cauſarum belli.

ſarciendam, vel vindicandam, quæ cum Grotianis coincidunt, ex quibus Author probabiliter hæc hauſit. At prima cauſa reducitur ad bellum purè defenſivum, duæ autem ultimæ ad unam videntur poſſe reduci, nempe ad reſarciendam injuriam ſeu damnum illatum; Interim negari nequit, ſi punitio conſideratur formaliter, eſſe diſtinctam à recuperatione, neque coincidere cum reſarcienda injuria ſive damno illato. Poſſumus itaque tres illas cauſas admittere, quas etiam Chryſoſtomus poſuit, primò defenſionem, ſecundò vindicationem, tertiò recuperationem recenſens; dextras, inquit, habemus à DEO, ut & nobis ipſis & aliis injuriâ affectis opem feramus, ut ſcelera de medio tollamus, ut his quibus vis & damnum affertur ſimus portus & refugium.

Ad Th. II.

OBSERVATIO III.

Non expungenda eſt è numero cauſſarum Belli Vindicta Injuriæ.

ILlud maximè controverſum eſt quod Grotius ponit, punitionem eſſe cauſam juſtam belli in quantum contradiſtinguitur defenſioni & recuperationi, adeoque quærit. An ſi quis reſtituat honorem ſeu rem ablatam ceſſetque cauſa illa belli, quam Grotius vocat recuperationem, poſſim tamen aggredi eum, ut ejus culpas puniam? Quæ quæſtio dupliciter qui-

quidem capi poteſt, aut ut intelligatur de Superiori, qui jus habet puniendi; & ſanè ita præter reſtitutionem licitum erit tali punire, cui juri dum nolunt acquieſcere ſubditi, eo ipſo jam rebellant, poteſtque illos talis ſuperior compeſcere vi & armis: vel poteſt intelligi quæſtio de non ſubditis, de alio rege, Principe vel Republicâ an ſc. facta reſtitutione damni aliquis Princeps poſſit bello aggredi illos vel illam, ſaltem ut puniat culpam ſc. commiſſam? Dominicus Bannes, Lorca & alii in affirmativam propendent, quo Grotius quoque reſpicit, dum punitionem inter cauſas belli ponit. Argumenta illorum præcipua, hæc ſunt: (1) quia Princeps injuriam inferens eo ipſo ſit ſubjectus ei cui infert, (2) quia etiam nocens, qui nullum habet ſuperiorem meretur aliquam pœnam, E. debet eſſe aliquis qui illam poſſit infligere illi. Nullus autem melius id facere poteſt quam Princeps ille, qui læſus eſt & bellum gerit adverſus alterum; (3) quia ſcriptura id ipſum affirmat; David enim intulit bellum Ammonitis, quod raſerint barbam ſuis Legatis, ubi cauſa belli non fuit defenſio, nec recuperatio rerum, damnum enim nullum fuit illatum, E. punitio, II. Sam. X. Sic filii Iſrael Benjamitas deleverunt armis, non ex cauſa defenſionis, nec rerum recuperationis, nihil enim erat ablatum, ſed ex eo tantum, quod noluerint exhibere viros illos, qui uxorem Levitæ violando occiderunt, Jud. XX. Sic Nabuchodonoſor juſtè videtur judicaſſe Zedekiam, ea

An reſtituto damno puniendæ culpæ gratia bellum inferri queat?

Argumenta partis affirmantis.

ſaltem ratione, quod per bellum eſſet factus ipſius ſuperior, nam bellum eſt ſupremus actus juſtitiæ, E. illud juſtè indicens eſt judex ejus, cui indicitur Jerem. 39. Quo reſpicit illud juris Canonici, ubi capite ultimo de foro competenti dicitur, quemlibet ratione delicti ſortiri forum, h. e. fieri ſubditum ejus, quem læſit. In contrarium tamen militant ſolidiora Argumenta, quorum (1) eſt petitum ex eo, quia Rex, utut lædat alterum, ex offenſione & culpa, non propterea ſit ſubditus Regis læſi, neque ratio recta patitur, ut præcisè ex capite offenſionis læſus fiat judex, quia nimium ſemet ipſum æſtimat, ut propterea magis in judiciis civilibus hoc ipſum obtineat, quibus ceſſantibus bellum tanquam altera tabula arripitur & ſuccedit, (2) illa ſubjectio ex puncto offenſionis & culpæ nullo ex jure poteſt demonſtrari, (3) non poteſt locum obtinere ex eo, quia ſupponendum eſſe caput quoddam virtute ſupra omnes tales Reges & Principes independentes, à quibus talis lex conſtitueretur: in temporalibus autem hodie nullum eſt tale caput; imò ſi tale eſſet, illud deberet judicare de ea cauſa. & punire eum Regem exorbitantem, quo jam deſtrueretur ſtatus quæſtionis noſtræ, quia punirentur iſti Reges ſub Juriſdictione alterius, adeoque multo minus poſſet unus fieri Judex alterius, cùm haberent unum commune ſummum Caput. Ad argumenta itaque reſpondetur & quidem ad (1) ſupponi falſum, nempè Principem injuriam inferentem eo ipſo fieri ſub-

Referuntur argumenta partis negantis.

Enervantur argumenta partis contrariæ.

Primum.

ſubjectum ejus, cui infert, pariter enim ſequeretur Regem inferendo ſubdito injuriam fieri ſubditi ſubjectum. Vis enim argumenti conſiſtit in vi offenſionis, quid illa ex ſe moraliter operetur. Ad (2) reſpondetur; quamvis mereantur pœnam delicta eorum, qui nullum habent ſuperiorem, non tamen propterea confeſtim Judicem eſſe Regem alterum offenſum, à quo offendens eſt independens. Ut enim ſi talis Princeps alia committat pœna digna, Sodomiam, perjurium, ebrietatem &c. non poteſt puniri ab altero Rege, qui nullam Jurisdictionis in ipſum habet, ſed relinquendus eſt DEO juſto judici, cui ſoli ſubeſt: Ita etiam in culpa aliqua, quæ commiſſa eſt adverſus Regem alterum vel Principem. Ad (3) reſpondetur, & (1) quidam ad exempum Davidis, bellum illud Ammonitis illatum, non fuiſſe illatum præciſè, ad puniẽdum ſed ad honorem læſum compenſandum. Cum enim Legatis quæ fit injuria in ipſum redundet Principem, ideoque David meritò honoris reſtitutionem bello illo intendit. (2) reſpondetur ad exemplum Benjamitarum, illud non concludere, tum quia Benjamitæ ob connexionem fuerunt ſubjecti toti communitati Judæorum; Si enim ſit aliqua Reſpublica conſtans 12. partibus, procul dubio ex conſenſu præſumitur unam partem debere eſſe paratam majori parti ſeſe ſubmittere, & reliquis XI. partibus; tum quia facinus illud etiam erat læſio honoris; tum quia DEO jubente, & ſupremo rerum

Secundum

Tertium.

Domi-

Domino dante licentiam iſtiusmodi bellum fuit ſuſceptum. Ad (3) reſpondetur, illud de Zedekia nõ procedere, partim quia Jeremias ſaltem narrat factum citra qualitatem; nec dicit utrum jure an inique Nabuchodonoſor uſurparit illam authoritatem judicandi Zedekiam: partim quia non refertur, qualia fuerint iſta judicia ſeu in ordine ad quam materiam, partim quia, ſi jus hic obtinet, DEUS dedit Nabuchodonoſori illud in Zedekiam, hinc etiam nomine DEI mandavit Propheta, ut ſe traderet cum ſuis Nabuchodonoſori, & inobedientes graviter puniendos eſſe Propheta prædixit. Utut autem hæc ita diſputari poſſint, non tamen propterea Vindicatio Injuriæ ut injuſta ex Albo cauſarum Belli erit expungenda, cum illam indicet Scriptura Numeror. cap. XXXI. ℣ſ. 3. ubi DEUS dicit: *Armate ex vobis viros ad pugnam, qui poſſint Ultionem Domini expetere de Midianitis*, ubi & textus Ebræus & Chaldæus Paraphraſtes & LXX. Interpretes in Vindictæ voce conſpirant. hinc etiam Mathatias morti proximus ſequentia præſcribit. *Judas Maccabæus, qui viribus a Juventute valuit Dux militiæ veſtræ ſit, iſte Bellum pro populo gerat. Omnes legis cultores vobis adjungite, Cauſamque populi atque injuriam vindicate* I. Maccab. II. ℣ſ. 66. 67. probet Auguſtinus loco ab Authore noſtro allegato, ſtabiliat etiam recta ratio: neque omnia ſunt ſolida quæ in reſponſionibus ad Argumenta ſuperius adducta proponuntur. Quamvis enim principium illud quod

Epictiſis.

quod de ſubjectione promunt ex injuria illata non militet, atq; illa punitio, quæ aliâs adverſus ſubditos exercetur non admittenda ſit, nihilominus vindicta illa publica non erit proſcribenda & vel maximè locum habet, ubi talis adverſarius Rex occurrit; qui compar Zedekiæ, non enim in Jeremia eſt ſaltem narratio facti, ſed approbatio ſententiæ: conſtitutus enim fuerat Rex à Nabuchodonoſore pro Joachimo, fœdus initum turpiter violaverat, juramentum juxta Lyranum fidelitatis impiè ruperat; quî itaque non potuerit jure in ipſum animadvertere Nabuchodonoſor, & quamvis durum videatur quod exercitum fuit in filios Judicium, obtinuiſſe tamen contra rebelles hanc legem, ut liberi cum parentibus plecterentur, Petrus Faber docet lib.3. cap 8. oculos eruere Zedekiæ indignum luce ratus eum, qui DEUM & Homines perjurio ſuo offendiſſet, ut loquitur B. Oſiander, cui ſuccenturiamus D. Hülſemannum graviter pronunciantem in Aphoriſmis practicis Aph. 5. pag. 788. *Typum æquiſſimi Judicis geſſit Nebucadnezar quod Zedekiam in præſentisſimo rebellionis flagitio deprehenſum judicialiter tamen convincere & condemnare voluit: ad imitationem ſupremi illius judicis, qui quanquam noviſſet Protoplaſtos noſtros lapſos fuiſſe, primum tamen citavit eos: Adam ubi es? Gen. 3. v. 9. Deinde inquiſivit quis indicavit tibi &c. v. 11. 3. convicit per propriam Confeſſionem v. 12. denique condemnavit v. 14. ſeqq. Eundem proceſſum cum Sodomitis quanquam in præ-*

in præſenti flagitio deprehenſis ſervavit Gen. 18. 1. ſeqq. proceſſum eundem ſervabit in noviſſimo judicio Matth. 25. v. 31. 32. ſeqq. eſſet autem indecorum & indecens Majeſtati ſuæ quempiam non convictum condemnare inquit Sapient. cap. 12. v. 15.

Ad Th. III.

OBSERVATIO.

Invaſorem obſervatis obſervandis non tantum vulnerat licitè & juſtè invaſus, ſed etiam occidit.

An licita ſit Defenſio contra Invaſorem, quæ cum vulneratione fit vel interfectione.

AUthor hîc ex prima cauſa belli disquirit, num ſi corpus impetatur vi præſente cum periculo vitæ non aliter vitabili, bellum ſit licitum etiam cum interfectione periculum inferentis, & affirmativè pronunciat. Inſuper unde hoc jus defenſionis ſit definit, nempe primario non ex injuſtitia aut peccato alterius, qui periculum intentat, ſed ex natura, quæ unumquemque ſibi commendat. Sed circa hanc quæſtionē (1) quidam dubitarunt & diſtinxerunt inter forum poli & ſoli, atque negarunt licere in foro poli etiam aggreſſorem occidere, licet injuſtum, utut in foro ſoli hoc ipſum conceſſum, quoad impunitatem. In qua ſententia fuit Auguſtinus de Ancona, Richardus de S. Victore, & Baſſolis. Grotius autem cum agat de jure naturæ & gentium non reſpicit ad forū externum, ſed internum

Rationes dubitantium.

num conſcientiæ ſc. & poli; ubi dubia quædam occurrunt. Nam (1) Auguſtinus apertè improbat hoc ipſum dicendo de occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet conſilium, niſi fortè ſit miles aut publica functione teneatur, ut non pro ſe hoc faciat, ſed pro aliis accepta legitima poteſtate (2) nemo poteſt alium occidere niſi publica authoritate, invaſus autem non occidit publica authoritate, (3) ſalus æterna proximi præferenda eſt vitæ temporali propriæ, cùm itaque invaſor ſit in ſtatu peccati aggreſſionis actualis injuſtæ, charitas invaſum obligabit, mortē injuſtam potius tolerare, quàm æternæ damnationi exponere invadentem. Accedit quod homicidium gravius quàm ſimplex fornicatio. Nemini autem ad conſervandam vitam licita eſt fornicatio, E. nec homicidium erit ad defenſionem licitum. Ut verò illi in defectu peccant, ita quidam exceſſivè locuti ſunt & putarunt, etſi invaſor ſit Pater Dominus vel princeps, poſſe eundem licitè & juſtè occidi, poſitis ſcil. ponendis, extremâ ſcil. neceſſitate, ſi omnis via evadendi ſit præcluſa & certo conſtet Mortem invaſo imminere præſentiſſimam, de quo alibi; nunc ad argumenta prioris ſententiæ. Ad primum igitur (1) reſpōdetur Auguſtinum loqui de tali caſu, ubi ex intentione per viam aggreſſionis & præventionis aliquis ſe defendit privata authoritate adeoque directè intendit mortem; cùm alium occidere ex intentione non

Prima. Secunda. Tertia. Reſpondetur ad 1.

 ſit

ſit niſi publicæ poteſtatis ad conſervandum bonum commune: quanquam negari nequeat Auguſtinum hic hæſitaſſe; dicit enim lib. 1. de libero arbitrio cap. 5. *Legem quidem non reprehendo, quæ tales* (invaſores ſcil.) *permittit interfici, ſed quomodo iſtos, qui interficiunt, defendat non invenio.* Secundum Argumentum

Ad II. variè à variis tractatur. Gabriel Vasquez putat, in caſu invaſionis invaſum non agere autoritate privata, ſed publica; quia qui occidit ad defenſionem ut publica perſona ad id jure naturæ deſtinata occidit. Adſtipulatur Guilielmus Eſtius lib 3. diſt. 37. §. 21. ſcribens: *& legem naturæ & legem poſitivam eum qui invaditur, & ejus ſocium, ſi aliter evadere non poſſit, facere Miniſtrum publicæ juſtitiæ.* Melius reſpondetur, neminem poſſe occidere privatâ authoritate judiciis vigentibus, poſſe autem judiciis ceſſantibus, adeoque regulam hanc eſſe intelligendam cum exceptione neceſſitatis ad propriam defenſionem. Vaſquezii enim reſponſio ex eo videtur rejicienda, quia quamvis licitum ſit de jure naturæ in tali caſu occidere, longè tamen aliud eſt illam occiſionem fieri propterea authoritate publica; prout qui ſibi ob neceſſitatem manum abſcindit, jure naturæ id facit, non tamē authoritate publicâ ut miniſter publicus. Unde etiam Leſſius privatâ vult fieri cædem talem authoritate, quia talis defendens non faciat hoc ut Judex vel Princeps repræſentans Rempublicam vel publico nomine, vel ut Cuſtos boni publi-

publici, ſed eo jure, quod quisque habet, ut eſt cuſtos rei ſuæ, quo jure noxia retundere & vim vi repellere poteſt, quo etiam omnia animantia utuntur. Si enim publica authoritate faceret, poſſet illum occidere animo vindictæ ut facit judex. eousq; tamen progredi non cenſemus eſſe neceſſarium. (3) Argumentum itidem non concludit, quia obligatio charitatis ad procurationem ſalutis æternæ proximi ſupponit proximum ut indigentem noſtri concurſus ad ſalutem. Invaſor autem injuſtus non indiget ope noſtrâ ad ſalutem, cum ſibimet ipſi conſulere poſſit, ceſſando ab actu peccaminoſo invaſionis, hinc etiam ceſſat obligatio ſubveniendi, quæ indigentem prærequirit. Quia præterea manet ordo charitatis, ut in tali caſu ſim proximus mihimetipſi, præprimis cum & ego poſſim eſſe conſtitutus in peccato mortali. Quia denique hæc obligatio charitatis fundatur in hoc principio: *Diliges proximum tuum ut temetipſum, &: quod tibi non vis fieri alteri ne feceris*; nemo autem rationabiliter vult, ut quando ſibi poteſt cavere ab occiſione illius qui defendit, non caveat; E. etiam talis invaſor ceſſare potius debet ab actu invaſionis. Quod autem additur de fornicatione reſpondetur, actum fornicationis vel adulterii non ordinari ad conſervationem vitæ propriæ ex neceſſitate, prout actus defenſionis, ex quo quandoque ſequitur homicidium invadentis. Utut autem Grotius rectè pronunciet quoad determinationem theſeos, an Ad III.

tamen cauſa & ratio quam ponit hujus aſſertionis ſit ſolida, meritò dubitatur: tum quia nimis lata eſt; ex eo enim, quòd natura unumquemque ſibi commendat, non omnis defenſio deduci poteſt, aliàs enim etiam defenſio excedens modum & injuſta hac ratione colorari poſſet; tum quia potius hîc reſpiciendum eſt ad ipſum Ordinem Charitatis, & ſemina Juris naturalis inſita, nec non repetitionem Juris divini; tum quia, ſi ad alias cauſſas boni publici reſpiciamus ex fine poſſunt peti: quia negata defenſione ſui ceſſantibus judiciis, & quivis peſſimi juſtos invaderent, & iniquiſſimis aperiretur licentia graſſandi in innocentes, & bella etiam omnia defenſiva eſſent illicita, invaſi enim deberent cedere, ne cogerentur invaſores injuſtos occidere. De furioſo quæ addit in tantum probari poſſunt quòd vis omnis injuſta ex parte non tantum principii agentis, ſed & ſubjecti patientis, quæ hîc obtinet, juſtè ac debitè repelli poſſit. (3) Grotius non ex toto expendit hanc controverſiam, ſed ſaltem affirmat licitam eſſe defenſionē cum interfectione invaſoris; cùm tamen plus poſſit quæri, num non ſolùm liceat, ſed utrum aliquis etiam debeat interficere aggreſſorem de jure naturæ in caſu defenſionis & extremâ neceſſitate, ita ut defenſio intenta habeat ſub ſe actum ſubſtratum Interfectionis. Et ſanè probabile eſt etiam obligari aliquem: partim quia charitatis ordo hoc ipſum vult in Decalogo, qui vult ut præferam meam vitam vitæ proximi: hinc Judæi in Talmud Sanhedrin

De licito defenſionis fundamento.

An interficere aggreſſorem de jure naturæ quis teneatur?

hedrin cap. 8. ita pronunciant. *Si veniat quis ad occidendum te, matura tu, ut occidas illum*; partim quia juris naturæ eſt conſervàre vitam ſuam, ad quod quisque obligatur, ſc. per media licita, licitum autem eſſe medium ipſe Grotius concedit, partim quia in dubio id ſemper eligendum, in quo non pecco; pecco autem in extrema neceſſitate, ſi me non defendam, atque ad propriam mortem ita cooperer: Hinc etiam ipſi Pontificii non ſatisfaciunt, quando ordinem charitatis negant eſſe quoad totum ſub præcepto, ſed quoad aliqua etiam ſub conſilio, & quoad aliqua nec ſub conſilio quidem, ſed ſolùm ſub permiſſione. Hoc enim pontificiam Theologiam redolet. Animus autem defendentis primùm intentus ſit in defenſionem ſui non occiſionem directam proximi, ex ira vel alio Affectu proximi & ſi poteſt vulneratione etiam ſufflaminari impetus Invaſoris ulterius nō progrediatur, neque læſionem niſi ſub ratione Medii impeditivi Homicidium, vel activum vel paſſivum eligat.

Ad Th. IV.

Observatio.

Veniâ dignos eſſe qui innocentes aliquando occidunt admittimus, de Lege tamen Evangelicâ nihil nobis conſtat.

IN hac theſi Author ulterius progreditur de innocentibus quærens, num ſi interpoſiti

defenſionem aut fugam impediant tranſodi aut obteri poſſint? & reſpondet: eſſe quoſdam qui id licere putent, certumque eſſe, ſi naturam ſolam reſpiciamus, multo minorem eſſe ſocietatis reſpectum, quàm propriæ ſalutis curam; verùm legem dilectionis præſertim Evangelicam, quæ alterum nobis æquat, plane id non permittere. Ubi rectè quidem Grotius ſtatuit non poſſe in foro conſcientiæ affirmativam defendi, quia longè aliud eſt, factum aliquod venia dignum, aliud factum ſine labe & macula peccati. Hoc quidem certum eſt, ſi aliquis innocentem interpoſitum qui impediat fugam aut defenſionem nullo ſuo vitio aut intentione impediendi transfodiat & obterat in extremo neceſſitatis caſu, ubi mors aliter declinari nequit, venia dignum eſſe, non enim intentio ſed neceſſitas hoc ipſum extorſit; interim tamen talis actus non eſt actus ſine peccato, potius enim debuiſſet mortem pati, in quo non peccaſſet, quàm innocenti mortem inferre. Loquitur autem Grotius de illatione mortis non directa ſed indirecta. Nam in directa illatione Lex divina evidens eſt, prohibens hoc ipſum Exod. XXIII. *Inſontem & juſtum non occides.*

An innocens qui interpoſitus fugam aut defenſionem impedit, poſſit obteri.

(2) Quando dicit, ſi naturam ſolam reſpicimus, multo minorem eſſe ſocietatis reſpectũ quàm propriæ ſalutis curam, non admitti ſimpliciter hoc ipſum poteſt. Nam ſi de natura rationali ſit ſermo, cum homo ſit conditus animal ſociale, & ipſa ratio dictet majorem eſſe rationem habendam boni publici quàm

Societatis reſpectus major eſt quam propriæ incolumitatis cura.

quàm privati, potius pronunciandum videtur majorem eſſe Societatis reſpectum quàm propriæ ſalutis; niſi velimus latiſſimè naturam accipere, prout homo naturam habet communem cum animantibus ratione deſtitutis, & ſecundum prima illa naturæ conſideratam, quæ videntur favere Pontificiis & ſtatui purorum naturalium, de quo ſupra. (3) Quod de lege dilectionis Evangelica differit, non admittendum. Nam (1) ſi lex dilectionis planè id non permittit, ut innocens occidatur, conſequens erit etiam non permiſiſſe illud in V. T. cùm Lex divina ſit immutabilis, uniformis & ſemper ſibi conſtans, (2) fingitur à Grotius Lex quædam Evangelica, quæ nulla datur, nec quicquàm perfectius eſt lege morali, quæ ſanctitatis divinæ ſummæ ſpeculum, (3) lex dilectionis ſive dicatur moralis ſive Evangelica, non æquat nobis noſtrum proximum. Dicitur quidem: diliges proximum ut temetipſum; verum illud *ſicut temetipſum*, non de æqualitate omnimoda eſt accipiendum, ut ſentit Grotius, ſed de paritate affectus ſinceri, qui cum ordinis ratione conſiſtere poteſt.

Lex Evangelica nulla.

Ad Th. V.

OBSERVATIO.

Circa punctum licitæ defenſionis cautè agendum; nunquam autem ſi periculum non eſt præſentiſſimum, ad interfectionem eſt progrediendum.

IN hac theſi Author noſter agit de periculo præſenti & circa finem diſputat: Num, ſi quis vim non præſentem intentet, ſed conjuraſſe aut inſidiari compertus ſit, poſſit jure interfici, ſi aut aliter evadi periculum non poſſit, aut non certum ſit ſatis, aliter evadi poſſe? & pronunciat negativè. Et quidem quoad primum requirit ut illud ſit quaſi in puncto; quod tamen non arctat ad phyſicum, ſed latitudinem aliquam indulget & neq; in naturalibus, neque in moralibus ſine illa inveniri aliquod exiſtimat; cum Mathematicæ proprium tale ſit: non autem illam latitudinem explicat, quouſque ſeſe porrigat, quam diu intra terminos liciti ſubſiſtat, quod etiam non facile ab alio præſtabitur. Tenetur autem invaſus hic accurate attendere, ne conſcientia lædatur, & non ſibi aliquam latitudinem fingat, atq; ſi affulget alius evadêdi modus, adhuc nondum ad periculoſum illud occiſionis ſui defendendi cauſa Remedium delabi. Laxat hoc punctum Leſſius Dubio octavo capite 9. lib.

Periculum propter quod Invaſori reſiſtitur debet eſſe in puncto.

Fuſius diſſeritur de puncto defenſionis licitæ.

lib. 2. dum ſcribit; *Quid ſi periculum adhuc longinquum, ut ſi conjuraveris in meam necem jamque cum ſicariis egeris, ut opportunitatem quærant exequendi, Reſpondeo: ſi nulla ſuperſit alia via evadendi, potero occidere, quia ita vitæ meæ inſidiatur, ut alia ratione non poſſim elabi; non enim teneor perpetuò me domi continere, vel in exteras Regiones concedere*: quaſi non præſtet hanc devorare moleſtiam, quam ſanguine humano commaculare manus, aut nulla alia ſit obviando huic malo ratio. Circa alterum occurrit aliqua dubitatio. Licita enim videtur eſſe tunc defenſio ex eo, quia bellum privatum æmulatur bellum publicum: ſi autem Rex aliquis ſcit alium regem decretum habere firmum eum injuſtè debellandi, illud communicaſſe cum Conſiliariis, utut nondum actu invadat, vel maximè nihil adhucdum inceperit in præparatione ad bellum, licitum eſt prævenire, debilitare, ne poſſit exequi, quod decrevit; E. pariter videtur in caſu, quo aliquis decreverit per venenum, vel accuſationem falſam quempiam tollere. Sanè Moraliſtæ Pontificii eouſque progrediuntur, ut etiam ad minarum præſentiam ſuadeant oppoſitionem armatam; & videtur ipſa ratio dictare homini in conſervationem ſui prono naturaliter, ut tempeſtivè malum futurum declinet. Diſpar tamen eſt ratio, tum quia multa licent Regibus & Principibus, quæ non conceſſa ſunt privatis; tum quia bellum privatum non per omnia ſeſe habet, ut bellum

Periculum opinabile defenſionem cum interfectione juſtam non facit.

Cenſent Pontific. Moraliſtæ.

publicum publici boni cauſa ſuſcipiendum; tum quia maximè ipſa mora ſuppeditat partim conſilia declinandi inſidias; partim, cum voluntas hominis in omne punctum temporis ſit mutabilis, fieri poteſt ut, qui decrevit facinus non compleat, ſed decreti ipſum pœniteat, partim, quia talis actus eſt internus, qui non dat homini jus adverſus hominem. Si itaque judex in tali caſu non poteſt pœnam imponere, cum cogitationis pœnam nemo luat, ceſſante judicio non poterit talis prævenire. Præterea amolitio mali quidem fieri poteſt, verùm cum malum præſens illud adhuc intra minarum ambitum conſiſtat, nondum extrema arripienda erit defenſionis adverſus illas tabula; nec enim proportio doceri poteſt inter minas quas ſæpè jactabundus fundit animus & inter armatam vim; præprimis cum aliter ad huc ſit declinabile hoc malum. II. Obſervandũ Scholaſticos Theologos rectè hic carpi, qui putant licere hoc ipſum, ſi ſc. alia via non poſſis te expedire, ut qui falſis calumniis & teſtibus contendit te per judicem interficere, à te præveniatur. Probant hanc ſententiam Bannes. Tanner, Reginaldus, Navarra, Vega & alii imò Bannes & Petrus Hurtadus de Mendoza extendunt etiam ad illum caſum, ſi in judicio falſus teſtis vel accuſator non vitam, ſed bona tantum temporalia alicujus impeteret. At hæc nimis cruda ſunt, neque in foro conſcientiæ admitti poſſunt: tum quia defenſio armata non licet niſi in invadentes armis: qui autem

An qui calumniis per Iudicem interficere conatur, præveniri debeat?

Rejicitur pars affirmans.

autem per calumniam agit & falſum teſtimonium, non invadit armis; tum quia hic eſt nulla vis corporalis, ſed fraudulenta machinatio; tum quia ille non eſt propriè invaſor, qui non & contra jus facit & contra ordinem juris, ut rectè concludunt Corduba & & Vaſquez. Neque obſtat, quod reponitur, parum referre, ſi propria manu vel aliena me occidas. Si enim poſſum occidere, quando quis me propria manu vult occidere, poſſum maximè ſi linguæ gladio me occidere velit, & per alium mortem intentet vitæ meæ. Nam multa poſſunt intervenire, quæ executionem ſufflaminant, DEO providentia ſua advigilante, accuſatore animum mutante, judice accuratè inquirente, ut propterea temerarium ſit ita occupare. Hinc etiam quod Sanchez docet, & Petrus Navarrus ut maximè probabile defendit in hac materia, nunquam defendi poteſt. Nam, ſi calumniam paſſus innocentiam ſuam oſtendere poteſt, non deerunt alia media à calumniatore ſe liberandi, ſin verò innocentiam demonſtrare non poteſt, res plena ſcandali & peſſimi exempli erit, ſi innoteſcat hominem de calumnia non convictum per inſidias occiſum eſſe. Et ſanè ſtante ſententia hac aperietur janua iracundis & ſuſpicionis morbo laborantibus, ad quam plurimos è medio tollendos cum maximo Reipublicæ damno.

Objectioni ſatisfit.

III. Occurrit obſervanda ampliatio. Non enim tantum illicita eſt præventio, quando ſcis,

Præventio nec ante tollendi propoſitū

nec poſt illud locum habet.

ſcis, quod cras decreturus ſit tuus adverſarius te vel per venenum vel calumniam tollere, quia ferè adhucdum innocens pro præſenti, nec adhucdum cœpit cogitare de iſto malo: quemadmodum Principes iniquè fecerunt tollendo infantes, quos ex oraculis vel noverunt, vel putarunt regnum uſurpaturos, quod Moraliſtæ admittunt; Sed illicita etiam eſt præventio, ſi decretum jam factum eſt, & concluſio in mente de tollendo concepta. Quod ipſum patet ex ante dictis.

Ad Th. VII.

OBSERVATIO.

Ob pudicitiam conſervandam aggreſſorem interficere non conſultum dicimus,

Pudor occidendo non rectè defenditur.

Hic de pudicitia diſputat Author, atque definit poſſe pro pudicitia aliquem invaſorem interfici, cùm non tantùm communis æſtimatio, ſed & lex divina pudicitiam vitæ adæquet. Cæterùm hoc vel maximè controverſum eſt, neque liquidum quod ponit Author. Nam (1) pudicitia non poteſt corrumpi nec ab invaſore tolli, poteſt corpore corrupta eſſe virgo & manere animo. (2) Si pro honore & exiſtimatione, non licet interficere invaſorem, utut Sylveſter, Navarrus, Gregor. de Valentia hoc ipſum probent, etiam pro tali ſpecie honoris non licebit

bit interficere. Si enim talis vincit & occidit, tum quantum in ſe eſt ſpoliat invaſorem non ſolùm bono hujus vitæ ſed & alterius, quod crudeliſſimum. (3) Quia, ſi comparemus pudicitiam, ut dicit negationem commixtionis atque mortem invaſoris, nulla eſt comparatio, & ſi patiaris vim inferri corpori non peccas, ſin verò occidas alterum, peccas, & ad minimum dubitante conſcientia hoc facis, quod enim fit etiam ex dubitante conſcientia peccaminoſum eſt. II. Auguſtinus jam pridem diſputavit de hoc puncto, atque in negativam inclinavit Lib.1. de lib. arbitrio cap. 5. exiſtimans, nefas eſſe pro tuenda pudicitia interficere injuſtum oppreſſorem, etiamſi in virgine clauſtrum virginitatis aperiat, *quia*, inquit, *virtus pudicitiæ amitti non poteſt ſine proprio conſenſu ejus, qui oppreſſionem patitur, in poteſtate verò cujusque eſt non conſentire.* Nec malè Molina cenſet mulierem reluctando ac ſe continendo à conſenſu in culpam lethalem laudabilius facere, quàm ſi interficiat oppreſſorem, licet in ipſo argumento hoc nimium conſcientiæ indulgeat. III. Rationes Grotii non concludunt. Nam (1) quod communis æſtimatio adæquet pudicitiam vitæ, id ipſum non tam crudè eſt accipiendum, ſed ſaltem quantum ad defenſionem aliàs licitam, & conſervationem illius moraliter poſſibilem, tuitionem per excluſionem proprii conſenſus aut concurſus in illius jacturam; (2) quod urget legem divinam, Author nullam allegat, neque in univerſa

Retegitur mens Auguſtini.

& Molinæ.

Debilitantur rationes Grotii.

verſa Scriptura occurrit lex, quæ pudicitiam vitæ adæquet. & quidem ita ut occiſione invaſoris veniat defendenda. Aliis argumentis agunt, qui in Affirmativam concedunt cum Grotio atque ex injuriæ atrocitate & in re irreparabili illata, ex Reſcriptis Principum & ex Sententiis Philoſophorum pugnant, quæ tamen ita comparata ſunt, ut non difficulter poſſint elidi ex dictis. Nolumus tamen negare fœminam in tali caſu graviſſimo exponi periculo conſentiendi in culpam & veniâ dignam eſſe, ſi in defenſione hîc excedat.

Ad Th. VIII.

OBSERVATIO.

Non ſimpliciter dici poteſt laudabiliùs illum facere, qui occidi quàm occidere malit.

IN hac theſi Author diſputat quouſque ſeſe porrigere debeat illa defenſio, & dicit laudabiliùs eum facere. qui occidi quàm occidere malit. (2) dicit id nonnullos ita concedere, ut excipiant perſonam multis utilem. (3) dicit hanc patientiæ legem contrariam omnibus illis imponere, quos vivere aliorum intereſt parum tutum videri. Sed (1) ſi, ut ſupra demonſtravimus, lex naturæ non ſolùm licitum oſtendit occidere invaſorem poſitis ponendis, & debitè ſe habentibus omnibus circumſtantiis, ſed etiam obligat hominem

Quo in caſu laudabilius ſit occidi malle quam occidere.

minem ad tutelam ſui, ut ſit ſibi proximus, laudabilius facere non dicendus eſt, qui occidi quàm occidere mavult, excepto caſu martyrii, in & pro cauſa DEI, etiam cum ſanguinis profuſione exhibiti. (2) Perſonam utilem multis nos poſſe melius occidere quàm pati ut occidatur, certum quidem eſt, ſed hoc non ſolùm de perſona multis utili, aut ex eo puncto contingit, ſed quia charitas unumquemque ſibi maximè commendat, & conſequenter univerſaliter eſt accipiendum; quamvis intuitu boni publici perſona multis utilis felicius occidat, quàm ſuſtineat. (3) Lex hæc malè dicitur contraria patientiæ, cum patientia virtus ſit, nec illi contraria lex poni poſſit, & quod de militibus aut ſociis itineris differit, non poteſt ſubſiſtere: neque enim illi pugnando pro ſociis & occidendo contrariam aliquam legem patientiæ amplectuntur; cùm defenſio patientiæ non opponatur, ſed cum illa conſiſtat, & aliter ſeſe exerere poſſit patientia in ipſa defenſione vel poſt illam ſuſtinendo adverſa, quæ accidunt aut accidere poſſunt.

Ad Th. IX.

Observatio.

Non ſolo utilitatis intuitu, ſed ex altiori principio non occidendus eſt Invaſor Principis.

IN theſi IX. ſicut non malè progreditur Author in principali, ita tamen aliquo modo Defenſio adverſus Principem non eſt il-

ceſpi-

licita tantum ex utilitatis intuitu.

ceſpitat, quando ex utilitatis reſpectu & charitatis obligatione vult deducere, hanc defenſionis abſtinentiam, quod e. g. Rex aut Princeps etiam invaſor non poſſit occidi ſine peccato. Non enim hoc pendet præcisè vel ex utilitatisBono vel ex charitatis debito, quod impendere DEUS jubet omni proximo, quàm ex ſpeciali præcepto divino de non reſiſtendo, quatenus ipſe præcepit, ne ſummæ poteſtati ſubditus obluctetur; partim hoc ipſum eſt ex Majeſtate, quam violare nulli privato licet, quia Reges & Principes ſoli ſubſunt DEO. Neque poteſt, niſi ſumma ἀταξία admittatur, admitti ut ſubditus ſeſe opponat illi, qui Vicarius DEI eſt in his terris. Non itaque limitandam cenſemus aſſertionem Dominici à Soto, qui quidem in cauſſa etiam errat, ut Leſſius fecit lib. 2. cap. 9. Dub. 8. § 42. ſcribens, quod Sotus ait, ſi Invaſor ſit Princeps vel perſona admodum utilis Reipublicæ, ego verò parum utilis teneri me perpeti mortem, tantum verum eſt eo eventu, quo ex interitu alterius ſequeretur magnum Reipublicæ damnum, vel bella civilia ob ſucceſſionem: non tantùm enim Dominicus hic nimis exiliter ſenſit de Principe Reipublicæ, ſed gravius erravit Leſſius etiam dum à damno Reipublicæ ingenti ſuſpendit hanc cædis abſtinentiam, quæ profundiore gaudet fundamento paulo antetacto.

Ad Th. X.

Observatio I.

Periculum alapæ non eſt declinandum interfectione Adverſarii.

Hic Author aliquoties errat. (1) ſtatuendo, ſi cui periculum immineat accipiendæ alapæ, jus eſſe id arcendi cum cæde inimici, ſi mera juſtitia expletrix reſpiciatur; Atqui hoc nullo modo admitti poteſt. Nam expletrix juſtitia proportionem requirit, quæ hîc nulla eſt. (2) Quando dicit, quamvis inæqualia ſint mors & alapa, tamen qui injuria me parat afficere, is mihi eo ipſo dat jus ſive facultatem quandam moralem adverſus ſe in infinitum. Atqui hoc iterum eſt falſiſſimum principium: quomodo enim in infinitum dari poſſit jus ex eo, quod aliquis ſeſe parat ſaltem adverſus me & quidem non interficiendum, ſed ſaltem injuria afficiendum; an non ita maximè excedit illud jus, quod fingit Grotius, ſive facultas moralis illã injuriam adhuc in potentia exiſtentem, nec infinitæ læſionis? (3) Errat, dicendo charitatẽ hîc non ſtringere nos in gratiam nocentis, legem autem Evangelicam tale factum illicitum reddidiſſe. At hoc itidem eſt falſiſſimũ & Socinianum. Nam (1) charitas proximi obſtringit nos ne ſæviamus ultra modum, manſuetudinem commendat & ad illam nos obligat, proximi ſalutem reſpicit maximè æter-

Non eſſe licitam interfectionem ad arcendam alapam.

nam, quam ex levi injuria mihi intentata in diſcrimen adduco. (2) Si Lex Evangelica tale factum illicitum reddidit, Lex Evangelica plus commendavit, & ad plus obligavit, quàm ad charitatem, quæ eſt legis impletio, quàm ad dilectionem DEI & proximi, ultra quam nihil dari poteſt. (3) Non datur talis Lex Evangelica, quam ſemper fingit. Ut enim in V. T. lex moralis ſive charitas imperata obſtrinxit nos ad patientiam, ad vindictæ neglectum Lev. XIX. 18 ita eadem lex moralis, eadem charitas per illam imperata in N. T. ad hoc nos obſtringit, nec opus eſt lege aliqua Evangelica. Hauſit autem hanc ſententiam ex Scholaſticis Dd. Grotius. Sunt enim, qui diſputant licere occidere eum, ſi quis alapam alicui impingat, vel minetur ſaltem mortem, quam ſententiam tamen ſaniores ex ipſis rejiciunt. Hinc Tannerus: non licitum eſt putandum contumelias verbales morte aut atrocibus verberibus repellere, nec placet, quod abſolutè dixit Leſſius, Sotus, Navarrus, Sylveſter, Lopez, Gomez, & Julius Clarus, fas eſſe viro honorato occidere invaſorem, qui fuſtem vel alapam nititur impingere, ut ignominiam inferat, ſi aliter hæc injuria declinari nequit; tum, quia fieri poteſt, ut, ſi res in occulto agatur ea re honor parum lædatur; tum, quia etiam læſus ita honor viâ juris aut aliis modis recuperari poteſt.

Ad eand. Th.

Observatio II.

Rectè Author reprehendit illos, qui ſtatuunt, accepta jam alapa poſſe occidi illum, qui eam impegit.

Sanius ſentit Author de alapa accepta diſputando contra Scholaſticos non ob illam interfectionem eſſe licitam illius, qui impegit illam; non puduit verò hæc incruſtare P. Laymannum l. 3. Theol. moral. c. 3 tract. 3. part. 3. aſſert. 2. ſcribendo, partim de inferendâ: *Vir nobilis etſi fuga declinare poſſit impetum aggreſſoris, plerunque tamen non tenetur*: laudat in ſuam ſententiam Majorem, Clarum, Arragonium, Sotum, Sayrum in clave regia, Vaſquezium, Leſſium argumento nixus, quod Author refutat, partim de injuria jam illata. Licet, inquit, poſt acceptum vulnus alapam aliamve contumeliam ceſſante periculo alterius plagæ vel ignominiæ accipiendæ adverſarium percutere plerunque nefas ſit; tamen ſi vir ſtrenuus, ſeu militaris illatum ſibi dedecus ex alapa, nullâ alia ratione à ſe removere poſſit, qua in continenti repercutiendo non prohibetur id agere. Allegat autem pro ſuâ ſententiâ Navarrum, Victoriam, Petrum Navarram, quibus addi poſſunt Fernandez & Diana. Ipſe autem agnoſcit talem actum non eſſe defenſionem, ſed ultionem; at omnis vindicta privata eſt

Occiſio ob acceptam alapam improbè aſſeritur.

Argumenta contrariantium. in vitio. (2) Obſervandum argumenta produci à Leſſio & aliis, quæ moverunt quoſdam ut adſtipularentur & aſſererent, quod in caſu jam percuſſi vel contumelia affecti, poſſit læſus in continenti repercutere ad tuendum honorem: quorum primum petitur ex comparatione, quia poſſum occidere furem fugientem cum re mea, quando aliter illam recuperare non poſſum: ita & Invaſorem, qui fugit cum honore meo, quem aliter tueri non poſſum. Alterum ex damno quia, ſi damnũ ab aliquo rebus meis illatum non poſſit aliter ſarciri quàm percuſſione damnum inferentis, poſſet ſtatim talis percuti, ut illo modo fiat reparatio damni; Ergò, ſi violato honore nõ poſſit aliter fieri reparatio, quàm ſi feriatur is, qui cum læſit, poterit feriri. Tertiũ ex incõmodo aliâs dabitur licentia improbis, quodvis genus quia cõtumeliæ in quévis ingerendi, ſolâ enim fugâ vel ceſſatione tuti erunt, præſertim quãdo deſunt teſtes, qui eos norint, vel quando non morantur in eodem loco; addunt alii famam & vitam pari paſſu ambulare, & crudelem eſſe in ſeipſum, qui negligat honoris lumen. At argumenta non concludunt.

I.

II.

III.

Diſſipatur primum. Non (1); tum quia furem fugientem cum re mea non poſſum occidere; tum quia, ſi poſſem, conſequentia nihilominus vacillaret; aliud enim eſt occiſio furis talis, quæ dicit defenſionem rei meæ ne auferatur, pendente adhuc quaſi illa inter me & illum, qui etiam ſubducere laborat; & aliud eſt occiſio, quæ non dicit defenſionem honoris, eo ipſo quo

quo jam eſt ablatus, & non recuperatur per occiſionem, ſi verò alium acquiram diverſum e. g. fortitudinis, generoſitatis, videndum quâ conſcientiâ illum acquiram; ſanè non rectâ, ſed erroneâ, quem acquiram, certè non verum, ſed umbraticum, vitrum pro gemma, nubem pro Junone, à quo acquiram, ſanè non ab offendente, ſed ab aliis, qui opinantur aliquid virtutis in actu illo peccaminoſo ſplendere omnis autem ille honor non eſt honor in rei veritate, ſed mera opinio hominum; tum, quia etiamſi aliter recuperare me honorem meum non poſſe dicatur, tamen hoc fruſtra dicitur, adiri poſſunt enim tribunalia; imò facilius dicitur honorem injuria alicujus nebulonis non eſſe ablatum, quam hâc viâ eſſe recuperandum. Replicat quidem Leſſius, nec licere dicere res adhuc extat & manet mea, ſed contumeliâ illatâ honor jam periit, non itaque hîc eſſe defenſionem. In eo enim paritatem eſſe, quod ſicut res non poſſit recuperari, ita neque honor qui in ſignis Excellentiæ & hominum æſtimatione conſiſtat: hoc enim eſt lutum luto addere; non tantùm enim talis fugiens honorem meum non aufert, ſed etiam, quia occiſio furis eſt utilis, occiſo enim ipſo rem meam repeto; occiſio autem alicujus honorem invadentis, non eſt utilis, neque enim talis reſtituit mihi honorem, ſed ſi reſtitutio obtinet, erit illa à Judice præterea, quid fiet in caſu occiſionis, ubi ulterius non eſt in poteſtate auferentis honorem reſtitutio ex ob-

Impugnatur Leſſius.

lationе ſatisfactionis? extendunt autem Moraliſtæ etiam ad interfectionem usque illum actum, neque par eſt ratio in ullo quod fingit Leſſius. Honor enim non reparatur percuſſione vel occiſione injuriantis, ſed conſcientia vulneratur, & ſi quis honor in ſignis Excellentiæ conſiſtens & hominum æſtimatione exſurgit, non eſt honor ab aggreſſore recuperatus, ſed ab hominum opinione alius

Secundum noviter delatus & exhibitus. Ad (2) reſpondetur illud non eſſe validum: tum, quia ſupponit poſſe, aliquem percuti ex damni reparatione; tum quia, ut Socius contra illos concludit: *Ita etiam poſſet occidi adulter in flagranti delicto, cum honor mariti graviſſimè læſus non poſſit aliter recuperari, etiam veniæ petitione & oblata qualicunque ſatisfactione*; tum quia vix datur caſus, ubi honor non poſſit reparari niſi occiſione illius, qui exiſtimationem

Tertium. tuam læſit. Ad (3) reſpondetur nullam licentiam dari ita improbis, obex enim poſitus eſt in judiciorum authoritate, in conſtitutionum ſeveritate, pœnarum aſperitate; poſito autem tutos illos eſſe quandoq; fugâ vel ceſſatione, num propterea ſatius erit malum malo rependere, quam vindictam DEO committere? De proportione autem famæ & vitæ quod additur nimis extenditur, cùm comparatio in quampluri mis non obtineat, ut etiam ipſi Juriſconſulti docent. Sed ipſe Leſſius agnoſcere coactus fuit ſuam ſententiam eſſe quidem ſpeculativè probabilem, ſed in praxi non facilè permittendam ob periculum odii vin-

dictæ

dictæ & Exceſſus, atq; ob periculum pugnarum & cædium, quibus cedere utique debet periculum licentiæ improbis factæ in tertia ratione productum, neq; diſtinctio hæc, utut frequens aliâs in materia morali commodè adhibetur.

Ad Th. XI.

Observatio.

Fur vel raptor rerum noſtrarum interfici nequit.

Hic diſputat Author de injuriis, quibus res noſtræ impetuntur, & dicit furem vel raptorem juxta impletricem juſtitiam interfici poſſe: Cui conſentit Cajetanus, Johannes Medina, Sotus & Laymannus lib.3. tract 3. cap. 3. aſſertione III. qui præter hos laudat Petrum Navarrum Covarruviam, Clarum, Molinam. Calculum vero nos eidem addere non poſſumus. Nam (1) ſi Jus Divinum conſulamus, apertè contrariũ definivit Chriſtus Matth. V. ℣ſ. 11. quod non quidem de exhibitione operis, ſed præparatione cordis juxta Auguſtinum éſt intelligendum, nec abſolutè ſed comparatè hoc modo: adeo ſcilicet privatam ultionem non debes intendere, ut potius relinquas tuum, quàm ut inferas vulnera vel mortem, non præcluſo ad judicium aditu; & num non teneor diligere proximum ut memetipſum? ut igitur meæ vitæ poſtpono bona temporalia, ita quoque vitæ proxi-

An fur ſub expletricis juſtitiæ intuitu ad conſervandas res poſſit interfici?

Argumenta.

mi. (2) Si de jure naturali ex ſana ratione ſit pronunciandum, inæqualitas illa erit urgenda rei ereptæ & vitæ; nam talis interficiens duplici furem vita privat, naturali & æterna, quæ autem hîc proportio? nec obſtat quod Author urget, illam diſtantiam ex favore innocentis & odio raptoris compenſari: tum quia hoc ipſum eſt ex mera opinione & conſtitutione hominum; tum quia diſtantia inter rem ablatam & vitam æternam nullo favore & odio poteſt compleri; tum quia omnis compenſatio talis debet fieri non ad affectus, ſed ad rectam rationem vel regulam verbi divini nec ita intendendus favor innocentis ut publicis judiciis deroget penes quæ pœnarum ad delicta attemperatio. (3) Aut ob furtum ſimpliciter tale hoc fieri poteſt, aut ob furtum intenſivè tale, quod ſcilicet eſt magnæ alicujus ſummæ. Si primum; conſequens erit poſſe etiam ob minimæ rei furtum aliquem occidi, quod eſt contra omnem rectam rationam: quis enim propter aliquot obolos vita poſſit privare aliquem? contra Scripturam, quæ etiam in majoribus furtis reſtitutionem tantum urget, contra ipſos pontificios, qui ad venialia peccata referunt illam ſpeciē, quæ eſt ex materiæ parvitate, & furtum unius oboli. Videatur Bellarminus, Toletus, Stapletonus & alii Criminipendæ. Si autē poſſumus tum primò quantitas erit definiēda, quæ æqualis ſit vitæ alicuj⁹ hominis, quod difficilimū, præpterea non poteſt hîc quantitas definiri ſimpliciter, quia habēdus eſt reſpectus perſonæ;

ſonæ; quod enim diviti eſt imperialis, id pauperi poteſt eſſe obolus; nec facile fieri poteſt, ut non via juris aliquis poſſit recuperare ablata, & ſi de præſenti non fieri poteſt, neſcit tamen de futuro quid providentia divina ſit operatura: hinc etiam Auguſtinus hanc ſententiam probavit libro 1. de libero arbitrio cap. 1. ibi: *Quomodo apud divinam providentiam a peccato liberi ſunt, qui his rebus quas contemni oportet humana cade polluti ſunt.* Neque obſtant quæ in contrarium producuntur ab adverſariis & (1) quidem, quia plus excedit vita ſpiritualis aggreſſoris vitam temporalem tuam, quam ejus vita temporalis bona externa tua. Si ergò potes defendere vitam corporalem propriam cum diſpendio æternæ ſalutis injuſti aggreſſoris, à fortiori poteris defendere facultates tuas cum diſpendio ſaltem vitæ corporalis ejusdẽ aggreſſoris. (2) Si licita ſunt bella tum offenſiva tũ defenſiva, pro bonis externis, prout conſtat ex uſu omniũ gentium, etiam licitum erit in caſu ceſſantis judicii bellum privatũ pro bonis ſcilicet occiſio illius qui bona noſtra abſtulit. (3) Si vim vi repellere licet, conſequens eſt, cum facultas hæc de jure naturali competat, & talis fur vim inferat noſtris bonis, licitum eſſe repellere iſtam vim. Cui addunt quidam legem illam divinam in theſi ſequenti allegatam de fure nocturno; Rationem ex præſidio neceſſario petitam, quod vita humana absq; bonis nõn poſſit conſervari & ſi vitæ licita defenſio uſq; ad internecionem Aggreſſoris, fore quoque licitam

Argumenta eorum, qui privatam furis interfectionem licitam eſſe contendunt.

I.

II.

III.

in illis quæ vitæ neceſſario miniſtrant; Demonſtrationem ex furum ſuſpendio publico: ſi itaque militaret illa inæqualitas, quam ſupra produximus eandem ſupplicio furum publico poſſe obverti. Sed reſpondetur ad argumenta hæc, & quidem ad (1) illud non concludere: tum quia vita temporalis defenditur cum diſcrimine vitæ æternæ invaſoris, quia hoc non tantùm permittit lex divina, verum etiam quibusdam poſitis circumſtantiis obligat, ut me meamque vitam defendam etiam cum jactura vitæ æternæ in invaſore, quæ per accidens ſeſe hîc habet: hinc etiam jure divino furis nocturni occiſio non imputatur occiſori Exod. XXII. juxta quosdam in foro quoque conſcientiæ præprimis ſi non tantum fur ſed & vitæ inſidiator; quia de tali eſt præſumptio, quod etiam vitæ meæ intendat periculum; tum quia ſi furem occidam non ſolùm vita illum privo naturali, verùm quia in peccato mortali eſt conſtitutus etiam in diſcrimen æternæ vitæ adduco; tum qui illa argumenta ex proportionibus deſumpta, non ſunt valida ſemper & ubique.

Labefactantur propoſita Argumenta.

Primum.

Secundum

Ad (2) reſpondetur illud nõ concludere: tum quia bellum offenſivum pro bonis magna circumſpectione debet geri prævia deliberatione indicentis & moram interponit. Unde Varro: *priusquam bellum indicerent majores noſtri iis à quibus injurias factas ſciebant feciales legatos res repetitum mittebant quos oratores vocabant*: hic verò affectus prævalet & immani gradu gradus omnes transvolat; tum quia, ſi

hoc

hoc argumentum procederet, liceret etiam privatis occidere, non pro retinendis bonis externis, ut vult Molina, ſed etiam pro recuperandis illis; tum quia ut ſupra notatum non in omnibus procedit comparatio juris in bello publico atque privato. Ad (3) reſpondetur vim quidem vi repellere licere, ſed extremam, vis autem bonis illata nondum eſt extrema; major enim poteſt eſſe illâ, intentata, ſcil. ipſi corpori noſtro & vitæ; tum quia ſi concedamus, etiam in tali caſu licere vim vi repellere, nondum tamen ad usque illum gradum occiſionis ſcilicet licitum erit progredi; denique non urget lex illa ex Exodo, quia non agit de fure qua tali, ſed qua aggreſſore nocturno & inſidiatore vitæ: Nec ratio adjecta, quia vita non eſt recuperabilis tantum autem quantum facit ad ſuſtentationem illius facilè recuperari poteſt; nec ratio illa militaret, ſi admittenda foret, niſi in caſu omnium bonorum ſubductorum. tandem demonſtratio illa nubeculæ flocculo reſignatur; quia furum ſuſpenſio non univerſaliter ubiq; obtinet, nititur Poteſtatis Summæ conſtitutione, reſpicit publicæ tranquillitatis firmamentum, adeoq; non rei ablatæ & ſupplicii proportionem. Manet itaque fixum, furem ſi non ſit aggreſſor vitæ noſtræ non poſſe occidi, neque nocturnum, niſi ex præſumptione valida interfectionis intentatæ citra diſcrimen perſonarum, Clericorum ſcilicet & Laicorum & rerum magni momenti vel minoris, quæ Leſſii ſunt Malagmata. Tertium.

Ad Th. XII.
OBSERVATIO.

Rationem quam quidam adduxerunt de Fure nocturno non putamus eſſe contemnendam.

IN hac theſi repetit legem de nocturno fure, &(1)in rationem legis inquirit,(2)explicat legem & (3) confert cum lege aliqua ex legibus XII. tabularum. Quod (1) ſpectat, rejicit rationem illã, quod noctu diſcerni nequeat is, qui venit, fur ſit an ſicarius, & ideo tanquam ſicarium poſſe interfici. At (1) hæc ratio non eſt contemnenda, urſit enim illam Auguſtinus quæſt. 84. & hinc concuſit, quia diſcerni non poſſit, an talis ad occidendũm an ad furandum venerit, nec auxilium tam facile invocari poſſit, ideoque licitè talem effractorem occidi. (2) Ex oppoſito diſpaleſcit,quod hæc ratio ſit firma; cur enim de die non licet talem occidere, niſi quia de die etiã diſcerni poteſt & præſentius haberi auxilium. (3) ipſe Grotius videtur hanc rationem probaſſe in fine theſeos ſcribens, accedit,quod maxime ſi cætera eſſẽt paria, tamẽ quæ nocte accidunt minus explorari, &qualia quantaque ſint, cognoſci poſſunt. Rejicit alteram quoque quæ tamen ex æquitate aliquid etiam habere videtur, ne ſcil. nimium animadvertatur in illum, qui ob irrecuperabilitatem modũ exceſſit & Judicio ſe fecit obnoxiũ. Rectè tamen tertiã præfert, quod directè rerum cauſa in nemo terfici debeat,

Difficultas diſcernendi impunem facit furis nocturni cædem.

An fur nocturnus ſit interficiendus.

beat, quanquam ſubjungendo quòd diſcrimen diurni & nocturni furis in hoc poſitum, quòd noctu vix ſit copia teſtium adhibendorum, nimium tribuere videatur Rabbi Salomoni, qui ad teſtes in textu maxime voluit reſpici. Quod alterum concernit, Legem Hebræam ita exponit: ſi inventus fuerit effringens cum inſtrumento perfoſſorio: atqui non neceſſum eſt, ut ita exponatur, textus enim in originali ita ſe habet: *ſi inventus fuerit HammachTerer* quòd verti poteſt, in ipſa perfoſſione, ut verterunt LXX. Interpretes & alii; nec opus eſt quorundam Interpretum judicio, ut vertatur cum inſtrumento perſoſſorio, adeoque actus notetur non inſtrumentum, idemque ſit, quod nos dicimus ἐπ' αὐτοφόρῳ, in ipſo furto. Tertium denique nondum eſt liquidum, aliqualem convenientiam libenter concedimus ſed non omnimodam; neque enim lex illa XII. Tab. pariter ſeſe habet, ut Lex Hebræa, tum quia Lex XII. Tab. ſimpliciter pronunciat furem nocturnum poſſe occidi, diurnum verò ſi ſe telo defenderit: tum quia hæc lex XII. Tab. procul dubio petita ex Lege Solonis, quæ in has Tabulas fuit relata: Lex autem Solonis permittebat furem ſimpliciter licere occidere, & inter perſequendum vulnerare, ſi quis vellet, tum quia ipſa explicatio & allegatio hujus legis apud Ciceronem, Senecam & Auguſtinum evincit non ſimpliciter eſſe eandem cum Lege Hebræa, adeoque falſum eſt requiſitum fuiſſe, ex illa lege. XII. Tab. ut is qui

dus ideo duntaxat quia rem furatur.

Legis Hebrææ de Nocturno Fure expoſitio.

Lex XII. Tab. de Fure nocturno & Lex Hebræa de eodem diſcrepant.

qui furem deprehendiſſet maximè noctu cum clamore id teſtificare debuerit; Rectè autem dicit legem illam Hebræam de puella cui vis illata in agro Devt. XXII eſſe huic ſimilem aliqua ratione, & cum illa Lege allegata Devt. XXII. ℣ſ. 25. convenit lex illa, quæ legitur apud Diodorum Siculum l. 1. Bibliothecæ, quam Ægyptiis tribuit.

Ad Th. XiII.

OBSERVATIO.

Lex Evangelica, quam hic denuò Author obtrudit plus non exigit Moſaica in præſenti Argumento.

Legem Evangelicā ſi qua ſit perfectiorem non eſſe Moſaica rurſus adſtruitur.

HIc Author iterum graviter hallucinatur (1) legem Evangelicam ingerendo, atq; dicendo illam eſſe perfectiorem lege Moſis, & plus exigere quàm illam. Ut enim nō datur lex Evangelica, ita illa non perfectior dici poteſt illa perfectiſſima morali neq; plus exigere, cum nihil perfectius poſſit dari typo ſanctitatis divinæ. (2) Malè ſententiam ſuam probando, confirmare enim illam nititur ex Chriſto Paulo reſpiciendo ad locum Matth V. & I. Cor. V. ℣ſ. 5. prior enim locus nil facit pro Grotio, quia Chriſtus non ſimpliciter vult nos deſerere tunicam & pallium, ſed ſaltim ſecundum quid, in quantum concurrit affectus ultionis, qui ut in vitio, ita à Chriſto prohibitus eſt. Locus autem Pauli non fa-

Grotio:

Grotio: tum quia non reprehenditur illa incruenta contentio, ut vocat Grotius in judicio ſimpliciter, ſed ſaltem poſitis quibusdum circumſtantiis illam vitiantibus; tum quia iſtæ contentiones erant cum contemptu virorum Chriſtianorũ, qui vel arbitri vel judicis partes potuiſſent ſuſtinere; tũ quia iſta contentio facta fuit inter fratres, adeoq; cum defectu Chriſtianæ charitatis fuit conjuncta; tum quia facta fuit coram infidelibus in ſcandalũ eorum, fratre tanquam actore trahente in jus alterum, & ob vilia etiam quandoque in quorum comparatione ſatius erat abſtinere à judicio quàm in illo contendere. (3) Confusè differendo. Nam 1. dicit, ſi res ſervari poteſt, ut non videatur periculum faciendæ cædis, poſſe aliquem contra invaſorem agere defenſione: ſi verò periculum ſit, omittendam eſſe rem. At hoc ipſum non eſt juris peculiaris Evangelici, ſed communis ſupra tacti in theſ. 12. 2. Putat etiam cum periculo faciendæ cædis juxta legem Evangelicam poſſe aliquam rem recuperari, ſi ſit magna & in judicio non reparabilis. At ſi in lege Evangelica ſimpliciter prohibitum eſt cædem facere, ut recuperetur aliquid, etiam in tali caſu prohibitum erit. Deniq; 3. abſurdum eſt, quod dicit interpretationem Evangelicã paulatim cœpiſſe ad ſeculi mores accommodari, quaſi ſcil. interpretatio quam ipſe ſibi fingit, eſſet vera, & cũ hodiè ſtatuitur licere furem nocturnum, qui aggreſſor eſt interficere, receſſum ſit à lege Evangelica & ejus ſenſu ac interpretatione,

cùm

cum probandum prius fuiſſet Grotio iſtam interpretationem quam probat ſubſiſtere, ſenſum talem eſſe locorum adductorum.

Ad Th. XIV.

OBSERVATIO.

Lex quidem civilis permittens aliquid non omnem ſtatim culpæ rationem tollit, interim tamen latiùs ſe porrigit, quam Grotius exiſtimat, nec ſuſpendium furum invidiosè videtur exagitandum.

HIc occurrunt quædam probè expendenda. Diſquirit Author num lex civilis, ſi permittat furem interfici à privato, ſimul etiam præſtet, ut id ab omni culpa ſit liberum, & minimè concedendum eſſe exiſtimat: Rectè quidē tum quia lex civilis nondū præſtat ſecuritatem conſcientiæ, & proinde optādum eſſet, ut cum lege divina ſemper componeretur, & ad illam prius examinaretur; tum quia lex civilis ſaltem fori eſt externi atque reſpicit impunitatem, quam plurima autem quæ levia æſtimantur in ſocietate civili delicta permittit: tum, quia eo ipſo quo Author dicit legem civilem permittere, agnoſcit non propterea illum cui permittitur aliquid eſſe ab omni culpa liberum in foro conſcientiæ, non ſolùm quia permiſſio ſuos habet gradus, ſed etiam, quia plerunque, quod permittitur

tur lege civili in ſe quidem dejationem quandam habet à lege divinâ, ſed permittitur lege Civili quoad impunitatem tantum; vivitur enim inRomuli fæce, nõ in idealiRepublicaPlatonis. Sicut autem eâ ratione rectè diſputat, ita deinde hoc ipſum principium malè applicat, dicendo legem jus necis non habere ex quovis delicto in omnes Cives,ſed demum ex delicto tam gravi,ut mortem mereatur, & probabilem eſſe Scoti ſententiam, fas non eſſe quenquam ad mortem damnare, niſi ob delicta,quæ lex perMoſen data morte punivit, aut quæ his paria rectâ æſtimatione. Verùm lex utique jus necis habet in omnes Cives ex quovis delicto, ſi ſcil. attendatur ad utilitatem publicam; neque enim ſemper punitio debet fundari in atrocitate delicti, ut morti proportionetur, ſed quandoque non attenta intenſione vel remiſſione illius ex intuitu boni publici jus illud necis exerceri poteſt; poſſunt etiam Circumſtantiæ ita veſtire aliquod peccatum, ut ſeverius in illud advertendum ſit, quam aliâs ſi ſpectaretur extra illas nudè, ſic fuſte cædebatur ad necem qui aliquid ſurripuerat ex caſtris, teſte Polybio, requirente hoc diſciplina militari; quæ ſtrictiſſima eſſe debet. Secundò falſum eſt non niſi ob delicta, quæ lex per Moſen data morte punivit, & paria poſſe aliquem occidi; ſupponitur enim hic unum atque alterum quod non concedi poteſt. Nempe I. cum Piſcatore, Zeppero, Maccovio, &aliis quibusdam Calvinianis, quod quàmvis in quibusdam

Leges ius necis habent ex quovis delicto.

Supplicia non ſunt prohibita in iis delictis, quæ Moſi non capitalia.

dam non obtineat lex forenſis Moſaica in hodiernis Rebuspublicis & Regnis, tamē ad minimum obtineat, aut perpetuò obtinere debeat in judiciis criminalibus, aut ſaltem in pœnis capitalibus, quod non conſiſtit cum ſtatu populi in N T. & libertate chriſtiana. Supponit ſecundò jus aliquod conſtitutum à ſumma poteſtate, non eſſe paris hodie authoritatis cum lege Forenſi Moſaica, ſi aliqua contrarietas inter illa appareat; quamvis enim materialiter in genere ſc. exempli & doctrinæ Lex forenſis præferenda ſit omni Juri extraneo, cùm ſit divinæ perfectionis & authoritatis; in genere tamen legis qua talis, ſeu formaliter ita dictæ, non eſt præferenda juri Civili, cum DEUS non præſcripſerit magis Imperio Germanico jus Moſaicum, quàm Anglicanum vel Suecicum. Denique ſupponit legem Moſaicam ſolam animam tranquillare, & determinare rationem pœnæ & ſupplicii pro omni loci & tempore, cùm tamen hoc ipſum fecerit ſaltem pro determinato tempore, loco & ſtatu. Hinc rectè contra Jura Forenſia aliquid conſtituitur, ſi ſalus populi ſuprema & utilitas publica hoc ipſum requirat. Quod autem Author ſollicitat legem illam pœnalem de ſuſpendio furum, hoc quidem à nobis probari nequit, quamvis non negandum ipſum Lutherum in Epiſtola ad Spalatinum huc inclinaſſe. Nam notitiam divinæ voluntatis, quæ ſola animum tranquillat, poſſe haberi ex illa lege, quæ mortis pœnam in furem non conſtituit, falſum eſt. Lex enim

Legum civilium à Summa Poteſtate hodie ſancitarum, & Legis Forenſis Moſaicæ æqualis eſt Autoritas. Lex Moſaica pro omni ſtatu animam non tranquillat.

Capitalia furum ſupplicia, nitente in contrariū Grotio approbantur.

illa

illa de non occidendo fure, eſt lex aliqua forenſis pro certo tempore, loco & ſtatu, ex qua non poteſt haberi perpetua voluntatis divinæ notitia, ut proin arbitrio Magiſtratus hoc ipſum hodie cenſeatur eſſe relictum. (2) quàmvis quædam loca adducantur etiam ex V. T. à noſtris, quæ videntur militare contra Grotiũ & notitiam divinæ voluntatis pandere in hoc caſu, quod ſc. fures poſſint ſuſpendi vel capitaliter puniri; an tamen ad demonſtrationis vim usque pertingant & non intra probabilitatis terminos ſubſiſtant diſputari poſſe cenſemus. Sic urgetur quidem lex illa Exod. XXII. verùm illa loquitur de perfoſſore, de eo, qui habetur pro aggreſſore. Sic adducitur judicium Davidis II. Sam. XII. vſ. 5. verum & illud non invictè cõſtringit; tum quia poteſt accipi de extraordinaria quadam pœna ex ſingulari ſeveritate à publica poteſtate decreta, à qua ad ordinariam non legitimè concluditur: maximè ſi conſideretur in populo Judaico ordinarie non ſupplicium capitale, ſed Reſtitutionem tantum ſub majori Quantitate obtinuiſſe; tum quia illud ipſum factum, cui decreta fuit mors, non habuit rationem ſimplicis & meri furti, ſed rapinæ; tum quia, ſi de ordinaria pœna accipiatur, nondum concluditur quod concludendum: quia talis mors intelligitur, quæ conjuncta erat cum reſtitutione quadrupli, mors autem propriè ſic dicta non poteſt ſtare cum reſtitutione quadrupli, cùm disjunctivè aut mors aut reſtitutio quadrupli ſeorſim ſufficienter

Notitia divina voluntatis de ſuppliciis furum ex Scriptura an ſolidè à quibusdã concludatur?

adæquetur delicti atrocitati, poſtquam enim David dixit: *Vivit Dominus, quoniam filius Mortis eſt, Vir qui fecit hoc*, confeſtim addit, *ovem reddet in quadruplum, eo quod fecerit Verbum iſtud & non pepercerit*: ubi obſervant Interpretes, quod vox Arbagthaim ſit dualis, & reddunt bis quatuor, hoc eſt, pro unâ reddet octo, quatuor ex præſcripto legis Exod. XXII. ℣ſ. 1. & alias quatuor ob indignitatem facti majorem, quòd pauperi abſtulerit Agnam quæ delicium Viri illius, quod dives abſtulerit, cui tot greges & armenta erãt. Non videtur autem tam ampla reſtitutio & Mortis ſupplicium junctum reſpondere ſubductioni illi, imò ſi τὸ Arbagthaim exponamus cum Rabbinis de Reſtitutione Quadrupli conformiter legi Exod. XXII. ℣ſ. 1. excedere tamen adhuc ſententiam dici poſſet, potiusque pronunciando Davidem non intendiſſe ultimum Capitis ſupplicium, quàm phraſi *filius Mortis Vir faciens iſtud* intendiſſe verſari talem in gravi periculo, ſeverè eſſe puniendum & affligendum; prout aliâs filii Mortis in ſcripturâ dicuntur expoſiti magnis periculis & afflictionibus Pſalm. LXXIX. ℣ſ. XI. & Pſ. CII. ℣ſ. 21. neque furtum unius agnæ capitali dignum eſſe Supplicio dici poteſt, cum nec hodie tantus Rigor obſervetur; potius itaque intelligenda eſt juxta phraſin Hebræam, graviſſima aliqua non tamen capitalis pœna, prout vocabulum mors eo in ſenſu occurrit Jud. XVI. ℣ſ. 16. & aliâs non tam capitale, quam aliud aliquod grave ſupplicium nomine

ne mortis in Scripturâ deſignatum, ut docent loca Baruch. II. verſ 7. & cap. III. verſ. 4. Quapropter commodius forſan urgeretur ex Scriptura juxta Grotium pro notitia divinæ voluntatis in capitali furum ſupplicio locus Gen. XXXI. ẏſ. 32. ubi Jacobus dicit: *furti reum necandum eſſe coram fratribus ſuis.* Ex quo colligitur, furtum etiam ſimplex puniri ſupplicio Capitis juſtè & ad voluntatem divinam. Non enim Jacob præjudicio ſuo aliquem ſuorum in diſcrimen mortis vocaſſet, niſi rigore juſtitiæ tale ſupplicium exigere potuiſſet. Illuſtratur hoc ex eo, quia hæc juſtitiæ ſeveritas etiam apud Gentiles maximè in ſervos fuit exercita, hinc illud Horatii: *Non furtum feci, non paſces in cruce corvos.* Opinatur quidem Grotius Pœnam Mortis indixiſſe Jacobum, ut in ſacrilegio ſecundum Opinionem Labanis. Sed quis credat virum pientiſſimum ſeſe voluiſſe attemperare ſuperſtitioni Labanis, voluiſſe confirmare eundem in Idololatria, voluiſſe hominis vitam æſtimare non ex peccati merito, ſed falſæ opinionis labanicæ Monſtro. Requirentibus itaque Circumſtantiis & Boni publici Conditione furto poſſe pœnam capitalem dictari non abſurdum ducimus; prout Tiberius militem prætorianum ob pavonem ſurreptum Capite punivit, teſte Suetonio.

Ad Th. XV.

OBSERVATIO.

Duellum illicitum eſt in illis caſibus, quæ Author recenſet.

Non licitum eſt certamen ſingulare concedente etiam invaſore dimicandi licentiam.

IN hac theſi Author diſputat de duellis, & duos caſus proponit, in quibus putat à privatis ſine peccato ſuſcipi ſingularem iſtiusmodi dimicationem. Primùm, ſi invaſor concedat alteri licentiam dimicandi, alioquin eum occiſurus ſine dimicatione; Secundò, ſi Rex duos mortem meritos inter ſe committat: quod ſi fiat, illis quidem licere exiſtimat arripere ſpem ſalutis, licet Rex jubens minus rectè officio functus illi videatur, qui debuiſſet potius adhibere ſortem; Verùm errat hîc Author. Nam in primo non putamus licitum eſſe tale duellum: tum quia non eſt in poteſtate invadentis concedere alteri licentiam dimicandi: cùm duellum prærequirat authoritatem publicam, & niſi jubeat Rex cæteris paribus, nullius aliàs ſit hoc imperare vel licentiam concedere; tum quia invaſus non habet poteſtatem accipiendi iſtam conditionem, neque debet peccato cooperari; tum quia talis dimicatio non eſt defenſio, quæ ſola in foro conſcientiæ locum habet, ſed eſt ſuſceptio rei illicitæ, periculoſæ tunc autem rationem defenſionis demum induit, ſi quis expectet invaſoris aggreſſionem, & illam dein occupet. Alter caſus itidem

dem talis eſt, ut in illo peccet & Rex ſive Magiſtratus, & ille, qui illa imperata acceptat, & denique ille Magiſtratus qui ſortem eligit, adeoque negativa planè hîc eligenda. Peccat (1) in tali caſu Magiſtratus, ſive Rex; tum quia proſtituit modum judiciorum divinitus conſecratum; tum quia ille non poteſtatem habet quocunque modo punire reum, ſed eo modo ut juſtitiæ vindicativæ ſatisfiat; tum quia ita quandoque duos nocentes, quorum alter vel minus deliquit vel imbecillior eſt inter ſe committit, ut quandoque à fortiore & magis pœna digno opprimatur ille, qui eſt infirmior, atque minus nocens. (2) Falſum eſt, quod Author dicit, ſi Magiſtratus hoc ipſum imponat, illis licere ſpem ſalutis ita arripere: Nam nec hoc conceden dum, quod ſc. talibus ſit licitum privatim dimicare, nunquam enim (1) licitum eſt ad propriam mortem cooperari. (2) qui reus eſt mortis, ille mortem debet pati, non autem adverſus alium, qui ipſum non læſit, ſeſe tueri, ipſum occidere, atque ita cum morte alterius cæde peccaminosâ impunitatē ſibi acquirere. (3) Talis dimicans cum altero aut facit hoc ipſum tanquam miniſter publicus, aut privat⁹. Prius nō poteſt eſſe, Magiſtratus enim iniqua non poteſt imperare, & ſicut in iniquis patiendis & tolerandis agnoſcendum eſt Imperium, ita in agendis non poteſt admitti, cùm DEO magis obediendum quàm hominibus, & nunquam aliquid faciendum in quo pecces. Si poſterius multò magis peccabit occi-

Rex committens duellatores inter ſe valdè delinquit.

Vti nec is à peccato immunis eſt, qui ſingularem dimicationem juſſu Magiſtratus acceptat.

dendo alterum, & ita conſequendo impunitatem. Tertium punctum quod ſpectat de ſorte, illud itidem non tranquillæ conſcientiam. Si enim duo meruerunt ſupplicium, conſultiſſimum eſt, ut uterque afficiatur eo: partim quia ſatisfieri debet juſtitiæ vindicativæ, quæ reſpectu utriusque exigit pœnam; partim, quia talis ſortitio dicit tentationem aliquam Numinis, & providentiæ divinæ abuſum; partim, quia experientia docuit ſceleratiſſimos quandoque per ſortitionem evaſiſſe, minus ſceleratis ad mortem condemnatis, quale exemplum planè ſingulare Barclajus recenſet in Euphormione. Parce itaque accipiendum illud Ciceronis pro Cluentio: *Statuerunt ita majores noſtri, ut ſi à multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum, ſortitione in quodam animadverteretur, ut metus ad omnes, pœna ad paucos perveniat.* Diſpar enim ratio eſt talis ſortitionis in ſtatu civili, ubi judicia vigent, & juxta illa negotium poteſt expediri, & in ſtatu militari, ubi leges ſunt rigidiores, & quandoque ad hoc medium acceditur. Nec obſtat, ſi ſecundo membro reponas (1) licere utique ad propriam mortem cooperari interveniente authoritate publica. Si enim hoc non liceret, non liceret ire in carcerem, non ſcandere ſcalam ad patibulum, (2) minus malum utique eligendum eſſe præ majori; dimicationem autem quæ adhucdum ſit cum ſpe evadendi præferendam eſſe morti certæ: & tandem (3) ut Lipſius colligit: Si licet Regi vel

Sortitio à vindicativa Iuſtitia eſt ſemovenda.

Exceptio ad membrũ ſecundum;

vel Magiſtratui occidere, licere etiam tali vel tali modo & manu. Et ſi hoc liceat, etiam licere reo acceptare, quod Magiſtratus imperavit. Primum enim non concludit, quia quando ad mortem propriam cooperari negatur, non ſimpliciter de omni pœna quæritur, aut de præparatoriis ante mortem auxiliis, ſed de cooperatione proxima ad mortẽ ipſam, quæ à nobis cenſetur eſſe peccaminoſa. Non ſecundum, Mors quidem certa eſt magis malum, quàm ſpes illa ſalutis, verùm eſt majus malum pœnale, hoc autem participans ex malo aliquo peccaminoſo morali, adeoque comparatio inſtituitur in diverſo genere mali, in quo non procedit canon. Non tertiũ, falſum enim eſt, ſi Magiſtratui licet occidere, E. licet omni modo & manu. Si enim liceret omni modo, liceret etiam crudeliſſimo modo. Deinde licet occidere tali manu, quæ non peccat, qualis eſt manus carnificis aut miniſtri, non autem manu rei, ubi ſemper intercurrit peccatum. Denique poſito judici hoc licitum eſſe, quod nunquam concedi poteſt, non tamen poterit hoc ipſum reus vel ob conſcientiam ratiocinantem in oppoſitum, vel ad minimum ob conſcientiam dubitantem; quicquid autem fit ex dubitante aliqua conſcientia, id quia eſt peccatum, non ſuſcipiendum eſt.

Diriminitur prima. 1.

CAPUT II.

IN hoc capite agit Author de eo, quod noſtrum eſt, & illud dividit; & deinde de initiis proprietatis, quomodo illud quod ab initio commune fuerit factum fuerit proprium differit, modosque occupationis ratione objectorum definit, ubi aliquoties graviter impingit contra prima Theologiæ vel Hiſtoriæ ſacræ principia.

Ad Th. II.

OBSERVATIO I.

De Collatione Juris generi humano primitus & Noachi tempore factâ, quaſi omnia communia fuiſſent, differit Author citra aſſenſum Doctorum.

Proprietatis Exordium.

HIc Author planè monſtroſè diſputat. (1) errat dicendo, Deum humano generi generaliter contuliſſe jus in res hujus inferioris naturæ, ſtatim à mundo condito, & iterum eodem reparato. Nam primò ſupponit omnia fuiſſe primitus communia, Dominio & proprietate excluſâ, & DEUM homini generaliter contuliſſe jus in res inferiores, quod cum Hiſtoria ſacra non exactè convenire videtur; non enim contulit homino generi jus, ſed Adamo, quamvis autem in Adamo extiterit totum genus humanum, & ille acceperit benefici ailla

non pro ſetantùm, ſed etiam pro poſteritate ſua, nihilominus primò fuit ipſi collatum jus in res, quod deinde derivandum erat per modos transferendi ad poſteros; etſi Dominium comune admittatur reſpectu totius Generis humani, non tamen illud privato fuit ſimpliciter oppoſitum, nec ſi Hominem Deus indefinitè conſtituit Dominum, adhuc conſequens erit, quod nectit Grotius. (2) quod de mundo reparato dicit, itidem admitti nequit; nam Noacho contulit Deus jus in res hujus inferioris naturæ, qui deinde totum hunc orbem hæreditatis inſtar diviſione facta reliquit ſuis filiis, teſte Epiphanio in Anchorato, Euſebio in Chronicis, cujus hæc ſunt. *Noverunt omnes juſtum Noë, reliquias mundi factum poſt diluvium. Cum igitur relictus eſſet, ipſe & tres filij ipſius, ut qui juſtus eſſet, & filios ſuos pios efficere conaretur, ut ne in eadem mala inciderent, ſicut ij qui in duluvio perierant, non ſolùm per doctrinam illis pietatem propoſuit, ſed etiam per jusjurandum ab uno quoq; ipſorum benevolentiam erga fratrem exegit. Et divi-dit quidem, velut hæres mundi à Deo conſtitutus, tribus filiis ſuis univerſum mundum ſub ſortem miſſum, & unamquamq; partem juxta ſortem ſingulis diſtribuit.* Philaſtrio in Recenſione hæreſeωn, qui ſcribit. *Sunt quidam hæretici, qui de diviſione Orbis terræ & portione habitationis non rectè ſentiunt: diſputantes quòd Græci caperint aut Ægyptii, aut Perſæ deſcribere Orbem terræ univerſum,*

Et Progreſſus.

non beatus Noe filiis ſuis tribus poſt diluvium diviſerit, dederit ac definierit & partierit Ordine, de quo plura in Collegio noſtro Hiſtorico Tertiò quemvis confeſtim arripere potuiſſe quod vellet ad uſus, & talem uſum fuiſſe vice proprietatis abſurde dicitur, ſi de conſumtibilibus ſit ſermo, nam in conſumtibilibus uſus rei præſupponit proprietatem: quomodo enim rem poſſum conſumere aut deſtruere niſi ſuppoſita antecedanea proprietate? ceſſante quippe Dominio ceſſat etiam jus conſumendi. Sed hauſit hæc Grotius non ex Scripturis, verùm Dd. Scholaſticis, & communi illo falſo principio *de jure naturæ omnia fuiſſe communia.* quod ipſum ipſi Scholaſtici coacti ſunt agnoſcere non eſſe ſatis ſolidum, quia ſi de jure naturæ omnia eſſent communia, proprietas repugnaret juri naturæ, adeoque eſſet illicita: hinc ipſimet diſtinguunt atque emolliunt, dicendo, fuiſſe communia negativè tantùm, quatenus natura ipſa nulli privato alicujus rei dominium applicuit. Molina etiam exiſtimat lumen naturæ dictare quidem potuiſſe, neceſſariam eſſe diviſionem poſt lapſum, & obligationem ad illam faciendam, non tamen potuiſſe fieri ab ipſa natura, ſed debuiſſe invenire vel conſenſum communitatis, vel Principis, ut authoritate ejus diviſio & modus illius decerneretur. Imò ex modernis ſunt qui hoc rejiciunt & ulterius progrediuntur, dicendo, illud axioma *de jure naturæ* omnia eſſe communia ita eſſe accipiendum, ut intelli-

Iure naturæ non omnia fuerunt communia.

telligatur de jure illo naturali, quod Juſtinianus deſcribit, quatenus dicit jus commune hominibus & beſtiis; quo ſenſu diviſio rerum & dominiorum non eſt de jure naturæ, quia eſt propria hominis, prout differt à bruto. ſunt, qui ab Abelis & Caini temporibus privata dominia deducunt, illi enim fuerunt ſua pecora & compaſcua, huic verò agri & ſua ſata; & de Caino refertur, quod primus agris terminos poſuerit, legatur Seldeni Mare clauſum lib. 1. cap. 4.

Ad Th. II.

Observatio II.

Status, quem Grotius pingit, non fuit durabilis.

ERrat Author longè gravius dicendo illum ſtatum durare non potuiſſe, ſc. communitatis, niſi homines in magna ſimplicitate perſtitiſſent, aut vixiſſent inter ſe in mutua quadam animi charitate. Et vult primum probare exemplo Americanorum, alterum Eſſenorum & deinde Chriſtianorum. Verùm hæc planè ſunt abſurda. Nam (1) putat ſtatum talem fuiſſe durabilem etiam poſt lapſum poſita ſimplicitate & eximia charitate. Atqui hoc merè dicitur, non probatur, neque concludit 1. exemplum Americanorum, tum quia non poteſt ex Hiſtoria demonſtrari, ibi obtinere iſtiusmodi communitatem quam propugnat Grotius: Hoc quidem

Status communionis ut nunquã fuit, ita nec durabilis dici potuit.

In adductis etiam exemplis non deprehenditur.

dem certum eſt, quod major obtineat communitas, quàm penes nos, non tamen ibi omnis rerum & dominiorum diviſio locum non habet; tum quia abſurdiſſimum eſt argumentari ab Americanis, qui inſtar brutorum vivunt, ad Civitatem & ordinem illi debitum: quia ipſe Ariſtoteles jam pridem præſtruxit huic argumento, iſtiusmodi exempla removens tamen impertinentia, & natura tales homines beſtiales appellans. (2) ſecundum exemplum non quadrat nempe Eſſenorum; de quibus Scaliger, Druſius. Junius, Scultetus & alii, non enim hoc laudabile fuit in Eſſenis, ſed vituperio dignum: tum quia Divinum jus vult, ut aliquis non ſua quærat, *ſed etiam quæ aliorum ſunt ſpectet*, ad Philipp. II. quod neglexerunt Eſſeni; tum quia jus naturæ oſtendit non nos nobis natos eſſe, ſed noſtri partem Patriam vindicare, partem parentes, partem amicos teſte Cic. 1. Off. tum quia hoc otioſum vitæ genus accedit voluptario, quod Epicurus præſcripſit, obſervante Plutarcho. Sanè ſectam hanc Eſſenorum, quæ veſte utebatur alba, nec prius mutata donec penitus conſumta, quæ ita averſabatur communionem, noſter Chemnitius reprehendi ſtatuit à Paulo Coloſs. II. 8. Judæos fuiſſe Philo & Joſephus docent, ſuperſtitionibus deditos pingit Hiſtoria. (3) Tertium exemplū non quadrat, nempe Chriſtianorum, qui Hieroſolymis habitabant, tum quia non omnia habebant ita cōmunia ut vult Grotius, fuerunt enim ipſis diſtin-

ctæ

ctæ ædes, cum per ſingulas cibum ſumſerint Act. II. 46. tum quia commodè hoc ipſum poteſt accipi, quod omnia habuerint communia quantum ad uſum, manente aliqua proprietate. Hinc Maria Marci mater retinuit domum ſuam, ut conſtat ex Act. XII. 12. tum quia & horum ſtatus non fuit durabilis, quamvis enim hoc ſuſceperint ideò ut vendiderint omnia, quia inſtabat excidium urbis, & in commune contulerint, non tamen hoc ipſum faciebat ad durationem & conſtantiam, undè egeſtas anticipavit apud plures, ut etiam Eleemoſynæ fuerint propterea Hieroſolymitanis colligendæ.

Ad Th. II.

Observatio III.

De primo homine extra terminos revelationis periculosè philoſophatur.

GRaviſſimè errat Grotius diſſerendo de primis noſtris parentibus, quaſi nullam unquam inſpexiſſet Scripturam. (1) Dicit, ſimplicitatis argumentum præbere nuditatem, & fuiſſe in primis hominibus magis Ignorantium vitiorum, quàm cognitionem virtutis, hanc ſimplicitatem dici ἀφθαρσίαν Philoni, ἁπλότητα Paulo. (2) differit de arbore vitæ & arbore ſcientiæ boni & mali, (3) adducit dictum Eccleſiaſtæ VII. de primo

mo homine condito, atque ex hoc vult colligere ſtatum communitatis omnium eſſe durabilem poſita ſimplicitate, locumque habuiſſe vel maximè in ſtatu integritatis. At (1) etiam hoc falſum eſt: nam non ſolùm in ſtatu deſtituto, ſed etiam innocentiæ obtinuit diviſio rerum & diſtinctio dominii: quod probat tum fundamentum diſtinctionis, lex ſcil. de non furando Adamo data, & cordi inſcripta: Quomodo enim poteſt juberi, ut aliquis non furetur, ſi non ſupponatur rerum proprietas? tum exercitium virtutum vel maximè in primo homine locum habens, inter quas & juſtitia & liberalitas, quæ nõ poſſunt nõ ſupponere diviſionem rerum, hinc Martinus de Eſparza Artieda lib.8. quæſtione 42. art. 8. ſcribit; ſublatâ rerum diviſione nullum aut vix ullum ſupereſſe locum liberalitati, beneficentiæ, gratitudini & ſimilibus virtutibus, quarum opus ſit aliis erogare de proprio, defuturum itaque maximum humani generis decus & ornamentum & mutuæ beneficentiæ ac charitatis vinculum. quis ergò hoc decus negabit ſtatui decentiſſimo? tum denique ipſe ordo, cujus Deus author eſt, debuit enim eſſe familiarum diſtinctio in ſtatu integritatis, ſi perſeraſſet Adamus in illo, & conſequenter etiam bonorum; Advocemus Caramuelem qui aliquid, ſed non totum dicit & ſequentia prodit lib. 2. Theol. moralis pag. 206. *Alij credunt Deum feciſſe homines directos & proprietarios dominos totius orbis terrarum, & jure*

Dominiũ cum proprietate in ſtatu etiam integritatis perennaſſet.

& jure naturæ conſtantis & integræ omnia fuiſſe in pœnam culpæ revocatæ. Huic ſententiæ videtur ſubſcribere Scotus in 4. diſt. 15. queſt. 2. art. 1. concl. 1. & 2. unde jure naturæ lapſæ non ſunt omnia communia. Sed hoc aſſertum ſubſiſtere non poteſt, in opinione eorum, qui dicunt jus naturæ eſſe irrevocabile & perpetuum; quoniam ſi tale eſt, abrogari non potuit. Cæterùm, cùm in mea jus naturæ ſit actus liber DEI eodem modo de illo ac de reliquis liberis DEI actibus philoſophabor. Nota quæ dixi Commentary in Reg. Bened. num. 19. Diſplicet tamen hæc opinio, quia univerſaliter affirmat omnia futura fuiſſe communia, ſi Adamus non peccaſſet, quod demonſtratur eſſe falſum. Primò quia etiam in ſtatu innocentiæ, imò & naturæ puræ, Petrus eſſet ſuarum actionum particularis dominus, ita ut illis dominaretur ſolus exclusis quibuslibet aliis. Secundò, eſſet etiam particularis dominus ſubſtantiarum, quas de novo produceret; putà, filiorum, quos gigneret, animalium, & metallorum quæ de novo produceret induſtriâ artificiali. Tertiò, quia nullâ lege tenerentur homines in ſtatu innocentiæ agere vitam communem, poſſentque dominia dividere majoris commoditatis gratia: & fortè erant facturi, ſi culpa non proſtraviſſet naturam rationalem. Erroneum autem eſt, quod putat ſimplicitatis indicium in Adamo fuiſſe nuditatem illam: cùm fuerit argumentum puritatis in affectibus, optimi temperamenti in corpore, non indigente o

Nuditas non fuit ſimplicitatis argumentum.

perimento. Erroneum eſt quod fingit Adamum ſimplicem infantili ſimplicitate, quæ mentis eſt inopia, & redundat in ipſum DEUM; quòd dicit hanc ſimplicitatem vocari ἀφθαρσίαν, ἀφθαρσία enim non eſt ſimplicitas ſed immortalitas, hinc Budæus verba illa vertit Sap. 2. v. 23. *Deus creavit hominem ad naturam non interituram*; vocari ἁπλότητα ab Apoſtolo: nam ſi concedamus ad illam reſpici, non ſimplicitas infantilis notabitur voce ἁπλότητος, ſed ſimplicitas æquivalens integritati, candori, & ut ipſe dicit oppoſita vafræ calliditati, puritas fidei non permixta Judæorum vel Philoſophorũ erroribus. Unde etiam Arabs, Ambroſius & Auguſtinus pro ſimplicitate legunt caſtitatem & puritatem; percurrantur omnes Epiſtolæ Paulinæ in quibus aliquoties hæc vox occurrit, nunquam tamen illa ſignificatio, quam Grotius comminiſcitur comparebit, quinquies uſurpatur in laudatâ Epiſtolâ ſecundâ ad Corinthios, at nè ſemel illâ probare poterit intentum ſenſum, quem ipſe hîc fingit.

Arbor vitæ cujus rei ſymbolũ. Erroneum eſt, quod arborem vitæ putat fuiſſe ſymbolum tantùm cultus divini: non enim dicta eſt arbor vitæ tantùm ſymbolicè per modum ſignificationis, ſed effectivè, quia verè virtute naturali prædita erat conſervandi vitam primi hominis: Et loci ex Proverbiorum capite tertio verſiculo 18. nec non ex Apoc. 22. ℣ſ. 2. non conducunt: non primus; quia quamvis cum Ebræis Druſius accipiat illum de ſapientia divinitus diſpenſata, & al-

ludi à Salomone ad Paradyſiacam arborem opinetur, nondum tamen evictum, illam arborem vitæ fuiſſe unicè unici cultus divini ſymbolum, commodiusque intelligi poſſet de ſapientiâ hypoſtaticâ, ut quidam Patres acceperunt, quo ſenſu non poterit dici lignum vitæ ſub ratione ſymbolicâ cultus, ſed radicis & principii omnis illius vigoris, qui in ramis, hoc eſt fidelibus conſpicitur. Alter non quadrat, quia pariter de Chriſto ab Orthodoxis accipitur. Sic abſurdum & erroneum eſt, quod dicit de arbore ſcientiæ boni & mali, quaſi fuerit ſymbolum artium variarum, ad quas homines applicuerint animum; longè enim aliter ſenſerunt de hac arbore Auguſtinus in Geneſi ad litteram D. cap. 15., aliter Theologi, qui putant ipſam appellatam ita fuiſſe, partim ratione finis à Deo intenti, ut eſſet quaſi ara DEI & templum, in quo experiretur homo, quàm bonum eſſet DEO obedire & quàm malum rebellare; partim ratione eventus, qui fuit conſecutus; Erroneum denique eſt, quod dicit Salomonem reſpicere ad illam ſimplicitatem, quando dicit: *DEUS creavit hominem rectum* Eccleſ. VII. At (1) longè aliud eſt rectitudo, aliud bruta ſimplicitas, (2) Grotius planè hîc inſiſtit veſtigiis Photinianorum, qui hanc rectitudinē ita explicant, ut dicant fuiſſe Adamum ſimplicem & expertem omnis mali; cùm tamen in Hebræo ſit vox Jaſchar quæ rectitudinem, poſitivam virtutum præſentiam notat, ut conſtat ex Deuter. IX, 5. (3)

Simplicitas primorum hominum poſitiva erat virtutum omnium excellentia.

Quæ rectitudo hîc intelligatur ex eo patet, quod opponitur huic rectitudini; ipſos nempe Adamum & Evam quæſiviſſe non contentos inventiones magnas, h. e. tantam notitiam appetiiſſe, quæ exæquaret notitiam ipſius Creatoris. Hæc autem perverſitas opponitur rectitudini in intellectu & voluntate & affectu, quæ proinde in primo homine fuit, non ſimplicitas illa, quam adſcribit cum Joſepho & Photinianis primo homini Grotius.

Ad Th. II.

OBSERVATIO IV.

Studiorum Diverſitas non fuit cauſa cædis.

Ex ſtudiorum diverſitate nec æmulatio nec cædes oriebatur.

Diſſerit Grotius de antiquiſſimis artibus agricultura & paſtu, & dicit, primum vitæ genus fuiſſe violentum, alterum fuiſſe cupidum voluptatis, cui inſervi erit vinum, & concordiam ruptam fuiſſe per ambitionem, unde alii alias terras, partitò poſſederint. Verùm ſi antiquiſſimæ artes fuerunt agricultura & paſtura in primis fratribus, patet, quod diviſio obtinuerit in primo mundi quaſi exordio. Nam ita Abelus habuit dominium in oves, Cainus in agros, monſtrante ipſa natura, Adamoque diverſa diverſis tribuente. Non demonſtrari autem poteſt ex ſtudiorum diverſitate æmulationem & cædem eſſe ſecutam, ut iterum ſecurè ſupponit

ponit Grotius. Non enim ſtudiorum diverſitas, ſed malus animus Caini cædem illam procuravit, neque verum eſt quod talis fuerit vitiorum ſucceſſio, ut in primo mundo regnarit tyrannis, in mundo per diluvium purgato Cupido voluptatis; tum quia hoc nulla authoritate aut teſtimonio demonſtrari poteſt; tum quia Scriptura voluptatis cupidinem & luxuriam etiam tribuit primo mundo, ut disertè conſtat ex Matth. XXIV. 38. tum quia ſupponere videtur vinum non fuiſſe primi mundi hominibus. Quis verò neget vites extitiſſe ante diluvium ex primâ rerum Creatione? quis credat ſi concedamus pios abſtinuiſſe ab Uſu quidem vini, ſed non uvarum, Cainitas non potu hoc uſos, ebrietatem ex illo prætuliſſe ſobriæ menti & ſpumantes hauſiſſe pateras in Veneris incendium?

Ad Th. II.

Observatio V.

Quæ de concordia rupta & hominum ſocietate diſſerit, ſine fundamẽto prodit.

Dicit ambitionem rupiſſe concordiam, cujus ſignum turris babylonica, quod probari nequit; nam dicunt illi ædificatores; *Agite laterificemus lateres &c. Et faciamus nobis nomen ne fortè diſpergamur ſuper facies omnis terræ*: non itaque ambitio rupit con-

Per diluvium repurgati mundi concordiam non rupit ambitio.

concordiam, ſed concordia potius vitioſa oppoſuit ſe divino Conſilio de diſperſione populorum. unde Interpretes hæc verba quidem dupliciter accipiunt vel *antequam diſpergamur*, vel *nè diſpergamur*, quæ poſterior verſio magis placet quibusdam, ut intenderint ſe munire adverſus diſſipationem, quàm metuebant, vel pugnare voluerint ex hâc turri communibus viribus nè diſſipentur: non tantum, quia Ebræo textui & Chaldæo Interpreti conformis, ſed etiam cum antecedentibus & conſequentibus probè cohæret. Dicit poſtea inter homines vicinos manſiſſe non pecorum ſed terrarum communionem, quia tanta in exiguo hominum numero latitudo terrarum, ut ad multorum uſus ſufficeret. Verùm & hoc ſine ſolida probatione dicitur. Dicit, tum demum in familias diviſos eſſe homines, quod itidem non probat, & contraria patent ex Collegio noſtro Hiſtorico. Abſurdiſſimum autem eſt, quod dicit hæc petita eſſe ex ſacra hiſtoria, & convenire cum his quæ Philoſophi & Poetæ de primo ſtatu prodiderint, qui nocuæ fuerunt in hoc puncto.

Ad

Ad Th. II.

Observatio VI.

Non admittitur quod primi homines non etiam terram coluerint, & citra artium inventionem & uſum vitam exegiſſent.

Denique erroneum eſt, quod in hac theſi dicit, homines non contentos veſci ſpontè natis, vitæ genus exquiſitius delegiſſe, atque ita in proprietatem iviſſe. Falſum quippe eſt, homines ſaltem comediſſe ea quæ ſpontè ferebat tellus, antra habitaſſe, inceſſiſſe ut Faunos. Sanè Adamus debuit hortum Paradyſi non ſolùm inhabitare, ſed & colere, ut ex cultura viveret Geneſ. II. 15. & ſicut ſine labore faſtidioſo hoc ipſum executus fuiſſet, ſi manſiſſet in ſtatu integritatis, ita poſt lapſum non ſpontè natis fuit nutritus, ſed debuit terram colere. & multo ſudore ſua parare, ut conſtat ex Geneſ. III. 13. & 18. Illiquidum eſt præterea vitæ genus exquiſitius induſtria opus habuiſſe, ita ut illa planè non opus fuerit etiam in ſtatu integritatis. Sanè nemo facilè dubitat, etiam in illo habituras locum fuiſſe artes, opificia, & quidem longè faciliore & feliciore modo & gradu. Denique controverſum eſt res in proprietatem iviſſe pacto quodam aut expreſſo, ut per diviſionem, aut tacito, ut per occupationem: tum quia ſupponitur commu-

Primi homines otioſam vitam non tractarunt.

Quomodò res in proprietatem iverint.

nionem primùm obtinuiſſe omnium, quæ deinde diſplicuerit, cùm tamen illa repugnet Scripturæ, quæ Adamo dominium à DEO conceſſum aſſignat. Et ſanè niſi conſtitutus fuiſſet Dominus ab ipſo DEO, ne minimum quidem licuiſſet ipſi attingere aut conſumere, involaſſet enim dominium DEI, qui orbem condidit, cujus terra & quæ ſunt in illa; tum quia pactum illud vel expreſſum vel tacitum diſputatur; tum quia, quæ de occupatione proponit à quibusdam improbantur, nec omnibus placent, quæ grata fuerunt Grotio.

Ad Th. III.

Observatio.

Mare ſub ratione etiam præcipuarum partiū non poſſe abire in jus proprium ex rationibus ab Authore adductis non concluditur.

HIc Author de mari diſputat, & exiſtimat illud ſumtum ſub ratione integri, aut etiam ratione præcipuarum partium non poſſe in proprium jus abire. Idque vult duabus rationibus obtinere, quarum una petita eſt à maris magnitudine; altera à natura liquidi.

Fieri poteſt mare proprium.

Verùm ſupponit(1)hîc falſum, nempe pactum illud, quod hic ceſſet, & conſequenter ſubſequentem habeat ceſſationem dominii (2) ratio ipſius prima non concludit, tam quia potius

tius oppoſitum poteſt demonſtrari ex illa; Si enim tanta maris magnitudo, ut ad quemvis uſum omnibus populis ſufficiat, conſequens eſt, ſecundum hanc vel illam partem potuiſſe occupari, ita ut alteri non facta ſit injuria, quia & alteri adhucdum reſtat, quod ejus uſibus cedat. Potius itaque concludendum, quia tam ampliſſima gaudet ſufficientia pro omnibus populis, non communionem ſed diviſionem exinde concludendam; quia etiam diviſum huic vel illi ſufficit: tum quia inſtantiâ poteſt retundi ab ipſa terra deſumpta, quæ eximiâ quoque gaudet magnitudine, & nihilominus ob iſtam non indiviſim debuit poſſideri; tum quia ſicut terra conſtat diverſis partibus, quarum quædam ſunt deſertæ, quædam frugiferæ, ita etiam mare diverſas habet partes, quarum quædam abundant piſcibus vel margaritis vel aliis iſtiusmodi, quædam autem carent iſtis. Sicut ergò occcupari poſſint terræ partes frugiferæ, ita mare ſecundum illas partes, quæ cedunt alicui populo in uſum. (3) Altera ratio non concludit, quod ſc. occupatio non procedat niſi in re terminata, aqua autem cum ſit liquida per ſe non terminetur, & conſequenter occupari nequeat, partim quia in hoc argumento committitur μετάβασις εἰς ἄλλο γένος, & ex principio Phyſico concluditur aliquid quod controverſum in Politicis. Non enim mare hic conſideratur reſpectu ſuæ naturæ & qualitatum naturaliter conſequentium, ſed ut habile ad dominium vel non habile: tum quia falſum eſt, li-

quida per ſe non terminari; liquidum enim illud eſt, quod facile alienis terminis continetur, ſuis autem difficulter, ſi itaque poteſt dari terminus aliquis extraneus in liquido, ceſſat ratio ducta à natura liquidi, & ſi obſtat eſſe liquidum proprietati & dominio, obſtabit quoque in quavis re liquida, quod abſurdum: tum quia mare revera utut liquidum tamen terminis eſt circumſcriptum, ut apertè conſtat ex Jobi XXXVIII. ℣ſ. 8. & ſeq. ad quem locum conſulatur ipſe Grotius. An autem mare ſit pars terræ aut majus, de eo videri poteſt Michael Zanardus Bergomas ex Urgnano, qui prolixè hanc quæſt. diſputat. Denique quod dicit non fingendam eſſe diviſionem in mari, nam cùm primùm terræ diviſæ ſunt incognitum fuiſſe mare ſui maxima parte. hoc ipſum an cum veritate congruat meritò dubitari poteſt: tum quia non poteſt concedi Adamo incognitum fuiſſe mare ſui maxima parte; tum quia ſi de Noacho ſit ſermo etiam dici nequit illi mare fuiſſe incognitum, & ſane uti orbem diviſit inter filios, ita etiam mare juxta partes, & ſecundum littora; tum quia non neceſſaria fuit diviſio, quam forſan ſibi imaginatus fuit Grotius, ſufficit diviſio Mathematica, per lineas mentales, quemadmodum terra ſancta per funiculos menſorios fuit diviſa, non materiatos ſed Geometricos, ſeu mathematicas lineas, mente conceptas. Poſito autem commune & indiviſum fuiſſe mare, & primitus non diviſum, admittit tamen Author quæ talia ſunt non diviſione

Mare an fuerit diviſum.

viſione

viſione, ſed occupatione tranſire in jus proprium: ſi itaque occupatio intervenit, ut intervenisſe planum eſt in mari reſpectu hujus & illius partis, tranſiit illud etiam ſecundum hanc vel illam partem in jus proprium. Audiamus hic Satrianenſium & Campanienſium Epiſcopum qui ſequentes ponit Concluſiones pag. 209, 210. *Dico primò, non conſtare authenticè eſſe nunc Principem aut populum, qui alicujus ſit maris dominus titulo donationis divinæ. Scio vix ullam eſſe Monarchiam, quæ non ſupponat revelationes, miracula, & electionem divinam; ſed quia hæc omnia leviter ſolent adſtrui, prudentiſſimè debent refelli. Ubi, ut verum fatear miraculicuſſores faſtidio, & exiſtimo eos qui nugas reducunt ad miracula, eſſe in periculo ut miracula reducant ad nugas. Dico ſecundò, dari in aliquibus parvis maris tractibus non ſolùm morales, ſed phyſicos aut virtuales dominos: nempe in illis, qui olim erant detecti, & hodie authoritate & induſtria publica ſubmerſi aquis, juxta ea quæ dixi ſuprà. Dico tertiò, Non poſſe negari Principibus dominium indirectum in maria, in quantum ipſa ſervire poſſunt ut defendantur terræ quas habent. Cum dominium indirectum concedo, vocem expono. Indirecti dominii nomine non intelligo uſufructuarium, quia de hoc ſtatim agemus, ſed illud quod naſcitur ex directo: habes jus directum defendendi tuam vitam, & indirectum faciendi omnia illa, ſine quibus vita tua ſtare non poſſet: & ſimpliciter Anglorum Monarchia ha-*

de Maris Dominio morali.

bet directum defendendi illam Inſulam, & indirectum faciendi omnia ſine quibus Inſula defendi non poteſt: cumque ipſa in periculo ſit, ſi mare ſit liberum, negari non poteſt habere jus claudendi maria littoribus propriis finitima & quoſcumque peregrinos arcendi, admittendo ſolùm amicos ſub juſtis articulis & conditionibus. Dico quartò, ex hoc indirecto & per accidens, naſci uſumfructuarium ſemper, & etiam aliquando uſuarium. Uſufructuarium quidem: quia, cum poſſint Inſulani arcere à ſuis maribus omnes peregrinos, majus dicendi ſunt habere jus in illius maris ſpolia, quàm peregrini haberent: ergo & poſſe piſcari, lapides pretioſos & gemmas eruere, & uti quibuſcumque rebus in Oceano natis. Sed & indirectum uſuarium nemo negare poterit, qui ſciat illud formaliter in deſtruendi poteſtate conſiſtere, poſſeque quemcunque cum moderamine inculpatæ tutelæ occidere invaſorem, & monumenta erigere quæ utilia judicaverit: unde ſequitur poſſe Inſulanos aut quoſcumque mari proximos populos aggeribus ductis tractus marinos in prata & campos convertere; & tamen non poteſt campus incipere quin mare deſinat. Dico quintò, Reges, qui habent regionum remotarum dominium poſſe cavere & claudere maria intermedia aliis nationibus propter ſecuritatem. Periclitantur enim Indiæ, exempli gratiâ, ſi quibuſcunque gentibus liceret maria noſtra ſulcare, nam expedit nullam claſſem permitti in intermedio pelago, quæ littora invadere poſſet, ſi adpelleret.

Ad

Ad Th. V.

Observatio.

Qui Imperium habet in terras & Aquas ut loquitur Grotius lege impedire poteſt aliquos à captura ferarum, piſcium & Avium.

IN hac theſi diſputat Author de Feris, Piſcibus & Avibus, & ſtatuit illum qui imperium habet in terras & aquas lege impedire poſſe aliquos, ne iſta animantia capiant, & lege hac etiam teneri exteros. (2) rationem adjungit, quia ad gubernationem populi moraliter neceſſarium ſit, ut qui ei vel ad tempus ſe admiſcet, conformem ſe reddat ejus populi inſtitutis. admiſcere autem ſeſe illum, qui intret territorium. (3) objectionem removet, quod in jure Romano legatur jure naturæ aut gentium liberum eſſe talia animalia venari; hoc enim verum eſſe quamdiu lex nulla civilis intercedat eam obſervari debere, juxta ductum juris naturæ, Legem enim civilem poſſe libertatem naturalem circumſcribere. Quod primum punctum concernit, oppoſitam ſententiam defenderunt ex Scholaſticis quidam, dicendo Principem non poſſe prohibere Venationem, quia non habeat poteſtatem ſupra jus naturæ aut gentium quo venatio omnibus permiſſa eſt ad capiendas feras. Atque progreſſi ſunt quidam cum Hoſtienſi, Joh, Andrea

Utrum Princeps Legibus impedire poſſit venationem?

drea

drea Cardinali, Decio & aliis quos adducit Vaſquez, ut ſtatuerint Principem non poſſe licitè venationem in aliquò loco communi etiam ſubditis ſuis prohibere, eamque facultatem ſibi ſoli uſurpare. Idque ex eadem ratione, quia de jure naturæ hæc animalia ſint communia, & fiant primò apprehendentis, cui juri naturæ nullus Princeps poſſit derogare. Sed rectè obſervatur, multa eſſe jure naturæ permiſſa, quæ jure humano certis & juſtis de cauſis poſſint prohiberi, e. g. permiſſus eſt vini uſus de jure naturæ, poteſt tamen febricitanti aut cuidam, qui per ebrietatem furit, prohiberi lege humano. (2) prohibitio poteſt fieri conformiter naturæ, ſi ſc. reſpicitur communis utilitas, e. g. quando feræ procreationi inſerviunt. (3) Princeps ex multis cauſis ſubditis poteſt hoc ipſum prohibere, non ſolùm ex conſenſu illorum, ſi ſc. ceſſerunt juri ſuo, nec ſolùm ſi neceſſarium hoc ſit ad ſuſtentationem Principis ſplendidam vel neceſſitates communes, prout tributa eo fine imponit, nec tantùm ex meritorum intuitu in Rempublicam; ſed vel maximè Princeps hoc jure poteſt uti & prohibere ex eo, quia eſt Dominus, & ſicut habet poteſtatem in bona ſubditorum, quæ ſinguli poſſident; ita multo magis in ea, quæ adhuc communia ſunt, & per occupationem nondum tranſierunt in alterius dominium. Secundò quod concernit rationem & ſubjunctã difficultatem, meritò diſputari poteſt, num jure naturæ & gentium liberum ſit talia animalia

Quare ferarum capeura Iure Gentium conceſſa dicitur jueat?

malia venari, quamdiù lex nulla civilis hoc ipſum prohibet. Non enim præſumendum eſt Legem naturæ inducere confuſionem quandam, & tam laxam concedere licentiam, ut non terminum ponat, quantum unicuique liberum ſit venari & ſibi acquirere. Tertium quod concernit, quando dicit Author etiam exteros teneri, certum quidem eſt ex ratione ſubjuncta, certum etiam eſt ex eo quod Lex civilis poſſit libertatem aliquam circumſcribere. Verum ita (1) Grotius contraria ſtatuit illis, quæ ſcripſit in tractatu de Mari libero, ubi piſcationem vult ſubditos tantùm prohibentis ſtringere, non autem exteros, cùm tamen ſit jus reale, ex quo Princeps habet poteſtatem prohibendi; præterea ſi poteſt aliquis prohibere lege Civili ne feras, beſtias & aves capere liceat, atque hac lege etiam tenentur exteri, de piſcatione erit pariter pronunciandum, quod prohiberi poſſit, de quo prolixè diſputat Grotius contra Seldenum ex ratione hîc ab ipſo allegata & diſcurſu ſequenti. Alia ratio eſt num privatus aliquis poſſit prohibere venationem in ſuo agro vel etiam piſcationem in ſtagno, de quo diſputat Franciſcus Victoria, & negat exteris poſſe prohiberi jus venandi & piſcandi in aliorum terris, & ſtagnis, ex quo conſequens eſt, quod etiam privatus homo idem non poſſit in proprio agro. Quamvis hîc probè diſtinguendum ſit inter agrum munitum & communem, agrum cui hac ratione damnum infertur, & cui non infertur, ablatio-

Grotius à ſeipſo abit.

An ſubditus poſſit venationem prohibere in ſuo agro.

lationem rei captæ, & quidem in pœnam & compenſationem aliquam aliam petitam.

Ad Th. VI.

OBSERVATIO.

Neceſſitas non aperit Jus ad res extraneas ex fundamento Communitatis primævæ.

Author hîc non dextro procedit pede. Nam (1) dicit in graviſſima neceſſitate reviviſcere jus illud priſtinum rebus utendi tanquam ſi communes manſiſſent, quia in omnibus legibus humanis, ac proinde & in lege dominii ſumma neceſſitas videatur excepta. Illuſtrat illud duobus exemplis altero petito ex navigatione, altero ex incendio. Verum ſupponit (1) reviviſcere jus illud priſtinum rebus utendi, tanquam ſi communes manſiſſet aliquâ ratione, cùm tamẽ nulla fuerit comũnitas & conſequenter jus tale reviviſcere nõ poſſit (2) ſupponit legem dominii eſſe computandam inter legis humanas, cùm ſit juris divini, naturalis & moralis: qui enim cordi hominis inſcripſit non eſſe furandum, ille eo ipſo ſuppoſuit dominia diſtincta, & conſequenter jus dominii fundavit. (3) Neceſſitas illa graviſſima non propterea facit, ut dominia non ſint diſtincta, non itaque eo uſque operari poteſt, ut aliquis apprehendat rem alienam; Hinc non admittendum eſt pronun-

Neceſſitas non permittit res alterius occupare ex jure priſtino ſtatus communis.

nunciatum Scholaſticorum, in extrema neceſſitate conſtitutum poſſe accipere rem alienam, qua extremè indiget aliquis ad vitæ ſuæ conſervationem; nec poſſe à Dominio illius rei prohiberi, quia jure ſuo utatur, & quod plus eſt, probabile eſſe non ſolùm in extrema ſed etiam in gravi ſaltem Neceſſitate, morbi, famis, nuditatis, poſſe clanculum aliquem ſurripere ab opulentis, ſi aliter grave illud malum avertere nequeat, juxta Angelum de Clavaſio, Sylveſtrum, Navarrum, Medinam, Covarruviam. Exempla autem non quadrant: tenetur enim in navigatione aliquis conferre in commune, ſi defecerint cibaria, non ex reviviſcentia juris illius primævi communis, ſed ex pacto ſocietatis & charitate, ad quam obſtringitur in tali caſu neceſſitatis: nec exemplum quadrat de domo defendenda orto incendio; tum quia aliàs illud ædificium flamma correptum conflagraret; tum quia Magiſtratus authoritas hîc intervenire poteſt, aut ad minimum præſumitur voluntas ipſius; tum quia non hoc eſt ex reviviſcentia juris alicujus ſuper communitatem fundati, ſed ex jure peculiari defenſionis, quatenus ut me, ita mea quoque licite defendere poſſum in caſu violentiæ externæ. (II) Dicit Author inter Theologos receptam eſſe ſententiam in tali neceſſitate, ſi quis, quod ad vitam neceſſarium eſt, ſumat aliunde, furtum non committere. Atqui hoc ipſum admitti nequit. Falſum autem eſt (1) hanc ſententiam eſſe inter Theologos receptam: non enim inter Orthodoxos

An furtum faciat, ſi quis quod ad vitam neceſſariũ eſt, capit ex alieno.

unquàm recepta eſt hæc ſententia, ſed inter Pontificios, Thomam, quem allegat, Dominicum à Soto, quibus accenſemus Maldonatum, Leſſium & alios conſcientiam laxantes. (2) Utique talis furtum committit. Si enim Lex de non furando, fundata in Dominiorum diviſione, naturalis eſt & moralis, conſequens eſt, ex quacunque intentione & in quemcunque finem aliquis aliquid ſubducat, illum committere furtum. Aufert enim alienam rem invito Domino. (3) Si ſupponeremus cum Grotio res omnes primitus fuiſſe communes, diviſionem autem bonorum ex ſolo gentium jure vel conſenſu pendere, nondum tamen conſequens eſſet talem non peccare aut furtum committere, quia manet adhucdum Lex & jus gentium in quo fundatur illa dominiorum diſtinctio. Non interveniente autem diſpenſatione, quæ in privati talis poteſtate non eſt, peccat quicunque legi ſeu juri etiam gentiũ contravenit. Aliud itaq; eſt peccare & furari talem, aliud talem peccantem & furantem ex intentione neceſſitatis & appetitus veniâ dignum eſſe, prius reſpicit forum conſcientiæ, poſterius forum exterius, in quo utiq; mitius cum tali agi debet III Rationem aſſignat ſuæ aſſertionis, & dicit: hujus definitionis non hæc eſt cauſa, quòd rei Dominus egenti dare teneatur ex charitatis regula, ſed quòd res omnes in Dominos diſtinctæ cum benigna quadam receptione primitivi juris videantur, quod confirmat dictis Senecæ, Ciceronis &c. Verùm ponamus primam

Cauſæ Iuris in res proprias factas expendu-tur.

mam rationem non quadrare, altera tamen non melior eſt, quam Grotius ponit. Pari enim ratione poſſem colligere: ſubjectio ſubditorum alicui Regi cum benigna quadam ratione erit intelligenda, & habebit conditionem quandam tacitam, ſi ſc. Rex debitè imperet, non verò tyrannicè: ſubjecerunt enim ſeſe ſubditi ea de cauſa ut communitas conſervetur. (2) prima ratio ſanè placuit quondam Baſilio & aliis quibusdam: quanquam certũ ſit, aliud eſſe obligationem Domini ex regula charitatis, & aliud eſſe, ſi deficiat regula charitatis apud Dominum, in tali caſu jus egentis; non ſi prius deficiat, propterea confeſtim jus habet egens auferendi quod ex charitatis regula ipſi deberetur, ſed hoc jus habet, charitatem illam urgendi, poſtulandi, petendi, quod ipſum fateri cogitur Grotius in th. 7. (3) Quod de primis diviſoribus dicit, id ipſum itidem non ſubſiſtit: tum quia ſupponit communitatem quandam fuiſſe, quod falſum; tum quia non furtum probaſſent primi diviſores, ſed ex neceſſitate præſcripſiſſent, ut Dominus ſubveniret in tali caſu egenti, & ita reſpondiſſent contra Dominum, non autem pro attrectatione alienæ rei ex parte egentis. denique quod urget ex Seneca, Cicerone & Curtio, illud ipſum intelligendum eſt non de eo, quod neceſſitas facit juſtum, ſed de eo quod facit venia dignum in foro exteriore. Quanquàm autem pro Grotio videatur militare inter alia vel maximè hoc, quod Prov. III ℣ſ. 27. dicatur:

ne cohibeto bonum tuum à dominis ejus, ſc. ab egentibus, tum quia eleemoſyna apud Hebræos dicitur juſtitia, tum quia nos bonorum quæ à DEO accipimus non tam Domini ſumus quàm diſpenſatores: tamen non jus illud reviviſcens propterea admittendum erit, & omnia hæc tantum concludunt. Poſſe rigorem & avaritiam alicujus Dardanarii vel Euclionis caſtigari, (2) poſſe à poteſtate publica, ſi neceſſitas ferat ſumma, extraordinariè aliquam bonorum temporariam communionem introduci. (3) ſtante proprietate poſſe urgeri aliquē, ut diſtribuat eleemoſynas, cùm non tantùm habeant rationē liberalitatis, ſed etiā aliquatenus juſtitiæ, quatenus quis debet hæc ſuo proximo in caſu extremæ neceſſitatis. Longe autem aliud eſt quid in tali caſu licitum ſit Magiſtratui, quæ relatio bonorum ad egenum, quantum ad rem ipſam, & quid liceat ipſi egenti ex reviviſcentia cujusdam juris, in quo ſtatus controverſiæ vertitur.

Ad Th. XI.

OBSERVATIO.

Utilitati innoxiæ quædam inutilia & noxia veritati admiſcet.

Communio utilitatis innoxiæ ſolidis rationibus non aſſeritur.

HIc agit de utilitate innoxia, & exiſtimat illam locum habere, & quidem in ſocietate humana. Verùm (1) illa communio ſive communicabilitas, quæ eſt utilitatis innoxiæ,

noxiæ, non eſt ex reviviſcentia juris communis, quale non datur, ut ſupra oſtenſum eſt, ſed potius ex ipſa talium rerum conditione, quæ in plures uſus ſeſe diffundunt, & quidem citra detrimentum alterius. (2) non poteſt dici jus communionis reviviſcere; illud enim reviviſcit, quod per oppoſitum aliquod fuit oblitteratum, e. g. in hoc caſu per dominium & proprietatem. Atqui talium rerum, quæ Grotio dicuntur eſſe innoxiæ utilitatis communitas nunquam fuit mortificata & ſepulta. Manſit enim illa communitas ex ipſa prima intentione Dei & natura illarum rerum. Non itaque poteſt reviviſcentiæ adſcribi. (3) Ipſa dicta ex Cicerone, Seneca & Plutarcho ita ſunt comparata, ut non tam ſtabiliant jus reviviſcentiæ, quàm ipſam rem ſc. communionem. Ut inprimis patet ex ultimo, quod legitur apud Plutarchum, & hoc ipſum etiam diſpaleſcit ex th. ſeq. 12. ubi dicit flumen, qua aqua perfluens vocatur, commune manſiſſe, nimirum ut bibi hauririque poſſit.

Ad Th. XIII.

Observatio.

Quæ de tranſitu per alias terras producuntur & Exemplis ex Scriptura petitis confirmantur non tam firma ſunt ut Author opinatur.

Diſputat hîc Author de terris & fluminibus, & aſſerit (1) ſi qua pars maris

in proprietatem alicujus populi venerit, patere debere his, qui tranſitu opus habent ad ad cauſas juſtas. (2) Exempla producit ſacra & profana, præprimis ex Hiſtoria Moſis de Idumæo & Emoræo. tandem (3) concludit, ſi prius tranſitus poſtuletur & negetur, vindicari poſſe bello, quia jus meum metu tuo non tollatur. Ampliat deinde ad tranſitum quoque mercium. Verùm (1) ipſa deciſio non caret omni dubio; Nam ſi aliquis obtinet imperium maris ſecundum aliquam ſui partem, ſi in proprietatem venit, non videtur ſimpliciter poſſe affirmari, patere hiſce debere, qui tranſitu opus habent. Imperium enim & proprietas arcere poſſunt aliquem alium ab ingreſſu illius, in quo eſt imperium. (2) Si tantùm licet privato, ut prohibere poſſit aliquem ab ingreſſu fundi ſui, multò magis licebit Principi aut Reipublicæ, utpote quæ majori jure gaudet. (3) Si poſſunt incommoda ſequi quæ Rempublicam turbant, jure arcet Princeps ingredi conantes, puta ſi tales vel morbum aliquem inferant, vel vitiorum ſcabiem affricent, vel hoſtem aliquem pelliciant & deinde in ſolum illud attrahant; Nec ratio Grotii ſubjuncta concludit, quia dominium introduci potuerit cum receptione talis uſus, qui proſit tranſeuntibus, non noceat Dominis, hæc enim ſi multum concluderet, ſaltem hoc evinceret, poſito, quòd nullum periculum Reipublicæ accreſcat ex permiſſione iſtius tranſitus, tunc patere debere terram

Neceſſitas non largitur Ius tranſeundi terrâ & maribus quæ in proprietatem alterius ivere.

vel

vel partem aquæ ſub Dominio alterius. Verùm non ſolùm hoc non facile præſumitur, ſed ſi etiam quis certus ſit, nihilominus adhucdum obſtant rationes ex natura Dominii & comparatione cum bonis privatis petitæ, & ita Carthaginienſes olim Romanis terminum poſuerunt, neque voluerunt ampliſſimè patere id, quod in eorum erat proprietate. Quod (2) concernit (1) Author exempla confundit. Nam aliud eſt exemplum Moſis petentis ab Idumæo tranſitum, & aliud petentis tranſitum ab Emoræo. Prius exemplum non videtur quadrare: tum quia poterat poſtulare Moſes tranſitum ab Idumæo, ex jure quodam proximiori, nempe fraternitatis, quia Eſavus & Jacob capita Idumæorum & Iſraëlitarum fratres erant, quod etiam allegat in petitione ſua Moſes, cui Rationi addidit etiam alias quæ urgerent, ærumnas ſcil. in Ægypto diuturnas, peregrinationem XL. annorum moleſtam in deſerto, quæ compaſſionem etiam in ſaxo excitare potuiſſent, & quod maximum voluntatem divinam, cui ſubmittere ſeſe debeant Idumæi, obſequium exhibere, hanc enim Angeli increati ductu & admirandis operibus eſſe demonſtratam, ut non poſſint niſi ut Deo acceptus populus haberi, cui promovendo ad præfixum Scopum debeant conferre conferenda fratres, præprimis ſi æquiſſimæ illæ tranſitus conditiones ſpectentur; tum quia non denegavit ſimpliciter tranſitum Rex Edom, ſed conceſſit viam obliquam, & ordina-

Contrariã opinionem exempla ex hiſtoria Moſis non roborant.

dinariam ſolùm atque publicam denegavit, ut conſtat ex Jud. XI. 18. & ſunt Interpretes qui volunt primum per negaſſe, ſed paulo poſt mentem in melius mutaſſe; tum quia bello non aggreſſus eſt Moſes Idumæos, interveniente etiam ipſa prohibitione divina: & ſanè non fuit metus periculi irrationabilis apud Idumæum, ut excluderet primùm Iſraëlitas. Erat enim populus ingens, vagus & armis inſtructus. conſulatur hîc Franciſcus Panigarola in Speculo bellico loco 22. Quod ſecundum exemplum concernit, illud ipſum non videtur quadrare, quanquàm proximius ſcopum tangat: tum quia bellum adverſus Emoræos non ideò fuit juſtum præcisè, quòd denegavit tranſitum, ſed ideò quia aggreſſus erat Emoræus Sihon Iſraëlitas, exceſſerat è finibus ſuis cum exercitu, obviarat Iſraelitis iisque injuriam intulerat, ut patet ex Judicum XI. 20. tum quia alia ratio hîc eſt privatorum hominum, alia totius exercitus; via publica ut quis privatus utatur nemo poteſt facilè prohibere, ſed ut exercitus totus tranſeat, hocipſum quia cum periculo Reipublicæ conjunctum, non ſemper tutum & perinde non concedendum: adeoque non in hoc peccavit Sihon juxta quosdam, ſed in altero ſupra notato: tum quia ſingularis hîc providentia divina intervenit ex qua etiam dicitur induratus Emoræus, ex qua ad regulam aliquam ordinariam nulla conſequentia. Quod III. concernit, non ſimpliciter admittendum, ſi poſtule-

[illegible]rum, ſi ad poſtulat[illegible] [illegible] [illegible] denegetur,

ſtuletur prius tranſitus & negetur, vindicari poſſe, ſed ſi negetur ex nulla ratione probabili & cauſa juſta. (2) Utique metus poteſt alterius alicujus jus ſufflaminare. quis enim tantùm juris habet, ut ſi metuam de ſecuritate publica & ſollicitus ſim, me argeat ut metum iſtum deponam. (3) Illa transmiſſionis ratio dicit aliquam ſervitutem quam debeo alteri, cur itaque in id quod libertati meæ inimicum eſt ita pronus eſſe debeo? Interim non negamus, poſſe quandoque tranſitum concedi, ſi omnia ſeſe rectè habeant, hoc autem nimis rigidum, bellum poſſe propterea inferri, ſi tranſitus alicui denegetur. vindicari id manu queat?

Ad Th. XIV.

Observatio.

Quæ de vectigalibus diſputat ex Scriptura non ſimpliciter à nobis probari poſſunt.

Diſputat hîc, an mercibus vectigalia imponi poſſint, ſi detur tranſitus ab eo, qui Imperium habet? & reſpondet, ſi onera nullum habeant reſpectum ad illas merces, nullum vectigal poſſe imponi; ſi verò habeant, & aut ad præſtandam ſecuritatem mercibus, aut inter cætera etiam ob hoc onera ſuſtineantur ad ea compenſanda, vectigal aliquod imponi mercibus poſſe, dummodo modus cauſæ non excedatur. Probare ſatagit hoc ipſum ex vectigali equorum &

Neti, quæ Iſthmum Syriacum tranſibant, quod acceperit Rex Salomo, & allegat eum in finem locum I. Reg. X. 28. & XII. 14. Ut autem conſtet de hoc conciſiore dicto (1) mens Grotii erit inveſtiganda, (2) ipſe locus examinandus, & (3) quid Wigeliani ſentiant addendum. Quod (I) concernit, verba allegata ita habent: *Educebantur equi Salomoni de Ægypto & de Coa: negotiatores enim emebant de Coa, & ſtatuto precio perducebant. Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto 600 ſiclis argenti & equus 150 atque in hunc modum cuncti Reges Hethaeorum & Syriæ equos venundabant.* Hîc Grotius exiſtimat, Salomonem equos & fila, qualia erant Coa Græcis & Latinis notiſſima, ſubjeciſſe vectigalibus & equos ex Ægypto venientes, cum tranſierint per Judæam in Syriam aut ad Hetheos, debuiſſe vectigal magnum pro tranſitu pendere Salomoni, ſicut pro thuris tranſitu pendebatur vectigal, & ſic etiam Reges Hethæorum & Syriæ. Verùm quod (II) punctum eſt, nondum obtinuit Grotius, quod voluit hac allegatione. Nam (1) locus non eſt liquidus ſed valdè obſcurus, ut ita Grotius in ſuum ſenſum non potuerit illum allegare, niſi prius evincat ita hæc verba eſſe accipienda. (2) Probabilius eſt, hæc verba non ita eſſe accipienda de vectigali impoſito, tum quia non probabile eſt Salomonem tam abjecto fuiſſe animo & ſordido, ut tale negotiationis genus inſtitueret, aut Ægyptiorum Regem tam facilem fuiſſe in iſto monopolio

Indagatur mens Grotii.

Locus I. Reg X probandæ vectigalium exactioni non ſufficit;

polio concedendo, ut magno ſe & ſuos quæſtu privaret, & finitimorum Regum in ſe provocaret odium; neque alii Reges tam amaſſent & obſervaſſent Salomonem, illumque quotidiè proſecuti eſſent muneribus, ſi vel vilis lucri captatorem vel tanti vectigalis impoſitorem agnoviſſent; tum, quia ſenſus hujus loci commodè poteſt ita haberi: Salomonem ex Ægypto & Coa emiſſe ſibi equos & Netum, ut ſibi & Reipublicæ de re ad militares & plures alios uſus neceſſaria proſpiceret, adeoque indicatur ſaltem unde habuerit Salomon equos in tanto numero, cum pauci fuerint equi in terra Iſraelis, nempe habuiſſe ex Ægypto, & quia vicina illa Judææ, potius inde deduxiſſe quàm ex Hiſpania, aut aliis Regionibus transmarinis. neque quod dicitur de quadrigis & equis, quòd ſcil. penderint ſexcentos ſiclos & centum quinquaginta neceſſario eſt intelligendum de vectigali impoſito, ſed de pretio quod pro ſingulis equis pendebat Salomon, & quod impendebatur in currum; quia quod de Regibus Hethæorum & Syriæ apponitur, illud ipſum non intelligendum eſt de vectigali impoſito illis, qui tranſibant Judæam & deferebant equos ad Reges Hethæorum & Syriæ, ſed de venditione equorum quam inſtituebant Reges Hethæorum & Syriæ ſimiliter Ægyptiorum Regi, quod ſc. eodem pretio vendiderint Equos Salomoni Syriæ & Hethæorum Reges, quod ipſum clarius probatur II. Paral. I. 𝓋ſ.17. ubi apertè dicitur ſimi-

liter de univerſis regnis Hethæorum, & à Regibus Syriæ emtio celebrabatur (3) Author vult obtinere ex hoc exemplo juſtitiam tributi & vectigalis, & allegat nihilominus ad hunc locum quoque locum ex I. Reg. XII. ℣ſ. 14. ubi dicit Rechabeam: *Pater meus ag gravavit jugum veſtrum, ego verò addam jugo veſtro: Pater meus cecîdit vos flagellis, ego vero vos cadam ſcorpionibus.* Ut autem non dicamus non poſſe probari à Grotio reſpici præcisè ad hoc vectigal in hiſce verbis, cum maximè de tributis agat, quæ Civibus & incolis fuerant impoſita non quadrat hic locus ipſius ſcopo, cùm non juſtum vectigal in illo vel qualecunque tributum exprimatur, ſed potius dirum, excedens, injuſtum, quod ſcorpionum ictus retulit. Quod (III) concernit, Wigeliani planè negant juſtum eſſe accipere vectigal. Hoc quidem concedunt, ſubditum debere ſolvere vectigal & tributum, ſed Magiſtratum non poſſe accipere. Proinde poſito quòd de vectigali ageret hic locus improbarent hoc in Salomone, prout etiam objiciunt, Magiſtratum debere potius Davidem imitari, qui tanquam peregrinus in terra non acceperit tributum aut vectigal. Verùm (1) aliud oſtendit Chriſtus Matth. XXII. ℣ſ 21. & Paulus Rom. XIII. ℣. 6. & 7. (2) quàmvis David ſe agnoverit peregrinum in hac terra, ut tamen huic qualitati vel ſtatui non obſuit poſſeſſio fundorum, ita nec acceptio tributi Regii vel vectigalis, nec minus indiget alimoniâ peregrinus, quàm qui eſt domi. (3) quàm-

Neque tributorum Iuſtitiæ favet Locus I. Reg. XII.

Wigelianorum error proponitur.

Et repudiatur.

quàmvis non conſtet, quòd David tranſeuntibus impoſuerit vectigal aut mercibus transeuntium, ex analogia tamen jus imponendi colligitur. Si enim publicas debuit facere impenſas pacis & belli tempore, ſi dignitatem debuit tueri Regiam, nec tamen tam lautum habuit patrimonium à Parentibus ut ſufficeret, ſanè à ſubditis debuit accipere tributum hunc in finem, & ſi ab illis accepit & accipere potuit, cur non etiam à tranſeuntibus & mercibus eorum ſi præſtitit ſecuritatem, ſi propter illas onera ſuſtinuit?

Ad Th. XVI.

Observatio.

Non ſimpliciter admittitur Aſſertio de expulſorum habitatione perpetua.

Authur hîc diſputat de externis qui ſedibus ſuis expulſi receptum quærunt, an illis perpetua habitatio concedenda ſit? & affirmat, prout affirmavit de prætervehentibus aut prætereuntibus tranſitoriam in theſi antecedente. Cæterum(1) num etiam prætervehenti vel prætereunti concedi debeat mora in litore vel ſolo à populo occupato, videtur diſceptari poſſe, poſito quod ad tempus tantùm petatur: tum quia ſi acceſſus poteſt prohiberi ad littus, multo magis mora in litore; tum quia poteſt fieri ut talis

Exulibus ſede ſua pulſis habitatio nō deneganda ſub certa conditione.

talis qui appellit periculum aliquod creet illis, à quibus littus eſt occupatum; tum quia aliqua qualitas poteſt exiſtere, quæ faciat ut prudenter inhabitans littus iſtiusmodi hoſpitem adventantem arceat. Interim tamen ſi adveniat jactatus mari & pulſus ad has oras, ſi indigeat mora aliqua ad reparationem navis aut valetudinis reſtitutionem, ſi forte fortuna co ſit delatus, non videtur ipſi denegari poſſe hoc officium humanitatis, ut etiam tugurium momentaneum ponat in littore, nec ſi morari aliquantiſper tantum deſideret, de quo in theſi præcedente, deneganda illi erit hæc Benevolentia. Laudantur Barbari in Inſula Melita quòd receperint uvidos, ignem accenderint & cætera præſtiterint, quæ naufragis conducebant Actor. XXVIII. vſ. 1. & ſeq. moti, ut loquitur Chryſoſtomus, Calamitate. (2) quod dicit de perpetua habitatione id ipſum difficilius eſt; tū quia adpellere poteſt ingens aliqua multitudo, cui ſedes perpetuas concedere conjunctum eſſe poteſt cum ipſorum incolarum excidio & oppreſſione; tum quia appellere poſſunt ratione qualitatis diſſentientes in Religione, tales autem recipere nunquam debemus in Rempublicam, quemadmodum nunquàm peſtem aliquam quis domui ſuæ vult inferre aut admittere ubi prohiberi poteſt; tum quia poſſent tales peregrini eſſe vitiis quibusdam vel naturalibus vel moralibus infecti, ex quo periculum Reipublicæ & felicitati illius imminet. Sin verò nulla cauſa ſit rationabilis denegandæ perpetuæ ſedis, & im-

An concedenda ſit iis qui ſedibus ſuis expelluntur habitatio perpetua?

imperium ſubeant, nec non alia quæ ad vetandas ſeditiones ſunt neceſſaria, non videtur denegari poſſe perpetua habitatio, niſi alia obſtent. (3) Quod Grotius dicit barbarorum eſſe hoſpites pellere, hoc ipſum non abſolutè eſt accipiendum, nam etiam prudentum eſt pellere hoſpites, ne ſc. Erenaceus receptus noceat priſtinis incolis.

Ad Th. XVII.

Observatio.

Quæ de parte territorii deſerta pronunciat limitatè quoque ſunt accipienda.

Author hîc de parte territorii deſerta diſſerit & putat, id advenis poſtulantibus quoque concedendum, ratione adjectâ quia occupatum cenſeri non debeat quod non excolitur. Verùm ſi priores ipſius poſitiones non ſunt abſolutè ſed ſaltem cum limitatione veræ, multo minus hæc aſſertio ſimpliciter erit admittenda. (2) ſterile aut deſertum ſolum, ſi planè ſit ſterile & nec ſperari poſſit aliqua ſubactio ſterilitatis, etiam non expugnari poterit à talibus advenis; imò ſi recipiantur intra illud ſolum ſterile, illudque ſit intra viſcera alicujus Regni, poteſt hoſtis hac ratione adductus eſſe in Regni exitium. Si verò ſolum illud non ſit abſolutè ſterile, cedet ejus uſus incolis, neque jus aliquod habet adveniens hoſpes in tale ſolum ſive ſit abſolutè ſive ſit comparatè ſte-

Quomodo Territoriũ deſertum alienari queat?

tè ſterile. (3) Ratio adjecta non eſt firma, quaſi occupatum cenſeri non debeat, quod non excolatur: poteſt enim aliquod Solum non coli vel ex defectu hominum, vel ex prælatione partis melioris, vel ex infortunio belli aut calamitatum, nec tamen propterea cenſendum erit non occupatum, quia non excolitur.

Ad Th. XXI. & ſeqq.

OBSERVATIO I.

De Libertate contrahendi Matrimonia apud vicinas gentes laxior eſt Grotius cæteris.

POſtquam Author in th. 18. de jure ad actus, quos vita humana deſiderat, egit, atque in th. 19. de jure ad emenda naturalia, in th. autem XX. diſparitatem quoad venditionem declaravit, de jure quærendorum matrimoniorum diſputat, nec non de jure externorum, quantum ad venationem, piſcationem &c. & dicit hæc negari non poſſe uni populo, niſi delictum præceſſerit confirmatque illud ex Jud. XX. Verùm (1) quod concernit libertatem matrimonia ambiendi & contrahendi, jusque peregrinorum, non ſubſcribendum eſſe exiſtimamus Grotio: partim quia ita libertas Parentum nimiùm reſtringeretur, & jus quod habent ſuperiores in ſuos, in diſcrimen adduceretur; partim,

An Neceſſitas ius faciat contrahendi Matrimonià cum exteris?

tim quia ex parte peregrinorum qualitas aliqua poteſt obſtare, quo minus ipſis ſubveniatur, nempe vel diverſitas religionis, vel morum inæqualitas, vel alia quæ attendentur in connubiis: partim quia ſi privatus non poteſt urgeri, ut huic vel illi tradat filiam ſuam, multo minus Reſpublica poterit premi aut cenſenda eſt obligata ad ex traditionem feminarum, & diſpenſationem erga illos, de quorum vita ante acta, ingenio & moribus non conſtat. Utut itaque habeant Viri tales facultatem comparandi uxores, non tamen determinatè habent reſpectu talis vel talis Reipublicæ.

Ad Th. XXII.

OBSERVATIO II.

Diſputatio ex Franciſco Victoriâ mota cautè eſt tractanda.

Tangit Author diſputationem illam quæ eſt inter Franciſcum Victoriam part. 2. relectionum de Indis inſulanis & Ludovic. Molinam, quorum prior ſtatuit jure gentium fas eſſe cuique peregrinari in alienas provincias & ibi degere, ſine aliquo incolarum detrimento, ita jus cuique eſſe eò navibus appellendi, utendi portubus & fluminibus, quia hæc omnia ſint omnibus communia, fas eſſe præterea cuique negotiari in alienis provinciis importando merces, quibus ibi carent, & exportando aurum & argentum,

merceſque alias quibus illi abundent, imò ſi aliis peregrinis aut hoſpitibus aliqua liceant in ea provincia, ut effodere aurum vel argentum ex communi agro, vel extrahere de fluminibus aut piſcari margaritas in mari, non prohiberi poſſe iis qui de novo eò acceſſerint, ne id ſimiliter faciant; & hoc eſſe de jure gentium ut ſi barbari novi orbis quicquam eorum Hiſpanis eo accedentibus prohibuiſſent, inde Hiſpani juſtam belli cauſam adverſus illos haberent. Hic autem oppoſitum ſtatuit, & quamvis Grotius ſe arbitrum interponat, & diſtinctione velit expedire negotium, prævalent tamen rationes Molinæ. Nam (1) quamvis lex charitatis id videatur poſtulare, ut unusquiſque etiam invito Domino ea re utatur, quâ extremè indiget, quod ſupra tamen excuſſum, nihilominus cum poſt rerum & provinciarum diviſionem, non minus propria ſint Reipublicæ, quæ ab ea poſſidentur in commune, & quorum dominium tota Reſpublica habet, quàm ſunt uniuscujusque de Republica, quæ ab eo tanquam propria poſſidentur, ſane ut quivis privatus interdicere licitè poteſt iis omnibus rebus, ne aliquis alius illis utatur, & poteſt reſpuere commercium cum aliis, ſic etiam Reſpublica aut Rex licitè poterit prohibere omnibus extraneis, ne rebus propriis Reipublicæ, quæ communes ſunt civibus utantur. (2) licitè poterit nullum cum extraneis velle habere commercium, neque injuriam iisdem faciet propterea, ut bellum

Licitè interdicuntur extraneis quibꝰ communiter cives utuntur.

poſſit

poſſit moveri, idque ideò, quia ſi extranei ſint potentes, timere juſte poterit, ne ſucceſſivè Cives ſubjiciant ſibi, incommodum aliquod ex commercio eorum & habitatione experiatur, & proinde prudenter præſcindere occaſiones omnes, ſibique conſulere, ne quicquàm tale contingat, ea quæ propria ſunt illis denegando. (3) poſito quod provincia quædam uſum ſuarum rerum communicet quibusdam extraneis, non conſequens eſt etiam debere hoc aliis: ratio eſt, quia hac propenſione & beneficentia non ſibi propterea adimit libertatem, quo minus ſimilem uſum aliis peregrinis denegare poſſit, cum integrum cuique ſit concedere cui libuerit rerum ſuarum uſum, & eo aliis interdicere. Et ſanè Portus, flumina, fodinæ auri & argenti, margaritæ ad eorum dominium pertinent, quorum eſt provincia. Sicut autem in tantùm ſubſcribimus Molinæ, ita non poſſumus ſimpliciter probare, quod annectit de Gentibus, ſc. poſſe concionatores ad quoscunque infideles mitti, ut ſc. Evangelium prædicent, cum Chriſtiani jus habeant denunciandi illud ubique terrarum, adeoque non quidem ut Evangelium ſuſcipiant, ſed ne impedimento ſint annunciantibus, & illud non prohibeant, poſſe jure defendi. Nam (1) falſum eſt Chriſtianos habere jus annunciandi & prædicandi Evangelium pro omni tempore, ſufficit jus illud obtinuiſſe in quibusdam, quodam tempore, certis quibusdam periodis, in Adamo, No-

An quibuscunq; terris immitti poſſint Concionatores ut prædicent in illis Evangeliũ?

acho, & tempore Apoſtolorum. (2) Si jura Majeſtatis ſunt penes tales Reges barbaros & gentiles, etiam habebunt poteſtatem diſponendi de ſacris, & conſequenter arcendi & impediendi illos & eorum prædicationem, qui ex Chriſtianis eo mittuntur: quanquam enim malè agant, non tamen hîc quæritur, quid rectè vel malè agatur, ſed ad quid teneatur tanquam ad effectum aliquem juris, ille extraneus Chriſtianus, nempe arcenti & impedienti debet cedere. (3) falſum eſt quoque quod dicit invitis infidelibus poſſe Chriſtianos cum navibus eo fine accedere, & tamdiu in portubus & terris eorum commorari, eaque ratione commercium aliquod vel ipſis invitis cum iisdem exercere, quamdiu & quando neceſſarium erit, ut hæc tuto fiant (prædicatio nempe verbi &c.) non enim invitis Evangelium eſt obtrudendum, neque religio cogi poteſt, neq; margaritæ ſunt poris projiciendæ ex teſtimonio ipſius Chriſti. Matthæi 7.

Ad Th. XXII.

OBSERVATIO III.

Delictum illud à quibusdam Benjaminitis commiſſum non debuit operari denegationem Connubii in totâ aliquâ tribu.

ALlegat Author exemplum Benjaminitarum ex Jud. XX. ut confirmet communionem

nionem vel uxorum vel etiam aliarum rerum poſſe negari populo cuidam, ſi delictum quoddam præceſſerit, quia hoc ipſum factum fuerit à tribubus filiorum Iſrael in Mizpa, qui ex ſcelere concluſerint, nullum daturum eſſe filiis Benjamin de filiabus ſuis uxorem, & juramento hoc ipſum confirmarunt. An autem hoc exemplum in confirmationem adduci poſſit, merito ex ſententia Toſtati diſputatur: tum quia illa reſolutio & juramentum confirmans fuit de re illicita: contra charitatem enim fuit velle quantum in ſe procurare extinctionem alicujus tribus, cum DEI voluntas fuerit ut illæ perennarent; tum quia negarunt illis uxores ex aliis tribubus, poſito quod omnes de Benjamin mulieres periiſſent, at hoc ipſum erat manifeſto ſcortationis periculo exponere ſuperſtites Benjaminitas, vel urgere ut contra legem facerent ducendo gentiles & alienigenas uxores, ex quo & idololatriæ periculum ſequebatur; tum quia deprehenderunt ipſo eventu temerariam fuiſſe hanc reſolutionem & juramentum, v. enim 6. dicitur: *Ducti pœnitentia Iſrael ſuper fratre ſuo Benjamin, cœperunt dicere ablata eſt tribus una de Iſrael, unde uxores accipient, omnes enim in commune juravimus, non daturos nos hiſce filias noſtras.* Quapropter hoc exemplum non quadrat intento Grotii: partim ex cauſis dictis juxta Toſtatum Abulenſem; partim, quia hoc non pendebat ex jure gentium, neque poteſt oſtendere, quid gens alteri debeat vel non

An Benjaminitarum ſcelus reliquis Iſraelitarum tribubus matrimonium prohibendi jus dederit?

debeat in caſu delicti præcedentis, cum arctior fuerit unio tribuum inter ſe, quæ unam Rempublicam conſtituebant, quàm gentium.

CAPUT III.

Ad Th. IV.

OBSERVATIO.

Imperii Objectum ſunt perſonæ, Dominii verò Res.

Hìc Author differit de imperio & dominio, atque imperii objectum conſtituit perſonas & locum, diſtinguit autem à Dominio, quàmvis plerunque uno actu quæri ſoleant. Commodè autem dominium atque imperium ita diſtinguntur, ut in locum ſive territorium potius ſit dominium quàm imperium; adeoque diſtinguntur dominium & imperium (1) objectivè, quia imperium pro objecto habet aliquod ens rationale, perſonam ſubjectam, capacem obligationis ad obſequium; tale quid autem non eſt locus vel territorium. cum itaq; dominium, ut communiter definitur vel potius deſcribitur, ſit poteſtas de re corporali diſponenda, potius ſub dominio erit territorium, quàm ſub Imperio. (2) diſtinguuntur formaliter, quia qui ſubjicitur imperio ille mandata imperantis intelligit & ſeſe illis conformat, in dominio autem hoc non contingit. Cum itaque locus ſive territorium non capiat mandantis imperata, propriè

Imperii ac Dominii diſtinctio proponitur & explicatur.

priè non poteſt dici territorium eſſe ſub imperio, ſed potius ſub dominio. Unde etiam moralium Doctores Obedientiam, quæ correlatū Imperii volunt dici quaſi audientiam, quod vox & præceptum Superioris audiatur & admittatur. Græcè ὑπακοὴν dicunt, quaſi ſubauditionem. Tandem (5) diſtinguuntur conſecutivè ratione ordinis: cum dominium in aliquod territorium præſupponat imperium & cenſeatur eſſe conſequens imperii. Qui enim poteſtatem habet in caput & vitam alicujus, ille etiam poteſtatem dominii habere demum intelligitur in bona illius, adeoque in res privatas & publicas. derivant verò Jus ſive poteſtatem imperandi Doctores primo ex ratione Cauſæ & effectus, cum Cauſa naturaliter poteſtatem habeat in Effectum, qua ratione DEUS poteſt imperare omni Creaturæ rationali; Secundò ex ratione totius & partis cum pars naturaliter ſubſit toti, quomodo Respublica auctoritatem habet in ſigula membra, & tertio ex ratione agentis & patientis vel inſtrumenti; agentis enim eſt movere patiens & cauſæ principalis ſuum Inſtrumentū: Sic Marito competit poteſtas in Uxorem Domino in ſervum. nolumus tamen negare Vocabula Imperii & Dominii promiſcuè ab Authoribus uſurpari, & Imperium etiam extendi ad alia quæ propriè exaudire nequeunt. Dominium verò quoque ad illa, quæ aliâs ſtrictè loquendo ſubſunt imperio unde ipſe Author ſecundario Imperium dixit eſſe loci.

Ad Th. VI.

OBSERVATIO.

Dominium quoque Infanti & furioſo competit, licet actus ſecundus aliquatenus cohibeatur.

DIcit Author ſi jus ſolùm naturale ſpectaretur dominium non dari niſi in eo qui ratione utitur, jus autem gentium ob utilitatē communem introduxiſſe, ut & infantes & furioſi dominia recipere & retinere poſſint. (2) Dominium illud quod favore infantium & his ſimilium conſenſu gentium introductum, ſive quod juris gentiū ſtare intra actum primū, nec ad ſecundum poſſe pertingere, quia alienatio & ſimilia in infantibus & furioſis talibus exiſtere non poſſint. (3) Allegat locū Apoſtoli ex Epiſtola ad Galatas. Supponit verò Auth. noſter dominium infantium & furioſorum niti tantū jure gentiū, nā poſito dari dominiū in actu primo, quod Grotius quidē transſcribit infantibus & furioſis, ſanè concedendum erit dominiū taliū niti ipſo jure naturæ, quia illud etiam eſt juris naturæ quod alicui competit poſitis ponendis, remotis removendis, quantum ad exercitium, uſum & actum ſecundum citra alium aliunde accedentem titulum. Sic e.g. juris naturalis eſt juſtè & honeſtè vivere, neminem lædere, ſuum cuique tribuere, utut in infantibus & furioſis non ſeſe exerat, niſi remoto impedimento: ſufficit enim hîc actus primus, neque ſuſpenſio actus ſecundi per aliquod tempus propterea facit, ut non

Dominiū furioſis etiam & infantibus competit.

ſit

ſit juris naturæ. (2) quod alterum ſpectat, pro Grotio quidem militat Scholaſticorum turba diſtinguentium inter dominium in actu primo & actu ſecundo, & quidem videtur pro illis ſtare, quod manendo intra rigorem juris naturalis, non appareat, quommodo ille, qui nunquàm habuit rationis uſum poſſit habere proprium & verum dominium circa bona fortunæ: cum non videatur illud ipſum poſſe acquiri ſine acceptatione & actu aliquo voluntatis; neque enim ſufficit, ſi aliquis mihi det librum, ut ego ſim Dominus libri, niſi etiam acceptem. (2) quia ipſe Grotius urget hoc, infantes & furioſos non poſſe ab alienare ſua. (3) furioſus æquiparatur bruto, prout de Nabuchodonoſore conſtat ex Daniele, ubi autem deficiunt ea quæ hominis ſunt propria, ibi dominiū quoq; ceſſare colligitur. Verùm nec rationes Scholaſticorum, nec Grotii concludunt. Non(1) quia poteſt absque acceptatione aliquis eſſe Dominus, & ei obtingere dominium aliquarum rerum, cum jure ipſo transferatur dominium legati vel hæreditatis in ignorantem, & nondum acceptantem, lege ita ſtatuente. (2) alienatio non eſt ipſa forma dominii & eſſentia, ſed effectus, non autem eſt conſequens effectus quidam dominii non locum habet in infante vel furioſo, E. ipſum dominium ceſſat in ipſo. Sanè ſi alienatio eſſentiam dominii ingrederetur vel tam neceſſaria eſſet ad dominium, poſſet ipſi Deo dominium creaturarum forſan diſputari, qui nihil à ſe alienare poteſt, nec abdicare à ſe domini-

Num in infantibus aut mente captis tantum actus primus dominii ſit admittendus?

 mini-

miniũ alicujus creaturæ, eſſet enim hoc contra providentiã, contra concurſum, contra dignitatem cauſæ primæ. (3) Furioſus æquiparatur beſtiæ non ſimpliciter & abſolutè, aliàs deberet carere anima rationali, atque inter irrationalia animalia computari, quod abſurdum, nec Nabuchodonoſor caruit dominio, ut in ſuperioribus oſtenſum eſt. Quapropter potius oppoſitum colligimus, etiam actum ſecundum dominii, ſi ita liceat loqui, eſſe penes infantes & furioſos: tum quia penes Regium infantem, vel furioſum Regem eſt dominium in territorium, E. etiam penes privatum dominium in ſua; tum quia ſi dominium dicit facultatem quandam, vel jus aliquod vel proprietatem in re aliqua corporali, ſanè cui competit proprietas rei corporalis, ei etiam competet dominium in illam rem; tum quia pari ratione poſſet colligi, quia non perfectè diſponere poteſt de ſuis, lecto affixus, ebrius, qui bruto ſimilis, etiam ebrius, & morbo detentus non eruntDomini ſuarum rerum. (3) Quod locum concernit Apoſtoli non ille pro Grotio, ſed pro nobis militat: tum quia apertè dicitur *quanto tempore hæres parvulus eſt nihil differt à ſervo, cum ſit Dominus omnium.* agnoſcit itaque Apoſtolus talem eſſe Dominum; tum quia quando dicit à ſervo nihil differre: non hoc abſolutè intelligendum quantum ad effectum actus ſecundi uſus & exercitii, ſed tantum ſecundum quid, quatenus poteſtatem non habet agendi coram judice, aut pro arbitratu ſuo de

Oſtenditur Actum ſecundum dominii dari in infantibus & furioſis.

Enucleatur Gal. IV. 2.

bonis

bonis diſponendi, ſed tenetur in judicio & diſpenſatione tutoris vel actoris ſui pro illo tempore acquieſcere, manet tamen Dominus ratione actus primi & ſecundi; num enim actus ſecundus dominii eſt penes tutorem? abſit; cum aliud ſit dominium in actu ſecundo, aliud modus exercendi illud dominium, qui eſt per vicariam operam alicujus tutoris; tum quia ipſe Ludovicus Molina cum ceteris dominium vult fundari in ſola potentia quanquàm falsò, quæ licet in pueris vel furioſis ligata, verè tamen in iis, prout homo dum dormit, licet non poſſit liberè operari, nihilominus habet dominium ſuarum rerum, quia retinet potentia. Ut verò de natura Dominii mentem noſtram exponamus, plenius notamus primò, abſurdiſſimos fuiſſe ex Veteribus illos, qui Dominium poſuerunt in re, quæ eſt ſub Dominio. quis enim non primo conceptu abhorreat ab hâc ſententiâ, & intelligat eſſe aliquam potius habitudinem ad rem illam, quam ipſam in naturâ ſuâ? quis Dominium Equi dicat ipſum Equum? Secundò à vero quoque aberraſſe, qui Dominium cum jure in re confuderunt, quaſi æquè latè paterent; cum hoc quidem concedatur Dominium eſſe jus in re, reciprocari autem hæc invicem nunquam admitti poſſit, cum etiam qui uſum rei habeat jus habeat in re, nec tamen Dominium. tertio communiter definiri ex Bartolo, quod ſit jus perfectè diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur, quæ tamen non

In Re non reſidet Dominium.

Definitio Dominii ex Bartolo.

Non reciprocantur dominium & Ius in re.

probatur quibusdam, aliis pro jure loco generis poſito facultatem ponentibus, aliis Objectum rem ſcil. corporalem ex nimiâ arctatione accuſantibus, cum etiam rerum incorporalium tum juridicè tum phyſicè talium detur Dominium, quod tamen Bartolus quaſi Dominium ſive diminutè tale appellavit; aliis denique ſcrupulum circa poſtrema verba moventibus. Quapropter melius videtur definiri poſſe, quod ſit jus diſponendi de re aliqua tanquã ſuâ. Nos exiſtimamus, ſi Dominium conſideretur preſſius non eſſe formaliter jus diſponendi, ſed potius dicere aliquam habitudinem ad rem tanquam propriam & ſubjectam. liquere id poteſt ex natura hujus termini, qui eſſentialiter dicit habitudinem quandam inter illum, qui eſt Dominus alicujus rei & rem ipſam: unde etiam à Philoſophis citra controverſiam Dominium relatio dicitur: ſecundò, ſi comparemus Dominium cum aliis conſimilibus idem deprehendemus: Paternitas e.g. dicit quandam habitudinem generantis ad genitum formaliter. Maritus eſſentialiter relationem ad correlatum uxorem ſcil. ſuam, quî itaque Dominium non illam quoque dicat habitudinem vel ad rem noſtram nobis ſubjectam, vel ſi velimus terminum ampliare etiam ad perſonam ſubditam. Ipſa Scriptura ubi Dominii fit mentio explicat illam à correlato Subjectione ſcil. vel re ſubjecta. Tertio percurrantur omnes ſpecies vel Analogata Dominii. Dominium phyſicum & morale, quod

Rectius dominium per habitudinem definiri putatur.

qui-

quidam ſtatuunt Dominium juridictionis & proprietatis, Dominium directum & utile in ſingulis emicabit illa habitudo tanquam id, quod ipſam eſſentiam in luce ponit, quorum tamen poſtremum controverſum. quapropter jus diſponendi de re aliquâ tanquam ſua conſequi videtur Dominium intimè illi adhærere, & ex eo efflorefcere, cum ideo facultatem vel jus habent diſponendi hic vel ille de hac vel illa re, quia eſt Dominus illius, quod Dominium fundat hoc jus, hanc facultatem diſponendi de re omni modo vel diſtrahendo vel conſumendo, vel reſervando, prius res aliqua debet eſſe mea, dein de illa demũ poſſum diſponere, pro arbitrio uti, ni aliquid aliud interveniat, quanquam hos actus ex ſuppoſitione habilis Objecti velimus intellectos, poſito quod ſit Objectum alienabile vel conſumptibile &c. Si itaque à priori conſideretur Dominium, dicit illam habitudinem ad rem aliquam tanquam meam & ſubjectã, ſi verò à poſteriori & in uſu ſuo, tunc tale jus & facultatẽ diſponendi dicit, quo reſpiciẽtes quamplurimi Bartolum ſunt ſecuti Filliucius, Laymannus, Sayrus, Sylveſter, Valentia, Malletus Eſcobar & alii, quos numerus defendit & junctæ Umbone Phalanges. Neque reprehendimus poſteriorem illam deſcriptionem, quia dilucidius exhibet illa, quæ in Dominio apparent, etſi prior profundius naturam Dominii ex pendat & examinet. Addere juvat in confirmationem ſententiæ, quæ occurrunt apud Eborenſis Academiæ

miæ primarium Theologiæ Profeſſorem pag. m. 35 diſp. 3. tract. 2. de cujus conſenſu mihi gratulor, ſcribentem: *Dubium eſt hoc loco, an dominium formaliter & eſſentialiter ſit jus, ita ut jus ſit genus comparatione dominii; an verò relatio dominii ſit quippiam antecedens facultatem, jusve perfectè diſponendi de re, cujus ſumus domini quaſi dominij definitio deſcriptiva ſit, tradita per effectum proprium dominii. Et quamvis metaphyſica hæc non multum ad rem moralem conferat, communiterq; dici conſueverit, jus eſſe verum genus dominii: contrarium mihi videtur verius. Primò, quoniam rectè dicimus, quia Petrus eſt dominus hujus rei, habet facultatem perfectè de illa diſponendi: è contrario verò non rectè dicimus, quia habet facultatem perfectè diſponendi de hac re, eſt dominus illius, ſicut etiam non rectè dicimus, quia habet facultatem ridendi eſt homo: ergò facultas ſeu jus perfectè diſponendi eſt effectus dominij, non ſecus ac facultas ridendi eſt effectus hominis. Secundò, quoniam eſſe ſuum ſeu proprium alicujus, videtur correlativum domini: dominus enim eſt, qui habet aliquid ſuum ſimpliciter: quod ſi id ſit alius homo, appellatur ſervus, qui relative dicitur ad ſervi dominum; ſuum autem ſimpliciter ſive id ſit alius homo, ſive quæcunque alia res, eſt correlativum adæquatum domini in commune: cum ergò eſſe ſuum, quod correlativum eſt domini, & objectum juris, facultatisve ad utendum re, ſive ſua ea ſit, ſive aliena (quod correlativum eſt juris) ſint* longe

An Dominium formaliter & eſſentialiter ſit Jus?

longe diverſa, efficitur, ut jus & dominium non ſint idem formaliter, ſed relatio juris relationem dominii ea ratione conſequatur, quod idcirco unusquiſq; facultatem habeat non ſolùm utendi, ſed etiam diſponendi perfectè de re aliqua, quod illa ſit ſua, ipſeq; dominus ſit illius. Tertiò, poteſt quis conferre procuratori ſuo, aut amico in bonum amici jus, tum ad utendum re ſua, omnibus modis, quibus ipſe uti poteſt, tum etiam ad illam alienandum, & conſumendum, retento ſibi dominio, interim dum rem non conſumit aut alienat: ergò jus ad utendum re aliqua, & ad illam alienandum, & conſumendum, diſtinctum quid eſt à dominio, quod in eo præcisè eſt poſitum, quod res ſit ſua ſimpliciter. Confirmatur: quoniam jus ad utendum re aliqua, & jus ad eam alienandum ſunt jura diſtincta, poteſtque unus & idem habere multa jura circa unam & eandem rem pro diverſitate objectorum, ad qua ſunt ea jura: ſed ratio dominii circa unam rem eſt unica & ſimpliciſſima: ergò ratio juris ad perfectè utendum, & diſponendum de re aliqua diverſa eſt à ratione dominii. Quartò eo ipſo quod res aliqua ſimpliciter eſt alicujus, illeq; proinde eſt dominus illius, ex natura rei habet hic plenum & integrum jus circa illam, niſi fortè res illa devincta ad eum accederet jure aliquo in re, juxta ea quæ diſputatione precedente dicta ſunt: ſed (ut ex emphyteutico contractu eſt manifeſtum) poteſt is abdicare à ſe totum jus ea utendi, & fruendi, eamq; adminiſtrandi, & conferre illud

dul alteri retenta proprietate, hoc eſt, retinendo rem illam eſſe ſuam ſimpliciter, ut antea erat, quod juris interpretes appellant dominium directum: ergò dominium & jura ad utendum & diſponendum de re, quæ ſublatis impedimentis ex natura rei dominium conſequuntur, diſtincta inter ſe ſunt.

Ad Th. XI.

OBSERVATIO.

Ex eo quod terras populus occupavit etiam vicinum mare occupatum colligi poteſt.

IN hac theſi dicit Author, ſi quibus in locis jus illud gentium receptum non eſſet aut ſublatum, tamen ex eo ſolo, quod terras populus occuparit, mare occupatum colligi non poſſe, nec animi actum ſufficere, ſed actu externo eſſe opus, unde occupatio poſſit intelligi. Sed & hoc non videtur eſſe ex vero: tum, quia ipſa acceſſio maris ad terram & fundum facit, ut mare pertineat ad fundum, & proinde non opus eſt actu externo peculiari ad occupationem acceſſorii: quæ enim adjacent, præſumuntur ipſa primarii occupatione eſſe occupata; tum, quia etiam ipſi Moraliſtæ exiſtimant dominum vicinæ continentis, habere quoque maris alluentis Imperium, & de hoc ſaltem diſceptatur inter illos, ad quam diſtantiam habeat maris alluentis dominium; tum quia, quemadmodum ex occupatio

Occupatâ terrâ occupatum etiam alluens mare intelligitur.

patione terræ ſanctæ etiam præſumtio fuit pro occupata aliqua parte maris mediterranei; prout huc reſpiciunt benedictiones, licet peculiaris actus occupatorius non acceſſerit, ita in genere videtur ſeſe res habere. Occupare autem poſſe partem etiam Oceani Dominum terræ, quam ille attingit, tum hiſtoria docet Minois, Rhodiorum, Cypriorum, Tyriorum, Romanorum, præprimis verò Ebræorum Gen. 49. v. 13. tum ipſa quoque maris conditio. videantur Polybius & Plutarchus in vitâ Cimonis ſed de hoc ſupra.

CAPUT IV.

Ad Th. I.

Observatio.

Uſucapio non eſt Juris naturalis.

Authorhîc agit de jure uſucapiendi, quod legi civili tribuit Vaſquius, quem caſtigat Author, dicendo, ſequi maximum incommodum, ut controverſiæ de regnis, & regnorum finibus nullo unquam tempore extinguantur. Verùm, ſi jus uſucapionis ex eo cenſendum eſt juris naturalis, & non tantum civilis, vix videtur illud ſubſiſtere: tum quia non eſt conſequens ſublato jure uſucapionis lites in infinitum extenduntur, E. jus illud eſt fundatum in ipſo dictamine juris naturalis. non enim ex fine tantùm poteſt colligi aliquid eſſe juris naturæ, ſed vel maximè ex forma,

Vſucapionem Ius Naturale non fundat.

forma, neque id quod bonum finem habet vel malum præſcindit, confeſtim cenſendum eſt juris naturalis eſſe: multa conſtituuntur in aliquâ civitate, quæ finem bonum habent præfixum, quis tamen illa dixerit eſſe Juris naturalis ſtrictè ſic dicti, utut illa ſuggerat ſana ratio? tum, quia adhucdum dubium eſt, num, ſi jus uſucapionis ceſſet, lites in infinitum extendantur, cum ſublato illo alia remedia poſſint fatigari, ne ſcil lites in infinitum protrahantur; tum, quia hoc ipſum per accidens ſeſe habere videtur, quod lites in infinitum extendantur præciſo jure uſucapionis. Et num non leges quæ denegant actiones in foro exteriori decepto intra dimidium juſti precii in rei venditione non propterea conferunt in conſcientiæ foro Jus & Dominium, quæ æquè ut illæ de præſcriptione ex fine minuendarum litium ſunt poſitæ. (2) Conceſſo quod aliqua cauſa ſit & ratio, cur ſi non ad jus naturæ revocemus uſucapionem, tamen ad jus gentium, illa quam ponit Grotius, non erit una & ſola. Sed præter præciſionem litium, etiam ea de cauſa invaluit uſucapio, ne ſemper Dominia rerum ferè eſſent incerta, & tandem ne poſſeſſores prope immortali timore tenerentur. Quamvis etiam præter utilitatem illam publicam juſtitia uſucapionis videatur peti poſſe tum ex conſenſu domini, tum ex natura bonorum terrenorum, quæ nolunt negligi, & neglecta cenſentur tranſire ad alium, qui curam gerit; tum denique ex ratione poſſeſſionis continuatæ,

Quibus rationibus queat ad Gentium Ius referre uſucapio.

nuatæ,

nuatæ, quæ hîc ſupponitur. Definitur autem Uſucapio adjectio Dominii per continuationem poſſeſſionis tempore & modo legibus definito, cujus objectum omnia bona exceptis iis, quæ contrario jure ſunt munita. diſtinguitur à quibusdam à præſcriptione, quod illa ſit mobilium, hæc verò immobilium, ſed citra fundamentum in Jure, ut docet Covarruvias. Omnes autem fines quorum intuitu præſcriptio & uſucapio ſunt introducta non ſine ſpecie impugnantur. primus, ne dominia rerum ſint incerta ex eo, quia etiam poſt elapſum tempus præfinitum haberi poteſt certitudo dominiorum; ſecundus ut lites terminentur, ex eo, quia minus malum eſt eſſe lites, quam proprium Dominum ſpoliari ſuo dominio; tertius ut puniatur negligentiâ Domini à procurandis & repetendis bonis ſuis ex eo, quia non tantâ pœnâ debet negligentiâ illa affici & quandoque citra negligentiam Domini in repetendis & procurandis propriis bonis tale quid contingit, imò militaret hæc ratio etiam in poſſeſſore malæ fidei. (3) Abutitur Grotius hac ipſâ materiâ de uſucapione & præſcriptione in tractatu de Anti Chriſto, ubi ex eo quod dominia ſemper eſſent incerta niſi hoc remedium locum haberet, probat Papam revera Romæ Regem eſſe à tempore longiſſimo, qualem poſſeſſionem convellere ſit omnia Imperia turbare; quamvis nihil concludat propter defectum bonæ fidei; peſſimis enim artibus in Principum jura involavit Papa,

Vſucapionis definitio.

Vſucapionis & præſcriptionis fines convelluntur.

Vſucapio regnū Papæ-Romanum nō tuetur.

Yy 2 prout

prout latè diducit Mornæus hoc ipſum in Myſterio iniquitatis, οὐδὲν ὑγιὲς verò eſſe in toto diſcurſu Grotii liquet, ſi attendamus ad perſonam, quæ Papa; ille autem Epiſcopus eſt non Rex, perſona eccleſiaſtica non politica, cui interdictum κατακυριεύειν ſive dominari Luc. 22, ſi reſpiciamus naturam præſcriptionis, quæ requirit titulum, bonam fidem quâ quis ſaltem ab initio exiſtimat rem ad ſe pertinere, & tandem poſſeſſionem certo tempore à jure determinato continuatam, nec interruptam: at omnia hîc deficiunt; nullus hic titulus, non bona fides ab initio, nec poſſeſſio quieta, toties ab Imperatoribus interpellata. ſi denique attendamus Originem Juris hujus, quod longè altioris eſt ordinis juxta Pontificios, quam ut in uſucapionis vel præſcriptionis titulo ſubſiſtat. Putamus itaque uſucapionem & præſcriptionem, quorum primum dicit acquiſitionem dominii per continuationem temporis, poſterius autem exceptionem peremtoriam ex tempore legibus definito ſubſtantiam capiens, quodque eſt quaſi fructus ipſius uſucapionis, juxta quosdam; quanquam promiſcuè ab aliis uſurpentur, in foro externo maximè locum habere ad lites ſopiendas & ſalubre eſſe remedium, à Jure civili conſtitutum.

Ad Th. II.

Observatio.

Diſcurſus Jephtæ non ſufficienter ſtabilit uſucapionem inter diverſos populos.

Authorhîc adducit pro jure uſucapionis exemplum & diſcurſum Jephthæ, qui allegavit hoc ipſum adverſus Regem Ammonitarum ex Jud. XI. Verùm an hoc exemplum faciat pro uſucapione vel præſcriptione meritò dubitatur. Nam (1) Jephtha potuit rationes adhibere quaſcunque & probabiles miſcere urgentibus & peremtoriis, cujus indicium habetur verſiculo decimo tertio; ubi Jepbtes negat cauſam belli ab Ammonitico Rege eſſe veram ex eo, quia Iſraelitæ ex Ægypto venientes nihil Moabitis vel Ammonitis eripuerint, cùm tunc temporis id quod nunc poſſideant, fuerit Sihonis, atque ita jam mutarit dominium, tranſieritque in altera jura: quæ ſanè reſponſio Regi Ammonitarum data elidi potuiſſet, ſi dictum fuiſſet non habuiſſe quidem illo tempore Ammonitas & Moabitas illam terram de facto; jus tamen retinuiſſe Sihone paulò ante per injuriam illam eripiente vetuſtioribus & veris poſſeſſoribus adeoque Iſraelitas non plus juris habuiſſe in illam, quam Sihonem. (2) Principalis ipſius ratio fuit petita à titulo, quòd ſc. DEUS ipſe terrarum & regnorum

Contentio Iephtæ cũ Rege Hammonitarũ uſucapionem inter diverſos populos nõ ſtabilit.

omnium Dominus terras Amoræorum, quas Judæis Rex Ammonitarum volebat eripere, dono dederit: Suppoſita autem tali transſcriptione à ſummo rerum domino, non mera uſucapio locum habet, quod Argumentum confirmat dein diſputando ad hominem (3) potuit tum temporis juxta Toſtatum Abulenſem præſcriptio per longum tempus etiam cum mala fide jure aliquarum gentium valuiſſe, & rem tamdiu poſſeſſam confirmaſſe poſſidenti, quod conſequenter urſerit Jephta contra Regem Ammonitarum. Verùm concedamus Grotio, peculiarem eſſe rationem & cauſam, quam Jephtha ducat à trecentis annis jam effluxis, nondum tamen uſucapionis jus ex illo erit evictum: partim, quia longum illud ſilentium potuit allegari non tam in confirmationem uſucapionis, quam in defectum omnis juris: Qui enim nullum jus habet in aliquam rem, ille nec movet nec movere debet controverſiam de illa; partim, quia hæc ratio ex poſſeſſione per trecentos annos allegata fuit non pro uſucapione ſtabilitâ tempore, ſed contra irrationabilem refricationem odii poſt tot annos, quod ſcil. rectæ rationi non ſit conſonum odium inter mortuum per tot annos revocare, & per bellum indictum reſuſcitare, amore proximi contrarium imperante.

Ad

Ad Th. V.

Observatio I.

Silentium quandoque indicium eſt Conſenſus.

In hac th. diſputat Author de non factis conſideratis cum debitis circumſtantiis, & aſſerit ſub factis moraliter fingi. Allegat exemplum ex lege Hebræa Num. XXX. 5. & 12. atque concludit, ſi ſilentium interveniat, conſenſum ex illo eſſe colligendum; Ubi (1) obſervandum, quis ſit ſenſus legis Hebrææ, quæ ita ſe habet: *mulier ſi voverit in ætate puellari, quæ eſt in domo Patris, ſi cognoverit Pater & tacuerit voti rea* h. e. illud implere tenetur. Silentium enim Patris habetur pro conſenſu. Verùm regula illa, qui tacet videtur conſentire, maximè locum habet tunc, cum agitur de præjudicio ejus & imminutione juris, à quo conſenſus petitur, hic niſi expreſsè diſſentiat, conſenſus præſumitur. Solet enim in talibus, qui præjudicium patitur, requiſitus illico apertè diſſentire & repugnare, cum non conſentit. Unde obſervat Cajetanus dici notanter tum ebraicè tum Chaldaicè *tacuerit illi*, adeoq; non notari ſilentium ſimplex ſed ſilentium illi, ut intelligatur, quod non de ſilentio Patris quocunque ſed de ſilentio Patris requiſiti à puellâ de facultate exequendi votum loquatur, hoc enim ſilentiũ eſt virtualis conſenſus, etiã in foro

Dilucidatur Locus Num. XXX. 5.

Silentium quando conſenſum probet?

Conſenſus non qualitercunque indicatus vim habeat transferendi Iuris.

conſcientiæ nec malè hic Cornelius à Lapide ſcribit: *Nota primò: Si taceret pater, hoc ipſo votum filiæ confirmabatur: quia conſentire videtur is, qui tacet in eo, quo præjudicatur, vel ſubtrahitur aliquid ſuo juri & poteſtati; uti faciebat hîc puella, quæ per votum hoc patria poteſtate & libertate ex parte ſe ſubtrahebat; ſilentium tamen hoc patris, non tam ex lege naturæ, quàm ex hac lege DEI poſitiva, votum filiæ confirmabat, uti pleniùs dicam v. ult. Nota Secundò. Votum, in quod ſemel tacitè conſenſerat pater, abſolutè fiebat ratum; unde non licebat patri illud poſtea irritare: ſi tamen puella quæ voverat, poſtea nuberet, licebat marito ſtatim poſt contractum matrimonium, votum ejus irritare, æquè ac ſi votum factum fuiſſet in matrimonio: alioqui enim marito, etiam invito & ignoranti, per hæc vota præcedentia, gravia onera potuiſſent injici, quæ ipſe amplecti & ſubire non tenebatur.* (2) Quando Author dicit, qui ſciens & præſens tacet conſentire videtur, nondum conſenſus ex tali ſilentio infallibiliter colligitur; conſenſus enim plus dicit quàm repugnantiam diſſenſus: eſt enim poſitivum quid, hinc ſilentium ut ſic non eſt indicium conſentientis, ſed inter conſenſum & diſſenſum hærentis, remorantis judiciumque ſuum ſuſpendentis. Silens enim neque negat neque affirmat ut talis, & conſequenter neque conſentit neque diſſentit. (3) conſenſus itaquè ex ſilentio colligitur acceſſu aliorum indiciorum & qualitate materiæ ſub conſenſum cadentis, prout

ut

ut hoc ipſum ſupra explicatum eſt in lege illa ex Num. XXX. petita.

Ad Th. V.

Observatio II.

Non amiſſum ſimpliciter cenſetur, quod in Mare projectum.

IN eadem th. Author dicit amiſſum cenſeri id cujus recuperandi ſpes projicitur, & illuſtrat exemplo porcorum à lupo raptorum, & eorum, quæ naufragio amittimus. Verùm quamvis ſpes recuperandi deficiat, penes aliquem, non tamen poteſt concludi amiſſum cenſeri illud ipſum, cum poſſit cum ſpe projecta adhuc ſubſiſtere animus illi rei per dominium inhærendi vel vindicandi. Spes enim pro objecto habet arduum quiddam & poteſt ex illa qualitate objecti concidere; animus autem dominandi rei, quæ fuit ſub dominio noſtro, non tam facile cenſendus eſt deſiiſſe, utut ſpes nutet vel collapſa fuerit. (2) quod concernit ipſas res in mare projectas, non ille actus dominii amiſſionem deſignat, neque enim qui projicit in mare merces vult amittere dominium propterea, non enim hîc libertas eſt, quæ ſi adeſſet retineret, ſed hoc intendit, ut periculum imminens avertatur. (3) quod exemplum concernit porcorum à lupo raptorum, non ex eo cenſetur id amiſſum quod recuperandi ſpes projecta ſit, ſed ex eo quia talis non

An quod in mare projectum eſt putetur amiſſum?

videtur poſſe animum domini retinere objecto penitus deſtructo.

Ad Th. V.

OBSERVATIO. III.

Conſuetudo à populo introduci poteſt.

An vim legis obtineat conſuetudo?

Authorin hac theſi diſputat de conſuetudine & aſſerit, quod illa conſimiliter à populo ſubdito introduci poſſit ex eo, quod ab imperium habente toleratur; ſecundò tempus quo effectum juris accipiat non eſſe definitum, ſed arbitrarium, & allegat etiam Thomam pro ſe in margine. Verùm videntur (1) ſecundum diſcurſum Thomæ argumenta quædam concludere, quod conſuetudo non poſſit obtinere vim legis, tum quia lex humana derivatur à Lege divina & naturæ, conſuetudo autem non poteſt mutare vel legem naturæ vel etiam legem divinam: tum quia ex multis malis non poteſt fieri bonum, qui autem primò contra legem agit, malè agit, ergò multiplicatis ſimilibus actibus tanquam malis non efficietur aliquid boni, & conſequenter non habebit rationem legis, quia Lex dicit bonum quid, regulam actuum humanorum, non itaque per conſuetudinem poteſt removeri lex, ut illa vim legis obtineat; tum quia ferre leges pertinet ad publicas perſonas, ad quas pertinet regere communitatem, ut ergò priva-

Rationes negantes,

tæ

tæ perſonæ legem facere non poſſunt, ſic conſuetudo, quæ invaleſcit per actus privatorum, ex eadẽ cauſa vim legis habere nequit. Quanquàm autem hæc militare videantur contra aſſertum Grotii, nihilominus reſponderi poteſt; ad (1) argumentum quidem illud non concludere: tum quia hoc ſaltem obtinetur contra legem divinam & naturalem non poſſe introduci conſuetudinem, & illas LL. de rebus quæ vel ex illa, vel ex hac directè fluunt: cum autem dentur LL. de rebus mediis, leges non tam tendentes ad conformitatem cum lege divina aut naturali, vel ab illa procedentes, quàm à Principis authoritate & voluntate, ſicut verbo poteſt fieri mutatio circa illas, ita quoq; facto, ut tamen propterea Legi divinæ & naturali nihil decedat. Ad (2) Rꝫ. itidem non concludere, quia LL. humanæ in quibusdam caſibus deficiunt, hinc poſſibile quandoque præter legem agere, ut tamen non peccetur, ſc. in eo caſu, quo deficit lex, nec tamen actus ille erit malus: ſi itaque tales actus multiplicantur propter aliquam mutationem hominum per conſuetudinem manifeſtatur, quod Lex ulterius non ſit utilis, quemadmodum ſi ipſo verbo promulgaretur lex contraria priori: manente autem adhucdum eadem ratione, propter quam prima lex utilis erat, non conſuetudo legem, ſed lex conſuetudinem fecit. Ad (3) reſpondetur: multitudinem in qua conſuetudo introducitur duplicis eſſe conditionis, aut enim eſt libera multitudo, & ſic conſenſus

Enervatur Prima.

Secunda.

Tertia.

totius multitudinis prævalet ad aliquid obſervandum, quod conſuetudo manifeſtat, authoritati Principis ſc. illius, qui ſaltem ſplendorem non autem Majeſtatem habet; aut multitudo non habet liberam poteſtatem condendi vel removendi legem, & ita nihilominus prævalet conſuetudo in tali multitudine, obtinetque vim legis, in quantum toleratur ab illis, ad quos pertinet multitudini legem imponere; hoc enim ipſo videtur Princeps approbare quod conſuetudo introduxit, prout Grotius quoque hoc ipſum hîc probè obſervat. (2) Quod de tolerantia Grotius dicit, id ipſum ita ſeſe habet, ut non ſit qualiscunque tolerantia, ſed talis, quæ conſenſum aliquem Principis dicat: ratio eſt, quia non minorem poteſtatem requirit conſuetudo, ut vim legis habeat, quàm ipſa lex: Lex autem requirit conſenſum Principis. Ergò. Interim tamen triplex notatur eſſe conſenſus. Primus dicitur perſonalis & expreſſus, quo expreſsè Princeps conſentit ad introducendam conſuetudinem, aut illam approbat. Secundus eſt tacitus, & hic contingit, quando Princeps ſcit & diſſimulat conſuetudinem ſive non contradicit, dum commodè poteſt. Tertius dicitur legalis ſive juridicus, & hic datur per legem, ſive jus, quatenus Princeps ſtatuit aut ſcit talem conſuetudinem, conditiones ſuas habentem, à jure approbari, & ita dicitur conſentire juridicè ſive aliqua ratione tacitè in conſuetudinem affectam ſuis conditionibus. Primus con-

Tolerantia Conſuetudinis nihil confert ad vim legis.

Conſenſus triplex Diſtinctio.

conſenſus non requiritur, ſed ſufficit ſaltem juridicus & tacitus, obſervante Vasquezio, Rebello, Covarruvia, Azorio & ceteris. (3) Quod concernit tempus, Grotius dicit non eſſe definitum; Verum quamvis ſufficiat ut conſuetudo ſit longæva, tamen ſpatium X. annorum in jure cenſetur eſſe longævum & ſufficere ad abrogandas LL. civiles. Nam de Canonicis LL. non ita ſentiunt Pontificii, ſed requirunt ſpatium XL. annorum, ut conſtat ex Reginaldo, Rebello, & Salaſare Diſp. 19. ſect. 4. num. 42. quamvis Leſſius, & Azorius putent ſufficere quoque decennium in Lege Canonica; Et quod ipſam longævitatem actuumque multiplicitatem concernit, Azorius eousque progreſſus eſt ut ſtatuerit unum actum continuum ſufficere ad introducendam conſuetudinem, quando unus actus vicem gerit plurium. Verum hæc ſententia non poteſt ſubſiſtere, non ſolùm quia omnes fere LL. ſic facilimè abrogantur, verùm etiam quia ad introducendam conſuetudinem e. g. feſtivè agendi talem diem tot actus videntur neceſſarii, quot ſunt anni neceſſarii ad introducendam conſuetudinem.

Ad

Ad Th. VIII.

OBSERVATIO.

Quæ Grotius proponit in Solutione Objectionis motæ non poſſunt ſimpliciter admitti.

Hic Author movet objectionem, & Reſpondet (1) bene ſperandum de hominibus, quod nolint rei caducæ cauſa hominem alterum in perpetuo peccato verſari. (2) de imperiis etiam præſumendum eſſe, quia ſint oneroſa, non tam facile captari illa, quod illuſtrat exemplo Tutorum. Denique in notis adducit Jonathanem Saulis filium, & aſſerit illum fuiſſe iſtius animi. Verum quod cernit primam rationem, & reſponſionem, non illa ſubſiſtit: tum quia ut Grotius dicit bene ſperandum de hominibus, & non propterea putandum, cos eſſe hoc animo, ut rei caducæ cauſa hominem alterum velint in perpetuo peccato verſari, ita ex oppoſito dici poteſt, potius ex amore rerum, opum, fundorũ, qui quaſi nobis naturalis eſt, præprimis poſt lapſum, præſumendum eſſe homines eo eſſe animo, ut nolint ſua in alterius poteſtate relinquere, & jacturam pati, tum quia aut de bonæ fidei poſſeſſore loquitur Author, aut de malæ fidei poſſeſſore. Si primum cenſetur talis eſſe absque peccato, & conſequenter dominus talem poſſeſſorem non poteſt velle eſſe in perpetuo peccato; quia ſi juxta quosdam non eſt

Quod de aliis Author benè ſperare jubet contraria præſumtione refellitur.

eſt in peccato, revera non velle poteſt illum eſſe in peccato rei, quam alter poſſidet, dominus. Si verò de malæ fidei poſſeſſore ſit ſermo, tunc utut aliquis Dominus taceat, non tamen hoc ipſo ille deſinit eſſe in peccato, ſed manet in perpetuo, quemadmodum fur, nec conſcientia talis unquàm tranquillatur, niſi interveniat actus poſitivus, per quem dominiū transferatur ad talem malæ fidei poſſeſſorem, tum quia etiam de jure divino non tenetur quis rem ſuam, utut caducam velle habere pro derelicta, nulla enim obligatio eſt ad iſtiusmodi jacturam, & ſi alter perſiſtit in peccato, ſuo vitio perſiſtit. Secunda ratio de Imperiis non concludit: tum quia quàmvis imperia ſint onera, tamen etiam ſunt axiomata, & ſicut ex mole negotiorum participant de labore, ita ex authoritate multum de ſplendore, quem ipſa Scriptura tribuit imperantibus, Deos & clypeos terræ tales vocando; tum quia inveniuntur, qui cum Jaſone eſurire malunt, quàm non imperare, cumque homo ſit animal excellentiſſimum, valdè poſt lapſum ſuperbum, naturali quodam appetitu ad ſumma fertur, & etiam ad illa, quæ ardua ſunt, ſi cum ſplendore conjuncta ſunt, rapitur; tum quia ſimile de tutoribus valde eſt diſſimile, in tutela enim labor ſuſceptus non cedit in uſum tutoris, ſed pupilli; at in Regnis ſive imperiis præter utilitatem publicam, utilitas quoque accedit imperantibus, & quod maximū eſt Splendor; & quomodo hæc ratio concludet in imperiis deſpoticis, πεμ-

Imperiorum Honos.

βασι-

Ionathan Regni onus non ſubterfugit.

βασίλεια vel Dominatu. Quod (3) concernit; Exemplum Jonathanis incomodè adducitur: tum quia Jonathan ita arguitur cujusdam negligentiæ, quaſi tam projecti fuerit animi, ut ſceptro renunciarit oneris annexi intuitu; tum quia Scriptura diſertè contrarium teſtatur, ideo habuiſſe quaſi pro derelicto regnum Iſraelis, quia DEUS tranſtulerit hoc axioma in Davidem, cui voluntati divinæ non reſiſtendum, ut patet ex I. Sam. XX. ℣ſ. 15. & XXIII. ℣ſ. 17. aperte enim dixit: *Tu regnabis ſuper Iſraelem & ego ero tibi ſecundus;* noverat oraculum Samuelis, videbat omnia feliciter ſuccedere Davidi & quod maximum animadvertebat DEUM oculo vigili & Affectu ſingulari eſſe intentum in Davidem; tum quia ipſe Hieronymus, in cap I. Sam. XX. dicit Jonathanem Davidi regnum vaticinatum fuiſſe, atque ita παρῳδεῖ: *ſit Dominus tecum, ſicut fuit cum Patre meo i. e. ſublime faciat regnũ tuũ, ſicut ſublime facit Patris mei &c.*

Ad Th. X.

OBSERVATIO.

Populus mutans Voluntatem non jus quæſitum naſcituris tollere poteſt.

HIc Author ceſpitat, quando ſtatuit ſi populus à cujus voluntate jus regnandi proficiſcitur voluntatem mutet, iis qui nondum nati ſunt, ut quibus jus quæſitum nondum eſt, nullam

nullam facere injuriam. Hæc periculoſè dicuntur,& ſupponitur nondum natis non poſſe fieri injuriam: quamvis enim non entis nullæ ſint affectiones, ipſis tamen naſcituris poteſt etiam fieri aliqua injuria: longe enim alia ratio eſt accidentium phyſicorum & moralium; tum quia ſupponit Author in voluntate populi eſſe ſitum jus regnandi, & ab illo proficiſci, & propterea ſi immutet voluntatem, etiam poſſe mutari imperium, nam ſi ponamus imperiũ alicui accreviſſe jure belli, quomodo poteſt dici populi placito?tum quia quæ diſſerit de origine juris regnandi planè ſint vero diſſona & Scripturæ,ſtante enim ipſuus hypotheſi, in tali etiam regno,quod non invitis acquiritur, nihilominus non poteſt ſubſiſtere ipſius ſententia,de voluntate populi, niſi grandia velimus admittere abſurda; partim quia populus nunquam confert in Principem jus regnandi vel Majeſtatem,quam non habet, ſed eligit ſaltem aliquem, aliud autem eſt modus ex quo fit applicatio & aliud cauſa Majeſtatis, quæ non eſt niſi ſolus DEUS: partim quia hæc ſententia debet neceſſario ſupponere Majeſtatem aliquam realẽ in populo antea hærentem;partim quia ſi moriatur Rex & eligatur novus, tunc Majeſtas non redit ad populum ex Rege demortuo, ſed ad DEUM, qui dedit illam;in populo autem reviviſcit tantùm poteſtas denuo eligendi aliquem, quæ electio dicit productionem alicujus ſubjecti idonei, cui ipſe DEUS confert Majeſtatem immediatè.

Nondum natis fieri poſſe injuriam.

Non defertur Imperium populi conſenſu.

CAPUT V.

Ad Th. I.

OBSERVATIO.

Quanquam controverſiæ obnoxium ſit num Generatio ſit Baſis acquiſitionis Grotius tamen non videtur abludere à recta ratione.

Num Generatio pariat Ius in Liberos?

Argumenta negativa.

HIc Author de jure in perſonas diſſerit, & primum modum acquiſitionis ponit generationem; verum dubium eſt quod Author ponit Nam (1) ſi generatio eſſet cauſa juris & fundamentum in natos, ſequeretur quoque Bruta generando acquirere jus, e. g. canem in catulos, quod abſurdū. (2) Si generatio eſt actus animæ vegetantis, conſequens erit, non poſſe ipſam fundare imperium, quod eſt in ſolo λογικῷ. (3) Si generatio eſſet cauſa, tum majus jus haberet mater in natum, quàm Pater, plus enim confert mater; quemadmodum tellus plus confert fructui quam cultor terræ. hinc etiam Hobbeſius imperium in liberos tribuit Matri originaliter, Viro ſaltem derivativè, ſicque caderet, quod ſubjungit Author ſi contendant inter ſe imperia, præferri Patris ob ſexus præſtantiam. Econtrario autem videntur militare pro Grotio quoque argumenta. Nam (1) ſi ideo Deus jus & imperium habet in hominem, quia creavit ſive produxit ipſum, etiam ex cauſa pro-

Argumenta approbantia.

ductio-

ductionis, & generationis jus erit Patri in filium. (2) Si artifex in imaginem à ſe fabricatam habet dominium ex fabricatione, itidem videtur habiturum hominem parentem in filium. (3) ſi cauſa naturaliter habet poteſtatem in Effectum, conſequens etiam eſt, quià Pater cauſa eſt generando, poſſe ipſum vi generationis imperare filio, adeoque ſententiam Grotii ſubſiſtere. Viderunt forſan quidam haſce difficultates, quapropter ad alia ſeſe receperunt, & putarunt ideò eſſe Patri & Matri jus in natos, quia ſint pars familiæ & ipſorum parentum. Alii autem hoc ipſum derivarunt ex imperio mariti in uxorem, quià enim partus ventrem ſequitur, & imperium marito eſt in uxorem, conſequens erit per & propter illud imperium in uxorem conſequenter filios eſſe obnoxios. Verùm ut etiam noſtram addamus ſententiam, exiſtimamus. (1) argumenta quæ propoſita ſunt ex utraque parte eſſe ſolubilia. Nam ad (1) primæ ſententiæ reſpondetur generationem eſſe fundamentum juris, cæteris paribus, poſitis ponendis, omne jus autem & imperium præſupponit rationem, quæ in brutis deficit. (2) quamvis generatio ſit actus animæ vegetativæ, accedentibus tamen aliis poteſt fundare jus aliquod, & quidem juxta ductum rectæ rationis magis eſt conſonum, ut à quo vitam poſt DEUM accepi, quod fit generatione, eidem ſuppoſito, quod ſit rationalis, tenear ad obſequium & reverentiam? Ad (3) reſpondetur generationem poſſe dupliciter

Conficiuntur argumenta partis negatis.

conſiderari aut in ſe aut cum connexis: Juxta prius non poteſt dici quòd Matri plus tribuendum ſit in generatione quàm Patri, ſtant enim pro unica aliqua perſona, in & ſub ordine divino nunquàm diviſim conſiderandi. Poſteriori autem modo mater plus confert gerendo, alendo, fovendo conceptum usque ad tẽpus partus & in ſequentibus. Alterius partis argumenta quoque non videntur ſatis ſolida: tum quia DEO etiam juxta quosdam, ſi homo non eſſet creatus, ſed ut quidam volunt ex materia emerſiſſet, nihilominus ſubjectus eſſet ob majeſtatem naturæ & eſſentiæ, quam DEUS habet, illumque tranſcendit; tum quia creatio longe plus dicit quàm generatio, eſt enim acto infinitæ potentiæ & ex pure nihilo; tum quia actio creatoria ſemper connexa eſt cum conſervatione, quæ eſt perpetua quædam & continuata Craatio; Pater autem poſtquàm genuit relinquit matri fœtũ fovendum & alendum, imò quandoque ipſum omni Curâ deſtituit. Ad (2) reſpondetur non concludere, tum quia homo generans & artifex non habent ſeſe pariter; tum quia artifex non niſi formam aliquam accidentalem communicat; tum quia non habet etiam vi fabricationis ſemper poteſtatem in imaginem à ſe fabricatam, ſi ſcil. illam fabricet juſſu & ſumtibus alterius, & materiâ à Principali ſubminiſtrata. (3) quoque argumentum non colligit: falſum enim eſt omnem cauſam habere poteſtatem naturaliter in effectum ſuum, & ſi intelliga-

Deſtruuntur argumenta partis affirmantis.

tur

tur poteſtas talis, quæ juri æquivalet, abſurdè hocipſum dicitur àLeſſio,quia hac ratione nõ habet poteſtatem in effectum niſi cauſa aliqua rationalis. Quapropter nos exiſtimamus ita eſſe ſentiendum,nempe fundamentum dari juris Parentum in liberos vel primarium vel ſecundarium. Primarium eſt mandatum divinum, authoritas & poteſtas à DEO ipſis Parentibus divinitus collata & quaſi impreſſa, utpote, qui ut Magiſtratus in publico, ſic in privato & domo ſua referunt ipſum Deum, qui jus & poteſtatem habet in ſuas Creaturas. Ut ergo Pater Patriæ in me jus habet ideo, quia eſt DEI Vicarius in his terris, penes quem eſt omnium creaturarum ſumma poteſtas, ita Pater in domo ſua jus & imperium habet ideo, quia eſt vicarius DEI ejusque loco præeſt,quod manifeſtat & jus divinum & jus naturale dictitans Parentes eſſe honorandos, ubi in Hebræo quidem eſt vox *Cabed*, quæ notat magni æſtimare, quemadmodum metallis ex pondere pretium eſt, ut ex pondere iſtius vicariatus obligatos nos intelligamus eſſe parentibus. Secundarium autem fundamentum juris acquirendi & continuandi in liberos dicimus eſſe, primum quidem generationem, tum etiam educationẽ,& cætera officia,quod ipſum ſatis indicat Syracides c. VII.℣ſ.29. Tobias c. III.℣ſ.3.&4. Notatu dignus maxime vero loco pro noſtra ſententia, Syracidis capite III. ℣ſ.3. *Deus honoravit patrem in filiis & Judiciũ Matris exquirens firmavit in filios;* in quæ

Epicriſis cum Diſtinctione.

verba non male non nemo pag. 43. *Recentiores omnes interpretes Janſ. Palac. Sà, quibus ego ſubſcribo, & rem latius evolvo, ſic exponunt: DEUS gloriam magnam Patri contulit, dum illum quaſi ſuum in terris vicarium conſtituens dedit illi auctoritatem & naturale imperium in filios, quod per Moſen promulgavit ſcriptum in confinio duarum tabularum ut Philo in vita Moſis, vel à tergo primæ tabulæ, ut volunt quidam Rabbini. Similiter dum exactè vult ſervari à filiis decretum & judicium maternum, hoc ipſo matris autoritatem in filios firmavit, & ratam fecit, conſentiunt Dion, & Hugo, niſi quod ajunt DEUM firmaſſe ſententiam parentum in filios, dum illos dicto ipſorum audientes multis & amplis præmiis remunerat, & contra præceptorum maternorum transgreſſores pro merito plectit: & rectè quidem: ſiquidem ſupplicia & præmia vel maximè leges firmant & ſanciunt. Deinde Deus honorem ſuam vicem gerentibus impenſum ſibi attribuit, ut eorundem contemptum. Ipſe enim eſt à quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Unde Valerius Maximus l.1. Juſtiſſime, ait, pari quadam vindicta parentum ac Deorum Violatio expianda eſt. Et Nazian. in lib. ſent. Ille DEUM facile abjurabit, qui parentem ſuum negat.*

Ad

Ad Th. V.

Observatio.

Non eſt ἐξαγώνιον poſſe patrem Filium vel Filiam vendere.

In hac theſi Author diſputat num Pater poſſit filium oppignorare, & ſi neceſſe ſit etiam vendere? & affirmat, ex jure gentium quædam adducens & ex jure naturæ hoc ipſum conceſſum eſſe aſſerens, putatque etiam inter Hebræos obtinuiſſe. Verùm hîc argumenta quædam occurrunt in contrarium. Nam (1) ſi parentes non habent poteſtatem occidendi liberos, etiam non habebant poteſtatem vendendi: ratio eſt, quia libertas quæ venditione tollitur, eſt quaſi vita & ſervitus morti æquiparatur; ſi itaque unum non poteſt tollere nempe vitam naturalem Pater, etiam non poteſt alterum, nempe vitam civilem ſive libertatem. (2) Si Parentes liberis debent alimenta jure naturæ, ſequitur non poſſe vendere liberos, nam alienando liberos ſuos, aliorum alimoniæ relinquunt, & ipſis id quod jure naturæ debitum eſt ſubtrahunt, cumque naturæ intentio ſit, ut Parentes etiam educatione ſibi ſimiles reddant liberos, contra intentionem naturæ agunt, peregrinæ poteſtati illos ſubmittendo. (3) ſi homo liber tantùm eſt propter DEUM, propter ipſum autem ceteræ creaturæ, & excepto DEO propter ſeipſum, nulla erit liberi hominis

An Parentes liberos poſſint vendere?

Rationum adverſantium, Prima.

Secunda.

Tertia.

æſtimatio, nullum pretium, & conſequenter vendi non poterit à Parentibus. Verum utut hæc argumenta ſint ſpecioſa, non tamen recedimus à Grotii ſententia quoad ipſum punctum principale. Nam primum argumentum non concludit, quia falſum eſt libertatem & vitam pari paſſu ambulare: Dominus habet poteſtatem, in ſervum, nec tamen poteſtatem in vitam, & poteſt ſane aliquis ſtatum ſervitutis ſubire, qui tamen non poteſt ſibimetipſi vitam eripere. Secundum argumentum non concludit, quia Parentes utique jure naturæ debent liberis alimenta, ſi ſcil. illis ſint alimenta, deficientibus autem ipſis alimentis, cur non liceat hoc ipſum Parentibus, ut aliis ſubmittant? Tertiò, quàmvis, de quo tamen diſputari poteſt liberum corpus non recipiat æſtimationem, tamen labores alicujus & operæ, quas exhibet, rationem æſtimationis ſubire poſſunt. Si itaque filius tenetur Patrem alere in caſu neceſſitatis ſummæ & inopiæ, cur non patri liceret filium vendere, ut ex laboribus filii Domino ſuo impenſis vel ex pretio venditionis vivat Pater, quâvis melius ſit abſtinere ab illa Venditione non tantum quia videtur adverſari Affectui naturali parentis in Sobolem & non ϛοργὴν ſapere paternam, ſed neglectum corvinum, verùm etiam, quia ſi ratio militaret Leſſii, quod proles ſit pars vel fructus parẽtis, ſemper obnoxia eſſet venditioni, unde etiam jure Attico prohibitum erat vendere Filium & quamvis jure Romano fuerit conceſſum, tamen & poſtea fuit

Emaſculatur prima.

Secunda.

Tertia.

hæc

hæc Libertas reſtricta ſuis conditionibus tandemque Conſtantinus Magnus rectè illam ſuſtulit. (II.) quod concernit exemplum Hebræorum, hoc non eſt tam liquidum ut Grotius exiſtimat, nam apud Hebræos obtinuit quidem abalienatio filiorum, verùm hoc non poteſt hîc adduci: tum quia fuit juris municipalis, forſan non niſi permiſſivi, quod diſpoſuit ſuppoſito caſu venditionis rectone & juſto nec nè non explicato vel determinato; at ſi ponamus hoc ipſum, ad jus naturæ vel gentium non dextrè colligitur: tum quia non fuit tam venditio, quàm locatio, nam poſt ſeptennium manebant liberi; tum quia ut aliâs peculiaria multa in hoc populo, ita & illud quoque cenſendum erit, neque poteſt demonſtrari legem Thebanam à Phœnicibus ac porrò ab Hebræis veniſſe, adde quod Lex illa Exodi 21. ℣ſ. 7. agat non de Venditione Filiæ ſimpliciter ad famulatum domeſticum, ſed de illa, quæ eſt ad Concubinatum, ita ut Emptor deſponſarit ſibi vel filio illam in Uxorem ſecundariam, cum notante Fagio eâ Conditione fuerint venditæ, ut Emptores vel ſibi copularent vel Filiorum alicui darent, adeoque onerosa, ut occurreretur Emptioni, & ſufflaminaretur Venditio. (III.) cauſæ quoque ſunt ponderandæ & modus in tali venditione, cauſæ autem tres enumerantur à Moraliſtis, (1) ſi filius à Patre vendatur ob nimiam egeſtatem, (2) pro ſolvendis debitis, cui fini allegant legem Hebræorum Lev. XXV. de qua tamen jam diximus. (3) pro tuenda

Hebræi paternum Im perium nō transtulerunt.

Ab alienationis Liberorum cauſæ.

vita, vel etiam alio redimendo, ut de S. Paulino conſtat, ita Garzias, Molina, Azorius, Carolus Mallettus & alii. Ut autem venditio ſit juſta præter cauſas juſtificantes requiritur, ut venditio non ſit abſoluta, ſed cum pacto, ut quotiescunque emtori juſtum pretium offeratur pro filio vel filia, vel æqualis alius ſervus, is cui facta fuit venditio, teneatur illum reſtituere. Quàmvis talis venditio inter Chriſtianos non ſit uſu recepta, cum Parentibus in extrema neceſſitate poſitis filius aliis modis poſſit ſuccurrere, corpus ſc. ſuum locando mercede. Si tamen homo liber poteſt ſe ipſum vendere, cum ſit Dominus libertatis ſuæ, ſicut famæ & pecuniæ juxta Moraliſtas, poterit quoque ſe libertate abdicare, & ſi hoc, illa quæ de libertate diſſeruntur, non poterunt obſtare juri ſive poteſtati parentum, quantum ad hoc punctum.

Et Modi.

Ad Th. VII.

OBSERVATIO.

Poteſtas patria ad jus necis ſeſe non extendit.

An Ius necis competat Patriæ Poteſtati.

Probatur I. ex Scripturæ Dicto.

HIc Author agit de poteſtate Patria, num ſeſe extendat eousque etiam ut liceat Patri necare filium, & videtur contra Grotium militare (I) Scriptura: nam Lev. XXVII. 28. apertè dicitur: *omne quod Domino conſecratur ſive homo fuerit ſive animal &c. ſanctum erit Dominio, & omnis conſecratio quæ offertur*

offertur ab homine non redimetur, ſed morte morietur. Si itaque licuit parentibus Domino conſecrare filios, ſequitur etiam licuiſſe ipſis occidere, quia ita potuerunt devovere ad occiſionem, & conſequenter habuerunt jus vitæ atque necis etiam Hebræi jure divino. Confirmat hoc ipſum ante legem latam exemplum Abrahami, qui filium ſuum voluit occidere Gen. XXII. 9. & ſeqq. quod exemplum valde urget Petrus Ærodius Quæſitor Antegavenſis in Diſſert. ſua de Patria poteſtate ad filium, quem Jeſuitæ ipſi ſubduxerunt in Hiſpaniam, & ejusdem quoque ſententiæ eſt Simon Epiſcopius Arminianorum primipilus in inſtitutionibus lib. 2. c. 8. Nam, inquit Ærodius, juſſiſſetnè Deus aut feciſſet Pater aut toleraſſent proximi alienive, quod nullo caſu, nullo tempore, nullo jure licuiſſet Patri? Addunt exemplum Jephthæ filiam ſuam ex hoc ipſo jure immolantis poſt legem; accidit Exemplum Chriſti quem Pater in Mortem tradidit. Bodinus etiam urget locum Deut. XXI. 20. (II.) probant eſſe juris naturalis, partim quia recta ratio dictat, id quod maximè conducit ad filios in officio continendos, & ad bonum familiæ procurandum eſſe juris naturalis, partim quod tantus ſit amor Parentum in filios ut non credibile ſit parentes quicquàm tentaturos eſſe quod modum excedat, crudelitati affine, (III.) juris quoque gentium eſſe evincunt, quia hoc ipſum penes Romanos fuerit in uſu, Le-

Ab exemplis Abrahami.

Iephtæ, & Chriſti.

II. Confirmatur ex Iure naturali.

III. Ex Iure Gentium.

ge Curiata à Romulo lata, quæ in Leges. XII. Tabb. fuit tranſſumta, penes Gallos teſte Jul. Cæſar. lib. 6. belli Gall. & alios. Verùm quicquid ſit de ſtatu, ubi non vigent judicia publica, ſtantibus judiciis publicis non poteſt hoc jus tribui parentibus, neque obſtant objecta. non (1) tum quia locus ille accipi poteſt de Beſtia, ut ſenſus ſit ſecundum aliquos omnis Beſtia quæ devovetur non ex hominibus, ſed ab hominibus, non redimetur, & ſi de homine de eo qui publicè condemnatus à Judice, ut ſcil. non parcatur illi acceptâ pecunia, vel ſi privato hîc quid tribuere velis de morte non naturali ſed civili, quatenus qui DEO devovetur moritur negotiis ſecularibus, & deputatur cultui divino, prout Samuel DEO ita conſecratus fuit; tum quia hac ratione non ſolùm Parentibus, ſed etiam Heris fuiſſet jus vitæ & necis in ſervos, nam etiam ſervi vel maximè fuerunt in poteſtate Domini, ergonè potuerunt conſecrari, tum quia locus accuratè loquendo non agit de quibuscunque hominibus, quaſi poſſint DEO devoveri, aut de illis qui fuerunt in poteſtate patris, ſed captivos ex bello ſpectat & hoc vult: ſi eſſet animal Domino conſecratum vel etiam homo, tunc debebat ille mori ſi hoc votum fuerit emiſſum adverſus hoſtes Iſraël, prout fecerunt Num. XXI. 2. 3. & 4. Joſ. VI. 17. Atque ſic accepit R. Bechai & Don Iſaac Abanael, qui duplicem conſtituit ſpeciem [illegible] Cherem & de altera dicit, illam fuiſſe de hominum

Reſpondetur 1. ad dictum Scripturæ, cujus genuinus ſenſus exponitur.

Rerum devotarum diſtinctio.

minibus & pecudibus vel ex Mandato ſpeciali Dei, vel ex voto, vel ex Regis aut Synedrii ſententia perdendis, exſcindendis & internecioni dandis, per homines autem intelligi non ſervos & ancillas vel filios & filias ſed hoſtes tum Dei, tum populi juxta mandatum Deut. VII. ỳſ. 2. poſito autem conceſſum eſſe Jus vitæ & necis nondum tamen eſſet probatum Legem hanc fuiſſe poſitivam, cum poſſet dici permiſiſſe tantùm, idque eum in finem ut parentes deterrerentur magis ab inprecationibus & ut ſervi magis in officii terminis arctarentur. Exemplum Abrahami non quadrat, tum quia illud fuit mandatum extraordinarium, non fundatum in jure ordinario necis & vitæ, quod habere Parentes præſumuntur, ſed in jure Dei abſoluto, quatenus ut Dominus creaturarum etiam deſtruere poteſt illas; tum quia pariter poſſet concludi jus occidendi fratres, quia tale fuit commendatum Exod. XXXII. tum quia illa immolatio ſuſcepta non erat homicidium quoddam, & conſequenter reduci non poteſt ad jus vitæ & necis, ſed erat ſacrificium pertinens ad primam tabulam, de quo ſolo Deus diſponere poteſt. Audiamus hîc Epiſcopum Satranenſium & Campanenſium Ærodio reſpondentem hoc modo, *Authoritatem patriam vitæ & necis non colligit hic Author ex Abrahami reſignatione; ſciebat enim eum non potuiſſe non obedire DEO; ſed inſtat, ſi filicidia in lege naturæ non licerent, providiſſet*

Ab exemplo Abrahami non colligitur Poteſtas Patria vitæ & necis.

DEUS,

DEVS, ut & omnes alij ſciviſſent Abrahamum ex præſcripto divino filium immolaſſe; caviſſet Abrahamus, ne ſcandalizaret proximos, nec honorem denigraret, ne à conſanguineis & amicis reus ſceleris impii ageretur. Atqui nec DEVS, nec Abrahamus cavit inconvenientia hujuſmodi, quæ ſi eſſent, omninò caveri debuiſſent: ergò non erant. Ergò occidere filios in lege naturæ parentibus permittebatur. Ærodius timebat ſcandala; & dicunt Abrahamum potuiſſe dicere amicis & cognatis ſe quidem filium occidiſſe, ſed ex DEI præcepto, & hoc ſufficere ut ſcandalum non paterentur; hanc autem circumſtantiam, tametſi illam ſubticeat ſacra pagina, colligi tamen neceſſariò ex contextu, quia hic Patriarcha laudatur ab angelo DEI nomine, non autem diceretur DEVM timens, qui proximos ſcandalizaret. Reſpondet ſecundò (& hæc expoſitio videtur congruentior & aptior) Patriarcham dolore ſaucium totum fuiſſe abſorptum, & uni filicidio intentum, & non animadvertiſſe ex eo ſcandalum oriri poſſe, ac propterea illud ex inadvertentia non caviſſe. Hoc poſſibile fuiſſe, ſciunt qui experti ſunt amorem patrum: filii enim dicuntur ἀπὸ τῆς φιλίας, quam erga eos habent patres. Addunt tertiò, DEVM qui diſpenſavit in præcepto quinto; potuiſſe etiam in nono (ad hoc pertinent ſcandala, ut puto) diſpenſare. Vnde, ſicut de Samſone Bernardus lib. de præcepto, cap. 7. ſic etiam de Abrahamo philoſophabor dicens, non ſolùm quoad ſubſtantiam actus, ſed etiam

quoad

quoad circumſtantias ſingulas Divinum habuiſſe conſilium indubitanter credendum eſſe, etiamſi ex Scriptura id non habeamus. qui tamen ceſpitat & abſurdè aſſerit in ſequentibus. Si homo animam filii produceret eſſet dominus vitæ ejusdem filii. Exemplum Jephthæ non quadrat, tum quia ſi fuit occiſa filia Jephthæ, non hoc profectum eſt ex jure ordinario vitæ & necis parentibus debito, ſed ex voto extraordinario temerè emiſſo; tum quia iterum non fuit homicidium ſed ſacrificium licet diſplicens Deo, & conſequenter in exemplum non trahendum, tum quia juxta inſignes Theologos potius verba hæc: *fecit ei ſicut voverat*, de conſecratione quadam ad cultum divinum, quàm immolatione ſunt accipienda, hinc virginitatem dicitur deploraſſe & poſt votum vixiſſe, circa finem capitis. Sanè in holocauſtum ſi fuiſſet offerenda Filia Jephthæ & Sacerdos & Altare fuiſſent neceſſaria, de quo nihil in Hiſtoriâ, & contra Jus ebræorum erat illa interfectio, adeò ut Rabbini doceant eadem pœnâ quâ alius homicida tenetur, patrem quoque fuiſſe obnoxium, Exemplum verò Chriſti planè huc non quadrat; utpote mortui ex decreto ſpeciali, cui ipſe ſponte ſe ſubmiſit pro nobis, locus autem ille quem urget Bodinus non concludit: tum quia nihil habetur in textu quod ſententiam illius ſtabiliat; tum quia potius oppoſitum concluditur, nempe parentibus non fuiſſe jus condemnandi filium ſed ſaltem accuſandi, tum quia locus ille e-

Quid ſentiendum ſit de Jephta?

Quid item de Chriſto?

vig-

vincit, ſi delictum fuiſſet grande; exceſſiſſe patriam poteſtatem, & filium fuiſſe puniendum à Magiſtratu. Quod (2) ſpectat jus naturæ, illud non militat pro hoc, partim quia non quicquid conducit quocunque modo ad filios in officio continendos confeſtim eſt juris naturæ, jus vitæ & necis conduceret etiam hoc modò ad uxores in officio continendas, nec tamen juris naturalis eſſe hoc ipſum planiſſimum eſt, partim quia poteſt fieri, ut ira ſuperet amorem paternum, cum plerunque affectus quo tenerior læſus in aſperiorem degeneret. (3) Tertium denique nempe jus gentium non poteſt oſtendi, quia quamvis apud Romanos Perſas & Gallos obtinuerit, non tamen hoc fuit univerſale. hinc etiam abrogata eſt hæc poteſtas jure Civili, & benè quidem. Potius itaque oppoſitum cocludimus, tum ex jure divino, Proverb. XIX. 18. tum ex jure naturæ, quod prohibet vindictam privatam ex eo quia quiſque nimius æſtimator ſui; tum ex jure gentium, quia præter Romanos & barbaros moratiores gentes abhorruerunt à jure hoc tyrannico. digna ſunt Verba Taciti ut adſcribentur: *numerum liberorum finire, aut quenquam ex Agnatis necare apud antiquos flagitium habebatur Germanos, bonis moribus penes eos plus valentibus, quam alibi bonis legibus* vide librum de Moribus Germanorum cap. XIX.

Ius naturæ non permittit Parentibus Ius necis

Nec Ius Gentium.

AOT 1314660

Ad

8174